

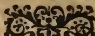
QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOTELIS STAGIRITAE

REVERENDISS. P. F. F. FERRARIENSIS
totius ordinis Prędicatorum Generalis Magistri
Theologi, ac Philosophi præstantissimi.

CVM QVIBVSDAM ALIIS QVAESTIONIBVS, & Additionibus R. P. F. Mathia Aquarij publici Theologia, ac Metaphysices ordinarij in florentissimo studio Neapolitano professoris.

IN QVIBVS PLVRIMA ARISTOTELIS PER OBSCVRA, & nonnulla D. Thomæ loca dilucidantur.

ADIECTA DISPVTATIONE QVADAM DE CONCILIATIONE idearum inter Platonem & Aristot.

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Camerales,
Anno. M. D. LXXVI.
Cum licentia RR. DD. Pyrri Tarri Vic. Geren. Illustrissimi Cardinalis Vicarij Sanctiss. D. N. & Magistri Sacri Palatij.

SACRARVM LITERARVM
DOCTORI SOLERTISSIMO,
ET IN ROM. CVR. TOTIVS ORDINIS
PRAEDICATORVM PROCVRATORI,
AC GENERALI VICARIO DIGNISSIMO,
A. R. P. F. SIXTO FABRO LVCENSI.

F. Angelus Brixien. eiuſdem ordinis lector. S. P. D.

VOD natura comparatum eſt, Pater Praſtantiſsime, vt virtutibus excellentes viros valde diligamus, amaui te & colui inprimis, cōmotus rebus geſtis, nec dubia exiſtimatione vitæ tuæ. Quod proprium veri amoris eſt, vt velut ardens flamma, latere nunquam poſsit teſtes voluntatis in te meæ, quæ vir doctiſsimus Ferrarienſis noſter in libros Ariſtotelis de Anima accurate diſputauit, ea à mendis omnibus purgata, & elegantius impreſſa, ſub nomine tuo in publicum emitto. Quoniam verò in tuis maximis virtutibus vna maximè humanitas elucet, quod ſummè velim, ſummè etiam ſperabo, vt me tibi vel ſtudio in te meo ſatis commendatum, iudicio tuo ornes, auctoritate iuues, gratia quoque, vbi opus fuerit, non vulgariter tuendum eſſe putes.

MAXIMVS ZABRERA SAONENSIS PIO LECTOR SAL.

VM omnis Philoſophiæ ratio, Chriſtiane lector, laudabilis eſt, quod omnium rerum, & in hoc ipſo mundo, cæli, terræ, ac maris cognitionem tradit: tum nullum in ea celebriorē eſſe locum, quam de animæ natura, quā quam ex Ariſtotele exploratum habes, ex eo tamen exiſtimare tibi licet, vel quod à Deo principium ſuum habeat, vel quod in Deum tamquam in finem ſeſe referens præclara omnia in nobis operetur. Ceterum, ſiue hoc eſt à natura, ne ex facilitate vilitas ſequatur; ſiue hoc egit Ariſtoteles, vt dubia ſententiæ ſuæ ſignificatione obſcuritatem poſteris afferret; valde honorabili ſcientiæ ea difficultas propoſita eſt, vt magno & excellenti ingenio viri, cum ſe illius inueſtigationi penitus dediderint, ſine vllo propemodum fructu multum laborauerint. Verumenim vero vt omnes digni laude ſunt, qui ad rem egregiam ſtudia ſaltem ſua conferre voluerunt; ita ijs præcipua commendatio debetur, qui illud ipſum non modo cupierunt, ſed magna etiam ex parte conſecuti ſunt. Quorum in numerum cum vnum hunc Ferrarienſem bene ſentientium iudicio receptum eſſe intelligeret, propterea quod, dum diligenti inquiſitione ingenium exercet, latentem in obſcuro veritatem doctrinæ ſuæ lumine ſatis lucide oſtendit; recte, & libenti fecit animo religioſus vir, bonarumque artium deſciplina perpolitus Frater Angelus Brixienſis, vt illius de Phyſicis rebus, ac præcipue de Anima luculentæ & eruditæ quæſtiones, ſtudioſa doctiſsimi Aquarij induſtria emendatæ atque auctæ, noua & elegantiori forma in manus tuas peruenirent. Quod quidem beneficium & ſi te benignè accepturum eſſe certiſsime exiſtimat, verumtamen hoc à te, pie lector, benignius contendit, vt non tam rei, quam optimè inſeruiendi tibi voluntatis comprobatione, ad abſoluenda ea, quæ pro vtilitate tua inchoata multa habet, propenſiorem eum reddas. Vale.

INDEX.

INDEX LOCVPLETISSIMVS QVAESTIONVM & rerum memorabilium quę in hoc opere continentur.

Quæstiones primi Libri de Anima.

Quæst. 1. Num de anima sit scientia. pag. 1.
Quæst. 2. An scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia præter diuinam. pag. 6.
Quæst. 3. An scientia de anima sit difficillima. pag. 12.
Quæst. 4. An accidentia conferant ad cognoscendum quodquid est substantię. pag. 14.
Quæst. 5. An logicus diffiniat tantum per causam formalem. pag. 17.

Quæstiones secundi Libri de Anima.

Quæst. 1. Vtrum substantia sufficienter diuidatur in materiam, formam & compositū. pag. 20.
Quæst. 2. Vtrum anima sit actus primus corporis Physici; habentis vitam in pōa. pag. 23.
Quæst. 3. Vtrum in animalibus imperfectis forma quę est in parte abscisa prę extiterit in toto animali. pag. 30.
Quæst. 4. Vtrū definitio secunda de aïa qua dicitur aïa est quo viuimus sit cōueniēs. pag. 36.
Quæst. 5. Vtrum sint quinque genera potentiarum animæ. pag. 41.
Quæst. 6. Vtrum potentiæ animæ distinguantur per actus & per obiecta. pag. 47.
Quæst. 7. Vtrum virtus nutritiua, augumentatiua, & generatiua, sint diuersæ potentię partis vegetatiuę. pag. 51.
Quæst. 8. Vtrum sensitiuę potentiæ sint passiuę, vel actiuę. pag. 55.
Quæst. 9. Vtrum detur sensus agens: sicuti datur intellectus agens. pag. 60.
Quæst. 10. Vtrum sensus particularis possit decipi circa proprium sensibile, an non. pag. 68.
Quæst. 11. Vtrum sensibilia sint per se sensibilia. pag. 71.
Quæst. 12. Vtrum color, sit proprium obiectum visus. pag. 76.
Quæst. 13. Vtrum lumen requiratur ad visionem propter colorem. pag. 80.
Quæst. 14. Vtrum lumen habeat esse tantum in aere intentionale. pag. 86.
Quæst. 15. Vtrum sit eadem vox numero; quam plures audiunt. pag. 91.
Quæst. 16. Vtrum bonitas intellectus, sequatur bonitatem tactus. pag. 94.
Quæst. 17. Vtrū odor, habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferū & olfactū. p. 99.
Quæst. 18. Vtrum gustus sit sensus distinctus à tactu. pag. 103.

Quæstiones tertij Libri de Anima.

Quæst. 1. Vtrum preter quinq; sensus exteriores oporteat ponere sensū cōmunē &c. pag. 124.
Quæst. 2. Vtrum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum. pag. 129.
Quæst. 3. Vtrum sint tantum quatuor vires interiores. pag. 136.
Quæst. 4. Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia. pag. 142.
Quæst. 5. Vtrum intellectus sit substantia separata. pag. 147.
Quæst. 6. Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu per speciem intelligibilem. pag. 159.
Quæst. 7. Vtrum quidditas rei materialis, sit obiectum intellectus. pag. 164.
Quæst. 8. Vtrum necesse sit ponere in intellectu possibili species intelligibiles. pag. 170.
Quæst. 9. Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necesse. pag. 176.
Quæst. 10. Vtrum Anima intellectiua sit æterna & immortalis. pag. 188.
Quæst. 11. Vtrum sint due operationes intellectus, scilicet indiuisibilium intelligentia, & compositio ac diuisio. pag. 205.
Quæst. 12. Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus. pag. 208.
Quæst. 13. Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia. pag. 215.
Quæst. 14. Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere. pag. 227.
Quæst. 15. Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate. pag. 227.
Quæst. 16. Vtrum appetitus sit potentia distincta ab alijs potentijs animæ. pag. 233.
Quæst. 17. Vtrū principiū motus localis sit in ipso corde, vel in vltima parte cerebri. pag. 236.
Quæst. 18. Vtrum appetitus & intellectus sint principia animalis. pag. 239.
Quæst. 19. Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus. pag. 241.
Quæst. 20. Vtrum animal moueatur ex se vel ab aliquo alio. pag. 246.
Quæst. 21. Vtrum intellectus practicus vniuersalis & appetitus rationalis qui dicitur voluntas in hominibus sufficiant ad omnis motum progressum. pag. 249.

FINIS.

INCI-

INCIPIT
INDEX PROPOSITIONVM NOTABILIVM.

A

Bſtractio formæ à materia triplex. Pagina 121 Columna 1.
Abſtractionem omnem fieri à noto falſum eſt. pag. 220.
Abſtractiua cognitio q. ſit. pag. 219. in Additionibus.
Accidens quodlibet eſt forma in ſe. p. 17. in additionibus.
Accidens denominat ſubiectum propriũ. p. 46. in addi.
Accidentia quomodo ad ſubſtantiã, cognitionem conferant ſecũdum varias opiniones. p. 14. col. 1.
Accidẽtia quæ ſunt in ſubiecto, corrũpuntur ad ſubiecti corruptionẽ. p. 116 columna 1.
Accidentium diſtinctio vnde ſumitur. p. 119. columna 2.
Actio poteſt eſſe principalius alicuius dupliciter. p. 244. columna. 1.
Actio immanens poteſt dici actio trãſiens productiue. p. 247. col. 2.
Actio omnis quomodo eſt propter finem p. 250. col. 2.
Actio determinatam quãtitatem requirit. p. 70 in add.
Actio omnis eſt ſingularis, & quod agitur, ſingulare eſt p. 250. col. 1.
Actione immanẽti quomodo producit aliquid ad extra. p. 242 col. 2.
Actiuum quomodo ſit nobilius paſsiuo. p. 58 col. 2.
Actus prius cognoſcitur quam potentia. p. 50. add.
Actus & potentia vni eidemq. conuenire poſſunt ſed reſpectu diuerſorũ. p. 142. column. 2
Agẽs principale quomodo requiritur ad productionẽ alicuius rei. p. 181 col. 2.
Agens duplex: diſponens, & perficiens. p. 63. col. 1.
Agentia duo tripliciter ad vnum effectum concurrere poſſunt. p. 244. col. 1.
Agere quomodo formis ſẽſibilibus diuerſimode conuenit. p. 108. col. 1. & 2.
Aliquid alteri dupliciter dat ſpeciẽ & differentiam. p. 47. col. 2.
Aliquid eſt in aere dupliciter p. 101. col. 1
Aliqua realiter diſtingui & in aliquo cõuenire quomodo poſſunt. p. 104 col. 1.
Amor, odium, triſtitia &c. ſunt paſsiones appetitus animalis, vel rationalis pag. 235. col. 1.
Analogum triplex p. 20. col. 2.
Anima eſt principium mouendi, ſentiendi & intelligendi. p. 39. col. 2.
Anima eſt vna in actu, & plures in potentiæ p 31. col. 2.
Anima eſt in ſubiecto informatiue, eſſentialiter & ſubſtãtifice. p. 29. in add.
Anima ſecundum ſuam ſubſtantiã nõ aduenit enti in actu, neque corpori. p. 28. columna 1.
Anima diſtinguitur à formis elementorũ. p. 27 col. 1.
Anima quomodo dici poteſt actus habentis in actu. p. 26. col. 2.
Anima non eſt ſubiectum figuræ, quia eſt pars eſſentialis. p 157 col 2.
Anima quomodo informat corpus. Ibid.
Anima ſecundum eſſentiam eſt in qualibet parte corporis, non ſecundum potentiã. p. 158 columna 1.
Anima ſecundum vim motiuam, eſt pars mouens, & corpus eſt pars mota pag. 249. in add.
Anima ſenſitiua quomodo ſentit cum corpore & ſine corpore. p. 46. in add
Anima intellectiua non eſt in vno perfectior, quã in alio perfectione formali p. 95 col 2.
Anima vna intellectiua quomodo ſit altera perfectior 96 col. 2.
Anima noſtra cur indiget materia tantum adhuc vt producatur 156 col. 1.
Anima noſtra primo ſuum eſſe exiſtit ta-

men cōmunicat illud corpori secus vero est de alijs formis p. 156. col. 2
Anima nostra quō est per accidēs. p. 157. c. 2.
Anima nostra quomodo dicitur educi de potentia materiæ. p. 158. col. 2.
Anima nostra quomodo determinatas dispositiones requirit ad sui existentiā p. 195. col. 1.
Aīa nr̄a nō depēdet in esse à corpore. Ibid.
Anima nostra quia est subsistēs, ideo à corpore seiuncta, suam indiuiduationem retinet. Ibid.
Anima separata secundum Arist. non reminiscitur. p. 198. col. 2.
Anima est ergo propriè intelligit, intellectus vero est quo. p. 228. col. 2.
Anima cognoscit diuersa secūdum diuersas potentias. Ibid.
Anima separata à corpore quomodo intelligit. p. 232. in add.
Anima intellectiua quō in sui cognitionē deueniat. p. 4. col. 1.
Anima intellectiua quomodo in cognitionem rationis communis animæ deueniat. p. 4. col. 2.
Anima intellectiua excedit omnes alias formas. p. 35. in ad.
Aīa intellectiua quō dicatur quāta. Ibid.
Animæ consideratio duplex. p. 10. c. 1.
Animę definitio quō intelligēda. p. 25. c. 2.
Animæ duplex sermo. p. 27. col. 2.
Animę cognitio per reflexionem acquiritur. pag. 4. c. 2.
Animæ tractatio ad quē spectat artificem. p. 193. col. 2.
Animæ immortalitas via naturali à multis est philosophis cognita. p. 202.
Animæ quomodo sit naturale & intelligere per phantasmata, & per conuersionē ad intelligibilia simpliciter. p. 232. in ad.
Animæ separatæ quō insit in intelligendo similitudo cū intelligētijs. p. 233. in ad.
Animam intellectiuam secundū Arist. esse immortalem probatur multipliciter. p. 190. c. 2. & 202.
Animā esse immortalem omnes fieri vna voce asserunt sed diuersimode. p. 200.
Animam esse immortalem nō tantum fide sed & demonstratione habetur. p. 201.
Animā esse mortalē plures sensere. Ibid.
Animam esse immortalem non tantum fide sed & demōstratione habetur. p. 201.
Animam naturam qui mortalem arbitratur, statim negat Deum humanarum rerum esse & prouisorē & iudicē. p. 203.
De aīa variæ ꝓpositiones ponūtur. p. 204.
In anima est tria considerare. 237. col. 2.
Animæ puerorum defunctorū, quomodo intelligant. p. 233. in addi.
Animæ adinuicem ordinantur sicut, & figuræ. p. 181. col. 1.
Animal quō mouet seipsum. p. 248. c. 1.
Animal quomodo mouetur à cōuenientibus, & disconuenientibus p. 247. col. 2.
Animal moueri ex se probatur. Ibid.
Animal mouerē seipsum quot modis potest. p. 247. col. 1.
Animal cur non potest mouere se nec per substantiam nec per potentiā illæ. p. 238. c. 1.
Animalia mouentur & secundum phantasiam & æstimatiuam. p. 131. col. 1.
Animalia cur mouentur secundum phantasiam. p. 132. col. 1.
Animalibus omnibus insunt omnes sensus interiores. p. 140. col. 2.
Appetitus duplex naturalis & animalis. p. 45. columna 1.
Appetitus duplex rei vniuersalis & particularis. p. 250. col. 1.
Appetitus nomē quid significat p. 234. c. 1.
Appetitus est triplex & probatur eius sufficientia. Ibid.
Appetitum naturalem consequi formā naturalem, quō intelligitur. p. 233. c. 2.
Appetitus naturalis non exigit specialem potētiā distinctā à forma naturali. Ibid.
Appetitus naturalis quid. p. 235. col. 1.
Appetitus animalis non est sola inclinatio. p. 236. col. 1.
Appetitus nomē dupliciter pōt. p. 240. c. 1.
Appetitus est causa imperatiua actionum sensuum p. 240. c. 1.
Appetitus non est per se sufficiens principium motus. p. 241. c. 1. & 242. c. 2.
Appetitus in animali est principalius mouens virtualiter. pag. 245. col. 2.
Appetitus quomodo est vniuersalior intellectu. Ibid.
Appetitus est immediatū principium motus. p. 248. col. 1.
Arguitiua seu deductiua cognitio quæ sit. pag. 219. in addi.
Artificialia quō dicuntur vera. p. 209. c. 2.
Aurum quō dicitur verum. p. 217. col. 2.

B

BAcconus negat species intelligibiles in addi. pag. 174.

Bonitas intellectus sequitur bonitatem tactus in addi. pag. 57.
Burleus negat calores medios esse compositos ex extremis in add. par. 80.
Bucclufer quid sentiat de memoria locali in add. pag. 141.

C

Calor ex reuerberatione radiorum solis causatur. p. 88. c. 2.
Caro est med ũ per se sensus tactus, p. 121.
Carni simili pot aliquid dici tripliciter. Ibidem.
Caro non modo in per se medium tactus, sed & carni simile. Ibid.
Caro nequit esse organum tactus, contra Toletum. Ibid.
Caro quomodo secundum Arist. dicitur organum tactus. p. 123.
Causa uniuersalis perfecta non potest per se perducere effectum particularem. p. 250. c. 2.
Cantarum quis ordo inter illas. p 18 c. 1.
Calestia corpora non sunt causa humanorum actuum. p. 251. in ad.
Cerebri tres cellulæ p. 140. c. 1.
Certitudo alicuius rei duplex esse potest. p. 7. c. 2.
Certitudo scientiæ in duobus consistit. p. 7. c. 1.
Cogitatiua est uirtus sensitiua. p. 155. c. 1.
Cogitatiua non elicit speciem representatiuam sui. p. 190. c. 2.
Cogitatiua elicit intentiones eorum quæ [illegible]
Cogitatiuæ conditio. p. 181. c. 1.
Cogitatiuæ definitio, eiusque officia. p. 137. c. 2.
Cogitatiua ab imaginatiua quomodo distinguatur. p. 138. c. 1.
Cogitatiua ab æstimatiua bruti quomodo di[illegible]
Cogitatiua intentiones insensatas elicit. p. 138. c. 2.
Cogitatiua cognoscit etiam species sensatas. Ibid.
Cogitatiua quomodo cognoscit indiuiduũ ut stat sub natura vniuersali. p. 139. c. 1.
Cognitio alicuius duplex. p. 12 c. 1.
Cognitio duplex confusa, & distincta. p. 15 c. 1.
Cognitioni ueræ duo sunt necessaria. p. 68. col. 1.
Cognitio omnis fit per aliquam abstractionem à ma[illegible] p[illegible] c. 2 & 112. col. 1.
Cognitio cur directe cognosci non potest, p. 125. col. 1.
Cognitio non potest esse immediate ab anima. p. 125 col. 2.
Cognitio de re aliqua duplex p 161. col. 1.
Cognitio duplex dir[illegible] & reflexa, & quid utraque. Ibid. & 216 c. 2.
Cognita per unam speciem possunt simul cognosci. p. 222 col. 1
Cognitum ab intellectu directe & primo per speciem cognoscitur. p. 216. col. 2.
Cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti quomodo intelligitur. p. 6. in addi.
Cognoscens in actu ad cognitum in actu quam similitudinem habere oportet. p. 160 col. 2.
Cognoscens non debet necessario esse denudatum à natura cogniti. p. 163 col. 1. & 2.
Cognoscẽs & cognitum quomodo debent proportionari p 147. col. 1.
Cognoscendi mediũ triplex p. 174. col. 1.
Cognosci potest aliquid dupliciter. p. 216 col. 1.
Cognosci nequit duorum differentia utroque non cognito. p. 125 col 2.
Cognosci potest aliquid tripliciter scilicet intuitiue, abstractiue, & deductiue. pag. 29 in add.
Cognoscibilia à nobis sunt in duplici d[illegible]
Coloris distinctio multiplex. p. 79. in ad. & 81. col. 2.
Color & uisibile licet sint idem subiecto, tamen ratione distinguunt. p 79. in ad.
Compositio dupliciter sumi potest. pag. 205. col. 2.
Compositio & diuisio potest simplici apprehensione cognosci, non tamen possunt fieri per primam operationem. p. 206. col. 1.
Comparata cognoscens oportet utrumq; seorsum cognoscere. p. 225. col. 1. & 226. col. 1.
Conceptus quid est. p. 172. col. 2.
Conceptus mentis principalius significat enũciabile complexum quam propositio uocalis. p. 213. col 1.
Conclusio quomodo simul cognoscitur cum præmissis. p 228. col. 1.

Concupiscentia & ira primo reperiuntur in corde. p. 238. col. 2.
Consequentia motum in naturalibus non semper infuit p. 196. col 1.
Conueniens alicui per se quomodo semper inest. p. 195. c 2.
Conuenientia & disconuenientia quomodo mouent animal. p. 247. col. 2.
Conuenire per se potest aliquid alicui dupliciter. p. 195. col. 2. & 196. c. 1.
Cor est organum sensationis sed remotú. p. 122.
Corruptibile, uel incorruptibile dicitur aliquid dupliciter. p. 190. col. 1.
Corruptio rei unde causetur. p. 115. col. 2.
Corruptio causatur non ex actione spirituali simpliciter, sed ut adiuncta naturali. p. 116. c 2.
Corruptio homine corrumpitur compositum per solam partium separationem p. 193. col. 2.
Creatio uniuersi non datur secundú Arist sed bene animæ nostræ. p. 199. col. 2.

D

Demonstratio duplex quia & propter quid. p. 36. c. 1.
Determinatio rei quid sit. p. 7. c. 1.
Diabolo etiam sublato, homines appeterent mala & inordinata. p. 251. in add.
Dictum pulcherrimum Auer. de cognitione quomodo intelligatur. p. 17. in ad.
Differétia duplex circa immutationem sensus potest fieri. p. 72. c. 1.
Differentiæ omnes quæ ab vno sensu cognoscuntur, sunt vnius generis. p. 106. in addi.
Differentia & comparata cognoscuntur p modum vnius. p. 224. c 2.
Difficultas cognoscendi aliquid duplex. p. 12. c. 2.
Diffinitio duplex materialis. p. 18 c. 1.
Diffinitio logica dupliciter dici potest. Ibidem.
Diffinitio si formam omittat, quid sequatur. p. 19. in addi.
Diffinitio triplex. p. 36. c. 2.
Diffinitionis veræ códitiones. p. 19. in ad.
Diffinitionis partes. Ibid.
Discursiua operatio reducitur ad duplicé operationem intellectus. p 205. c. 2.
Dispositiones se tenent ex parte materiæ. p. 111. c. 2.
Diuisio in sciétia quomodo sit necessaria. p. 22. in addi.
Dormiendi necessitas. p. 135.
Dormientis sensus omnes immobilitari oportet. Ibid.

E

Eadem secundú rem esse partes & principia sub diuersa ratione contingit. p. 3. col. 2.
Educi de potentia materiæ dupliciter dicitur. p. 158. c. 2.
Effectus non excedit facultatem agentis. p. 88. c. 2.
Elicere nó est agere, sed operari. p. 139. c 1.
Ens rationis quid. p. 168 c. 2.
Entium quædam sunt a natura instituta vt primo sint, quædam vt repræsentent alia. p. 175.
Esse duplex essentiæ & existétiæ. p. 43. c. 2.
Esse essentiæ dupliciter consideratur. p. 44. c. 1.
Esse intellectuale est à forma intellectuali p. 44. c. 2.
Esse proprium quamlibet formam sequitur. p. 87. c. 1.
Esse intentionale dupliciter sumitur. p. 89. c 1.
Esse quomodo comparatur ad formam. p. 196. c. 2.
Esse infinito tempore non arguit infinitatem essentiæ formæ. Ibid.
Aeternum dupliciter dicitur. p. 189. c. 2.
Existens in tenebris cur ea quæ sunt in lumine videt. p. 84. c. 2.
Existencia hominis vt sic, quomodo est p intellectum secundum Auer. 150. c. 1.
Extensum per accidens dupliciter dicitur. p. 157. c. 2.
Extimatiua bruti à cogitatiua quomodo distinguitur. p. 138. c. 1.
Extimatiuæ vbi nam Aristo. mentionem facit. p. 132. c. 2.
Extimatiuæ deffinitio, eiusque officia. p. 137. c. 2.

F

Ferrum candens scindens organum tactus quomodo sentitur. p. 111. in add.
Fide credita non contrariantur rationi & sensui. p. 202.
Fidei aduersa argumenta non demonstratiua

tiua sed probabilia sunt. Ibid.
Finis est principium quid in intentione & vltimum in executione. p. 50. in addi.
Forma vna est nobilior alia dupliciter. p. 11. c. 1.
Forma duplex totius,& partis.p 19.in add.
Forma perfectior plures & magis diuersas habet operationes. p. 30. c. 2.
Forma in cōposito quid faciat. p. 25. c. 2.
Forma quomodo possit extensionem habere. p. 31. c. 1.
Forma quomodo habet esse naturale. p. 87. c. 2.
Forma quæ est pro agente, non potest recipi cum materia p. 111. c. 2.
Forma recepta in organo non soluit proportionem, sed bene ipsum, sensibile formam sensibilem improportionatā causans in organo. p. 118. in addi.
Forma quando & quomodo dicitur recipi cum materia in patiens. p. 117. c. 1.
Forma duplex dans esse & dans operationem. p. 151. c. 1.
Forma in quam diuiditur substantia sumitur pro forma dante esse. p. 151. c. 2.
Forma est per quam res speciem sortitur. p. 155. c. 2.
Forma est à qua sumitur rei differentia. Ibid.
Forma absolute, & vniuersaliter loquendo non indiget materia necessario. p. 156. c. 1.
Forma intelligibilis alicuius dupliciter dicitur. p. 157. c. 1.
Forma duplex separabilis omnino, & omnino inseparabilis. p 195. c. 1.
Forma, cessante ratione sua extendi amplius non est quomodo intelligitur. Ibidem.
Forma dum est in actu perfecto, est quidā terminus potentiæ. p. 223. c. 1.
Forma naturalis dupliciter sumitur. p. 234. c. 2.
Formam habere esse intentionale quid sit. p. 87. c. 2.
Formam requirere ad sui existentiam determinatas dispositiones dupliciter intelligitur. 195. c. 1.
Formam vniri materiæ per aliquid, dupliciter intelligitur. 195. c. 2.
Formam in naturalibus sequitur inclinatio & inclinationem motus. p. 248. c. 1.
Formarum triplex genus naturaliter cognoscitur. p. 35. in addi.
Formarum ordo quoad nobilitatem & excessum supra materiam. p. 156. c. 2.
Formæ est dare esse tam materiale quā spirituale. p. 111. c. 2.
Formæ materiales & immateriales quomodo non possint esse vnius speciei. p. 196. c. 2
Formæ plures imperfectæ possint esse simul in eadem potentia. p. 223. c. 1.

G

GVstus quomodo sit tactus quidam. p.
Gustus multipliciter sumitur, & quomodo à tactu distinguitur. p. 105. c. 1.

H

HOmo quomodo dicitur secundum tacte componi. p. 150. c. 2.
Homo habet gradum vitæ altiorem alijs animalibus. p. 155. c. 1.
Homo est qui speculatur phantasmata. p. 231. c. 1.

I

ID quo aliquid operatur est forma eius.
Idem maneri potest & quiescere per accidens. p. 157. c. 2.
Imaginatiuæ definitio, eiusque officia. p. 138. c. 1.
Imaginatiua à cogitatiua quomodo distinguitur. p. 138. c 1.
Imaginatiuæ humanæ conditio. pag. 181. col. 1.
Imaginatiua non potest vti duobus phantasmatibus simul. 226. c. 2.
Immotare sensum dupliciter dicitur. pag. 25. in addi.
Imperare quid sit. p. 244. c. 2.
Imperare conuenit quodammodo etiam brutis. p. 245. c. 2.
Incipiens esse quomodo non est æternum p. 199. c. 1.
Inclinatio potest duo significare. p. 234.
Inclinatio animalis & rationalis requirūt speciales potentias. p. 231. c. 2.
Incomplexum quid. 212. c. 2.
Incomplexum secundum se non continet aliquam

aliquam comparationem. p. 212. c. 1.
Incorruptibile aliquid dupliciter dicitur. p. 190. c. 1.
Incorruptibile carens principio intrinseco corruptionis potest per accidens desinere esse. Ibid.
Indiuisibile quomodo à nobis cognoscitur p. 223 c. 2.
Indiuisibile triplex. Ibid.
Indiuisibilium intelligentia quæ sit. pag. 205. c. 2.
Inductio fit ab intellectu mediante cogitatiua. p. 220.
Infinitum in actu in immaterialibus dari non inconuenit. p. 196. c. 2.
In omni multitudine vnius rationis oportet deuenire ad vnum primum. p. 237. col 1.
In omni natura quæ quandoq; est in actu & quandoque in potentia oportet ponere aliquid agens, & aliquid patiens, declaratur hæc propositio. p. 182. c. 1. & 2. & p. 183. c. 1.
Intellectio est quidam motus qui est actus perfecti. p. 221. c. 2.
Intellectiones plures cur non se simul compatiuntur. p. 226. c. 1.
Intellectionis principium productiuum quid est. p. 179. c. 1.
Intellectualium substantiarum triplex tantum est modus essendi. p. 167. c. 1.
Intellectui dupliciter aliquid est præsens. p. 172. c. 1.
Intellectum possibilem esse potentiā animæ, & non substantiam separatam probatur. p. 150. c. 2. & p. 153. c. 1.
Intellectum esse abstractiorem anima nullum est inconueniens. p. 157. c 1.
Intellectum habens intelligere, quomodo verificatur. p. 158. c. 1.
Intellectum, vnde norint Philosophi non esse virtutem in materia. p. 162. c. 1.
Intellectum agentem necesse est ponere in anima. p. 182. c. 1.
Intellectum non modo separatione formali, sed etiam in essendo separari probabitur. p. 192. c. 2.
Intellectum passiuum Arist. cogitatiuā appellat. pag. 199. col. 1.
Intellectum exordiri ab eo in quo finit sensus falsum est. pag. 220.
Intellectum ad phātasmata conuerti quid sit. pag. 229. col 2.
Intellectum posse aliquid intelligere sine proprio phantasmate probatur. ibid. & p. 128. col. 1.
Intellectū & appetitū esse pricipium motus animalis potest dupliciter intelligi pag. 242. col. 1.
Intellectus certi habitus quot sunt. pag. 7. columna 1.
Intellectus circa proprium obiectum per accidens errare potest. pag. 69. col. 2.
Intellectus vnius est perfectior intellectu alterius perfectione numerali. pag. 97 columna 1.
Intellectus bonitas bonitatem tactus sequitur. pag. 97. col. 2.
Intellectus potest plura intelligere, tantū per modum vnius. pag. 129. in addi.
Intellectus non est pura potētia sed actus. pag. 143. col. 1. & 146.
Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles. pag 143. col. 2.
Intellectus potentialis quomodo nullam formam intelligibilē sibi connaturalē habere dicitur. pag. 244 col. 1.
Intellectus potentialis, & intellectus & potentialis est ex Alber. 144. col. 2.
Intellectus potentialis est pura potentia etiam in ordine ad actum intelligendi. Ibidem.
Intellectus potentialis non est animæ ratio recipiendi omnem entitatem. pag. 145. col. 1.
Intellectus à sensu quoad potentialitatem quomodo differt ibid.
Intellectus ex Auer. quomodo nullam habet naturam nisi possibilitatis. p. 145. col. 2.
Intellectus ex Arist. quomodo nullam sibi naturam connaturalē habet. ibid.
Intellectus potentialis natura declaratur. pag. 146.
Intellectus potentialis quid sit secundum Themistium & Theophrastrum. pag. 148 columna 1.
Intellectus potentialis quid sit secundum Alexandrus, & alios. ibid. & p. 149.
Intellectus potentialis quid secundu Auer. pag. 149. col. 2.
Intellectus potentialis quid secūdū Arist. pag. 150. col. 2.
Intellectus cur dicitur imixtus. pag. 153. col. 1.
Intellectus quomodo dicitur separatus. ibid. & 156. col. 1.
Intellectus est virtus animæ prout anima
materiæ

materiæ capacitatem excedit. pag. 157. columna 1.
Intellectus quomodo sit receptiuus omnium specierum ibid.
Intellectus potest se ipsum intelligere. p. 161. col. 2.
Intellectus non potest se cognoscere directe sed tantum reflexe. ibid.
Intellectus cognoscit se quoad cognitionẽ an est, per actum suum immediate. ibid.
Intellectus quo ad cognitionẽ quid est per speciem intelligibilẽ immediate se cognoscit. pag. 162. col. 1.
Intellectus cum sit potẽtia cur non immediate per suum actũ cognoscatur. ibid.
Intellectus cognoscit se nõ specie propria sed specie quidditatis materialis. pag. 162. columna 2.
Intellectus obiectum primum formale est ens, non autem obiectum proportionatum. ibidem.
Intellectus quomodo intellectionẽ & producit & recipit. pag. 163. col. 1.
Intellectus adeptus quomodo se itelligit. pag. 163. in addi.
Intellectus potest suam operationem intelligere, non autẽ sensus. pag. 164. in add.
Intellectus quomodo dicitur omnia intelligere. ibid.
Intellectus obiectum debet esse diuersum ab obiectis aliarum potentiarum. pag. 165. col. 2.
Intellectus obiectũ quomodo debeat esse materiale. ibidem.
Intellectus nostri obiectum formale quod est ens. pag. 166. col. 1.
Intellectus quomodo cognoscit nõ ens. p. 166. columna 2.
Intellectus obiectum materiale proportionatum est quidditas rei materialis. ibid.
Intellectus omnia intelligit per abstractionem à materia particulari p. 168. col. 1.
Intellectus nostri actus duo habet. pag. 172. columna 1.
Intellectus quomodo est causa itellectionis quoad substãtiã species vero quoad modum. pag 172. col. 1.
Intellectus est potentia passiua, & operatiua etiam. p. 172. col. 2.
Intellectus non decipitur intelligendo per species. p. 172 col. 2.
Intellectus quomodo nihil est eorum quę sunt ante intelligere. p. 175.
Intellectus agens (secundum quosdam) est immediatum principium actiuum intellectionis. pag. 177. col. 2.
Intellectus agens non est principium actiuum intellectionis, & probatur. pag. 178. columna 1.
Intellectus agentis necessitas. pag. 180. columna 1. & 187.
Intellectus agens quomodo quiditates materiales facit actu intelligibiles. pag. 180. columna. 2.
Intellectus agens in phantasma dupliciter agit. p. 181. col. 1.
Int[illegible] tibus. ibidem.
Intellectus agens agit in phantasma abstrahendo speciem. pag. 181. col. 2.
Intellectus agens quomodo agit in potentialem. pag. 182 col. 1.
Intellectus agens quomodo cum phantasmate speciem producit ibid.
Intellectus agens si ponitur necessario debet poni virtus animæ. pag. 183. col. 2.
Intellectus agens est sicut habitus & lumẽ pag. 184. col. 1.
Intellectus agens est nobilior possibili. pag. 184. col. 2.
Int[illegible] intelligibilia se habet vt lumen ad colores. pag. 185. col. 1.
Intellectus agens non est totale actiuũ respectu potentialis. ibid.
Intellectus agens quomodo est substantia separata secundum Arist. ibid. & c. 2.
Intellectus potentialis in actu est ipsum intelligibile contra Auer. ibidem col. 2.
Intellectus in actu conditiones. pag. 186. columna 1.
Intellectus vnus quõ est altero prior. ibid.
Intellectus in actu semper intelligit. ibid. columna 2.
Intellectus agens quid sit, secũdum varias opiniones. pag. 186. in addi.
Intellectus agentis tria officia. p. 187.
Intellectus cur duplex est, & non duplex voluntas. p. 88. in add.
Intellectus ideo ponitur ab organo seiunctus, quia omnia intelligit. pag. 191. columna 2.
Intellectus cum sensu in quo conueniat. pag. 205. col. 1.
Intellectus quiditatem sensus vero tantum extrinseca cognoscit. ibidem columna 2.
Intellectus duæ tantum sunt operationes. pag. 206. col. 1.

Intel-

Intellectus suam perfectionem successiue acquirit. ibid. col. 2.
Intellectus triplicem habet operationem. pag. 206 in add.
Intellectus & operationum eius tractatio ad quem spectat artificem. pag. 207.
Intellectus dupliciter pôt cõsiderari. ibid.
Intellectus vt intellectus est non cõsideratur quidditatiue à naturali. ibid.
Intellectus operationes vt sunt quędã intentiones dupliciter ad Logicũ spectant: vt entia vero realia ad physicum. ibid.
Intellectus differẽtia à volũtate. p. 208. c. 2.
Intellectus dupliciter cõparat ad res. ibid.
Intellectus dicitur primo verus à veritate existente in mente diuina. p. 211. col. 1.
Intellectus in omni propositione dicit se esse adequatum rei. p. 212. col. 1.
Intellectus tunc cognoscit veritatem cum cognoscit [illegible] est sui ad rem intelligibilem. ibid.
Intellectus & sensus quomodo ab Arist. dicuntur veri. p. 213. col. 1.
Intellectus noster non potest primo directe cognoscere singulare p. 21. col. 2.
Intellectus noster secundario & reflexe cognoscit singulare. p. 217 col. 1. & 2.
Intellectus dupliciter consideratur scilicet vt intellect⁹, & ut iũctus sensibus. p. 220.
Intellectus speculatiuus cognoscit se ipsum. ibid.
Intellectus vt sic tantum vniuersalium est cognoscitiuus. ibid.
Intellectus cognoscit singulare cognitione arguitiua. ibid.
Intellectus imponit nomina singularibus quia ea arguitiue cognoscit. ibid.
Intellectus practicus cognoscit singularia per sensus. pag 220.
Intellectus noster non potest plura per modum plurium cognoscere. p. 222. col. 2.
Intellectus cur non potest vti pluribus speciebus simul pag. 223. col. 1.
Intellectus noster potest multa per modũ vnius intelligere. pag 224 col. 1.
Intellectus non cognoscit extrema differẽtia per modum vnius, ex eo quia vniat ipsa extrema simul. pag 224. col. 2.
Intellectus formaliter per vnam tantum speciem cognoscit, virtualiter vero per plures. pag. 225. col. 2.
Intellectus quandoque pluribus speciebus simul actuatur. ibid.
Intellectus potest tripliciter dici intelligere cum phantasmate. p. 227 col 1.
Intellectus cũ sensu cõuenientia. p. 228. c. 1.
Intellectus proprie loquendo non intelligit, sed anima. p. 228. col. 2.
Intellectus potest aliquo cognoscere singulare. pag 229 col. 1.
Intellectus, pro hoc statu non potest intelligere sine actu phantasiæ. p. 229. col. 2.
Intellectus impeditur in intellectione læsa phantasia. 230. col. 2.
Intellectus semper indiget phantasmate, scilicet ante & post speciei receptionem, sed diuersimode. ibid. & p. 231. c. 1. & 2.
Intellectus in actu quomodo posse per se operari dicatur ibid. & 232 col 1
Intellectus duplex practicus & speculatiuus & qd quilibet. p. 240. col. 2. & 250. columna 1.
Intellectus practicus & speculatiuus non sunt duæ potentiæ realiter distinctæ. p. 240. columna 2.
Intellectus speculatiuus non est causa efficiens motus progressiui animalis. ibid.
Intellectus & appetitus sunt duæ distinctę potentiæ p. 241. col. 2.
Intellectus, & appetitus non mouent nisi conueniant in vna specie, quomodo intelligitur ibid.
Intellectus practicus est principium motus in animali. p. 243. col. 1.
Intellectus quomodo secundum Arist. nõ dicitur mouens sine appetitu. ibid.
Intellectus cur pluribus nominibus appellatur, scilicet intellectus practicus, [illegible] ratio superior & inferior, mens, intelligentia, intellectus in actu, potentialis, dispositus, & adeptus. p. 243 in ad.
Intellectus quando mouet & quando non mouet voluntatem. p. 244. col. 2.
Intellectus practicus vniuersalis & voluntas non sunt sufficiens principium motus progressiui hominis. p. 249. col 2.
Intellectus practicus vniuersalis & particularis quid p. 250. col. 1.
Intellectus & voluntas sunt circa vniuersale. p. 251. col 2.
Intellectus quomodo est vniuersalior appetitu. p 245. col. 2.
Intellectus est principalius mouens formaliter & in esse naturaliter. p 245 c. 1.
Intellectus & appetitus quomodo mouent tanquam duo ibid.
Intelligentias an anima per essentiã intelligat. pag. 226. col. 2.

Intel-

Intelligere id dicitur in quo subiectiue recipitur intellectio. p. 154 c. 1.
Intelligere non est actio transiens. Ibid.
Intelligere est operatio intellectus agentis primo. p. 184. c. 2.
Intelligere est essentialiter agere & pati antecedenter. p. 164. in addi.
Intelligere an magis dependeat ab intelli- [illegible]
Intelligere per phantasmata, & per conseruationem ad intelligibilia simpliciter quomodo dicantur ambo naturalia animæ nostræ. p. 232. in addi.
Intelligere cum [illegible] quomodo cõuenit animæ. p. 198. c. 1.
Intelligere quomodo si est phantasia, aut non sine ea, non contingit animam separari. p. 19[illegible] c. 2.
Intelligere aliquod datur in homine quod nec phantasia, nec ad phantasiã est. Ibid.
Intelligibile duplex in actu & in potentia, & quid vnumquodque. p. 180. c. 1.
Intelligibile [illegible] quodlibet [illegible] cum est in actu. 219. c. 1.
Intelligibile per se primo, & directe est qđ [illegible] causare. Ibid. c. 2.
Intelligit anima separata aliter quam cũ est coniuncta, etiam [illegible] Auerr. p. 198. c. 1.
Intuitiua cognitio quæ sit. p. 219. in add.
Iudicium q̃ hoc in particulari debeant sic [illegible] eius rationis particularis. pag. 251. col. 1.

L

LOgicæ pars triplex. p. 207.
Lucis multiplex acceptio. pag. 90. in additionibus.
Lucis diffinitio declaratur. Ibid.
Lumen terminatum recipitur in oculo secundum esse naturale, & sic videtur, nõ autem lumen interminatum pag. 109. col. 2.
Lumina multiplicia cur requirantur. pag. 83. c. 1. & 2.
Luminis variæ opiniones. p. 89. in addi.
Lux non habet tantum esse intentionale in aere. p. 118. in addi.

M

MAthematicalia quomodo abstrahunt a materia. p. 231. c. 2.
Mathematicæ scientiæ quo sint in primo gradu certitudinis. p. 9. c. 1.
Materia & forma quomodo dicantur hoc aliquid. p. 21. c. 2.
Materia vna pluribus formis informatur. p. 34. c. 2.
Ma[illegible] quomodo perfectius cognoscitur. p. 1[illegible]8. c. 1.
Medicina quomodo dicitur sana. p. 109. col. 2.
Medium in tactu quid nam sit. pag. 121. in addi.
Medium sentiendi duplex. ibid. & 121.
Medium per se in sentiendo duas exigit conditiones. p. 122.
Medium debet prius immutari q̃ potentia & quomodo. ibid. & 123.
Medium per se vnum tantum est per accidens vero plura esse possunt. p. 122.
Medium cognoscendi triplex. p. 174. c. 1.
Memoriæ diffinitio, & distinctio humanæ à brutalibus. p. 138. c. 1. & 141.
Memoria localis quid. p. 141.
Mens de foris aduenit ex Arist. pag. 193. col. 2.
Modus immutandi quomodo diuersificet potentias. p. 120. c. 2.
Modus intelligendi conformatur modo essendi rerum. p. 130. c. 1.
Modus quo singulare ab intellectu cognoscitur. p. 2[illegible]7. c. 2.
Motiuum secundum locum à quibusdam tantum potestatis animæ distinguitur. p. 242. c. 2.
Motus dupliciter sumitur. p. 131. c. 2.
Motus qui est actus imperfecti dupliciter sumitur. p. 1[illegible]3. c. 1.
Motus appetitiuus duplex. p. 247. c. 1.
Motus persecutionis & fugæ, vnde causetur. p. 248. c. 2.
Motus alias duplex. p. 249. in addi.
Motus tres [illegible] mouet appetitum [illegible] p. 251. in addi.
Motus principium est, vbi est principium neruorum & venarum. p. 238. c. 2.
Motus progressiuus animalis non causatur effectiue ab intellectu speculatiuo. p. 240. c. 2.
Motus animalis principium effectiuum sufficiens quid sit. p. 241. c. 1.
Motus aliter comparatur ad agens extrinsecum, & aliter ad appetitum. pag. 24[illegible]. col. 1.
Motus animæ nostræ duplex. p. 234. c. 2.

Motum animalis quæ causant. pag. 246. in addi.
Motum de materia in materiam non esse, quis sensus. p. 55. in addi.
Mouens principium si est extra, quomodo motum possit moueri ex se. p. 248. c. 2.
Multa possunt aliquam [illegible] habere, & sic possunt simul cognosci. p. 222. c. 1.
Mundus si esset æternus, non daretur actu infinitæ animæ humanæ. p. 197. c. 2.

N

NAtura in communi dupliciter sumitur. [illegible]
Natura cognosci per comparationē ad aliud quæ natura [illegible]. p. [illegible]50. c. 1.
Naturæ [illegible] perfectæ data sunt principia quibus [illegible]. p. [illegible]4. c. 1.
Na[illegible] quomodo [illegible] 18. c. 1.
Naturalis scientia potest dici etiam ipsa Metaphysica. p. 2[illegible]2.
Neruus non simpliciter, sed vt carni coniunctus, habet vim tangendi. p. 122.
Nihil operatur nisi sit in actu. c. 1.
Nobil[illegible] est nobilius multo ignobili. p. [illegible]1. in addi.
Nobilitatis & certitudinis termini ponderantur. Ibid.
Nobilitas duplex. Ibid.
Nomen naturæ singulari conueniens est duplex. p. 21. c. 2.
Numerum [illegible] multitudinem mensuratā per vnum quomodo intelligitur. pag. 197. c. 1.
Numerus omnis est multitudo facta per vnum, sed non mensurata per vnum. Ibid. c. 2.

O

OBiectum quid sit. p. 114. in addi.
Obiectum duplex primum, & secundarium. Ibid.
Obiectum duplex formale, & materiale. Ibidem.
Obiectum duplex formale adæquatum, & materiale non adæquatum. p. 69. c. 2.
Obiectum materiale quid sit. p. 76. c. 2.
Obiectum maxime tale est maxime cognoscibile a potentia quantum est ex se, per accidens enim potest ipsam corrumpere. p. 117. c. 1.
Obiectum maxime tale est maxime cognoscibile nisi requirat proportionem [illegible] ad potentiā ad hoc vt cognoscatur. Ibid.
Obiectum [illegible] possit p[illegible] ad plures potentias, sed subo[illegible] pag. 117. c. 2.
Obiecti potentiæ quadruplex. p. 166. c. 1.
Obiectum potentiæ quod nam debeat esse adæquatū obiecto scientiæ. p. 167. c. 2.
Obiectum Metaphysicæ est ens reale. Ibid.
Odor à corpore separatus habet esse naturale in aere sicut in loco. p. 201. c. 1.
Odor non potest habere esse naturale subiectiue in aere. Ibid.
Odor quid, & quomodo non sit formalis eua[illegible] oratio. p. 1[illegible]3. in addi.
Omne quod [illegible] eitur an ab alio moueatur. 248. c. 2.
Operatio intellectus supponitur operationi appetitus in ordine motus a rebus ad animam. p. 246. c. 2.
Operatio [illegible] ma[illegible] in agente. p. 58. c. 2.
Operatio vna specifica potest esse à pluribus [illegible] distinctis, [illegible] & operationes specie distinctæ ab vno eodemque supp[illegible]. p. 1[illegible]9. c. 2.
Operatio [illegible] ans rationem formalem obiecti potest a potentiis cognosci. pag. 125. c. 1.
Operabilia sicut & speculabilia dupliciter possunt considerari. p. 250. c. 1.
Operandi diuersitas in hominibus prouenit ex assuetudine. p. 251. in addi.
Operationes specificantur ex obiectis formalibus. p. 48. c. 1.
Opinio Platonis ideas esse substantias dicentis. p. 22. in addi.
Opinio multiplex de sensu agente. p. 67. in addi.
Opinio Themistij & Theophrasti de intellectu possibili confutatur. p. 148. c. 2.
Opinio multiplex de natura intellectus possibilis. p. 148. c. 2. & 149.
Opinio Auerr. de intellectu possibili. pag. 149. & 150.
Opinio multiplex de intellectione intellectus possibilis respectu sui. pag. 163. in addi.
Opiniones diuersæ de cognitione nostra pro hoc statu respectu intelligentiarum an scilicet possint à nobis quidditatiuæ cognosci. p. 169. in addi.
Opiniones remo[illegible] de medio species intelligibiles. p. 1[illegible]4. in addi.

Opiniones

Opiniones tenentium mortalitatem animæ nostræ. p. 200.
Ordo rerum duplex. p. 142. c. 2.
Organum quale esse debet. p. 216. c. 1.

[illegible] P

Pars separata à toto quomodo est imperfecta. p. 198. c. 1.
Partes integrantes sunt in duplici differentia. p. 3. c. 1.
Passio quomodo multiplicetur. p. 45. c. 1.
Pati tripliciter dicitur. p. 57. c. 1.
Pauci sunt sapientes qui passionibus sensuum resistant. p. 252.
Perfectio duplex formalis & materialis. p. 95. c. 1.
Per se dupliciter dicitur. p. 249. in addi.
Perspicuum dupliciter potest intelligi. p. 84. c. 2.
Phantasiæ perfecta diffinitio. p. 130. c. 1. & 133. c. 1. & 137. c. 1.
Phantasiæ definitio quomodo verificatur secundum mentem D. Tho. p. 130. c. 2.
Phan[illegible] est quæ à philosopho diffi[illegible]
Ph[illegible] absentia sensibilium, q[illegible] ext[illegible]rum in præs[illegible]
Phantasia & d[illegible] no dicimur agere, secun[illegible] Arist. Ibid.
Phantasiæ o[illegible] p. 133. c. 1
Phan[illegible] per[illegible]tio est [illegible]tus quidem. p. 134. c. 1.
Phantasiæ definitio probatur. Ibid.
Pha[illegible] p. 137. c. 1.
Phantasia habet [illegible]m [illegible]nem cum intellectu & q[illegible] motui. p. 239. c. 2.
Phantasia i[illegible] al[illegible]quibus habet rationé mouentis. 240. c. 1.
Phantasiabile quid. p. 132. c. 2.
Phantasiabile omne cadit sub sensu exteriori, saltem [illegible]dum partem. pag. 134. c. 2.
Phantasma habet in se [illegible] intelligibilem tantum in po[illegible] c. 2.
Phantasma quando [illegible] moué dum intellectum. p. 226. c. 2.
Platonis & Arist. differentia quo ad modú intelligendi. p. 180. c. 1.
Ponens differentiam inter duo quomodo [illegible] cognoscat. p. 2[illegible]8. c. 1.
Potétia in[illegible]ua al[illegible]quid di[illegible]s esse triplex [illegible]
est. p. 35 [illegible]
Potentia quatrupliciter consideratur. 51. in addi.
Potentia duplex actiua, & passiua. pag. 56. c. 2.
Potentia visiua quid requirit vt [illegible] p. 7[illegible] c. 2.
Potétia vna vnicú habet obiectú. p. 79. c. 2.
Potentia [illegible] formarum [illegible] natura, [illegible] per accidens, organum verò talium specierum est per se susceptiuum. 112. c. 2.
Potentia organica à non organica quo[illegible]
Potentia comprehendens contraria non percipit ea diuersis a[illegible]. p. 128. in addi.
Potentia duplex secundum q[illegible] animal dici potest agere. 131. c. 2.
Potentia pura in genere intelligibilium potest aliquid dici dupliciter. pag. 142. col. 2.
Potentia animæ an simplicior & immaterialior sit quam essentia animæ. pag. 156. c. 2.
Potentia [illegible]pliciter cósideratur. p. 162. c. 1.
Po[illegible] nó debet eleuari supra [illegible]um formale obiectum. p. 16[illegible] c. 2.
Pote[illegible] quid [illegible]itur. p. 179. c. 1.
Potentia vna potest esse receptiua pluriú act[illegible]. p. 179. c. 2.
Potentia informata similitudine alicuius obiecti quomodo potest in illud [illegible]o quolibet. p. 2[illegible]2. c. 2.
Potentia quamlibet q[illegible]o nam appetitu suá appetit operationem. p. 236. c. 2.
Potentiá passiuam oportet ab [illegible] per fici adhoc vt operetur, non sic autem de actiua. p. 173. c. 1.
Potentiarum distinctio, vnde sumitur. p. 120. c. 1
Potentiæ specificantur per operationes. p. 48. c. 2.
Potentiæ à quo distinguuntur. p. 49. c. 2. & 206. c. 2.
Potentiæ diuersæ circa idem obiectú ma[illegible]operantur. p. 52. c. 1.
Poten[illegible] quomodo distingui possint. Ibid. c. 2.
Potentiæ sensitiuæ quomodo sint passiuæ. p. 5[illegible]. c. 1.
Potentiæ actiuæ & operatiuæ in quo differunt. p. 58. c. 1.

Potentiæ sensitiuæ non sunt proprietates animæ sed compositi. p. 118. in addi.
Potentiæ distinguuntur realiter ab anima, contra D. Nauarram. ibid.
Potentiæ quia sunt, & potentiæ, & accidentia ideo diuersum ad diuersa ordinē habent. pag. 119. col. 2.
Potētiæ omnes sensus quomodo sint eiusdem, vel diuersæ speciei. p. 120. col. 1.
Potentiæ animæ non omnes sunt passiones eius. ibid. col. 2.
Potentiæ actiuæ passiuæ & operatiuæ ratio p. 172 col. 2.
Potētiæ definitio tradita ab Arist. glosat. pag. 179. col. 2.
Potentiæ animæ intellectus sunt tres, sensitiuæ quinque, & vegetatiuæ septem. p. 236. in addi.
Prædicatio duplex de mente Auer. pag. 17. in addi.
Prædicationes naturales & non naturales quæ sint. ibid.
Prædicatio multiplex. p. 104. c. 1.
Principium duplex imperans & efficiens p. 45. c. 2.
Principium totū productiuum similiter & receptiuum aliquid esse non potest p. 179. c. 2.
Principium motus duplex. p. 237. c. 2.
Principium quo animal mouet se ipsum per se ipsum etiā sibi intrinsecū. Ibidē.
Principium motus determinatum est vltima pars cerebri p. 238. c. 2.
Prophetiæ duo necessaria p. 137. c. 2.
Propositio omnis importat comparationem intellectus ad rem. p. 211. c. 2.
Propositio mentalis & vocalis habent in se veritatem significatiue. pag. 212 col. 2 & 213. 1.
Propter quod vnumquodque & illud magis quomodo verificetur hæc propositio p. 174. c. 2.

Q.

QVæstio pulcherrima de nobilitate visus. [illegible] addi.
Quicquid [illegible] interior potest & [illegible]
Quidditas alicuius potest dupliciter cognosci. 16. col. 1.
Quidditatis cognitio quid sit ibid. col. 2.
Quidditas rei materialis potest dupliciter sumi. 166. col. 1.
Quidditas abstracta duo dicit. p. 168 col. 1.
Quidditas materialis est obiectum [illegible] intellectus. pag. 216. col 2.
Quidditatis apprehensio [illegible] diu[illegible]bilium dicitur intelligentia 205. col. 2.
Quo aliquid operatur est forma eius. p. 153. col. 1. & 154. col. 2.
Quod diuiditur per accidens duplex est. pag. 34. col. 1.

R.

RAtio vniuersalis potest dupliciter à potentia [illegible] p. 79. col. 1.
Ratio vniuersalis mouet particularem. p. 25[illegible]. col. [illegible] 2.
Recipitur [illegible] in alio per modum recipientis, quomodo intelligitur. pag. 113 col. 2
Recipiens [illegible] sufficit esse den[illegible] datum à gradu rece[illegible] pag. 12[illegible].
Recipiens debet esse d[illegible] datum à natura recepti, & quomodo. pag 145. col. 1. & 175 & 146
Recipiens triplex. 175.
Recipere & retinere in corporalibus ad diuersa reducuntur principia. p. 136 c 2.
Recipere speciem [illegible] aliter dupliciter dicitur. 158. col. 1.
Relatiuorum & omnium inuicem coniunctorum vna eadem[illegible] scientia. p 207.
Reminiscentia quid sit pag. 141.
Reminiscentia potest dici eadem cum memoria. ibidem 1.
Reminiscendi modus, & vsus. ibid.
Res [illegible]ales Logicus [illegible] per causas [illegible] d fini[illegible] pag 18. col. 2.
Respectus conformitatis in ueritate quid. pag 239. col. 1.
Retinere & recipere in corporalibus ad diuersa reducuntur principia. p. 136. c 2.

S.

SAturni Sphæra tribus motibus [illegible]
Scien[illegible]
ne, & alio de sibi [illegible] ipsis p 2 c. 1.
Scientia de anima quomodo haberi potest pag. 2. col. 2.
Scientia de anima quomodo sit ceteris scientijs nobilior. pag. 7. col. 2.
Scientia de anima quomodo alijs dempta diuina, sit certior. pag. col. 1.

Scientia

Scientia quomodo dignitatem accipiat. pag. 9. 2.
Sciẽtia de anima quomodo sit difficillima pag. 12. col. 2.
Scientiæ plures quomodo possunt esse in vno intellectu. pag. 223. col. 1.
Sensibile pôt dupliciter cõsiderari. p. 207.
Semen est in potentia corpus animatum. pag. 54. col. 1.
Sensus obiectum quid sit. pag. 43. col. 2.
Sensus per accidens circa proprium obiectum potest errare. pag. 69. col. 2.
Sensus vnus quomodo ab alio distinguatur. pag. 77. col. 2.
Sensum non recipere species cum materia potest dupliciter intelligi pag 112. c 2.
Sensus non est per se susceptiuus speciei cum materia, nisi per accidens, organũ vero per se. ibid. & p. 1[illegible]3. col. 1.
Sensus definitio deducitur & declaratur. pag. 113 col. 1. & 2.
Sensus obiectum an sit vniuersale an singulare. 144. in addi.
Sensus cur corruptibilis sit non autem intellectus. pag. 1[illegible]6. col. 1.
Sensus non sunt proprietates animæ sed compositi. pag. 118 in addi.
Sensus ois per [illegible] p. 121. in add.
Sensus ab intellectu differentia pag. 160. col. 2. & 176. in add. & 66. col. 1.
Sensus particularis non cognoscit suam operationem, & quare. pag. 125 col. 2. & 129. in addi.
Sensus particularis nõ cognoscit differentiam inter obiecta sensuum diuersorũ. pag. 126. col. 1.
Sensus communis necessario ponendus est etiam si homo per diuersas potentias differẽtiam obiectorum cognoscat. ibid. columna 2.
Sensus communis est vt centrum ibid.
Sensus communis suscipit denominationẽ aliorum sensuum. p. 127 col. 1.
Sensus quilibet dupliciter summitur. ibid.
Sensus particularis quomodo secundum Arist. sentit se sentire ibid.
Sensus cõmunis & particularis sunt quodammodo vna potentia p. 127. col 2.
Sensus particularis cognoscit suam operationem priuatiue. p. 129 in addi.
Sensus communis vnica actione cognoscit contraria. ibid.
Sensus diuersi respectu nullius sensibilis possunt habere vnam operationẽ. ibid.
Sensus quandoq; est in actu & quandoque in potentia. pag. 113 col. 2.
Sensus in actu positus in [illegible]tione phantasiæ quid. pag. 133. col. 1. & 135.
Sensus comunis dormienti à quibus sensibilibus immutetur. p. 136 in addi.
Sensus communis quid sit, & quæ eius officia. pag. 137. col. 1.
Sensus communis organum secũdũ Arist. & Medicos. pag. 140. col. 1.
Sensus interni sunt tantum quatuor. pag. 139. col. 2. & 236. in addi.
Sensus primo vigent in corde. p. 238. c 2.
Sensuum quatuor interiorum necessitas, pag 136. col. 1 & 2. & 140 in addi.
Sensuum interiorum numerus secundum Auicennam, & secũdũ Alber p. 139. c. 2.
Sensuum interiorum organa secũdum varias opiniones. pag. 140. col. 2.
Sensibile idest corpus denominatũ à qualitate sensibili positũ supra sensum in nullo facit sensationem. p. 110. in addi.
Sensibile aliquod positũ supra sensum facit sensationem ibid.
Sensibile excellens corrumpit sensum, & quomodo. pag 115. col. 2. & 116. col. 2. & 117. in addi
Sensibile omne in his inferioribus est etiã tangibile. pag. 115 col. 2.
Sensibile aliquid dupliciter dicitur. pag. 5 columna 1.
Sensibilis diuersa habitudo ad sẽsum quẽlibet sensum diuersificat. pag 121. c. 2.
Sensibilia communia habent speciem & similitudinem in sensu. pag. 73. col. 1.
Sensibilium diuersorum differentiæ quomodo & sensu intellectu cognoscantur. p. 128. columna 2
Sensiente negato negatur etiam sensibile. pag. 70. in addi.
Sillogismus expositorius à quo formatur pag. 218. columna 2.
Similitudo duplex. pag. 127. col. 2. & 172. columna 1.
Similitudo rei cognitæ vt sic est forma virtutis cognoscentis vt sic. pag. 210 c. 2.
Singulare quoad materiam signatam dicit potentiã tantum pag. 219 col. 2.
Singulare duplex. pag. 216 col. 1.
Singulare non potest primo directè ab intellectu cognosci, sed reflexè & secundario. pag. 216. col 2. & 217 1.
Singulare per propriam speciem cognosci negatur. pag. 2[illegible]8. col. 1.

Sin-

Singulare ab intellectu tantum arguitiuè cognoscitiuè. pag. 220.
Singulari cur repugnat ab intellectu cognosci. pag. 217. col. 2.
Singulari ut singulare est nō repugnat intelligi. pag. 220.
Somnus cuius sit passio. pag. 135.
Somni uariæ definitiones. ibid.
Somni necessitas. Ibidem.
Somni causa proxima & remota. ibid.
Somni differentia ab alijs sensibilibus. p. 91. columna. 2.
Speciei sensibilis & intelligibilis discrimē. pag. 72. [illegible] 2.
Spēs duplex [illegible] & insensata. p. 136 c. 2.
Species [illegible] gibilis non recipitur in intellectu nisi dū est species in actu. pag. 153. col [illegible] 2.
Species i[illegible] bilis est tant[illegible] i[illegible] potentia in ph[illegible] atmatibus. ibid. & 167.
Species i[illegible] habe[illegible] lam pag. 168 [illegible] 2 & 171 c 2 & 176 in ad.
Species [illegible] re[illegible] sentat phantasma [illegible] natura [illegible] p 168. c. 2.
Species in[illegible] quid. [illegible] 1.
Species intell[illegible] bilis est [illegible] primæ speciei ibidem.
Species intelligibilis à sensibili quomodo differt. pag. 171. c. 2. & 184. col. 1.
Species intelli[illegible] bilis d[illegible] o habe[illegible] p. [illegible] c. 2.
Species intelligibilis à verbo mentis quomodo differt. pag. 172 col. 2.
Species intelligibilis est vera similitudo sed hab[illegible] ibid.
Species intelligibiles in i[illegible] lectu necesse est po[illegible] e. ibid. & [illegible] 175 in addi.
Species p[illegible] nt esse in act[illegible] duplici[illegible] p. 173. col. 2.
Species respectu intellectionis est tantum agens vt quo. ibidem.
Species qui negant, negant etiā [illegible] nostræ immortalitatem. pag. 175 in addi.
Species omnes intelligibile[illegible] in intellectu. pag. 223. col. 1.
Species differentium vel comparatorum, ea representans [illegible] er mod[illegible] à quo causetur, & quid sit. pag. 225 col. 2.
Specularis visio à visione in natura vniuersali differt. pag. 229. col. 1.
Subiecti conditiones. p. 2. col. 2.
Subiectum scientiæ dupliciter consideratur. pag. 9. col. 2.
Substantia non est causa accidentis, de mente Auer. pag. 17. in addi.
Substantia prima dupliciter sumitur. pag. 21. columna 2.
Substantia quomodo sit res habens quiditatem. pag. 23. in addi.
Substantia dicitur cuius actus est substare accidentibus. ibid.
Substantia nulla potest esse immediatum principiū operationis. pag 246. i[illegible] add.
Substantiæ separatæ an possint à nobis in hac via quid[illegible] tate cognosci. p 169. i ad.
Substantiarum separatarum quiditates cognoscere possumus, sed non eas quiditatiue pag. 170. i[illegible] add.
Substa[illegible] æ s[illegible] paratæ qu[illegible] o à naturali con[illegible] derent[illegible] r pag 2[illegible] 7.
Superl[illegible] o duplex. p. 13. col. 2.

T

TActus vnus q[illegible] omodo sit perfectior al[illegible] pag. 9[illegible] col 2
Tactus [illegible] da[illegible] ium sensuū. pag 106 i[illegible] 106.
Tac[illegible] di[illegible] quid est p 121. in ad. & 122
Tact[illegible] p[illegible] it h[illegible] c[illegible] am [illegible] medio externo, contra A[illegible] r. pag. 122.
Tangibile tac[illegible] ta naturaliter & spiritual[illegible] pag [illegible] col. 2.
Tangibile est a[illegible] & p[illegible] oduc[illegible] formā [illegible] pro lu[illegible] do) tant[illegible] pag. [illegible] 15. c. 2.
Terminus a[illegible] intellige[illegible] est id quod intelligi[illegible] pag [illegible] col 1.
In te[illegible] bet a[illegible] duo s[illegible] t, ter[illegible] n[illegible] ati[illegible] termin[illegible] di. pag. 114.

V

VEgetatiuum & sens[illegible] uū i[illegible] homine sunt ab e[illegible] trinsec[illegible] p [illegible] 58. c[illegible] 2.
Verbū mentis quid. pag. 172. col. 2.
Veritas quid pag 209 col 1
Veritas obiectiue est in intellectu c[illegible] ponente & diuidente. pa[illegible] 211. col [illegible]
Veritas obi[illegible] in intellectu c[illegible] gnoscēte q[illegible] q[illegible] d.
Veritas intellectus à v[illegible] quomodo differt. pag. 210. col. 2.
Veritas quō est in sensu & in intellectu cognoscente quod quid est. ibid.
Veritas rei quid nā exprimit. p. 210. col. 1.
Veritas significatiue est in propositione mentali & vocali. pag. 212. col. 2.

INDEX.

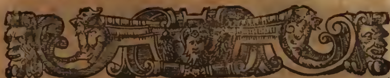
Veritas est in omni re sicut in re vera, non autem vt in cognoscente. pag. 213. c. 2.
Veritatem tūc cognoscit intellectus cum [illegible] telligibilem. pag. 212. col. 1.
Veritatem esse in aliquo potest tripliciter intelligi. pag. 210. col. 1.
Veritatis nomen analogum est. p. 109. c. 1.
Verum est obiectum per se & accidentale intellectus sed diuersimode. p. 167. c. 1.
Verum denominatur quodlibet ens denominatione extrinsece. p. 209. col. 2.
Vera quomodo dicuntur artificialia. ibid.
Veri considera[illegible]o ad [illegible] specta[illegible] artific[illegible]. pag. 213. [illegible] addi.
Ver[illegible] & [illegible] q[illegible] [illegible]nuere[illegible]tur p. 21[illegible]. c. 1.
Verum vt est [illegible] bu[illegible] ad M[illegible] [illegible] spectat, vt ve[illegible] d[illegible], vt deniqu[illegible] ab omni artifice consid[illegible] pag. 2[illegible]4.
Verum quo[illegible] d[illegible] ad [illegible] g[illegible] f[illegible] ect[illegible] ibid.
Verum q[illegible] [illegible]ratio en[illegible]s. ibid.
Verum dupl[illegible] [illegible]u[illegible] ibid.
Verum ex Au[illegible], n[illegible] h[illegible]bet ca[illegible] la[illegible] n[illegible]si animam. ibid.
Videns perf[illegible]s, [illegible] oculum p. 85. in addi.
Videtur [illegible] d[illegible] dubitatiua est. pag. [illegible]4 [illegible].
Vigiliæ disti[illegible] pag. [illegible].
Virtus genera[illegible] d[illegible] p. 52. c. 1.
Virtus nu[illegible] b a g[illegible] tatiua in quatuor d[illegible]ffert pag. 5[illegible]. col. 1.
Virtus nutritiua r[illegible]rum n[illegible] [illegible]um quid sit pag. 53 col. 2.
Virtus [illegible] p[illegible] ab intellectu, ag[illegible] d[illegible]ncta à phantasmate. pag. 18[illegible] c[illegible].
Virtus mot[illegible] vb[illegible] s[illegible]ndum Medicos. pag. 237. [illegible].
Virtus mot[illegible]a est principaliter in corde, pag. 238. col. 1.
Virtus motiua dupliciter sumi potest. p. 240. columna 1.
Virtus executiua motus quid est. ibid.
Virtus motiua a[illegible] pag. 2[illegible]6. in add.
Visus videt plura per modum vnius. pag. 226. columna 1.
Visus quomodo non videt extra mittendo pag. 60. in add.
Visio quid ex D. Tho. p. 86. in add.
Visionis multiplicis multiplex ratio. pag. 86. in addi.
Visus dupliciter sumitur. pag. 127. [illegible] 1.
Visum & medium in quo videtur no oportet eadem potentia videri. pag. 229. c. 1.
Visi[illegible] [illegible]culo & si[illegible]g[illegible]laris in vniuersali diffe[illegible]unt. ibid.
Virtutes agētes propinquę à remotis quomodo differant [illegible]g. 179. col. 1.
Viuere dupliciter [illegible] pag. 38 col. 2.
Vi[illegible] tib[illegible] t[illegible]plex est [illegible] p[illegible]g 42. col. 2.
Vna e[illegible] q[illegible] pr[illegible]pt[illegible] d[illegible] los modos [illegible] specierū. pag 1[illegible]. [illegible] 1.
Vnu[illegible] p[illegible]r se ea [illegible]nt qu[illegible] habent tantū vt actus & p[illegible] pag [illegible]4. col. 1.
Vnum quomodo [illegible]agis fi[illegible] ex orbe & intell[illegible]ntia quam ex materia, & forma. pag 49 in ad[illegible].
Vni[illegible] a[illegible] est [illegible] s[illegible]parabile, pag. 195 c[illegible] 2.
Vnio fo[illegible]æ a[illegible] mat[illegible]ria [illegible]nuenit ei per se & q[illegible]d[illegible] p[illegible]g. [illegible] col. 1.
Vni[illegible] i[illegible]ellect[illegible]s [illegible] h[illegible] p[illegible]r speciem intelligibil[illegible] [illegible] hoc vt ho[illegible] d[illegible] intell[illegible]g[illegible] p[illegible]g [illegible]53 col. 2.
Vni[illegible] p[illegible]r quo[illegible] o[illegible] [illegible]turale animæ nostræ. pag. [illegible]98 col 1.
Vni[illegible]ersale tripl[illegible] p[illegible] 114 [illegible] addi.
Vniuersale ab ho[illegible] c[illegible]g[illegible]ur, non tamen per cogi[illegible] p[illegible]g. 139. col. 2.
V[illegible]
Vol[illegible]tas amat [illegible]g[illegible]la[illegible] q[illegible] intellectus a[illegible]g[illegible] p[illegible]g. 2[illegible]0.
Vol[illegible]ntas est ex se indifferens sicut & intel[illegible]
Vox [illegible]teriale, & formale. pag. 92. col. 1.
Vox eadem numero quoad formale ab omnibus accipit[illegible]r pag 92. col. 2.
Vox eadem à multis percipitur. pag. 93. columna 1.
De voce pulcherimum dubium. pag. 93. in addi.

F I N I S.

A·BLA·IMPR
ESS·CAMER

MAR

QVAESTIONES ERVDITISS. IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOTELIS STAGIRITAE

R. P. F. FRANCISCI FERRARIENSIS totius ordinis Prędicatorum Generalis Magistri Theologi, ac Philosophi præstantissimi.

CVM QVIBVSDAM ALIIS QVAESTIONIBVS, & Additionibus R. P. F. Mathiæ Aquarij publici Theologiæ, ac Metaphysices ordinarij in florentissimo studio Neapolitano professoris.

In quibus plurima Aristotelis perobscura, & nonnulla D. Thomæ loca dilucidantur.

INCIPIVNT QVAESTIONES PRIMI LIBRI DE ANIMA.

CVM ADDITIONIBVS AQVARII.

QVAESTIO. I.

Num de anima sit scientia.

Vide Achillinũ lib. 3. de intelligẽtijs.

IRCA primum Librũ de Anima q̃ritur primo. Vtrum de anima possit esse scientia. Et videtur ꝙ non.

Primo omne intelligibile est sensibile. vt habetur ex philosopho de sensu & sensato, sed anima non est sensibilis: ergo non est intelligibilis: ergo de ipsa non potest eße scientia. Cap. 15.

Secundo de non ente non est scientia: sed anima est non ens: ergo de anima non est scientia, consequentia nota cũ maiori quæ est philosophi. 1. Poste. Tex. com. 5. *Minor vero probatur. Omne ens aut est ens in anima: aut ens extra animã: sed anima non est ens in anima: quia nihil est in seipso. vt habetur 4. Phys.* Te 16. & 17. *nec est ens extra animam: quia nihil est extra seipsum: ergo &c.*

Tertio cognoscens, debet esse denudatum a natura cogniti. vt vult philo

 sophus.

Tex. cō. 4.

sophus. 3. de anima: sed anima non denudatur a seipsa: ergo non cognoscit seipsam: ergo non potest de anima haberi scientia.

Quarto omne quod cognoscitur, cognoscitur per aliquam similitudinem, sed anima non potest habere similitudinem sui in intellectu: ergo non potest ab intellectu cognosci: ergo &c. Maior est philosophi. 2. & 3. huius Minor vero probatur. Similitudo rei intellectæ causatur a phantasmate rei: sed animæ non est phantasma: cum nō sit sensibilis: ergo &c.

Tex. cōm. 8. & tex. 30.

Quinto si anima cognosceret se: sequeretur ꝙ idem moueret seipsum, hoc autem est contra mētem philosophi 7. Phys. ergo &c. Probatur cōsequētia: quia intelligēs patitur ab intelligibili.

Tex. cōm. 1.

Respōsio ad quæsitum.

Circa hanc quæstionem tria sunt facienda. Primo præmittenda sunt aliqua necessaria. Secundo respondendū est ad dubium affirmatiue. Tertio declarandus est modus quo anima intellectiua seipsam cognoscit.

Quantum ad primum aduertēdum primo, ꝙ cū anima sit vniuersale quoddam siue vniuocum siue analogum, ad animam vegetatiuam, sensitiuam, & intellectiuam, non quęritur hoc loco, de aliqua particulari anima secundum propriam rationē qua distinguitur ab alia, sed de anima secundum communem animæ rationem, & absolute.

Sciētia aliquo modo habetur de conclusiōe, alio modo de subiecto ipsius.

Sciendum secundo, ꝙ licet scientia nominet habitum conclusionis per demonstrationem acquisitum, tamen nō solum dicimur habere scientiam conclusionis, sed etiam subiecti, aliter tamen, & aliter. Dicimur enim habere scientiam de conclusione sicut de eo, ꝙ scitur, de subiecto autem sicut de eo de quo aliquid prędicatum scitur. Vnde vnus, & idem habitus per demonstrationem causatus, est scientia conclusionis demonstratæ, & scientia subiecti conclusionis. Sicut si per demonstrationem causetur in intellectu meo habitus istius conclusionis, homo est risibilis, ille habitus est scientia illius cōclusionis, sicut eius, ꝙ scitur, & est scientia hominis, ꝙ est subiectum conclusionis, sicut eius de quo scitur risibilitas. Quærere ergo de aliquo incomplexo. Vtrum de ipso possit haberi sciētia, est quærere vtrum possit esse subiectum conclusionis demonstratæ siue scitę, & ad hunc sensum quęritur, vtrū de anima scientia esse possit.

De anima potest haberi scientia.

Quantum ad secundum respōdetur hac conclusione. De anima potest haberi scientia.

Probatur de eo, ꝙ habet principia, partes, & passiones, potest haberi scientia, sed anima habet principia, scilicet ex quibus sit, scilicet, ꝙ quid est eius, ꝙ est principium demonstrationis, habet etiam partes subiectiuas, scilicet animam vegetatiuam, sensitiuam, & intellectiuam, habet etiam multas passiones, vt patet per totum librum de anima, ergo de anima potest haberi scientia, consequentia nota cum minori, maior vero est philosophi. 1. Posteri. volentis illas esse subiecti scibilis conditiones. Tex. cō. 43.

Quas partes requirat aliquid vt in scientia sit subiectum.

Dicetur forte, ꝙ philosophus in 1. Poste. per partes non intelligit solum partes subiectiuas, sed etiam partes integrantes, vt vult ibidem. S. Tho. dicens, quod licet, quod ibi dicitur possit intelligi de partibus subiectiuis, & etiam de partibus ex quibus componitur res, magis tamen videtur intelligendum de secundo genere partium, licet ergo anima habeat partes Tex. 43.

subie-

subiectiuas, quia tamen non habet partes integrãtes (cum sit forma simplex) non poterit esse subiectum scientiæ.

Partes integrãtes sunt in duplici differentia.

Respondetur, ꝙ duplices sunt partes integrantes. Quædã enim sunt quæ componunt rem secundum esse reale, sicut materia, & forma componunt res materiales. Quędam vero sunt quę componunt rationem, scilicet genus, et differentia, Animal enim, & rationale diffinitionem hominis integrant, & constituunt, licet ergo subiectum debeat habere partes integrantes secũdo modo, non tamen primo modo necessario. Deus enim, & substantię separatæ, & ens non habent partes primo modo, & tamen de ipsis habetur scientia, sic etiam anima habet partes integrantes diffinitionem eius, licet partes eam realiter integrantes non habeat.

Addi.

Respondetur secundo vt dicit. S. Tho. in eodem loco, ꝙ licet ea de quibus habetur scientia per priora simpliciter, sint composita secundum se ex aliquibus prioribus, illa tamen de quibus habetur scientia per posteriora simpliciter, & per effectus, non oportet esse composita in seipsis, sed solum quo ad nos: quia videlicet formamus de ipsis conceptus ex his quę sunt priora quo ad nos, & sic appræhendimus ea tanquam composita ex his quæ primo cognoscimus in effectibus, dum de eis formamus conceptum compositum, sicut cum dicimus Deus est substantia immaterialis ęterna infinita &c. Licet enim Deus sit in se simplex, de ipso tamen ex conceptibus creaturarũ formamus conceptum compositum, & sic partes diffinitionis Dei sunt partes Dei secundũ, ꝙ in cognitione nostra cadit. Cum ergo animam cognoscamus a posteriori, & per effectus ac operationes, non oportet vt componatur in essentia sua ex aliis prioribus simpliciter, sed secundum, ꝙ in cognitione nostra accipitur, componitur ex aliquibus prioribus quo ad nos, inquantum formamus de ipsa cõceptũ compositũ.

Vide D. Th. p. p. q. 3. per totã vbi agitur de simplicitate dei & primo sẽten. dist. 8.

Sed contra istas responsiones instari potest. Nam ex ipsis sequitur, ꝙ pro eodem acciperet philosophus principia, & partes, & sic alterum eorũ esset superflue positum. Patet consequentia: quia per principia intelligit philosophus principia ex quibus deuenimus in cognitionem rerum secundum essentiam simplicium, & secundũ istas responsiones idem intelligit per partes scilicet partes secundum rationem.

Respondetur, & dicitur primo, ꝙ vtique philosophus pro eodem accipit prima principia, & partes. Vnde. S. Tho. ibidem dicit, ꝙ subiectũ alicuius scientię duplices partes habere potest scilicet partes ex quibus componitur, sicut ex primis vt dictum est idest ipsa principia subiecti, & subiungit de istis partibus esse intelligendum, id quod philosophus dicit.

Dicitur secundo, ꝙ licet eadem secundum rem sint partes, & principia, alia tamen ratione dicuntur principia, & alia ratione partes. Dicuntur enim principia inquantum ex eorum cognitione intellectus deuenit in cognitionẽ eorum quorum sunt principia. Dicuntur autem partes, inquantum ex ipsis componitur subiectum aut secundum rem, aut secundum cognitionem nostrã. Remanet itaq; ratio in suo robore.

Quantum ad tertium sciendum est primo, ꝙ sicut in genere entium est aliquid pura potentia, scilicet materia prima, aliquid purus actus, scilicet Deus, aliquid medio modo se habens

scilicet res mediæ subsistentes, quę sũt a Deo productę, & creatę. Ita in genere intelligibilium, est aliquid in potentia tãtum, scilicet intellectus noster, qui nullo modo potest per seipsum intelligere, aliquid in actu tantum scilicet Deus, aliquid vero medio modo scilicet substantiæ separatæ, quæ aliqua in actu intelligunt, aliqua vero in potentia saltem quantum ad actualem considerationem.

Vide Diffusius commentũ hu.[9] docto. 2. cõ. gentes c. 98. circa prin.

Notandum secundo, ꝙ cum nihil operetur nisi sit in actu, nihil enim calefacit, nisi sit actu calidum, intellectus autem noster cum sit in pura potentia, oportet si debet intelligere, vt fiat in actu per aliquam formam, fit autem in actu per similitudinem rei intelligibilis receptam in ipso, & ideo per ipsam intelligit quemadmodũ ignis per calorem calefacit.

Sciendum tertio, ꝙ aliqua intellectus noster directę intelligit, aliqua vero intelligit reflexe. Directæ dicitur aliqua intelligere, quando eius intuitus in illa immediate fertur, aliqua autem dicitur reflexe intelligere, quando ex aliquo intellecto redit ad cognoscendum id, ꝙ fuit cognitionis principium.

Quomodo anima intellectiua deueniat in sui cognitionẽ.

Dico igitur, ꝙ ille est modus quo anima intellectiua in cognitionem sui venit. Primo enim intelligit id cuius specie informatur, deinde intelligit se intelligere, tertio cognoscit se habere principia talis actus, quę sunt intellectus, & species intelligibilis, ex consideratione autem speciei intelligibilis, dum eam deprehendit immaterialem esse, eo ꝙ per ipsam vniuersaliter intelligat, in suę essentiæ cognitionem deuenit. Simili progressu in communem animæ rationem ascendit. Ex motu n. rerum viuentium, deuenit in cognitionem motionis actiuæ in ipso viuente existentis, ex cognitione motionis huiusmodi in cognitionem principij eius deuenit, & ex eo in communem quandam animæ rationem, quę in omnibus viuentibus est primum principiũ quo seipsa mouent.

Quomodo anima intellectiua deueniat in cognitionẽ animæ.

Aduertendum tamen, ꝙ hunc modum dupliciter immaginari possumus. Vno modo, ꝙ per talem cognitionem reflexam non relinquatur in intellectu aliqua similitudo repręsentans quidditatem animæ, sed tantum similitudo sensibilis sit semper principiũ cognoscendi animam.

Alio modo possumus imaginari, ꝙ sicut per demonstrationem causatur in intellectu quidam habitus conclusionis, ita etiam per talem reflexam animæ cognitionem causetur in intellectu quædã similitudo repræsentans animæ quidditatem, sicut & phantasia causat in se similitudinem montis aurei, ex similitudine montis, & ex similitudine auri. Nam postquam semel cognouit quis, animæ quidditatem per reflexionem, potest deinceps cum voluerit de animæ quidditate considerare nullam rem pro tunc sensibilem quidditatiue cognoscendo, oportet ergo in intellectu esse aliquod principium per quod possit intellectus fieri immediate in talem actum cognoscendi, & sic oportet in intellectu esse similitudinem animæ.

Dubitatio.

Sed hic occurrit dubium. Sequitur enim, quod anima poterit directæ cognosci. Quod enim per propriam cognoscitur similitudinem, directę cognoscitur.

Responsio.

Respondetur, ꝙ antequam aliqua habeatur cognitio de anima, oportet quidem eam per reflexionem acquiri sed postquam per talem reflexã cognitionem

tionem causata est in intellectu animę, similitudo, non est inconueniens si tūc directe cognosci possit, sicut & alia quę per propriam similitudinem cognoscuntur, hec tamen probabiliter dixerim. Inferius autem clarum fiet.

Sensibile aliquid dicitur dupliciter.

Ad argumenta in oppositum respō detur. Ad primum quidem dicitur, ꝙ aliquid esse sensibile potest dupliciter intelligi. Vno modo per se: quia videlicet ipsum cadit sub sensu. Alio modo per aliud: quia scilicet aliquid per quod in eius cognitionē deuenitur cadit sub sensu. Si esse sensibile primo modo accipiatur, negatur maior immo dicitur, ꝙ nullum primo & per se intelligibile est isto modo sensibile. Tale enim est vniuersale, ꝙ sub sensu non cadit. Si autem secundo modo accipiatur, negatur minor. Dico enim, ꝙ anima non cadit sub sensu nisi per actus suos qui sunt mouere, & sentire.

Ad secundum negatur minor. Ad probationem dicitur primo, ꝙ illa diuisio est diuisio in ens reale, & ens rationis, vt per ens in anima, intelligatur id, ꝙ nullum habet esse, nisi esse cognitum, per ens vero extra animam intelligatur id, ꝙ aliud esse habet quam esse cognitum.

Addi.

Dicitur secundo, ꝙ anima est ens extra animam, idest ens reale, sed tūc non valet ista consequentia, nihil est extra se, ergo anima non est ens extra animam, idest ens reale.

Ad tertium dicitur primo, ꝙ maior propositio fallit in potentia habente obiectum, ꝙ est vniuersale, vt vult S. Tho. qualis est intellectus qui habet pro obiecto ens.

Quęstioni de uer. q. 22 art. 1. ad 8. pro hac solutione vide Dominū Caie. p p. q. 56. ar. 2. vbi disputat maximam illā Ar. 3. de anima tex. 4. cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti.

Dicitur, secūdo, ꝙ illa maior propositio si admitti vniuersaliter debeat, est intelligenda respectu obiecti proportionati. Sed tunc dicitur obiectum proportionatum intellectus nostri, ꝙ non est ens commune, sed quidditas rei materialis, vnde anima intellectiua debet esse denudata a natura sensibili, nō autem ab omni quidditate.

Vide 3. de anima q. 7.

Ad quartum dicitur primo ad maiorem, ꝙ non oportet cognitum omne per propriam similitudinem cognosci, nisi de cognito primo & directe intelligatur, sed sufficit, ꝙ per alterius similitudinem, intellectus deueniat in eius cognitionem.

Dicitur secundo, ꝙ similitudo, qua primo cognoscitur anima, causata est remote a phantasmatē, non quidē animæ sed rei sensibilis, cuius est propria similitudo, proxime autem causata est ab ipsa anima.

Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, quod anima non est id, ꝙ immediate intelligit, sed intellectus, vnde non oportet ꝙ anima patiatur a se. Sed, ꝙ intellectus ab anima per aliam animæ potentiam patiatur.

Dicitur secundo, ꝙ intellectus simul cum specie intelligibili causat intellectionem animæ, vel etiam animæ similitudinem, recipiens autem est solus intellectus, vnde non est idem totaliter mouens, & motum.

Idē non est mouens & motum.

ADDI.

Circa hoc quæsitum, quod primo ponitur, num de anima sit scientia, nota quod est Antiquum, & spectat ad quæstionem an est, sicut & illud de subiecto, quod Auctor non pertractat, cum ab omnibus fere determinatum sit animā esse subiectum circa quod philoso-

Quæst. 1. philosophus versatur in his tribus libris de anima, & licet latius Ioannes de Iannuno in hoc primo de anima disputet de primo quæsito, voluit tamen & ipse Auctor hoc pertractare, tum propter Thomistarum doctrinam, tum etiam propter nonnullas responsiones, quas Iannunus tribuit argumentis aduersariorum, quæ nõ acceptantur in via D. Thomæ, & præcipue est controuersia inter Auerroistas & Thomistas de intellectione animæ in quarto argumento, vt videre potes 2. contra gentes, (C. 98.) & in quæst. disputatis de veritate, (q. 8. art. 6.) & p. p. q. 87. quasi per totam & principaliter in primo articulo, vbi disputatur quomodo anima intellectiua agnoscit se, esset etiam altius quæsitum pertractandum hic, sub qua parte philosophiæ enumerari debeat hæc scientia de anima, num sub Mathematica, vt velle videtur Themistius, & Theofrastus, Simplicius & Philoponus (Lib. de cælo & mũdo in prohemio primo peri-her.) quia ens Mathematicũ partim est in materia, partim seiunctũ ab ea, quod propriũ ipsius animæ esse videtur, quæ partim est in materia, partim ab ea separata: ergo &c. An sit sub Metaphisica, vt sentire videtur Ar. in lib. de partibus animalium (Lib. 1. c. 5.) vbi Franciscus Bragadenus Patritius Venetus scientiam de anima Metaphisicam esse docet, vel sit pars Physices vt Auer. 1. Phys. (Cõmẽ. 18.) & Albertus, & omnes fere latini substinere videntur. Vide D. Thom. 2. Phys. (Cõmẽ. 26. Lect. 4.) vbi vult considerationem de anima rationali, partim spectare ad Physicum, partim autem ad Metaphis. vide etiam 6. Metaph. (Lect. 1.) vbi habet ꝙ intellectus aliquo modo cadit sub consideratione naturalis philosophiæ.

Pro glosa illius propositionis: cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti. vide Zimmaram in Theorematibus, (Theorema-te. 84.) & Iannunum. 3. de anima, & Magistrum Chrysostomum. 3. de anima q. 2. (q. 4.) & Caie. p. p. q. 56. ar. 2. in responsione ad 1. arg. vbi diffusius declarat ipsam propositionem quam S. Thom. assumit ex 3. de anima (Tex. 4.) ad disputandum quomodo vnus Angelus agnoscit alium.

QVAESTIO. II.

Num scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia præter diuinam.

Magis autem alteram altera, aut certitudine, aut ex eo ꝙ meliorum quidem & mirabiliorum, &c. Tex. I.

Vide Iannunum q. 5. huius libri.

Varitur secũdo. Vtrũ sciẽtia de anima sit nobilior quacumque alia scientia præter diuinam. Et videtur, quod non.

Primo, ꝙ non quantum ad certitudinem. Scientiæ mathematicæ sunt certissimæ, & sunt in primo gradu certitudinis, vt habet Commen. ergo &c. (2. Metaph. Cõmẽ. 16.)

Secundo, non quantum ad subiectũ. Primus motor est nobilior anima, sed ipse est subiectum libri 8. Physi. saltẽ quantum ad aliquas conclusiones: ergo (Vt patet per totum.) *scientia 8. libri Physico. est nobilior scientia de anima.*

Tertio forma celestis corporis, est nobilior anima: ergo scientia de illa forma est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Tanto forma est nobilior quanto perfectius actuat suum subiectum, sed forma corporis cælestis perfectius actuat suum subiectum quam anima: quia non relinquit illud in potentia, ad aliam formam sicut anima: ergo &c.

Quarto corpus animatum est nobilius anima: ergo scientia de corpore animato

animato est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Ens completū in specie est nobilius eo, quod non est completum in specie, sed corpus animatum est completū in specie: non autem anima: ergo &c.

Tex. 1. In oppositum est philosophus dicēs. Propter vtraque hęc animæ historiam rationabiliter in primis ponemus.

Respondeo. Cum dignitas scientiæ attēdatur ex duobus. s. ex certitudine, rei, et ex obiecto, vt dicit philosophus.

Tex. 2. Primo ostendendum est quō se habeat ista sciētia ad alias in certitudine. Secundo quō quantū ad obiectum.

Quantum ad primum, notandum primo, quod certitudo nihil aliud est quā determinatio intellectus ad vnū. Tunc enim aliquis dicitur esse certus de aliqua re, quando illi firmiter adheret, & nullo modo hæsitat, dicor enim esse certus de ista conclusione. Homo est risibilis, quia sum ita determinatus ad eam, & ita illi adhæreo, quod nullo modo ad oppositum declino.

Quid sit certitudo.

Sciendum secundo, quod inter habitus intellectus, tres sunt certi scilicet intellectus, scientia, & fides, in his includendo sapientiam, sed tamen aliud est quod causat certitudinem in vno, & aliud quod in alio. In intellectu enim causatur determinatio intellectus ex lumine intellectus agentis facientis claram notitiam principiorum. In scientia ex eo, quod conclusiones scite clare vidētur in suis principijs. In fide vero ex imperio voluntatis non ex aliqua euidentia. Vnde sequitur, quod certitudo scientiæ consistit in duobus scilicet in euidentia conclusionis, & in firmitate adhesionis. Certitudo aūt fidei consistit tm̄ in firmitate adhæsionis nō in euidentia, sicut habēs scientia subalternatā, habet certitudinem prioncipiorū illius scientiæ, non quod illa clare videat, sed quia illis firmiter adheret ex electione voluntatis imperantis intellectui vt adhæreat.

Quot sint habitus intellectus certi.

Certitudo scientiæ in duobus consistat.

Sciendū tertio vt habet Linconień. certitudo alicuius rei potest esse dupliciter. Aut. s. ex parte ipsius rei quia s. nata est causare magnā certitudinē sui in intellectu dispositio, & sibi proportionato. Aut ex parte intellectus: quia scilicet intellectus illam certissime siue euidenter, & absque dubitatione cognoscit. Hæc autem est duplex. Quædam enim est certitudo simpliciter, quę scilicet habetur ex principijs, quæ sūt conclusionibus priora simpliciter, siue sint etiam priora quo ad nos, sicut accidit in mathematicis siue non. Quædā vero est certitudo quo ad nos, quæ inquam habetur ex his quæ sunt conclusionibus priora, & notiora quo ad nos tantum. Istis suppositis.

Certitudo alicuius rei dupliciter. Linconien. 1. post. c. 17.

Ad quæstionem potest primo dici, non esse mentem philosophi, quod scientia de anima sit nobilior omni alia excepta diuina, & certitudine, & dignitate obiecti diuisiue, quasi videlicet sit qualibet dignior certitudine, & qualibet dignior obiecto, sed tantum collectiue, vt velit dicere. Scientia de anima cum sua certitudine quam habet, et dignitate subiecti simul sumptis est nobilior quacunque alia scientia: quia si alia scientia est dignior ipsa certitudine, ipsa sua certitudne, & maiori dignitate obiecti excedit alterius dignitatem quæ est propter maiorem certitudinem, cum ignobiliori obiecto, similiter si esset aliqua alia dignior dignitate obiecti, ista cum sua maiori certitudine, licet minori dignitate obiecti eam excederet.

Scientia de anima quō est nobilior alijs scientijs.

Licet autem istud forte sit philosophi

phi intentum. Pro maiori tamen intelligẽtia prętermissis multis opinionibus pono istas conclusiones.

Scientia de anima ẽ certior quacunque alia prę ter diuinã. Prima est. Scientia de anima est certior quacunque alia preter diuinam, certitudine quę se tenet ex parte rei de qua considerat.

Ista conclusio probatur. Et primo, ꝙ sit certior mathematica, substantia est prior accidenti cognitione, vt dicitur. 7. Metha. & est prior non tantum prioritate temporis, sed etiam prioritate perfectionis, perfectiori e[illegible] modo cognoscitur, sed subiectum libri de anima, est substantia scilicet anima, subiectum autem mathematicæ est accidẽs, scilicet quantum: ergo &c. Tex. 4.

Secundo, ꝙ sit certior alijs scientijs naturalibus probatur. Quanto substantia est purior, & natura subtilior, tanto potest facere maiorem certitudinem in intellectu sibi proportionato, quia quanto aliquid est magis in actu, & magis abstractum, tanto est magis intelligibile, sed anima est substantia purior, & abstractior quocunque alio subiecto alterius scientiæ naturalis: quia aliæ res naturales sunt compositæ ex materia, & forma: ergo &c.

Opinio Linconiensis. Istam conclusionẽ ponit Linconiensis dicens, quæ priora sunt propinquiora sunt luci spirituali cuius superefusione res intelligibiles ab aspectu mentis sunt actu visibiles, & magis sunt receptibilia illius lucis, & magis penetrabilia ab aspectu mentis, vnde & certiora sunt, & scientia quę de his est, est scientia certior. Secundum hũc modum scientia de substantijs incorporeis separatis, certior est scientia de substantijs incorporeis ligatis, & hæc iterum certior est quam scientia de substantijs corporeis, vt dicit Arist. quia scientia de anima, est certior alijs scientijs naturalibus quę sunt de corporibus naturalibus mobilibus.

Secunda conclusio. Scientia de anima est certior quacunque alia etiam mathematica, & diuina, certitudine ex parte intellectus se tenente, quo ad nos. Probatur. Scientia quæ procedit ex his quæ vnusquisque experitur in seipso, est certissima quo ad nos, nihil enim magis est notum homini quam id ꝙ in seipso experitur. Sed scientia de anima est huiusmodi, procedit enim ex operationibus animę, quas vnusquisq; in seipso experitur scit enim se habere animam vnusquisque, & se videre, audire &c. ergo &c. Probatio.

Sed contra istam conclusionẽ quantum ad mathematicam arguitur a quibusdam, probant enim, ꝙ scientia de anima non est certior mathematica: quia ex his quę nobis certissima sunt procedit. Addi.

Primo certitudo quo ad nos demonstrationis, non attenditur penes certitudinem quo ad nos rerum ex quibus proceditur, sed penes certiorem applicationem eius a quo procedit ad id, ꝙ procedit, sicut medij ad conclusionem. Sed non experimur in nobis certitudinem talium connexionum esse: ergo etc.

Secundo quia cum dicit Auerr. ꝙ mathematicę sunt in primo gradu certitudinis, & naturales sequuntur eas, oportet hoc intelligere etiam de certitudine quo ad nos, aliter mathemrticę non esset in primo gradu. 1. meth. tex. & cõ. vlum.

Respondetur, et dicitur ad primum, ꝙ certitudo demonstrationis quo ad nos, attenditur ex certitudine apud nos principiorum ex quibus aliquid demonstratur: quia videlicet illa sint nobis nota, & manifesta, licet etiam concur-

concurrat applicatio principiorum ad conclusionem : quia videlicet videtur conclusio in præmissis contineri, & dicitur, ꝙ sicut, & anima nobis inesse cognoscimus manifeste, & operationes ita, & manifeste cognoscimus conclusiones quæ ex illis deducuntur, in ipsis contineri.

Ad secundum dicitur, ꝙ mathematicæ dicuntur esse in primo gradu certitudinis : quia procedunt ex his quæ sunt, & simpliciter, & quo ad nos notiora conclusionibus. Principia enim sunt conclusionibus vtroque modo notiora, naturales autem, procedunt ex his quæ conclusionibus sunt notiora quo ad nos tantum : quia maiori ex parte, ex effectibus qui sunt nobis causis notiores procedunt. Cum hoc tamen stat, ꝙ certitudine quo ad nos tantum : demonstrationes, quæ in libro de anima fiunt sint certiores demonstrationibus mathematicis : quia principia ex quibus demonstrationes de anima fiunt, sunt nobis notiora, & certiora principijs ex quibus demonstrationes mathematicę procedunt. Ista conclusio videtur esse de mente S. Tho. in litera. Nã & ipse hanc rationem tangit. In exposi. Tex. 1.

Ex hoc apparet, ꝙ exceptio quam facit Commen. inquiens hanc scientiam omnes alias excedere, & certitudine demonstrationis, & nobilitate subiecti præter diuinam, non intelligitur quantum ad vtrumque diuisiue, quasi scilicet scientia de anima non excedat diuinam, neque certitudine demonstrationis, neque nobilitate subiecti. Constat enim, ꝙ eam excedit certitudine demonstrationis, de qua philosophus intendit scilicet de certitudine quo ad nos Sed sensus est, quod cum omnes alias quantum ad vtrumque ex cedat, diuinam non excedit quantum ad vtrumque, sed tantum quantum ad certitudinem demonstrationis scilicet quo ad nos, quantum vero ad nobilitatem subiecti eam non excedit sed magis exceditur ab ea. Cõmẽ. t. 1.

Tertia conclusio. Scientia de anima non est certior mathematica ex parte intellectus certitudine simpliciter. Probatur. Demonstrationes mathematicæ procedunt ex causis formalibus, quæ sunt priores simpliciter : quia abstrahunt a materia, & motu, vt ergo &c.

Hanc quoque conclusionem Linconien. tangit dicens, ꝙ in mathematicis est rarior error, eo ꝙ res mathematicę sunt bene visibiles ab intellectu : quia dicimus, ꝙ res diuinæ sunt magis visibiles ab aspectu mentis sano non obnubilato phantasmatibus, sed ab aspectu mentis egro : qualis est aspectus noster modo cum grauamur mole corporis ex affectu rerum corporalium sunt res inuolute phãtasmatibus magis visibiles. Intellectui igitur humano qualis est adhuc in nobis sunt res mathematicæ certissime, ad quas comprehendendas nos iuuant phantasmata sed intellectui tali qualis debet esse secundum statum sui optimum sunt res diuinę certissime. 6. Met. Tex.

Sciendum tamen, ꝙ philosophus comparat scientiam de anima tantum scientijs naturalibus, non autẽ mathematicę aut methaphysicę, & ideo absolute, & absque exceptione dicit ipsam propter vtraq; alias antecedere. Et S. Tho. ait, ꝙ scientia de anima est nobiliorum : quia anima est nobilior inter inferiores creaturas.

Quantum ad secundum principale. Sciendum primo, ꝙ subiectum alicuius scientiæ potest considerari dupliciter. Vno modo quantum ad id, ꝙ est. Alio modo Scientia accipit dignitatem ab obiecto nõ quãtum ad id, ꝙ est, sed

quantum ad rationem sub qua in tali scientia consideratur.

modo quãtum ad rationem formalem, qua consideratur in tali scientia. Scientia ergo accipit dignitatem a subiecto non quantum ad id, ꝙ est: sed quantũ ad rationem sub qua consideratur in tali scientia. Non enim inconuenit vnã scientiam considerare subiectum aliqđ quod secundum suam entitatem est nobilius subiecto alterius scientiæ, secundum tamen rationem formalem, qua cõsideratur in tali scientia est ignobilius. Sicut si aliqua scientia cõsideraret de homine inquantum habet magnitudinẽ & alia consideraret de equo inquantũ substãtia. Scientia cõsiderans de æquo esset nobilior, scientia considerante de homine: quia sub nobiliori ratione, ista considerat de æquo, quam illa de homine.

Addi. S. Tho. in ꝓhemio de sẽsu, & sensato. & est Arist. ibidẽ.

Notandum secundo ꝙ de anima potest esse duplex consideratio. Vna secundum ꝙ consideratur, quadã abstracta consideratione scilicet secundum se & quantum ad passiones, quæ sunt solus animæ: sicut intelligere, & velle, & etiam quantum ad passiones coniuncti in ordine tamen ad ipsam animam, vt sunt passiones ipsius. Alia consideratio potest esse ipsius animæ quantum ad passiones eius secundum quandam concretionem ad corpus secundum ꝙ sunt actus corporis. Prima considera tio pertinet ad librum de anima. Secũda ad alios libros naturales de corpore animato.

Pono igitur istam conclusionem. Scientia de anima est nobilior ex parte subiecti quacunque alia scientia preter diuinam. Quod autem anima vt cõsideratur in libro isto sit nobilior quacunq; re inanimata satis clarum est, cum cõsideretur secundum propriam suam rationem, secundum quam est viuentium principium, & sub ipsa contineatur anima intellectiua quæ est nobilior quacunque re inanimata, sed ꝙ sit nobilior corpore animato probatur. Quanto ratio formalis alicuius obiecti est abstractior, tanto est nobilior, sed ratio formalis animæ secundum, ꝙ consideratur de ipsa in libro de anima est abstractior, ratione formali corporis animati, & etiam ipsius animæ secundum ꝙ consideratur in paruis naturalibus: ergo est nobilior, consequentia nota cum maiori: quia omnis scientia est per abstractionem a materia, minor probatur. Nam in isto libro consideratur de anima, quantum ad passiones eius, in ordine tamen ad ipsam animã. In alijs autem libris naturalibus consideratur de rebus animatis vt illis passiones coniuncti attribuuntur tanquam per corpus exercite, sed illa ratio est abstractior: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, ꝙ Commentator loquitur de certitudine simpliciter ex parte intellectus, in quo sensu concessum est scientiam de anima non esse certiorem mathematica.

Ad secundum dicitur, ꝙ Licet primus motor sit nobilior anima secundũ suam substantiam, consideratur tamen in 8. Physi. ignobiliori modo quam anima in libro de anima. Consideratur enim ibi de primo motore in ratione principij motus sed inquantum causa motus localis est, & quantum ad conditiones quæ ex motu de ipso concludi possunt, quæ est minus nobilis consideratio, quam sit consideratio de anima inquantum est principium formale viuendi, sentiendi, & intelligendi.

Si autem instetur, ꝙ nobilior est causalitas effectiua quæ cõuenit primo motori,

tori, causalitate formali quæ conuenit animæ.

Respondetur, ꝙ licet respectu eiusdem effectus nobilior sit causalitas effectiua, præsertim primi efficientis. Si tamen ad diuersos effectus comparentur potest econtrario esse. Sic est in proposito. Esse enim principium formale intrinsecum intelligendi, aut etiã sentiendi, nobilius est quam esse principium effectiuum motus localis inquantum huiusmodi.

Forma est altera nobilior dupliciter.

Ad tertium respondetur, ꝙ vnam formam esse nobiliorem altera potest intelligi dupliciter. Vno modo secundũ substantiã suam. Alio modo in ratione formę. Si primo modo accipiatur nobilitas negatur antecedens: ad probationem negatur negatur maior. Si secundo modo negatur consequentia: quia secundum illam rationem non consideratur de forma in istis scientiis, sed conceditur antecedens: quia forma corporis cælestis implet totam capacitatẽ materiæ, non autem anima.

Ad quartum dicitur, ꝙ licet corpus animatum sit nobilius anima secundũ se, tamen secundum formales rationes quibus de illis consideratur in scientia naturali, est econuerso, vt dictum est in quæstione.

ADDI.

VT Clarius perpendere posis determinationem huius quæsiti, nota hos duos terminos, scilicet nobilitatis, & certitudinis, de nobilitatis termino, vide Auer. 2. cæli vbi habet ꝙ nobilitas astractorum consistit in seipsis, sed nobilitas aliorum entium consistit in actione eorum, & 2. Phys. ait nobilitas non accidit formis nisi secundũ ꝙ sunt finis, & tunc forma habet rationem finis, quando res ab ea dignitatem, & nobilitatem non simpliciter, sed secundum naturam vniuscuiusque rei obtinet: dignitas enim simpliciter, & perfectio, & nobilitas, simpliciter nõ inueniuntur nisi in primo principio quod est Deus, vt notat Auerr. quinto diuinorum, de hoc etiam termino nobilis, loquens Auer. 2. cæli, ait ꝙ nobile modicum, est nobilius multo ignobili vt docuit philosophus primo de partibus animal. res enim illas superiores tametsi leuiter attingere possumus, tamen ob eius generis excellentiam cognoscendi, magis oblectamur quam cũ hæc omnia iuncta nobis tenemus, vide etiam D. Tho. pri. sent. vbi docet quomodo duplex est nobilitas. simpliciter dicta, scilicet secundum essentialia, & secundum quid, scilicet accidentalia, & de ver. vide quoque primo contra gent. vbi scripsit quomodo nobilitas cuiuslibet rei attenditur secundum modum, & gradum suæ naturæ. De altero termino vide Ar. primo post. vbi docet quomodo una scientia dicitur certior altera, aut quia dicit quia, & propter quid, aut quia est de his quæ ex paucioribus constant, aut quia ẽ de forma, & 2. Metaph. certitudo Mathematica non est in omnibus ex petenda, est. n. certitudo determinatio intellectus ad vnum ait D. Tho. 3. sent. & potest esse ex causa & ex subiecto. 22. q. 4. art. 8. & diuersimode reperitur in Deo, in Angelis & in hominibus, uide quoque de uer. quomodo declaratur ibi ꝙ tota certitudo scientiæ dependet ex cognitione principiorum, & sequere Themistium & Albertum, ꝙ in tex. est sermo de certitudine secundum se, & intellig. coniunctim ꝙ propter utraque hæc simul sumpta, scilicet propter certitudinẽ, & nobilitatem, & non propter alteram tantum sigillatim scientia de anima excedit alias, uide Dominum Cai. & Romanum Egidium, Caiet. de Tienis.

Cõmẽ. 62. Cõmẽ. 74. Cap. de perfecto, cõmẽ. 60. Cap. 5. dist. 17. q. 1. art. 1. q. 22. art. 1. ca. 28. c. 22. Cõmẽ. vlt. dist. 23. q. 2. art. 2. q. 12. art. 5. In prologo huius libri.

QVAESTIO. III.
An ſcientia de anima ſit difficillima.

Omnino autem, & penitus difficillimorum eſt accipere aliquam fidem de ea. Tex. IIII.

Ian. q. 6. Pauall. q. 5.

QVAERITVR Tertio. Vtrũ ſciẽtia de anima ſit difficillima. Et videtur ꝙ non.

Primo ſcientia de materia prima eſt difficilior ſcientia de anima: ergo ſcientia de anima non eſt difficillima. Antecedẽs probatur. Quanto aliquid eſt magis remotum ab actu, tanto eſt difficilioris cognitionis: quia vnumquodque intelligitur inquantum eſt in actu, ſed materia eſt maxime remota ab actu, cum ſit ens in pura potentia: ergo &c.

Secundo ſcientia de anima eſt certiſſima, certitudine quo ad nos, vt ſupra dictũ eſt: ergo eſt etiã facillima. Antecedẽs eſt philoſophi, vt ſuperius declaratũ eſt, conſequentia patet: quia certiora quo ad nos ſunt euidentiora, & per conſequens faciliora cognitu. (q. pcedẽti.)

Tertio, ꝙ per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit, ſed ſcientia methaphyſica eſt difficillima, vt dicitur in prohemio Metha. ergo non ſciẽtia de anima.

In oppoſitum eſt philoſophus Omnino aũt, & penitus difficilimorũ &c.

Reſpondetur ad quæſitum ſed ſciendum eſt primo quod poteſt eſſe duplex cognitio alicuius rei. Vna imperfecta, qua ſcilicet cognoſcitur quantum ad an eſt, & quantum ad aliquod prædicatũ cõmune, non tamen cognoſcitur quidditatiue eſſentia rei. Sicut cum cognoſcitur ꝙ homo: eſt & ꝙ eſt ſubſtantialia perfecta ſcilicet quãtum ad quid eſt: quia ſcilicet quidditatiue, & perfecte cognoſcitur eſſentia rei, ſicut cũ cognoſcitur, ꝙ homo eſt aĩal rationale. (Cognitio alicuius duplex vna perfecta alia imperfecta.)

Sciendum tertio, ꝙ difficultas cognoſcendi aliquam rem poteſt accipi dupliciter ſcilicet intenſiue, & extẽſiue. Intenſiue ſcilicet quando cum difficultate poteſt penetrari eſſentia rei. Extenſiue quando circa eandem rem ſunt multe difficultates numero. Iſtis notatis pone iſtas concluſiones.

Prima concluſio. Scientia de anima eſt difficillima extenſiue patet ex queſtionibus quas enumerat philoſophus & ſequenibus que ſunt multę. (Qdo ſcia de aĩa ſit difficillima. Tex. 4.)

Secunda eſt. Scientia de anima eſt difficillima ex parte intellectus noſtri, quantum ad cognitionem perfectam quidditatis ipſius animæ. Probatur. Quanto aliquid eſt remotius a ſenſu, tanto eſt difficilioris cognitionis modo dicto, ſed anima eſt remotiſſima a ſenſu: ergo &c. conſequentia nota, & maior patet: quia cognitio intellectiua dependet a ſenſu, minor etiam patet: quia anima non eſt corporea vt ſit ſenſibilis &c.

Tertia concluſio. Scientia de anima ex parte ipſius animę eſt facillima. Probatur. Quãto eſt aliquid magis in actu: tanto eſt magis cognoſcibile, ſed anima eſt maxime in actu, ĩmo actus ergo etc. (Tertia concluſio.)

Quarta

Quarta conclusio.

Quarta conclusio. Scientia de anima ex parte nostri quantum ad cognitionem an est, & imperfectam est facillima. Probatur. Causa cuius effectus sunt notissimi nobis, est nobis notissima: sed effectus animę sunt nobis notissimi, quilibet enim experitur se videre: audire &c. ergo cognitione an est & imperfecta: anima est notissima quo ad nos. Videtur hoc esse de mente S. Tho.

Addi.

De veri. q. 10. arti. 8. ad octauum.

Ad argumenta in oppositũ respõdetur. Ad primum dicitur ꝙ alterius rationis est difficultas cognitionis materie, & alterius difficultas cognitionis animæ: quia illa est ex parte materiæ: ista est ex parte intellectus. Conceditur ergo antecedẽs & totum argumentum loquendo de difficultate quæ se tenet ex parte rei, sed de illa difficultate non loquimur in proposito.

Ad secundum dicitur primo ꝙ non inconuenit vnã scientiam esse facilem & difficilem diuersis modis.

Dicitur secundo ꝙ scientia de anima est certa quo ad nos, et facilis quantum ad cognitionem imperfectam: & hoc modo locutus est philophus superius: est autem difficilis quo ad cognitionem perfectã: & hoc modo loquitur hic. Vel est facilis ex parte ipsius animæ: difficilis autem ex parte intellectus secundum cognitionẽ perfectã.

Ad tertium dicitur quòd superlatiuum dupliciter exponitur. Vno modo negatiue scilicet per negationem comparatiui. Alio modo positiue scilicet per negationem positiui comparatiue sumpti. Primo modo, tu es fortissimus istorum: exponitur, tu es fortis, & isti sunt fortes, & non aliquis istorum est fortior te, ergo &c. Alio modo probatur. Tu es fortis, & isti sunt fortes, & non aliquis istorum est ita fortis sicut tu, ergo &c. Si ergo accipiatur superlatiuum ut exponitur primo modo: negatur maior, sufficit enim quòd illud quòd alicui conuenit secundum existentiam, alteri non conueniat secundum magis: & sic in proposito, Scientia de anima est difficillima: non quia non habeat parem in difficultate: sed quia nõ habet superiorem. Si autem superlatiuum secundo modo accipiatur conceditur totum argumentũ. Potest etiam aliter dici quòd sciẽtia de anima est difficillima non absolute sed in respectu ad scientias naturales. Vnde philosophus nõ dicit simpliciter ipsam esse difficillimã sed de numero difficillimorũ & tunc ad maiorem dicitur quòd illud quòd dicitur secũdum existentiam vni soli conuenit absolute, tamen pluribus potest conuenire respectiue.

Superlatiuũ dupliciter exponitur.

ADDI.

1. Metaph. Tex. 1.

Ex prologo primæ philosophiæ & ex primo posteriorum. c. 12.

QVia difficultas intelligendi aliquid ex duobus oriri potest ut docuit Ar. & ex parte ipsarum rerum, ut est materia, motus, tẽpus, infinitũ, negatio, priuatio, & relatio, &c. & ex parte nostri intellectus, qui se habet ad entia illa diuina ut oculus noctu, ad lumen solis, & quia anima præcipue intellectiua cum sit de numero diuinorum, eius scientia est difficilis ex parte nostri intellectus, & non ex parte ipsius rei, est tamen certa ex parte rei ac ratione, Siquidẽ sciẽtiarũ certissime sunt, quæ maxime primorũ sunt, & quæ sunt ex paucioribus his quæ sunt ex additione, hinc Simplicius dixit in primo Physi. & Phyloponus auctoritate Ammonij in principio libri de Anima ꝙ scientia de anima & scientia mathematica conueniũt in certitudine: quia considerant res quodammodo in materia existentes, & quodammodo abstractas, quæ uerba uerificantur secundum uiã

Auerr.

Sententia Auerr. de intellectu possibili pri. de sta coment. 6. Metaph. Tex. 1.

Auerr. de intellectu materiali, qui quodammodo est coniunctus materiæ, quodammodo est separatus, nam secundum essentiam est abstractus, sed secundum operationem est cõiunctus, quia nihil intelligit sine imaginatione, hoc accepit Auerr. ab Ar. 6. Metaph. ubi habet ꝙ scientia naturalis est circa substantiam quæ est secundũ rationem, ut secundum magis non separabilem solum, ubi comen. ponderat ly secundum magis, propter intellectum: unde non possum illorum non demirari imprudentiã, qui ita audacter proferunt omnem formam, & omnem animam, aut animæ partem esse a materia inseparabilem ex mente Ar. cum tamen ubique locorum Ar. præseruet se ab intellectu ut patet in uerbis adductis & 12. Metaph. ubi ponit differentiam inter causas formales, & mouentes, ex hoc ꝙ causę formales sunt simul cum suis effectibus, causę agentes sunt priores, & subdit, si autẽ aliquid manet, posterius perscrutandum est, in quibusdam enim nihil prohibet, ut si anima est tale non omnis sed intellectus, omne namq; impossibile forsan, & in secundo de anima loquens de intellectu inquit: Et de perspectiua potentia alia ratio est: hoc enim solum uidetur contingere separari, sicut perpetuum a corruptibili.

12. Metaph. Tex. 16. Vide D. Th. in expositio ne illius ad uerbu forsan. 2. de anima Tex. 21. p. p. q. 62. ar. 2. in resp. ad 2. arg. Opinio Cai. Alb. & Themisti est eadem de hoc quæsito.

Quid sit difficile uide D. Tho. dicentem difficile est quod trascendit potentiam, & difficile & onerosum mensurantur secundum uirtutem suscipientis pri. sent. D. 40. art. 4. q. 3. de quæsito principali, uide Iannunum q. 6. & Mag. Crhis. q. 5. Caie. Thienẽsem, in exp. tex. 4. suessanum, & conclude cum Domino Caie. Card. solutionem quæsiti, ꝙ hæc scientia est certissima ratione luminis intellectualis, licet sit difficillima &c.

QVAESTIO. IIII.

Num accidentia conferant ad cognoscendum quod quid est substantiæ.

Accidentia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est. Tex. XI.

Suessanus disputatione 3. super 7. Metaph.

VAERITVR Quarto. Vtrum accidentia conferant ad cognoscẽdum quodquid est substantiæ. Et uidetur ꝙ non.

Primo quia tunc accidens prius cognosceretur q̃ substantia: sed hoc est cõtra philosophum dicentẽ ꝙ substantia ẽ prior accidente cognitione: ergo &c.

7. Metaphy. Tex. 4.

Secundo eadem sunt principia essendi & cognoscendi: sed accidens non est principium essendi substantiæ: ergo nõ est principium cognoscendi. In oppositum est philosophus.

Tex. 11.

Respondeo quod.

Circa modum quo accidentia conferant ad substantiæ congnitionem varie possumus opinari.

Primo namque possumus dicere ꝙ res sensibilis particularis, causat similitudinem sui in sensu exteriori, & per illum causat phantasma in phantasia: quod quidem est representatiuum accidentis concreti, & est accidens: phantasma autem simul cum intellectu agẽte, causat speciem intelligibilem in intellectu possibili, per quam cognoscitur quidditas substantię: & per hunc modũ accidens confert ad cognoscendum qđ quid est: quia phantasma, quod est accidens causat speciem in intellectu, per quam cognoscitur quod quid est.

Sed licet quod dicitur sit verum: nõ sufficit tamen ad mentem philosophi, cum secundum expositionem omnium, maxime S. Th illud dicat philosophus: quia cum differentię rerum sint oculte, oportet per differentias accidentales in cognitionem illarum deuenire: ex quo patet

patet ꝙ *per cognitionẽ accidentis opor tet deuenire in cognitionem substantiæ.*

Possumus secūdo dicere ꝙ *cognitio accidentis confert ad cognitionem substantiæ: non quidem quia prius ab intellectu cognoscatur accidens quam substantia: sed quia ad cognoscendum qđ quid est per intellectum, oportet prius cognoscere accidens per sensum.*

Sed hoc non videtur etiam esse ad mentem philosophi hoc loco: quia secū dum expositionem S Tho. illud habet veritatem: eo ꝙ *differentiæ rerum sint nobis ignotę, & propterea oportet* ꝙ *vtamur eis loco differentiarum essentialium. Modo non possumus illis taliter vti, nisi cognoscamus ea vniuersaliter* ꝙ *nō pōt esse per sensum: ideo &c.*

Possumus tertio dicere ꝙ *absolute primum cognitum absolute ab intellectu est accidens concretiue dictum, vt vult Herue. per accidens hoc modo cognitum, deuenimus in cognitionem qđ quid est substantiæ.* Quoli. 3. q. 12.

Sed iste modus supponit falsum scilicet ꝙ *accidens prius absolute loquendo cognoscatur quam substantia vt declaratur a philo.* 7. Meth. Tex. 4.

Ideo est alius modus dicendi. Pro quo notandum ꝙ *de aliqua re potest esse duplex cognitio. Vna confusa qua scognoscitur res quantū ad aliquod prędicatum commune, vt* ꝙ *homo est substantia, aut corpus, aut aliquod huiusmodi. Alia distincta qua res quantum ad omnia sua principia essentialia cognoscitur.* Cognitio duplex confusa scilicet & distincta.

Dico igitur primo, ꝙ *ad cognitionẽ confusam substantiæ non confert cognitio intellectiua accidentis.*

Probatur id quod ponitur in diffinitione alicuius est eo prius cognitum. Sed substantia ponitur in diffinitione accidentis: quia accidens diffinitur p̄ additamentum, vt habetur ex phu. ergo prius cognoscitur substantia quam accidens, nō ergo accidens ducit in omnem cognitionem substantiæ. Hoc sic intelligo, ꝙ *nō prius cognitio est accidentis absolute accepti quam substantiæ, nec prius cognoscitur propriū accidens quam suū subiectū cognitione confusa.* 7. Meth. Tex. 4.

Dico secundo quòd cognitio confusa accidentis cōfert ad cognitionem distinctam substātię, & hoc intellexit philosophus. Manifestum est enim ꝙ *cum non habeamus differentias rerum, incipimus ab accedentibus, vt illas inuenire possimus.*

Sed sciendum ꝙ *isto modo possunt accidentia conferre ad cognoscendum quod quid est dupliciter.* Confusa accidentiū cognitio dupliciter ad quod quid est cognoscēdus confert.

Vno modo quando vtimur ipsis loco differentiarum essentialium, quæ totaliter nobis incognitę sunt: sicut cum dicimus homo est animal bipes: & tunc sunt accipienda accidentia quæ in plus se habeant quam diffinitum, vt docet philosophus, & S. Tho. ibidē, quia accidentia propria demonstrantur per diffinitionem subiecti. Vnde non possunt poni loco differentiarum. Hoc modo diffinit ibi philosophus numerū ternarium quòd est numerus impar vtroque modo primus: esse autem vtroq; modo primum: non conuenit solum numero ternario, sed & numero binario. Neque enim componitur ex numeris: neque alio numero mensuratur: tamen hoc totū numerus impar vtroq; modo primus conuertitur cū ternario. 2. Poste. Tex. 17.

Alio modo conferunt accidentia ad quod quid est: non quia accipiantur loco differentiarū essentialium: sed quia ex consideratione illorum accidētium deuenimus in cognitionem differentiarum

rum essentialium & tunc sumēda sunt propria accidentia: quia tunc effectus ducit in perfectam cognitionem causę quando illi adęquatur: sola autem accidentia propria adęquantur quidditatibus: vnde &c.

Primum dubium.

Sed hic occurrunt duo dubia. Primum est. Species intelligibilis repręsentat rem absque conditionibus materialibus & quantum ad principia essentialia: ergo intellectus informatus specie alicuius rei poterit cognoscere q̄d quid est nō cōcurrentibus accedētibus.

Secundum dubium.

Secundū dubium est. Si intellectus ex cognitione accedentis, deuenis in cognitionem quod quid est: sequitur quòd quidditas rei cognoscatur per discursum, sed hoc est cōtra philosophum vocantem cognitionem quod quid est, simplicem intelligentiam, ergo &c. 3. huius. Tex. 31.

Ad primū dubiū respōdeo primo ꝙ si aliqua species ponatur repręsētatiua quidditatis rei perfecte et distincte, ad cognoscendā talem quidditatē, non requiritur cognitio accidentis, vt dicit. S. Thom. Expo. tex. 19.

Dico secundo, ꝙ omnis species repręsentat quidditatem sine conditionibus materialium: non tamen omnis repręsentat quidditatem distincte repręsentando genus proximum & vltimā differentiam: & tunc accidens confert ad distincte cognoscendum illam quidditatem.

Ad secūdū dicitur primo ꝙ quidditas alicuius potest dupliciter cognosci s. in quadā confusione, non cognito proximo genere, & vltimis differētijs: sicut si aliquis de nā hominis apprehēderet, quia est substā:ia. Alio modo potest cognosci distincte per resolutionem in proximum genus, & ultimam differentiam, & hoc modo cognoscit aliquis hominis quidditatem: cum cognoscit, hominem esse substātiam animatam sensibilem rationalem.

Dicitur secundo, ꝙ cognitio quidditatis quantum ad id quod immediate repręsentatur per speciem intelligibilem, est simplicium intelligentia: siue per illam speciem repręsentetur quidditas confuse, siue distincte: sed cognitio quidditatis quando species non repræsentat primo, omnia genera, & vltimas differentias pōt acquiri per discursum. Alioquin frustra philosophus traderet modum venandi diffinitiones per diuisionem, & compositionem. 2. post. T. 18. & seq.

Respondetur tertio quod licet quidditas rei, simplici appręhēsione cognoscatur per suam speciē intelligibilem, tamen non simplici appręhensione cognoscitur quantum ad intentiones logicas: diuidēdo ipsam in genus & differentiam. Ipsa enim quidditas est una secundum rem: distinctio autem in genus, & differentiam est per opus intellectus: & quia difficile est videre quomodo conueniat in genere propinquo, cum alia quidditate: & per quod vltimo differat ab alijs: ideo oportet inuestigare diffinitionem: & forte ista est mens philosophi. 2. post. T. 18

Ad argumenta respōdetur. Ad primum dicitur ꝙ substantia est prior cognitione quam accidens, secundum se simpliciter, quo ad nos cognitione confusa: cum hoc tamē stat quòd cognitio confusa accidentis præcedat cognitionem distinctam substantiæ.

Ad secundum dicitur ꝙ licet omne principium essendi sit principium cognoscendi nisi sit materia non tamen econuerso.

ADDI.

ADDI.

1. anima comment. 4. Comm. 14. Nota hic pulcherrimum dictum Auerr. ꝙ conditio accidentium essentialium, est ut cognitio eorum sequatur cognitionem substantiæ, ꝙ non potest aliter intelligi nisi quando fit cognitio a priori, unde 4. Metaph. docet accidentium attributionem ad substantiam esse essentialem, & si uis scire quomodo accidentia dicuntur de substantia essentialiter, lege Auerr. ubi supra, quia docet ꝙ prædicatio accidentis de substantia conuenit cum prædicatione substantiali in hoc, ꝙ est secundum cursum naturalem, accidentia enim existunt in substantijs per se, & attribuuntur eis essentialiter, & secundum ꝙ substantiæ disponuntur per illa sunt accidentia substantiarum: attributio autem accidentis ad accidens non est essentialis.

7. primę philosoph. comment. 59. Et notat quoque Auerr. prædicationem esse duplicem naturalem scilicet, & prętter naturam, cum sit communis animi conceptio logicorum, prædicatum se habere loco formæ, subiectum vero induit modum materiæ, ideo propositiones specificantur a prædicatis, & non a subiectis, & quia respectus superioris ad inferius est respectus continentis ad contentum, & totius ad partes, talis autem respectus, est sicut respectus formæ ad materiam, similiter quia dispositio accidentis ad substantiam, est respectus formæ secundum quid perficientis subiectum, tanquam materiam, & cum substantia de mente 4. Metaph. Comment. 2. Comentatoris non sit causa accidentium, neque secundum agens, neq; secundum finé, sed tantum subiectum, inde sequitur ꝙ quotienscunque superiora pręedicantur de inferioribus, aut accidentia de substantijs, siue sint propria, siue cõmunia, omnes istę pręedicationes sunt naturales: quia in talibus pręedicatur id, quod debet prædicari, & subijcitur quod debet subijci secundum naturam, nam secundum naturam illud aptum est prædicari quod habet respectũ formę, & illud est aptũ subijci, quod habet respectũ materię. Quę sunt prędicationes naturales.

Ex quo sequitur, ꝙ quotiens prædicantur inferiora de superioribus, aut subiecta de accidentibus, aut accidentia de accidentibus, aut idem de seipso omnes istæ prædicationes sunt non naturales, nam in talibus prędicatur id, quod non habet habitudinem formæ, & subijcitur id, quod non habet habitudinem materię, de primis duobus clarum est, nã quando prędicatur inferius de superiori, aut subiectum de accidenti, non est habitudo prędicati ad subiectum, habitudo formę ad materiam, de tertio etiam ubi prędicatur accidens de accidenti, non est habitudo subiecti ad prędicatum, habitudo materię ad formã, quodlibet enim accidés est forma in se, & ideo si unum sit materia alterius, hoc est per accidens, uidelicet respectu subiecti tertij, cui ambo accidunt, similiter prædicatio in qua idem prędicatur de seipso, est prȩter cursum naturalem, cum enim materia sit primo diuersa a forma, impossibile est, ut idem respectu suimet habeat habitudinem materiæ, & formę, hinc Coment. vocauit eam in fine abhominationis, sed Boetius uocat uerissimam prędicationem, quia non est naturalis, subseruiens arti, ut uidere poteris apud Caie. in prędicab. c. de gener. Quæ sunt prędicationes non naturales. Quodlibet accidens est forma in se. Primo priorũ in degressione de 4. figura contra Gale.

QVÆSTIO. V.
An logicus diffiniat tantum per causam formalem.

Differenter autem diffiniet physicus, & Dialectius unumquodque &c. Tex. XVI.

Ianuanus q. 11. Chrisost. q. 11.

QVÆRITVR *Quinto. Vtrum logicus diffiniat tantum per causam formalem. Et videtur ꝙ non.*

Primo diffinitio prędicatur de eo cuius est diffinitio in recto. Sed forma nõ prædicatur de eo cuius est forma in recto, quia est pars, ergo non potest aliqua diffinitio dari per causam formalẽ tantum: ergo &c.

Secundo

Secundo Logicus diffinit per genus & differentiam. Sed genus est materia & differentia est forma, ergo non diffinit tantum per formam.

In oppositũ est philosophus tex. 16.

Respondeo dicendũ sed pro declaratione istius difficultatis notãdũ primo, ꝙ sicut formę est perficere, materię vero perfici. Ita omne ꝙ est perfectiuũ alicuius, induit quodammodo rationẽ formæ, ꝙ vero perficitur rationẽ materię.

Quis ordo inter causas

Sciendum secundo ꝙ inter causas est talis ordo, ꝙ finis est perfectio agentis, eo quòd est sibi ratio, vt agat. Omne enim agens agit propter finẽ. Agẽs est perfectio formæ, quia quanto agẽs est nobilius, tanto producit nobiliorem formam, forma autem est perfectio materiæ, eo quòd dat sibi esse. Diffinitio ergo dicitur formalis, non tantum quia datur per causam, quę vere est forma, sed quia datur per id quod est perfectiuum alterius, diffinitio autẽ materialis dicitur quæ datur per id quod perficitur ab altero. Vnde quandoque diffinitio quæ datur per materiam & formam dicitur materialis, & quæ datur per efficiens dicitur formalis. Sicut cũ dicitur, Tonitruum est continuus sonus in nubibus, est materialis, cum autem dicitur, tonitruum est extinctio ignis in nube, est formalis. Aliquando diffinitio quæ datur per causam finalem, est formalis, & quæ datur per alias causas est materialis, sicut hæc materialis est. Domus est coopertimentũ, factũ ex lapidibus lignis &c. a tali arte, formalis vero est, domus est cooperimẽtũ prohibens nos a frigore, & ab estu.

2. Physi. Tex. 79.

Quotuplex est diffinitio.

Diffinitio logica pôt dupliciter dici.

Sciendum tertio ꝙ aliqua diffinitio potest dici logica dupliciter. Vno modo quia & si datur per aliqua realia: datur tamen per illa in ordine ad intentiones logicas, inquantum vnum est genus, & aliud differentia.

Alio modo dicitur diffinitio logica: non quia detur per principia secundum quòd substant intentionibus logicis, sed quia datur per principia similia principijs diffinitionis logicę: & talis dicitur diffinitio logica similitudinarię.

Istis notatis pono duas conclusiones. Quarũ prima est. Logicus diffinit res naturales tantum per causam formalẽ. Probatur. Logicus diffinit per genus, et differentiam, sed ista sunt principia formalia speciei, vt dictum est, ergo &c.

Logicus res naturales diffinit tantum per causam formalem.

Secunda conclusio. Diffinitio data per formam partialem, aut per vnam causam se habentem ad modum formę respectu alterius est diffinitio logica, secundo modo superius dicto et reductiue, sicut cum dicitur ira est appetitus vindictæ. Probatur. Diffinitio data per principia similia principijs diffinitionis logicę, est logica similitudinarię. sed diffinitio data tãtum per formam partialem, aut per aliquid se habens per modũ formæ, est huiusmodi: ergo &c. Maior nota ex dictis. Minor vero probatur quia diffinitio logica datur per causam formalem tantum, scilicet per genus & differentiã: si ergo detur alia diffinitio, quæ sit per formam tantum, vtriusque diffinitionis principia erunt similia, quia scilicet vtraque erunt tantum principia formalia: ergo &c.

Diffinitio data per formam partialem, aut per causam se ad modum formæ habentem est logica.

Sed occurrit dubium. Sicut logicus diffinit per principia formalia, ita & methaphysicus: ergo diffinitiones formales rerũ naturalium non magis sunt logicę, quam methaphysicę.

Dubium.

Respondeo primo, quòd methaphysicus diffinit per principia formalia inquantum absolute talia sunt. Logicus autem, vt illa ad intentionem generis & diffe-

& differentiæ ordinem habent.

Respondetur secundo, quòd quia illæ diffinitiones, quæ per formam tantum dantur, relicta materia, sūt imperfectæ, vt pote non dicentes totam essentiam rei, ideo reduci debent ad diffinitiones scientiæ perfectioris. Logica autem est minus perfecta scientia, quam methaphysica quia &c.

Vbi aduertēdum, quòd hic loquimur non de diffinitione rerum immaterialium, aut secundarum intentionum, sed de diffinitione rerum materialium. Nam talis diffinitio, quæ datur per solam formam, est logica, & imperfecta. Si enim in diffinitione formæ existētis in materia, non ponatur materia, illa erit diffinitio imperfecta, sed de diffinitione substantiarum immaterialium aliter esset dicendum si a nobis quidditatiue cognoscerētur, quia diffinirentur per solam causam formalem, eo ꝙ non habēt materiam, sed illa esset diffinitio methaphysica. Auer. c. 4. 1. Metaph.

Ad argumentum in oppositum respondetur. Ad primum negatur minor de forma totius secundum quam diffinitur logicus. Illa enim in concreto prædicatur de eo cuius est forma.

Ad secundum dicitur, quòd licet genus habeat rationem materiæ in comparatione ad differentiam, quia habet rationem determinabilis, tamen nō est materia: sed est forma speciei.

ADDI.

PRo maiori dilucidatione huius quæsiti, lege Themistiū in expositione huius cōtex. vbi docet, ꝙ ea diffinitio, quę mater ā tantū sectatur, eius est, qui naturā explorat, sed deficiens, & manca est, nisi formę meminerit, sed formam quidem semper in diffinitione collocare debemus, quę locū principem obtineat, ita tamen, ut a materia non recedamus, etiā si forma ratione possit seiungi, etenim formę naturali semper materia opus est, ꝙ clarius etiam Auer. expressit, dicens diffinitio si omittit formā, & recipit materiā diminuta est: si vero sumat formam, & dimittat materiam, uidetur dimittere aliquod nō necessariū, sed non est ita: q̄m forma debet accipi in definitionibus, sm̄ dispositiones in quibus existit: quia cū diffinitiones sint duobus modis, quorū vnus est primo, & simpliciter, secundus est non primo, neq; simpliciter: sed sm̄ modum conuenientem naturę rei, cuius est diffinitio: vnde 4. Phys. docuit Ar. ꝙ diffinitiones, quę dant quidditatē debēt habere tria propria, quorum vnum est, vt per illā soluantur quęstiones contingentes in re: sm̄ ut per illam appareant accidentia essentialia: quia diffinitiones completę innatę sunt reddere causas omniū accidentiū, tertiū est ut ex diffinitione appareat difficultas, & motiuum difficultatis, & hoc est proprium rerū difficillium diffiniri; & 7. Metaph. scribitur ꝙ partes diffinitionis, ita se habent ad partes rei, sicut tota diffinitio ad totam rem, quę uerba non intelliguntur, ꝙ partes diffinitionis sint partes rei, quia animal non est pars hominis, neq; rationale, sed partes diffinitionis sumuntur a partibus rei, & partes diffinitionis significant partes rei, vnde animal sumitur ab vna parte, & rationale ab alia, animal. n. est ꝙ habet naturam sensitiuā, cum animal sit animal per sensum, rationale vocatur, ꝙ habet rationem, natura aūt sensitiua est vt materialis, respectu rationis, & inde est, ꝙ genus sumitur a materia, & differentia a forma, species autem a materia & forma simul, nam homo est, ꝙ in natura sensitiua habet rationem, & cum forma dupliciter accipi possit, pro forma partis quę cū materia constituit totū, ut anima uegetatiua, quę dat esse uiuum ipsi plantæ, & pro forma totius considerata in quadam ratione abstractæ a re, sicut est humanitas, & animalitas, prima non prędicatur de re essentialiter in recto, secunda prędicatur essentialiter in recto, & sic genus est forma speciei, de hac re vide D. Tho. 4. contra gen. c. 95. & Auctorem in expositione illius cap. vbi pulcherrimę tractat rem istam applica ad quęsitum.

Quæ diffini tio sit manca seu diminuta. Quid sequitur si diffinitio omittit formam. Tex. 12. Quę sunt necessaria ad veram diffinitionem. Tex. 31. Quæ sunt partes diffinitionis. 2. de anima Tex. 17. Forma duplex totius & partis. Vide quoq; libellum de ente & essentia cap. 3.

Expliciunt Quæstiones, in Librum Primum de Anima.

Cum Additionibus Aquarij. C 2 IN-

INCIPIVNT QVAESTIONES IN SECVNDVM LIBRVM DE ANIMA.

CVM ADDITIONIBVS AQVARII.

QVAESTIO. I.

An substantia sufficienter diuidatur, in materiam formam & compositum.

Dicimus itaque unumquodque genus eorum quę sunt substantiam, huius autem aliud, sicut materiam. Tex. I I.

Magist: c Chryso.q.1.

IRCA Secundũ Librũ de Anima q̃ritur primo. Vtrum substãtia sufficienter diuidatur in materiã formam: & cõpositum. Et videtur ꝙ non.

Primo diuisio debet dari per membra opposita sed inter ista membra nõ est oppositio: cum duo constituant tertium scilicet materia & forma compositum: ergo &c.

Secundo principia generis non continentur sub genere: quia sunt ante ipsum, sicut principium, est prius principiato, sed forma & materia sunt principia substantię: ergo &c.

Tertio substantiæ separatæ sunt substantiæ, & tamen nõ sunt materia nec forma, nec compositum: ergo &c.

Quarto philosophus dicit. 7. Metha. ꝙ materia secundum se non est quod. Tex. 8.

In oppositum est auctoritas philosophi. tex. 2. Pro solutione istius quæstionis. Primo notabo aliqua. Secundo dicam ad quæsitum.

Sciendum primo quòd ista diuisio non est diuisio generis in suas species quòd de suis speciebus uniformiter prędicatur: sed alicuius analogi, quod per prius prędicatur de uno quã de altero.

Tripliciter autem aliquid dicitur analogum. Primo secundum rationem & non secundum esse: & hoc est quando una ratio refertur ad plura per prius & posterius: & tamen non habet diuersitatem in esse: sicut est analogia sani. Ratio enim sani per prius refertur ad animal quam ad medicinam & vrinam: non tamen diuersificatur in esse, quia non habet esse nisi in animali. Non esse enim commensuratio humorum Triplex est analogum.

rum formaliter: nisi in animali. Aliud est analogum secundum esse, sed non secundum rationem: quando scilicet pluribus ęqualiter conuenit vna ratio: sed habet esse perfectius in vno quam in altero: sicut est analogia corporis, ad corpus corruptibile, & incorruptibile, Ratio enim corporis ęqualiter cōuenit illis, non tamen habet ęquale esse in illis, sed in vno esse incorruptibile, in altero esse corruptibile. Tertio aliquid est analogum secundum rationem, & secundum esse scilicet quando nomen non dicitur ęqualiter secundum rationem de analogatis, & habet perfectius esse in vno quam in altero, sicut est analogia entis ad sbam & accidēs.

Sciendum secundo quòd in analogia primi modi, licet nomen conueniat analogatis: non tamen dicitur ratio de omnibus formaliter & in recto; sed sufficit quòd analogata habeant aliquem respectum ad illam rationem, ut est formaliter in vno analogatorum, & quòd recipiant prædicationem illius in obliquo, sicut dicimus, quòd medicina est sana & vrina est sana, non quia medicina, & vrina habeant formaliter commensurationem humorum: sed quia medicina est causatiua cōmensurationis humorum in animali, & vrina illius significatiua.

Quam analogiam dicat substantia particularis ad materiam formam. & cōpositum.

Ex istis infero quòd analogia substātiæ particularis ad materiam, formam & compositum, est analogia primi modi. Non enim potest esse analogia secundi, aut tertij modi, quia in illis ratio analoga formaliter inuenitur in omnibus analogatis, ratio aūt. i. hoc aliquid, scilicet esse per se subsistēs completum in specie, non conuenit formaliter materiæ & formę vt satis patet. Vnde relinquitur ꝙ sit analogia primi modi.

Dicuntur ergo materia, & forma hoc aliquid siue substantia prima, non quia ipsis formaliter cōuenit ratio substātię primę: sed quia materia est pars materialis & potentialis substātiæ primę, forma autem pars formalis qua hoc aliquid, est hoc aliquid.

Arguitur contra.

Sed contra prædicta arguitur primo diuisum debet prędicari de diuidentibus, sed substantia particularis non prædicatur de materia & de forma, ergo substantia particularis materialis hic non diuiditur.

Cap. de substantia.

Secundo substantia prima non dicitur de subiecto vt dicitur in prædicamentis, ergo non debet diuidi in partes subiectiuas.

Ad primum dicitur quòd diuisum analogum debet prædicari de diuidentibus, sed non eodem modo.

Dicitur, secundo quòd substantia prima prædicatur de composito, materia, & forma, sed de composito, tanquam de eo cui per se primo, & formaliter conuenit ratio substantiæ primę, de materia autem, & forma modo dicto.

Substantia prima dupliciter potest accipi.

Ad secundum respondetur primo, quòd substantia, prima potest accipi dupliciter. Vno modo pro natura cui cōuenit ista intentio singularitatis, sicut pro substantia indiuidua, quæ est Sor. aut Natura absolute considerata, & hoc modo, nō dicitur de subiecto. Alio modo pro intentione indiuidualitatis, & isto modo, potest dici de pluribus, & diuidi in plura.

Nomen conueniens naturę singulari ē duplex.

Respondetur secundo, quòd ista diuisio non est diuisio alicuius naturę cōmunis, sed diuisio nominis in sua significata, modo duplex est nomen conueniens naturæ singulari. Quoddam est nomen quod in sua significatione includit determinatum indiuiduationis principium,

cipium, ſicut hoc nomen Sortes, & tale non poteſt conuenire pluribus, & de hoc loquitur philſophus in prędicamētis. Aliud eſt nomen quod in ſua ſignificatione nō includit determinatū principium indiuiduationis, ſed ſignificat naturam cū modo exiſtēdi indiuiduali, ſicut hoc nomen hypoſtaſis, & hoc nomen perſona, & tale poteſt conuenire pluribus, & dici de pluribus, ſimile eſt de hoc nomine ſubſtantia prima, ſiue primum ſubiectum. Quod ergo dicitur, non eſt contrarium philoſopho in prædicamentis, quia ibi loquitur aut de natura hac particulari in diuidua, aut de nomine includente in ſua ſignificatione principium determinatum indiuiduationis, hic autem loquitur, aut de intentione, aut de nomine, non includente determinatum principium indiuiduationis.

Quantum ad ſecundum principale, patet ex dictis ꝙ eſt diuiſio ſufficiens. Non enim inuenitur aliqua ſubſtantia materialis, quæ non ſit, aut materia, aut forma, aut compoſitum.

Ad argumenta principalia reſpondetur. Ad primū dicitur, quod diuiſio unius generis, quia eſt per differentias, debet dari, per oppoſita, ſed diuiſio analogi, quæ eſt quædā explicatio modorum, quibus analogū continet ſub ſe plura, vt dicit Albertus, non de neceſ- 1. de anima tract. 1. c. 2. *ſitate datur, per actu oppoſita.*

Ad ſecundum dicitur ꝙ principia generis, licet non ſint ſub genere directe, ſunt tn̄ ſub illo indirecte, & reductiue.

Ad tertium patet ex dictis, quia hic non diuiditur ſubſtantia vniuerſaliter, ſed ſubſtantia materialis.

Ad vltimum dicitur, quòd materia, non eſt quid, ideſt ſubſtantia in actu, vt exponit S. Tho. ibidem, cum hoc tamen I. lect. 2. *ſtatur, ꝙ ſit ſubſtantia, quæ eſt potētia:*

ADDI.

Cap. 1. 2 poſt. | Quomodo diuiſio ē neceſſaria in ſcientia. — SCias hic, quod Auerroes docuit diuiſiones, non ſunt neceſſarie in ſcientia, ex natura ſcientiæ, ſed inducuntur ab Actoribus, propter debilitatem intellectus ſcolarium, via enim diuiſionis, & exempli, vſitatur in diffinitionibus, & deſcriptionibus, nō ſecundum ꝙ declaratur illud, quod eſt naturaliter ignotum a noto: ſed ſecundum ꝙ declaratur illud, quod eſt minoris latentiæ: eo quod eſt ignotum naturaliter, & hac de cauſa Ar. vtitur iſta diuiſione in præſenti loco, & vbique locorum philoſophus non vtitur diuiſione, niſi ad declarandum ea, quæ ſunt latentiora primis cognitionibus, & apertiora primis quæſtionibus, & cum diuiſio non ſit niſi duplex, vna ſecundum quantitatem, altera uero ſecundum qualitatem, de qua eſt ſermo in præſenti, & 7. Metaph. ubi etiam (Tex. 17.) philoſophus partitus eſt ſubſtantiā, in quatuor mēbra uidelicet in quodquid erat eſſe, ideſt in quidditatem, uel eſſentiam, ſiue naturam rei, & in vniuerſale, quod dixit eſſe ſubſtantiam, ſecundum opinionem ponentium ideas eſſe ſubſtantias, tertium membrum ꝙ dixit Ar. eſſe ſubſtantiam, eſt genus, alludendo etiam ad opinionem illorum, qui ponebant vnum, & ens, ſubſtantias omnium rerum tanquam genera omnium, quartum membrum eſt ſubiectum, ſiue ſubſtantia particularis; quæ etiam diuiditur in materiam, & formam, & compoſitum ex his, 8. quoque Metaph. uidetur innuere eandem diuiſionem, & 12. Metaph. ubi poſtquam diuiſit ſubſtantiam, in immobilem, quæ eſt genus abſtractorū, & in ſubſtantiam ſenſibilem æternam, & ſenſibilem generabilem, & corruptibilem, induit quaſi eandem diuiſionem, ex quibus locis poteris manifeſte accipere errare illos qui ponunt actum entitatiuum, quia ſub nullo membrorum diuiſionis ſubſtantiæ contineri videtur, ut pa et diſcurrendo per ſingula.

(Opinio Platonis dicentis ideas eſſe ſubſtantias. — Tex. 3. — Tex. 6. — Contra ponentes actū entitatiuū.)

Pro illa reſponſione, ꝙ ſubſtantia prima poteſt accipi dupliciter, pro natura ſubſtracta, & pro intentione indiuidualitatis, vide D. Tho. p. p. vbi quærit de diffinitione perſonæ (p. p. q. 29. ar. 1.)

Distinct. 25. de potentia Dei q. 9. ar. 1. sonę tradita a Boetio in libro de duabus naturis, & uidebis clarius, & latius istam doctrinam, & primo sent. & in quęstionibus disputatis, facit etiam quod dicit Caie. in prædicamentis C. de substantia, uide etiam Auctorem 4. contra gentes. In expositione c. 39. vbi disputat quomodo Christus assumpsit substantiam indiuiduam, prout substantia indiuidua sumitur pro substantia, quę est singularis.

Subsistētia dicitur cuius actus est substare accidētibus 1. sen. dist. 23. q. 1. ar. 1. Substantia ē res habens quidditatē, cui debetur esse per se & non in alio pri. p. q. 3. ar. 5. Vide primo sent. dist. 25. art. 1. vbi etiam D. Tho. ait ꝙ substantia dicitur quadrupliciter, scilicet essentia cuiuscunque rei, indiuiduum substantiæ, substantia secunda, & commune utrique, & de potentia Dei q. 9. ar. 1. asserit, ꝙ substantia, subsistentia, & essentia sumuntur dupliciter, ut quod, & ut quo, & 3. sent. dist. 6 q. 1. ar. 1. q. 1. ait ꝙ substantia dicitur dupliciter, scilicet ut diuiditur contra accidens, & ut genus, prima prædicatur de partibus substantię, non autem secunda, & de potentia q. 9. ar. 2. ait ꝙ diuisio substantiæ in primam & secundam, est diuisio analogi in diuersos modos essendi, nō autem diuisio generis in species, & 2. sent. dist. 37. q. 1. ar. 1. ait ꝙ substantia dicitur dupliciter, scilicet res primi prędicamenti, idest materia, forma, & compositum, & significans quid, uidere hæc omnia iuuant ad intelligentiam quæsiti.

QVAESTIO. II.

Num anima sit actus primus, corporis physici habentis uitam in potentia.

Erit utiq; primus actus corporis, physici, organici &c. Tex. VII.

Iannunus. q. 1.

Vaeritur Secundo. Vtrū anima sit actus primus corporis physici habentis vitam in potentia. Et uidetur quòd nō.

[Caietanus] in expositione primi ca. huius lib. *Primo quòd non sit actus primus. Actus quem præcedit alius actus in eodem subiecto, non est actus primus, sed animam præcedit alia forma in materia .s. forma corporeitatis: ergo &c.*

Exposi. Tex. 6. *Secundo suppono quòd dicit S. Tho. in tex. ꝙ philosophus dicit animam, actum primum, nō solum ut distinguat eam, ab actu qui est operatio: sed etiā vt distinguat eam, a formis elementorum, quæ semper habent suam operationem, nisi impediantur. In quibus,*

2. contra gētes cap. [59. *verbis vult, ꝙ ideo formæ elementorū non sunt actus primus, quia nisi impediantur, semper habēt suam operationem. Tunc arguitur sic, Forma quæ semper habet suam operationem nisi impediatur, non est actus primus. Sed anima quantum ad partem uegetatiuā semper habet suam operationem, scilicet operationem nutritiuę, ergo anima vniuersaliter non erit actus primus.*

Tertio ꝙ non sit actus primus corporis. Anima est actus materiæ, quia forma substantialis immediate vnitur materiæ, vt dicit S. Tho. in multis locis: ergo non est actus corporis tenet consequētia: quia corpus dicit compositum ex materia, & forma, materia autem non est composita, sed pura potentia, vt dicit philosoph. q. de anima ar. 9. 1. parte q. 76. ar. 4. & 5. 1. physic. Tex. 69.

Quarto si anima esset actus corporis, esset forma accidentalis: sed hoc est contra philosophum dicentem. Necesse est ergo animam substātiam esse: ergo &c. Probatur consequētia. Forma adueniens, enti in actu, est forma accidentalis, vt dicit S. Tho. in lec. 1. 1. de anima. Tex. 4.

Sed

Sed si anima est actus corporis, aduenit enti in actu: quia corpus dicit aliquod ens in actu: ergo &c.

Quinto in diffinitione formæ non debet poni compositum, vt dicit S. Tho. ibidem. Sed corpus dicit compositum: ergo non debet poni in diffinitione aīæ.

Si dicatur ꝙ in diffinitione formę bene poni potest aliquod subiectum compositum, non tamen compositum ex illa forma & subiecto, sicut in diffinitione simitatis bene ponitur hoc compositum quod est nasus, non tamen compositum ex simitate & naso. Replicatur. *Cōtra quia S. Tho. vult quòd anima est actus corporis sed quod habet esse corpus per ipsam animam: ergo in diffinitione animæ ponitur compositum ex ipsa anima & materia: ergo &c.*

Sexto ꝙ non sit actus corporis habentis vitam in potentia. Per corpus, habens vitam in potentia, aut intelligit corpus habens primum actum uitę, sed in potentia ad operationes vitæ, aut intelligit, corpus non habens vitam in actu, neque quantū ad primum actum vitę, neque quantum ad secundum. Tex. t. *Si accipiatur primo modo, tunc corpus actu animatum poneretur in diffinitione actus: quod est contra S. Thom.* 2. de anima. Tex. 10. & ibidē S. Th. *Si secundo modo, est contra philosophum dicentem. Est autem non abijciens animam potentia ens vt viuat, sed quòd habens. Est etiam contra S. Tho. dicentem super illo tex. Dicitur enim aliquid esse in potētia dupliciter. Vno modo cum non habet principium operationis. Alio modo cum habet, sed non operatur secundum ipsum, corpus autem cuius actus est anima, est habēs vitam in potentia, non quidem primo modo, sed secundo, & sic videtur contradictio in verbis S. Tho. quia primo dicit, quòd substantia corporea viuēs non ponitur in diffinitione animæ, postea dicit, quòd corpus cuius actus est anima, est corpus habens primum actū vitæ, & per consequens substantia corporea viuens.*

In oppositū est philosophus in te. 6. Tex. 6.

Respōdeo ad istam quęstionem quinque conclusionibus. Quarum prima est. Anima est substantia. Anima est substantia. *Probatur primo. Partes substantiæ sunt substantia. Sed anima est pars corporis animati: ergo &c. cōsequentia nota cum minori, quia corpus viuum, componitur ex habente vitam, & ex eo quo habet uitam, sed per animam intelligimus id quo viuens viuit: ergo &c. Maior autem est phi. ꝙ dicentis substantia non componitur ex non substantijs.* 1. phys. Tex. 18.

Secundo arguitur sic. Forma quæ dat esse specificum substantiale est substantia. Sed anima dat tale esse: ergo &c. consequentia nota cum maiori: quia sicut esse accidentale, est tantum a forma accidentali, ita esse substantiale, est tantum a forma substantiali. Minor probatur. Forma quæ per separationem sui a materia remouet primū esse substantiale: dat per sui vnionem, esse substantiale. Sed anima per separationem sui a materia, primū tollit esse specificum animatum, remota enim anima bouis, bos nō est amplius bos, nisi ęquiuocę, vt vult philosopus: ergo &c. 2. de anima Tex. 8.

Secunda cōclusio. Anima est actus. Anima est actus. *Probatur, anima est substantia, aut ergo materia, aut forma, aut cōpositum. Non compositum, quia compositū est quædam species in rerum natura, quod autem habet speciem, non vnitur alteri ad constitutionem alterius speciei nisi corrumpatur. Non etiam materia,*

ria, quia materia est primum subiectũ, anima autem est in subiecto: quia est id quo viuẽs viuit, relinquitur ergo ꝙ sit substantia quæ est forma siue actus.

Anima est actus primus. Tex. 5.

Tertia conclusio. Anima est actus primus. Probatur ratione philosophi Anima est actus sicut scientia: sed sciẽtia est actus primus scientis, inquantum sciẽs: ergo &c. Maiorem declarat philosophus, quia ex eo quòd anima est in animali: inest ei vigilia, & somnus, sicut, ex eo ꝙ scientia est in sciente, inest ei consideratio, & quies, vigilia enim assimilatur considerationi, quia sicut consideratio est vsus scientiæ, ita vigilia est vsus sensuum, somnus vero, assimilatur scientiæ, quando sciens actu non considerat, in somno enim quiescunt virtutes animalis. Minor vero probatur: sed supponitur primo, ꝙ habitus scientiæ, comparatur ad considerationem, sicut potentia ad actum, licet in comparatione ad intellectũ sit actus. Ille.n. qui habet habitũ scientiæ, adhuc est in potentia ad considerationem. Secundo supponitur, ꝙ licet absolute actus sit prior potentia: tamen in vno & eodem, potentia præcedit actum. vt dicitur in Meth. tunc arguitur sic. Semper in vno & codẽ, potentia præcedit actum: sed scientia est potentia respectu considerationis: ergo prius est in susceptiuo, scilicet in intellectu, quam consideratio: sed tam scientia, quam consideratio, est actus in tellectus: ergo scientia est prior, actus quam consideratio: & per consequens est primus actus scientis, inquantum sciens est.

9. Meth. Tex. 15.

Anima est actus corporis.

Quarta conclusio. Anima est actus corporis. Pro declaratione istius conclusionis. Sciendum primo, ꝙ cum sit vnica forma substantialis in cõposito, & perfectius compositum contineat etiam perfectionem inferioris gradus: sicut homo continet perfectionem animalis viuentis, & corporis, est enim animal viuẽs & corpus, oportet ꝙ forma perfectior, det omnia esse, & omnes perfectiones inferiorum formarũ: vnde oportet ꝙ anima, cum sit perfectior forma, det suo susceptiuo, præter esse viuens etiam esse corporeum.

Sciendum secundo, ꝙ omnia ista, esse in vno & eodem, sunt idem secundũ rem: distincta tantum secundum rationem: sicut etiam ipsa forma est vna secundum rem, continens alias formas inferiores virtualiter. Vnde in homine, esse corporeũ; esse viuens esse animal; esse intellectiuum; sunt vna & eadem res: plura tamen sunt secundũ rationẽ.

Quid facit forma vna in composito.

Sciendum tertio, ꝙ licet omnia ista sint idem realiter: tamen illa res sub ratione esse imperfectioris: comparatur ad seipsam, sub ratione esse perfectioris: sicut materiale ad formale: & sicut potentia ad actum. In homine.n. esse corporeum, comparatur ad esse viuens: sicut potentia ad actum: similiter viuens ad sensitiuum, & sensitiuũ ad intellectiuum.

Sciendum quarto, ꝙ cum una & eadẽ res sit, anima & forma corporalis, dans esse animatum et esse corporeum, de illa re non inconuenit dari diuersas diffinitiones, secundum aliam, & aliã ipsius considerationem. Vnde alia est diffinitio animæ, inquantum est forma corporalis, & alia inquantum est anima. Philosophus ergo hic diffiniens animam, inquantum anima est. Dicit, ꝙ anima est actus corporis, inquantum compositũ ex materia, & ipsamet anima; vt dat esse corporeum, comparatur ad ipsam animam, vt dat esse ani-

matum, sicut potentia ad actum.

Istis notatis probatur conclusio sic. Anima inquātum anima, aut est actus materiæ, aut actus corporis. Non potest dici ꝙ sit actus materię primæ: quia esse animatum præsupponit esse corporeum: ergo oportet ꝙ sit actus compositi ex materia & esse corporeo.

Sciendum tamen ꝙ anima non est sicut actus corporis, quasi illud sit vere materia, & anima vere forma ipsius compositi: sed sic, ꝙ compositum ex materia, & anima, vt dat esse corporeum, se habet ad modum potentiæ respectu animæ, vt dat esse animatū: sicut imperfectum cōparatum ad perfectū, habet rationem potentiæ. Secundum rem corpus quod habet esse corpus, p animam, est corpus animatum, & anima est pars illius: sed secundum ꝙ anima dat diuersa esse distincta secundum rationem: sic diuersimode habet rationem potentię, & rationem actus.

Anima est actus corporis habentis vitam in potentia.

Quinta conclusio. Anima est actus corporis habentis vitam potentia.

Pro notitia istius conclusionis. Sciēdum primo ꝙ subiectum, aliter comparatur ad formam, dum est sub ipsa forma: & aliter dum est separatum. Cū enim est separatum, non solum habet rationem potentiæ respectu formæ, sed etiam dicitur in potentia ad illam scilicet quia non habet formam, sed potest illam habere: quando autem habet formam, non dicitur quidem in potentia: quia non caret ipsa forma: sed se habet tantum ad formam, sicut potentia ad actum: sicut quādo lignum non est actu calidum, dicitur in potentia ad calorē: quando aūt est actu calidū, non dicitur amplius in potentia ad calorē: semper tamen cōparatum ad calorē habet rationē potentiæ, & calor rationē actus.

Sciendum secundo vt dicit philosophus in litera ꝙ duplex est potentia: quædam est abijciens actum, id est separata ab actu, qui est forma. sicut potētia sciens, dicitur qui non habet scientiam. Quædam est potentia non separata ab actu primo, sed solum ab actu secundo: sicut dicitur potentia sciens, qui habet habitū scietiæ: sed non actualiter considerat. Sic in proposito, dicitur aliquid potentia ad vitam dupliciter. Vno modo, quando actu non habet vitam: sicut semen plantæ. Alio modo sicut habens vitam in actu, in potentia tamen ad operationes vitæ: sicut homo quando actu non sentit. Dico igitur, ꝙ anima est actus corporis habentis vitā potentia, non separata ab actu primo, sed coniuncta actui: sicut calor non est actus calidi, potentia remota ab actu caloris, sed calidi potentia cō iuncta actui: quia est actus eius quod actualiter subst at calori: quod tamen, comparatur ad calorem sicut potentia ad actum. Anima ergo est actus corporis potentia vitā habentis, id est corporis quod comparatur ad vitam & animam, sicut potentia ad actum: non tamen corporis separati ab anima: & ꝙ est in potentia ad operationes vitæ. Tex. 10.

Anima pōt dici actus corporis habētis vitam actu, & habentis vitā potentia.

Ex istis sequitur ꝙ anima potest dici actus corporis habentis vitam actu: & actus corporis habentis vitam potentia, accipiendo vitam pro primo actu vitæ. Possumus enim per viuens actu, duo intelligere scilicet compositū ex anima & corpore, quod dicitur substantia corporea viuens: & corpus qđ actualiter informatur per vitam: sicut per calidum actu, possumus intelligere: aut compositum ex subiecto & calore: aut subiectum tantum, puta lignū quod actualiter informatur calore.

Si

Si primo modo accipiamus viuēs actu, tunc, anima nullo modo est actus viuētis actu. Non enim anima informat cōpositum ex anima, & corpore. Si autē accipiatur secundo modo: sic est actus viuentis actu: & actus viuentis potentia. Quia enim ipsum corpus comparatur ad vitam, & animam: sicut potentia ad actum: ideo anima dicitur esse actus viuentis potentia: quod scilicet comparatur ad vitam & animam: sicut potentia ad actum. Quia vero corpus cuius anima est actus: est actu sub anima: ideo anima potest dici, actus viuentis actu, & animati in actu Est enim actus corporis, q̃ actualiter ipsa anima informat philosophus autem dicit ipsam, actum viuentis potentia, vt excludat, viuens actu primo modo: nō autem secundo modo. In diffinitione .n. formæ, non ponitur compositum: sed subiectum quod informatur ab ipsa forma: & etiam quia est actus eius quod est in potentia ad operationes vitales. Probatur itaq; conclusio. Anima est actus viuentis: aut ergo viuentis actu, aut viuentis potentia, modo exposito: sed non viuentis actu: quia compositū non ponitur in diffinitione formę sed subiectum: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respōdetur. Ad primum dicitur primo, q̃ anima inquantum anima, non est actus materiæ primæ simpliciter, sed actus corporis, licet illa res quæ est anima, sit actus materiæ primæ.

Aĩa distinguitur a formis elementorum.

Ad secundum potest d-pliciter respondere. Primo q̃ philosophus dicit animam esse actum primum excludendo eam a formis elementorum, dans intelligere q̃ anima vniuersaliter non est actus secundus: quia si vniuersaliter esset actus secundus: aut scilicet operatio, aut forma operationi coniuncta: oportet, q̃ habens quamcunque animā, puta sensitiuam semper haberet operationes illius animæ, q̃ tamen videmus esse falsum: excluditur ergo anima a formis elementorum: quia non est de ratione animæ in communi, semper habere suam operationē: licet aliqua anima semper habeat suam operationem. Vnde ad argumentum negatur minor, de anima vniuersaliter sumpta scilicet q̃ anima semper suæ operationi cōiungatur: quasi hoc de ratione animæ sit. Nam si aliqua anima semper coniungatur suæ operationi, hoc non habet ex communi ratione animæ, sed ex propria natura.

Respondetur secundo, & forte melius, q̃ anima vegetatiua licet habeat semper actum nutriendi, nō tamen semper augmentat, aut generat: ideo pōt dici actus primus Vnde dicitur ad maiorem q̃ habet veritatē, de forma quę est semper coniuncta cuilibet suæ operationi. Modo anima vegetatiua, non semper habet quamlibet suam operationem vt dictum est: ideo &c.

Ad tertium dicitur primo, q̃ anima, & est anima, & est forma corporea, inquantum continet virtualiter formā dantem esse corporeum. Inquantum ē anima, dat esse animatum. Inquantum forma corporea, dat esse corporeum.

Dupliciter de anima loqui possum⁹ scilicet secūdum entitatem eius, & vt ē anima.

Dicitur secundo, q̃ de anima possumus loqui dupliciter scilicet aut secundum suam substantiam & entitatem absolute: aut vt anima est. Si loquamur de anima primo modo, tūc anima est actus materiæ. Non est enim alia forma in animato quæ informet immediate materiam: sed ipsa sola anima. Si vero loquamur de anima inquantū anima est scilicet vt dat esse animatū:

tunc non est actus materiæ sed corporis. esse enim animatum præsupponit esse corporeum, sicut perfectum præsupponit imperfectum. Philosophus autem diffinit animam inquantum anima est. vnde ponit in diffinitione ipsius id quod sibi conuenit in ratione animę: non autem quod sibi conuenit secundũ ꝙ est virtualiter forma corporea, aut secundum suam substantiam absolute.

Dicitur tertio ad auctoritatẽ S. Th. ꝙ anima ĩmediate vnitur materiæ primæ, secũdum suam substantiam, etiam inquantum forma corporea: non autẽ inquantum anima est.

Vide Auctorem 3. cont. gent. ca 81. vbi reperies Pulcram do ctrinam.

Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo ꝙ anima secundum suam substantiam, non aduenit enti in actu: sed materiæ primæ: vnde isto modo, non est actus corporis: anima autem inquantum anima, aduenit enti effecto in actu per ipsam animam: non autem per aliam formã substantialem: inquantum ipsa anima vt dat esse animatum, præsupponit in materia suum esse, inquantum dat esse corporeum.

Dicitur secundo ꝙ proprie loquendo anima non aduenit corpori: tũ quia corpus cuius actus est anima, non est corpus per aliam formam quam per ipsam animam: tum quia esse corporeũ quod est ab ipsa anima, non est distinctum realiter ab esse animato. Et si dicatur forma aduenit ei, cuius est forma ergo si anima est forma corporis, aduenit corpori. Dicitur ꝙ forma secũdum suam substantiam, aduenit ei quod est vere subiectum, non tamen secundum omnem suam considerationem, aduenit realiter ei, quod secundum rationem ẽ suum subiectum, & sic anima secundũ suam substantiam, aduenit materiæ primę, quę est proprium & verum eius subiectum: sed inquantum anima, non aduenit suo subiecto, quod est subiectũ secundum nostrum modum intelligẽdi: nisi forte adueniat secundum rationẽ. Posset etiam dici ꝙ forma aduenit suo subiecto: nisi ipsa forma ipsam suum subiectum efficiat: anima autem, inquantum formæ corporeę vicem gerit efficit formaliter id, quod eius inquantum est anima propriũ est susceptiuũ.

Ad argumẽtum: ergo dicitur ꝙ illa propositio S. Tho. Forma adueniens enti in actu est forma accidentalis, est vera de forma quæ secundum entitatẽ suam informat subiectum factum in actu per aliam formam: non autem de forma quæ secundum vnam suam considerationem, intelligitur aduenire subiecto facto in actu per ipsammet formam, secundum aliam consideratione͂ sui. Modo dicitur, ꝙ anima non aduenit corpori facto in actu per aliam formam: sed inquantum dat esse animatũ intelligitur aduenire habenti esse corporeum ab ipsa anima: vnde in illo sensu in quo maior est vera, negat minor.

Ad quintum dicitur ꝙ responsio ibi data bona est. Vide p. p. q. 76. ar. 4 in resp. ad primum.

Ad improbationem dicitur, ꝙ in diffinitione animæ ponitur, compositum ex materia & ipsa anima: non quidẽ inquantum anima est: sed vt virtualiter formam corpoream continet. Dictũ autem S. Tho. est intelligendum, ꝙ in diffinitione formæ non debet pòni compositum ex subiecto & ipsa forma, secundum consideratione͂ qua diffinitur. Vnde cum diffiniatur anima a philosopho sub ratione animæ, non absolute secundum suam substantiam, potest poni in eius diffinitione, compositum ex subiecto, & ipsa anima secundum suam substan-

substantiam, & inquãtum dat esse cor poreum: non autem compositum ex materia & ipsa, inquantum anima est.

Ad sextum patet ex dictis in quæstione, ꝙ in diffinitione animæ ponitur corpus habens primum actum vitæ: in potentia tamẽ ad operationem vitalẽ.

Vide hic do minum Caiet. c. 1.

Ad huius improbationem dicitur ut dictum est, ꝙ per corpus actu animatũ possumus duo intelligere scilicet, aut cõ positum ex corpore & anima inquantum anima est: aut ipsum corpus quod actualiter substat anima. Si primo modo accipiatur, negatur consequentia. Si secundo modo, negatur illud esse cõ tra mentem S. Tho. immo est de mente ipsius: & de mente philosophi. Vnde non est cõtradictio in verbis S. Th. Stat enim simul, ꝙ compositum ex corpore & anima, inquantum anima est, non ponatur in diffinitione animæ: & ꝙ in eius diffinitione ponatur corpus, quod actualiter informatur anima, inquantum est forma corporea.

Cõment.

ADDI.

Opinio illorum qui dicunt tã primum quam secundum actũ esse substantiam.

Nota ꝙ quidam volunt distinctionem traditam ab Ar. & ab omnibus fere expositoribus hic de duplici actu, esse intelligendam, hoc modo videlicet ꝙ tam primus actus q̃ secundus sit substantia, quia indagaturus Arist. cõmunem animę definitionem diuisit substantiam in materiam formam, & compositum, & cum declarasset materiam esse potentiam, formam vere actum, statim sub diuisit actum in primum, & secundum, nunc dicunt ꝙ ille actus est diuisus, qui est substantia: quandoquidem ille actus diuiditur, qui est membrum cond uidens substantiam, sed substantia non diuiditur in substantiam, & accidens quia membra diuidentia debent participare naturam diuisi, igitur vtertque actus tam primus quam secundus est substantia, & consequenter actus secundus nõ est operatio, & accidens, vt communiter aiunt.

Anima est subiecto informatiue esse actualiter substantiã.

Vlterius philosophus cum tex. 4. probasset ꝙ anima non est corpus, quoniam corpus non est in subiecto, anima vero in subiecto est, & in principio quinti contex. colligens definitionem animę inquit anima substantia est, substantia autem actus, actus autẽ qui huiusmodi corporis est, hic autem duplex est, primus, & secundus: si quis ergo bene consideret uerba Ar. cum inquit anima substantia est, substantia autem actus, hic autem duplex: ergo diuiditur ille actus qui substantia est, quoniã inquit, substantia actus, hic autem qui substantia est diuiditur in primum, & secundum: sequitur ergo actum secundum esse substantiam, & non accidens ut uolunt aduersarij.

Præterea si actus secundus est operatio, & accidens, sequitur ꝙ diuisio actus facta ab Ar. in primum, & secundum est superuacanea, probatur cõsequentia, quia diuisio actus in primum & secundum non ob aliam causam fuit necessaria, nisi ut determinaretur ꝙ anima est actus primus, & non secundus: si ergo actus secundus operatio est tunc habito in prima diuisione, ꝙ anima est substantia, cognitum fuit ꝙ anima non est accidens & per consequens operatio, est igitur tam actus primus quam secundus substantia, & non sunt distincti nisi ratione, vt forma operans, & forma non operans.

Vide Cai. sequentem vtramq; opinioné. & air ꝙ impugnata est sublatioꝰ sed considera quia est contra S. Tho

Sed pace horum dixerim hi sunt in manifesto errore quoniam actus qui ab Ar. diuisus est in primum, & secundum non est actus substantialis, sed est actus in communi ad substantiam & accidens, & ex hac re considerata soluuntur obiectiones adductæ, & hanc ueritatem sequutus est D. Tho. Caie. Thienen. Appollinaris, Egi Rom. & multi alij vide materiam istam p. p. q. 76. quasi per totam, & in disputatis de anima art. 19. & in 2 cont. gent. c. 61. vide etiam Auctorem in exp. illius cap. vbi declarat eandem diffinitionem animæ, causa breuitatis relinquo multa hic dicenda, pro solutione istorũ argumentorum, sed quia fundantur super ruinoso fundaméto vt uidere potes tu qui sequeris doctrinam Tomisticam facillime soluens negando falsum assumptum quod ab aduersarijs præ supponitur.

Vide etiam 1 quolib. ar. 10. & in spiritualib. ar. 9.

QVÆ-

QVAESTIO. III.

Vtrum in animalibus imperfectis, forma quæ eſt in parte abſciſa, præextiterit in toto animali.

Sic uidemus & circa alias differentias animæ accidere ut enthomis deciſis. &c. Tex. X X.

Iauellus q. 9. huius.

VAERITVR Tertio. Vtrũ in animalibus imperfectis, forma q̃ eſt in parte abſciſa præexetiterit in toto animali. Et videtur ꝙ non.

Primo, qua ratione forma vnius præextiterit in toto, eadem ratione forma alterius partis, tunc quæro de illis formis: aut vtraque informabat materiam totius, aut vna tantum. Si vtraque informabat: ergo vna materia ſimul informatur pluribus formis ſubſtantialibus, quod eſt contra mentem S. Tho. Si vnam tantum informabat: ergo forma materialis alia erat in materia & non informabat, hoc autẽ eſt inconueniens: ergo &c.

1. parte q. 76 ar. 4.

Secundo quando abſcinditur pars animalis, aut acquiritur illi aliquid qđ in ea non præfuit, aut nihil. Si nihil, ergo non magis debet abſciſa eſſe aliquid per ſe exiſtens in actu, quam dum erat in toto, quod eſt incõueniens, quia pars in toto, habet eſſe in potentia, ſeparata autem, habet eſſe actu. Si aliquid acquiritur parti, non apparet quid ſit illud, niſi forma: ergo prius non habebat formam: ergo forma partis nõ prçexiſtebat in toto. Tenet conſequẽtia, quia ſi præextitiſſet in toto coniuncto, fuiſſet maximę in ipſa parte, cuius poſt modum efficitur forma in actu:

Reſpondeo ꝙ iſta quæſtio mota eſt, vt declarentur uerba philoſophi, dicẽtis, ꝙ ideo partes plantarum, & animalium imperfectorum deciſe, viuunt, quia in toto eſt anima in actu vna, in potentia uero plures, ex quo vult quòd anima partis ſeparate, p̃exiſtit in toto. Tex. 20.

Pro declaratione huius. Primo oſtẽdendum eſt quia in quibuſdam, formæ totius ſecundum eandem ſpeciem ſaluatur in partibus, in quibuſdã autẽ nõ.

Secundo declarabo, quomodo formæ partium ſeparatarum præexiſtant in toto.

Sciendum igitur primo, ꝙ quanto forma eſt perfectior, tanto plures, & magis diuerſas habet operationes, & ideo requirit etiam ſubiectum magis diuerſum. Sicut quia anima eſt perfectior forma elementari: ideo requirit corpus organicum propter diuerſitatẽ operationum, quod non requirunt formæ elementorum, & inter animas, quanto aliqua fuerit perfectior, tanto requirit maiorem diuerſitatem in partibus corporis. Anima enim intellectiua, quia eſt perfectior anima canis, ideo reqrit magis organizatũ corpus.

Forma perfectior plures & magis diuerſas habet operatiões.

Sciendum ſecundo, ꝙ cum forma nõ requirit magnam diuerſitatem organorum, ſubiectum eſt eiuſdem rationis & diſputationis, in toto & in partibus & quia eadem in illis eſt diſpoſitio totius, & partis, ideo forma quæ eſt in

toto

toto secundum omnem perfectionem, secundum quam est in toto, est etiam in qualibet parte. Sicut forma ignis, omnes operationes quas habet ĩ toto igne, habet etiam in qualibet parte ignis. Sicut enim totus ignis potest calefacere & desiccare, ita & pars ignis, sed cum forma requirat subiectum, habẽs diuersitatem organorum, nõ est secundum omnes suas perfectiones in qualibet parte, sed secundum vnam perfectionem in vno, & secundum aliam in alio, sicut in homine, anima est in oculo secundum potẽtiam visiuam, in aure secundum potentiam auditiuam, & sic de aliis. Ratio itaque, quare in aliquibus, forma totius saluatur in qualibet parte in aliquibus autem non, est quia in aliquibus, dispositio totius inuenitur in qualibet parte, sicut in igne, in aliquibus autem, alia est dispositio totius, alia est dispositio partium, sicut in animalibus perfectis. In animalibus autem imperfectis, & in plantis, licet habeat aliqualem diuersitatem partiũ non tamen habet magnam diuersitatẽ, sed est quasi eiusdem dispositionis in omnibus partibus, ideo anima talium, potest in partibus abscisis saluari. Quia tamen maiorem diuersitatem requirit anima animalium imperfectorũ quam anima plantarum, inde est, quòd anima diu saluatur in partibus plantarum, non autem saluatur diu anima in partibus animalium, quia parti animalium deficiunt instrumenta quibus saluatur vita, puta, os, aut aliquod aliud instrumentum.

Aliqua forma substantialis habere potest extẽsionem p accidens pp sui imperfectionem.

Quantum ad secundum sciendũ primo, ꝙ licet quælibet forma substantialis sit secundum essentiam simplex, aliqua tamen, per accidens potest habere quandam extensionem, ad extensionem sui subiecti proximi, & per consequens, quandam diuisibilitatem, & hoc accidit propter imperfectionem ipsius formæ, sicut albedo extenditur ad extensionem subiecti, & diuiditur ad eius diuisionem.

Sciendum secundo, ꝙ quodlibet continuum & extensum, habet quandam vnitatem in actu, sed continet multa in potentia. Continet enim multas partes, quæ sunt in illo in potẽia. Sicut lignum vnum, est quidẽ vnum in actu, quia in actu habet vnam formam, & vnum esse, est tamen plura in potentia, quia continet plures partes in quas potest diuidi, quæ cum fuerint separatæ a toto, efficiuntur in actu.

Istis notatis dico. Primo ad quæsitum, ꝙ quia inter animas, formæ plantarum, & animalium imperfectorum, sunt imperfectę, ideo habent quandam extensionem, & diuisibilitatem, vnde diuiduntur ad diuisionem corporis, sicut albedo, diuiditur ad diuisionem parietis in quo est.

Dico secundo, ꝙ partes ipsius animæ in quas est diuisibilis, sunt in potentia in toto.

Dico tertio, ꝙ animam esse vnam in actu, & plures in potentia, in plantis & animalibus imperfectis sic intelligitur, ꝙ anima vnius plante, & unius animalis imperfecti, est vna actu, quia habet vnum esse actuale: sed est plures in potentia, quia habet plures partes in quas potest diuidi, quæ sunt in ipsa in potentia, & si diuidatur, erit plura in actu, quia habebit plura esse in actu, secundum diuersas partes. Sicut accepto quoddã ligno, est ibi forma vna in actu, quia habet vnum esse substantiale in actu, est tamen illa forma plures in potentia, vnde si diuidatur lignum, Anima est una in actu & plures in potentia.

gnum; quæ erat vna in actu, amittit vnum esse ꝙ habebat: & efficitur plures in actu: quia in vna parte ligni pars illius formę habebit esse propriũ & distinctum: similiter se habebit alia pars formę, in altera parte ligni.

Ex istis patet responsio ad quęsitũ scilicet ꝙ formę prexistunt in toto: nõ quidem actu, quia in vno composito est tantum vnum esse substantiale: plures autem formę actu dant plura esse substantialia: sed modo dicto. Cuius ratio est, quia essentia formę non aduenit nouiter materiæ: nisi per alterationem prexistentem. In diuisione autẽ animalium, aut plantarum, non apparet alteratio per quam debeat acquiri substantialis forma: unde oportet, ꝙ aliquo modo pręfuerit illa forma in materia.

Alber. 1. de anima cap. vltimo. *Posset etiam dici secundum Albertum ꝙ forma huiusmodi scilicet plantarum, & animalium imperfectorum, diuiditur per accidens ad diuisionem corporis.*

Duplex est quod diuidi tur per accidens. *Sed aduerte, ꝙ duplex est ꝙ diuiditur per accidens scilicet ꝙ habet quantitatem per accidẽs, & est minus in minori, & maius in maiori: & hoc modo, anima non diuiditur: quia non est forma materialis. Est aliud diuisibile per accidens, ꝙ licet in se sit indiuisibile, tamen secundum totam suam facultatem, inest diuersis partibus corporis: ideo illis diuisis, remanet in illis secundum totam suam facultatem: & hoc modo anima diuisibilis est: & est simile, sicut in signato puncto in linea, diuidatur linea, in puncto illo: punctum, est quidem secundum se indiuisibile, tamen per diuisionem remanet punctum in vtraque linea.*

Addi. *Sed non uidetur hoc posse stare.* *Tum, quia tota facultas formę, non potest remanere nisi remaneat essentia formę: essentia autem formę substantialis, non potest induci per solam diuisionem.* Vide pulcrã difficultatẽ. *Tum, quia similitudo illa de puncto non valet. Non enim per diuisionem lineę, remanet punctum in quo fit diuisio: sed illo corrupto, resultant duo puncta in actu: modo, diuisa arbore, non corrumpitur anima eius esset enim inconueniens, ꝙ abscisso paruo ramusculo à magno arbore, corrumperetur anima arboris.*

Et ideo dicendum, ꝙ in istis anima est extensa. & per diuisionem partis, accipiunt esse actu, ꝙ prius habebant in potentia.

Dubium. *Sed posset aliquis dubitare, quomodo per solam diuisionem, potest pars plantę habere formam in actu, quam prius habebat tantum in potentia: cũ ad generationem plantę requirantur multe alterationes, & dispositiones in materia.*

Respondetur, ꝙ quia forma partis erat in toto secundum essentiam suam: licet non haberet esse proprium, ideo erat in potentia propinqua actui. Nihil enim est magis propinquũ formæ, quam esse. Vnde per solam diuisionẽ, potest poni in actu. Per illam enim vnitur ipsa esse ad hoc autem ꝙ forma educatur de potentia materiæ, requiruntur multe alterationes præuie: quia essentia formę non præexistit in materia. Ipsa enim materia prima, est in potentia & ad essentiam formę & ad esse ipsius.

Vna materia informatur pluribus formis. *Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum dicitur ꝙ vtraque informabat materiam: quia utraque erat pars vnius formę, quæ informabat. Ad improbationem huius dicitur,*

tur, ꝙ non est inconueniens vnam ma teriam informari pluribus formis in potentia, quæ sint partes vnius formæ in actu. Ille enim non informant quia dant proprium esse. sed quia forma vna, diuersis partibus materiæ dat vnum esse, per diuersas partes suas potentiales.

Ad secundum dicitur, quod cum se paratur pars a toto in plantis & animalibus imperfectis, acquiritur aliquid: & cum dicitur ꝙ illud non potest esse nisi forma, negatur: imo dicitur ꝙ essentia formæ præexistebat in materia: sed per diuisionem acquiritur in illis proprium & distinctũ esse.

ADDI.

Dubitatio de esse extẽso animæ intellectiuæ.

Circa hæc quæ dicuntur in hoc quęsito, posset aliquis dubitare de anima intellectiua, num & ipsa sit extensa, quia cum in homine non sit nisi ipsa, quæ largitur ei esse diuisibile, quantum, extensum, figuratum, & corruptibile, ex quo sequitur ipsam esse extensam, quantam, diuisibilem, figuratam, & corruptibilem: cum Nemo dat quæ non habet: si anima intellectiua hæc omnia tribuit homini, sequitur quod & in se hæc omnia habeat.

Quomodo anima intellectiua dicitur quanta.

Nisi dicamus ꝙ in anima inueniri hæc omnia pota esse corporeum, materiale, quantum, figuratum, &c. potest dupliciter intelligi vno modo formaliter: alio modo virtualiter, & ꝙ quamuis in ea non inueniantur hæc formaliter, sunt tamen in ea virtualiter, sicut trigonũ non est in tetragono formaliter, sed virtualiter, & sic anima dat quod habet virtualiter, quandoquidem cum sit tantæ excellentiæ ut det ei corporeum, extensum, figuratum, &c. necnon & esse intellectuale, & indiuisibile, inquantum formaliter excedit omnes alias formas: hinc sequitur, ꝙ compositum sit quantum, & figuratũ subiectiue & forma illius compositi sit indiuisibilis formaliter, naturaliter quilibet philosophus hoc agnoscere potest, ꝙ inter formas pure indiuisibiles, quales sunt intelligẽtiæ, & formas pure diuisibiles, quales sunt formæ omnino materiales, mediat forma indiuisibilis formaliter, & diuisibilis virtualiter, cui ex formali indiuisibilitate, conuenit esse non quantum, & ex uirtuali diuisibilitate, conuenit facere formaliter ens extensum subiectiue.

Animaintellectiua excedit oẽs alias formas. Triplex genus formarum naturaliter cognoscitur.

Duplex est esse quod largitur anima intellectiua existentię & essentiæ.

Aduerte diligenter ꝙ cum dicimus animam intellectiuam dare esse extensum cõposito, intelligitur non de esse actualis existentiæ, sed de esse essentię, illud namque est in diuisibile, & immateriale sicut anima ipsa, hoc uero diuisibile, & materiale, illud est unum simplicitate communicatum tantum composito & materiæ, hoc uero est unum compositione ex materia, & forma.

Triplex est potentia in qua aliquid dicitur esse.

Adde etiam ꝙ triplex est potentia in qua aliquid dicitur esse, una est potentia materiæ primæ in qua dicuntur esse omnes formæ, & talis est potentia in qua nihil est essentiæ formæ ad quam est in potentia, alia est potentia mixti in qua sunt corpora simplicia mixti, enim resoluuntur in elementa, ideo elementa dicuntur esse in mixto in potentia & talis est potẽtia in qua est forma simplex aliquo modo scilicet in uirtute, mixta enim continẽt uirtualiter formas elementorum, similis est potentia materiæ dispositæ ad formam, in ligno enim calefacto & desiccato est forma ignis in uirtute, calor enim, & siccitas, habent in se uirtutem formæ ignis, tertia est potentia in qua dicuntur esse partes, sunt enim partes in potentia in toto, & hæc est potentia in qua est essentia eius quod est in illa, sed non est esse proprium & distinctum eius, sicut in una quantitate sunt partes secundum essentiam suam, realiter enim partes integrant totum, sed non sunt secundũ esse proprium & distinctum, unde dicuntur illæ partes esse in tota quantitate in potentia, non quia existentia partium non sit in toto, sed quia non existunt in toto per esse proprium & distinctum, sed per esse totius, & hoc tertio modo possumus dicere quoq; ꝙ anima continet perfectiones inferiores in potentia. Vide Caie. 3. de anima c. de intellectu agente.

Vide D. Th. 5. Metaph. c. de potest.

Vide de his Auct. 2. cõt. gent. c. 49. & D. Tho. in tractatu de formis.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN SECVNDVM LIBRVM DE ANIMA.

CVM ADDITIONIBVS AQVARII.

QVAESTIO. I.
An substantia sufficienter diuidatur, in materiam formam & compositum.

Dicimus itaque unumquodque genus eorum quę sunt substantiam, huius autem aliud, sicut materiam. Tex. II.

Magist. r Chrysa.q.1.

IRCA *Secundũ Librũ de Anima q̃ritur primo. Vtrum substãtia sufficienter diuidatur in materiã formam: & cõpositum. Et videtur ꝙ non.*

Primo diuisio debet dari per membra opposita sed inter ista membra nõ est oppositio: cum duo constituant tertium scilicet materia & forma compositum: ergo &c.

Secundo principia generis non continentur sub genere: quia sunt ante ipsum, sicut principium, est prius principiato, sed forma & materia sunt principia substantię: ergo &c.

Tertio substantiæ separate sunt substantiæ, & tamen nõ sunt materia nec forma, nec compositum: ergo &c.

Quarto philosophus dicit. 7. Metha. ꝙ materia secundum se non est quod. Tex. 8.

In oppositum est auctoritas philosophi. tex. 2. Pro solutione istius quæstionis. Primo notabo aliqua. Secundo dicam ad quæsitum.

Sciendum primo quòd ista diuisio non est diuisio generis in suas species quòd de suis speciebus vniformiter prędicatur: sed alicuius analogi, quod per prius prędicatur de uno quã de altero.

Tripliciter autem aliquid dicitur analogum. Primo secundum rationem & non secundum esse: & hoc est quando una ratio refertur ad plura per prius & posterius: & tamen non habet diuersitatem in esse: sicut est analogia sani. Ratio enim sani per prius refertur ad animal quam ad medicinam & vrinam: non tamen diuersificatur in esse, quia non habet esse nisi in animali. Non esse enim commensuratio humorum Triplex est analogum.

rum formaliter: nisi in animali. Aliud est analogum secundum esse, sed non secundum rationem: quando scilicet pluribus ęqualiter conuenit vna ratio: sed habet esse perfectius in vno quam in altero: sicut est analogia corporis, ad corpus corruptibile, & incorruptibile, Ratio enim corporis ęqualiter cõuenit illis, non tamen habet ęquale esse in illis, sed in vno esse incorruptibile, in altero esse corruptibile. Tertio aliquid est analogum secundum rationem, & secundum esse, scilicet quando nomen non dicitur ęqualiter secundum rationem de analogatis, & habet perfectius esse in vno quam in altero, sicut est analogia entis ad sbam & accidẽs.

Sciendum secundo quòd in analogia primi modi, licet nomen conueniat analogatis: non tamen dicitur ratio de omnibus formaliter & in recto; sed sufficit quòd analogata habeant aliquem respectum ad illam rationem, ut est formaliter in vno analogatorum, & quòd recipiant prædicationem illius in obliquo, sicut dicimus, quòd medicina est sana & vrina est sana, non quia medicina, & vrina habeant formaliter commensurationem humorum: sed quia medicina est causatiua cõmensurationis humorum in animali, & vrina illius significatiua.

Quam analogiam dicat substantia particularis ad materiam formam. & cõpositum.

Ex istis infero quòd analogia substãtiæ particularis ad materiam, formam & compositum, est analogia primi modi. Non enim potest esse analogia secundi, aut tertij modi, quia in illis ratio analoga formaliter inuenitur in omnibus analogatis, ratio aũt. i. hoc aliquid, scilicet esse per se subsistẽs completum in specie, non conuenit formaliter materiæ & formę vt satis patet. Vnde relinquitur ꝙ sit analogia primi modi.

Dicuntur ergo materia, & forma hoc aliquid siue substantia prima, non quia ipsis formaliter cõuenit ratio substãtię primę: sed quia materia est pars materialis & potentialis substãtiæ primę, forma autem pars formalis qua hoc aliquid, est hoc aliquid.

Arguitur contra.

Sed contra prædicta arguitur primo diuisum debet prędicari de diuidentibus, sed substantia particularis non prædicatur de materia & de forma, ergo substantia particularis materialis hic non diuiditur.

Cap. de substantia.

Secundo substantia prima non dicitur de subiecto vt dicitur in prædicamentis, ergo non debet diuidi in partes subiectiuas.

Ad primum dicitur quòd diuisum analogum debet prædicari de diuidentibus, sed non eodem modo.

Dicitur, secundo quòd substantia prima prædicatur de composito, materia, & forma, sed de composito, tanquam de eo cui per se primo, & formaliter conuenit ratio substantiæ primę, de materia autem, & forma modo dicto.

Substantia prima dupliciter potest accipi.

Ad secundum respondetur primo, quòd substantia, prima potest accipi dupliciter. Vno modo pro natura cui cõuenit ista intentio singularitatis, sicut pro substantia indiuidua, quæ est Sor. aut Natura absolute considerata, & hoc modo, nõ dicitur de subiecto. Alio modo pro intentione indiuidualitatis, & isto modo, potest dici de pluribus, & diuidi in plura.

Nomen conueniens naturę singulari ẽ duplex.

Respondetur secundo, quòd ista diuisio non est diuisio alicuius naturę cõmunis, sed diuisio nominis in sua significata, modo duplex est nomen conueniens naturæ singulari. Quoddam est nomen quod in sua significatione includit determinatum indiuiduationis principium,

cipium, sicut hoc nomen Sortes, & tale non potest conuenire pluribus, & de hoc loquitur philsophus in prædicamẽtis. Aliud est nomen quod in sua significatione nõ includit determinatũ principium indiuiduationis, sed significat naturam cũ modo existẽdi indiuiduali, sicut hoc nomen hipostasis, & hoc nomen persona, & tale potest conuenire pluribus, & dici de pluribus, simile est de hoc nomine substantia prima, siue primum subiectum. Quod ergo dicitur, non est contrarium philosopho in prædicamentis, quia ibi loquitur aut de natura hac particulari in diuidua, aut de nomine includente in sua significatione principium determinatum indiuiduationis, hic autem loquitur, aut de intentione, aut de nomine, non includente determinatum principium indiuiduationis.

Quantum ad secundum principale, patet ex dictis ꝙ est diuisio sufficiens. Non enim inuenitur aliqua substantia materialis, quæ non sit, aut materia, aut forma, aut compositum.

Ad argumenta principalia respondetur. Ad primũ dicitur, quòd diuisio unius generis, quia est per differentias, debet dari, per opposita, sed diuisio analogi, quæ est quædã explicatio modorum, quibus analogũ continet sub se plura, vt dicit Albertus, non de necessitate datur, per actu opposita. 1. de anima tract. 1. c. 1.

Ad secundum dicitur ꝙ principia generis, licet non sint sub genere directe, sunt tñ sub illo indirecte, & reductiue.

Ad tertium patet ex dictis, quia hic non diuiditur substantia vniuersaliter, sed substantia materialis.

Ad vltimum dicitur, quòd materia, non est quid, idest substantia in actu, vt exponit S. Tho. ibidem, cum hoc tamen statur, ꝙ sit substantia, quæ est potẽtia: Lect. 1.

ADDI.

Cap. 1. 2 Post. SCias hic, quod Auerroes docuit diuisiones, non sunt necessarie in scientia, ex natura scientiæ, sed inducuntur ab Actoribus, propter debilitatem intellectus scolarium, via enim diuisionis, & exempli, vtitatur in diffinitionibus, & descriptionibus, nõ (Quomodo diuisio ẽ necessaria in scientia.) secundum ꝙ declaratur illud, quod est naturaliter ignotum a noto: sed secundum ꝙ declaratur illud, quod est minoris latentiæ: eo quod est ignotum naturaliter, & hac de causa Ar. vtitur ista diuisione in præsenti loco, & vbique locorum philosophus non vtitur diuisione, nisi ad declarandum ea, quæ sunt latentiora primis cognitionibus, & apertiora primis quæstionibus, & cum diuisio non sit nisi duplex, vna secundum quantitatem, altera uero secundum qualitatem, de qua est sermo impresenti, & 7. Metaph. ubi etiam (Tex. 17.) philosophus partitus est substantiã, in quatuor mẽbra uidelicet in quodquid erat esse, idest in quidditatem, uel essentiam, siue naturam rei, & in vniuersale, quod dixit esse substantiam, secundum opinionem ponentium ideas esse substantias, tertium membrum ꝙ (Opinio Platonis dicentis id eas esse substantias.) dixit Ar. esse substantiam, est genus, alludendo etiam ad opinionem illorum, qui ponebant vnum, & ens, substantias omnium rerum tanquam genera omnium, quartum membrum est subiectum, siue substantia particularis; quæ etiam diuiditur in materiam, & formam, & compositum ex his, 8. quoque Metaph. uidetur innuere eandem diuisionem, & (Tex. 1.) 12. Metaph. ubi postquam diuisit substantiam, in immobilem, quæ est genus abstractorũ, (Tex. 6.) & in substantiam sensibilem æternam, & sensibilem generabilem, & corruptibilem, induit quasi eandem diuisionem, ex quibus locis poteris manifeste accipere errare illos qui ponunt actum entitatiuum, quia sub nullo membrorum diuisionis substantiæ contineri videtur, ut pa. et discurrendo per singula. (Contra ponentes actũ entitatiuũ.)

Pro illa responsione, ꝙ substantia prima potest accipi dupliciter, pro natura substracta, & pro intentione indiuidualitatis, vide D. Tho. p. p. vbi quærit de diffinitione per- (p. p. q. 29. ar. 1.)

sonæ

Diſtinct. 25. de potentia Dei q. 9. ar. 1.

ſonę tradita a Boetio in libro de duabus naturis, & uidebis clarius, & latius iſtam doctrinam, & primo ſent. & in quęſtionibus diſputatis, facit etiam quod dicit Caie. in prædicamentis C. de ſubſtantia, uide etiam Auctorem 4. contra gentes. In expoſitione c. 39. vbi diſputat quomodo Chriſtus aſſumpſit ſubſtantiam induuiduam, prout ſubſtantia indiuidua ſumitur pro ſubſtantia, quę eſt ſingularis.

Subſtātia dicitur cuius actus eſt ſubſtare accidētibus 1. ſen. diſt. 23. q. 1. ar. 1. Subſtantia ē res habens quidditatē, cui debetur eſſe per ſe & non in alio pri. p. q. 3. ar. 5.

Vide primo ſent. diſt. 25. art. 1. vbi etiam D. Tho. ait ꝙ ſubſtantia dicitur quadrupliciter, ſcilicet eſſentia cuiuſcunque rei, indiuiduum ſubſtantiæ, ſubſtantia ſecunda, & commune utrique, & de potentia Dei q. 9. ar. 1. aſſerit, ꝙ ſubſtantia, ſubſiſtentia, & eſſentia ſumuntur dupliciter, ut quod, & ut quo, & 3. ſent. diſt. 6 q. 1. ar. 1. q. 1. ait ꝙ ſubſtantia dicitur dupliciter, ſcilicet ut diuiditur contra accidens, & ut genus, prima prædicatur de partibus ſubſtantię, non autem ſecunda, & de potentia q. 9. ar. 2. ait ꝙ diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam, eſt diuiſio analogi in diuerſos modos eſſendi, nō autem diuiſio generis in ſpecies, & 2. ſent. diſt. 37. q. 1. ar. 1. ait ꝙ ſubſtantia dicitur dupliciter, ſcilicet res primi prędicamenti, ideſt materia, forma, & compoſitum, & ſignificans quid, uidere hæc omnia iuuant ad intelligentiam quæſiti.

QVAESTIO. II.

Num anima ſit actus primus, corporis phyſici habentis uitam in potentia.

Erit utiq; primus actus corporis, phyſici, organici &c. Tex. VII.

Iannuens. q. 3.

VAERITVR *Secundo. Vtrū anima ſit actus primus corporis phyſici habentis vitam in potentia. Et uidetur quòd nō.*

[Caietanus] in expoſitione primi ca. huius lib.

Primo quòd non ſit actus primus. Actus quem præcedit alius actus in eodem ſubiecto, non eſt actus primus, ſed animam præcedit alia forma in materia ſ. forma corporeitatis: ergo &c.

Expoſi. Tex. 6.

Secundo ſuppono quòd dicit S. Tho. in tex. ꝙ philoſophus dicit animam, actum primum, nō ſolum ut diſtinguat eam, ab actu qui eſt operatio: ſed etiā vt diſtinguat eam, a formis elementorum, quæ ſemper habent ſuam operationem, niſi impediantur. In quibus, verbis vult, ꝙ ideo formæ elementorū non ſunt actus primus, quia niſi impediantur, ſemper habēt ſuam operationem. Tunc arguitur ſic, Forma quæ ſemper habet ſuam operationem niſi impediatur, non eſt actus primus. Sed anima quantum ad partem uegetatiuā ſemper habet ſuam operationem, ſcilicet operationem nutritiuę, ergo anima vniuerſaliter non erit actus primus.

1. contra gē tes cap. 89.

Tertio ꝙ non ſit actus primus corporis. Anima eſt actus materiæ, quia forma ſubſtantialis immediate vnitur materiæ, vt dicit S. Tho. in multis locis: ergo non eſt actus corporis tenet conſequētia: quia corpus dicit compoſitum ex materia, & forma, materia autem non eſt compoſita, ſed pura potentia, vt dicit philoſoph. q. de anima ar. 9. 1. par te q. 76. ar. 4. & 5. 1. phyſic. Tex. 69.

Quarto ſi anima eſſet actus corporis, eſſet forma accidentalis: ſed hoc eſt contra philoſophum dicentem. Neceſſe eſt ergo animam ſubſtātiam eſſe: ergo &c. Probatur conſequētia. Forma adueniens, enti in actu, eſt forma accidentalis, vt dicit S. Tho. in lec. 1. 1. de anima. Tex. 4.

Sed

Sed si anima est actus corporis, aduenit enti in actu: quia corpus dicit aliquod ens in actu: ergo &c.

Quinto in diffinitione formæ non debet poni compositum, vt dicit S. Tho. ibidem. Sed corpus dicit compositum: ergo non debet poni in diffinitione aïæ.

Si dicatur ꝙ in diffinitione formę bene poni potest aliquod subiectum compositum, non tamen compositum ex illa forma & subiecto, sicut in diffinitione simitatis bene ponitur hoc compositum quod est nasus, non tamen compositum ex simitate & naso. Cõtra quia Replicatur. *S. Tho. vult quòd anima est actus corporis sed quod habet esse corpus per ipsam animam: ergo in diffinitione animæ ponitur compositum ex ipsa anima & materia: ergo &c.*

Sexto ꝙ non sit actus corporis habentis vitam in potentia. Per corpus, habens vitam in potentia, aut intelligit corpus habens primum actum uitę, sed in potentia ad operationes vitæ, aut intelligit, corpus non habens vitam in actu, neque quantũ ad primum actum vitę, neque quantum ad secundum. Tex. 1. *Si accipiatur primo modo, tunc corpus actu animatum poneretur in diffinitione actus: quod est contra S. Thom.* 2. de anima. Tex. 10. & ibidẽ S. Th. *Si secundo modo, est contra philosophum dicentem. Est autem non abijciens animam potentia ens vt viuat, sed quòd habens. Est etiam contra S. Tho. dicentem super illo tex. Dicitur enim aliquid esse in potẽtia dupliciter. Vno modo cum non habet principium operationis. Alio modo cum habet, sed non operatur secundum ipsum, corpus autem cuius actus est anima, est habẽs vitam in potentia, non quidem primo modo, sed secundo, & sic videtur contradictio in verbis S. Tho. quia primo dicit, quòd substantia corporea viuẽs non ponitur in diffinitione animæ, postea dicit, quòd corpus cuius actus est anima, est corpus habens primum actũ vitæ, & per consequens substantia corporea viuens.*

In oppositũ est philosophus in te. 6. Tex. 6.

Respõdeo ad istam quęstionem quinque conclusionibus. Quarum prima est. Anima est substantia. Probatur primo. Partes substantiæ sunt substantia. Sed anima est pars corporis animati: ergo &c. cõsequentia nota cum minori, quia corpus viuum, componitur ex habente vitam, & ex eo quo habet uitam, sed per animam intelligimus id quo viuens viuit: ergo &c. Maior autem est phi. ꝙ dicentis substantia non componitur ex non substantijs. Anima est substantia. 1. phys. Tex. 28.

Secundo arguitur sic. Forma quæ dat esse specificum substantiale est substantia. Sed anima dat tale esse: ergo &c. consequentia nota cum maiori: quia sicut esse accidentale, est tantum a forma accidentali, ita esse substantiale, est tantum a forma substantiali. Minor probatur. Forma quæ per separationem sui a materia remouet primũ esse substantiale: dat per sui vnionem, esse substantiale. Sed anima per separationem sui a materia, primũ tollit esse specificum animatum, remota enim anima bouis, bos nõ est amplius bos, nisi ęquiuocę, vt vult philosophus: ergo &c. 2. de anima Tex. 8.

Secunda cõclusio. Anima est actus. Probatur, anima est substantia, aut ergo materia, aut forma, aut cõpositum. Non compositum, quia compositũ est quædam species in rerum natura, quod autem habet speciem, non vnitur alteri ad constitutionem alterius speciei nisi corrumpatur. Non etiam materia, Anima est actus.

ria, quia materia est primum subiectũ, anima autem est in subiecto: quia est id quo viuẽs viuit, relinquitur ergo ꝙ sit substantia quæ est forma siue actus.

Anima est actus primus. Tex. 5.

Tertia conclusio. Anima est actus primus. Probatur ratione philosophi Anima est actus sicut scientia: sed sciẽtia est actus primus scientis, inquantum sciẽs: ergo &c. Maiorem declarat philosophus, quia ex eo quòd anima est in animali: inest ei vigilia, & somnus, sicut, ex eo ꝙ scientia est in sciente, inest ei consideratio, & quies, vigilia enim assimilatur considerationi, quia sicut consideratio est vsus scientiæ, ita vigilia est vsus sensuum, somnus vero, assimilatur scientię, quando sciens actu non considerat, in somno enim quiescunt virtutes animalis.

Minor vero probatur: sed supponitur primo, ꝙ habitus scientiæ, comparatur ad considerationem, sicut potentia ad actum, licet in comparatione ad intellectũ sit actus. Ille.n. qui habet habitũ scientiæ, adhuc est in potentia ad considerationem. Secundo supponitur, ꝙ licet absolute actus sit prior potentia: tamen in vno & eodem, potentia pręcedit actum. vt dicitur in Meth. tunc

9. Meth. Tex. 13.

arguitur sic. Semper in vno & eodẽ, potentia præcedit actum: sed scientia est potentia respectu considerationis: ergo prius est in susceptiuo, scilicet in intellectu, quam consideratio: sed tam scientia, quam consideratio, est actus intellectus: ergo scientia est prior, actus quam consideratio: & per consequens est primus actus scientis, inquantum sciens est.

Anima est actus corporis.

Quarta conclusio. Anima est actus corporis. Pro declaratione istius conclusionis. Sciendum primo, ꝙ cum sit vnica forma substantialis in cõposito, & perfectius compositum contineat etiam perfectionem inferioris gradus: sicut homo continet perfectionem animalis viuentis, & corporis, est enim animal viuẽs & corpus, oportet ꝙ forma perfectior, det omnia esse, & omnes perfectiones inferiorum formarũ: vnde oportet ꝙ anima, cum sit perfectior forma, det suo susceptiuo, præter esse viuens etiam esse corporeum.

Sciendum secundo, ꝙ omnia ista, esse in vno & eodem, sunt idem secundũ rem: distincta tantum secundum rationem: sicut etiam ipsa forma est vna secundum rem, continens alias formas inferiores virtualiter. Vnde in homine, esse corporeũ; esse viuens esse animal; esse intellectiuum; sunt vna & eadem res: plura tamen sunt secundũ rationẽ.

Sciendum tertio, ꝙ licet omnia ista sint idem realiter: tamen illa res sub ratione esse imperfectioris: comparatur ad seipsam, sub ratione esse perfectioris: sicut materiale ad formale: & sicut potentia ad actum. In homine.n. esse corporeum, comparatur ad esse viuens: sicut potentia ad actum: similiter viuens ad sensitiuum, & sensitiuũ ad intellectiuum. Quid facit forma vna in composito.

Sciendum quarto, ꝙ cum una & eadẽ res sit, anima & forma corporalis, dans esse animatum et esse corporeum, de illa re non inconuenit dari diuersas diffinitiones, secundum aliam, & aliã ipsius considerationem. Vnde alia est diffinitio animæ, inquantum est forma corporalis, & alia inquantum est anima. Philosophus ergo hic diffiniens animam, inquantum anima est. Dicit, ꝙ anima est actus corporis, inquantum compositũ ex materia, & ipsamet anima; vt dat esse corporeum, comparatur ad ipsam animam, vt dat esse animatum,

matum, sicut potentia ad actum.

Istis notatis probatur conclusio sic. Anima inquātum anima, aut est actus materiæ, aut actus corporis. Non potest dici ꝙ sit actus materię primæ: quia esse animatum præsupponit esse corporeum: ergo oportet ꝙ sit actus compositi ex materia & esse corporeo.

Sciendum tamen ꝙ anima non est sicut actus corporis, quasi illud sit vere materia, & anima vere forma ipsius compositi: sed sic, ꝙ compositum ex materia, & anima, vt dat esse corporeum, se habet ad modum potentiæ respectu animæ, vt dat esse animatū: sicut imperfectum cōparatum ad perfectū, habet rationem potentiæ. Secundum rem corpus quod habet esse corpus, per animam, est corpus animatum, & anima est pars illius: sed secundum ꝙ anima dat diuersa esse distincta secundum rationem: sic diuersimode habet rationem potentię, & rationem actus.

Anima est actus corporis habentis vitam in potentia.

Quinta conclusio. Anima est actus corporis habentis vitam potentia.

Pro notitia istius conclusionis. Sciēdum primo ꝙ subiectum, aliter comparatur ad formam, dum est sub ipsa forma: & aliter dum est separatum. Cū enim est separatum, non solum habet rationem potentiæ respectu formæ, sed etiam dicitur in potentia ad illam scilicet quia non habet formam, sed potest illam habere: quando autem habet formam, non dicitur quidem in potentia: quia non caret ipsa forma: sed se habet tantum ad formam, sicut potentia ad actum: sicut quādo lignum non est actu calidum, dicitur in potentia ad calorē: quando aūt est actu calidū, non dicitur amplius in potentia ad calorē: semper tamen cōparatum ad calorē habet rationē potentiæ, & calor rationē actus.

Sciendum secundo vt dicit philosophus in litera ꝙ duplex est potentia: Tex. 10. *quædam est abijciens actum, idest separata ab actu, qui est forma. sicut potētia sciens, dicitur qui non habet scientiam. Quædam est potentia non separata ab actu primo, sed solum ab actu secundo: sicut dicitur potentia sciens, qui habet habitū sciētiæ: sed non actualiter considerat. Sic in proposito, dicitur aliquid potentia ad vitam dupliciter. Vno modo, quando actu non habet vitam: sicut semen plantæ. Alio modo sicut habens vitam in actu, in potentia tamen ad operationes vitæ: sicut homo quando actu non sentit. Dico igitur, ꝙ anima est actus corporis habentis vitā potentia, non separata ab actu primo, sed coniuncta actui: sicut calor non est actus calidi, potentia remota ab actu caloris, sed calidi potentia cō iuncta actui: quia est actus eius quod actualiter subest calori: quod tamen, comparatur ad calorem sicut potentia ad actum. Anima ergo est actus corporis potentia vitā habentis, idest corporis quod comparatur ad vitam & animam, sicut potentia ad actum: non tamen corporis separati ab anima: & ꝙ est in potentia ad operationes vitæ.*

Anima pōt dici actus corporis habētis vitam actu, & habentis vitā potentia.

Ex istis sequitur ꝙ anima potest dici actus corporis habentis vitam actu: & actus corporis habentis vitam potentia, accipiendo vitam pro primo actu vitæ. Possumus enim per viuens actu, duo intelligere scilicet compositū ex anima & corpore, quod dicitur substantia corporea viuens: & corpus quod actualiter informatur per vitam: sicut per calidum actu, possumus intelligere: aut compositum ex subiecto & calore: aut subiectum tantum, puta lignū quod actualiter informatur calore.

Si primo modo accipiamus viuẽs actu, tunc, anima nullo modo est actus viuẽtis actu. Non enim anima informat cõpositum ex anima,& corpore. Si autẽ accipiatur secundo modo: sic est actus viuentis actu: & actus viuentis potentia. Quia enim ipsum corpus comparatur ad vitam, & animam: sicut potentia ad actum: ideo anima dicitur esse actus viuentis potentia: quod scilicet comparatur ad vitam & animam: sicut potentia ad actum. Quia vero corpus cuius anima est actus: est actu sub anima: ideo anima potest dici, actus viuentis actu, & animati in actu Est enim actus corporis, ꝙ actualiter ipsa anima informat. philosophus autem dicit ipsam, actum viuentis potentia, vt excludat, viuens actu primo modo: nõ autem secundo modo. In diffinitione.n. formæ,non ponitur compositum: sed subiectum quod informatur ab ipsa forma: & etiam quia est actus eius quod est in potentia ad operationes vitales. Probatur itaq; conclusio. Anima est actus viuentis: aut ergo viuentis actu, aut viuentis potentia, modo exposito: sed non viuentis actu: quia compositũ non ponitur in diffinitione formę sed subiectum: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ anima inquantum anima,non est actus materiæ primæ simpliciter, sed actus corporis, licet illa res quæ est anima, sit actus materiæ primæ.

Aĩa distinguitur a formis elementorum. *Ad secundum potest dupliciter responderi. Primo ꝙ philosophus dicit animam esse actum primum excludendo eam a formis elementorum, dans intelligere ꝗ anima vniuersaliter non est actus secundus: quia si vniuersaliter esset actus secundus: aut scilicet operatio, aut forma operationi coniuncta: oportet,ꝙ habens quamcunque animã, puta sensitiuam semper haberet operationes illius animæ, ꝙ tamen videmus esse falsum: excluditur ergo anima a formis elementorum: quia non est de ratione animæ in communi, semper habere suam operationẽ: licet aliqua anima semper habeat suam operationem. Vnde ad argumentum negatur minor, de anima vniuersaliter sumpta scilicet ꝙ anima semper suæ operationi cõiungatur: quasi hoc de ratione animæ sit. Nam si aliqua anima semper coniungatur suæ operationi, hoc non habet ex communi ratione animæ, sed ex propria natura.*

Respondetur secundo, & forte melius, ꝙ anima vegetatiua licet habeat semper actum nutriendi,nõ tamen semper augmentat, aut generat: ideo põt dici actus primus Vnde dicitur ad maiorem ꝙ habet veritatẽ, de forma quę est semper coniuncta cuilibet suæ operationi. Modo anima vegetatiua, non semper habet quamlibet suam operationem vt dictum est: ideo &c.

Ad tertium dicitur primo,ꝙ anima, & est anima, & est forma corporea, inquantum continet virtualiter formã dantem esse corporeum. Inquantum ẽ anima, dat esse animatum. Inquantum forma corporea, dat esse corporeum.

Dicitur secundo, ꝙ de anima possumus loqui dupliciter scilicet aut secundum suam substantiam & entitatem absolute: aut vt anima est. Si loquamur de anima primo modo, tũc anima est actus materiæ. Non est enim alia forma in animato quæ informet immediate materiam: sed ipsa sola anima. Si vero loquamur de anima inquantũ anima est scilicet vt dat esse animatũ: Dupliciter de anima lo qui possumus scilicet secũdum entitatem eius. & vt ẽ anima.

tunc non est actus materiæ sed corporis. esse enim animatum præsupponit esse corporeum, sicut perfectum præsupponit imperfectum. Philosophus autem diffinit animam inquantum anima est. vnde ponit in diffinitione ipsius id quod sibi conuenit in ratione animæ: non autem quod sibi conuenit secundũ ꝙ est virtualiter forma corporea, aut secundum suam substantiam absolute.

Dicitur tertio ad auctoritatẽ S. Th. ꝙ anima ĩmediate vnitur materiæ primæ, secũdum suam substantiam, etiam inquantum forma corporea: non autẽ inquantum anima est.

Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo ꝙ anima secundum suam substantiam, non aduenit enti in actu: sed materiæ primæ: vnde isto modo, non est actus corporis: anima autem inquantum anima, aduenit enti effecto in actu per ipsam animam: non autem per aliam formã substantialem: inquantum ipsa anima vt dat esse animatum, præsupponit in materia suum esse, inquantum dat esse corporeum.

Vide Auctorem 3. cont. gent. ca 81. vbi reperies Pulcram do ctrinam.

Dicitur secundo ꝙ proprie loquendo anima non aduenit corpori: tũ quia corpus cuius actus est anima, non est corpus per aliam formam quam per ipsam animam: tum quia esse corporeũ quod est ab ipsa anima, non est distinctum realiter ab esse animato. Et si dicatur forma aduenit ei, cuius est forma ergo si anima est forma corporis, aduenit corpori. Dicitur ꝙ forma secũdum suam substantiam, aduenit ei quod est vere subiectum, non tamen secundum omnem suam considerationem, aduenit realiter ei, quod secundum rationem ẽ suum subiectum, & sic anima secundũ suam substantiam, aduenit materiæ primę, quę est proprium & verum eius subiectum: sed inquantum anima, non aduenit suo subiecto, quod est subiectũ secundum nostrum modum intelligẽdi: nisi forte adueniat secundum rationẽ. Posset etiam dici ꝙ forma aduenit suo subiecto: nisi ipsa forma ipsum suum subiectum efficiat: anima autem, inquantum formæ corporeę vicem gerit efficit formaliter id, quod eius inquantum est anima propriũ est susceptiuũ.

Ad argumẽtum: ergo dicitur ꝙ illa propositio S. Tho. Forma adueniens enti in actu est forma accidentalis, est vera de forma quæ secundum entitatẽ suam informat subiectum factum in actu per aliam formam: non autem de forma quæ secundum vnam suam consi derationem, intelligitur aduenire subiecto facto in actu per ipsammet formam, secundum aliam consideratioñẽ sui. Modo dicitur, ꝙ anima non aduenit corpori facto in actu per aliam formam: sed inquantum dat esse animatũ intelligitur aduenire habenti esse corporeum ab ipsa anima: vnde in illo sensu in quo maior est vera, negat minor.

Ad quintum dicitur ꝙ responsio ibi data bona est. Vide p. p. q. 76. ar. 4 in resp. ad primum.

Ad improbationem dicitur, ꝙ in diffinitione animæ ponitur, compositum ex materia & ipsa anima: non quidẽ inquantum anima est: sed vt virtualiter formam corpoream continet. Dictũ autem S. Tho. est intelligendum, ꝙ in diffinitione formæ non debet pôni compositum ex subiecto & ipsa forma, secundum consideratione qua diffinitur. Vnde cum diffiniatur anima a philosopho sub ratione animæ, non absolute secundum suam substantiam, potest poni in eius diffinitione, compositum ex subiecto, & ipsa anima secundum suam

substan-

substantiam, & inquātum dat esse corporeum: non autem compositum ex materia & ipsa, inquantum anima est.

Ad sextum patet ex dictis in quæstione, ꝙ in diffinitione animæ ponitur corpus habens primum actum vitæ: in potentia tamē ad operationem vitalē.

Vide hic do minum Caiet. c. 1.

Ad huius improbationem dicitur ut dictum est, ꝙ per corpus actu animatū possumus duo intelligere scilicet, aut cōpositum ex corpore & anima inquantum anima est: aut ipsum corpus quod actualiter substat animæ. Si primo modo accipiatur, negatur consequentia. Si secundo modo, negatur illud esse cōtra mentem S. Tho. immo est de mente ipsius: & de mente philosophi. Vnde non est cōtradictio in verbis S. Th. Stat enim simul, ꝙ compositum ex corpore & anima, inquantum anima est, non ponatur in diffinitione animæ: & ꝙ in eius diffinitione ponatur corpus, quod actualiter informatur anima, inquantum est forma corporea. Cōme.ten

ADDI.

Nota ꝙ quidam volunt distinctionem traditam ab Ar. & ab omnibus fere expositoribus hic de duplici actu, esse intelligendam, hoc modo videlicet ꝙ tam primus actus q̄ secundus sit substantia, quia indaguturus Arist. cōmunem animę definitionem diuisit substantiam in materiam formam, & compositum, & cum declarasset materiam esse potentiam, formam vere actum, statim sub diuisit actum in primum, & secundum, nunc dicunt ꝙ ille actus est diuisus, qui est substantia: quandoquidem ille actus diuiditur, qui est membrum cond uidens substantiam, sed substantia non diuiditur in substantiam, & accidens quia membra diuidentia debent participare naturam diuisi, igitur vterque actus tam primus quam secundus est substantia, & consequenter actus secundus nō est operatio, & accidens, vt communiter aiunt.

Opinio illorum qui dicunt tā primum quam secundum actū esse substantiam.

Vlterius philosophus cum tex. 4. prol asset ꝙ anima non est corpus, quoniam corpus non est in subiecto, anima vero in subiecto est, & in principio quinti contex. colligens definitionem animę inquit anima substantia est, substantia autem actus, actus autē qui huiusmodi corporis est, hic autem duplex est, primus, & secundus: si quis ergo bene consideret uerba Ar. cum inquit anima substantia est, substantia autem actus, hic autem duplex: ergo diuiditur ille actus qui substantia est, quoniā inquit, substantia actus, hic autem qui substantia est diuiditur in primum, & secundum: sequitur ergo actum secundum esse substantiam, & non accidens ut uolunt aduersarij.

Anima est subiecto informatiue essentialiter substantia.

Preterea si actus secundus est operatio, & accidens, sequitur ꝙ diuisio actus facta ab Ar. in primum, & secundum est superuacanea, probatur cōsequentia, quia diuisio actus in primum & secundum non ob aliam causam fuit necessaria, nisi ut determinaretur ꝙ anima est actus primus, & non secundus: si ergo actus secundus operatio est tunc habito in prima diuisione, ꝙ anima est substantia, cognitum fuit ꝙ anima non est accidens & per consequens operatio, est igitur tam actus primus quam secundus substantia, & non sunt distincti nisi ratione, vt forma operans, & forma non operans.

Vide Cai. sequentem vtramque opinionē, & ait ꝙ impugnata est substantialis, sed considera quia est contra S. Tho

Sed pace horum dixerim hi sunt in manifesto errore quoniam actus qui ab Ar. diuisus est in primum, & secundum non est actus substantialis, sed est actus in communi ad substantiam & accidens, & ex hac re considerata soluuntur obiectiones adducte, & hanc ueritatem sequutus est D. Tho. Caie. Thienen. Appollinaris, Egi Rom, & multi alii vide materiam istam p. p. q. 76. quasi per totam, & in disputatis de anima art. 19. & in 2 cont. gent. c. 61. vide etiam Auctorem in exp. illius cap. vbi declarat eandem diffinitionem animæ, causa breuitatis relinquo multa hic dicenda, pro solutione istorū argumentorum, sed quia fundantur super ruinoso fundamēto vt uidere potes tu qui sequeris doctrinam Tomisticam facillime soluens negando falsum assumptum quod ab aduersarijs ptæsupponitur.

Vide etiam quolib. ar. 10. & in spiritualib. ar. 9.

QVAE-

QVAESTIO. III.

Vtrum in animalibus imperfectis, forma quæ est in parte abscisa, præextiterit in toto animali.

Sic uidemus & circa alias differentias animæ accidere ut enthomis decisis. &c. Tex. X X.

Iauellus q. 9. huius.

VAERITVR Tertio. Vtrū in animalibus imperfectis, forma q̄ est in parte abscisa præexetiterit in toto animali. Et videtur ꝙ non.

Primo, qua ratione forma vnius præextiterit in toto, eadem ratione, forma alterius partis, tunc quæro de illis formis: aut vtraque informabat materiam totius, aut vna tantum. Si vtraque informabat: ergo vna materia simul informatur pluribus formis substantialibus, quod est contra mentem S. Tho. Si vnam tantum informabat: ergo forma materialis alia erat in materia & non informabat, hoc autē est inconueniens: ergo &c. 1. parte q. 76 ar. 4.

Secundo quando abscinditur pars animalis, aut acquiritur illi aliquid qđ in ea non præfuit, aut nihil. Si nihil, ergo non magis debet abscisa esse aliquid per se existens in actu, quam dum erat in toto, quod est incōueniens, quia pars in toto, habet esse in potentia, separata autem, habet esse actu. Si aliquid acquiritur parti, non apparet quid sit illud, nisi forma: ergo prius non habebat formam: ergo forma partis nō preexistebat in toto. Tenet consequētia, quia si præextitisset in toto coniunctō, fuisset maximę in ipsa parte, cuius post modum efficitur forma in actu.

Respondeo ꝙ ista quæstio mota est, vt declarentur uerba philosophi dicētis, ꝙ ideo partes plantarum, & animalium imperfectorum decisę, viuunt, quia in toto est anima in actu vna, in potentia uero plures, ex quo vult quòd anima partis separatę, p̄existit in toto. Tex. 20.

Pro declaratione huius. Primo ostēdendum est quia in quibusdam, forma totius secundum eandem speciem saluatur in partibus, in quibusdā autē nō.

Secundo declarabo, quomodo formæ partium separatarum præexistant in toto.

Sciendum igitur primo, ꝙ quanto forma est perfectior, tanto plures, & magis diuersas habet operationes, & ideo requirit etiam subiectum magis diuersum. Sicut quia anima est perfectior forma elementari: ideo requirit corpus organicum propter diuersitatē operationum, quod non requirunt formæ elementorum, & inter animas, quanto aliqua fuerit perfectior, tanto requirit maiorem diuersitatem in partibus corporis. Anima enim intellectiua, quia est perfectior anima cæteris, ideo reqrit magis organizatū corpus. Forma perfectior plures & magis diuersas habet operatiões.

Sciendum secundo, ꝙ cum forma nō requirit magnam diuersitatem organorum, subiectum est eiusdem rationis & dispositionis, in toto & in partibus & quia eadem in illis est dispositio totius, & partis, ideo forma quæ est in toto

toto secundum omnem perfectionem, secundum quam est in toto, est etiam in qualibet parte. Sicut forma ignis, omnes operationes quas habet ĩ toto igne, habet etiam in qualibet parte ignis. Sicut enim totus ignis potest calefacere & desiccare, ita & pars ignis, sed cum forma requirat subiectum, habẽs diuersitatem organorum, nõ est secundum omnes suas perfectiones in qualibet parte, sed secundum vnam perfectionem in vno, & secundum aliam in alio, sicut in homine, anima est in oculo secundum potẽtiam visiuam, in aure secundum potentiam auditiuam, & sic de alijs. Ratio itaque, quare in aliquibus, forma totius saluatur in qualibet parte in aliquibus autem non, est quia in aliquibus, dispositio totius inuenitur in qualibet parte, sicut in igne, in aliquibus autem, alia est dispositio totius, alia est dispositio partium, sicut in animalibus perfectis. In animalibus autem imperfectis, & in plantis, licet habeat aliqualem diuersitatem partiũ non tamen habet magnam diuersitatẽ, sed est quasi eiusdem dispositionis in omnibus partibus, ideo anima talium, potest in partibus abscisis saluari. Quia tamen maiorem diuersitatem requirit anima animalium imperfectorũ quam anima plantarum, inde est, quòd anima diu saluatur in partibus plantarum, non autem saluatur diu anima in partibus animalium, quia parti animalium deficiunt instrumenta quibus saluatur vita, puta, os, aut aliquod aliud instrumentum.

Aliqua forma substantialis habere potest extẽtionem p accidens pp sui imperfectionem.

Quantum ad secundum sciendũ primo, ꝙ licet qualibet forma substantialis sit secundum essentiam simplex, aliqua tamen, per accidens potest habere quandam extensionem, ad extensionem sui subiecti proximi, & per consequens, quandam diuisibilitatem, & hoc accidit propter imperfectionem ipsius formæ, sicut albedo extenditur ad extensionem subiecti, & diuiditur ad eius diuisionem.

Sciendum secundo, ꝙ quodlibet continuum & extensum, habet quandam vnitatem in actu, sed continet multa in potentia. Continet enim multas partes, quæ sunt in illo in potẽtia. Sicut lignum vnum, est quidẽ vnum in actu, quia in actu habet vnam formam, & vnum esse, est tamen plura in potentia, quia continet plures partes in quas potest diuidi, quæ cum fuerint separate a toto, efficiuntur in actu.

Istis notatis dico. Primo ad quæsitum, ꝙ quia inter animas, formæ plantarum, & animalium imperfectorum, sunt imperfectę, ideo habent quandam extensionem, & diuisibilitatem, vnde diuiduntur ad diuisionem corporis, sicut albedo, diuiditur ad diuisionem parietis in quo est.

Dico secundo, ꝙ partes ipsius animæ in quas est diuisibilis, sunt in potentia in toto.

Dico tertio, ꝙ animam esse vnam in actu, & plures in potentia, in plantis & animalibus imperfectis sic intelligitur, ꝙ anima vnius plante, & unius animalis imperfecti, est vna actu, quia habet vnum esse actuale: sed est plures in potentia, quia habet plures partes in quas potest diuidi, quæ sunt in ipsa in potentia, & si diuidatur, erit plura in actu, quia habebit plura esse in actu, secundum diuersas partes. Sicut accepto quoddã ligno, est ibi forma vna in actu, quia habet vnum esse substantiale in actu, est tamen illa forma plures in potentia, vnde si diuidatur lignum,

Anima est una in actu & plures in potentia.

tur, ꝙ non est inconueniens vnam materiam informari pluribus formis in potentia, quæ sint partes vnius formæ in actu. Ille enim non informant quia dant proprium esse. sed quia forma vna, diuersis partibus materiæ dat vnum esse, per diuersas partes suas potentiales.

Ad secundum dicitur, quod cum separatur pars a toto in plantis & animalibus imperfectis, acquiritur aliquid: & cum dicitur ꝙ illud non potest esse nisi forma, negatur: imo dicitur ꝙ essentia formæ praexistebat in materia: sed per diuisionem acquiritur in illis proprium & distinctũ esse.

ADDI.

Dubitatio de esse extenso animæ intellectiuæ.

Circa hæc quæ dicuntur in hoc quæsito, posset aliquis dubitare de anima intellectiua, num & ipsa sit extensa, quia cum in homine non sit nisi ipsa, quæ largitur ei esse diuisibile, quantum, extensum, figuratum, & corruptibile, ex quo sequitur ipsam esse extensam, quantam, diuisibilem, figuratam, & corruptibilem: cum Nemo dat quæ non habet: si anima intellectiua hæc omnia tribuit homini, sequitur quod & in se hæc omnia habeat.

Quomodo anima intellectiua dicitur quanta.

Nisi dicamus ꝙ in anima inueniri hæc omnia puta esse corporeum, materiale, quantum, figuratum, &c. potest dupliciter intelligi vno modo formaliter: alio modo virtualiter, & ꝙ quamuis in ea non inueniantur hæc formaliter, sunt tamen in ea virtualiter, sicut trigonũ non est in tetragono formaliter, sed virtualiter, & sic anima dat quod habet virtualiter, quandoquidem cum sit tantæ excellentiæ ut det ei corporeum, extensum, figuratum, &c. necnon & esse intellectuale, & indiuisibile, inquantum formaliter excedit omnes alias formas: hinc sequitur, ꝙ compositum sit quantum, & figuratũ subiectiue & forma illius compositi sit indiuisibilis formaliter, naturaliter quilibet philosophus hoc agnoscere potest, ꝙ inter formas pure indiuisibiles, quales sunt intelligẽtiæ, & formas pure diuisibiles, quales sunt formæ omnino materiales, mediat forma indiuisibilis formaliter, & diuisibilis virtualiter, cui ex formali indiuisibilitate, conuenit esse non quantum, & ex uirtuali diuisibilitate, conuenit facere formaliter ens extensum subiectiue.

Anima intellectiua excedit oẽs alias formas. Triplex genus formarum naturaliter cognoscitur.

Duplex est esse quod largitur anima intellectiua existentiæ & essentiæ.

Aduerte diligenter ꝙ cum dicimus animam intellectiuam dare esse extensum cõposito, intelligitur non de esse actualis existentiæ, sed de esse essentiæ, illud namque est indiuisibile, & immateriale sicut anima ipsa, hoc uero diuisibile, & materiale, illud est unum simplicitate communicatum tantum composito & materiæ, hoc uero est unum compositione ex materia, & forma.

Triplex est potentia in qua aliquid dicitur esse.

Adde etiam ꝙ triplex est potentia in qua aliquid dicitur esse, una est potentia materiæ primæ in qua dicuntur esse omnes formæ, & talis est potentia in qua nihil est essentiæ formæ ad quam est in potentia, alia est potentia mixti in qua sunt corpora simplicia mixti, enim resoluuntur in elementa, ideo elementa dicuntur esse in mixto in potentia & talis est potẽtia in qua est forma simplex aliquo modo scilicet in uirtute, mixta enim continẽt uirtualiter formas elementorum, similis est potentia materiæ dispositæ ad formam, in ligno enim calefacto & desiccato est forma ignis in uirtute, calor enim, & siccitas, habent in se uirtutem formæ ignis, tertia est potentia in qua dicuntur esse partes, sunt enim partes in potentia in toto, & hæc est potentia in qua est essentia eius quod est in illa, sed non est esse proprium & distinctum eius, sicut in una quantitate sunt partes secundum essentiam suam, realiter enim partes integrant totum, sed non sunt secundũ esse proprium & distinctum, unde dicuntur ille partes esse in tota quantitate in potentia, non quia existentia partium non sit in toto, sed quia non existunt in toto per esse proprium & distinctum, sed per esse totius, & hoc tertio modo possumus dicere quoq; ꝙ anima continet perfectiones inferiores in potentia. Vide Caie. 3. de anima c. de intellectu agente.

Vide D. Th. 5. Metaph. c. de potest.

Vide de his Aucto. 2. cõt. gent. c. 49. & D. Tho. in tractatu de formis.

E QVAE-

QVÆSTIO IIII.

An definitio secunda de anima, quæ dicitur: Anima est quo viuimus &c. sit conueniens.

Anima autem hæc, quo uiuimus: & sentimus mouemur, & intelligimus primo. Tex. XXIIII.

p. p. q. 76. ar. 1. I corp. cõtra Auer. & 2. contra gent. c. 69. & 70.

VAERITVR Quarto. Vtrum secunda diffinitio animæ quæ dicitur. Anima est quo viuimus, & cetera vt in titulo, sit conueniens. Et videtur ꝙ non.

Diffinitio superioris, debet conuenire cuilibet inferiori. Sed ista diffinitio non conuenit omni animę. nõ enim vegetatiua est quo primo sentimus: neque anima sensitiua est primum quo intelligimus: ergo &c.

In hac quæstione primo, declarabitur vnum dubium scilicet an philosophus per istam diffinitionẽ demonstret primam diffinitionẽ de anima, demonstratione propter quid: an magis demonstratione quia. Secundo dicetur ad quæsitum.

Demonstratio ẽ duplex quia & propter quid. 1 Poste. Tex. 30.

Quantum ad primum sciendum primo ꝙ duplex est demonstratio, ut patet ex philosopho scilicet demonstratio propter quid, & quia. Demonstratio propter quid, secundum philosophum ibidem, ẽ silogismus procedens ex veris causis immediatis &c. Demonstratio autem quia, est quæ aut procedit ex causis non immediatis effectui: aut procedit ex effectibus. Exemplũ primi, vt si quis probet parietem non respirare: quia non est animal. Exemplum secundi, vt si quis concludat ꝙ planete sunt prope: quia nõ scintillãt.

Sciendum secundo, ꝙ non semper diffinitio quæ est demonstrationis principium, est perfectior, illa quæ est demonstrationis conclusio. Est enim aliquando perfectior: aliquando imperfectior. Si enim vna sit conclusio demonstrationis quia, & per effectum, & alia principium: data scilicet per effectum: tunc illa quę est conclusio, est perfectior ea, quę est principium. In demonstratione autẽ propter quid, est econuerso.

Addi. Triplex est diffinitio vt videre potetis, 1. poster. Tex. 22.

Est ergo vna opinio quæ dicit quatuor.

Opin. Apolinaris.

Primo, ꝙ philosophus hic non intendit tradere diffinitionem animæ in communi, sed diffinitionem particularem, cuiuslibet speciei animæ.

Secundo quod prima diffinitio, est diffinitio quia: & secunda propter quid: vnde per secundam demonstrare primam, est demonstratio propter quid.

Tertio, ꝙ inuestigare proprietates animæ, per diffinitionem communem animę, est procedere per causam remotam: vnde demonstrare demonstratione quia: procedere autem per proprias & speciales diffinitiones, est demõstrare demõstratione propter quid.

Quarto quod prima diffinitio animæ, non est causa secundæ, sed magis econuerso: vnde non conuenienter potest

potest per illam demonstrari.

Secundum horum probant: quia alioquin philosophus non seruasset ordinem traditum procedendi a notioribus nobis, ad notiora naturæ. Si enim prima diffinitio animæ diceret causam, & propter quid: tunc illa esset secundum naturam notior: & sic philosophus incepisset a notioribus secundum naturam.

1. Phys. Tex. 2.

Tertium autem, & quartum probant: quia propria causa, vt vult philosophus est: quando affirmatio infert affirmationem, & negatio negationem. propter hoc enim, quia animal est remota causa respirationis. ideo negatio infert negationem: non autem affirmatio affirmationem. Valet enim non est animal: ergo non respirat: sed non valet, est animal, ergo respirat: quia sunt multa animalia non respirantia. vt vult philosophus. Sed secundum primam animæ diffinitianem, licet negatio inferat negationem: non tamen affirmatio, affirmationem. Valet enim non est actus corporis: ergo non est principium vegetandi, sed non valet, est actus: ergo principium viuendi solum, aut vegetandi, & sentiendi: ergo illa diffinitio non est causa propria secundę: & per consequens non est principium demonstrationis propter quid.

1. Poste. Tex. 30.

2. de anima. Tex. 91.

Potest secundo argui quia volens philosophus ostendere, quomodo prima diffinitio animę est conclusio demõstrationis. dat exemplum in quo vna diffinitio est conclusio demonstrationis propter quid.

2. de anima. Tex. 12.

Contra istam opinionem arguitur. Et primo, contra secundum dictum. Omnis demonstratio procedens ab effectu ad causam, est demonstratio quia: non demonstratio propter quid. Sed demonstratio, qua demõstratur prima diffinitio de anima per secundam, est huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Sicut se habet esse, ad operari: ita esse principium essendi, ad esse principium operandi: quia sicut se habet effectus ad effectum: ita causa ad causam. Sed esse, in vno, & eodem, est prius saltem natura, ipso operari & causa operari: non autem econuerso: ergo esse principium essendi, est prius quam esse principium operandi, & causa eius. Sed secũda diffinitio datur per esse principiũ operandi: prima autem per esse principium essendi: quia per esse actum primum: ergo secunda diffinitio erit effectus primę: & per consequens demonstrare primam per secundam, est procedere ab effectu ad causam.

Contra Opinionem istã arguitur.

Contra tertium dictum arguitur. Non enim quæritur, vtrum demonstrare aliquid de anima, per propriam diffinitionem, sit magis demonstrare propter quid, quam demonstrare per primam diffinitionem, quæ est communis: sed quærimus, de vna diffinitione in cõparatione ad aliam. Vtrum demonstrare primam, per secundam, sit demonstrare demonstratione quia: an demonstratione propter quid.

Quid quæritur hic uide

Secundo quia non dicimus, ꝙ demõstrare secundam diffinitionem per primam, sit demonstrare per causam propinquam: sed ꝙ demonstrare primam, per secundam, est demonstrare per effectum: demonstrare autem secundam per primam, est demonstrare per causam: siue sit causa communis, siue propria: sicut probare ꝙ aliquid est animal: quia respirat, est probare per effectum: probare autem, ꝙ lapis non respirat,

respirat, quia non est animal, est proba re per causam remotam.

Contra quartum arguitur.

Per te illa est propria causa, quando negatio infert negationem: & affirmatio affirmationem. Sed non sic est de secunda diffinitione, respectu primę: ergo &c. Minor probatur: quia valet affirmatiue: hoc est primum principiũ viuendi: ergo est actus primus: similiter, est primum principium sentiendi: ergo actus primus: sed non valet negatiue a qualibet illarum. Non valet.n. non est principium sentiendi: ergo non est actus primus.

Si dicatur ꝙ bene valet, sumendo omnes partes simul: nõ est principium viuendi, sentiendi &c. ergo non est actus primus.

Hoc inquam non valet: tum quia hic non datur diffinitio communis secũdum istam opinionem: tum etiam quia secundum opinionem valet a qualibet diffinitione particulari, ad diffinitionem vniuersalem, & qualibet est causa propria.

Quomodo Ari. sibi nõ est contrarius. *Ad rationes istius opinionis dicitur ad primam, ꝙ philosophus non peruertit ordinem: quia licet in tradendo doctrinam, oportet incipere a notioribus nobis terminis, & etiam a notioribus propositionibus, quando nõ intendit doctor, vnam per alteram demonstrare, quando tamen intendit unam per alteram demonstrare, debet prius ponere conclusionem probandam & declarare: vt videatur quid sit probandũ, dato etiam, ꝙ illa sit minus nota quo ad nos: quia postmodum per demonstrationem fiet nota.*

Ad secundam rationem dicitur primo ꝙ S. Tho. non dicit ꝙ sit prima diffinitio causa propria secundæ, sed sufficit sibi, quod prima sit causa, siue propria siue communis, & secunda effectus.

Dicitur secundo, si quis vellet sustinere illam esse causam propriam, ꝙ illa diffinitio nõ est tenenda copulatiue, sed disiunctiue, & tunc affirmatio, infert affirmationẽ. Valet enim est actus primus corporis viuẽtis: ergo est principium viuendi, vel sentiendi &c.

Ad aliam respondet ipse doctor. s. ꝙ exemplum philosophi tenet quantũ ad hoc, ꝙ diffinitio demonstretur: sed non est simile, quantum ad modum demonstrandi: quia diffinitio de anima demonstratur, demõstratione quia diffinitio autem quam adducit de tetragonismo, est conclusio, & demonstratur per aliam adductam, demonstratione propter quid.

Ideo est alia opinio S. Tho. ꝙ prima diffinitio demonstratur per secundam, demonstratione quia. Quæ opinio apparet vera, ex his quę adducta sunt contra oppositam opinionem.

Quantum ad secundum, sciendum ꝙ viuere dupliciter accipitur. Vno modo, pro esse rei viuentis, secundum ꝙ dicit philosophus viuere viuentibus, est esse. Alio modo, pro operatione rei viuentis, sicut nutrire, sentire, & huiusmodi. Viuere dupliciter capitur. Tex. 37.

Vtroque autem modo dupliciter accipi potest. Vno modo, vt vitam in cõmuni significat, quomodocunque illud contingat. Sicut dicimus ꝙ sentire est viuere, & similiter intelligere. Alio modo, vt dicit vitam, quæ per vegetatiuam animam datur. Viuere enim quãdoque pro esse vegetatiuo particulariter sumitur: quia per illud primo res dicuntur viuere. vt a phi. dicitur.

Sciendum secundo, ꝙ licet corpore dicamur Tex. 16.

dicamur viuere, non tamē primo, quia non dicimur viuere corpore, nisi inquā tum habet animam, sicut licet corpore & sanitate dicamur sani: non tamē dicimur primo, sani corpore, quia nō sumus sani corpore, nisi quia habet sanitatem.

Anima est principium viuendi sentiendi, mouendi & intelligendi.

Dicitur itaque primo, ꝙ anima est principium viuendi id est esse vegetatiui, per quod tangitur gradus viuendi qui conuenit plantis. sentiendi, in quo tangitur gradus viuendi, animalium imperfectorum, mouendi, in quo tangitur gradus animalium perfectorum, & intelligendi, in quo tangitur gradus viuendi, rationabilium.

Licet autem quidam velint, ꝙ in hac secunda animę diffinitione, ly viuimus, vniuersaliter accipiatur. non autem vt particularem vegetatiui gradum explicat.

Hoc tamen non videtur mihi ad mētem Arist. esse. Oportet enim secundum istos verba Aristo. extorquere vt sit sensus. Anima est quo viuimus & sentimus, & mouemur & intelligimus id est. Est quo primo viuimus: siue sit quo primo viuimus tantum: siuè quo primo sentimus: siue quo primo mouemur: siue quo primo intelligimus. Cum tamen Arist. non disiunctiua dictione sed copulatiua vtatur.

Item secūdum hanc expositionem, bis ponitur viuimus: cum tamen in litera semel tantum ponatur: ideo melius est, vt ly viuimus, gradum vegetatiuum explicet, alijs viuentium gradibus qui in diffinitione enumerantur condiuisum. Sic enim planus est tex. & nullo modo extortus.

Dicitur secundo, ꝙ anima non est quodcunque principium viuendi, sed primum, ad differentiam corporis, quo non dicimur primo viuere, sed secundario.

Dicitur tertio, posito ꝙ ista diffinitio sit diffinitio animę in communi, & non sint quatuor diffinitiones, quod videtur esse de mēte philosophi qui post istam diffinitionem dicit. Quare & secundum vnumquodque querendū quid sit vniuscuiusque anima, vt quæ plantę, & quę hominis aut bestię quibus dat. intelligere, ꝙ nondum vsque ad illum locum diffiniuit animas in particulari. Hoc inquam posito, dicitur ꝙ ista diffinitio potest accipi copulatiue scilicet anima est quo viuimus & sentimus, & mouemur & intelligimus primo, ita ꝙ, ly &: copulatim teneatur. Et tunc, ista diffinitio licet conueniat animæ in communi, non tamen cōuenit omni animæ, sed forte solum animę intellectiuę: quia per intellectiuam animam primo habemus omnia ista, non autem per aliam animam.

Commen. Tex. 31.

Dupliciter, secunda diffinitio accipi potest scilicet copulatiue & diuisiue.

Et si arguatur, quia diffinitio superioris conuenit cuilibet inferiori.

Replicatur.

Dicitur quod duplex est diffinitio. Vna quę datur per genus & differentiam, & de hac verum est, quod conuenit cuilibet inferiori: sed ista diffinitio non est talis. Alia vero, quę datur per actus suorum inferiorum, sicut si diffiniretur animal, diffinitione exprimente proprios omnium animalium actus, & tunc dicitur, quod diffinitio totalis superioris, non conuenit cuilibet inferiori sed diuersis, secundum diuersas partes, quia licet operationes inferioris attribuantur superiori, non tamen propria vnius speciei operatio, attribuitur cuilibet speciei sui generis, sicut quia homo ridet, dicimus animal ridere, non tamen dicimus, bouem aut asinum r[illegible]

Duplex est diffinitio. Vna quę datur p genus & differentiam. Alia quæ datur p actus suorū inferiorum.

Modo dicitur ꝙ ista diffinitio de anima datur per actus proprios inferiorũ suorum: ideo non oportet conuenire cuilibet animæ, secũdũ omnes partes suas: sed sufficit ꝙ secundum hoc, quod est esse principium vegetandi, conueniat vegetatiue: secundum hoc, quod est esse principium sentiendi, animæ sensitiuæ: & sic de alijs.

Si autem vellemus ꝙ teneretur disiunctim, vt ly & idem sit, ꝙ vel: tunc erit sensus. Anima est quo viuimus: vel sentimus: mouemur, vel intelligimus primo. & tunc conuenit omni animæ. Anima enim vegetatiua est, quo viuimus, uel sentimus &c. et similiter anima sensitiua &c. & intellectiua.

Quia tamen philosophus ponit in illa diffinitione copulatiuam dictionem, scilicet ly &: credo ꝙ sit tenenda copulatiue, & non disiunctiue: cum etiã & sic saluari possit.

Ad rationem in oppositum, potest dupliciter responderi. Vno modo, ꝙ maior est falsa. de diffinitione superioris, data per effectus suorum inferiorũ. Secundo ꝙ minor est falsa, accipiendo diffinitionem illam per disiunctionem.

ADDI.

2. de anima Tex. 24. EX decisione huius quæsiti clare habemus definitionem animæ, vtramque non conuenire intelligentiæ, vt aliqui Auerroistarum arbitrati sunt, colligentes hoc ex ratiocinio philosophi probantis animam esse corporis actũ, quia omne id per quod alicui propria operatio inest, corporis actus est, sed per intelligentiam, cœlo propria operatio inest: igitur intelligentia est actus corporis cœlestis.

Tex. 7. & 4. Meta tex. 3. 2. cœli commen. 3. Præterea quod largitur ipsi rei vnitatem, largitur etiam & esse, quoniam ab eodem est esse, & vnum esse, ut scribitur in hoc 2. de anima, sed intelligentia largitur corpori cœlesti unitatem, igitur largitur ei ipsum esse, minor patet ex Auer. dicente quod ex intelligentia, & orbe fit magis unum, quam ex materia & forma corruptibilium.

Comen. 63. Rursus in abstractis idem est forma, finis, & agens, sed causalitas formæ est dare esse rei: igitur intelligentia dabit formaliter esse cœlo, ad hoc facit etiã, authoritas Auer. primo Physic. dicentis, ꝙ cœleste corpus constituitur per intelligentiam, sed intelligentia non constituitur per cœleste corpus, iam uero sicut negatur de intelligentia quod constituatur cœlo, ita affirmatur de ipso, quod constituatur ab intelligentia, sed negatur, quod intelligentia secundum esse, constituatur a cœlo: ergo affirmatur de ipso, quod constituatur ab intelligentia secundum esse: & ita intelligentia erit forma informans, & sic erit actus corporis, & id quo corpus uiuit &c. & consequenter definitio animæ conuenit sibi.

Comen. 39. Sed isti sic asserentes sunt in manifesto errore, quia definitio animæ utraque non cõpetit nisi formis informantibus corpus organicum, quale non est corpus cœleste, vnde 12. Metaph. ait Auer. omne compositum est nouum & corruptibile: si intelligentia eet forma dans esse cœlo, tunc cœlum esset compositum, & sic nouum, & consequenter corruptibile.

Soluuntur rationes eorum, qui dicunt intelligẽtiam esse actum corporis. Propterea soluendo breuiter rationes adductas, dicimus ad primam, ꝙ non bene adducunt rationem Ar. sed ordine præpostero, quia illud quod est conclusio accipiunt pro medio, non enim philosophus ibi ita rationatur, forma est causa vt res sit, anima est forma ergo est causa ut res sit, quoniam ibi non intendit concludere, ꝙ sit causa ut res sit, sed ꝙ sit causa in triplici genere causæ, vt forma, finis, & agens, unde conceditur ꝙ intelligentia sit forma assistens, ut nauta naui tribuens ei operationem, quæ est motus, eo magis quod intelligentia non est principiũ quo mouendi, & intelligendi, sed principium, quod mouet, & intelligit; Ad aliam dicimus ꝙ Auer. intelligit ꝙ ex intelligentia

Quomodo ex intelligẽtia & ex or- & orbe fit magis unum, idest indiuisibile, quam ex materia, & forma materiali, ad tertiũ dicimus

be ſit magis unum quã ex materia, & forma. dicimus ꝙ intelligentia eſt efficiens, quia eſt principium motus, eſt finis, quia cœlum eſt propter intelligentiã, & eſt forma aſſiſtens, authoritas Auerr. ducit ad hoc ꝙ cœlum dependet ab intelligentia quo ad eius diſpoſitiones, & quo ad eſſe, non quidem formaliter ſed inquantum eſt agens conſeruans ipſum.

ᵃ Vide D. Tho. p. p. q. 70. ar. 3. vbi diſputat de animatione cœlorum, & de potentia Dei q. 6. ar. 6. & 2. contra gentes c. 56. vbi ex profeſſo quærit ſi ſubſtantia intellectualis poſſit uniri corpori, & per quem modum; facit etiam pro hoc quæſito uidere Capræolum 2. ſent. diſtinct. 15. & Zimmaram Theor. 70. & Soncinatem in q. ſup. 12. Metaph. q. 11.

QVAESTIO. V.

Vtrum ſint quinque genera potentiarum animæ.

Potentias dicimus uegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, motiuum loco, intellectiuum. Tex. XXVII.

p. p. q. 78. ar. 1. VAERITVR *Quinto. Vtrum ſint quinque genera potentiarum animæ. Et videtur ꝙ non.*

Primo, quot ſunt animæ, tot debent eſſe potentiæ animæ: quia paſſio multiplicatur ad multiplicationem ſubiecti: ſed tantum ſunt tres animæ: ergo &c.

Secundo, quælibet potentia appetit ſuum obiectum: ergo appetitiuum nõ debet diſtingui contra alias potentias.

De veritate q. 22. ar. 10. *Tertio vt habet S. Thom. Quando differentiæ eſſentiales obiectorum diuidunt aliquod ſpeciale obiectum animæ, diuerſificant potentias, ſed non genera potentiarum: ſed obiectum ſenſitiui et intellectiui diuidũt ſpeciale obiectum animæ. Diuidunt enim apprehẽſibile vt dicit S. Tho. quæſtione prælegata: quod eſt ſpeciale obiectũ animæ. nõ enim omne obiectum animæ eſt apprahenſibile: ergo ſenſitiuum & intellectiuum non ſunt duo genera potentiarum.*

Quarto, genera potentiarum diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem operationum. Sed ſunt tantum tria genera operationum: ergo &c. Maior eſt S. Tho. Minor probatur. Operationes animæ diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem eſſe rerum viuentium. vt dicit S. Tho. ſed ſunt tantum tria eſſe rerũ viuentiũ, vt ipſemet dicit: ergo &c. Loc. ſ.

Quinto ſicut ſe habet ſenſitiuum ad intellectiuum: ita appetitus ſenſitiuus, ad intellectiuum: ſed ſenſitiuum, & intellectiuum faciunt duo genera potentiarum animæ: ergo & appetitus ſenſitiuus & intellectiuus, & per conſequens erunt ſex.

Sexto philoſophus dicit ꝙ principium mouens in animalibus, eſt ſenſus, aut intellectus aut appetitus: ergo nõ debet poni motiuum ſecũdum locum, generis diſtinctum ab illis. 3. de anima Tex. 48.

In iſta quæſtione duo faciam. Primo, præmittam aliqua. Secundo dicã ad quæſitum vt appareat quæ fuerit mens S. Tho. propter hoc enim moueo iſtam quæſtionem. Reſponſio ad quæſitum in diſp. in q. de anima ar. 13.

Quan-

Quantum ad primum quia S. Tho. diuersimode distinguit genera potentiarum animæ, in diuersis locis.

Sciendum primo, ꝙ licet aliquę potentię animæ sint passiuæ, sunt tamen sic passiuæ, ꝙ sunt etiam aliquo modo actiuæ, patiuntur quidē a suo obiecto, sicut intellectus ab intelligibili, sed tamen aliquarum operationum sunt productiuæ. Nam intellectionem producit intellectus, potentia visiua visionē, & sic de alijs.

Sciendum secundo. ꝙ differentia est inter actus potentiarum actiuarum, & inter actus potentiarum passiuarum, ꝙ actus potentiarum passiuarum, sumūt speciem ab obiectis, quæ comparantur ad ipsas potentias, sicut actiua ad passiua, actus autem potentiarum actiuarum, possunt sumere speciem, & ab obiectis, quæ comparantur ad ipsas potentias sicut finis, & etiā a principijs, magis aūt a principijs. Sicut calefacere & infrigidare, accipiunt speciem a suis principijs, & a suis finibus, quæ sunt calor, & frigus. Similiter etiam ab illis habent distinctionē. Ideo enim calefactio distinguitur ab infrigidatione: quia calefactio terminatur ad calorem, & est à calore frigefactio autē terminatur ad frigiditatem, et est a frigiditate, sicut a principio formali.

Quia ergo omnes potentiæ animæ sunt aliquo modo actiuæ, licet aliquę absolute sint passiuæ, ideo possunt distingui per operationes, secundum ꝙ ipsę operationes distinguūtur per principia & etiam secūdum ꝙ distinguuntur per obiecta. Hic ergo in secundo de anima distinguit S. Thom. potentias animæ per operationes, secundum ꝙ ille distinguuntur in ordine ad esse viuentium, quod est principium, & ratio operandi in rebus uiuentibus, sicut simpliciter in omnibus esse est prima ratio operandi. Distinguit enim ipsas in quantum sunt potentię operatiue. In alijs autē multis locis, distinguit istas potentias per operationes, vt accipiunt distinctionem ab obiectis. (Lect. 5.)

Quantum ad secundum sciendum, quòd de potentijs animæ, possumus loqui dupliciter. Vno modo, quantum ad modum operandi, & sic, sunt tantum tria genera potentiarū, ut dicit S. Tho. scilicet potentiæ vegetabiles, sensibiles, & intellectuales. Vegetatiuę enī, agunt mediantibus qualitatibus actiuis & passiuis, sicut sunt calidum & frigidum. Sensitiuæ, licet non indigeant, qualitatibus scilicet actiuis & passiuis ad eliciendum actum sentiendi, indigēt tamen organo corporali. Intellectiuę autem, nec indigent qualitatibus actiuis & passiuis, nec organo corporali. Alio modo possunt considerari, quantum ad genus operationum, et sic, sunt quinque genera potentiarū, sicut quinque genera actionum. Ipsę autem operationes, possunt distingui dupliciter, scilicet in ordine ad esse viuentium, & in ordine ad obiecta, vt dictum est. (Lect. vlti. 1. de anima. & de verita. q. 10. ar. 1. ad secundum.)

Primum modum assignat S. Tho. alij vero alium. Quantum ad primum modum, distinguuntur sic. In viuentibus enim est triplex esse scilicet esse materiale, secundum quod res recipiuntur in viuente materialiter, sicut esse plantarum. Aliud est esse, penitus immateriale, secundum quod res recipiuntur in viuente secundum esse penitus immateriale scilicet sine materia & conditionibus materialibus in diuiduantibus, & absque organo corporali, & hoc est esse intelligibile. Aliud est esse, medio modo se habens, secundum (p. p. q. 78. ar. 1. Addi. Triplex esse in viuentibus.)

dum quod recipiuntur in viuente res sine materia, non tamen sine conditionibus materialibus & sine organo corporali, & hoc est, esse sensitiuum. Primum esse, sequuntur operationes, animę vegetatiue. Secundum, operationes partis intellectiue. Tertium, operationes partis sensitiue. Sed quia omne esse, est secundum aliquam formam, ad formam autem quamlibet, sequitur aliqua inclinatio, & ad inclinationem, operationem, sicut ad formam leuis, sequitur inclinatio ad locũ sursum, & ad inclinationem, sequitur motus sursum, ideo esse intellectiuum, & esse sensitiuum, est secundum aliquam formam, esse sentiuum, est secũdum formam sensibilem, & esse intellectiuum, est secundum formam intelligibilem. Ad istas autem formas, sequitur inclinatio, quę dicitur appetitus, & ad inclinationem, operatio, quæ est motus localis, operationibus igitur vegetatiue attribuituitur vnum genus, potentiarum quod dicitur vegetatiuum, operationibus partis sensitiuę, sensitiuum, & intellectiue, intellectiuum, inclinationi quæ est appetitus appetitiuum, motui locali secundum locum, motiuum.

Omne esse est a forma.

Secundum modum distinguendi scilicet per obiecta assignat S. Tho sic. Quædam enim est operatio viuentis, cuius obiectum est corpus animæ coniunctum, & circa hoc est vnum genus potentiarum, quod dicitur uegetatiuũ. Potentie enim vegetatiue, agunt in corpus coniunctum animæ. Nam etiã generatiua, agit in corpus coniunctum animæ, aut scilicet in semen, aut in corpus quod generatur, cui coniungitur ipsa anima, per virtutem quę est in semine. Quędam est, cuius obiectum est corpus sensibile, & circa hoc est sensitiuum. Alia est cuius obiectum est, omne ens, & huic correspondet genus potentiarum, quod dicitur intellectiuum. Sed obiectum sensus & intellectus, dicitur ipsa res exterior, secundũ quòd nata est esse in intellectu, et sensu per suam similitudinem. Quædam vero est, cuius obiectum est res extrinseca, secundum ꝙ in ipsam tendit anima, sicut in finem, quod est primum in intentione scilicet res sub ratione appetibilis, & huic correspondet appetitiuum. Sed & alia, est cuius obiectum est res extrinseca, vt ad ipsam comparatur anima, sicut ad terminum motus & operationis, & huic correspondet alterum genus, quod dicitur motiuum secundum locum. Istis duobus modis distinguit genera potentiarum animæ S. Tho.

1. partis q. 78. ar. 3.

Quid est obiectũ sensus.

Sed pro declaratione primi modi. Sciendum primo, quòd esse, est duplex esse scilicet existentie, & esse essentie. Esse existentie, est existentia actualis, secundum quam res dicitur existere in rerum natura. Esse essentie, est ipsa essentia, secundũ quam res dicitur esse talis, sicut humanitas, est essentia hominis, & id quo homo est homo. Operationes igitur animæ, non distinguuntur secundum esse existentie rerum viuentium, sed distinguuntur in ordine ad essentiam, siue ad esse essentie, cuius principium est forma. Vnde S. Tho. in litera, loquens de esse materiali, dicit secundũ esse materiale quod est per materiam cõtractum, vna quęque res, est hoc solum quod est. Sicut hic lapis, non est aliud quam hic lapis, constat autem quòd secundum esse existentie, res non dicitur talis naturæ: sed solum existens.

Esse est duplex, existentie & essentie.

F Scien-

Esse essentię dupliciter considerari. *Sciendum secundo, ꝙ esse essentię, dupliciter potest considerari. Vno modo, in ordine ad subiectum in quo est. Alio modo, in ordine ad operationem, quæ consequitur ad ipsum. Si consideretur in ordine ad suum subiectum, sic ex seipso est perfectum, et non indiget alio esse accidentali, ad perficiendum suum oppositum, humanitas enim seipsa perficit suppositum humanum, & non indiget alio esse accidentali ad ipsum perficiendum isto modo sumptum, distinguuntur tres animæ. Si autem cõsideretur in ordine ad operationem, sic, ex seipso non est sufficiens ad operationem: sed requirit in subiecto, aliquod esse accidentale, hoc autem est diuersimode, in diuersis. Esse enim substantiale vegetatiuum, requirit tantum esse accidentale, quod dant potẽtiæ vegetatiuæ supposito, ad hoc vt ex ipso procedat actio. Esse autem substantiale sensitiuum, & intellectiuum, præter esse accidentale quod dant potentię, requirit etiam, esse accidentale quod dant res per suas similitudines: vnde ad hoc vt homo producat intellectionem, requiritur quòd habeat esse substantiale intellectiuum, quod est ab anima, requiritur etiam, quòd habeat esse accidentale intellectiuum, quod est a potẽtiã intellectiua: & esse quod est a specie intelligibili, et oĩa ista esse, accipiuntur in vix, vnius esse perfecti, secundum ordinẽ ad operationẽ. Simile est etiã de esse sẽsitiuo.*

Mens D. Th. explicatur. *Cum ergo dicit S. Tho. ꝙ operationes animæ considerande sunt, secundũ esse rerum viuentium.*

Dico primo, ꝙ accipitur esse secundum quòd ordinem habet ad operationem, non secundum quòd habet ordinem ad subiectum.

Dico secundo, ꝙ accipitur non tantum ipsum esse substantiale: sed accipiuntur omnia esse, quæ faciunt ad operationem scilicet, & esse substantiale, & esse accidentale, tãquam vnũ esse.

Et quòd hoc sit ad mentem S. Tho. apparet hic. Loquens enim de esse immateriali dicit. Huiusmodi autem immateriale esse, etiam habet duos gradus in istis inferioribus, nam quoddam est penitus immateriale, scilicet esse intelligibile, in intellectu enim res habet esse & sine materia et sine conditionibus materialibus indiuiduantibus, & etiam absque organo corporali. Ex quo patet ꝙ S. Tho. loquitur, de esse immateriali, & intellectuali quod est a similitudine, secundum quam res dicitur esse immaterialiter in intellectu.

Præterea, inferius de illo esse loquens dicit, quòd esse intellectuale, est a forma intellectuali, & esse sensibile, a forma sensibili, forma autem intellectualis & sensibilis, sunt formæ accidentales. Vnde relinquitur, quòd per esse intellectuale, accipiat omnia prędicta, tanquam vnum esse, quod esse est completiue a specie intelligibili, & hanc speciem sequitur appetitus. Appetitus enim intellectiuus, consequitur formam appręhensam per intellectum, et appetitus sensitiuus, formam appręhẽsam per sensum, vt in plærisque locis dicit S. Tho. Esse intellectuale est a forma intellectuali.

Lect. 5. *Sciendum vltimo, ꝙ cum ponit philosophus sensitiuum, & intellectiuum duo genera potentiarum animæ, per sensitiuum, non intelligit omnes potẽtias aĩæ sensitiuæ, neq; per intellectiuũ omnes potẽtias animæ intellectiuæ, sed per sensitiuũ, intelligit potẽtias apprehensiuas, & cognoscitiuas partis sensitiuæ, similiter per intellectũ, potentias appræ-*

apprehensiuas partis intellectiue.

Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primũ negatur antecedẽs: tum quia vna anima potest habere plures potentias, tum, quia animæ distinguuntur secundum diuersa esse tantũ, genera autem potentiarum distinguuntur secundum genera operationum.

Quomodo passio multiplicetur.

Ad probationem dicitur, ꝙ passio multiplicatur secundum numerum, ad multiplicationem materialem subiecti, nõ autem ad multiplicationẽ essentialẽ natura vnius rei possũt esse plures passiones, præcipue, quando recipiunt speciem ab extrinseco.

Appetitus ẽ duplex: naturalis, & animalis.

Ad secundum respondetur, ꝙ duplex est appetitus scilicet naturalis, sequens formam naturalem, et animalis, sequens formam apprehensam. Si loquamur de appetitu naturali, & in antecedente, & consequente conceditur totũm, quia de illo non loquitur philosophus. Si de appetitu animali, negatur antecedẽs. Si autem in antecedente accipiatur appetitus naturalis, & in consequente appetitus animalis, negatur consequentia.

Ad tertium dicitur primo, ꝙ si volumus loqui de prima diuisione potentiarum, secundum prima genera obiectorum, sic erunt tantum tria scilicet vegetatiuum, cognoscitiuum, appetitiuum: sed si loquamur de generica, quacunque diuisione potentiarum, siue sint secundum prima genera, siue nõ, sic, sunt quinque.

Dicitur secundo, quòd mens S. Th. est, quòd quando differentię essentiales obiectorum, diuidũt aliquod obiectum speciale. s. cuius species nõ possunt amplius diuidi, differentijs essentialibus: tunc, differentię non faciunt diuersitatem secundum genus. Modo, cognoscibile non est adeo speciale ob iectum, sensibile enim est quædam species cognoscibilis, & diuiditur in plures species, vnde non sequitur ratio.

Ad quartum negatur minor. Ad probationem dicitur, ꝙ non est sensus S. Tho. ꝙ distinguantur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas, secundum quas sunt talia esse, vnde non dixit operationes animæ distingui oportet secũdum distinctionem esse viuentium, sed sic oportet operationes considerare, secũdum esse quod inuenitur in viuentibus, hoc est secundum ꝙ requirit, esse viuentium.

Similitudo inter sensitiuum & intellectiuũ.

Ad quintum, dicitur, ad antecedẽs, quòd non est omnimoda similitudo, imo in proposito negatur similitudo. Cuius ratio est, quia sensitiuum & intellectiuum, distinguuntur distinctione obiectorum, inquantum obiecta sunt distinguuntur enim differentijs apprehensibilis, quia obiectum sensus est apprehensibile particulare, & obiectum intellectus, est apprehensibile vniuersale. Appetitus autem rationalis et sensitiuus, non distinguuntur differentijs appetibilis, inquantum appetibile est, quia de eodem potest esse vterque appetitus: sed secundum diuersum modum operandi. Voluntas enim libere appetit, sed appetitus animalis, naturali necessitate.

Principium mouens duplex: imperans: & efficiens.

Ad sextũ dicitur, ꝙ duplex est principiũ mouẽs. s. imperãs, ac efficiens motum, et exequẽs. In tertio, philosophus loquitur de virtute imperante & efficiente motum, hic autem, de virtute exequente.

Vel melius dicendum est, ꝙ motiuũ secundum locum, ab intellectiuo, et appetitiuo, formaliter tantum est distinctum, non aut realiter.

ADDI.

Dubitatio de subiecto potētiarum animę. Circa quęsitū hoc de numero potentiarū animæ, dubitare posset aliquis de subiecto harū potentiarum, num sit anima ipsa, vt ratio dictare videtur, quandoquidem sicuti se habent potentiæ corporis ad corpus, ita se habent potentiæ animæ ad animam; sed corpus est subiectum corporalium potentiarum: igitur & anima erit subiectum potentiarum animæ, vel erit ipsum coniunctum vt ex lib. de Somno & vigilia videtur sentire philosophus dicens, ꝙ sentire non est proprium animæ, neque corporis sed coniuncti: & sic potentia sensitiua est in coniuncto, sicut in subiecto: vnde sequitur ꝙ non sola anima est subiectum suarum potentiarum.

Lib. 1. de Somno & vigilia cap. 1.

Accidens denominat suū subiectum proprium. Cap. 1. Quæ potentię sunt in anima, & q in coniuncto. Nisi dicamus ꝙ illud est subiectum operatiuæ potentiæ, quod est potens operari: omne enim accidens denominat proprium subiectum: idem autem est, quod potest operari, & quod operatur: vnde oportet ꝙ eius sit potentia, sicut subiecti cuius est operatio, ut ipsemet philosophus fatetur in libro de Somno & vigilia, manifestum est autem, ꝙ quædam operationes sunt animæ, quæ exercentur sine organo corporali, ut intelligere, & uelle: vnde potentiæ quæ sunt principia harum operationum sunt in anima, sicut in subiecto, quædam vero operationes sunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, auditus per aurem, & simile est de omnibus alijs operationibus nutritiuæ, & sensitiuæ partis, & ideo potentiæ, quæ sunt talium operationū principia, sunt in coniuncto, sicut in subiecto.

Opinio Platonis de operationibus animæ Lib. 12. ad literā. Verba Augustini exponuntur. Licet opinio diuini Platonis fuerit ꝙ sentire est operatio animæ propria, sicut & intelligere, quam opinionem recitat D. Aug. dicens ꝙ anima, quædam sentit non per corpus, immo sine corpore, ut est timor, & huiusmodi, quædam uero sentit per corpus, quamquam dupliciter intelligi possint hæc verba, uidelicet ꝙ anima quædam sentit cū corpore, quædam sine corpore, vno modo ꝙ hoc ꝙ dico cum corpore, uel sine corpore determinet actum sentiendi, secundum ꝙ exit a sentiente, & sic nihil sentit sine corpore: quia actio sentiendi non potest procedere ab anima, nisi per organum corporale, alio modo potest intelligi, ita ꝙ prędicta determinent actum sentiendi ex parte obiecti, quod sentitur, & sic quædam sentit cum corpore, idest in corpore existentia, sicut cum sentit uulnus, uel aliquid huiusmodi, quædam uero sentit sine corpore idest non existentia in corpore, sed solum in appręhensione animę, sicut quando sentit se tristari, vel gaudere de aliquo audito.

Anima sensitiua quędā sentit sine corpore.

Vnde soluitur dubitatio pręmissa dicendo, ꝙ omnes potentiæ dicuntur esse animę, non sicut subiecti, sed sicut principij: quia per animam coniunctum habet, quod per tales operationes operari possit.

Tex. 24. Et siquis instaret ꝙ operationes potentiarum animę attribuūtur corpori propter animam, quia ut scribitur in hoc lib. anima est quo sentimus & intelligimus primo, sed prima principia operationum animę sunt potentię: ergo potentię per prius sunt in anima dicas ꝙ omnes huiusmodi potentię per prius sunt in anima quam in coniunctō, non sicut in subiecto, sed sicut in principio.

Siquis ad huc instaret dicendo ꝙ cum genera potentiarum distinguantur secundum diuersitatem operationum, sed tantum sunt tria genera operationum, quia operationes animę distinguuntur secundum diuersitatem esse rerum uiuentium, sed tantum sunt tria esse rerum uiuentium ut habet D. Tho. in hoc lib. igitur tria tantum sunt genera potentiarum animę: ergo non quinque ut determinauit Auctor. dicas ad hoc ꝙ non intelligit D. Tho. ꝙ operationes distinguantur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas secundum quas, sunt talia esse, vnde non dixit operationes distingui oportet secundum distinctionem esse viuentium, sed sic, oportet operationes considerare secundum ꝙ inuenitur esse in uiuentibus, hoc est secundum ꝙ requirit esse uiuentium. Vide D. Caietanum dubitantem quomodo appetitiuum coincidit cum omnibus generibus, & speciebus potentiarum animę, & Apollinarem Cremonensem, & Romanum Egidium Iauellumque in loco correspondenti.

Prima dubitatio lect. 5. Exponitur verba. D. T.

1. de anima cap. 3. Vide Auct. 2. cont. gen. cap. 24.

QVAE-

QVAESTIO. VI.

Vtrum potentię animę distinguantur per actus, & per obiecta.

Priores enim potentijs actus, & operationes secundũ rationem sunt. Tex. XXIII.

1. p. q. 77. art. 4.

VAERITVR Sexto. Vtrum potentiæ animæ distinguãtur per actus, & actus per obiecta. Et uidetur quòd non.

Primo, nullum prius distinguitur per id quod est posterius: sed actus sunt posteriores potentijs, ergo per actus non distinguuntur potentiæ.

Secundo, distinctio formalis, est per differentias intrinsecas, sed obiecta nõ sunt intrinseca actibus nec potẽtijs, ergo per obiecta non distinguũtur actus & potentiæ.

Tertio. Si distinguerẽtur per actus, remotis actibus non essent distinctæ, remotis enim principijs distinctiuis aliquorum, illa non remanent distincta, sed hoc falsum est, quia tunc homine dormiente, non esset distinctio inter uisum & auditum: ergo &c.

Quarto. Si diuersitas obiectorum esset causa diuersitatis potentiarum: vnitas obiectorum esset causa vnitatis potentiarum: sed hoc est falsum, quia idem obiectũ respiciunt intellectus, & voluntas. Idem enim cognoscit intellectus & voluntas appetit, & tamen sunt potentiæ distinctæ: ergo &c.

Quinto. Maior diuersitas est inter lapidem & hominem: quam inter, saporem & caliditatem, & tamen illa non diuersificant potentias: ergo nec etiam ista obiecta.

In ista quæstione duo faciã. Primo, ostendã a quo specificẽtur potẽtiæ. Secundo, vnde habeant distinctionem.

Quantum ad primum. Sciendum primo, ꝙ duplex est forma. Vna intrinseca, et alia extrinseca. Quia enim formæ est perficere, et denominare, omne perfectiuum & denominatiuum alterius, habet rationem formæ. Est autẽ aliquid perfectiuum, & denominatiuũ alterius extrinsecus in eo quod perficit & denominat, sicut albedo extrinsecus in pariete, perficit ipsum secundum esse album, & anima intellectiua perficit hominem, cuius est pars essentialis & denominans. Aliquid vero est perfectiuum alterius, & denominatiuum extrinsecus extra illud, quod dicitur perficere, & denominare, in quantum perfectio alterius consistit in ordine ad ipsum, sicut calor est forma calefactionis extrinseca, & calefactio, habet perfectionem suam, ex ordine ad calorem a quo procedit, aut ad quem terminatur, & dicitur calefactio, quia est a calore, aut quia terminatur ad calorem, & locatum, dicitur locatũ, a loco existente in locante. Duplex est forma.

Sciendũ secundo, ꝙ dupliciter dicitur aliquid dare speciẽ alteri, & differentiã. Vno modo effectiue, sicut si diceremus, ꝙ producẽs hoĩem, dat homini spẽm & differentiã. Alio modo formaliter, sicut dicimus, ꝙ albedo dat esse albũ parieti, formaliter, & anima intellectiua, dat homini esse hoĩem, & cum duplex sit forma .s. intrinseca & extrinseca, cuilibet conuenit dare speciem ei, cuius est forma. Dupliciter aliquid dat speciem alteri & differentiam.

Sciendum

Sciendum tertio, ꝙ aliud est esse speciem, & differentiam, & aliud dare speciem, & differentiam, species enim, & differentia, dicunt intrinsecum rei, & sunt idem ꝙ res, humanitas enim, et rationale, est idem ꝙ homo. Sed id quod dat speciem, potest esse extrinsecum, sic calor dat speciem calefactioni, & tamen non est intrinsecus calefactioni, & si illud sit intrinsecum, nõ est tamen ipsa res, sicut intellectiuum vel anima intellectiua, dat speciem homini, non est tamen homo, & dicitur formam, dare speciem rei, quia ab ipsa forma, res habet primo ꝙ sit talis, ab anima enim intellectiua, homo habet ꝙ sit homo.

Obiectũ est duplex scilicet formale & materiale

Sciendum quarto, ꝙ duplex est obiectum potentiæ, scilicet formale, & materiale. Formale est illud sub cuius ratione, obiectum refertur ad potentiã. Materiale vero est, id in quo obiectũ formale reperitur, sicut potentiæ visiue obiectum formale, est color; vt dicetur inferius quia unum quodque videtur inquantum coloratum, obiectum autem materiale est corpus cui accidit color.

Quæst. 11.

Operationes specificãtur ex obiectis formalibus.

Istis notatis ponuntur due conclusiones.

Prima cõclusio est ista. Operationes specificantur ex obiectis formalibus, non aut ex obiectis materialibus.

Probatur prima pars, supponendo ꝙ in præcedenti quæstione dictum est scilicet, ꝙ obiectum potentiæ passiue comparatur ad actum talis potentiæ, vt principium, eo ꝙ mouet potentiã, obiectum autem potentię actiue, comparatur ad actum illius potentiæ, sicut finis, & terminus, eo ꝙ producitur per ipsum, sicut domus producitur, a domificatore.

Tunc arguitur sic. Omnis operatio recipit speciem ex principio, aut termino: sed obiecta formalia potentiarum, comparantur ad operationes earum, aut sicut principium, aut sicut terminus: ergo operationes accipiunt speciem ex obiectis formalibus, consequẽtia nota. Maior probatur, quia terminus comparatur ad operationem, sicut actus, & forma, patet etiam exemplariter. Calefactio, est calefactio: quia est a calido ad calidũ, infrigidatio, est in tali specie: quia est a frigido, in frigidum. Similiter sanatio dicitur: quia est ad sanitatem, egrotatio: quia est ad egritudinem. Minor vero probatur: quia potentiarum animæ, aliquæ sunt actiuæ scilicet potentiæ vegetatiuæ, aliquæ passiuę, vt sensus & intellectus: sed obiectum potentię actiue, est terminus operationis, obiectum autem potentię passiue, principiũ per suppositum: ergo &c.

Secunda pars vero cõclusionis probatur sic. Illa quæ cadunt sub vna potentia, non diuersificant potentias: sed obiecta plura materialia, cadunt sub vna potentia. Vnæ enim potentia visiua, videmus lapides, ligna, homines, & cęlum, quę sunt obiecta materialia: ergo &c.

Secunda conclusio. Potentię specificantur per operationes specificatas, ex obiectis formalibus. Potẽtiæ specificantur p operationes

Probatur. Illud cuius esse non est nisi propter aliquẽ finem, accipit modum & speciem a fine: sicut quia serra ordinatur ad hanc operationem quę est secare dura ideo est ex tali materia, & habet talem figuram. Sed potentiæ non sunt nisi propter suas operationes: ergo specificantur ex suis operationibus. Idem ergo est dicere, ꝙ specifican-

ficantur ex operationibus, & dicere, ꝙ quia natura intendebat hanc operationem, quę est videre, ideo producit potentiam visiuam proportionatam tali operationi: sicut quia artifex intẽdit secare dura, ideo facit serram ex ferro, & cum tali forma.

Ex hoc sequitur correlarie, ꝙ falsa est opinio illorum qui dicunt, ꝙ potentię distinguuntur, & specificantur ex obiectis, & actibus tantum, quo ad nos scilicet ꝙ actus & obiecta non sunt aliquo modo causa specificationis, & distinctionis potentiarum. sed sunt signa, quia cognoscimus, ꝙ istę potentiæ formaliter distinguuntur, vt enim dictum est, finis est aliquo modo causa, eorum quę sunt ad finem.

Quantum ad secundum sciendum, ꝙ de distinctione potentiarũ, possumus loq dupliciter. scilicet aut de distinctione numerali, aut de distĩctione formali.

Si loquamur de distinctione numerali, ponitur ista conclusio. Potentiæ distinguuntur per subiecta: quia scilicet iste visus est in hoc subiecto, ille in alio: ideo iste, est alius ab illo. Probatur. Distinctio numeralis accidentiũ, est ex distinctione numerali subiectorum, ideo enim hęc albedo distinguitur ab illa: quia hæc est in hoc subiecto, illa in alio. Sed potẽtiæ animę sunt quędam accidentia, aut animę tantum, aut compositi: ergo &c.

Si loquamur de distinctione formali, ponitur ista conclusio. Potẽtię animę distinguuntur, secundum diuersitatem actuum et obiectorum formalium. Probatur. A quo aliquid habet speciem, ab eo habet esse distinctum. Sed potentię animæ habent speciem ab actibus & obiectis vt dictum est: ergo & distinctionem.

Sciendum tamen, ꝙ licet potentię ex obiectis diuersificentur, hoc tamen est diuersimode. Quando enim differentię essentiales obiectorum, inquantum obiecta sunt, diuidunt per se aliquod speciale obiectum animę, potentias quidem diuersificant: sed non genus potentiarum. Sicut sensibile, diuiditur per colorem, sonum, & huiusmodi, & per istas obiecti differentias, potentię sensitiue quę ad idem genus spectant, diuiduntur. Quando autem tales obiectorum differentiæ, obiectum animę in communi diuidunt diuersitatem potentiarum secundum genus, modo supra exposito constituunt. Vnde distinguuntur potentię.

Ad argumenta respõdetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ maior est falsa, vbi prius secundum esse, ordinatur ad posterius, sicut ad suum finem. Solutio dubiorum.

Dicitur secundo, ꝙ quando posterius in esse, est prius in intentione, tũc potest dare speciem priori, sicut est in proposito, prius enim intendit natura operationem, secundario, intendit potentiam proportionatã illi operationi.

Ad secundum dicitur, ꝙ distinctio formalis, est per differentias intrinsecas proxime. Primo tamen & principaliter potest esse ab extrinseco, in his quę sunt propter aliud: quia illud extrinsecum, dat illi spẽm & differentiã, tanquam forma extrinseca, & differẽtia intrinseca, sumi ab illo extrinseco.

Ad tertium negatur consequentia: quia potentiæ nõ distinguuntur ex actibus secundum ꝙ habent esse actu: sed secundum ꝙ habent esse in intentione naturę ordinantis potẽtiam ad actum.

Potest & aliter respõderi scilicet ꝙ actus sunt causa distinctionis potentiarum, quantum ad inceptionem essendi, non autẽ, quantum ad factum esse, ideo,

deo, postquam producte sunt potentiæ, non oportet ꝙ non existentibus actibus, corrumpantur potentiæ.

Ad quartum dicitur, ꝙ licet voluntas & intellectus habeant vnum obiectum materiale tantum, illud obiectũ respiciunt sub diuersis rationibus formalibus, respicit enim intellectus, sub ratione cognoscibilis, & voluntas sub ratione appetibilis.

Ad quintum dicitur, ꝙ duplex est distinctio scilicet, in esse naturæ materiali, & in esse obiecti formalis. Si accipiatur distinctio primo modo, sic conceditur, ꝙ maior distinctio inter lapidem & hominem, quam inter saporem & caliditatem: sed ista diuersitas, non facit distinctionem potentiarum: ideo non est ad propositum. Si accipiatur distinctio secundo modo, negatur antecedens: quia sapor & calor non possunt conuenire in ratione obiecti vnius sensus particularis: sed lapis & homo, possunt conuenire in ratione calorati: quod est obiectum visus.

ADDI.

Dubium ortum ex uerbis D. Tho.

Circa hęc quę dicuntur in hoc quęsito occurrit dubium ex uerbis S. Tho. quę habẽtur in expositione 33. contextus huius libri, quę verba hęc sunt, quia intellectus, & anima non intelligunt se intuendo essentiam suam, ideo in cognitione animę oportet ꝙ procedamus ab his quæ sunt magis extrinseca, ut scilicet per obiectum cognoscamus actum, & per actum, siue per actus potentias, & per potentias essentiam animę, si autẽ directe essentiam suam cognosceret, esset contrarius ordo seruandus in cognitione animę, quia quanto aliquid est propinquius animę tanto per prius cognosceretur ab ea, ex quibus uidetur uelle ꝙ prioritas in cognoscendo prius actus, quam potentias est ex conditione intellectus nostri, & ex nostro modo intelligendi, & non ex ordine naturę, & per consequens uidetur, quod operationes non specificent, neque distinguant potentias, nisi secundum nostrum modum intelligendi, & quo ad nos, quę uidetur esse opinio Ianduni in hoc 2. de anima.

Ianduni q. 8. tenet ꝙ potentiæ distinguuntur p actus quo ad nos.

Finis est primum in intentione, & ultimum in esse.

Nisi dicamus ꝙ operationes non dant speciem potentijs, nisi sicut finis dat speciem his quę sunt ad finem, finis autem licet sit primum in intentione, est tamen ultimum in esse, licet enim medicus primo intendat sanitatem, tamen ultimum quod inducit est sanitas, ex quo sequitur, ꝙ operationes animæ sunt posteriores ipsis potentijs, quantũ ad esse, licet a natura sint prius intentæ.

Potentiæ dupliciter cognosci possunt.

Ordo secundum naturam.

Potest ad huc dici ꝙ quia potentię & operationes animę procedunt ab anima, & habent ordinem ad alterum, dupliciter possunt cognosci, uno modo secundum esse, & ut ab anima procedunt, alio modo ut potentię sunt, & ad aliquid extrinsecum comparantur, non vult ergo dicere S. Tho. ꝙ ordo cognitionis inter actus, & potẽtias quocunque modo, sit tantum ex imperfectione intellectus nostri, & nullo modo ex natura rei, sed loquitur de cognitione eorum, secundum ꝙ ab anima procedunt, quia iste nõ est ordo secundum naturam, ꝙ prius cognoscantur actus, quam potentiæ, sed econuerso, quia potentię prius secundum naturam procedunt ab anima, quam operationes: vnde si anima intueretur seipsam directe secundum essentiam, prius intelligeret potentias, quam actus, sicut prius ab ipsa procedunt, sed quia non intelligit se directe, ideo cognitio incipit ab his, quę sunt posteriora secundum naturam, si autem loquamur de cognitione potentiarum, & actuum, secundum ꝙ habent ordinem ad aliquid extrinsecum, tunc naturalis ordo est, ut prius cognoscantur actus, quam potentię, inquantum scilicet potentię sunt, & quantumcunque anima se directe intueretur, numquam iste ordo uariaretur, quia ut sic actus secundum naturam sunt priores potentijs, potentię enim tales sunt, quia ordinantur ad tales actus, sicut potentia uisiua, talis est, quia ordinatur

Actus prius cognoscuntur quã potentiæ.

natur ad uisionem, non ergo est contradictio in uerbis D. Tho. cum hic loquatur de potentijs & actibus, ut procedunt ab anima.

Cap. 3. Vide subtilius ueritatem istam apud Caie. in hoc 2. lib. de anima ubi speculatur operationem potentiæ, seu actum quadrupliciter posse considerari, primo ut est in potentia, in ipsa potentia, 2. ut est in executione, 3. ut actualiter perficit potentiam, 4. absolute, & p. p. loquens de potentia ait, quadrupliciter quoque considerari posse ipsam potentiam primo, u ly per denotet differentiam distinctiuam, ita q actus sint principia, quibus formaliter ut proprijs differentijs, potentiæ distinguuntur, 2. ut ly per denotet principium declaratiuum tantum, 3. ut ly per denotet principium distinctiuum omnino extrinsecum, ultimo ut ly per denotet principium diffinitiuum extrinsecum quidem a re, sed intrinsecum diffinitioni rei, vide Capræolum. pri. sent. dist. 17. & in 2. dist. 44. & 2. cont. gent. c. 79. & Magistrum Chrysost. q. 11. & Quintianum in hoc 2. dilucidatione. 4.

q. 77. in expositione art. 3.

Potētia quadrupliciter cōsideratur.

Verus sensus quæsiti est ultimus.

QVAESTIO. VII.

Vtrum virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, sint diuersę potentię partis vegetatiuę.

Quoniam eadem est potentia animę uegetatiua, & generatiua &c. Tex. XXXXII.

p. p. q. 78. ar. 2.

VAERITVR Septimo. Vtrum virtus nutritiua, augmentatiua: & generatiua, sint diuersę potentiæ partis vegetatiuę. Et videtur quòd non.

Tex. 42. *Primo auctoritate phylosophi dicentis q eadem potentia animæ est nutritiua & generatiua.*

Secundo. Cuius actus sunt idem, potentiæ sunt eadem: sed actus nutritiuæ & generatiuæ sunt idem: ergo &c. Minor probatur, quia actus nutritiuæ est, conuertere alimentum in substãtiã nutriti: ergo nutritio est transmutatio substantialis, ad esse substantiale, est generatio: ergo nutritio est generatio.

Tertio. Non existente virtute augmentatiua distincta a nutritiua, adhuc animal acciperet maiorem quantitatem quam prius, quia virtus nutritiua conuertens alimentum in carnem: causat esse, & quantitatem illius carnis, sicut generans hominẽ causat etiã quantitatem hominis; ergo non oportet ponere augmentatiuã distinctam a nutritiua.

Quarto. Potentiæ distinguuntur per obiecta, vt dictum est: sed omnes istę potentię habent idem obiectum scilicet alimentum: ergo &c. p. p. q. 77. ar. 3.

Quinto. Nutritio est quidã motus, aut ergo est generatio, aut augmẽtũ, aut alteratio. Non est augmentum, neque alteratio, quia illi motus sunt primo, & per se ad accidentia, nutritio autem, est ad substãtiam: ergo generatio, ergo nutritiua non distinguitur a generatiua.

Respondetur &. In ista quæstione duo faciam. Primo ostendam istas esse distinctas potentias. Secundo ponam singularum diffinitiones. Tres sunt potentię partis vegetatiuę.

Quantum itaque ad primum. Sciendum primo, q cum virtutes innotescãt nobis, ex actibus: quia in animali tres videmus effectus scilicet q per conuer

G sionem

sionem cibi in substantiã suam, conseruatur in esse: quòd maiorem quantitatem acquirit, quam prius habuerit: ꝙ per semen decisum producit sibi simile in specie, ideo coacti sunt philosophi illas potentias ponere, quibus tanquam principijs, huiusmodi operationes attribuantur.

Sciendum secundo, ꝙ iste tres virtutes, idem obiectum materialiter respiciunt, scilicet alimentum, vt ex verbis philosophi apparet hoc tãtum obiectum scilicet alimentum, sub diuersis rationibus, istis potentijs respondet: secundum enim quòd est hoc aliquid, & substãtia, in potentia ad formam substãtialem nutriti, est obiectum nutritiuę: secundum autem ꝙ est quantũ, est obiectum augmentatiuę: secundum vero ꝙ est in potentia, vt ex ipso generetur semen, siue etiam secũdum ꝙ est in potentia ad virtutem formatiuam, sic est obiectum generatiuę.

Tex. 47.

Sciendum tertio, ꝙ quamuis aliquę potentiæ sint diuersę, non inconuenit tamen eas simul circa idem obiectum operari. Circa idem enim pomum, simul habet operationem visus, & olfactus, inquantum per colorem obijcitur visui, & per odorem olfactui. Vnde nõ est attendẽda vnitas vel pluralitas potentiarum, ex hoc ꝙ operentur circa vnum subiectum, vel circa plura subiecta, secundum substantiã: sed ratio formalis sub qua potentia in obiectum fertur, est consideranda.

Diuersę potentiæ circa idem obiectum materialiter operantur.

Sciendum quarto, ꝙ virtus generatiua est duplex, vt S. Tho. ponit. Vna dicitur seminatiua, quæ superfluo alimenti generat semen, & ista in corpore viuẽte subiectiue reperitur. Alia dicitur formatiua, cuius scilicet est formare membra, & animatum, simile generanti secundum speciem, in esse producere, & ista est in semine subiectiue.

Virtus generatiua duplex est. S. Th. tract. de potentijs aiæ in opusc. 43. & Alber. mag. cap. 7. huius tract.

Istis notatis probatur conclusio. Et primo videlicet ꝙ omnes istę potentiæ sint distinctę.

Primo, potentiæ quæ distincta obiecta formalia habent, sunt distinctę, sed nutritiua, augmentatiua, & generatiua, habẽt distincta obiecta formalia: ergo &c. consequẽtia nota, & maior est manifesta: quia potentiæ distinguũtur ex obiectis. Minor etiã patet, quia alimentum sub diuersis rationibus istarum potentiarum est obiectum.

Quomodo potentię possunt distingui.

Secundo. Potentiæ habentes diuersas operationes sunt distinctę. Non solum enim ex obiectis, verum etiam ex actibus potẽtię distinguuntur. Sed istę habent diuersas operationes, operatio enim nutritiuę est conuertere alimentum in substantiã nutriti: operatio augmentatiuę, adducere corpus ad maiorem quãtitatem: operatio generatiuę, producere simile generanti secundum speciem: ergo &c.

Secundo probatur ꝙ nutritiua distinguatur a generatiua.

Primo. Nullũ generans per virtutem generatiuam generat seipsum, sed aliud: sed nutriens nutrit seipsum per virtutem nutritiuam: ergo &c. consequẽtia nota cum minori. Maior uero est Philosophi. 2. de anima Tex. cõ. 47.

Secundo. Virtus generatiua, est principium producendi simile generãti, secundum speciem, sed virtus nutritiua non est huiusmodi principium: ergo nutritiua non est generatiua. consequẽtia nota cũ maiori. Virtus enim generatiua leonis, est principium leonem producendi, & generatiua hominis, producendi hominem. Minor vero pro-

ro probatur, quia virtus nutritiua producit carnem & neruum, non autem totum animal: ergo &c.

Nutritiua ab augmentatiua differt quadrupliciter. Tra. 2. c. 6.

Tertio probatur, ꝙ virtus nutritiua distinguatur ab augmentatiua, ex differentia quadruplici quā assignat Alber. Quarum prima est, ꝙ nutritiua non accipit alimentum, nisi inquantum est potentia subiecta membrorum, & nihil curat de quantitate: augmentatiua autem accipit ipsum, inquantum potentia additur quātitati membrorū: ex eo ꝙ membrorum quantitas extenditur ipso addito membris. Secunda est, ꝙ nutritiua secundum omnem diametrum nutrit in omnibus ęqualiter perditum restaurans, & secundum latitudinem maxime nutrit: augmentatiua autem, secundum longitudinem magis augmentat. Tertia est, ꝙ augmentatiua cum habeat extendere partes duriores, sicut sunt ossa, vtitur fortiori calido quam nutritiua, quæ habet conuertere cibum in substantiā nutriti. Quarta est, quia nutritiua semper nutrit, non autem augmentatiua semper augmentat.

Auicen. 6. naturalium quid sit virtus nutritiua.

Quantum ad secundum, sciendum quòd Auicenna diffinit potentiam nutritiuam sic. Nutritiua est vis animæ vegetabilis, conuertens corpus a corporeitate in qua erat, in similitudinem corporis in quo est, & vnit ei cibum per restaurationem eius, quod solutum est in illo.

Pro cuius intelligentia notandum primo, ꝙ corporeitas accipi dupliciter potest. Vno modo, prout dicit tertiam dimensionem, secundum ꝙ est de genere quantitatis. Secundo modo, prout dicit substantiā naturalem cōpositam ex materia & forma, quę est subiectū trinę dimensionis. In prædicta igitur diffinitione, cum dicitur conuertēs corpus a corporeitate, accipitur corporeitas secundo modo, conuertit enim nutritiua substantiā cibi, in materiam nutriti.

Sciendum secundo, ꝙ cum calor naturalis existens in animali consumat continue partes materiales corporis animalis, necesse est, vt per conuersionem cibi in substantiā nutriti, partes deperditę restaurentur, propter hoc ponitur in prædicta diffinitione, & vnit ei cibū pro restauratione eius quod est deperditum.

Quid virtus augmentatiua.

Virtus augmentatiua vt ibidem dicitur, est vis augens corpus in quo est, ex corpore quod ipsa assimilat illi augmentato proportionabili in omnibus dimensionibus suis, quæ sunt longitudo, latitudo, spissitudo, vt perducāt eum ad perfectum.

Pro cuius intelligentia sciendū primo, ꝙ licet tam nutritiua, quam augmētatiua corpori animato cibum assimilet: hoc tamen diuersimode fit. Nam nutritiua assimilat, vt sit substātia, in qua saluatur esse indiuidui, augmentatiua autem, vt sit quantum extendēs in diuiduum ad maiorem quantitatē.

Lib. de homine 2. partis summæ. quæst. 37.

Sciendum secūdo, ꝙ in corpore animato secundum Alber. duplex est augmentum. Vnum est, per extensionem partium quæ sunt in corpore animato: vt vasa, vt sunt ossa, nerui, et vene, quę sunt partes durę cum difficultate extēsibiles, quæ semel extensę non reuertuntur ad minorem quantitatem, & ista augmentatio fit, secundum omnem dimensionem, magis tamen secundum longitudinem: & hæc proprie pertinēt ad virtutem augmentatiuam. Alia est augmentatio in partibus quæ sunt ex humido nutrimētali, quę nō sunt vt

vas, sed potius in vase, facte affluentes, & secundum has, sepe accidit ingrossatio & attenuatio, & hae pertinent ad nutritiuam, quia est tantum a nutrimento maiori vel minori.

Quid virtus generatiua. Virtus generatiua ab eodem diffinitur, ꝙ est vis vegetabilis animæ accipiens de corpore in quo est partem illi similem in potentia, & operatur in ea, per attractionem aliorum corporũ quę illi assimilantur generari & cõmisceri, & conuertit eam, in similitudinem illius in effectus.

Ad cuius euidentiam sciendum primo, ꝙ cum semen sit pars animati in potentia tantum, non autem in actu, de tali parte intelligit Auicẽna, cũ dicit. Accipiens de corpore in quo est partẽ.

Semen est in potentia corpus animatum. Sciendum secundo, ꝙ tale semen est in potentia corpus animatum, potentia que est ad formam specificam secundum se: non autem, ad hoc vt fiat actu pars animati in quo est, et sic intelligitur quod dicit, partem illi similem in potentia, simile scilicet in potentia ad formã specificã, & per hoc differt materia generatiue a materia nutritiue.

Sciendum tertio, ꝙ semen masculi attrahit sanguinem menstruum mulieris & commiscetur illi, vt sufficiat ad corporis quantitatem, & hoc intendit dum dicit, & operatur in ea per attractionem aliorum corporum quę illi assimilantur, & tunc conuertit eam partem, in similitudines illius in effectu. Virtus enim generatiua intẽdit vltimo inductionem formę specifice in eo quod generatur.

In expositio ar. tex. 42. Ad rationes in oppositum respõdetur. Ad primum dicitur de mente S. Tho. ꝙ non est sensus illius littere, nutritiuam et generatiuam esse vnam potentiam specificam, sed, ab vna communi potentia animæ contineri scilicet vegetatiua, quod vnus genus potentiarum animæ positum est.

Ad secundum negatur minor. Ad probationem dicitur, quod vnum genus potentiarum animæ positum est, ꝙ generatio (quæ dicit actum potentiæ generatiue quæ est potentia animę) est productis totius rei vinctis a principio coniuncto, de quo modo loquitur philosophus. Transmutatio autem alimenti, est transmutatio partis & productio partis cuiusdam, ideo non est generatio isto modo.

Potest secundo responderi, ꝙ actus, nutritiue, est nutritio, nutritio autem, non est transmutatio alimenti, sed illa præsupponitur nutritioni, sed nutritio, est motus in partibus nutriti, qui motus, non est generatio, quia generatio est ad formam, quæ prius actu non existebat talis autem motus non est huiusmodi, sed per ipsum forma existens prius in actu, alicui parti materiæ communicatur.

Ad tertium negatur assumptũ. Ad probationem, negatur, consequẽtia licet enim uirtus nutritiua causet secundario quantitatem substãtię conuersę non tamen per illam productionẽ quantitatis & conuersionem nutrimenti fit augmentum: sed etiam oportet, membra quæ sunt veluti vasa secundũ partes antiquas & nouas extendi, quod fit per virtutem augumentatiuam. Virtus nutritiua quo modo causat quantitatem.

Ad quartum, dictum est in quæstione, ꝙ habent idem obiectum materialiter, nõ autem formaliter, a quo obiecto formali, potentiæ habent distinctionem.

ADDI.

ADDI.

Vide Ar. 1. de gener 41. vbi declaratur quomodo animal nutritur quoque niuit licet nō augeatur.

AD quæsitum principale potest ad huc argumentari, quia cum nutritio sit quidam motus, aut ergo est generatio, aut augumentum, aut alteratio: non est augumentum, neque alteratio, quia illi motus sunt primo, & per se ad accidentia, nutritio autē est ad substantiam: ergo est generatio: igitur nutritiua non distinguitur a generatiua.

Nisi dicamus, ꝙ iste motus reducitur ad generationem, secundum ꝙ dicitur & de uiuentibus, & non uiuentibus, quæ scilicet est mutatio de non esse ad esse, quo stante negatur ultima consequentia, quia generatio isto modo sumpta non est actus generatiuę quę est potentia animæ.

Contra Argenterium 1 lib contra Galenum.

Vel dicamus ꝙ iste motus non est reducibilis ad prędicamentum, uel ad speciem alicuius motus, quia nutritio est motus in partibus materię non in partibus secundum speciem, cum enim nutritur caro, non mutat speciem, carnis neque uiuens: sed accipit al as partes materiales.

Sed non quiescit intellectus hominis propterea aliquis instare posset dicendo nullus motus est de materia in materiam, quia sic mater ę esset materia, oporteret enim esse aliquod subiectum talis motus: ergo male dicitur ꝙ iste motus est secundum materiam tantum, & non secundum speciem & formam: præterea per nutritionem mutatur cibus de una specie in aliam, puta de specie panis in speciem carnis: ergo non est tantum mutatio secundum ma eriam.

Motus quomodo non est de materia in materiam.

Sed dicitur ad primam obiectionem ꝙ licet motus quo totum transmutatur non sit de materia ad materiam, tamen non inconuenit aliquod idem numero mouens transmutare aliquam partem materiæ in speciem suam, & sic ipsum quod in suam speciem aliquam partem materiæ conuertit, non mutatur secundum speciem, sed tantum secundum partes materiæ. vnde alia ratio est in hoc motu, & in alijs motibus, quia in alijs motibus mobile mutatur de forma in formam suam, in hoc autem motu mobile siue id quod nutritur suam formam cōmunicat diuersis partibus materiæ, illas ad speciē, & ad formam suam trahendo Addimprobationē huius negatur consequentia, immo sequitur ꝙ partes illę sint partes vnius compositi, quod transmutatur de vna parte materię ad aliam partem.

Hanc sententiam sequitur Galenus 2. de facultatibus naturalibus cap. 11.

Ad secundam obiectionem dicitur, quod supponit falsum scilicet quòd cibus & alimentum sit mobile motu nutritionis, hoc enim non est uerum, licet enim cibus transmutetur non tamen mutatur motu nutritionis, non enim dicimus ꝙ cibus nutriatur, sed transmutatur motu alterationis qui exigitur ad nutritionem, sed mobile in motu nutritionis est corpus animatum quod nutritur.

Potest etiam dici ꝙ respectu cibi qui transmutatur sit motus secundum speciem, sed respectu eius quod nutritur, quod est subiectum nutritionis non sit motus secundum speciem, sed secundum partes materiales, inquantum idem compositum nutrit, & nutritur secundum diuersam naturam, secundum uirtutem nutritiuam nutrit; secundum corpus autem nutritur & ideo quia semper manet idem nutriens, & quod nutritur, nō mutatur secundum speciem, mutatur autem secundum partes materiales, quia diuersis partibus materiæ communicat formam suam.

Huius etiā opinionis est hape. in principio libri de alimēto.

2. de anima. Vide Auerr. 2. de anima comm. 41.

Vide D. Tho. 4. sent. dist. 11. q. 1. ar. 1. q. 3. & 3. p. q. 77. ar. 6. vbi declaratur quomodo nutrire non cōuenit formæ, nec materiæ, quia omne nutriens cōuertitur in nutritū, & manet, vide etiam 2. cont. gent. c. 89. & Auctorem ibi. vide Caietanū Card. c. 4. vbi ponit singularē cautelā circa differentiam inter nutritiuā, & generatiuā, & Iandunum in hoc secundo q. 13. & Magistrum Chrysost. q. 18. vide Albertum Buccaferr in loco correspondenti huic.

QVAE-

QVAESTIO. VIII.

Num sensitiuę potentiæ sint passiuę vel actiuę.

Sensus autem in moueri,& pati accidit &c.

Tex. LI.

VAERITVR Octauo. Vtrum potentię sensitiuę sint passiuæ. Et arguitur quòd non.

Primo. Si potentię animæ sensitiuę essent passiuę, sequeretur quod potentiæ vegetatiuę essent nobiliores potentijs sensitiuis, sed hoc est falsum, quia sicut esse sensitiuum est nobilius vegetatiuo, ita potentiæ sensitiuę sunt nobiliores vegetatiuis: ergo &c. consequētia probatur. Actiuum est nobilius passiuo: sed potentiæ vegetatiuæ sunt actiuæ: ergo si sensitiuæ sunt passiuæ, vegetatiuæ erunt illis nobiliores.

Secundo. Materiale inferius, non potest agere in superius immateriale: sed res sensibiles sunt materiales, potentia autem sensitiua est aliquo modo immaterialis: ergo res sensibiles, non possunt agere in sensum: & per consequens sensus nō erit potentia passiua.

Tertio. Sensus iudicat: sed iudicare est agere: ergo non sensus erit potentia passiua.

Quarto. Oculi menstruatę inficiūt aerem et speculum. similiter basilicus, visu interficit hominem: ergo visus est potentia actiua.

Quinto. Quælibet forma est principium operādi loquēdo de forma substantiali, sicut materia est principium patiendi, sed anima sensitiua est forma: ergo &c.

Sexto. Potentia producens operationem, est potentia actiua: sed potentiæ sensitiuæ sunt huiusmodi: ergo &c. consequētia nota cum maiori. Minor probatur, quia visus producit visionē, auditus auditionem, & sic de alijs: ergo &c.

Septimo. Sicut materiæ est pati, vt dicitur 2. de generatione, ita formæ est agere: sed potentiæ sunt formæ: ergo earum est agere: ergo sunt potentiæ actiuæ.

In ista quæstione duo faciam. Primo præmittā aliqua necessaria ad propositum. Secundo ponā conclusiones.

Quantum ad primum sciendum primo, quod vt habet philosophus, Potentia, diuiditur in potētiam actiuam, & passiuam. Potentia actiua est principiū transmutandi aliud inquantum aliud: sicut calor est principiū quo ignis agit in lignum calefaciendo illud.

Potentia passiua, est principium motus vel mutationis ab alio inquantum aliud, omne enim per quod aliquid potest ab alio pati, dicitur potentia passiua eius, sicut id quo lignum potest cōburi ab igne, eius potentia passiua dicitur, & id quo potest paries dealbari, dicitur potentia passiua eius: quod intelligēdum est, quando illud est in eo quod potest mutari & pati. Cum ergo quæritur, vtrum potentiæ sensitiuę sint passiuę vel actiuę, idem est ac si quæreretur, vtrum sint principium quo animal patiatur a sensibili, an magis sint principium, quo animal agat in sensibilia, sicut videtur voluisse Plato, vt

Marginalia: P. P. q. 73. art. 2. — Oculi menstruatę inficiunt, aerē. — Visus producit visionem. — Tex. 53. — Potentia est duplex, actiua & passiua 5. Meth. tex. 17. — Sensus quæsiti quid ne ostendatur.

to, vt dicitur de sensu & sensato, qui voluit, ꝙ visio fieret extra mittẽdo radios ad rem visibilem.

Pati dicitur tripliciter. *Sciendũ secundo, ꝙ pati tripliciter dicitur. Vno modo, cũ aliquid remouetur a sua naturali dispositione, sicut cum aqua amittit frigiditatem per calefactionem. Secũdo, cum aliquid abijcitur a re, siue sit conueniens naturæ, siue disconueniens, & hoc modo patitur, non solum is qui ęgrotat, sed etiã is qui sanatur. Tertio, cum aliquid recipit id ad quod erat in potentia absq; abiectione alicuius, & hoc modo, id ꝙ exit de potentia ad actum potest dici pati, similiter omne quod recipit suam perfectionem, hoc modo patitur.*

De verit. q. 16. art. 1. ad 13. *Sciendum tertio, sicut dicit S. Tho. ꝙ non sic distinguuntur potẽtia actiua & potentia passiua, ꝙ potentia actiua habeant operationem, non autem potẽtia passiua, sed secundum ordinem ad sua obiecta. Potentia enim cuius obiectum cõparatur ad ipsam sicut patiens ad agens, dicitur potentia actiua, potentia autem cuius obiectum comparatur ad ipsam, sicut agens ad patiens, dicitur potentia passiua. Vnde inter potentias animæ, potentiæ vegetatiuę sũt actiuæ, agunt enim in ipsum alimentũ, alterando ipsum & immutando, intellectus autẽ possibilis, est potentia passiua, quia patitur ab intelligibili, & immutatur ab eo.*

Quantum ad secundũ ponuntur duę conclusiones. Prima est. Omnes potẽtię sensitiuę sunt passiuę tertio modo. *Omnes potentiæ sensitiuæ sunt passiuæ, passione tertio modo dicta.*

Probatur primo. Si non essent potentiæ passiuę sed actiuæ, tunc sensus posset sentire semper, sine quocunque exteriori: sed hoc videmus esse falsum. Non enim visus videt, nisi ad præsentiam colorati, neque auditus audit, nisi ad presentiã soni: ergo &c. consequentia probatur. Potentia actiua cuius operatio est actio immanens, semper potest operari, & non indiget exteriori mouẽte: sed operatio sensus est actio immanens. vt dicitur 9. Meta. ergo si potentiæ sensitiuæ sunt actiuę, poterũt semper operari sine exteriori agente. Tex. 16. *Maior probatur, quia ꝙ potentia non habeat suam operationem, potest contingere, aut quia est potentia passiua, indigens exteriori mouente: aut quia sua actio, est actio transiens, ideo requirit subiectum in quo recipiatur: ergo si aliqua potentia non sit passiua, & sua actio non sit operatio transiens, poterit semper operari, & non indigebit aliquo exteriori.*

Secundo. Potentia comparata ad suum obiectum sicut patiens ad agens, est potẽtia passiua: sed potẽtiæ sensitiuę sunt huiusmodi: ergo &c. consequẽtia nota cum maiori. Dicitur enim potentia passiua: quia patiendi est principium. Minor est philosophi dicentis ꝙ sensus patitur a sensibili. 2. huius. Tex. 51.

Confirmatur. Aut sensus patitur ab obiecto, aut obiectum a sensu. Non autem apparet quam immutationem patiatur sensibile a sensu: ergo dicendum, ꝙ sensus patitur a sensibili: quia recipit similitudinem eius:

Tertio arguitur auctoritate Cõmen. Dicit enim Commen. Dicamus igitur ꝙ sentire fit per aliquam passionẽ & motum in sensu a sensibilibus, & cum posuit ipsum in genere virtutum passiuarum. Dicit primo sensum esse de virtutibus passiuis &c. Item ibidem. Necesse est enim si virtus & sensus essent actiuę, vt sentirent ex se, & non indigerent in sentire, aliquo extrinseco Cõmen. 52. huius libri. Mens Commentatoris quæ est de hoc quęstio. *& in*

& in toto illo Comen. tenet, sensum esse potentiam passiuam, vnde in fine cōcludit, ꝙ hæc est prima differentia qua virtutes animæ differunt adinuicem, quia scilicet aliquæ sunt actiuæ & aliquæ passiuæ.

2. conclusio. Non est idē dicere potētiam actiuā & operatiuam.

Secunda conclusio. Potentiæ animæ sunt operatiuę. Pro cuius notitia aduertendum ꝙ apud S. Tho. non est idem dicere, potentiam actiuam, & potentiam operatiuam. Potentia enim dicitur actiua, eo ꝙ in suum obiectum agit. Dicitur autem operatiua, quia est principiū alicuius operationis productiuum. Non repugnat autem, aliquā potentiam non agere in suum obiectū, & tamen producere in se operationē, ideo non repugnat, aliquam potentiā non esse actiuam, & tamen esse operatiuam.

Sed dubium occurit. Natura sicut id quod producit aliquid in alterum, comparatur ad ipsum, sicut agens ad patiens, ita quod producit in se, comparatur ad se, sicut agens ad patiens. Si ergo potentiæ sensitiuæ producunt in se sensationem, erunt potentiæ actiuæ in comparatione ad se.

Respondetur & dicitur primo, ꝙ licet potentia sensitiua agat in se, producendo sensationem, non tamen dicitur potentia actiua, quia cum potentia dicat ordinem ad obiectum, ad hoc quòd dicatur actiua, oportet quòd in suum obiectum agat.

Dicitur secundo, ꝙ non agit in se, simpliciter, quasi omnino agens & patiens: sed simul cum similitudine obiecti, producit sensationem, ipsa autem sola recipit, vnde sola est patiens, non autem agens.

Quæstio potentia operatiua.

Probatur autem cōclusio primo sic. Omnis potentia ordinata ad producē-dam operationem, est potētia operatiua. Sed potentię sensitiuæ sunt huiusmodi, visus enim producit visionem & auditus auditionem: ergo &c.

Ad istam respondebitur fortasse, ꝙ potentiæ non producunt operationem, sed obiectum cum similitudine sui, & potentia se habet tantummodo passiuę.

Sed contra. Operatio procedens ab aliquo denominat illud actiuę, nō autē denominat terminum, sicut calefactio, denominat ignem calefacientem, non autem lignum, sed visio, non denominat actiuę visibile, non enim dicimus quòd visibile videat: sed magis, quòd videtur, ergo non procedit immediate a visibili, immo a composito, ex oculo & potentia visiua, vnde dicitur homo videns, & oculus videns, similiter probaretur de alijs.

Secundo. Operatio immanens manet in suo operante. Sed operationes partis sensitiuæ, sunt immanentis, vt dicitur 9. Meth. & manent in potentijs, siue subiectis potentiarum, nō aūt in obiectis: ergo ipsa obiecta non producunt immediate operationes sensus: sed magis potentię, & subiecta potentiarum. Patet igitur, ꝙ non est condictio dum dicimus, potentias sensitiuas & passiuas esse, & operatiuas, vt supra dictum est. Nam dicūtur passiuę, eo ꝙ immutantur a suis obiectis, dicuntur autem operatiuę, eo quòd factæ in actu, similitudinibus obiectorum suas operationes producunt.

Tex. 16. Operatio immanens manet in agente.

Ad argumēta autem in oppositum respondetur. Ad primum quidem negatur cōsequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ actiuum est nobilius passiuo sibi correspondente, in quod scilicet agit, non autem simpliciter, omne actiuum est nobilius quolibet passiuo. Modo po-

Quomodo actiuum est nobilius passiuo.

do potentiæ passiuæ, non sunt in quod agant potentiæ vegetatiuæ, vnde ratio non sequitur.

Ad secundum dicitur primo, ꝙ sensibile non causat suam similitudinẽ in potentia sensitiua, nisi mediante organo corporali, vnde quia organum est quoddam materiale: ideo sensibile potest agere in ipsum, sicut materiale, in materiale, non sicut materiale, in immateriale, vnde argumentum supponit falsum scilicet ꝙ obiectum agat tantum in potentiam, & non in organum.

Dicitur secundo, ꝙ non est inconueniens, materiale, agere in immateriale actione spirituali, aliquo modo, causando scilicet sui similitudinem singularem in ipso, quomodo dicimus quòd obiectum agit in sensum.

Sensus agit si agere pro pducere acipiatur.

Ad tertiũ conceditur ꝙ sensus agit, accipiendo agere pro producere operationem, & hoc modo, indicare est actio, & potẽtiæ sensitiuę sunt operatiuæ, quod conceditur. Si autem accipiatur agere, prout dicit actũ potentiæ actiuæ propriæ, negatur ꝙ iudicare sit agere, dico enim, ꝙ iudicare non est agere, sed operari.

Mulier mẽstruata inficit aerem.

Ad quartum dicitur, ꝙ mulier menstruata inficit aerem, non per visum, aut visionem, sed quia ex oculis qui sunt corpora valde porosa, quidam uapores acuti, & subtiles exeunt resoluti a sanguine menstruo, & illi inficiunt speculum. Similiter egrediuntur ex oculis basilisci vapores subtiles venenosi, qui interficiunt animalia.

Ad quintum dicitur: ꝙ concludit potentias animæ esse operatiuas, quod cõceditur. Similiter concludit sextum argumentum, ideo conceditur quia est pro secunda conclusione &c.

Potẽtiæ sensitiuę sunt actiuę.

Ad septimum dicitur primo, quòd potentiæ sensitiuæ sunt aliquo modo actiuæ, in quantum producunt operationem, non tamen sunt proprie potentiæ actiuę, vt dictum est, licet dicantur operatiuæ.

Dicitur secundo, ꝙ non est sensus illius propositionis forma est agere, ꝙ omnis forma sit actiua, sed ꝙ omne qđ agit, agit per formam, patitur autem per materiam, aut per id quod locum materiæ tenet. Vnde auctoritas illa, non est ad propositum.

ADDI.

Dubitatio de uisione quomodo fiat an, intramittendo uel extramittendo.

Nota circa quartum argumentum in quo est sermo de oculis mulieris mestruatæ, & de oculis basilisci uenenosi inficientibus aerem, ꝙ solet fieri quæstio de uisione num fiat extramittendo, uel intramittendo & multi uoluerunt ꝙ fiat extramittendo sumendo occasionem ex hoc argumento, & etiam quia si uisio fieret intramittendo, tũc sequeretur ꝙ uisus non uideret res quantæ sunt, quia oculus non est tantus, sicut res, nec illud quod recipitur in oculo est maius ipso oculo, cum ergo nos uidemus res secundũ magnitudines perfectas, quas habẽt in rerum natura, sequitur ꝙ uisio fiat extramittendo, & non intus.

Præterea sequeretur ꝙ si intramittendo fieret uisio duo contraria essent in eodem, nam simul uidemus album & nigrum: Si ergo aliqua uisibilia susciperentur in oculo, duo simul essent contraria. Adde etiam ꝙ si intramittendo, & non extramittendo fieret uisio, tunc sequeretur ꝙ una res numquam apparebit ꝙ essent duæ, sed hoc est falsũ, cum videamus oculo eleuato, uel depresso ꝙ una res apparebit ꝙ sint duæ.

Opinio Democriti de uisione.

Circa istam difficultatem fuerunt uariꝗ opiniones. Inter quas fuit opinio Democriti ponentis ꝙ a rebus uisibilibus defluebant corpora subtilia vsque ad oculum, & ex pręsentia

H

Alex. rationes contra Democ. Vide Auerr. 2. de anima comm. 74. quo uisionẽ potest fieri per uacuum contra Democ. Opinio Plato. de visione. Visio fit per lineas & pyramidem vide Auerr. in lib. de Sensu, & Sensatu.

sentia ipsorum fiebat uisio, contra quam opinionem digreditur Alex. in libro de Sensu, & Sensato, adducendo plures rationes, & primo quia non posset percipi distantia uisibilium a uisu impedientibus illis corporibus præsentibus oculo, 2. quia aliquod magnũ uisibile non posset simul totum uideri, quia pupilla non posset existens corpus paruum totum defluxum simul suscipere. Præterea quomodo non laborat uisum inuadendo suscipiens tot defluxus, & ei incidentibus tot corporibus. & quare etiam illa sic subtalia existentia non impedirentur a uentis, & quare etiam oculis clausis non uidemus cum sint subtalia debuissent enim penetrare oculum excessu subtilitatis. Diuinus Plato in Thimeo posuit ꝙ ab oculis exeunt quædã fulgura quibus illuminantur uisibilia & uidẽtur, & sic uisio fit extramittendo, & mouerunt ipsum rationes supra adductæ quam opinionem impugnat Ar. in lib. de Sensu, & Sensato, ut est ibi uidere, & declarando ipse philosophus quomodo fit uisio ait, ꝙ a forma rerum uisibilium se… et lumine uel colore immutatur medium illuminatum, ad speciem coloris, vel luminis, & medium immutatum immutat uisum & sic fit uisio rei cuius similitudo informat organum uisus qua ueritate posita nullum sequitur inconueniens.

Pro hoc uide Auerr 6. Metaph cõ. 8. & 7. Metaph. 21. & Caie. p. p. q. 75. in expositione 6. ar. Quomodo uisus nõ uidet extra mittendo sed intra. vide D. Tho 4. sen. dist 44 q. 2. ar 1. & 2. ex 11 lect. 12.

Et ad rationes in oppositum dicitur Ad primam ut habetur in resp. 4. arg. quæstionis principalis. Ad secundam dicimus ꝙ si uisio poneretur fieri suscipiendo aliquod quantum, & corporeum, tunc non posset res magna uideri tota simul, sed sic non ponimus, sed illud susceptum est quid spirituale, & impartibile, & est similitudo totius scilicet spiritualis & intentionalis, & ideo videtur tota res licet pupilla sit tanta, sicut in paruo apparet quantum, Ad tertiam dicimus ꝙ licet albedo, & nigredo, & uniuersaliter extrema sensibilium sint contraria, tamen intentiones eorum non sunt contrariæ; sed solum disperatæ quia in uno puncto medij simul est intentio albi, & nigri, ideo non contrariantur, nec repugnant, Ad ultimam dicimus ꝙ ideo una res uidetur aliquando ut duæ, quia cum sint duo nerui procedentes ad oculos in quorum contactu sita est uis, ubi uniuntur duę species, quę recipiuntur in extremitatibus oculorum conuenit unum illorum neruorum eleuari a loco contactus, vel aliquo modo, quia remoueri a loco contactus, & tunc illę species uisibiles delatę per neruos in spiritu uisiuo ad sensum communem nõ uniuntur in aliquo uno puncto, & tunc notificatur, & præsentatur tamquam duo, & sic iudicatur esse duo, quantum est ex parte uirtutis uisiuę, quando ergo dicitur ꝙ unum non potest uideri ut duo, uerum est oculo existente in sua naturali dispositione, sed per modum accidentalem, & in naturalem possibile erit. Vide in 13 particula problematum, problemate. 11.

QVAESTIO. IX.

An detur sensus agens, sicuti datur intellectus agens.

Causa autem quoniam singularium quidem secundum actum sensus &c. Tex. LX.

Vide Auerr. Comm. 60.

VAERITVR Nono. Vtrum oporteat dare sensum agentem. Et videtur quòd sic. Primo Omnis potẽtia passiua reducitur in actum, per aliquod agens, potentia enim passiua est principium trãsmutãdi ab alio, vt dicitur 5. Meth. Sed visus, auditus, & aliæ potentiæ cognoscitiuæ sunt potentiæ passiuæ, vt dictum est in præcedenti quæstione, ergo oportet ponere aliquem sensum agẽtem, reducentem illas potẽtias in actũ. Si dicatur quòd reducuntur in actũ, ab obiecto sensibili. Tex. 17.

Contra

Contra nihil potest agere vltra suã speciem, sed species quæ recipitur in sensu, est sp ritualis: ergo non potest produci ab obiecto quod est materiale.

Secundo. In omni natura quæ aliquando est in actu, aliquando vero in potentia, est aliquid quo est omnia fieri, & aliquid quo est omnia facere, sed natura sensitiua aliquando est in actu, aliquando in potentia: ergo in ea est potentia passiua qua sit omnia fieri, & alia potentia actiua qua sit omnia facere, consequẽtia nota cum minori, visus enim, aliquando est in actu videndi, aliquando in potentia, similiter est de alijs sensibus. Maior vero est Philosophi, per illam probantis, esse in anima intellectum agentem.

9. de anima tex. Commen. 17.

Tertio. Si non daretur sensus agẽs: quæritur, cui attribuatur sensatio. Nõ potest attribui ipsi potentiæ passiuæ: quia tunc eadem potentia, esset actiua, & passiua. Non speciei sensibili, quia non dicimus ꝙ species visibilis uideat, sed homo. Cum ergo non attribuatur potentiæ passiuæ, neque speciei sensibili, relinquitur oportere dari sensum agentem, cui operatio attribuatur.

2. de anima Cõmen. 59.

Quarto. Commentator dicit, Philosophum opinari, ꝙ prima perfectio sensus sit ab intelligentia agente. secũda autem perfectio, sit a sensibilibus. Sed prima perfectio sensus, est species sensibilis, sicut prima perfectio intellectus, species intelligibilis: ergo datur sensus agens illam speciẽ. quam vocat Commentator intelligentiam agẽtem. Idem vult commen. 60.

Respondetur ad hoc. Quia quæstio ista, a plerisque prolixe tractata est, non me in eius determinatione extendam, sed breuibus tangam quid ego sentiam. Primo ergo, adducam aliquas opiniones falsas. Secundo, ponam opinionem quam credo veram.

Sciendum tamen, ꝙ quæstio ista dupliciter disputari potest. Primo. Vtrũ omnes potentiæ sensitiuæ cognoscitiuę, sint actiuæ, & de hoc non quæro, quia in præcedenti quæstione, satis dictũ est Secundo. Vtrum præter potentias sensitiuas passiuas, oporteat ponere aliquam potẽtiam sensitiuam actiuam, reducentem illas in actu, & de hoc quæritur hic. Quęsiti quid sit sensus.

Vna itaque opinio de sensu agente fuit, ꝙ sensus agens est dandus, & ꝙ extrinsecus a passiuis sensibus, & est quædam intelligentia scilicet intelligẽtia mouens orbem lunę. 1. opinio.

Contra istam opinionẽ arguitur sic. In naturis perfectis oportet præter agens vniuersale, esse etiam agens particulare, sicut in natura humana, homo producit hominem, tanquam causa particularis. Sed natura sensitiua, in animalibus perfectis est natura perfecta: ergo si esset dandus sensus agens, oporteret dare præter sensum qui esset causa vniuersalis, etiam sensum particularem. Sed si esset, substãtia separata esset causa vniuersalis: ergo pręter illum oporteret dare aliũ sensum agentem, & per consequens ista opinio est insufficiens. Contra opi. arg.

Secundo. Si sensus agens esset substantia separata, sequeretur ꝙ homo præsentibus sensibilibus, non posset vti sensibus quandocunque vellet, sed hoc manifeste apparet falsum, ergo &c. Probatur consequentia. Quia id quod indiget ad suam operationem agente extrinseco, non potest operari nisi secundum beneplacitum agentis. 2. arguitur.

Secunda opinio est, quorundam dicentium, ꝙ in anima sunt duplices po-

tentiæ sensitiuæ, quædam enim dicuntur sensus passiui, aliæ vero sensus actiui, & quod ponendus est sensus agẽs, ad hoc, vt causet speciem sensibilem in sensu.

Contra istam opin. arguitur.

Contra istam opinionem arguitur. Quia aut tales potentiæ sunt separatæ ab organo, aut sunt subiectiuæ in aliquo organo. Non primum, quia proprium est partium intellectiuarum esse

Tex. 17.

sine organo, vt patet 3. de anima. Nõ etiam secundum, quia aut haberent organa distincta ab organis aliarum potentiarum, aut non. Si haberent distincta, tunc videtur philosophus valde diminutus, quia cum determinauerit de organis aliarum potentiarum, omisit determinare de organis istarum. Si habent eadẽ organa oportet quod in oculo sit potentia visiua actiua, & potentia visiua passiua, & sic de alijs organis. Tũc sic. Si in oculo essent istæ duæ potentiæ extensæ ad extensionem organi, tunc aut visus agens per se, ageret sufficienter sine obiecto, in visum passiuum, aut simul cum obiecto. Si primum, tunc visus semper videret, quia potentia actiua sufficiẽs naturalis semper esset approximata potentiæ passiuæ. Si secundum. Contra arguitur. Quia duæ causæ concurrentes ad vnũ effectum sicut causa prima & secũda, sic se habent, quod causa secunda, agit in virtute causæ primæ. Sed istæ non possunt sic se habere. Aut enim obiectum aliquid imprimeret in visu: aut ipse visus agens, imprimeret in obiectum. Non primum, quia tunc visus agens, esset pontentia passiua, quod negas. Non etiam secundum, quia tunc, visio fieret extramittendo, quod est contra mentẽ philosophi in de sensu & sensato. Tum etiam, quia cum aliquid videatur a remotis locis, ridiculum videtur, quod visus noster imprimat virtutem vsque ad illum locum. Nam cum peruenisset ad locum, esset adeo debilis, quod obiectum per illam non posset ad tantam distantiam mouere visum. Hoc autem inconuenientius apparet in auditu: quis enim diceret, auditum nostrum agere in campanam sonantem.

Præterea, philosophus nunquã vbi loquitur quomodo reducãtur sensus in actum, facit de aliquo mouente mentionem, nisi de obiecto & medio, vt patet 2. huius. Tex. 71.

Tertia opinio est aliorum dicentiũ, quòd oportet ponere in anima sensum agentem correspondentẽ sensibus passiuis scilicet visum agentem, auditum agentem, & sic de alijs: non vt causet speciem sensibilem in sensu: sed vt causet sensationem in sensu passiuo, puta visus visionem, auditus auditionem. 3. opi.

Ad fundamenta huius opinionis, dicetur in tertio huius, quia eisdem fundamentis vtitur ad probandum intellectum agentem esse intellectionis causam &c.

Quarta opinio quæ est vera ponit, quòd nullo modo est ponendus sensus agens distinctus a sensu passiuo. 4. opi. quã dicimus esse veram.

Quæ opinio probatur primo sic. Si in anima esset sensus agens, tunc quæritur de suo obiecto, aut est aliquid sensibile, aut non. Non secundum, quia cuiuslibet potentiæ sensitiuæ obiectum est sensibile. Non primum, quia tunc talis sensus ageret in ipsum sensibile, cum virtus actiua, agat in suum obiectum, hoc autem est falsum: quia tunc sentire nõ esset actio immanens, quod est contra pilosophum: ergo &c. 9. meth. tex. 16.

Respondetur, quòd sensus agens, agit ad ipsum sensibile, secundum quod habet

habet esse spirituale in anima per suã speciem. Species enim sensibilis, est immediatum principium receptiuum sensationis, quã producit sensus agẽs.

Contra istam responsionem arguitur. Primo, quia per illam non tollitur quin sentire sit actio transiens. Species enim sensibilis, est in sensu passiuo, secundum eos, & sentire productum per sensum agentem, recipitur in specie sensibili: ergo recipitur in alio subiecto a suo agente, et per cõsequẽs, erit actio transiens.

Secundo, quia id quo cognoscens dicitur cognoscere rem cognitam: non tantum est susceptiuũ cognitionis, sed etiam productiuum, sed species sensibilis est id quo cognoscens cognoscit, simile enim simili cognoscitur, vt dicitur 1. de anima: ergo male dicitur ꝙ species est solum principium receptiuum cognitionis.

Tex. 61.

Secũdo principaliter arguitur, quia philosophus, differentiam ponit, inter intellectum et sensum: quia obiecta sensuum & actiua operationis sensuum, sunt extra animam, non autem obiecta intellectus, quia obiecta sensuum, sunt singularia, obiecta autem intellectus, vniuersalia. Ex quibus verbis arguitur. Actiua operationis sensuum, sunt sensibilia extra animam: ergo non sensus agens distinctus ab alijs sensibus.

2. huius. Tex. 60.

Respondetur ꝙ duplex est agens. Vnum disponens ad receptionem actus postremi, sicut disponens ligna ad faciendam nauem, dicitur agens disponens in factione nauis. Aliud est agẽs perficiens, quod scilicet in subiecto disposito deducit actum postremũ, sicut nauifactor inducit formã nauis, in materia disposita. Mens ergo philosophi est, ꝙ sensibilia exteriora, sunt causa disponens operationis sensus, causant enim species sensibiles in sensu, quibus disponitur sensus, ad susceptionẽ actus faciendi, cum hoc tamen stat, ꝙ sensus agens sit agens perficiens sensationes.

Duplex est agens.

Sed contra, quia philosophus ibi ostendit differentiam inter sentire, & considerare, quia actiuum sensationis est extra, actiuum autem cõsiderationis, est intra animam scilicet vniuersale. Distinctio autem quæ ponitur inter aliqua, secundum diuersitatẽ actiuorum immediatorum videtur esse accipienda, secundum diuersitatem agẽtium perficientium, quare responsio nulla est.

Præterea, si philosophus ibi loqueretur de agente disponente solũ, tunc posuisset aliud agens perficiens, quod non posuit: quia semper, loquens quomodo reducatur sensus de potentia in actum, dicit ꝙ a sensibili reducitur.

Tertio arguitur auctoritate Commen. dicentis. Necesse est si sensus essent virtutes actiuæ, vt sentirent ex se & non indigerẽt in sentire aliquo extrinseco. Item dicit ꝙ mouens primam perfectionem in sensu, & extrahens eam in secundam, sunt extrinseca sensata. Et quòd sensus non mouetur motu qui dicitur comprehensio nisi a rebus particularibus sensibilibus, & ista sunt extra animam. 2. de anima Cõmen. 51. Comm. 60.

Ad primã auctoritatem dicũt quidam ꝙ Commentator arguit cõtra philosophos, quos Aristo. reprehẽdit: qui ponebant omnes sensus esse actiuos, tunc enim ista positione facta, sequitur id quod deducit Commen. Comm. 60.

Sed contra est, quia Commen. arguit contra illos philosophos, non quia ponerent omnes sensus esse actiuos, sed quia ponebant sensibilia esse

acta

actu in sensu, vt patet ex tex. 52. philosophi. Ponebant enim sensum compositum ex sensibilibus, vt possit cognoscere sensibilia. Contra quos arguit Commen. de mente philosophi. Si sensibilia sunt in sensu, sequitur quod poterit sensus sentire sine sensibili exteriori: quia tunc ibi agens, esset sufficienter approximatum passo.

2. de anima tract. 1. cap. 6. S. Doc. 1. par te quæst. 79. art. 3. ad primum.

Tenendum est igitur sm mentē Alb. & S. Doc. quod nō datur sensus agens: sed ipsum sensibile exterius causat per se similitudinem in sensum, & sensus factus in actu per illam similitudinē producit sensationem.

Pro cuius notitia aduertendum secundum Alber. ibidem, quod quælibet forma, nata est muliplicare seipsam, inquantum est simpliciter et immaterialis. Vnde cum producitur in aliquo forma secundum esse spirituale, producēs est ipsa sola forma, quæ ex sua īmaterialitate habet, vt possit multiplicare intentionem suam. Cum autem producitur forma secundum esse meteriale, producens non est sola forma, sed agēs materiale, sicut cum producitur calor intentionalis in aere, solus calor existens in materia, est productiuus illius intentionis, cum autem producitur calor habens esse materiale, non solus calor: sed corpus calidum illū producit. Potest ergo sensibile per se, causare suam similitudinem in sensu, quia ipsa forma sola quæ est immaterialis, intentionem sui immaterialem causare pōt.

Solutio argumentorū.

Ad rationes in oppositum respōdētur. Ad primum dicitur sicut ibi dicebatur. Ad improbationem dicitur, quòd species quæ est in sensu, est eiusdem rationis & eiusdem generis cum forma extra animam. Nec valet, quod illa est spiritualis, et non ea quæ extra est: quia licet species in sensu sit recepta sine materia, non est tamen totaliter spiritualis, cum non sit abstracta a cōditionibus materialibus. Est enim singularis, sicut illa quæ est extra, & singulariter repræsentat.

Quæst. de anima ar. 4. ad tertium.

Dicitur secundo vt habet S. Thom. quòd licet conditio recipientis non possit speciem receptam transferre de genere in genus, potest tamen eodem genere manente, variare speciem receptam secundum aliquē modum essendi. Dicimus ergo, quod sensibile producit formam alioris gradus in sensum, quantum ad modum essendi, quam in seipso habeat propter conditionem recipientis, qd habet immaterialiter recipere.

Si autem instetur, quia agens nō est ignobilius forma producta, & sic videtur, quod sicut sensibile nō potest vltra suam speciem agere, ita nec formam altioris, aut perfectioris gradus producere possit.

Respondetur dupliciter. Primo, quod non est inconueniens formam agentis, esse imperfectiorem forma producta, quantum ad modum essendi: quādo ex conditione tātum recipientis, forma recepta perfectiorē modū essendi habet.

Po. quæst. 5. ar. 8.

Secundo iuxta doctrinam S. Thom. respondetur, quod sui similitudinem secundum esse immateriale et spirituale, in medio & in sensu causare conuenit sensibili, secūdum quòd aliquid de proprietate superioris naturæ, idest naturæ spiritualis participat, & vt sic, sensibile non est inferioris gradus quam sit forma in sensu.

Alber. tract. 3. 2. de anima c. 6.

Potest secundo ad mentem Alber. ad principale argumentum responderi quod tunc forma naturalis vltra suam speciem non agit, quia se sola speciem sensibilem producit. & ipsa est ita essentia

tia simplex in se & spiritualis, sicut species quæ est in sensu.

Ad secundum conceditur, ꝙ in natura sensitiua est aliquid reducens sensum de potentia in actu, sed non valet, ergo est sensus agens. Dico enim, ꝙ tale actiuum non est sensus agens, sed sensibile. quod inquantum actiuum speciei sensibilis, pertinet ad naturam sensitiuam. Ad propositionem autem philosophi dicetur in tertio.

Ad tertium dicitur, ꝙ sensatio attribuitur non sensui per se, neque speciei per se, sed sensui informato specie sensibili.

Cui est attribuenda est sensatio. Ad quartum dicitur primo, ꝙ per primam perfectionem sensus non accipit Commen. speciem sensibilem, sed potentiam sensitiuam, ꝙ autem hoc sit de mente eius apparet, eo ꝙ illa verba dicit exponendo tex. illum philosophi. Sensitiui autem prima quidē potentia mutatio fit a generante. Vnde in principio cōme. dicit ꝙ transmutatio sentientis, quæ fit per agens quod educit virtutes sensitiuas de potentia materię generatis animal, est similis transmutationi hominis de ignorantia ad scientiam. Com. 59. Dicitur autem ista prima perfectio esse ab intelligentia: quia est a generante virtute cęli motu ab intellectu. aut quia fit a virtute formatiua existēte in semine, quæ dicitur intelligentia eo ꝙ occulte operetur.

Dicitur secundo, ꝙ licet Commen. aliquando uideatur ponere sensum agētem extrinsecum. tamen vt ex verbis eius apparet dubitatiuę loquitur.

Auerr. sensum agētem extrinsecum posuisse videtur. Dicitur tertio, ꝙ non esset forte inconueniens dicere ꝙ Commen. voluit esse sensum agentem extrinsecum scilicet intelligentiam, simul cum sensibili causantem speciem sensibilem. sed hāc opinionem non sequimur.

Sed contra hanc responsionem & contra verba Aristotel. dicentis. Tex. 59. Primam mutationem sensitiui, a generante fieri, dubitatur. Supponitur. n. ꝙ sicut ad actū sciendi, requiritur scīētia in intellectu: ita ad actualem sensationem, species sensibilis exigitur, tria enim ad actualem sensationem concurrunt scilicet potentia sensitiua, species sensibilis, & ipsa actualis sensatio. Si cut ad actum sciendi, potentia intellectiua, habitus scientificus, & actualis consideratio. Quæ concurrūt ad actualem sēsationem. Tunc sic. Per primam mutationem sensitiui de potentia scilicet prima, in actum primum, aut intelligis acceptionem potentiæ sensitiuę: aut acceptionem speciei sensibilis. nihil enim aliud in hoc, rationem actus primi potentiam terminātis habere potest. Si potentię sensitiuæ acceptionē: tunc hęc prima mutatio est quidem a generante. sed falsum erit quod inquit philosophus. Cum autem generatum fuerit sensitiuum, habet iam sicut scīētiam: ita & sentire. Nam & potentia sensitiua in hoc ordine, non proportionatur scientiæ: ita vt vtrumque sit actus primus eodem modo: sed potius potentiæ intellectiuæ: scientię autem species sensibilis respondet: ideo sicut habens virtutem intellectiuam: & nūdum scientiam adeptus dicitur sciens in potentia. vt habetur tex. 55. quia ē talis naturę, vt fit sciens & scientiā habeat: ita & habens potentiam sensitiuam, nondum spē sensibili informatus dicetur sentiens in potentia: quia est talis naturæ, & aliquando fit sentiens, & speciem sensibilem habeat. Si antē speciei sensibilis acceptionē intelligis: verum quidem erit: ꝙ cum generatū est sensitiuum, habet iā sicut scīētiam

quia

quia species sensibilis in sentiendo, sciētiæ proportionatur, in intelligendo: sed tunc falsum est ꝙ hæc mutatio sensitiui sit a generante. Non enim generans animal, speciem rei sensibilis in sensu generat, sicut neque generans hominem generat in intellectu species, intelligibiles.

Duplex differentia inter sensum & intellectum.

Pro huius solutione sciendum est, ꝙ licet ad actum sciendi, requiritur scientia: in hoc tamen duplex est differentia. Prima est, ꝙ scientia etiam considerationem habitualiter in intellectu retinet. Species autem sensibilis de qua philosophus in primis intēdit, post sensationem, in potentia cognoscitiua non remanet. Secūda est, ꝙ intellectus antequam informetur habitu scientifico, non est in potentia proxima ad actū sciendi: sed tantum in potentia remota propter quod nō potest tunc homo quādo uoluerit actualiter scire. Sensus autem, etiam antequam spē sensibili informetur, est in potentia proxima ad sentiendum: & ideo potest homo cum voluerit præsente obiecto extrinseco, & deductis impedimentis, actualiter sentire. Huius autem diuersitatis ratio est quia nullo alio concurrente, sensibile solum, simul speciem sensibilem in sensu causat, & actualem terminat sensationem: simulq; & sensatio & species sensibilis esse desinunt: scientia autem, non ab ipso solo scibili: sed simul intellectus agentis actione concurrente causatur: simulque scientia & actus sciendi, esse non desinunt. Ex his sequitur, ꝙ per se sensus exterior, est in potentia ꝓxima ad sentiendum: vtpote qui ad solam obiecti exterioris præsentiam exire possit in actum: nec speciē sine actuali sensatione habere possit: non autem intellectus est per se in potentia proxima ad actualiter sciendum: cum indigeat actione, non solum phantasmatis sed etiam intellectus agentis, in ipso scientiam causantis: & si sit aliquādo scientia in intellectu ab actu sciendi separata.

Ratio diuersitatis.

Corrolariū auctiendū.

Ad argumētum ergo dicitur, ꝙ per primam sensitiui mutationem intendit philosophus, potentiæ sensitiuæ acceptionem. Antequam enim animal sit in actu, est in potentia ad esse sensitiuū cum autem factum est animal: est sensitiuum in actu scilicet primo non autem in actu secundo: immo est ad ipsum actum secundum in potentia. Cum autem instatur: quia potentia sensitiua in sentiendo non proportionatur scientiæ: sed virtuti intellectiuæ. Dicitur, ꝙ licet non proportionetur scientiæ in orne operandi absolute: quantum tamen ad facultatem operandi, proportionatur. Sicut enim habens scientiam, potest immediate in actum sciendi exire: ita & habens sensum, in actum sentiēdi immediate exire potest: eo ꝙ ad præsentiam sensibilis statim sentiat. & nō oporteat ante ipsum sentiendi actum, aliquem habitum in sensu causari: qui quandoque sit ab actu secundo separatus. Species enim sensibilis, quia simul est: & non est cum actu sentiendi, magis actus secundi, quam actus primi rationem habet.

Quid intelligendum p per primam mutationē.

Quid habeat species sensibilis.

ADDI.

A D D I.

VT sciantur Patroni opinionum harum, quas recitat Auctor, & omnes alij, qui de hac materia scripserunt est notandum, ꝙ prima, & famosa opinio de sensu agente, fuit illa, quam tuetur Iandunus, & Apolinaris Cremonensis: Hi asserunt duas esse potentias sensitiuas in quolibet organo realiter distinctas, agentem scilicet, & patientē, & organum ratione potentiæ, & passiui recipit species, ratione agentis sentit, & agit, & sensatio actio est.

2. de anima q. 16. q. 15.

Alia fuit opinio ipsius Plotini, quam sequutus est Simplicius in hoc Lib. exponendo tex. 51. vnde arbitratur sensationem esse actionem solius animæ, & nullo modo passionē, asserit.n.speciem sensibilem in solo organo recipi, quæ excitat animam, ueluti sopitam, ad sentiendum, tamen ipsa anima est, quæ sola per potentiam sibi inhærentem uidet, gustat, olfacit, &c.

Opinio prima de sensu agente. 2. opinio ꝗ sequitur Simplicius.

Tertia opinio est Romani Egidij de cognitione Angelorum, & Pauli veneti, & Caietani Tienensis, & Augustini Suessani in libello de sensu agente. Hi enim omnes asserunt ꝙ ad sensationem duo necessario concurrunt, unum ex parte obiecti, quod est species & similitudo ipsius, alterum ex parte sentientis, quod est uis, & potentia sensitiua, & si deficit unum istorum, sensatio non fit, sed necessario concurrit vtrumque: Vnde sequitur ex hac opinione, ꝙ sensatio non est aliud, quam receptio, & unio speciei sensibilis cum potentia, & ui sensitiua, vnde in medio non dicitur receptio speciei, sensatio: quia deest uis sensitiua, in organo autem animato sensatio est, scilicet uisio, uel auditio ob id aliquo modo potentia dici potest effectiua causa sensationis, sed non ꝙ efficiat actum alium præter speciei receptionem, hæc est formaliter sensatio, & hanc opinionem tueri etiam uidetur Cardin. Caietanus, qui postquam soluit quæstionem illam pulchram, ac difficilem, num sensus sit potentia ad actum primum, & secundum, an ad actum secundum tantum, deducit, solutionem huius quæsiti, an sensus sit potentia pure passiua, & concludit vanam esse phantasiam putantium dari sensum agentem, addendo ꝙ quatuor sunt, quæ fallant istos pauperes duo communia, & duo specialia uide ibi.

Tertia opinio Romani Egidij. Sensatio quid. Opinio Caiet. Card.

Quarta opinio quam videtur sequi Auctor, est opinio Alberti magni lib. de apræhensione, & in summa de homine, hic enim arbitratur, ꝙ species in organo est principium actiuum sensationis, & potentia organica informata per speciem, est principium sensationis, & huius opinionis uidetur etiam esse D. Thom. dicens, sicut calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei uisæ est principium formale uisionis in oculo, & 79. q. p. p. art. 3. soluens argumentum ꝙ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed quia sensus est in potentia ad sensibilia non ponitur sensus agens, sed sensus patiens tantum: ergo cum intellectus noster sit in potentia ad intelligibilia uidetur, ꝙ non debet poni intellectus agens sed patiens tantum, sed non cōcludit hoc argumentum quia sensibilia inueniuntur actu extra animam, & ideo non oportet ponere sensum agentem, & quia in parte nutritiua omnes potentiæ sunt actiuæ, in parte sensitiua omnes passiuæ, in parte intellectiua, est aliquid actiuum, & aliquid passiuum, hoc idem etiam scribit de verit. q. 26. ar. 3. hāc opinionem sequutus est Scot. 2. de anima q. 12. & Capr. 3. sent. dist. 14. q. 1. Vide etiam 2. cont. gent. cap. 57. vbi disputatur de opinione Plat. de unione animæ intellectiuæ ad corpus. Vide quoque Auctorem in expositione illius cap. vbi declarat quomodo sensatio est operatio sensus, & quomodo sensus est potentia passiua, & quomodo sentire consistit in moueri, &c.

Opinio Auctoris est Alber. in summa de homine. Opin. D. T. p. p. q. 56. art. 1. Vt sēsus ad sēsibilia ita intellectus ad intelligibilia ex 3. de anima tex 3. Opinio Sco. 2. cont gen. c. 57.

QVAESTIO. X.

Si sensus particularis possit decipi circa proprium sensibile an non.

Dico autem proprium quidem, quod non contingit altero sensu sentiri, & circa quod non contingit errare, vt uisus coloris &c. Tex. LXIII.

Iannunus quæst. 17.

QVAERITVR Decimo. Vtrũ sensus particularis possit decipi, circa proprium sensibile. Et arguitur ꝙ sic.

Primo infirmus iudicat dulcia esse amara, ergo sensus gustus decipitur, circa suum sensibile.

Iauellus q. 31.

Secundo, sicut se habet intellectus ad suum proprium obiectum, ita & sensus. Sed intellectus põt decipi circa proprium obiectum tribuẽdo quidditatem ei cui non conuenit, aut quia partes diffinitionis non coherent, vt dicitur in 3. huius ergo &c.

Tex. 11.

Tertio, visus iudicat in iride, diuersitatem colorum, & tamen ibi nõ sunt colores illi ergo etc.

De collo columbæ habet sensus errorem.

Quarto si album videatur per vitrum viride, apparet viride: ergo circa illud visus decipitur.

Respondeo ad quæsitum & duo faciam. Primo premittam aliqua necessaria ad propositum. Secundo dicam ad quæsitum.

Duo ad veram cognitioné requiruntur.

Quantum ad primum sciendum primo, ꝙ ad veram cognitionem duo requiruntur scilicet acceptio similitudinis, rei cognite, & iudicium de tali re. Sicut si aliquis debet vere intelligere quid est homo, oportet ꝙ informetur eius intellectus, similitudine hominis, & vere iudicet de homine, per illam similitudinem, quodcunque istorum nõ fuerit rectum, aut quia similitudo cogniti erit extorta, aut quia iudiciũ non erit rectum propter aliquod impedimentum, non erit illa vera, & recta cognitio.

Sciendum secundo, ꝙ iudiciũ vt hic sumitur, dicit quandam determinationem apprehensionis. Sicut cum tactus apprehendit determinate calidum, dicitur determinare illud esse calidum, non quia formet hanc propositionem: hoc est calidum, sed quia determinate apprehendit, & percipit illud tanquam calidum, non autem vt frigidũ. Verum iudicium, & vera cognitio quę sit.

Sciendum tertio, ꝙ quando potentia cognoscitiua apprehendit, sicut est in re, tunc dicitur vere iudicare, & uere cognoscere. quando autem apprehendit aliter q̃ sit in re tũc dicitur false cognoscere, decipi & errare. Sicut cum potentia visiua apprehendit tanquam nigrum, quod est album decipitur, quando autem apprehendit tanquã albũ, quod est albũ, vere iudicat.

Quantum ad secundum opinio Aliquorum est, ꝙ sensus non errat circa proprium sensibile, in maiori parte, in minori uero parte, potest errare. Pro sua opinione notat, proprium, sensibile dici duobus modis. Vno modo, prout est in re, secundũ esse materiale. Alio modo, secundum ꝙ est in medio, aut organo per abstractionem a materia scilicet Hæc opinio non est amplectenda.

ſcilicet ſecundum eſſe intentionale. Dicit ergo duo. Primum eſt ꝙ decipitur multotiens ſenſus circa ſenſibile ſecundum ꝙ eſt in re, quia per hoc eſſe non habet agere in ſenſum. Secundum eſt, quòd circa ſenſibile, ſecundū eſſe quod habet in abſtractione (quod ſane poteſt multipliciter variari ſecundum ſcilicet diſpoſitiones medij aut organi) non poteſt errare, quia re vera ſenſibile, tale eſſe habet in abſtractione, quale iudicat ſenſus, licet nō habeat ta le eſſe in re.

Verum quia iudicium datur de re, ſecundum ꝙ in ſe eſt, ſi debet eſſe uerū non autē vt eſt in abſtractione, videtur eſſe magis ſecundum intentionem philoſophi, ꝙ ſenſus particularis non poteſt errare circa proprium ſenſibile, ſecundum ꝙ eſt in ſe.

Vera opinio. Propter quod eſt alia opinio Themiſtij quam ſequi uidetur S. Thom. ſcilicet ꝙ ſenſus particularis nō pōt decipi circa propriū ſenſibile, tribus conditionibus obſeruatis. Prima eſt, vt ſit debita diſtantia inter ſenſum, & ſenſibile. Secunda, vt mediū ſit purū & nō impeditū, Tertia, vt organum ſit ſanū & nullo modo leſum. Si aliqua iſtarū conditionū deſit, poteſt accidere error in ſenſu. Iſta cōcluſio & ſi non indiget probatione. Probatur tñ ſic. Naturalis actus vniuſcuiuſque rei, ſemper eſt vno modo, niſi ſit impedimētū, ſed cognitio eſt naturalis actus, cuiuſcunque potentiæ cognoſcitiuæ: ergo &c. cōſequentia nota cum maiori, quia natura ſemper vno modo operatur. Minor vero probatur. Illud eſt actus naturalis alicuius, ad quod per ſe & eſſentialiter ordinatur: ſed ad cognitionem per ſe & eſſentialiter, ordinatur potētia cognoſcitiua: ergo &c.

Duplex eſt obiectū ſ. formale adęquatum: & materiale n adequatū. Sciendum tamen ꝙ duplex eſt obiectum ſ. formale & adequatum, et materiale non adequatū. Sicut viſus, obiectum formale adequatū eſt color, inadequatū aūt, eſt albedo, nigredo, et alij colores particulares. Cū ergo dicitur, quòd ſenſus pōt errare circa proprium ſenſibile propter aliquod impedimētū, intelligēdū eſt de obiecto materiali inadequato, nō aūt de adequato, nunq̄.n. iudicat viſus colorē, quin aliquē colorem videat, neq; auditus, ſonū, quin aliquem ſonū audiat, & hoc uidetur intellexiſſe philoſophus, dū dixit & non decipitur viſus quoniam color. Tex. Commen. 63.

Ad argumenta. Ad rationes in oppoſitum rñdetur. Ad primū dicitur ꝙ infirmus dulcia iudicat amara, quia organū eſt indiſpoſitum, lingua.n. eſt reſperſa humore amaro, quo fit, vt omnia amara videantur.

Intellectus poteſt errare per accidens. Ad ſecundū dicendū primo, ꝙ intellectus pōt errare per accñs circa proprium obiectū, ex eo ꝙ primæ operationi intellectus admiſcetur aliqua cōpoſitio ſ. aut quia intellectus componit partes diffinitionis ſibi non coherētes, aut quia diffinitio nō conuenit ei quod diffinitur.

Dicitur ſecūdo, ꝙ per ſe nō pōt errare ſ. quādo ibi nō eſt aliqua cōpoſitio.

Senſus non poteſt errare per ſe. Dicitur tertio, ꝙ eodē modo ſenſus non poteſt errare per ſe circa propriū obiectum, poteſt tamen errare per accidens, propter aliquod impedimētū.

Ad tertium dicendum, ꝙ licet non ſit illa diuerſitas colorum, eſt tamen ibi aliquis color, vnde non decipitur circa colorem, ſed decipitur circa proprium colorem, propter radios ſolis reuerberantes ad nubem roridam.

Ad quartum dicitur, quòd illud accidit ex defectu medij ſcilicet aeris intercepti corpore viridi.

ADDI.

Dubitatio de sensibili, s ordine ad sensum.

Circa id quod habetur in tertia responsione secundi argumenti, ꝙ sensus non potest errare per se circa proprium obiectum, potest tamen errare per accidens, dubitaret Aliquis, an possit dari aliquod sensibile in actu, ꝙ non possit sentiri, quia si datur, grauior difficultas accideret, quomodo se haberet sensus circa istud: an erraret, vel non, & ꝙ detur istud, ita probant Aliqui: actus primus potest esse sine actu secundo, vt scientia sine considerare, ut patet in hoc libro, sed sensibile est actus primus respectu sentire: ergo sensibile potest esse absque eo quod unquam sentiatur.

Tex. 5.

Præterea sicut est de sensu, ita est de sensibili, sed potest esse aliquis sensus secundum actum ita debilis, qui non potest secundum actum sentire, sicut sensus subtilior excellit minus subtilem, hic sensus minus subtilis seorsum separatim non sentit per seipsum, licet coniunctus cum alio sentire possit: ergo similiter potest esse aliquod sensibile, quod non potest secundum se sentiri, licet existens in toto faciat ad sensibilitatem totius.

Actio requirit determinatam quantitatem.

Adde etiam quia quandocunque est aliquod natum agere aliquam actionem sub determinata quantitate, ipsum potest esse ita paruum, quod nō poterit in illam actionem: cum ad actionem requiratur debita quantitas, sicut forma ut scribit Auerr. 8. Phy. sed sensibile est natum agere in sensum sub determinata quantitate: ergo poterit esse sensibile in actu ita paruū, ꝙ non aget, nec poterit agere in sensū, & sic non poterit sentiri.

Comm. 44.

Opin. Alex. de hac disputatione.

Propter has rationes, quæ tactæ sunt dixit hic Alex. quod sit dare aliquod sensibile seorsum existens, quod non potest actu secundum se sentiri, quæ opinio ut mihi videtur non potest stare, quandoquidem si esset aliquod sensibile, quod nunquam actu posse sentiri: tunc illa potentia esset ociosa, quia ponatur ꝙ aliquod sensibile ordinetur ad hoc, quod quandoque actu sentiatur, & sic si nunquam habens talem potentiam posset actu sentiri, tunc illa potentia non attingeret suum finem, & sic esset ociosa: hoc autem est inconueniens in natura, vt scribitur primo lib. de Cælo & Mundo. & confirmatur, quia quod est impossibile sentiri, impossibile est esse sensibile, 3. Metaphy. si enim impossibile est esse sentiens, impossibile est esse sensibile: ergo per oppositum a destructione consequentis, si possibile est aliquod esse sensibile, possibile est ipsum sentiri, & sic omne sensibile in potentia sentiri potest, quia eius est potentia cuius est actus: sed omni sensibili inest potentia sentiendi: ergo & actus sentendi aliquando competit.

Inpugnatur Alex.

Tex. 31. Tex. 12. Si nō datur sensus, nec dabitur sensibile & ē cō tra.

Soluuntur rationes Alex.

Rationes Alex. non concludunt, & Ad primam dicitur, ꝙ quamuis actus primus possit esse sine secundo ut scientia sine considerare, tamen existente actu primo, oportet ꝙ secundus actus sit possibilis, & cum est impossibilis actus secundus, non inest ei primus actus: vnde concedo, ꝙ aliquod sensibile potest esse, quod non sentitur secundum actū sed ꝙ sit aliquod sensibile, quod nō possit sentiri hoc habeo pro impossibili Ad secundā dicimus uerum esse ꝙ sensibile si debet agere in sensum, requirit determinatam quantitatem, sub qua minori agere non potest: sed statim cum potest esse aliquod sensibile, potest habere istam quantitatem, quæ sibi sufficit admouendum sensum, aliter enim nō esset sensibile seorsum existens, & de tali est sermo; Ad tertiam, quæ est secunda in ordine dicimus, ꝙ verum est ꝙ sicut est de sensu, sic suo modo est de sensibili, sed non est aliquis sensus ita debilis seorsum, & diuisim existens, qui nullo modo possit sentire, sed bene verum est ꝙ aliquis subtilior, & vigorosior altero potest illum alterum excedere in potentia sensitiua, quæ secundum se non est nata sentire: quia nec secundum se potest esse separata. Vide D. Tho. 12. q. 31. ar. 5. Vide etiam 2. contra gentes cap. 66. in quo disputat D. Tho. contra ponentes sensum, & intellectum esse idem, uide etiam Auctorem in expositione illius cap. de quæsito principali, vide Auerr. asserentem sensum in maiori parte non decipi circa proprium obiectum vide etiam Alber. tract. 3. c. 5. & Apollinarem, q. 13. & conclude cum Simplicio, & Themistio & cum Auctore qui limitat propositionem triplici conditione.

Vide D. Th. p. p. q. 17. ar. 2. vbi quærit si in sensu è falsitas.

Comm. 64

QVAE-

QVAESTIO. XI.

Num sensibilia communia sint per se sensibilia.

Communia autem motus, quies numerus, figura, magnitudo &c. Tex. LXIIII.

Iauel. q. 24. vide Egidiũ in com. 64.

VAERITVR *undecimo. Vtrum sensibilia communia sint sensibilia per se. Et videtur q non.*

Primo, nulla priuatio sentitur per se. Sed quies, est priuatio motus: ergo non sentitur per se. consequentia nota cum minori. Maior vero probatur. Omne quod sentitur sensu exteriori, est pręsens sensui. Sed priuatio non potest esse præsens. Cum non habeat esse: ergo &c.

Secundo, nullum compositum ex insensibilibus, est sensibile. Sed numerus componitur ex vnitatibus, quæ sunt indiuisibiles, & per consequens insensibiles: ergo numerus non est sensibilis per se.

Tertio, quando aliqua passio conueniens alicui primo, conuenit alteri per se: oportet illa duo esse idem: sicut quia risibilitas primo & per se conuenit homini, Sorti autem per se: ideo homo & Sortes sunt idem realiter. Sed esse sensibile, primo & per se conuenit sensibili proprio: ergo si conueniret per se sensibili communi, sensibile proprium & cõmnue, essent idem. sed hoc est falsum: ergo &c.

Quarto omnis potentia debet esse denudata a suo sensibili per se: sed sensus non sunt denudati a magnitudine: ergo magnitudo non est sensibile per se.

In respõsione quęstionis varijs sũt doctores. Sent. Alber. tract. 3. c. 3.

Circa istam difficultatem sunt plures modi dicendi: quomodo scilicet sensibilia communia sint sensibilia per se. Aliqui enim volunt, quod dicantur sensibilia per se: quia proprias species, & intentiones imprimunt in sensum: per quod distinguuntur a sensibilibus per accidens, quę non imprimunt similitudinem in sensu: a proprijs autem distinguuntur: quia propria percipiuntur tãtum ab vno sensu: communia autem a pluribus Commen. autem voluit sensibilia communia, esse sensibilia per se: quia inferunt pasionem sensibus: sed differunt a sensibilibus proprijs: quia illa agunt in sensum, inquantum sensus est: propria autem agunt in sensum, inquantum est hic sensus. Sicut color agit in sensum visus, inquantum est sensus visus: magnitudo autem agit in visum: non inquantum visus est, sed inquantum sensus est. Hanc opinionem tenuit S. Tho. Alium modum assignat in scripto. vbi vult, quod cum sentire sit quoddam pati, & alterari: illud dicitur sensibile per se, quod facit aliquam differentiam in alteratione sensus: vnde dicit philosophus, quod a sensibili per accidens, nihil patitur sensus: relinquens illud esse sensibile per se, a quo sensus patitur.

Sec. cõmen. commen 64 quã tenuit D. Tho. in 4. disti. 49. q. 2. ar. 2.

Differen-

Aliquid dupliciter circa immutationem sensus potest facere differentiam.

Differentiam autem circa mutationem sensus aliquid potest facere dupliciter. Vno modo, quantum ad ipsam speciem agentem idest quantum ad speciem in sensu, a sensibili agente impressam, secundum quā dicitur sensus pati & immutari:et hoc modo, sensibilia propria circa immutationem sensus, differentiā faciunt, Aliam enim speciem imprimit calor: & aliam sonus: & sic de alijs. Vnde quia species in sensu in actu sunt ipsa sensibilia, ad quæ potentiæ sensitiuæ naturalem aptitudinem habent, secundum harum specierum differentiā, diuersificantur potentiæ. Alio modo, quantum ad modum actionis: quia scilicet diuersificant modum actionis propriorum sensibilium in sensum: & hoc modo faciunt diuersitatē sensibilia cōmunia. Alio enim modo, immutat sensibile quiescens: & alio modo dum mouetur: similiter, alio modo dum est in maiori magnitudine: & alio modo dū est in minori. Item, alio modo plura q̄ vnum, & alio modo figura pyramidalis, quam figura quadrangula. Vnde quia non habent sensibilia communia habitudinem ad sensum tanquam species actiuorum idest tanquam actiua, diuersas species secundum quas immutantur sensus causantia: sed tantum diuersum modum in ipsa spē eadem faciētia: ideo non diuersificantur potentiæ, secundum diuersitatem sensibilium cōmunium.

Contra istam doctrinā arguitur.

Sed contra istum modum arguunt quidā. Videtur enim hic velle S. Tho. ꝙ sensibilia communia, non causant speciem in sensu. Contra autē arguitur sic,

Primo, color motus, aut nihil imprimit in sensu præter id quod imprimebat quiescens: aut aliquid. Si nihil, ergo motus non facit aliquam diuersitatem circa immutationem sensus. Si aliquid, non apparet quid sit illud, nisi sit species: ergo causat similitudinem & speciem in sensum.

Secundo, diuersarum cognitionum diuersæ sunt species ꝓductiuæ: sed alia est visio magnitudinis, & alia coloris: ergo alia species vtriusque.

Corrobatur argumentū.

Confirmatur quia philosophus inferius loquens de sensibilibus communibus dicit, ꝙ hæc omnia motu quodam sentimus.

Per se dupliciter potest accipi.

Pro solutione harum rationum: & pro declaratione mentis S. Tho. Sciendum primo, ꝙ per se potest accipi dupliciter. Vno modo, prout opponitur ei ꝙ est per accidens tantum. Alio modo, vt idem est quod primo. Secundū primum modum, dicimus ꝙ Sortes est risibilis per se: quia conuenit sibi ex intrinseca natura. Sed secundo modo, dicimus quod non est per se risibilis: quia esse risibile, non conuenit sibi primo, sed inquantum est homo.

Differentia inter specié sensibilem, & intelligibilem.

Sciendum secundo, quod hec est differentia inter speciem sensibilem & intelligibilem, quod species intelligibilis: quia recipitur in subiecto immateriali in intellectu, & ratio causandi talem speciem, est natura specifica, ideo naturam immaterialiter idest sine conditionibus materialibus & particularibus repræsentat. Species autem sensibilis: quia recipitur in organo corporali, & principaliter a re particulari materiali, & singulari causatur, ideo rem materialiter & particulariter scilicet cum conditionibus quibus ipsum sensibile variatur, repræsentat.

Aliud ē causare similitudinem in sēsu, & aliud facere differētiam secū dum specié sensibilem.

Sciendum tertio, quod aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differentiam secundum speciē sensibilem, siue secundum speciem agentem.

tem. Causare enim similitudinem, dicuntur, omnia quæ speciẽ aliquo modo repræsentatiuã sui in sensum producũt. Facere autem differẽtiam secundũ speciem agentem est, speciem a qua alteratio sensus specificatur, primo in sensum imprimere, ab alia specie specificante differentem, sic quia aliam speciem causat sapor, aliã color, dato etiã quòd sint in eodẽ subiecto, ideo faciunt differentiam secundũ spẽm sensibilem.

Istis notatis dico primo, ꝙ secundũ mentem S. Tho. sensibilia communia habent speciem & similitudinem in sensu, hoc enim expresse ponit. 1. parte, ubi dicit, ꝙ similitudo alicuius rei, est in sensu tripliciter. Vno modo primo, & per se, sicut in visu est similitudo colorum, & aliorum propriorum sensibilium. Alio modo per se, non primo, sicut in visu, est similitudo figure vel magnitudinis & aliorum communium sensibilium omnium. Tertio modo, nec primo, nec per se, sed per accidens: sicut in visu est similitudo hominis.

1. parte q. 17. ar. 2.

Probatur etiã ratione. Omne quod cognoscitur ab aliquo sensu per se, cognoscitur per aliquam sui similitudinẽ, sed sensibilia communia, cognoscuntur a sensibus particularibus per se: ergo habent similitudinem in sensibus particularibus.

Dico secundo, ꝙ similitudo & species sensibilium communium, non distinguitur realiter a specie propriorum sensibilium, sed est vna species, quæ cũ sit principaliter a re materiali causata obiectum secũdũ conditiones suas particulares repræsentat. Vnde primo, & per se, est species proprij sensibilis, per se autem, sed non primo est species magnitudinis figuræ, quietis, vel motus numeri vel vnitatis, vt sicut obiectum proprium, puta color est cum tali magnitudine, & figura, et quiete & alijs ita quod species repræsentet obiectum, proprium, cum omnibus illis suis conditionibus.

Si autem dicatur, ꝙ tunc eadem ratione, illa species repræsentabit saporem, si colori sit coniunctus sapor. Replicatur cõtra S. Tho.

Respondetur, ꝙ non est similis ratio, quia ex diuersitate saporis, non habet color aliquam diuersitatem, et aliũ modum immutandi: sed ex diuersitate et varietate sensibilium cõmunium, variatur color, aliter enim se habet color motus, in immutando visum, & aliter quiescens.

Quod autẽ hoc sit de mente S. Tho. declaratur. In verbis enim præcedentibus, aut vult ꝙ omnia illa obiecta .s. proprium commune, & per accidens habeant similitudines diuersas, unumquodque scilicet suam distinctam a similitudine alterius, aut nõ, scilicet modo superius dicto. Si primo modo: ergo in sensu particulari erit similitudo substãtia realiter distincta a similitudine accidentis: ergo sensus particularis cognoscit subiectam, & iudicabit de illa: hoc autem est contra S. Tho. vult quòd de ratione sensibilis per accidens est, ꝙ apprehendatur ab alia potentia sentientis, quam ab illa cuius est obiectum per accidens, scilicet aut ab alio sensu particulari, si sit sensibile proprium alterius sensus particularis: aut ab intellectu, si sit aliquod vniuersale: aut a cogitatiua, si sit particulare, patet consequentia vltima, quia potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest cognoscere illud, immo de facto cognoscit, si sit sensus exterior: ergo dicendũ est, ꝙ sit vna species quæ est primo et per se species proprij sensibilis Declaratio mẽtis S. Tho

sibilis, per se vero, & secundario, species sensibilis communis, per accidens autem, sensibilis per accidens, quia scilicet nõ est species representatiua eius, sed quia est species alicuius quod est in illo, ideo etiam per accidens est similitudo & species eius.

Dico tertio, ꝙ sensibilia communia non faciunt differentiam secundum speciem sensibilem, licet causent speciem in sensu. Illa enim quæ representãtur vna specie, non faciunt diuersitatem specierum, omnia autem sensibilia quæ simul in sensibili proprio inueniuntur, vna & eadem specie representantur.

Ad causandam speciẽ in sẽsu alio modo concurrit sensibile ꝑprium, alio modo sensibile cõmune.

Dico quarto, ꝙ licet ad causandam speciem in sensu, concurrant sensibilia communia & propria, tamen alio modo concurrit sensibile propriũ, & alio modo, sensibile commune. Cum enim sensus particularis, & sit sensus: & sit hic sensus, sensibile proprium causat illam in hoc sensu, inquantũ est hic sensus, sicut color in visu, inquantum est visus: sensibilia autem communia, non causant speciem in sensu inquantũ est hic sensus: sed inquantum est sensus, quia si causarent in sensu inquantum est hic sensus, speciem in alio sensu particulari, causare non possent, sicut color, speciem nisi in visu causare non potest, hoc autem est falsum. Nã sensibilia communia appellantur eo ꝙ immutare plures sensus possint.

Ex his patet ꝙ non est diuersitas inter S. Tho. & Commen. nec in scriptis S. Tho. neque etiam est contradictio, cum S. Tho. dicit in prima parte, ꝙ sensibilia communia habent similitudinem in sensu, in scripto vero, ꝙ nõ sunt species actiuorum, vult enim in scripto dicere, ꝙ non causant proprias species & distinctas, cum hoc tamen stat, quòd habeant similitudinem, quæ non distinguatur a similitudine proprij sensibilis, per sensibilia cõia modificata.

Dico quinto, ꝙ sensibilia communia sunt sensibilia per se, vt per se opponitur ei quod est per accidens, non autem, vt idem est ꝙ primo, secundũ Alber. aliquid dicitur sensibile ꝑ se, quia per propriam naturam, & essentiam, causa est immutationis sensus, eo quòd ipsum est quod habet inferre passiones sensui, et hoc conuenit sensibilibus proprijs & communibus, ideo dicuntur sensibilia per se. Albertus. Tra. 3. cap 5.

Ad rationes contra Sanctus Tho.

Ad rationes igitur contra S. Tho. dicitur, ꝙ non est de mente ipsius sensibilia communia non habere speciem in sensu: sed quòd non habent speciẽ propriam, & a specie proprij sensibilis distinctam. Verumtamen inquantũ possunt esse contra S. Tho. Dicitur ad primum, ꝙ color motus, nihil imprimit in sensu quod non imprimeret dum quiescebat. Ad improbationem negatur consequentia. Licet enim nihil imprimat motus, aliud a specie sensibilis proprij, tamen diuersificat modum speciei & immutationis, aliter enim immutatur visus, a colore moto, & aliter a colore quiescente. Similiter, illa species representat motum, quem non representabat species coloris quiescẽtis, propter alium modum essendi proprij sensibilis.

Ad secundum negatur minor. Dico enim, ꝙ est eadem visio secundum rẽ, terminata ad colorem, & ad sensibilia communia. Auctoritas autem philosophi non est contra ipsum, quia sensibilia communia sentimus, motu facto primo & per se a sensibilibus proprijs sed secundario, a sensibilibus communibus.

Ad

Ad secundum dicitur, quòd priuatio quæ nullam facit diuersitatatem in alteratione sensus, nullo modo sentitur per se: sed illa quæ facit talem diuersitatem, vt est quies, sentitur per se: sed non primo.

Dicitur secũdo, ꝙ licet priuatio hęc, nullum habeat esse positiuum, sm̃ tamẽ hoc eße priuatũ, habet aliquẽ modum sensibile propriũ, ad immutandum sensum quem nõ haberet si nõ quiesceret.

Ad tertium dicitur, ꝙ numerus potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & absolute, & sic non est sensibilis, vnde nõ est sensibile commune. Alio modo materialiter, & subiectiuę & sic, est sensibile cõmune, & est compositus ex sensibilibus, numerus.n. triũ alborum, est cõpositus ex tribus albis.

Ad quartum negatur maior, non solum enim aliquid est tale, per se secundo, quia indefinitur ei cui conuenit per se primo. Sed etiam quia necessario cõmitatur id cui primo conuenit.

Ad quintum dicitur, quòd potentia debet etiã denudata a suo sensibili proprio, quia est receptiua proprię similitudinis eius, non autem debet esse denudata a suo sensibili communi, quia non recipit similitudinem quæ sit propria & primo & per se similitudo sensibilis communis.

ADDI.

Dubium de sensibilibus communibus.

CIrca id quod habetur in tertio dicto huius quæsiti, ꝙ sensibilia cõmunia sunt sensibilia perse, ut perse opponitur ei quod est per accidens, occurrit dubium, quia omne sensibile perse, debet perse sentiri a sensu, & omne quod perse sentitur ab aliqua potentia continetur sub obiecto formali illius potentiæ; sed sensibilia communia non continentur sub obiecto formali alicuius sensus particularis, vt patet discurrendo per omnes sensus: igitur non benedicitur, ꝙ sensibilia communia sunt sensibilia perse.

p. p. q. 17. art. 2. & q. 78. ar. 3.

Pro solutione huius dubij est sciendum primo, ꝙ sensibile dicitur tribus modis, primo dicitur sensibile proprium, & est illud quod ab vno solo sensu sentitur, & circa illud sensus non potest errare, vt color est proprium obiectum visus, quia color percipitur a solo uisu, & circa ipsum non errat visus, secundo datur sensibile commune, & est illud quod a pluribus sensibus sentiri potest, vel ab omnibus, & circa ipsum potest sensus errare, ut est motus, quies, numerus, figura, magnitudo, licet in his videatur contradictio quia in hocmet lib. videtur ꝙ præter ista quinque Arist ponat aliud sensibile commune quod est uuum, & lib. de Sensu, & Sensili addit alia, prout est obtusum, acutum, asperum, & lene, Vitellius quoque perspectiuus ponit nonnulla alia vt est aquale, inæquale, tinsile, dissimile, maius, & minus: sed hæc contradictio est nullius momenti, quia vnum reducitur ad numerum, obtusum, & acutum, asperum, & lene, reducuntur ad figuram, alia etiam posita a perspectiuis reducuntur ad illa, quæ posuit Ar. sensibile per accidens est illud quod non sentitur nisi mediante alio, & hoc est triplex, unum quod est quidem sensibile perse respectu exterioris sensus alterius, vt amaritudo est visibilis per accidens quæ tamen est gustabilis perse. Secundum dicitur sensibile per accidens quod sentitur perse a sensu interiori, vt sortes est visibilis per accidens, ti est albus a cogitatiua, quæ perse cognoscit ipsum cognitione particulari, Tertiũ dicitur sensibile per accidens quod cognoscitur ab intellectu, qui perse cognoscit hominem uniuersalem, qui tamen est visibilis per accidens.

Tex. 31. C. 4.

Vitellius perspectiuus li. 3. ad principium.

4. sent. dist. 49. q. 2. ar. 2. vbi scribitur ꝙ tria requiruntur ad sensibile per accidens s. ꝙ accidat sensibili perse, appręhendatur a sentiente, & statim.

Est etiam notandum quod duobus modis aliquid dicitur immutare sensum, primo modo positiuæ, tanquam scilicet efficiens, aut circa ipsam speciem, quæ in sensu imprimitur: aut circa immutationis modum, & hoc modo quæ aliquod positiuum dicunt, ut figura & huiusmodi sensum immutant, secundo modo dicitur aliquid immutare sensũ, negatiuæ, tamquam, scilicet negatio alicuius positiuæ conditionis, in obiecto proprio sensus, & hoc modo dicuntur immutare sensum, quæ nullum positiuum formaliter dicunt, sed tantum negationem, sicut quies, color quiescens ex ipsa negatione motus habet

vt speciem stabilem, & quiescentem siue cum negatione motus causet in sensu.

Leg: Themistium hic in expositione te. 52. vbi docet quomodo, sensibilia non mouent sensus nisi remotiusculа sint, & indeque extrinsecus habeatur a subiectus inexistiq; nulli eueniunt quia iam ipsi se ferirent sensus.

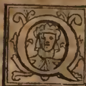
Quibus stantibus dicitur ad dubium, ꝙ sensus particularis, & est sensus, & est talis sensus, inquantum sensus conuenit cum alijs sensibus, inquantum vero talis sensus, scilicet uisus, aut auditus, &c. ab alijs sensibus differt, unde sensus particularis duplex habet obiectum, scilicet obiectum ipsius inquantum est sensus, & hoc est sensibile, & obiectum ipsius inquantum, est talis sensus, & hoc est tale sensibile, scilicet color, sapor, & huiusmodi Possumus quoq; dicere ꝙ quomodo cognoscitur aliquid a potentia, eo modo continetur sub obiecto formali eius, si cognoscitur a sensu tantum, inquantum sensus, continetur sub obiecto ipsius inquantum est sensus, non autem sub eius obiecto inquantum est hic sensus, si cognoscitur a sensu inquantum est hic sensus, continetur sub obiecto formali ipsius inquantum est hic sensus: sensibilia igitur communia quia cognoscuntur a sensu, inquantum sensus est, continentur sub obiecto communi sensus, scilicet sub sensibili, licet sub particulari, & proprio sensus obiecto non contineantur. Vide Caie. Cardinalem in expositione 6. cap. huius lib. & p. p. q. 78. ar. 3. in quo quęrit de conuenientia distinctionis quinque sensuum exteriorum, & 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2. & dist. 13. q. 2. ar. 1. & primo cont. gent. cap. 65. vide quoq; Auctorem in exp. illius lege ad huc Scotum 4. sent. dist. 12. q. 3.

QVAESTIO. XII.

Num color sit proprium obiectum uisus.

Cuius quidem est uisus, hoc est uisibile, uisibile autem est color quidem &c. Tex. LXVI.

Iandunus. q. 21.

VAERITVR Duodecimo. Vtrum color sit proprium obiectum visus. Et videtur ꝙ non.

Primo. Obiectũ alicuius potentiæ, semper pōt percipi a tali potentia, si sit præsens, sed color etiam præsens, non potest percipi a visu in nocte vt satis patet: ergo &c.

Secundo proprium obiectũ est, quod sub se continet omnia quæ videntur: ergo &c. consequentia, nota cũ maiori. Minor probatur. Corpora cælestia videntur, & tamen non sunt colorata: ergo &c.

Tertio. Si est color, aut color vniuersalis, aut particularis. Si color particularis, puta albedo: ergo non poterit videri, nisi quod habet albedinem, quod est falsum. Si color vniuersalis: ergo visus erit cognoscitiuus uniuersalium, quod est contra philosophum dicentem, ꝙ sensus est particularium. 2. huius tex. 60.

Quarto. Vnius potentiæ, est tantũ vnum obiectum, sed visibile est obiectum visus, vt dicit philosophus: ergo non est color.

Respondetur sed. Pro declaratione istius quæstionis. Primo notanda sunt aliqua. Secundo, dicendum est quæsitũ. Ordo quæst.

Sciendũ igitur primo, quòd duplex est obiectũ potentiæ, vt superius dictũ est formale .s. & materiale: formale est illud sub cuius ratione formali, omnia referuntur ad potentiam, sicut bonum ponimus formale obiectum voluntatis, eo ꝙ vnũquodque sit volitum, inquantum boni rationem habet. Obiectum vero materiale est, id quod obiecto formali est subiectum, sicut virtus quæ boni rationem habet: hoc & illud bonum materiale, obiectũ voluntatis appellatur. Obiectũ materiale quid

Scien-

Sciendum secundo, ꝙ obiectum formale potentiæ, et est quædam res in se, puta homo, lapis, equus, & huiusmodi, & est obiectum idest sub hoc quod dico obiectum continetur, denominatiueque dicitur obiectum, sicut homo, denominatiue dicitur sciens, ideo in obiecto duplex ratio formalis inuenitur. Vna scilicet quę est eius, inquantum est res talis. Alia quæ est eius, inquantum est obiectum. Sicut alia est ratio parietis albi, inquantum paries est, & alia eius ratio, inquantum est albus. Prima ratio, est eius diffinitio, sibi inquantum talis natura est conueniens. Secunda ratio, est descriptio quædam obiecti, in ordine & habitudine ad potentiam. Audibile enim dicitur, quod est immutatiuum auditus, siue quod ab auditiua potentia cognosci potest. Istæ duæ rationes differunt: quia ratio obiecti, vt est obiectum, non attingitur primo & per se a potentia: sed tantum ordinem, & habitudinē ad potentiam importat, rationemque obiecti, vt est res, concomitatur, quemadmodum inquit philosophus, ꝙ visibi le per se, consequitur colorem, ratio autem obiecti, vt est res primo & per se, attingitur a potentia.

Sed tamen aduertendū, ꝙ ad hoc ut potentia in tale feratur obiectum formale, aliquādo requiritur aliquid, quo obiectum attingitur a potentia, & hoc obiectum formale quo, dici potest. Sicut quod attingitur a potentia, aut ipsam mouet, dicitur obiectum formale quod.

Dupliciter fit sermo de colore. *Sciendum tertio, ꝙ color potest accipi dupliciter. Vno modo, pro extremitate perspicui terminati, vt diffinitur a philosopho in de sensu et sensato. Alio modo, magis extenso vocabulo, vt etiam de principio coloris proprię dicti, predicatur, vt scilicet hoc nomē color, contineat sub se lucem, & colorem proprie dictum, secundum modū philosophi dicentis in de sensu & sensato, ꝙ omnia corpora, colore participant: quia enim non habemus vnum nomen commune, luci & colori, ideo vtitur nomine coloris, tanquam nomine communi: eo ꝙ eorum quæ videntur plurima sunt colorata.*

Obiectū formale visus est visibile. *Quantum ad secundum hæc est prima conclusio. Obiectum formale visus inquantum est obiectum est visibile, cuius ratio est. Esse primo immutatiuum visus. Aut si a modo immutandi sumitur ratio. Est esse sensibile, per medium extrinsecū diaphanum, sine mutatione reali medij, aut obiecti: aut organi.*

Probatur. Illud est obiectum potentiæ inquantum obiectum, per quod vna potentia distinguitur primo, ab altera inquantum est potentia, sed per visibile, visus distinguitur ab alijs sensibus exterioribus: ergo &c: consequētia nota cum maiori: quia potentiæ ex obiectis, in quantum potentiæ sunt, distinguntur primo. Minor probatur.

Quomodo vnus sensus distinguitur ab alio. *Vnus sensus distinguitur ab alijs, secūdum immutatiuum proprium: aut per suum modum immutandi a suo subiecto, quia sensus cum sint potentiæ passiuæ, habent a proprijs obiectis immutari, sed visibile dicit proprium immutatiuum, & proprium modum inmutandi visus, secundum ꝙ importat rationem dictam, nullus enim alius sensus immutatur a suo obiecto per medium diaphanum extrinsecū, sine reali mutatione medij: aut organi, aut obiecti, vt videbitur inferius: ergo &c.*

Secunda cōclusio. Obiectum forma-

le quod importat rationem formalem, qua primo, & per se attingitur in obiecto, est color, secundo modo acceptus, non primo modo. Secunda pars huius conclusionis patet per argumenta in oppositum.

Prima vero pars probatur. Aut obiectum visus est color, in communi acceptus modo dicto, aut hic color, in particulari: albedo scilicet, aut nigredo aut huiusmodi: aut lux: aut color proprie dictus. Non potest esse color particularis: quia vt arguebatur prius: tunc nihil posset videri: nisi quod haberet illum colorem: puta albedinem: quia nihil potest percipi a potentia: nisi quod participat formalem rationem obiecti, illius potentiæ: hoc autem videmus esse falsum. non enim videmus tantum albedinem: neque tantum nigredinem: sed & albedinem: & nigredinem: & lucem: & alios colores. Eadem ratione non potest esse lux: aut color proprie dictus: quia si esset lux: corpora quæ non essent lucida, videri non possent: si vero esset color proprie dictus: corpora cœlestia quæ nō sunt proprie colorata, non videremus: relinquitur ergo, ꝙ obiectum visus sit color in communi acceptus, modo dicto.

Corpora nō lucida non videntur.

Secundo, omnia quæ videntur. videtur, aut quia habent colorem propriæ dictum: aut quia habent lucem: ergo color vt nominat quoddam commune colori propriæ dicto & luci, est obiectū formale visus, patet consequentia, ex ratiōe obiecti formalis superius posita.

Vide Alber. Bucchifer.

Tertia conclusio est. Obiectum formale quo visus suum obiectum attingit est lux: patet quia color non videtur sine luce. vt dicitur tex. 67. & 73.

Obiectum formale quo est lux.

Sed tunc occurrit dubium. Nam vt S. Tho. dicit lux non est visibilis nostris visibus: ergo non debet color secundum ꝙ se extendit ad lucem, esse obiectum visus.

Ad hoc respondetur ꝙ lux, si recipiatur in corpore interminato, & vt ipsa est interminata, non est visibilis, tamen lux vt est terminata, aut ad aliquod corpus per reflexionem, verbi gratia, quia reflectitur ad aliquē parietem, aut quia est in corpore terminato sicut est in astris potest videri, & hoc modo continetur sub obiecto visus.

Quarta conclusio est. Obiecta materialia visus, sunt naturæ colorata. Probatur. Illud in quo inuenitur formale obiectum potentiæ alicuius, est ipsius obiectum materiale, sed color est obiectum formale visus, ergo &c.

Obiecta materialia sūt naturæ colorata.

Ex istis infertur non esse contradictionem in uerbis S. Tho. dum aliquādo dicit, colorem esse obiectum materiale visus, aliquando vero, ꝙ est formale. Si enim comparetur ad lucem quæ est obiectum formale, quo habet rationem obiecti materialis, si autem comparetur ad res coloratas, habet rationem obiecti formalis, vnde lux, dicitur obiectum formale quo, aliquid attingitur a visu, sed color est obiectum formale qđ, primo & per se attingitū.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ obiectum potest semper percipi a potentia, quādocunque sunt dispositiones requisitæ, si autem non sint tales dispositiones, non potest percipi a potentia.

Dico secundo, ꝙ cum lumen non est in aere, non sint dispositiones requisite ad uisionē, requiritur.n. aerē esse illuminatū, ad hoc vt potētia uisiua videat.

Quid requiritur ad hoc vt potentia visiua videat.

Ad secundum patet ex dictis, ꝙ si accipiatur color propriæ, illud non est obiectū, sed color cōmuniter, & tūc ne

gatur

gatur minor, corpora.n cœlestia, dicũtur colorata isto modo quia habẽt lucẽ.

Ratio vniuersalis pót dupliciter a potentia attingi.

Ad tertium dicitur, ꝙ est color vniuersalis. Ad improbationem dicitur, quòd ratio vniuersalis, potest dupliciter attingi a potẽtia. Vno modo per abstractionem a particularibus, alio modo, in particularibus, quando scilicet particulare attingitur, non inquantum habet talem rationem particularẽ: sed inquantũ participat rationem vniuersalem primo modo, vniuersale apprehenditur tantum ab intellectu, alio modo, potest etiã apprehendi a sensu & hoc modo, visus apprehendit rationẽ coloris, non enim particularẽ colorem attingit, nisi inquantum vniuersalem coloris rationem participat.

Vnius potẽtię est vnũ obiectum.

Ad quartum dicitur, ꝙ vnius potẽtiæ, est vnum obiectum, secundum vnã considerationem, sed secundum diuersas considerationes, possint esse diuersa obiecta, visibile autem, & color, sunt diuersa obiecta, secundũ diuersam cõsiderationem accepta, vt dictum est in quæstione.

ADDI.

Cap. 1. Dubium de diffinitione coloris. Tex. 35.

QVia auctor adducit in tertio notabili definitionem coloris traditam ab Ar. in lib. de Sensu, & sensili dicens, ꝙ color est extremitas perspicui in corpore terminato, hæc definitio patitur difficultatem, siquidem videmus ꝙ qualitas non potest esse extremitas, quia extremitas est in genere quantitatis, & essentiæ prædicamentorum sunt impermixte, ut scribitur primo post. sed color est qualitas de tertia specie qualitatis: igitur color non est extremitas.

Commen. 4. Color est extremitas perspicui in corpore terminato. Vel color é motiuꝰ, diaphani secundum actuũ.

Præterea quod est in extremitate, nõ est extremitas, quia nihil suscipit seipsum, vt ait Auerr. 3. de anima sed color suscipitur in extremitate: ergo color non est extremitas. Adde etiam quia extremitas est quid indiuisibile, cum sit terminus, terminus est indiuisibilis, quia si terminus esset diuisibilis tunc terminus haberet terminum, & ille terminus haberet alium terminum, & sic ad infinitum: extremitas, ergo terminus existens est indiuisibilis simpliciter, sed color est diuisibilis quia passiones naturales in infinitum diuiduntur, sicut & corpus in quo reperiuntur, vt patet 6 Phys. ergo &c.

Extremitas capitur tripliciter. Color é epiphania. i. superapparentia secundũ Pythago. Commẽ. 4. Color & superficies differunt ut die Alex. in paraphrasi de anima c. 22. Color, & uisibile licet sint idem subiecto, ratione tamen, & diffinitione distinguuntur. Vide Themi. 2. de anima c. 22.

Nam dicimus ꝙ extremitas potest capi tribus modis, primo pro extremitate corporis vt corpus, & illa est superficies quæ est longitudo cũ latitudine cuius extrema sunt duo puncta, & sic color non est extremitas, potest secundo accipi pro extremitate perspicui secundum ꝙ perspicuum est, & sic etiam color non est formaliter extremitas, quia secũdum ꝙ corpora colorata terminata substant colori, & recipiunt colorem non est idem esse cum colore, cum nihil substet sibiipsi, nec est ratio ꝙ aliquid substet sibi, sicut nihil recipit seipsum, nec est causa in recipiendo ipsum ut scribit Auer. 3. de anima, sed extremitas perspicui vt perspicuum est, est illud ratione cuius corpora colorata suscipiũt colorem, & substant colori immediate, quandoquidem est eadem naturalis proprietas secundum quam colorantur idest recipiunt colorem, illa quæ colorantur ab exterius. s. lumine sibi ab extrinsecus adueniente, & ea quæ colorantur. i. intrinsecus. s. per cõmixtionem suorum simplicium principiorum, nam unius suscepti debet esse vnum susceptiuum: vnde ea quæ colorantur exterius recipiunt colorem ratione perspicui, ita ꝙ perspicuitas est propria dispositio ad susceptionem coloris, ob hoc dixit Alex. ꝙ diaphaneitas in corporibus est materia coloris: ergo in corporibus solidis, & quæ interius colorantur colore sibi proprio, & permanente ipsa perspicuitas est susceptiua coloris, certum autem uidetur ꝙ non est susceptiuum coloris secundum actum, nisi secundum extremitatem suã, ergo extremitas perspicui vt perspicuum, est receptiuũ coloris in corporibus terminatis & solidis, & est illud quo mediante corpora substant colori immediate: ergo non est essẽtialiter color nec ecõuerso, primũ uero sic probo, illa quorũ vnum suscipit magis & minus, & in ipso est motus. & in alio non est motus, nec magis, & minus, non sunt idẽ quidditatiue: sed color, & extremitas primo modo sumpta, ita se habent utpatet ex prædicamẽtis: igitur nõ sunt idẽ, Tertio modo capitur extremitas pro qualitate secũda cõsequente

mixtio-

mixtionem perſpicui cum lumine, & opaco in corpore terminato, & ſic eſt color, & ponitur extremitas in definitione coloris admodum generis, non ꝙ ſit genus coloris, ſed dicitur poni tanquam genus, quia extremitas eſt cómunis ad extremitatem corporis ſecundum ꝙ eſt corpus, & diaphani ſecúdum ꝙ diaphanum eſt, & determinatur per hoc quod ſubiungitur diaphanum in determinato corpore.

Color albus & color niger ſunt elementa colorum medio rum. vide Auerr. contra Burleũ, & alios negantes colores medios eſſe compoſitos ex extremis.

Vide Caie. Card. 2. de anima c. 6. i quo diſputat de diffinitióe coloris, & luminis.

Quibus ſtantibus dicitur ad primam rationem ꝙ concludit colorem non eſſe extremitatem primo modo ſumptam, quod concedimus ſic quoque concludit ratio ſecunda & tertia, ſed nota ꝙ quando dicitur color eſt extremitas perſpicui in determinato corpore, ſi ly extremitas capiatur pro extremitate perſpicui ut perſpicuum eſt, ſic eſt materialis prædicatio, & non eſſentialis, ſed ſi capetetur extremitas pro qualitate conſequente mixtionem lucidi cum perſpicuo, & opaco in terminato corpore tunc eſt prædicatio eſſentialis, & color eſt illa extremitas eſſentialiter, corpus terminatum eſt illud quod habet in ſe aliquod terminatum in quo uidetur, ſicut corpus interminatum eſt illud quod non habet in ſe aliquod terminatum per quod uideri poſſet ut aer, & aqua quæ recipiunt colorem, & lumen cuiuslibet luminoſi, uel colorati, & non habent aliquem colorem determinatum, vide D. Tho. 1. ſent. diſt. 17. q. 2. ar. 1. & in q. de malo, q. 2. ar. 2. vide etiam 22. q. 1. ar. 3. quomodo color eſt obiectum materiale uiſus, & lumen eſt obiectum formale.

QVAESTIO. XIII.

Vtrum lumen requiratur ad viſionem propter colorem.

Lumen autem eſt huiuſmodi actus diaphani, ſecundum ꝙ eſt diaphanum &c. Tex. LXIX.

Iauellus in hoc 2. q. 27.

VAERITVR. xiij. Vtrum lumẽ requiratur ad viſionem propter colorẽ. Et videtur ꝙ ſic.

Primo. Illa quæ cognoſcuntur ab aliqua potentia, cognoſcuntur per vnam rationem: ſed color & lux ſunt viſibilia a viſu: ergo aut oportet conuenire ea in vna natura communi, quod non eſt dicendũ, aut oportet, ꝙ vnum eorum ad aliud reducatur, Aut ergo lux videtur per colorem, aut econuerſo, color per lucẽ. Non primum, quia lux eſt obiectũ formale viſus, vt dictum eſt ſupra ergo eſt viſibilis per lucem: ergo lux requiritur propter colorem, cõſequentia nota cum minori ex ſupradictis. Maior probatur quia vnius potentiæ eſt vnũ obiectum formale.

Quæſt. præcedenti.

Color quid ſit.

Secundo. Color eſt extremitas perſpicui ĩ corpore terminato, vt dicit philoſophus in de ſenſu, & ſenſato. Sed perſpicuum, non eſt actu perſpicuum niſi per lucem: ergo color, nõ erit actu color, niſi per lucem, & per conſequẽs lumen requiritur propter colores.

Exiſtens in tenebris qd videt.

Tertio. Ille qui eſt in tenebris, viedt colorem qui eſt in lumine, non autem qui eſt in lumine, videt colorem exiſtentem in tenebris: ergo ſignum eſt, quòd lux requiritur propter colorem.

ſenſus quæſtionis quis ſit.

Reſpondeo quod querere vtrum lumen requiratur propter colorem, eſt querere, vtrum color non habeat ex ſe vnde poſſit mouere diaphanum: ſed indigeat lumine extrinſeco, dante ſibi iſtam virtutem, diaphanum immutandi, an magis requiratur ex parte medij: ad hoc vt intentionem coloris recipere poſſit.

Circa

Circa istam itaque difficultatem aliter opiniantur Auempace & Auicenna, aliter Alexander & Auerois, Illi enim scilicet Auempace, et Auicenna videntur velle ꝙ lumen requiratur propter colorem scilicet ꝙ color visus immutare non possit, nisi recipiat actū luminis. Alexander autem & Auerois tenent, ꝙ nō: sed ꝙ ipse color, sit per se visibilis, lumen autem requiratur, propter medium.

Comen. 67.

Istas opiniones nititur concordare Alber. notans ꝙ color habet duplex esse scilicet materiale & formale. Materiale esse habet, per qualitates tangibiles: secundum quas transmutatur materia scilicet calidum, frigidum etc. Ista enim causāt ipsum in subiecto materialiter, eo ꝙ secundum diuersam cōmixtionem harum qualitatum, sequitur alius, & alius color, & istæ qualitates, non ingrediuntur essentiam coloris: sed causant ipsum materialiter. Esse autem formale habent colores, per lucem. Lumen enim in extremitate perspicui terminati per mixtū opacitati causat colorem, & lumen est vera substantia coloris.

Tract. 2. 3. cap.

Isto notato duo dicit Albertus. Primo, quòd colores secundum esse materiale, actu sunt in tenebris: sed non mouent diaphanum, & hoc modo verum dixerunt Alexander & Auerois. Secundo, ꝙ colores non sunt actu in tenebris, secundum esse formale, vnde color, non est actu color, nisi in lumine: & hoc modo verum dixerunt Auempace & Auicenna.

Opinio Alberti vbi supra.

Sed contra istam opinionem inquantum eius verba sonare videntur, ꝙ lumen extrinsecum est substātia coloris: & ꝙ colores non habent esse actu, nisi in lumine extrinsecus adueniente, potest argui. Primo contra suppositum, scilicet ꝙ lumē extrinsecum, sit forma coloris, et tota sua substātia. Suppono primo, ꝙ aliquid dicitur esse in actu, quando substātia sua est in actu: nō autem quando solum suum obiectum est actu, non enim dicimus, ꝙ calor est in actu, quia lignum quod potest suscipere colorem est in actu: sed quia substātia ipsius caloris est in actu. Secundo suppono, ꝙ lumen causatum a sole, durans tantum per diem, habet esse per modum transeuntis, patet quia habet esse tantum ad præsentiam solis, ideo recedente sole deficit. Tunc arguitur sic. Si lumen est substātia coloris, sequitur ꝙ nullus color sit passibilis qualitas, ad modum quo loquitur philosophus in prædicamentis: sed hoc est cōtra mentem philosophi expresse: ergo &c. Probatur consequentia, secūdum philosophum in prædicamētis, colores dicuntur tūc passibiles qualitates, quādo sic formati sunt ex firma causa, ꝙ non facile recedunt: sed si lumē extrinsecum est substātia coloris, nullus color est talis vt nō facile recedat: ergo etc. Probatur minor. Remota forma et substātia rei, remouetur res ipsa: sed lux facile remouetur, vt patet ad absentiā solis: ergo si est substantia colorū: quilibet color facile recedet: ergo non cū difficultate.

Lumen. nō est sub coloris, vt Albertus opinatur.

Ca. de qualitate.

Secundo contra principale dictum arguitur. Supponitur enim ꝙ qualitates de tertia specie, acquirantur & deperdantur per alterationem, hoc suppositum est philosophi. Tunc arguitur sic. Si colores non habent esse actu nisi in lumine: ergo recedente lumine, colores amittunt esse actu: sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequētia, quia oppositum consequentis infert opposi-

7. Phis. Tex. 11.-14.

tum

tum antecedẽtis. Sequitur .n. recedẽte lumine, colores retinent esse actu: ergo colores habent esse actu sine lumine. Falsitas probatur. Qualitates de tertia specie, desinunt esse per alterationem, sed color propter absentiam luminis nõ desinit esse per alterationem: ergo &c. Probatur minor. Omnis alteratio est a contrario ad contrarium, sed per absentiam luminis, corpus non accipit colorẽ oppositum colori præexistẽti, quia per te nullus color habet esse sine lumine extrinseco: ergo &c.

Alteratio quomodo fit.

Tertio. Si color haberet esse actu per lumen extrinsecum, non esset idem color nisi ad præsentiam eiusdem, & tanti luminis, quia idem esse, est ab eadem forma, sed hoc est falsum, quia ad lumen parue candele, apparet idem color in homine, qui apparebat ad lumen solis, ergo &c.

Videtur igitur tenendum cum Alexandro Avicen. et. S. Tho. ꝙ in visione requiritur lumen propter medium, non autem propter colorem, ita scilicet quòd lumen faciat colores actu colores, & det eis virtutem diaphanum immutandi.

Pro cuius opinionis declaratione. Primo videndum est quid sit color. Secundo propter quod requiratur lumen.

Perspicuum quid significat.

Sciendum itaque primo, quòd licet perspicuum secundum proprietatẽ vocabuli videatur significare corpus trãsparens susceptiuum puri luminis per totum, tamen aliquando, sumitur pro omni eo quod est susceptiuum luminis, quocunque modo, siue inquam puri, siue obumbrati.

Perspicuitas quid sit.

Sciendum secundo, ꝙ quia perspicuitas, significat qualitatem quandam & naturalem potentiam, secundũ quã aliquid est susceptiuum luminis conuenit sibi terminus, quemadmodum corpori in quo est. Inter corpora autem, est aliquod corpus quod dicitur interminatum, quia nõ terminatur proprijs terminis sed alienis, sicut patet de aere & aqua: quæ secundum ꝙ addiuersa corpora terminantur, recipiunt diuersas figuras, quoddam autem est terminatum proprijs terminis, vt terra. Ita, quoddam est perspicuum interminatum, quod scilicet in se non habet causam proprie lucis, quæ est terminus perspicui, per quam videatur, quoddam quod ĩ se causam proprie lucis habet, & dicitur terminatum.

Diffinit ergo philosophus in libro de sensu & sensato colorem, quòd est extremitas perspicui, in corpore terminato idest est actus & forma perspicui apparentis in extremitate & superficie corporis terminati cum corpore scilicet opaco terestri cõmixti: & propter hoc proprijs terminis: terminati. Solũ enim hoc corpus, est coloris susceptiuum, & licet sit totum coloratum, eius tamen color, in sola eius extrinseca superficie apparet. Ex quo patet, ꝙ formale in colore est lux, quæ est actus & forma perspicui, materiale autem; est ipsum perspicuum terrestri opaco permixtum, & proprijs terminis terminatum: & propterea bene dicitur, quòd color est quedam lux obumbrata.

De sensu & sẽsato, quid sit color.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, ꝙ cum non omne agens agat in omnem materiam, sed determinatum agens in determinatam, oportet inter agens & patiens esse aliquam proportionem. Vnde ad actionem, aliquando requirũtur aliquæ dispositiones ex parte agentis, vt ipsum agens sit sufficiẽs ad agendum, sicut ad hoc vt homo generet, requiritur ętas perfecta, vt dicit

Agens oportet vt habeat dispositiones suas & similiter patiens.

philo-

philosophus. Aliquę etiam dispositiones requiruntur ex parte materiæ, vt possit recipere actionem agentis, sicut ad hoc vt aliquid suscipiat actionẽ dolabre, requiritur vt non sit materia nimis dura: sed aliqualiter mollis.

Sciendum secũdo, ꝙ cum in actione requiratur agens dispositum, & materia disposita, & non possit prouenire actio, sine dispositionibus agẽtis, et materię, dispositiones materiæ non requiruntur propter agens, quasi dent virtutem agentis ad operandum: sed tantum requiruntur propter materiam, ut possit suscipere actionem agentis. Similiter, dispositiones agentis, non requiruntur propter materiam, vt sit apta ad recipiendum actionem agentis: sed tantum propter agens, vt sit potẽs ad agendum.

Sciendum tertio, ꝙ de lumine possumus loqui dupliciter. Vno modo de lumine exteriori a colore scilicet de lumine causato a corpore lucido, in diaphanum interminatum. Alio modo, de lumine intrinseco colori, color enim componitur ex luce, & secundum diuersam participationem lucis, vt dicitur in de sensu & sensato diuersi colores distinguuntur.

Responsio ad quæsitũ. *Tunc ad quæstionem respõdetur tribus conclusionibus. Quarũ prima est.*

Lumen extrinsecum requiritur pp diaphanum, ad immutationem quã facit color in diaphano, causando in illo suam similitudinem. Probatur. Ad omnem actionẽ requiritur dispositio materiæ & agentis, vt dictum est, sed lumen est dispositio materiæ in quã agit color, est enim color motiuus diaphani illuminati, vt dicit philosophus ergo &c.

Secunda conclusio. Lumen intrinsecum colori requiritur, propter colorem, & facit ipsum visibilem. Probatur. Vnumquodque agens est actiuum per formã suam, sed lux intrinseca colori est forma eius, vnde dicit philosophus quòd lumen est colorum hipostasis: ergo agit per lucem, & causat suã similitudinem in diaphano, & per consequẽs est visibilis per lucẽ intrinsecã.

Lumen extrinsecum propter diaphanũ. Intrinsecum propter colores dictum requiritur.

Tertia conclusio Lumen extrinsecũ non requiritur propter colores, quasi det coloribus virtutem motiuam diaphani. Probatur. Illud ꝙ secundum se conuenit alicui, non conuenit illi per aliquod extrinsecum, sed per principium formale intrinsecum, sed visibilitas conuenit per se colori, vt dicit philosophus ergo &c,

2. huius. Tex. 67.

Ad istam rationem respondetur negando maiorem, dicimus enim quòd virtus, nutritiua per se nutrit, & tamen nutrit per calorem.

Sed contra probatur maior. Quod conuenit alicui per propriam formam, non conuenit ei per aliquod extrinsecum, quia forma non est extra id cuius est forma: sed ꝙ conuenit alicui in primo aut secundo modo perseitatis, conuenit per propriã formã ergo &c. Instantia aut non valet: quia licet id cui conuenit operari per propriam formã, non indigeat forma alia, tamen potest indigere instrumento cui tribuat virtutẽ operandi, & ita est de virtute nutritiua, vnde non est ad propositum.

Correlarium. Lumen requiritur pp medium. Probatur. Aut requiritur pp colores, aut propter medium, vt patet ex diuersitate oppinionum: sed non propter colores, vt probatum est: ergo propter medium scilicet vt sit aptũ recipere similitudines colorum. Lumen ergo est aliquid requisitum ad visionẽ

Propter q̃d requiritur lumen.

non tamen est propter colorē: sed propter materiam inquam agit color, scilicet propter diaphanum: quia est dispositio eius, ad hoc vt suscipiat intentiones coloris.

Sciendum tamen, ꝙ posset saluari opinio Alberti dicendo, ꝙ per colorem in actu, possumus duo intelligere scilicet, aut colorem habētem esse actu per formam intrinsecam actu: non tamen mouentem diaphanum: aut colorem actu imprimentem speciem in diaphano: Albertus ergo, forte intellexit (saluo semper meliori iudicio) vt potest haberi ex fine illius capituli: ꝙ color non est actu color, sine lumine idest non actu causat similitudinem in diaphano sine lumine extrinseco. Habet tamen actu esse coloris primo modo, ꝑ lucem sibi intrinsecam: & sic esse actu isto modo, immediate dicto, sese habet ad esse actu alio modo dicto: sicut materiale ad formale: non tamen propter hoc sequitur ꝙ lumen requiratur propter colores: quia nec ipse Albertus hoc dicit.

Sensus opinionis Alb.

Ad rationes in oppositum responde tur. Ad primum dicitur primo, ꝙ oīa visibilia sunt per vnam naturam, scilicet per naturam luminis, color enim est etiam visibilis per lumen intrinsecum: non tamen omnia sunt visibilia per lumen extrinsecum, scilicet ꝙ ipsum lumen extrinsecum det omnibus visibilibus virtutem mouendi diaphanum.

Solutio rationum aduersariorū.

Dicitur secundo, ꝙ nec lumen extrinsecum per colorem, nec color per lumen extrinsecum uidetur: sed vtrūque per rationem communem luci & colori innominatam, dictum est enim supra q. praecedenti: ꝙ color vt continet sub se lucem, & colorem propriē dictum, est obiectum visus.

Ad secundum dicitur primo, ꝙ perspicuum potest accipi dupliciter. Vno modo, pro eo quod est susceptiuum luminis per totum. Alio modo, pro eo ꝙ est susceptiuum luminis, in extremitate tantum.

Dicitur secundo, ꝙ subiectum quod est potentia respectu coloris, est perspicuum secundo modo. & istud non efficitur perspicuum in actu, per aliam lucem a colore: vt compositum ex illo subiecto & luce sit subiectū coloris: sed per ipsum colorem, qui est quædam lux obumbrata: sicut lumen purū est actus diaphani interminati facti diaphanū in actu, per ipsummet lumen: & non per aliquid aliud.

Dicitur tertio, ꝙ si in maiori intelligatur de perspicuo in actu, idest de cōposito ex luce, & susceptiuo lucis. sic negatur: non enim color recipitur in tali composito: nec sic intellexit philosophus: si autem intelligatur de perspicuo, idest de corpore susceptiuo luminis terminato: tunc negatur minor: immo dico, ꝙ sit actu per ipsum colorem

Perspicuum potest dupliciter accipi.

Ad tertium dicitur, ꝙ causa quare ille qui est in tenebris videt colorē existentem in lumine: & non econuerso: est, quia sicut diximus, lumen est dispositio diaphani, ad hoc vt moueatur a colore. si enim similitudo coloris debet peruenire ad oculum: requiritur ꝙ aer propinquus colori sit illuminatus, vt possit recipere similitudinem coloris: si autem color sit in tenebris, nullo modo poterit causare similitudinem in aere sibi propinquo: & per consequēs, nec in remoto, & hoc non propter defectum coloris, sed propter defectum medij indispositi.

Cur existens in tenebris uidet eaque sunt i lumine.

Si dicatur ꝙ qua ratione, color non potest causare similitudinem in aere ꝑ pin-

pinquo tenebroso: eadem ratione, nec in remoto: vnde nullo modo existens in tenebris poterit videre.

Respõdetur & dicitur primo, ꝙ species coloris nõ causatur a colore immediate in toto aere, vsque ad oculum: sed immediate color causat speciem in parte aeris sibi propinqua, & illa species causat aliam speciem, in alia parte aeris: & alia, in aliam, vsque ad oculum.

Dicitur secũdo, ꝙ si aer propinquus oculo, esset omnino tenebrosus, nihil habens luminis: nullo modo existens in tenebris videret: sicut patet ĩ oculo multum distante a colore: sed oportet, ꝙ ille aer sit aliqualiter illuminatus.

Dicitur tertio, ꝙ color existens in corpore, propter suam materialitatem requirit maiorem dispositionem aeris in quem agit, quam species coloris quę est spiritualior: ideo requiritur maius lumen in aere propinquo colori, quam in aere propinquo oculo.

ADDI.

Dubitatio pulcherima ex uerbis S. Tho.

CIrca tertiam conclusionem, quam ponit Auctor, ꝙ lumen extrinsecum nõ requiritur propter colores, uidetur ꝙ sit contra uerba D. Tho. p. p. q. 67. ar, 3. soluendo tertium argumentum, in quo ait ꝙ sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter in virtute formæ substantialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in uirtute corporum cælestium, ad producendas formas substantiales, & ad hoc ꝙ faciat colores uisibiles actu, inquantum est qualitas primi corporis sensibilis, & q. 75. ar. 3. soluendo Secundum arg in quo disputat de intellectu agente, recitando duas opiniones de lumine, & uidetur acceptare, ꝙ lumen requiritur ad uisum, ut faciat colores actu uisibiles; male ergo dicitur, ꝙ non requiritur propter colores; & augetur difficultas, quia oculus cum uidet extramittendo, non requirit illuminationem medij, sed tantum, colores in actu, hoc autem fit per lumen, & sic sequitur lumen requiri ex parte colorum ad hoc ut fiant actu uisibiles; antecedens probatur multipliciter, & primo sic quia uidemus ꝙ oculo moto in tenebris, uel in luce clausis palpebris apparet fulgor quidam, ꝙ non esset nisi uisio fieret extramittendo, Secundo quia uirtus cuius operatio est actio, operatur extramittendo, nam actio semper transit in aliud ab agente, sed operatio virtutis uisiuę est actio, ut scripsit Auctor sex principiorum: ergo &c. Tertio si uisio fieret intus suscipiendo, tunc habens speciem alicuius uisibilis, uideret illud, & hoc est manifestum; sed non est ita, quia cum aliquis meditatur fortiter, aliquod uisibile potest transire per ante oculos suos, cuius speciem recipit, & tamẽ non percipit illud Quarto aliquis uolens perfectius uidere aliquid, comprimit oculum, sed hoc non esset, si uisio fieret intus suscipiendo, immo magis deberet aperire, ut melius reciperet, sed pro tanto fit illa cõpressio, ut melius exeat, & extramittatur. quod extramittendum est ad uisionem, sicut tenens lapillos inter digitos præmit digitos, si uult exprimere uelociter lapillum, sũt etiam experientię de catis, & canibus quorum uisus emittit lumen quo uidet: & de mulieribus inficientibus specula, & basilisco interficiente hominem solo uisu.

An oculus uideat extramittẽdo an intramittendo.

Actio immanens & transiens est. 9. Metaphys. Tex. 16.

Perfectius uidẽs comprimit oculũ.

Quia hic tangitur duplex difficultas, prima si lumen requiritur ex parte medij, an ex parte obiecti quæ clare deciditur hic ab auctore secundum sententiã D. Tho. & Auer. ꝙ lumen externũ non dat esse ipsis coloribus, & quod requiritur ex parte medij, ut fiat actu perspicuum, & ad authoritatem D. Tho. dicimus ꝙ dupliciter colores possunt dici uisibiles in actu, uno modo quia habent uirtutem in se vnde uideri possint, alio modo quia actualiter uidentur, primo modo, non sunt uisibiles actu per lumen extrinsecũ, sed per naturam suam, secundo modo sunt uisibiles actu per lumen, tanquam per dispositionem requisitam ex parte medij, & sic intellexit Beatus Tho. in locis allegatis, ꝙ lumen facit colores actu uisibiles, idest actualiter uideri, sed tunc negatur consequentia, quia non dicitur lumen facere colores uisibiles, quia det coloribus uirtutem mouendi

Cõmen. 67.

Sensus uerborũ D.Th. ex q. 67. p.p. & 79. vbi supra.

medium, sed quia disponit aerẽ, per quã dispositionẽ oculus actualiter patitur a colore.

In Add. 8. Opinio Democr. — Secunda difficultas est quam tetigi superius, & latius in quæstionibus meis Metaphysicalibus, si oculus uidet extramittendo, uel intramittendo, quam dubitationem solués Democritus dixit ꝙ ab oculis exit pyramis uisualis cuius cuspis est in oculo, & basis in superficie rei uisę, & cum exitus, & egressus non sit nisi corporum, sequebatur ꝙ hęc pyramis uisualis esset quodam corpus. Plato autem uoluit ꝙ ab oculo exi quoddam lumen, quod diffunditur, & diuiditur usque ad aliquod spacium aer s exterioris, & ibi copulatur lumini exteriori, & sic fit uisio. Sed opinio Ar. est, ꝙ uisus uidet intramittẽdo propter multas rationes, quas ibi adduxi, nunc sufficit soluere dubitationes adductas, & ad rationem illam, in qua dicitur, quia cum oculus uidet &c. negatur consequentia, & ad primam probationem antecedentis, dicitur, ꝙ causa illius apparitionis fulgoris in oculo moto, est ratione lenitatis, & diaphaneitatis, hinc nulla est emissio ign s ut: ad secundam dicitur, ꝙ illa est actio immanens, & non transiens, ad tertiam dicimus ꝙ non sequitur, quia habens speciem potest esse impeditus, uel propter medietat onem, & attent onem uehementem circa illud considerandum, uel propter aliquã aliam causam, vnde ammoto impedimento, statim uidebit, ad quartam dicimus ꝙ ideo illud fit quoniam uirtus unita fortior est seipsa dispersa, vnde melius uidemus per fistulam, quam per locum amplissimum quia species uisibilis congregatur, & sic fit melius iuditium, ad illud quod adducitur de lumine catorum, & canuum, dicimus ꝙ illud non est ratione uisionis faciendę, sed prouenit ex parte compositionis organi corporalis, illud de mulieribus inficientibus speculum est propter emissionem fumi corrupti ab earum humoribus procedentis per oculos raros existentes, & porosos, sed illud accidit uisioni, cum non semper insit, & sic quoque basiliscus non inficit per aliquid exiens ab oculis, quod sit perse requisitum & necessarium ad uisionem, sed per emissionem fumi putridi, & uenenosi, magis exeuntis per oculos, quam per aliam partem, ratione subtilitatis, & porositatis oculi, sed uberius uideas solutionem huius quæsiti in quæstionibus nostris super primum Metaph.

Opinio Pla. — Opinio Ar. — Visio actio immanens, vide D. Th. 1 sent. dist. 40. q. 1. ar. 1. vide etiã primo cont. gent c. 100. Visio catorũ & canũ, mulieris menstruatę & basilisci quid faciat.

QVAESTIO. XIIII.

Vtrum lumen habeat esse tantum in aere intentionale.

Lumen autem ut color est diaphani, secundum quod actu diaphanum ab igne, aut huiusmodi. Tex. LXIX.

QVAERITVR xiiij. *Vtrum lumẽ habeat esse tantum intentionale in aere. Et videtur quòd sic.*

Primo. Quia S. Th. dicit. ꝙ lumen nõ est in aere sicut quædam forma naturalis perfecta, prout est in corpore lucido, sed magis per modum intentionis. (De potentia Dei q. 5. ar. 1. ad 6.)

Secundo. Forma habens esse reale in natura corruptibili, habet cõtrariũ: sed lumen non habet contrarium: ergo &c. consequentia nota cũ minori quæ est S. Th o. Maior probatur per similitudinem secundum philosophum. Motui corporum cęlestium, nihil est contrarium, & similiter de alijs formis existentibus in natura incorruptibili, & non habente contrarium, ergo a simili, formæ quæ sunt in natura habente contrariũ, debent habere contrariũ. (landunus, q. 20. — Lect. 14. 1. Cœli. Tex. 20.)

Confirmatur quia vnunquodque recipitur in altero per modum recipientis,

tis, ergo quod recipitur in natura habẽte contrariũ, debet habere cõtrarium.

Tertio. Si lumen haberet esse reale in aere, sequeretur ꝙ sensib.le positum supra sensum causaret sensationem: sed hoc est contra philosophum: ergo &c. Probatur consequentia, quia aer illuminatus, immediate tangit oculum: ergo, et lumẽ existens, in ipso aere, sed lumen existens in aere videtur ergo &c.

2. huius tex. 73. & 75.

Confirmatur quia secundum philosophum. Obiectum prius causat similitudinem suam in medio, & mediũ in organo, sed lux solis videtur: ergo prius causat intentionem in aere, & per consequens recipitur in aere intentionaliter.

Quarto. Nulla forma naturalis fit aut desinit esse in instanti, sed lumẽ fit & desinit in instanti: ergo &c.

Formã quãlibet sequitur propriũ esse.

In ista quæstione duo faciã. Primo declarabo quid sit formã habere esse reale & intentionale. Secundo dicam ad quæsitum.

Quantum ad primum. Sciendum primo: cum formæ inquantum forma est, sit informare, & dare esse proprio subiecto. oportet, ꝙ vnamquãque formam secũdum naturam suam inquantum est talis forma, sequatur aliquod proprium esse, & distinctum ab esse alterius formæ, sicut animam vegetatiuam sequitur esse vegetatiuum, sensitiuam, sensitiuum, et intellectiuam, esse intellectiuum.

Sciendum secundo, ꝙ similtudo alicuius quæ dicitur intentio, secundum ꝙ hic loquimur de intentione, non nominat ens rationis, quia ens rationis habet tantum esse obiectiuum in intellectu, nullo autem intellectu consideran te, intentio coloris est in diaphano illuminato, sed est similitudo rei, quæ similitudo est in se quoddam ens reale, & esse suum, est esse reale, dicitur autem intentio respectu obiecti quod repræsentat, quia est principium tendendi in obiectum, quod repræsentat, sicut similitudo coloris in pupilla, est principium videndi colorem. Dicitur ergo forma habere esse naturale, quando est in subiecto secundum esse quod consequitur substatiam suam, secũdũ ꝙ est in proprio subiecto, & quod sequitur ipsam inquantum est talis forma, hoc modo, albedo habet esse in corpore albo, quia illi dat esse album, quod est esse consequens essentiam suam receptam in subiecto. Dicitur autem habere esse intentionale quando non habet tale esse dictum, sed habet repræsentatiuum sui ipsius, in esse naturali, hoc modo, dum albedo est in aere per suam similitudinem, habet esse intentionale, quia ipsam non sequitur esse album vt est in aere, non enim aer fit albus per similitudinem albedinis, sed est repræsentatiua sui in esse naturali.

Quomodo forma habet esse naturale.

Quid ẽ formam habere esse intentionale.

Quantum ad secundum est opinio Egidij ꝙ lumen habet tantum esse intentionale in aere, ad quod ponendum inducitur quibusdam rationibus supra positis.

Lumen habet esse naturale in aere non tantum intentionale.

Sed opinio S. Tho. est ꝙ lumen habet esse naturale in aere, & non tãtum esse intentionale. Quæ conclusio probatur primo. Omnis forma quæ denominat suum subiectum propria denominatione in quantum talis forma habet esse naturale in tali subiecto: sed lumẽ sic denominat aerem in quo est: ergo &c. consequentia nota cum minori. Dicitur enim aer illuminatus, quando habet lumen. Maior vero patet ex opposito. Color enim quia habet tantum esse

eſſe intentionale in aere, non denominat ipſum coloratum.

Ad iſtam rationem reſpondetur, ꝙ forma intentionalis, ſi ſit debilis, forte non denominabit ſuum ſubiectum, ſi autem ſit fortis, poterit denominare, ſicut ſi per vitrum viride tranſeant radij ſolares, terra ex oppoſito apparet viridis, quia talis ſpecies viridis, tunc eſt fortior.

Inpugnatur opinio Egidij & Sco.

Sed contra iſtam reſponſionem arguitur. Forma tunc denominat ſubiectum, quando dat illi eſſe cõſequens eſſentiam illius formæ, non enim dicitur aliquod album, niſi quia ab albedine eſt album: ſed forma intentionalis non dat eſſe conſequẽs eſſentiam formę, ut eſt talis forma, alioquin forma intentionalis, eſſet forma naturalis & materialis: ergo forma intentionalis nullo modo poteſt denominare.

Secundo Si forma intentionalis quocunq; modo ſumpta poſſet denominare ſuũ ſubiectũ, ſequeretur ꝙ cõtraria dicerentur ſimul de eodẽ, ſed hoc eſt impoſsibile: ergo &c. conſequẽtia probatur. Intentio ſummæ albi, & intentio ſummæ nigri ſimul ſunt in eadẽ parte aeris incluſi inter album, et nigrum: ergo ſi ab vtraq; poteſt aer denominari, dicetur aer albus, et niger, nõ enim eſt ratio quare ab vna denominetur et nõ ab altera. Inſtantia autem adducta nõ valet. In terra enim non ſunt illi colores, licet videantur eſſe, vnde terra nullo modo per illam apparentiam dicitur viridis.

Secundo principaliter arguitur ſic. Forma cauſans effectum naturalem eſt forma naturalis: ſed lumen in aere eſt huiuſmodi: ergo &c. conſequẽtia nota cum minori, natura per radios ſolis calefacit corpora. Maior probatur. Effectus non excedit facultatem agentis: ſed naturale eſſe, excedit eſſe intentionale: ergo nullo modo poteſt eſſe ab intentione.

Effectus nõ excedit facultatẽ agentis.

Ad iſtam rationem reſponderi poteſt, ꝙ ſol vnica qualitate calefacit, & illuminat, inquantum calefacit, cauſat colorem naturalem in rebus calefactis, ſed inquantum illuminat, cauſat in diaphano aere lumen intentionale, vnde lumen nõ calefacit, quod eſt in aere: ſed ſol producens calorem, ſicut virtus artificis quę in inſtrumẽto intentionaliter recipitur, nõ facit ſcannum, ſed artifex qui tali inſtrumento operatur.

Sed contra. Primo. Si lumen nõ calefaceret, ſequeretur ꝙ ex reuerberatione radiorum ſolis & multiplicatione non cauſaretur calor, ſed hoc ad ſenſum apparet eſſe falſum.

Ex reuerberatione radiorum ſolis cauſatur calor.

Si dicatur ꝙ ex reuerberatione cauſatur calor, non quia ipſum lumen reuerberatum cauſat calorem: ſed quia diſponitur aer ex tali reuerberatione vt ſit ſuſceptiuus caloris.

Tunc ſaltim habetur ꝙ lumen, quia cauſat illam diſpoſitionem ad calorem eſſe naturale cauſat illa enim diſpoſitio forma naturalis eſt.

Secundo, vt habet philoſ. 7. phyſ. Nullum corpus agit in aliud corpus, niſi per contactũ, vnde oportet ꝙ prius corpus agat in corpus ſibi propinquũ, inducendo formam, in illud per quam agit in corpus remotum quam in remotum, ſicut ignis prius calefacit aerem ſibi propinquum, quam lignũ remotũ ſed inter ſolem, & iſta corpora calefacta, mediãt corpora cęleſtia & aër: ergo oportet quòd in iſta corpora media agat inducendo formam, quæ habeat virtutem calefaciendi, aut ergo illa forma erit lumen, aut calor, ſed non poteſt Tex. 8.

potest esse calor, quia corpora cælestia non sunt alterabilia per calorem, vt dicitur in 1. de Cælo si aer reciperet illum calorem, tunc omnia existentia in illo aere calefierent, quod uidemus esse falsum, relinquitur ergo ꝙ sit lumē etc.

Tex. 11.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ꝙ esse intentionale potest accipi dupliciter. Vno modo vt opponitur esse naturali. Alio modo vt opponitur esse fixo, & permanenti. Primo modo lumen non habet esse intentionale in aere: sed bene secundo modo. In loco ergo allegato mens S. Tho. est ꝙ lumen habet esse in aere per modum intentionis, quia habet esse transiens, sicut habet etiam intentio, & etiam quia suū esse naturale est adeo spirituale sicut intētio coloris, non autē quia nō habeat esse naturale.

Esse intétionale potest accipi dupliciter.

Ad secundum dicitur primo, ꝙ maior est vera de eo quod habet esse in natura corruptibili inquantum corruptibilis est: sed de eo quod habet esse in natura corruptibili inquantum illa natura participat de natura rei incorruptibilis est falsa, modo dico quòd lumen recipitur in aere inquantum est corpus diaphanū in quo conuenit cum corporibus incorruptibilibus. Nam & ipsa diaphana sunt, ideo ratio non sequitur.

Solutio rationum Egidij & Scoti.

Posset secundo dici quòd maior est vera si forma sit in illo subiecto, vt in subiecto primo, sin autem est falsa, modo lux, non est in aere sicut in subiecto primo, sed in sole, in aere autem secundario per quandam participationem.

Ad confirmationem patet, quòd nō oportet formam habere omnem modū essendi subiecti: sed quomodo sit intelligenda propositio prædicta dicetur inferius, ad quartum.

Quæst. 1. ad quartū arg.

Ad tertium negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ lumen contingens oculum non videtur tanquam id quod terminat visum, sed tanquam ratio videndi alia, vt latius dicetur.

In q. 18 in qua disputabitur de sensu gustus.

Ad confirmationem dicitur, ꝙ lux solis videtur per suam similitudinem: sed quæ sit illa similitudo, possumus dicere quòd est aliqua intentio lucis distincta a lumine, quo aer illuminatur, possumus etiam dicere, quòd est lumen receptum in aere, quod licet habeat esse naturale in aere, tamen propter suā spiritualitatem potest esse principium videndi lucem a qua causatur.

Ad quartum dicitur ꝙ maior est falsa de forma cuius productio est terminus motus præcedentis. Modo illuminatio est terminus motus localis, est etiam falsa de forma, quæ habet esse tātum ad præsentiam producentis, sicut lux quæ habet esse ad præsentiam illuminantis.

ADDI.

Lib. 6. naturalium p. 3. ca. 10.

Varie opiniões de lumine.

2. cap. de diuinis nominibus lib. 3. de libero arbit. cap. 5.

QVia hic agitur de esse ipsius luminis, num habeat esse intentionale, vel reale, & quia uariæ fuerunt philosophorum opiniones de ipso, ut narrat Auicennus. Quidam voluerunt, de numero quorum fuit Democritus, ꝙ lumen sit corpus: quia habet proprietates corporis, ut est ferri, intersecari, & reflecti, hęc omnia conueniunt lumini, aut rad o: sequitur ergo ꝙ lumen sit corpus, ex hoc cō argumēto, habens proprietates corporis, corpus est, ergo &c. huius opinionis etiā, uidetur ꝙ fuerit D. Dionytius Ariopagita dicens, ꝙ diuersi radij coniunguntur, & separantur, coniunctio, & separatio est ipsius motus localis, qui competit corporibus; immo D. Aug. quoque dixit, ꝙ lux in corporibus tenet primum locum: igitur est nobilissimum corpus, quia uidetur habere

2. de anima Tex. 69. — bere nobilissimam figuram, & trinam dimensionem. huius quoque opinionis uidetur,
ꝙ fuerit Ar. dicens, ꝙ lumen est species ignis, Alij uoluerunt vt Pythagorici, ꝙ lumen
4. super genesim ad liter. cap 28. — esset substantia spiritualis, hinc August. dixit ꝙ in spiritualibus melior, & certior lux ẽ,
ꝙ Christus non sic dicitur lux, quomodo lapis, sed illud propriæ, hoc autem figuratiuæ
4. cap. de diuinis nom. — & D. Dionysius Areopagita quoque, posuit lumen inter nomina intelligibilia Dei, ꝙ
non esset nisi lumen fuisset substantia spiritualis: vnde Aliqui Idolatræ adorabant ipsum
tanquam Deum; Aliqui fuerunt asserentes lumen esse formam substantialem solis, cuius
opinionis fuit Emp. quia causa est potior effectu, & lux corporis cælestis, causat in istis
inferioribus formas substantiales: sequitur, ꝙ ipsa sit nobilior forma substantialis, Ali-
qui docebant lumen, esse formam intentionalem, sicut species coloris, qua uidetur ipse
2. sent. dist. 13. & 23. & 2. de anima. Tex. 69. — color, & isti fuerunt ex secta platonica, quos sequuti sunt, Scotus, & Egidius, & Car.
Tienensis, quorum argumenta sunt adducta ab Auctore hic.

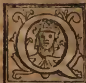
Istis tamen non obstantibus est uera sententia Ar. ꝙ lumen non est corpus, contra
primam opinionem extremam, quia nec corruptibile corpus, nec incorruptibile est: nõ
corruptibile, quoniam ex corruptione eius, nihil generatur, non incorruptibile, quia
extincto corpore luminoso, puta alicuius candele, extinguitur lumen, nullo igitur pa-
cto est corpus, nec rationes huius opinionis aliquid concludunt, non prima, quia ille
proprietates metaphorice attribuuntur lumini, sicut etiam possent attribui calori, & sic
Lux accipitur aliquando pro corpore lucido — intellexit D. Dionysius D. Augustinus accepit lucem pro corpore lucido in actu scili-
cet pro igne, quod inter quattuor elementa est nobilissimum, Ar. quoque lumen nomi
nauit ignem in propria materia, sicut ignis in materia aerea, dicitur flamma, & in mate-
ria terrea, dicitur carbo, deinde etiam philoso. adduxit illud gratia exempli, nec etiam
est verum, ꝙ secunda opinio dicebat lumen esse substantiam spiritualem, quia tunc nõ
potuisset uideri ab oculo corporali, quod est falsum, & dictum Aug. & Dionysij simili-
3 de anima Tex. 26. — tudinariæ, & metaphorice uenit intelligendum, Tertia opinio est etiam falsa, cum nul
la forma substantialis sit perse sensibilis, quia quod quid est, est obiectum intellectus,
lux autem est secundum se uisibilis: ergo &c. & ratio quam adducit, est nullius momẽ-
ti, quia sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter, in uirtute formę substan
tialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in uirtute corporis cælestis, ad producendas
Quomodo intelligẽdũ sit ꝙ lumen sit lucentis corporis pręsentia. uide Themi. cõmen. 70. huius. — formas substantiales: Quarta opinio satis reprobatur ab auctore in q. sua, non opor-
tet immorari circa improbationem ipsius. est ergo germana opinio Ar. ꝙ lumen est ac
cidens, sed non eo pacto, quo aliqui intellexerunt, ꝙ non sit in subiecto, quia depen-
det tantummodo in conseruari a sole, uel ꝙ migret de subiecto in subiectum, ut etiam
nonnulli alij asseruerunt, sed ꝙ sit accidens, tanquam qualitas actiua, consequens sub-
stantiam corporis ex se lucentis, & ꝙ neque habet esse pure intentionale, neque natu
rale, vt distinguitur contra intentionale, sed habet esse alterius præ habens in se uirtua
liter, quod spectat ad esse naturale, & intentionale, ita ꝙ est utrumque, & neutrum, &
alterum scilicet naturale, utrumque quia hoc ostendit efficaria eius, recipitur enim in or
Vide Auerr. 2. cęli cõm. 42. & in 2. de substãtia orbis, ubi declarat quomodo lumẽ per reflexionem calefacit ut apparet in speculis. — gano, & non impedit, immo facit sensationem, & sic habet esse intentionale, & quia
causat transmutationes reales in rebus inanimatis calefaciendo. propterea habet
esse reale, neutrum siquidem est, quia non habet esse naturale, ut distingui-
tur contra intentionale, & hæc est, sent. Philoponi D. Tho. & Alber.
quos uidere poteris, si placet, & præcipue Alber. in hoc 2. de ani
ma tract. 3. c. 11. ubi ponit differentiam inter lucem, lumẽ,
& radium, & splendorem, vide quoq; D. Tho. 2. sent.
dist. 9. q. 1. art. 2. & 4. sent. dist. 44. q. 2. art. 1.
Vide quoque Auctorem 4. cont. gent. c. 12.
vbi declarat quomodo lux sit quali-
tas perse uisibilis, sicut, sci-
licet quo aliquid
uidetur,
&c.

QVAR.

QVÆSTIO. XV.

Vtrum sit eadem vox numero quam plures audiunt.

Vox autem sensus quidam est animati &c. Tex. LXXXVII.

VAERITVR XV. *Vtrũ sit eadẽ vox numero quam plures audiunt. Et vi detur ꝙ non.*

Magister vicetius quintianus 18. di lucidatione lectionum S. Th.

Primo. Si esset eadem vox numero esset eadem auditio numero: sed hoc est impossibile cum vna operatio nõ possit esse a pluribus: subiectis sufficientibus, ergo &c. Probatur consequentia. Operationes accipiunt vnitatem ab obiecto: ergo si obiectum est vnum numero, erit operatio vna numero.

Tex. 81. Huius.

Secundo sic, sed supponitur primo secundum philosophum, ꝙ sonatiuum est, quod est motiuum vnius aeris continuitate vsque ad auditum, ex quibus habetur, ꝙ oportet aerem in quo est sonus moueri vsque ad auditum.

In hoc secũdo tex. vbi supra.

Secundo supponitur ꝙ sonus est subiectiue in aere moto, hoc est etiã philosophi ibidem. Tunc arguitur sic. Sonus existens in duabus partibus aeris separatis, non est vnus numero, quia vnum accidens numero non potest esse in duobus subiectis, sed sonus vnius, perueniens ad auditum diuersorum, potest esse in duabus partibus aeris separatis: sicut cum auditur vox Sortis ab eo qui est intra cameram, & ab eo qui est foris: ergo non erit vnus.

Tertia. Si esset eadem vox numero omnes percipientes vocem perciperẽt significatum eius, quia significatio est forma vocis significatiuę sed hoc videmus esse falsum, quia si proferatur hęc vox homo, apud Latinum significabit hominem, non autem apud Grecum: ergo &c.

Respondeo. In ista quæstione duo faciam. Primo præmittam aliqua necessaria. Secundo dicam ad quæsitum.

Quantum ad primum. Sciendũ primo ꝙ sonus differt ab alijs sensibilibus: quia sensibilia sunt in actu in corporibus quæ denominatur sensibilia, sicut color in corpore colorato, et sic de alijs sonus autem non est actu in corpore, quod dicitur sonorum: sed in aere moto a corpore sonoro per quandam percussionem, vnde aer motus ex percussione corporum solidorum est subiectum soni. Differentia soni ab alijs sensibilibus quia scilicet non est in corpore sonoro: sicut color in colorato.

Sciendum secundo ꝙ licet sonus habeat esse naturale ĩ aliqua parte aeris propinqua corpori sonanti, tamẽ in aere distante, quiescente potest imprimere suam intentionem, vnde a longe auditur cãpana vnde nõ potest peruenire sonus secundum esse reale, quia nec aer potest in tam paruo tempore ad tãtam distantiã moueri ex pcussione cãpane.

Sciendũ tertio ꝙ sonus est qualitas sensibilis existẽs in corpore quanto & extenso, ideo habet esse quantum, et extensum per accidens, & potest diuidi ad diuisionem aeris, unde si aer motus in quo est sonus diuidatur per interpositionem alicuius corporis, diuidetur, & sonus, et ex vno sono qui prius erat vnus in actu & plures in potentia efficiuntur Quid sonus sit.

ficiuntur plures soni in actu: eo modo quo diuiso pariete albo, albedo quæ prius erat vna in actu & plures in potentia efficitur plures in actu.

In voce sūt duo scilicet materiale, & formale.

Sciendum quarto ꝙ in voce significatiua est aliquid materiale, & aliquid formale: materiale est ipsa vox: formale est virtus significandi: quam habet ab anima, & proferente vocem. Quæ duo differunt: quia ipsa vox materialis secundum suam intentionem receptam in sensu: seipsam sensui exteriori in esse naturali repræsentat: sed virtus significandi ipsi sensui significationem non repræsentat: sed intellectiua tantum: inquantum intellectus hominis impositionem intelligit.

Prima conclusio.

Quantum ad secundū ponuntur tres conclusiones. Quarum prima est. Vox quantum ad suū materiale potest vna & eadem numero a pluribus percipi. Probatur sic. Vnumquodq; cognoscēs cognoscit secundum ꝙ sibi repræsentatur per species cognoscibilis: sed plures species vocis possunt repręsentare vnā & eandem numero vocem: ergo plures cognoscētes possunt cognoscere vnam, & eandem numero vocem, consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Similitudo qualibet repræsentat obiectum a quo causatur: sed ab vna & eadem voce possint causari plures similitudines, quādo aer in quo est sonus intentionem soni in alijs partibus aeris causat: ergo &c.

Secunda cōclusio.

Secunda conclusio. Aliquando vox loquentis quæ immediate immutat auditum plurium non est vna numero: licet illa quæ primo immutat sit vna numero. Probatur. Primo ratione adducta in oppositum: quia Sorte loquente potest aer in quo recipitur vox diuidi, & discontinuari: & per consequens sonus: & sic secundum diuersas partes aeris diuisi peruenire potest ad diuersorum aures: ergo &c. Secunda pars patet: quia loquens primo vnam vocē numero producit: quæ diuisa deinde alias voces: quæ immediate mouent auditum efficit.

Tertia conclusio, Non semper eandem vocē numero quo ad formale omnes percipiunt.

Tertia conclusio. Non semper omnes percipiunt eandem vocem numero quantum ad suum formale scilicet quā tum ad significationem. Probatur. Si gnum repręsentans ad placitum repręsentat suum significatum tantum apud cognoscentes suam impositionem. circulus enim ante tabernam, non repræsentat hospitium nisi apud cognoscentes, ꝙ tale signum est ad hoc repræsentandum impositum: sed non omnes cognoscunt impositiones omnium vocum significatiuarum: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ operationes accipiunt vnitatem, & distinctionem formalem ab obiecto: non aūt vnitatem, & distinctionem numeralē: sed illam accipiūt a subiecto. Sicut duę albedines numero sunt distinctæ: quia in duobus subiectis esse habent.

Germanus sensus verborum Ar.

Ad secundum dicitur primo quo ad primum suppositum, ꝙ non est mens philosophi oportere aerē moueri vsq; ad auditum si debet fieri auditio simpliciter: sed tantum si fortiter debeat sonus audiri. Potest enim in aere quiescente recipi sonus intentionaliter & causare auditionem: licet non ita fortiter: sicut si aer moueretur vsque ad auditum.

Dicitur secundo ꝙ vox Sortis, forte in cubiculo auditur: non quia sonus cubiculum secundum esse naturale ingrediatur: sed quia intentio soni existē-

tis

tis in aere exteriori ad aerem in cubiculo existentem peruenit.

Dicitur tertio q̃ si argumentum aliquid concludit. concludit pro secunda conclusione.

Eadem vox percipitur a multis.

Ad tertium negatur consequentia. Non enim percipitur significatum vocis ad placitum significantis: nisi apud eum qui nominis impositionem nouit: vnde eadem vox quantum ad materiale percipitur ab omnibus, nisi sit impedimentum, non autem quo ad suum formale.

ADDI.

Dubitatio de surdo, si omnis talis sit mutus.

Circa quæsitum hoc de identitate vocis: occurrit dubium pulcherrimum de surdo a natiuitate, num omnis talis sit mutus, & arguitur q̃ non, quia sicut se habet mutus ad surdum, sic surdus ad mutũ, hæc est manifesta de se, sed non omnis mutus est surdus ex necessitate: quia potest impediri in lingua, stante auditu: igitur nec omnis surdus est mutus: Adde etiam quia ille qui habet naturalia instrumenta requisita ad formationem vocis, non est necessario mutus, sed surdus a natiuitate est sic: igitur &c.

Vide D.Th. de sensu & sensato le.2.

Inpugnatur opinio Alb. bucciser.

Huic dubitationi quidam dixerunt, q̃ hæc propositio est conuertibilis, videlicet q̃ omnis surdus est mutus, & econtra: quia quando aliquæ virtutes habent connexionem ad inuicem, si fit impedimentum in vna, erit & in alia, sed istæ sunt huiusmodi: igitur &c. Sed hæc opinio non placet, quia licet surdus a natiuitate sit necessario mutus, quandoquidem ille qui non potest addiscere formationem sermonis significatiui ad placitũ, necessario est mutus illo modo, hæc propositio est manifesta de se: quia scire formationem sermonis significatiui ad placitum, non inest nisi per consuetudinem, & conuictũ cum hominibus, sed surdus a natiuitate non potest assuefieri in expressione sermonis significatiui: quia hoc requirit q̃ audiatur huiusmodi sermo si in eius expressione debet aliquis assuefieri, & hoc est manifestum: vnde Ar. ait q̃ surdis a natiuitate necessario fit impedimentum, in pulmone, & trachea arteria, quare impeditur materia vocis, quæ est aer, & non potest deferri debito modo per palatum, & tracheam arteriam, & per loca narium, propter oppilationem factam in transitu, vnde existente impedimento in instrumento auditus, existit hoc [illegible] mentum etiam in instrumento linguæ, & non econtra, ratio quam adducit illa opinio nulla est: quia quando arguit, q̃ hæ virtutes habent connexionem, concedo, sed negatur q̃ habeant connexionem conuertibilem; quia vis affatiua dependet, quantum ad exercitium suum per accidens ab auditu aliqualiter, non autem ecõuerso, soluitur quoque principalis difficultas, quandoquidem similitudo non currit, cum loqui præsupponat auditum, & non econtra, ad confirmationem, dicitur q̃ vera est, nisi accidat aliud impedimentum, sed surdus quamuis posset habere naturalia instrumenta loquendi, tamen habet aliud [illegible] um, siue impedimentum alicuius necessario requisiti ad sermonem significatum exprimendum.

31. particula problematũ proble. 14.

Vide 22. q. 71. ar. 2. vbi aduocare ꝓhibentur surdi a mentes, impuberes, surdi, & muti quali bet causa.

Quid de puero qui in nemore est nutritus.

Sed tunc oritur grauior difficultas, quia dictum est, q̃ quia talis mutus non audiuit aliquem [illegible] significatiuum, propterea non potest aliquam exprimere quid de puero qui nutriretur in nemore [illegible] muta, vbi nunquam audiuisset aliquod ydioma, verum loqueretur aliquod ydioma ad quod respondent aliqui dicentes q̃ loqueretur hebraice quod expertus est Paulus tertius Pontifex maximus, sed hoc reputo fabulosum esse, quia tunc omnibus hominibus conueniret, & omnes hebraice loquerentur, quod est absurdum, & [illegible] loqueretur aliquo ydiomate, sed bene posset ex appetitu naturali formare voces [illegible] tamen ydiomati [illegible], nisi postea conuersaretur cum alijs, & instrueretur informatione sermonis.

In hoc lib. Tex 81. Vide Auicẽnam lib 6. nat.. cap. de auditu.

Dubium etiam mihi occurrit circa principale quæsitum propter auctoritatem Ar. dicentis q̃ sonus in actu habet esse in medio, & in auditu, sed certum est q̃ una forma numero non habet esse actu in duobus subiectis: ergo alius sonus in actu erit in aure vnius, & in aure alterius, sed sonus in actu, est qui sentitur: ergo a diuersis alius, & alius sonus auditur, Nisi dicamus ad hoc, q̃ sonus potest dici in actu dupliciter, vno modo

quando species eius auditum informat, & sic sonus in actu est in auditu, alio modo pro ut actu habet propriam naturam, & formam in subiecto naturali, per quam sentiri potest, & hoc modo habet esse in aere moto. Vel dicamus ꝙ vna forma numero non habet esse actu in diuersis subiectis secundum esse naturale: potest tamen vna forma numero materialis, esse in pluribus secundum esse intentionale, inquantum vna forma naturalis potest plurimis causare diuersas intentiones: Addamus ad huc ꝙ sonus in actu primo modo idest similitudo soni, quæ est in auditu, non est illud quod auditur, sed id quo aliquid auditur, unde non sequitur si in pluribus auribus sint plures similitudines, ꝙ sint plures soni qui audiuntur, sonus autem in actu secundo modo idest forma, & natura soni habens esse in aere percusso, est id quod auditur, licet etiam & corpus sonans dicatur audiri, vnde vna existens a pluribus auditur inquantum in auribus plurium suam similitudinem causat, vide D. Tho. 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2. & p. p. q. 85. art. 2. ad 3. arg. vbi habes quid significat vox. vide etiam 3. cont. gent. c. 105. & Auctorem in expositione illius.

Vide quoque Simplicium hoc in loco vbi digreditur contra Alex. Vox feminarum, senum ægrorum, est a cutior voce marium, iuuenum, & sanorum vide Ar. 4. de gener. animaliũ. c. 7.

QVÆSTIO. XVI.

Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus.

Duri enim carne, inepti mente, molles autem carne, bene apti. Tex. XCIIII.

1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 2. & 2. sent. dist. 32. q. 2. ar. 3.

VAERITVR XVI. *Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus. Et videtur ꝙ non.*

Primo. Si sic sequeretur ꝙ vnus homo haberet perfectiorem intellectũ altero: sed hoc est falsũ ergo &c. patet consequentia: quia vnus homo habet perfectiorem tactum altero. Falsitas consequentis probatur. Nobilitas potẽtiarum animę sequitur nobilitatem animę, anima autem intellectiua non est nobilior in vno quam in altero: quia forma substantialis non suscipit magis & minus. ergo &c.

Secundo. Mulieres sunt nobilioris tactus, quam viri: & tamen non sunt melioris intellectus: ergo antecedẽs probatur: quia molliores carnes habent: sensus autem tactus est nobilior in habentibus meliores carnes. vt dicit philosophus secundo huius: ergo &c.

Est etiam argumentum de vermibus qui sũt molissimi.

2. huius. Tex. 94.

Tertio. Quanto sensus est materialior: tanto minus deseruit intellectui, sed tactus est materialior inter omnes sensus: vtpote cuius sensatio fit cum immutatione reali sentientis ergo &c.

Quarto Visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quam tactus, & quicunque alius sensus: vt dicitur in 1. Methaphi. in principio. ergo magis deseruit intellectui quam quicunque alius sensus. In prologo.

Respondeo. Quia istud dubium implicare videtur. Vtrum vna anima sit perfectior altera eiusdem spẽi: ideo simul ista duo dubia declarabuntur. Primo igitur notanda sunt aliqua. Secundo dicendum ad quęsitum.

Ordo obseruãdus in q.

Sciendum itaque primo quod licet intellectus non sit affixus organo corporali, sicut sunt potentię sensitiuę: formam tamen habentem esse in materia consequitur anima enim intellectiua: creatur in materia: indigetque corpore sicut obiecto: quia phantasma quod mouet

mouet intellectum est in phantasia quæ organum determinatum requirit.

Sciendum secundo ꝙ forma recepta in materia: eo ꝙ in materia dispositiones exigit materiales secundum diuersitatem dispositionum diuersæ sunt formæ. forma enim quæ recipitur in nobiliori materia & magis disposita est nobilior: sicut anima intellectiua est nobilior anima equi: eo ꝙ materia animæ intellectiuę est nobilior materia animæ equi.

Perfectio quædam formalis, quedam numeralis, & quid sint, & quomodo differant.

Sciendum tertio ꝙ perfectio formæ est duplex. Quædam enim est formalis et specifica scilicet ea quæ conuenit rei ratione formalis & specificæ differentię. Alia vero est materialis & numeralis scilicet quæ formę ratione subiecti in quo recipiuntur conuenit. Inter istas perfectiones est differentia. Primo quia prima perfectio a nullo effectiuę producitur, nulla enim est causa quæ faciat animam esse animam: licet anima ab aliquo agente producatur in esse, neque similiter aliqua causa quæ faciat hominem esse rationalem perfectio autem secunda a producente formam efficitur, agens enim intēdens producere formā proportionatam materię dat ipsi formæ perfectionē dispositioni materię congruentem. Secundo differunt: quia perfectio prima non habet gradus scilicet formales qui secundum absolutam rationem formę accipiuntur sed in indiuisibili consistit, nō enim diuisibilis est formalibus differentijs, perfectio autem secunda habet latitudinem secundū quòd dispositio materiæ sub eadem specie latitudinem habet. Tertio differunt: quia cum esse consequatur formam, et sit duplex esse scilicet esse quidditatiuum: et esse existentie, esse quidditatiuum perfectionē formalem, & specificam formæ consequitur, vnde sicut talis perfectio non habet latitudinem sed consistit in indiuisibili formaliter, ita & esse quidditatiuum, esse autem existentie consequitur perfectionem numeralem formæ, ideo sicut illa habet gradus, ita & istud esse.

Quantum ad secundū ponuntur sex conclusiones. Quarum prima est.

Anima intellectiua nō ē perfectior in vno quā in altero perfectione formali.

Anima intellectiua non est perfectior secundum essentiam suam in uno, quā in altero perfectione formali qua scilicet accipitur secundum absolutam rationem formæ. Probatur. Omnis forma quę secūdum suam essentiam formaliter est perfectior altera supra illam aliquem gradum perfectionis formalis addit, non enim est imaginabile quòd sit modo illo perfectior, & non addat perfectionem super alteram: sed forma substantialis gradum perfectionis formalis super alteram eiusdem speciei addere non potest: ergo &c. Minor probatur, quia secundum philosophum. Species rerum sunt sicut numeri, in quibus vnitas addita, vel sublata variat speciem, vnde formæ quarum vna addit intrinsece & formaliter perfectionem super alteram secūdum absolutam consideratione formę eiusdem speciei esse non possunt. Tex. 10.

Confirmatur ista ratio. Nā S. Tho. probat formam substantialem non participari secūdum magis, & minus: quia participans habet speciem secundum illam, id autem a quo aliquid habet speciem, oportet manere fixum et stans in indiuisibili scilicet indiuisione formali, ex quo arguitur sic. Si anima esset perfectior in vno quam in altero non consisteret natura animæ in indiuisibili, sed hoc est cōtra id qđ dicit S. T. ergo etc. n. q. 52. ar. 1.

Si di-

Si dicatur ꝙ intelligit formam substantialem consistere in indiuisibili in vno supposito, ita scilicet ꝙ in illo non variatur, non autem intelligit quin latitudinem quandam in diuersis suppositis habeat.

8. Metaph. Tex. 10.

Contra quia S. Tho. in eodem arti: subiungit ad rationem adductã, & propter hoc philosophus dicit, quòd sicut numerus non habet magis, neque minus sic neque substãtia quę est secũdum speciem, idest quantum ad participationẽ formæ specificæ: sed constat ꝙ numerus non solum ab eodem, sed & a diuersis non participatur secundum magis, & minus: ergo &c.

Præterea in eodem arti, dicit quòd illud secundũ quod aliquid sortitur speciem oportet esse fixũ, & stãs & quasi indiuisibile, quæcunque enim ad illud attingunt sub specie continentur, quæcunque autem recedunt ab illo, vel in plus: vel in minus, pertinent ad aliam speciem perfectiorem, vel imperfectiorem: ergo &c.

Anima intellectiua non ẽ perfectior in vno quã in alio quãtum ad esse quidditatiuum.

Secunda conclusio. Anima intellectiua non est perfectior in vno quam in altero quantũ ad esse substãtiale quidditatiuũ perfectione formali, quod dat subiecto sic ꝙ esse vnius sit formaliter perfectius altero. Probatur supponendo primo ꝙ esse specificum substantiale sit effectus formalis formæ substantialis. Supponendo secundo, ꝙ omnem sr̃ã perfectionem essentialem esse habeat a forma. vnde vnum esse est nobilius altero: quia est a nobiliori forma: sicut esse humanum esse ęquino: quia illud ẽ ab anima intellectiua, istud ab anima æqui.

Si dicatur ꝙ materia disposita est quæ dat perfectionem essentialem esse specifico formę: eo ꝙ vnumquodque recipitur in aliquo per modũ recipientis.

Hoc non obstat, tum quia licet materia magis disposita & perfectior altera alterius speciei perfectius esse & perfectiorem formam requirat: illud tamen esse non est a materia, sed a forma: ideo perfectior materia non tantum requirit perfectius esse: sed etiam perfectiorẽ formã a qua tale esse proueniat.

Tunc istis suppositis arguitur sic. Si esse substãtiale vnius, esset essentialiter perfectius altero perfectione formali, sequeretur vnam animam intellectiuã esse perfectiorem altera essentialiter: sed hoc est falsum, vt probatum est: ergo &c. tenet consequentia: quia per secundum suppositum perfectio esse substantialis, perfectionẽ formæ consequit.

Perfectione numerali, vna anima ẽ alia perfectior.

Tertia conclusio. Anima intellectiua secũdum perfectionem numeralem est perfectior in vno quam in altero. Probatur. Formam materiæ dispositæ proportionatam esse oportet: sed perfectiori modo disponitur vna materia humana, quam altera: ergo & forma ẽ perfectior in vno, quam in altero.

Si arguatur contra istam conclusionem: quia tunc sequeretur ꝙ vnus homo esset magis homo altero: sicut vnũ album est altero magis album: eo ꝙ eẽ pfectius indiuiduale albedinis habeat.

Dicendum ꝙ consequentia non valet. Nomina enim specifica substantiæ significant formam secundum esse specificum: quod sane non dicitur secundũ magis & minus, nomina autem concreta accidentium significant participationem formæ in subiecto: quę vtique participatio dicitur sm̃ magis & minus.

Esse existentię est in vno perfecti⁹ quam in altero.

Quarta conclusio. Esse existentiæ ẽ perfectius in vno, quam in altero perfectione numerali. Probatur. Perfectio numeralis esse consequitur perfectionẽ numera-

numeralem formæ: sed forma est perfectior numeraliter in vno, quam in altero: ergo & esse.

Ad bonam autem complexionē corporis sequitur nobilitas animæ: quia omnis forma est proportionata suę materiæ: vnde sequitur, ꝙ qui sunt boni tactus sunt nobilioris animæ & perspicatioris mentis.

Sed tunc dubium occurrit. Nam cū ille gradus perfectionis numeralis quē addit vna forma super aliam in aliqua specie collocetur: sequitur ꝙ vna forma tunc ab alia specifice: tanquam videlicet gradum specificum addens distinguetur.

Ad hoc dicitur primo quòd ille gradus est in specie humana, non enim est aliquid ab ipsa forma realiter distinctum, sed est ipsa forma perfectius materiā actuans, licet enim species humana secundum perfectionem formalem, & specificam sit indiuisibilis, tamen sub ista indiuisibilitate specifica, stat diuisibilitas materialis & diuersitas graduum numeralium.

Dicitur secundo quòd consequentia est falsa, quia licet vna forma distinguatur ab alia per gradum specificum idest qui in aliqua speciē collocatur: nō tamē sequitur quòd specifice distinguatur, ille enim gradus non est alterius speciei a gradu alterius formæ a qua per talem gradum distinguatur. Nam si hæc ratio valeret probaretur in nulla forma, etiam accidentali esse diuersitatem graduum, & per consequens nullam intensiorem, & perfectiorem alia inueniri.

Intellectus vnius est perfectior intellectu alterius perfectione numerali.

Quinta conclusio. Intellectus vnius hominis est perfectior intellectu alterius quadam perfectione numerali, hāc conclusionem sic intelligo ꝙ unus intellectus est virtuosior et perspicatior ad intelligendum altero propter aliquam perfectionem, quam habet, eo quod est in corpore magis dispositio magisq; deseruiente ad intelligendum. Probatur sic. Quanto natura sensitiua est melior & perfectior, tanto intellectus est perspicatior ad intelligendū, naturæ enim sensitiuæ bonitas: ad intellectus bonitatem dispositio quædam est, vt inquit S. Tho. in expositione, sed natura sensitiua melior & perfectior est in vno quam in altero: ergo &c. Probatur minor. Nam cum bonitas naturæ sensitiuæ, complexionis bonitatē consequatur, melior autem sit vnius hominis cōplexio quam alterius, oportet ut & natura sensitiua melior in vno sit quam in alio: ergo &c. Minor probatur. Vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis: sed organa sensuū contingunt esse magis disposita in vno quam in altero propter meliorem complexionem, apparet enim ꝙ nō omnes homines habent eādem complexionē: nec eandem dispositionem organorum: ergo &c.

Secundo accidentia cōsequētia perfectiorem formam sunt perfectiora: sed anima vnius est perfectior anima alterius: ergo & intellectus qui est accidens aīæ erit perfectior in vno quam in altero.

Bonitas intellectus sequitur bonitatē tactus.

Sexta cōclusio. Bonitas ista intellectus sequitur bonitatē tactus. Probatur primo. Bonitas intellectus proportionatur bonitati naturæ sensitiuæ: quia naturæ sensitiuæ bonitas est dispositio quædam ad bonitatem intellectus: sed bonitas naturæ sensitiuæ proportionatur bonitati tactus. Tum quia tactus est fundamentum omnium aliorum sensuum. Tum quia ex tactu aliquod dicitur

Tex. 63.

citur simpliciter sensitiuum. vt dicitur 3. huius. Confirmatur auctoritate philosophi dicentis molles carne esse aptos mente.

Secundo sic Bonitas intellectus respondet bonitati complexionis: quia secundum meliorem complexionem habet anima intellectiua quandam perfectionem numeralem: nam perfectius informat eo ꝙ subiectum est magis remotum a contrarietate: & magis redactum ad medietatem. Idem enim effectus secundum speciem perfectius recipitur in subiecto magis disposito: sed bonitas tactus est secundum bonitatem complexionis. organum enim tactus est compositum ex qualitatibus tangibilibus redactis ad medium secundum quandam complexionem: ergo &c.

Solutio argumētorū.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur primo si consequens intelligatur de perfectione numerali: negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur ꝙ sicut intellectus unius est perfectior altero numeraliter ita & vna anima altera: & vnum esse altero. perfectiori enim modo participatur ab vno, quam ab altero: nec tamen suscipit magis & minus: quia vna numero anima non habet nunc perfectum, nunc perfectius esse in subiecto: sed tantum diuersæ formæ habent diuersas perfectiones numerales in diuersis.

Dicitur secundo ꝙ si consequens intelligatur de perfectione essentiali & formali: negatur consequentia: ad cuius probationem dicitur ꝙ forte tactus in vno nõ est perfectior altero: nisi per fectione numerali.

Posset etiam dici ꝙ licet tactus vnius esset perfectior essentialiter tactu alterius: tamen intellectus vnius non esset perfectior intellectu alterius essentialiter. non enim oportet eodem modo esse perfectiorem tactum et intellectũ: licet ad perfectionem tactus sequatur perfectio intellectus. Quomodo vnus tactus sit perfectior alio.

Ad secundum negatur antecedens. non est enim verum ꝙ mulieres sint nobiliores tactus viris vniuersaliter loquendo. Ad probationem dicitur quod mollities carnis in mulieribus non est propter temperamentum & debitam mixtionem humidi cum sicco. quam bonitas tactus consequitur: sed propter abundantiam flegmatis quæ magis cõplexionem frigidam & humidam: quã bonitatem tactus enunciat. Mollities mulierum vnde causatur.

ADDI.

Opinio Pythag.

NObilissima, & antiquissima quæstio est, inter hos tres sensus, nempe visum, tactũ, & auditum quis illorum sit nobilior, multi voluerunt, visum esse nobiliorem tactu, & auditu: quia visus plures differentias rerum nobis dẽmonstrat, quam tactus, & auditus, vt ait Ar. per visum enim cognoscimus corpora superiora, & inferiora, per tactum quatuor qualitates tangibiles, per auditum vero, tantum sonum sequitur ergo ꝙ visus est nobilior tactu, & auditu; Alij prætulerunt auditum, quia per ipsum homo potest desensibilibus, & insensibilibus disciplinari, non autem per visum, hinc multi philosophi se obcecauerunt, quia per visum impediebantur a disciplina, sed nullus sese efficit surdum. Alij simpliciter tactum prætulerunt dicentes ipsum esse magis amandum, & propter vitæ necessitatem, & propter delectationem, & propter cognitionem, propter vitæ quidem necessitatem, quia animal non est animal, nisi ob tactum, propter delectationem, quia cum delectabilissimum operum viuentium sit generare, tale quale ipsum est, & hoc fit per sensum tactus: ergo &c. propter cognitionem quoque quoniam

In prologo Metaphy.

Opinio Democriti.

Stoicorum opinio.

quoniam tactus est fundamentum cæterorum sensuum, & sic est principalior & nobilior ceteris igitur &c.

p. p. q. 60. ar. 5.

Pro dilucidatione huius difficultatis, sciendum est primo, ꝙ homo potest considerari dupliciter, vno modo vt homo est, & rationis capax, alio modo vt homo est animal, cui simpliciter est necessarius tactus, & gustus, e quibus necessitatem, & voluptatem suscipit Secundo est sciendum ꝙ duplex est amor, aut concupiscentiæ, aut dilectionis, id amatur amore dilectionis, quod in se est bonũ, & nulla ratio mali in ipso perspicitur, quo amore uirtutes, & Deum amare solemus: amor concupiscentiæ in vtili, & delectabili esse potest, amamus enim sutores amore concupiscentiæ in re vtili quia bonos nobis faciunt calceos, auarus vero amat pecuniam, quia in possessione illius delectatur, quibus stantibus dicimus ꝙ visus est nobilior cęteris sensibus quod patet primo ex parte sensorii ad quod producendum miro artificio vsa est natura, vestiendo ipsum multiplici defensiuo, tum etiam ex parte medij, quod est diaphanum, quod non solum inuenitur in istis inferioribus, sicut media aliorum sensuum, sed etiam in cælestibus, & quãto simplicius, & purius est, tanto perfectius per ipsum fit visio, Tertio ex parte obiecti quod est color, qui est quædam lux, licet non pura, & lux est nobilior inter omnes qualitates sensibiles; quia inuenitur in nobilissimo corpore; etiam ex parte ipsius visionis, quæ est actus pure spiritualis, eo ꝙ ad ipsam non concurrit aliquis motus, aut mutatio realis, sicut & in alijs actibus sensuum.

Vessallius p spect uus ponit multas nobilitates in visu lib. 3. de linea visuali.

Ar. lib. 1. de trist. ani c. 9

Rationes adductę soluuntur, sed non prima, quia facit pro opinione nostra, & ex illa etiam sequitur, ꝙ visum etiam magis diligimus, vt ostendimus in quæstionibus metaphysicalibus nostris contra Antonium Andr. Scotistam, ratio pro secunda opiuione soluitur, quia licet auditus conferat ad doctrinam, vel disciplinam, cum sensus disciplinæ nomineiur, non tamen ad scientiam, quæ habetur per inuentionem, ad hoc enim maxime facit visus, Ratio tertiæ opinionis soluitur. quia si loquimur de amore concupiscentię, quo ad necessitatem vitæ, & de homine vt animal est, sic debemũs magis amare tactũ & gustum, & sic quoque ad vitæ voluptatem, quo ad cognitionem dictum est; Sed nota diligenter ꝙ quolibet animal excedit aliud in aliquo sensu, vnde in Aquila visus perfectior reperitur, quam in alijs animalibus, in Cane olfactus, in Apro auditus, in Aranea tactus, in Simia gustus quo facit quasdam gesticulationes quibus præsefert magnã delectationem in gustando, hinc Homerus dixit Nos sus auditu, linx visu, Simia gustu, vultur odoratu, præcellit Aranea tactu, vide D. Tho in lib. de Sensu & Sensato, lect. 2. vide quoque Auerr. 3. collecet. cap. 37. vbi docet quomodo fiat auditus phantasticus, & Themistium in hoc lib. cap. 28. vbi habebis argumentum de incolumi auditu, & est quando aures insonant, & tinniunt, nam tunc constat aeri cognito naturalem vigorem & valitatem inesse.

Galenus lib. 10. de vsu partium c 6 docet ꝙ sit natura visus.

Vide Alber. in hoc secũdo lib tract. 3. ca. 73. vbi disputat de Aranea, & eius tactu.

Gustus & tactus nihil ad prudentiam faciũt, vide Ar. lib. 10. de gene. animal cap. 20.

QVÆSTIO. XVII.

Vtrum odor habeat esse naturale, in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum.

Est autem omnis olfactus per medium, ut aerem, aut aquam &c. Tex. XCVII.

Magl. Chrisosto. q. 41.

VAERITVR *xvij. Vtrum odor habeat esse naturale in aere medio, inter corpus odoriferum & olfactũ. Et videtur ꝙ sic.*

Primo. Odor habet esse naturale in eo quod est passiuum ĩ generatione odoris, vnumquodque enim habet esse subiectiuæ in sua potentia passiua sed aer & aqua sunt passiuum in generatione odoris vt dicitur in de sensu & sensato: ergo &c.

Secundo. Illa quæ mutuo se impediunt

diunt in aere, habent esse reale naturale in aere, sed odores se impediunt in aere: ergo &c. consequentia nota cum minori: quia si duo corpora odorifera sint in aliqua parte aeris, non potest distincte percipi odor alicuius eorũ, sed percipitur quasi quidam odor mixtus. Maior probatur a contrario: quia si aliqua non habent esse naturale, sed spirituale, non se impediunt, sicut patet de coloribus non se impedientibus in aere: ergo sic impediunt habent esse naturale.

Tertio. Eorum quæ habent tantum esse intentionale in aere, perceptio non impeditur a vẽto, non enim impeditur visio albi a vento flante, sed perceptio odoris impeditur a vento, vt patet ad sensum: ergo &c.

Ordo i quęsito obseruādus.

Respondeo. Circa istam difficultatem videndum est primo: quomodo se habeat odor ad alia sensibilia. Secundo, dicendũ est ad principale quęsitũ.

Distinctio odorabilis a sono, colore &c.

Quantum ad primum. Sciendũ est primo, ꝙ odor distinguitur a gustabili & tangibili, quia illa percipiuntur per medium coniunctũ, scilicet per carnẽ, odor autẽ per medium, separatum, scilicet per aerem & aquam, distinguitur autem a sono: quia sonus fit cum aliqua immutatione locali medij: odor autem cũ alteratione corporis odoriferi, oportet enim corpus odoriferum alterari a calore, si debet odorẽ spirare: a visibili uero distinguitur, quia color habet esse naturale tantũ in corpore colorato, odor autem habet esse naturale etiam extra corpus odoriferum.

Quid sonus & odor habeant prę cętera sensibilia.

Sciendum secundo ꝙ hoc habent sonus & odor præter alia sensibilia quòd alia sensibilia non possunt percipi nisi directe corpora sensibilia sensibus obijciantur. Nam quidem patet in gustabili & tangibili, quæ percipiuntur quodam contactu, similiter apparet, quòd color non potest videri nisi corpus coloratum, directe opponatur visui: odor autem & sonus percipiuntur, etiam si corpus sonans, aut odoriferum non directe obijciatur sensui. Ratio diuersitatis est: quia gustabile, & tangibile, nõ habent immutare sensum: nisi inquantũ tangunt medium coniunctum organo: visibile autem quod immutat visum, habet esse tantum secundum esse naturale in corpore visibili, ideo ad hoc vt obijciatur visui, requiritur ꝙ corpus visibile directe opponatur ei. Odor autem & sonus aliquando vndequaque diffunduntur secũdum figuram sphericam, et habent aliquo modo esse reale in aere, ideo quia habent esse in diuersis partibus aeris, immutãt sensum, etiam si corpora sensibilia nõ directe opponantur sensui, eo enim ꝙ habent esse extra corpus sensibile, directe possunt opponi sensui, absque directa corporum sensibilium oppositione.

Sciendum tertio, quòd licet sapor et odor ex permixtione humidi, et sicci, ꝑ aliquam actionẽ calidi causentur, propter quod dicitur in de sensu & sensato, ꝙ eorum ferè est eadem passio, differunt tamẽ dupliciter. Primo quantum ad causam; quia sapor causatur a sicco terrestri, cum aditione calidi in humido calido aqueo. Odor autem causatur ab enobima siccitate, scilicet ab humore in corporato, etiam imbibito alicui sicco, causatur dico in humido non quocunque, sed ꝙ est aeris & aque. Secundo differunt, quia sapor magis sequitur humidũ, vnde dicit philosophus ꝙ sapor fundatur in humido, odor autẽ magis sequitur siccũ calidũ & aereũ, vnde habet esse in fumali euaporatiõe.

Vnde causētur sapor & odor.

Tex. 100.

Quan-

Quantum ad secundum, sciendum ꝙ licet odor non sit fumalis euaporatio; vt dicitur in de sensu & sensato, cum quadam tamē fumali euaporatione fit: eo ꝙ corpora odorifera sunt humiditate respersa, propter quod oportet fieri resolutionem, vt percipiatur odor.

Aliquid esse in aere dupliciter.

Sciendum secundo, ꝙ aliquid esse in aere contingit dupliciter. Vno modo, sicut in loco quemadmodū homo. Alio modo sicut in subiecto quemadmodum humiditas.

Tunc ponuntur tres, conclusiones. Quarum prima est.

Odor separatus a corpore habet esse naturale sicut in loco.

Odor separatus a corpore odorifero habet esse naturale in aliqua aeris parte, sicut in loco. Probatur. Quandocunque percipitur odor in aere, ille habet esse naturale in aliquo corpore in aere existente, odor enim intentionalis non est id quod sentitur, sed corpore odorifero moto siue esse corrupto, adhuc percipitur ille odor qui prius: ergo oportet ꝙ adhuc remaneat in aliquo corpore existente in aere: hoc autem non videtur esse nisi fumalis euaporatio resoluta a corpore odorifero admixta aeri & contenta ab aere: ergo &c. dicitur ergo esse in aere sicut in loco, quia est subiectiue in fumali euaporatione ab aere localiter cōprehensa.

Odor nō potest habere esse naturale subiectiue in aere.

Secunda conclusio. Odor non potest habere esse naturale subiectiue in aere aut propinquo aut remoto. Probatur.

Primo. Qualitas secunda causata ex mixtione qualitatum tāgibiliū non potest esse in aliquo corpore simplici, sed tantum in corpore mixto: sed odor causatur ex mixtione qualitatum tangibilium, vt dicitur de sensu & sentato ergo &c.

Secundo. Si posset esse odor naturaliter in aere, tunc cōtingeret duas qualitates contrarias secundum esse naturale in eadē parte aeris esse, si duo corpora habentia contrarios odores sibiinuicem essent contigua, nam vnumquodque corpus causaret suū odorem in aere: hoc est impossibile: ergo &c.

Tertio. Si odor reciperetur in aere naturaliter, aut reciperetur idem numero qui est in corpore odorifero, aut idem specie. Non idem numero, quia accidens non migrat de subiecto in subiectum. Non idē specie, quia tunc nō perciperetur odor corporis odoriferi vt odor talis corporis, sed vt odor aeris, sicut dicit Philosophus, ꝙ si corpus saporosum ponatur in aqua, et aqua recipiat saporem illius corporis, tunc gustus non percipit saporem existētem in aqua tanquam saporem corporis missi in aqua, sed tanquam saporem aquę: ergo &c. Tex. 104

Odor habet esse intētionale in aere.

Tertia conclusio. Odor habet esse intētionale in aere. Probatur. Primo, quia odor vsque ad quingenta milliaria sentiri potest, vt de quibusdam vulturibus qui odore cadauerū prouocati quingentorum milliarium spatio aduolarunt in Gręciam: sed odor ad tantū spatium secundum esse naturale diffundi non pōt ergo oportet, ꝙ sm̄ esse intentionale in aere ab odore realiter existēte in fumali euaporatione causetur.

Hoc narrat Alb. v. ca. 5 cap. 25.

Probatur minor, quia si sm̄ esse naturale ad tantum spatium diffunderetur oporteret materialē euaporationem, in qua subiectiue recipitur odor, vltra mēsurā raritatis sibi possibilis extēdi.

Si dicatur ꝙ odor vsque ad vultures illos per vēnū flantē est perductus,

Contra. Illa animalia sequētes odorem venerunt in Gręciā, alioquin non potius in Gręciam quàm in aliam prouinciam aduolassent: ergo oportuit odo

rem esse diffusum: per totum spatium inter cadauera & vultures.

Secundo principaliter. Medium alicuius sensus est susceptiuum sensibilis secundum esse intentionale: sed aer est medium in sensu olfatus, vt dicit philosophus: ergo &c.

2. huius. Tex. 97.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur ꝙ mens philosophi est, ꝙ aer & aqua in quantũ sunt commixta etiam cum alijs elementis sunt passiuum in generatione odoris: non autem vt sunt distincta et separata in propria natura.

Ad secundum dicitur, ꝙ aliquando se impediunt propter esse reale, quod habent in fumali euaporatione, nõ autem propter esse reale quod habeant in aere subiectiue.

Lege Alex 2. huius super tex. 97.

Ad tertium dicitur primo ꝙ nos nõ dicimus ꝙ odor habet tantum esse intentionale in aere, sed ꝙ ibi tãtum esse intentionale subiectiue habet, esse autem naturale in ipso habet sicut ĩ loco.

Dicitur secundo ꝙ maior est falsa: quando id quod habet tantum esse intentionale subiectiue in aere: habet etiam esse in aere naturale in loco.

Dicitur tertio, ꝙ id quod habet illo modo esse in aere potest impediri a vẽto, ne percipiant, eo ꝙ per ventum fumalis euaporatio in qua era subiectiue odor immutans aerẽ: expellitur, eo modo quo visio, ad ablationẽ visibilis in quo est color ĩmutans aerẽ ĩpeditur.

Hæc respõsio ẽ iuuor.

ADDI.

Pulchra. dubitatio de subiecto odoris an sit humidum vel siccum.

CIrca hoc quæsitum, posset quis dubitare de subiecto odoris, num sit humidum, vel siccum: quia prima facie apparet, ꝙ sit humidum, quandoquidem nutrimentum est subiectum odorum, nam odores ordinantur ad nutrimentum, & designant nutrimẽti conuenientiam, vel disconuenientiam; sed nutrimentum est humidum: ergo &c. Præterea videmus sensibiliter, ꝙ corpora, quæ non sunt humida, non sunt odorabilia, vt congelata; sed hoc non esset nisi humidum esset subiectum odorum: ergo &c. Adde etiam ꝙ si odor esset passio sicci, & non humidi, tunc vnum corpus esset siccum, & humidum a dominio, nam idem est subiectum saporis ratione humidi, & odoris ratione sicci, & tunc in eodem dominaretur siccum, & humidum, quod est omnino absurdum. & tamen Ar. expresse scripsit in hoc lib. ꝙ sicut sapor est humidi, sic odor est sicci.

Tex. 100.

Pro solutione horum, dico, ꝙ ordor est in aliquo mixto, quia omnis qualitas secunda est in corpore mixto, quia sequitur formam mixtionis primarum qualitatũ, vt scribit Auerr. 7. diuinorum, & hæc mixtio non est nisi in aliquo mixto. namque simplicia corpora non habent odorem, sicut aer purus, aqua pura, quod dico propter aerem cum quo vaporabiliter potest esse admixtus aliquis fumus fetidus, & corruptus, & tunc fetet sed non est tunc corpus simplex, & similiter aqua maris fetet, propter commixtionem aliquarum exalationum terrestriũ, & ideo patet ꝙ odor est passio mixti. quia odor est passio illius in quo semper inuenitur, & non in alio, hoc etiam habeo ex hoc quia omne habens odorem, habet & saporem aliquem vt scribitur in lib. de sensu & sensili, sed sapor cum sit passio nutrimenti, non est nisi in mixto, cum simplex non sit nutrimentum vt dictum est, attamen illud mixtum substat odori ratione sicci & hoc vult Ar. hic, ꝙ sicut sapor est passio humidi, sic odor est passio sicci. Præterea odor debet esse cõtrariæ dispositionis suo sensitiuo, cum comparetur ad ipsum, sicut actiuum ad passiuũ, constat autem esse humidum, propter hoc ꝙ est situatum iuxta cerebrum humidissimũ existens, adde etiam, quia aut est subiectum ratione humidi, aut sicci, si ratione sicci habeo intentum, si humidi hoc stare non potest, quia ratione humidi est subiectum saporum, sed idem ratione vnius, & eiusdem non est subiectum diuersorum quod persuadet

Comm. 32.

Lege Auerr. 5. colliget c. 28. & inuenies quomodo differentiæ odorum nõ sunt ita manifestæ, sicut differentiæ saporũ.

Lib. de sensu & sensato.

etiam

etiam Alex. hoc signo, quoniam in tempore calido, & sicco rerum odori ferarum odores multi percipiuntur, & similiter in calidis, & siccis regionibus, plusquam in alijs.

Rationes in contrarium non sunt alicuius momenti, quia Prima soluitur per hoc, quod non secundum idem mixtum est nutrimentum, & odoriferum, sed ratione humidi est nutrimentum, & ratione sicci est subiectum odoris; Adde quod non omnis odor est passio nutrimenti, immo quidam sunt secundum se delectabiles, non propter relationem ad conueniens nutrimentum; Secunda ratio quoque soluitur per hoc, quod si aliqua humefacta odorant, quæ prius non odorabant, hoc non est ratione humidi; sed ratione calidi dissoluentis, & aliqualem siccitatem generantis, quam consequitur odor, & cum qua diffunditur, vt patet in dissolutione thuris ab igne, & in similibus: Vltima soluitur per hoc quod vnum & idem corpus esse humidum, & siccum a dominio simpliciter, & absolute, non est possibile; sed secundum quod refertur ad diuersas qualitates, nihil est inconueniens, quod requirat humidum, & siccum, & habeat vtrumque istorum aliqualiter, sicut sufficit illi qualitati, & sic dicimus in proposito, quod mixtum, & saporosum erit subiectum odoris ratione sicci, & in ipso dominabitur siccum, quod refertur ad odorem, & erit subiectum saporis ratione humidi, & in ipso dominabitur humidum, secundum quod refertur ad saporem; An siccum & humidum secundum quod sunt in eodem mixto, sint diuersæ qualitates essentialiter, vel vna simplex qualitas media, inter siccum, & humidum virtute habens vtrumque, vide D. Th. in lib. de sensu, & sensili lect. 5. & in hoc 2. de anima lect. 19. & quomodo erit in corporibus beatorum in summo, & percipietur ab olfactu sine aliqua euaporatione, lege 4. lib. sent. dist. 44. q. 2. ar. 1. quomodo etiam odorabile coniungitur nobis per aliquid sui, sicut visibile, & audibile, lege 3. lib. sent. dist. 15. q. 2. ar. 3 quod habetur etiam in 4. sent. dist. 49. q 3. ar. 5.

Ideo odor transit a subiecto in subiectum, quia manus comprimens pomum, recipit in se odorem, vide Ammonium, & Boetium in 1. Antepræd. Quomodo odor sit qualitas secunda proxime in sicco comprehendente humidum, immutatiua olfactus lege Simp. hic. Quid sit odor, & quomodo non est fumalis euaporatio, quia sentitur a remotissimis, vide … sen. dist. 2. q. 2. art. 2. & 4. sen. dist. 44. q. 2. ar. 1.

QVAESTIO. XVIII.
Vtrum gustus sit sensus distinctus a tactu.

Gustabile autem est quodam tangibile, & hæc est causa &c. Tex. C I.

Mag. Chrisostomus q. 46.

VAERITVR xviij. *Vtrum gustus sit sensus distinctus a tactu. Et videtur quod non.*

Primo. Sicut se habent obiecta potentiarum ad inuicem, ita & potentiæ accipiunt vnitatem & distinctionem ex obiectis, sed gustabile est tangibile, vt dicit philosoph. ergo gustus est tactus. Tex. 101.

Secundo. Potentiæ sensitiuæ distincte habent, distincta organa, vt patet discurrendo per singulos sensus, visus enim, et auditus, & olfactus habent organa distincta, sed gustus, & tactus non habent organa distincta, nam lingua, aut quodcunque organum quo percipitur sapor, est etiam organum quo percipitur calidum, frigidum, & aliæ qualitates tangibiles: ergo &c. Caie. ar. 3.

Tertio. Potentia quæ percipit suum obiectum tangendo est tactus, sicut potentia quæ percipit suum obiectum videndo est visus, et quæ percipit audiendo est auditus, sed gustus percipit suum obiectum tangendo, vt dicit S. Tho. in hoc secundo: ergo &c. Lect. 18.

Quarto. Gustus non percipit saporem sine humiditate, vt dicit philosophus, sed humiditas est qualitas tangibilis: ergo gustus percipit qualitatem tangibilem: ergo est tactus. Tex. 102.

Respondeo. Primo præmittam aliqua. Secundo ponam conclusiones.

Sciendum

Gustus dicitur sensus alimenti.

Sciendum igitur primo, ꝙ cũ gustus dicatur sensus alimenti, alimentũ autem sit id quo animal nutritur, aliquid de necessitate alimenti, aliquid vero non est de necessitate, sed tantum quoddam signum conuenientis alimenti, & quoddã eius delectamẽtũ est. Id quod est de necessitate alimenti, sunt qualitates tangibiles, siue corpora habẽtia has qualitates redactas ad quandam proportionalem per mixtionem, eo ꝙ animal constat ex huiusmodi corporibus & qualitatibus. Id autem quod est delectamentum alimenti, est sapor, vt dicit philosophus.

Tex. 18. huius.

Sciendum secundo ꝙ gustus potest accipi dupliciter. Vno modo pro potentia discretiua alimenti, quantum ad id quod est de necessitate alimenti scilicet quantum ad qualitates tangibiles redactas ad quandam proportionẽ. Alio modo pro potentia discretiua alimenti, quantum ad id, quod est delectamẽtum eius, & signũ cõuenientis, aut disconuenientis proportionis qualitatum, eius quod est sapor.

Quomodo aliqua possunt esse realiter distincta & conuenire in aliquo.

Sciendum tertio, ꝙ licet aliqua sint realiter distincta, tamen non inconuenit ea in aliquo cõuenire, scilicet in modo operãdi, aut in aliquo alio, propter quod vnum sibi quandoque nomen, alterius vendicare solet, saltem id cui conuenit illa conditio secundario, nomen eius cui primo conuenit per quadam similitudinẽ participat. Sicut virtus cogitatiua, & ratio, sunt virtutes distinctæ, quia tamen in modo operandi conueniunt, scilicet in hoc ꝙ est discurrere, ab vno in alterũ, ideo etiam cogitatiua dicitur ratio, sed ratio particularis.

Prædicatio quędam formalis, quædam causalis & hęc duplex.

Sciendum quarto, ꝙ duplex est prædicatio, scilicet formalis & causalis. Formalis est quando prædicatũ secundum rationem suam formalem, inuenitur in subiecto. Causalis est quãdo prędicatum dicit causam subiecti. Et sicut multiplex est causa, ita multiplex est prædicatio causalis. Aliquando enim causa effectiua prædicatur de effectu, vt cum dicitur a philosopho 2. huius vox est percussio aeris respirati &c. Tex. 90. *Aliquando prædicatur causa materialis & subiectiua de eo cui subijcitur, sicut cum dicitur, odor est fumalis euaporatio, & quando tale subiectũ prædicatur de eo, quod est in subiecto, dicimus ꝙ subiectum est prædicatum materialiter, dicimus enim, ꝙ odor est fumalis euaporatio materialiter.*

Quantum ad secundũ, ponuntur quatuor conclusiones. Quarum prima est.

Gustus primo modo est idem quod tactus.

Gustus primo modo dictus, scilicet discretiuus alimenti, quantum ad ea quæ sunt de necessitate alimeni, est idem realiter quod tactus. Probatur. Potentia cognoscitiua qualitatum tangibilium est tactus, dicitur enim tactus: quia perceptiuus qualitatum tangibilium, sed gustus hoc modo acceptus, est perceptiuus qualitatum tãgibilium, dictum est enim & est de mente philosophi 2. huius, ꝙ qualitates tangibiles sunt de necessitate alimenti, ergo &c. Tex. 90.

Sciendum autem, ꝙ gustus sic sumptus, licet sit realiter tactus: tamen nõ est vniuersaliter tactus, sed solum tactus existens in neruo expanso per linguam, & palatum, ideo dicitur gustus esse quidam tactus, quia est tactus in organo materiali gustus existens.

Quomodo gustus est tactus.

Secunda conclusio. Gustus secundo modo dictus, scilicet discretiuus saporum, est tactus quantum ad modũ sentiendi. Probatur. Tam gustus, quam tactus, percipiunt obiectum suum tangendo:

gendo: ergo &c. Accidens probatur. Nam calor, non percipitur a tactu: nisi tangat carnem, similiter nec gustus percipit saporem, nisi gustabile tăgat linguam, aut palatum: ergo &c.

Quomodo autem sit intelligendum, quòd gustus percipit tangendo declarabitur in argumentis.

Gustus materialiter ē ta ctus.

Tertia conclusio. Gustus est tactus materialiter. Probatur. Sicut se habet gustabile, ad tangibile, ita gustus ad tactum, sed gustabile est materialiter tangibile, ergo & gustus est materialiter tactus, consequentia nota cũ maiori, & probatur minor, quia sapor fundatur in humido, vt dicit philosophus

Tex. 101.

2. huius & in de sensu & sensato, & sic fundatur, ꝙ non potest percipi sapor sine humido, vt ibidem dicitur, sed humidum est tangibile, ergo &c.

Sciendum vero, ꝙ gustus dicitur materialiter tactus, sicut gustabile dicitur materialiter tangibile, scilicet quia gustus fundatur in tactu, sicut & gustabile fundatur in tangibile.

Gustus distinguitur a tactu.

Quarta conclusio. Gustus secundo modo dictus, distinguitur formaliter, et realiter a tactu. Probatur. Potentiæ respicientes diuersa formalia obiecta: formaliter, & realiter distinguuntur, potentiæ enim ex formalibus rationibus obiectorum distinguuntur. Sed gustus eo tactus respiciũt diuersa obiecta formalia, scilicet gustabile, & tangibile quorum vnum fundatur in altero, ut dicit philosophus: ergo &c.

Tex. 101.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum negatur minor de identitate formali, non enim gustabile, & tangibile sunt idem formaliter, & realiter: sed tantùm materialiter: quia gustabile fundatur in tangibili, & hoc modo intelligit philosophus.

Ad secundum negatur maior. Si vniuersaliter accipiatur, licet enim visus, & auditus habeant determinata organa, quia sunt indeterminata parte corporis, tamen sensus tactus quia est diffusus per corpus, etiam organũ per totum corpus diffusum habet, vnde omnia organa aliorum sensuum, sunt organa tactus, si enim ista ratio concluderet, probaretur, ꝙ omnes alij sensus essent idem ꝙ tactus. Dicitur tamẽ quòd licet organa aliorũ sensuum sint etiam sensus tactus organum materialiter, sunt tamen ab illo formaliter distincta, inquantum per vnam dispositionem est organum tactus, per aliam vero, aliorum sensuum organa.

Potentiam suum obiectum percipere tangendo dupliciter intelligi tur.

Ad tertium dicitur, ꝙ potentiam percipere suum obiectum tangendo potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia percipit per actum uirtutis tactiuę, sicut illud dicitur obiectum percipere videndo ꝙ percipit per actum visiuæ potentiæ. Alio modo quia percipit per contactum rei cognitę, & cognoscentis, eo modo quo dicuntur se tangere, quorum vltima sunt simul. Si primo modo ĩtelligatur, negatur minor, nec sic intelligit S. Tho. si secundo modo, conceditur minor, in illo sensu, ponit eam S. Tho. sed negatur maior. Ad probationem dicitur, ꝙ probat illam im primo sensu, non autem in quo negatur.

Secundo la

Posset etiam dici, quòd gustus percipit suum obiectum tangendo, idest percipit suum obiectum, dum simul tactus percipit humiditatem, in qua fundatur sapor.

Quæ sit mẽs Ar. de gustu

Ad quartum respondetur, quòd non est mens philosophi, quòd gustus non percipiat saporem, nisi etiam percipiat

piat humiditatem, sed q nõ potest percipere saporem, nisi tactus etiam percipiat humiditatẽ in qua radicatur sapor, & sapor non potest immutare gustum, nisi humidum in quo radicatur sapor immutet tactũ. vnde verba sua sunt ista, non autem facit humoris sensum sine humiditate, scilicet tactum immutante.

ADDI.

Quęstionem la de vnitate sensus tactus, vide Ca iet. Card hic cap. 10.

ORitur difficultas circa hoc quæsitum de vnitate sensus tactus, si est vnus, vel multiplex, & q sit vnus probatur ex hoc, quia ex omni parte corporis sentimus omnes qualitates tangibiles, scilicet calidum, humidum, &c. Igitur in omni parte corporis est idem tactus, & sic erit vnus sensus: Deinde si non esset vnus ipse tactus, tunc falsa esset communis opinio philosophorum ponentium, tantũ quinque sensus exteriores. Adde etiam, quia ille sensus, qui respicit tantum vnum genus, pro suo obiecto, est vnus sensus, sed tactus est huiusmodi, vt habet D. Tho. p. p. summæ suæ Theologiæ: igitur &c.

q. 78. ar. 3. Tactus omnium tangibilid, sicut mediatas 6, sed non veluti virtus inter uitia leg. Themi in 3. de anima comm. 66.

Verum, quia tactus est fundamentum omnium aliorum sensuum, & est perceptiuus qualitatum tangibilium, ex quibus constat animal, & a quibus secundum omnem partem corporis potest animal cedi, vnde debet esse diffusus per totum corpus, & per consequens, organum per totum corpus distutum habere debet, & omnia organa aliorum sensuum debent esse organa tactus, eo q omnia possunt a qualitatibus tangibilibus lædi: Preoculis habenda est illa doctrina, q potentiæ accipiunt vnitatem, & distinctionẽ ab obiectis, ideo oportet q sensibile correspondens vni potentiæ, sit vnum genus, vnde cum in vno genere sit vna contrarietas prima, licet per subdiuisionem, possint esse plures, sicut corporis primæ differentiæ, sunt animatum, & inanimatum, tamen per subdiuisionem, etiam sensibile, & in sensibile, sunt differentiæ corporis, oportet sensum vnũ esse vnius primæ contrarietatis, licet per subdiuisionem possit esse plurium, sicut visus est circa colorem, secundum q est commune quoddam ad hunc, & ad illum colorem propriæ dictum, est autem albi, & nigri secundario, ex quo sequitur oportere omnes differentias, quæ cognoscuntur ab vno sensu esse vnius generis, scilicet subalterni, non enim sufficit, q sint eiusdem generis generalissimi, nam si illud sufficeret, tunc omnes qualitates sensibiles, essent vnius sensus; quia sunt in genere qualitatis, similiter etiam est intelligendum q debent esse vnius generis proximi, sicut animatum, & inanimatũ continentur sub corpore, aut si sunt plurium generum, debent esse plurium generum subalternatim positorum, sicut animatum, & inanimatum, sensibile, & insensibile, sũt diuersorum generum, scilicet corporis, & animalis, quorum animal subalternatur corpori. Si enim sic erit, quamuis vnus sensus erit plurium contrarietatum, tamen erit vnius tantum primæ contrarietatis, differentię enim primi generis, erunt primæ contrarietatis, & aliæ erunt secundariæ. Oportet quoque scire, q aliqua distingui formaliter, dupliciter intelligi potest, vno modo, q distinguantur formaliter, idest secundum formales rationes, quomodo intellectus, & ratio distinguntur formaliter: quia secundum diuersas rationes, alio modo q distinguantur formaliter, idest essentialiter, quia sunt diuersę essentiæ, & naturæ, quomodo albedo, & nigredo distinguntur: quibus iactis, obseruandum est, q aliqui voluerunt, q sensus tactus, esset vnus simpliciter, licet sit perceptiuus plurium qualitatum primarum, tamen ille possunt in vno genere conuenire, quod sit obiectum adæquatum tactus, sed innominatum. Alij vero dixerũt, q sensus tactus esset vnus materialiter, sed plures formaliter, & hanc opinionem sequor tanquam magis probabilem, & probo q sit vnus materialiter, quoniã sicuti est de qualitatibus tangibilibus, ita & de tactu, vt vult Ar. in hoc lib. sed qualitates tangibiles, sunt vnum materialiter: ergo &c. Minor probatur, quia qualitates ex quibus constat animal, sunt vnum materialiter, idest in eodem subiecto; sed qualitates tangibiles, sunt qualitates ex quibus constat animal: ergo &c. Dicitur itaq; sensus tactus vnus materialiter, quia omnes virtutes tactiuæ, sunt in eodem materiali subiecto, & organo, quod autem

Vide in lib. de sens. & sẽsili cap. 2. & 2. de part. c. 5. vbi habes de organo tactus, & gustu an sit cor vel cuspis (?) sicuti, siue palatum, lege Plin. lib. 11. cap. 17.

Tex. 107. Hæc secũda opinio est Temistii Alex. Auer. hic & Auice. lib. 6. cap. de tactu Alb. Ian. Caiet. Thie. Apol. q. 40. & multorũ aliorum.

autem sensus tactus, sint plures formaliter est essentialiter, & realiter, probatur ex ratione, quam adducit phylosophus loco superius allegato, quia sensus cognoscitiui plurium primarum qualitatum, sunt plures; sed sensus tactus sunt huiusmodi. ergo &c. consequentia nota cum minori, non enim calidum, & frigidum, humidum, & siccum sunt vnius generis proximi primæ contrarietatis, quia vnum genus habet tantū duas differentias primas, non etiam sunt plures differentię plurium generum subalternatim

10. Metaph. Tex. 14.

positorum: maior probatur, vna potentia est vnius generis; sed vnum genus habet, tantum duas differentias primas: ergo vnus sensus erit duarum primarum differentiarum, & per consequens, vbi plures potentiæ primæ differentiæ plures sensus, & quot primæ contrarietates tangibiles tot sensus tactus realiter distincti erunt lege de hac veritate Auerr. hic & Alber.

Tractatu. 3. cap. 30.

Rationes incontrarium soluuntur, & prima sic; quia in omni parte corporis sunt omnes species tactus perceptiuæ qualitatum elementorum, sed tactus perceptiuus qualitatum alimenti habet esse tantum in lingua, aut faucibus, potest etiam solui negando consequentiam, quia non valet, habet esse tactus omnis in omni parte corporis: ergo est idem, Soluitur secunda concedendo ꝙ non sunt tantum quinque sensus exteriores, sed sex, aut septem, aut plures secundum ꝙ diuersi ponunt duos, aut plures sensus tactus, vel dicamus ꝙ quinque sunt sensus exteriores, & ꝙ tactus est vnus materialiter, distinctio organi vnius, ab alterius organo, non apparet: Soluitur, & tertia ratio concedendo ꝙ habeat vnum genus remotum, sed non proximum. vide Auerr. 2 collicet. ca. 13. de instrumento sensus tactus, lege etiam D. Tho. p. p. q. 78. ar. 3. vbi habet ꝙ tactus est vnus genere, & est plures specie, secundum plures cōtrarietates, vel omnes plures conueniunt in vno genere proximo, sed innominato, & q 76. ar. 5. & 4. sent. dist. 49. q. 3. art 5. & de veritate q. 22 art. 5. vbi habes quomodo tactus est fundamentum omnis sensus, & est per totum corpus, &c. contra Tholetum q. 32 huius lib. asserentē D. Tho. se retractasse quod non est verum, vt habes ex hac decisione.

Tactus est sensus comm ex quibus componitur animal, & per quę corrumpitur de veri. q. 26. ar. 3.

QVAESTIO. XIX.

Vtrum sensibile positum supra sensum, faciat sensationem.

Apposita enim super sensitiuum, nō sentiunt &c. Tex. CXVI.

Iandunus. q. 29.

VAERITVR *xix. Vtrum sensibile positum supra sēsum faciat sensationē. Et videtur* ꝙ *sic.*

Primo. Tangibile positum supra tactū causat sensum tactus, ergo &c. Antecedēs probatur. Quando medium tangens organum recipit sensibile, secundum esse naturale in parte cōtingente organum, sensibile ponitur supra sensum Sed aliquādo dum sentimus calorem, recipitur secundum esse naturale in carne est medium tactus, sit enim manus calida: ergo tūc sensibile ponitur supra sensum.

Secundo. Sonus peruenit aliquando vsque ad auditum secundum esse naturale, scilicet quādo aer motus in quo est sonus, peruenit vsque ad auditum, & tamen percipitur sonus ergo &c.

Tertio. Odor continens organum olfatus, percipitur ab olfatu quando fumalis euaporatio peruenit ad olfatum: ergo &c.

Quarto. Lumen existens in aere ... detur, & tamen tangit oculum ... aer: ergo &c.

O Respondeo.

Ordo obseruãdus ĩ hoc quæsito.

Respondeo. In ista quæstione tria facienda sunt. Primo declarabitur titulus quæsiti. Secundo quædam necessaria præmittentur. Tertio respondebitur ad quæsitum.

Quantum ad primum sciendum primo, quòd cum inter potentias animæ potentiæ sensitiuæ sint organis determinatis affixe, ꝙ operatio non tantum ipsarum potentiarum est, sed compositi ex organo & potentia, sicut videre nõ est tantum potentiæ visiuę, sed compositi ex oculo, & visiua potentia.

Quomodo fit cognitio.

Sciendum secundo, ꝙ cum omnis cognitio fiat ex eo ꝙ cognitum causat suã similitudinem in cognoscente, idem est quærere. Vtrum sensibile positum supra sensum faciat sensationem, & quærere. Vtrum causet similitudinem sui: & per eam sentiatur.

Quid per sẽsibile.

Sciendum tertio ꝙ per sensibile possumus intelligere duo scilicet aut ipsã qualitatem sensibilem, aut id quod a qualitate sensibili denominationem capit. Visibilis enim nomine possumus intelligere, aut colorem, aut corpus coloratum, & per audibile, aut corpus sonans, aut sonum. Vtroque modo accipitur hic sensibile.

Quæritur ergo. Vtrum sensibile positum supra sensum, idest supra agregatum ex organo & potentia, tanquam tangens illud faciat sensationem idest causet similitudinem suam in sensu & sentiatur.

Obiecta potentiarũ passiuarũ quædam secundum esse naturale, quædam secundum esse intentionale agunt.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, ꝙ licet omne obiectum potentię passiuæ sit aliquo modo actiuum, non tamen eodem modo conuenit omnibus secundum formam sensibilem in sensum agere, non enim omnes qualitates sensibiles sunt eodem modo actiuę. Alique enim sunt principium producendi sibi simile secundum esse naturale et secundum esse spirituale, sicut qualitates actiuę & passiuæ elementorum, potest enim calidum producere in ligno caliditatem naturalem, & in tactu intentionem coloris. Vnde tãgibile per qualitatem tangibilem potest, & naturaliter et spiritualiter immutare. Alique autem sunt principium producẽdi sibi simile secundum esse intentionale tantum, sicut color, sonus &c. Non enim corpus coloratum potest alium colorẽ causare in esse naturali, per colorem suum suo colore non diminuto, similiter sonus existens in aere, non est principium quo aer causet alium sonum, licet virtus sonandi existens in corpore sonante sit principium producẽdi sonum in aere suo modo, nec odor principium causandi aliũ odorẽ, nisi forte per accidens. Vnde solum tangibilia possunt immutare & naturaliter, & spiritualiter, alia autem sensibilia inquantum talia sensibilia tãtum spiritualiter immutare possunt.

Sciendum secundo ꝙ omnis cognitio per aliquam abstractionem a materia fit, vnde forma materialis non potest esse principium immediatum cognitionis, sed ad cognitionem requiritur forma aliquo modo abstracta a materia. Vnde videmus, ꝙ quãto virtus recipit immaterialius, tanto est perfectior ad cognoscendum, forma enim ignis materialis non est principium cognoscendi ignem, alioquin & ignis cognosceret ignem, nec forma naturalis aque est principium cognoscendi aquam, alioquin & ipsa aqua cognosceret aquam.

Quanto virtus ẽ immaterialis tanto est magis cognoscitiua.

Quantũ ad tertiũ duplicẽ modũ dicendi imaginari possumus. Primus est, quòd sensibile positũ supra sensum non causset sensationem, ex eo ꝙ ponatur

supra

supra sensum, hoc est ꝙ sensibile positum supra sensum sentitur quidem, sed non sentitur ex eo ꝙ superponatur sensui, sed ex eo ꝙ habet similitudinem in sensu, & superponi sensui per accidens se habet ad hoc, ꝙ aliquid sentiatur. Sed hoc non videtur esse ad mentem philosophi probantis, ꝙ caro nō est organum tactus per hoc, ꝙ sensibile positum supra sensum non facit sensationem, tangibile autē positum supra carnem facit sensum tactus, posset enim dici quòd tangibile positum supra carnē non sentitur, eo quòd tangat: sed eo ꝙ habet suam similitudinem in sensu, sed quòd sentiatur tangendo, hoc est quia non potest immutare nisi tangat, & sic ratio philosophi non habebit efficaciā.

Tex. 116.

Secundus modus dicendi est ꝙ sensibile positum supra sensum nō facit sensationem sui, sed bene alterius a quo est alteratum, sicut si caro efficiatur calida ab igne, ipsa caro non facit sensationem sui sed ignis. Iste modus videtur esse contra mentem philosophi dicentis, ꝙ si corpus dulce poneretur in aqua, & nos essemus in aqua sentiremus dulcedinem, tāquam aque dulcedinem non tāquam dulcedinem corporis distantis, ex quo patet, ꝙ vult si medium sit affectum aliqua qualitate sensibili si illa qualitas percipitur, sentitur vt qualitas medij, non vt qualitas alterius.

Tex. 101.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, ꝙ si caro calefieret tantum in parte contingente organum, ꝙ haberet existentiam caliditatis quæ requiritur ad hoc ꝙ aliquid sentiatur corrumperet magis organū quā sentiretur, licet in tempore illam existentiam caliditatis præcedente, calor calefacientis carnem, per immutationem spiritualem carnis sentiri possit.

Ad secundū dictum est, quia enim sonus non est sensibile de quo loquitur philosophus, ideo possunt immutare auditum non autem corpus sonans si supponatur auditui.

Ad tertium dictum est, ꝙ aut ipsa non mouet sensū sed aer in quo est odor spiritualiter. Aut si mouet non est sensibile de quo philosophus intendit.

Ad quartum dicitur, ꝙ dupliciter de lumine loqui possumus. Vno modo de lumine terminato, aut quia scilicet est in corpore secundum se terminato vt est lumen solis, aut quia per reflexionem ad aliquod corpus terminatur, vt est lumen ad corpus politum reflexum. Alio modo de lumine recepto in aere medio non terminato. Si loquamur de lumine terminato, illud videri vtique potest, & per lumen causatum ab ipso in pupilla secundum esse naturale, quod est eiusdem speciei cum ipso videtur, habet enim secundum esse naturale tantam spiritualitatem quātam habet similitudo coloris in oculo, ideo potest esse principium cognitionis luminis a quo causatur. Si autem de lumine interminato loquamur, negatur ꝙ videatur, contingit quidem oculum & est ratio videndi inquantum diaphanū facit in actu, non tamen actum visionis tanquam id quod uidetur terminat.

De lumine dupliciter loqui possumus.

ADDI.

Dubium ad idem quæsitum.

Circa hoc quæsitum potest esse dubitatio, de ferro ignito scindente partem animalis quod quidem animal sentit, & tamen illud ferrum tangit organum: quia tangit neruum, quod est organū tactus: igitur sensibile supra sensum positū facit sensationē. Et ideo vltra illos duos modos positos ab Auctore possumus addere alios duos quo-

rum primus est, quod si per sensibile intelligimus corpus denominatum a qualitate sensibili, est vniuersaliter verum in omni sensu, quod sensibile positum supra sensum non facit sensationem, dicitur tamen, quod hoc non vna ratione accidit in omnibus sensibus, sed diuersa, & in vnoquoque sensu est ratio particularis. In visu enim, ratio est, quam assignat philosophus secundum expositionem S. Tho. quia ad hoc vt pupilla recipiat similitudinem visibilium, oportet ipsam esse actu diaphanam; Si autem supponatur illi corpus coloratum, non est actu diaphana, eo quod lumen non penetrat ad oculum, vnde similitudinem visibilis recipere non poterit. In auditu autem, eo quod oportet sonum causari ex percussione duorum corporum ad inuicem, & ad aerem, vt ait philosophus; si autem corpus sonatiuum superponeretur organo auditus, non fieret ista percussio, aut si percuteret organum, illud destrueret; vnde sonus nullo modo secundum intentionem suã in auditu reciperetur. In olfactu ratio est; quia odor, sensum cum quodam fumali euaporatione immutat: vt docet S. Tho. talis autem fumalis euaporatio non fieret, si corpus odoriferum super organum olfactus poneretur, aut propter frigiditatem cerebri, aut aliqua alia causa: habent tamen hoc commune auditus, & olfactus, quod natura prouidit, ne sensibile ad organum possit peruenire, fecit enim aures, & nasum quibus prohibetur, ne sensibile tangat sensum. In tactu ratio est, quia cum qualitates tangibiles sint formæ productiuæ sibi similis, secundum esse naturale, si tangibile poneretur super organum: quia solum habens excellentiam qualitatum tangibilium est obiectum tactus, imprimeret magis formam naturalem, quam spiritualem propter sui actiuitatem, & magis corrumperet organum soluendo proportionem organi, tum præsertim: quia organum tactus. s. neruus est materialis, & facilis susceptionis qualitatum tangibilium, secundum esse naturale: vnde si ignis poneretur immediate super organum tactus, non faceret sensationem, sed causaret in eo qualitates suas secundum esse naturale. In gustu vero ratio est, quia vt habet Ar. in hoc lib. humor. i. sapor non facit sensationem sine humiditate: hinc si poneretur corpus saporosum supra organum gustus, quod est etiam organum tactus, quia non posset sentiri humidum, eo quod tangibile esset supra organum tactus, nec etiam sentiretur sapor.

Ratio in visu in tex. 73.

Ratio in auditu tex. 79.

Ratio in olfactu tex. 10

Ratio pro tactu.

Tex. 101 pro gustu.

Quid per sensibile intelligi possit.

Si autem per sensibile accipiamus qualitatem ipsam sensibilem, non autem corpus sensibile: tunc dicuntur duo, primum est, quod aliquod sensibile positum supra sensum causare potest sui sensationem, & hoc maxime apparet in auditu, potest enim esse aliquis, ita propinquus corpori sonanti, quod aer primo motus, in quo est sonus perueniret vsque ad timpanum auditus, aliquod autem sensibile etsi tangens sensict, forte non causet speciẽ in sensu, non tamen impedit, quin ab alio imprimatur species, in quo est spiritualiter, & sic fiat sensatio, & hoc apparet in olfactu, potest enim fumalis euaporatio in qua est odor peruenire, vsque ad olfactum, & si quis nolit concedere, quod imprimat speciem in sensu tamen non potest negare, quin aer admixtus vapori, & in quo est odor intentionaliter sensum immutet, ad sensum enim experimus, quod fumali euaporatione perueniente, vsque ad cerebrum percipimus odorem. Secundum est quod etsi qualitas sensibilis tangens organum non totaliter impediat sensum, facit tamen vt sensibile male percipiatur nam sicut inter agens, & patiens dispositiones ad agendum exiguntur, ita quoque inter multa agentia, & patientia, requiritur aliqualis distantia, propter quod ait Auer. hic, cum super ipsum sentiens fuerit positũ sensibile non sentiet omnino, aut si sentiet male sentiet. Aliqui tamen dicunt quod sensibile positũ supra sensum non facit sensationẽ in ea parte organi cui superponitur, bene autem facit sensationem in alia parte, sed videtur philosophus accipere sensibile primo modo, vnde dat exemplũ de habente colorẽ.

Comm. 116

Secundus modus est de mente Auerr. dicentis, quod nullum sensibile, quomodocunque accipiatur sensibile positum supra sensum facit sensationem, hac cõmuni ratione, quia cum sensibilia non transferantur ad extrema, nisi prius transferantur ad media, necesse est vt inter sensibile, & sensum sit aliquod medium, nam cum sensibile in suo esse naturali habeat omnino esse materiale, in sensu vero habeat immateriale, & intentionale vitale, tanquam scilicet operationis vitalis principium, non potest ad hunc vltimũ gradum transferri, nisi prius transferatur ad esse intentionale, non vitale, quod est medium

Comm. 116

inter

Tract. 3. ca. 34. inter esse materiale, & esse intentionale vitale. Soluitur ratio in contrarium, quia nerui admixti carni non sunt propriæ organum, sed magis medium secundum Albert. & dato q sint organum, dico q tale corpus non in eo q tangit neruū sentitur, sed quia simul immutat carnem, qua immutata, aliam partem nerui spiritualiter immutat, & in illa fit sensatio. vide D. Tho. 4. sent. dist. 8. q. 1. ar. 3. & in q. de malo q. 14. art. 4. lege Themist primo de anima cap. 18. vbi docet quomodo sensibilia non sunt concoptacula factionum, sed potius in citamenta sensuum &c.

Lege Auct. prima cōt. gent. c. 65.

QVAESTIO. XX.

Vtrum sit conueniens diffinitio sensus, quod est receptiuus specierum sine materia.

Quoniam sensus est subscriptiuus specierum sine materia, ut cera anuli sine ferro &c. Tex. CXII.

Magi. Chrisost. q. 31.

QVAERITVR. xx. *Vtrum sit conueniēs diffinitio sensus, q est receptiuus specierū sine materia. Et videtur q non.*

Primo. Aer est susceptiuus specierum sine materia, scilicet speciei coloris, & odoris, & tamen non est sensus: ergo &c.

Secundo. Sensus interior, & intellectus sunt susceptiui specierū sine materia, & tamen non sunt sensus particulares: ergo &c.

Tertio. Organum sensus tactus calefit, & infrigidatur: ergo recipit cum materia.

Quarto. Vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis: sed organa sēsuū sūt materialia: ergo etc.

Respondeo. In ista quæstione duo facienda sunt. Primo ostendetur, quod S. Tho. sit recipere species cum materia, & quid sine materia. Secundo dicitur ad quæsitum.

Id quod recipit habet rationē materiæ.

Quantum ad primum, oportet primo scire, q sicut id quod recipit habet rationem materiæ, & quod recipitur in altero rationem formæ, ita dispositio qua disponitur materia ad formam ex parte materiæ se tenet, & est in genere causę materialis, vnde aliqua forma potest dici recipi in materia animę simul cū ipsa materia agētis recipiatur, siue recipitur cum ea dispositio materialis.

Formæ est dare esse.

Sciendum secundo, q cum formę de se sit dare esse, quātum est ex parte formæ, non magis dare esse materiale, quam spirituale, unde in aliquo recipitur materialiter ī aliquo spiritualiter, sed diuersitas receptiui est ratio suscipiendi formam, aut secundum esse materiale: aut secundū esse spirituale.

Primum dictum.

Dicitur ergo primo de mēte S. Tho. quòd nulla forma potest recipi cū materia, quæ est pars agentis. Apparet, enim q materia ignis non recipitur in ligno, non est enim vna numero materia agentis, & patientis, neque etiam dispositiones materiales agētis eędē numero recipiūtur in passo, cum idem numero accidēs de subiecto in subiectum non migret.

Secundum. Dicitur secundo ꝙ forma tunc recipitur cum materia, quando recipitur secundum eundem modum essendi, quē habet in agente, hoc autē accidit quādo patiens habet eādem dispositionem ad formā, quam habet agens, tūc enim dicitur recipi cum materia, quia recipitur cum dispositionibus similibus, dispositionibus materialibus agentis.

Tertium. Dicitur tertio ꝙ tunc recipitur sine materia, quando non habet eundē modum essendi in patiente: sicut in agente, eo ꝙ non habet patiens dispositiones similes, dispositionibus agentis, & dicitur recipi sine materia, quia recipitur sine dispositionibus similibus materialibus, dispositionibus agentis, vnde talis forma denominatione sibi propria, quæ sibi conuenit inquantum talis forma non denominat patiens, nō enim dicitur aer albus, in quo recipitur color sine materia.

Tripliciter forma a materia abstrahi potest. Quantum ad secundum sciendū primo ꝙ ominis cognitio fit per aliquam abstractionē a materia, tripliciter autem forma abstrahi a materia potest. Vno modo quia et si non recipiatur cū materia, non est tamen abstracta a cōditionibus materiæ, & a materiæ præsentia, ipsa enim representat obiectum corporaliter vt est ī loco determinato, & cum alijs conditionibus materialibus, similiter ipsa recipitur in organo materiali, extenditurque ad extensionem organi, quę sunt conditiones materiales. Item non habet esse nisi præsente sensibili. Secundo modo abstrahitur forma, & a materia & præsentia materiæ, quia videlicet esse in absentia materię remanet, nō tamen abstrahitur a conditionibus materiæ, representat enim indiuidualiter, & recipitur in organo materiali. Tertio modo abstrahitur forma a materia & pręsentia materiæ, & a conditionibus materiæ, eo ꝙ non recipitur in organo materiali et vniuersaliter, non autem particulariter representat. Primus modus abstractionis conuenit formæ receptæ in sensu exteriori. Secundus formæ receptæ in sensu interiori. Tertius formæ receptæ in intellectu.

Dupliciter potest intelligi sensum non recipere species cū materia. Sciendum secundo, ꝙ sensum non recipere species cum materia potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia nullo modo receptiuus, est formæ secundum illum modum, quem habet in agente. Alio modo, quia & si secundum illum modum recipiat formam, tamen non recipit materialiter inquantum est sensitiuus, idest non habet sentire, ex eo quòd recipit cum materia, sed ex eo ꝙ sine materia recipit.

Sciendū tertio quòd per sensum duo possumus intelligere, scilicet aut potentiam sensitiuam, aut organum, vtrique enim conuenit suo modo sentire.

Tunc ad quæstionē respondetur quatuor conclusionibus. Quarum prima est. Potentia sensitiua non est per se susceptiua formæ cum materia, sed forte per accidēs. Prima pars probatur. Illud est per se susceptiuum formæ cū materia, cui per se conuenit transmutari, quia recipere huiusmodi formam est transmutari. Accidenti autem non conuenit per se transmutari, sed tantū corpori: ergo &c. Secunda pars patet quia existēs in subiecto transmutabili per accidēs, transmutatur ad trāsmutationē subiecti, sed potentia est subiectiue in organo, quod est transmutabile: ergo &c. 6. Physic. ord Tex. 32.

Secunda cōclusio. Organum sensus est per se susceptiuum specierum cum materia, non tamen quodlibet est susce-

ptiuum

ptiuum speciei proprij obiecti cum materia. Prima pars probatur. Omne ꝙ *potest alterari est per se susceptiuum formę cum materia, quia alteratio propria est ad formam materialem. Sed quolibet organum potest alterari, ergo &c. Minor probatur. Omne quod potest corrumpi potest alterari, quia corruptio est terminus alterationis, vt dicitur 6. Phisi. Sed quodlibet organum potest corrūpi, ex eo* ꝙ *est cōpositū ex elementis: ergo &c. Secunda pars cōclusionis patet ex supradictis. Non enim omnes qualitates sensibiles sunt productiue sue speciei cum materia, sicut color, odor, & alia.*

Vbi supra.

Tex. 56.

Sequitur ex hoc correlariuam, quòd etiā aliqua organa sunt susceptiua formarum materialiū sui obiecti, scilicet organum tactus, omnis enim alteratio fit per qualitates tangibiles, quæ sunt qualitates elementorum, sed organum tactus potest alterari vt dictum est, ergo &c.

Correlariū

Tertia conclusio. Organum sensus recipit species sine materia, inquantum cognoscitiuum, idest si debet simul cum potentia cognoscere obiectum oportet, quòd recipiat species rerum sine materia. Patet hæc conclusio ex multotiens dictis. Si enim forma cum materia esset causa cognitionis, tūc etiam plante cognoscerent, quia recipiunt formas rerum saltem qualitatum tangibilium cum materia.

Quarta conclusio. Ista est conueniēs diffinitio sensus exterioris: sed quedam sunt verbis philosophi supplenda. Praintelligitur enim primo quod superius determinauit, scilicet ꝙ *sensus est potentia passiua cognoscitiua. Secundo intelligitur quod subintelligit Albertus scilicet non tamen sine potentia materiæ.* Tract. 4. cap. 1.

Ista igitur est diffinitio cōmunis omni sensui exteriori. Sensus est potentia cognoscitiua receptiua specierum sine materia, non tamen sine præsentia materię, & est conueniens diffinitio sensus inquantum est potentia, explicat enim essentiam eius, et facit differre ab omnibus alijs, nam per hoc ꝙ *dicitur potentia cognoscitiua, differt ab aere, ab aqua: quæ licet recipiant species rerum sine materia, tamē non sunt potentiæ cognoscitiuę, per id quod dicitur, non tamen sine præsentia materię, differt a sensu interiori, & ab intellectu quæ recipiunt formas abstractas, & a materia, & præsentia materiæ.*

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum, & secundum patet ex dictis, in quarta conclusione. Solutio obiectionum in contrarium.

Ad tertium dicitur, ꝙ *licet organū tactus immutetur naturaliter, tamē illa immutatio non facit sensum sentire, immo per accidens se habet ad actum sentiendi.*

Ad quartum dicitur, ꝙ *maior propositio non sic est vera: quasi oporteat formā receptam in aliquo subiecto habere omnem modum essendi, & omnē conditionem subiecti, oporteret enim, & formam esse corpus, & potentiam & esse quantam per se, & similia, sed sic est intelligendum,* ꝙ *scilicet forma recipitur in patiente, eo modo quo patiens est dispositū & natum eam recipere, & quia sensus inquantum cognoscitiuus, natus est recipere species rerum sine materia, ideo sine materia recipit.*

ADDI.

ADDI.

Dubitatio d obiecto sensus, an sit vniuersale, vel particulare cap. 23.

Circa definitionem ipsius sensus, posset aliquis dubitare, an sensus cognoscat singulare, tanquam suum proprium obiectum, an vniuersale, persuadet authoritas Ar. primo post. dicentis sensus est vniuersalis, vt hominis, sentire est singularis, vt Calliæ, per suadet quoque, & ratio ipsa, quia sicut potentia materiæ, respicit formam vt forma, recipit tamen, hanc, vel illam formam, sic sensus, puta visus, respicit colorem vt colorem, sentit tamen hunc, vel illum colorem. Adde etiam, quia illud, quod est eiusdem rationis in omnibus, non videtur esse ratio sentiendi in aliquo: sed singularitas est eiusdem rationis in colore, & sono: ergo nullius illorum erit ratio sentiendi, tum etiam quia vel hæc singularitas est ratio sentiendi, vel quæ ab omnibus abstrahitur, non hæc, quia tūc non nisi vnum singulare sentiretur, si autem illa quæ est omnibus cōmunis: ergo vniuersale est ratio sentiendi, & tamen nullum vniuersale est ante sensum, quia intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus vt scripsit Auerr. 12. diuinorum; igitur nihil inquantum vniuersale, potest esse obiectum sensus.

Comm. 4.

Quid obiectum.

Pro solutione huius difficultatis. Sciendum est, quod obiectum dicitur illud quod, aut recipit a potentia, aut agit in potentiam, aut intenditur principaliter a potentia, tā quam id quod terminat actum potentiæ, dicitur quidem lignum obiectum combustibile, quatenus recipit ab igne sonus dicitur obiectum auditus, quia agit in illum, & quia duplex est obiectum. primum, & adæquatum & est illud, quod non excedit, nec exceditur a potentia, & est id ratione cuius, vnumquodque mouet, vel mouetur a potentia, vt color in visu, aliud secundarium, & est omne contentum sub obiecto adæquato, vel omne illud, quod non tantum agit, vel patitur a potentia. Sciendum etiam quod vniuersale, aliud est in causando, vt Deus, qui non tantum est vnius causa, sed omnium, & hoc dicitur vniuersale ante rem, & causa vniuersalis, aliud in prædicando, siue repræsentando, siue significando, vt homo in mente, vel in voce, aliud dicitur vniuersale in essendo vt forma vniuscuiusque. verbi gratia animalium anima, & corporeitas corporum.

Obiectū duplex.

Vniuersale multiplex.

In termino actus sūt id quod, & id quo.

Addamus quoque quod in termino alicuius actus, sunt duo, scilicet terminus, & ratio terminandi, terminus est ipsa res, ad quam cognitio terminatur: ratio autem terminandi, est id quo formaliter terminus ipse, habet quod terminet actum illum, verbi gratia cum video hoc album, terminus est res visa, scilicet album, ratio terminandi est eius albedo, ex ea enim formaliter habet hoc album, quod visionem terminet. Natura quoq; dupliciter sumitur in communi, scilicet aduerbialiter, & nominaliter, aduerbialiter quidem, vt cum dicitur, quod color in communi est obiectum visus, non enim color communis, aut vniuersalis, sed color communiter, & vniuersaliter est obiectum visus, quoniam visio non terminatur ad colorem vniuersalem, hic enim solo intellectu attingitur, sed ad colorem vniuersaliter. i. in quocunque quandocunque, & vbicunque inuenitur, nominaliter autem, cum dicitur, quod color in communi intelligitur scitur, diffinitur, &c. quoniam color vniuersalis. i. abstractus ab indiuiduantibus conditionibus hæc terminat.

Natura in cōmuni sumitur nominaliter, & aduerbialiter.

Obiectū sensus est color vniuersaliter.

Ex his sequitur resolutio veritatis quod obiectū sensus est vniuersale aduerbialiter, non nominaliter, vel aliter obiectum sensus est vniuersale, non actu, sed potestate. per quod distinguitur ab intellectus obiecto, quod est vniuersale in actu, quia intellectus attingit suum obiectum sub ratione vniuersalis, sensus vero sub ratione singularis, quoniam est ratio qua sensus apprehendit suum obiectum; & sic soluuntur rationes in cōtrarium quia authoritas Ar. intelligitur sic, sensus est vniuersalis. i. vniuersaliter, quia visus non est determinatus ad hunc, vel illum colorem videndum, sed potest quemcunque sibi oblatum videre, vel dicamus vt oretenus audiuimus a Thomitano cū essēmus Patauij sensus est vniuersalis quo ad actum primum, non autem secundum, & sic quoque soluitur ratio secunda quia sicut materia respicit formam vniuersaliter, & large sic sensus visus respicit colorem vniuersaliter. sed non vniuersalem. soluitur & tertia quia licet singularitas sit eiusdem rationis in omnibus obiectis sensuum, non tamen secundum

Responsio Bernard. Thomitani.

Lege Auerr. 7. Metaph. commẽ. 35. dum eandem speciem sensibilem, quia singularitas cum specie sensibili soni, est ratio attingentiæ in auditu, singularitas cum specie sensibili coloris in visu &c. Vide D. Th. p. 1 q. 29. ar. 6 & Caie. Card. primo post. cap. 23. & Alber. eodem lib. c. 13. tract. 3. lege Auer. 2. post. circa finem Romanum Egid. 2. de anima super tex. 63. vbi exponit illa verba visus non decipitur circa colorem quoniam color &c.

QVAESTIO. XXI.

Vtrum sensibile excellens, corrumpat sensum.

Manifestum autem ex his, & propter quid excellentię corrumpunt sensitiua &c. Tex. CXXIII.

Ianduņus. q. 3. QVAERITVR xxi. *Vtrũ sensibile excellens corrumpat sensum. Et uidetur quòd non.*

Primo. Nullũ agẽs actione spirituali corrumpit, quia talis alteratio est magis salus, & perfectio, vt dicitur secundo huius. Tex 38. *Sed sensibile agit in sensu actione spirituali, agit enim in eum producendo formam sine materia, vt declaratum est in præcedenti quæstione: ergo &c.*

Secundo. Quãto aliquid magis participat rationem alicuius obiecti, tanto est magis cognoscibile a potentia cognoscitiua talis obiecti, sicut quãto aliquid magis habet rationem boni, tanto magis est appetibile. Sed quãto obiectum potẽtiæ sensitiuæ est excellẽtius, tanto magis participat rationem obiecti illius potentiæ, ergo tanto magis cognoscibile, & per consequens nõ corruptiuum.

Tertio. Sicut se habet intellectus ad intelligibile, ita sensus ad sensibile. Sed intellectus non corrũpitur ab excellẽti intelligibili, immo magis perficitur, ut inferius philosophus ait 3. de aĩa. Tex. 7. *ergo nec sensus ab excellenti sensibili.*

Cõclusio responsiua. *Respondeo, ꝙ excellẽs sensibile corrumpit sensum. Ad cuius euidentiam sine argumentis duo sunt declaranda. Primo quomodo cõueniat sensibili excellenti corrumpere. Secundo quomodo potentia corrumpi possit.*

Quantum ad primum. Sciendũ primo quòd omne corpus sensibile aliorũ sensuum in istis inferioribus, est etiam sensibile sensu tactus, omnia enim sensibilia sunt corpora mixta, aut elementa, in quibus omnibus necesse est esse qualitates tangibiles, scilicet calidum aut frigidum.

Sciendum secundo, ꝙ quia sensibile tactus secundum qualitatẽ tangibilem est actiuum, & formæ naturalis productiuum, ideo ipsi per huiusmodi qualitates conuenit esse productiuum formæ naturalis, alia autem sensibilia secundum suas qualitates sensibiles nõ sunt productiua formæ naturalis, sed formæ spiritualis, preter lucidum quod per lucem, forma naturalis est productiuum, ideo per suas qualitates sensibiles non habent naturaliter alterare, sed tantũ spiritualiter vt superius dictum est. Sensibile tactus est actiuum.

Sciendum tertio ꝙ nulla res corrũpitur eo ꝙ recipit id ad quod est in potentia, sed quia ab ipsa abijcitur forma quam habet, corruptio enim est mutatio ab esse, ad non esse vnde sequitur, Nulla res corrũpitur, propterea quia recipit

P

tur, ꝙ nihil corrumpit aliud ex eo ꝙ causat in eo formam ad quam naturaliter habet aptitudinẽ, sed ex eo ꝙ ab eo abijcit formam quam habet.

Tex. 114. Sciendum quarto vt dicit philosophus in littera, ꝙ organũ in quo est potentia debet habere talem proportionem, & commixtionem elementorum, quæ sit conueniens potentiæ, vnde non quelibet potentia est in quolibet organo sed determinata indeterminato, vt visus in oculo, auditus in timpano, odoratus in organo existente in cerebro, & sic de alijs.

Dicitur ergo primo ꝙ excellens sensibile, inquantum spiritualiter tantum agit in sensum non corrumpit. Tunc enim dicitur spiritualiter sensum immutare, quando suam similitudinem, in sensum imprimit, imprimere autẽ formam in aliquo, inquantum huiusmodi non est corrumpere sed perficere.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, ꝙ sensus dupliciter considerari potest. Vno modo quantum ad essentiam suam. Alio modo quãtum ad iudicium de re sensibili.

Accidens habens esse in subiecto q.i. Sciendum secundo ꝙ accidentia habentia esse in subiecto corruptibili, habent corrumpi ad corruptionem subiecti in quo sunt, eo ꝙ accidens non potest per se esse, nec transmigrare de subiecto in subiectum. Vnde cum sensus sit accidens organo, & taliter ꝙ operatio sensus est etiam organi operatio, potest sensus ex alteratione organi, aut corruptione, & ipse corrumpi, aut in sua operatione impediri. Intellectus autem quia non est accidens existens in organo corporali, sed fundatur in essentia animæ intellectiuæ, quæ est incorruptibilis, ad corruptionem alicuius organi non corrumpitur. Conuenit igitur corrumpi potentiæ sensitiuæ ab excellenti sensibili, eo ꝙ est potentia organica cuius organũ a sua cõuenienti proportione per actionem excellentis sensibilis mutari potest.

Quomodo sensus corrumpitur ab excellenti sensibili. Vnde dicitur primo quòd sensus corrumpitur ab excellenti sensibili quantum ad iudicium, aut de ipso excellenti sensibili, aut etiam de alijs pro tunc habendum, eo ꝙ aliquando excellens sensibile alterat organum sensus a sua naturali dispositione, non tamen totaliter proportionem organi corrumpit, sicut cum aspicimus solem corrrumpitur aliqualiter iudicium sensus vt non possimus de sole bene iudicare, nec etiã de alijs per aliquod tempus, eo ꝙ lux solis quæ est calefactiua, & dissolutiua organum modo quodam alteret.

Dicitur secundo ꝙ sensus quandoq; corrũpitur ab excellenti sensibili, etiã quantum ad essentiam suam. Probatur. Omne accidens corrũpitur ad corruptionem sui subiecti, sed organũ sensus aliquando corrumpitur ab excellenti sensibili, quando scilicet dissoluitur proportio organi: ergo &c.

Solutio argumentorũ. Ad rationes in oppositum respõdetur. Ad primũ dicitur ad antecedens, quòd agens actione tantum spirituali non corrumpit, sed quod simul cum actione spirituali etiam immutatione naturali agit potest corrumpere, quia & si non corrumpat inquantum immutat spiritualiter, corrumpit tamen inquantum naturaliter immutat.

Dicitur etiam ad minorem, ꝙ sensibile si sit excellens non agit tantum actione spirituali, sed etiam actione naturali, vt superius patuit.

Potest & tertio dici ꝙ agens actione tantum spirituali quãtum ad formæ intentionalis inductionem potest corrumpere

rumpere si passiui ꝓportionē excedat.

Ad secundum dicitur, ꝙ quanto aliquid participat magis rationem obiecti potentiæ, tanto est magis cognoscibile a tali potentia quantum est ex se, per accidens tamen potest corrumpere inquantum habet improportionem ad organum potentiæ, & ꝙ non cognoscatur, est ex diffectu potentiæ ad tale organum determinate.

Posset secundo dici ꝙ maior est falsa quando potentia ex eo ꝙ est organica requirit aliquam proportionem in obiecto, vnde quanto aliquid magis participat obiectum in tali proportione est magis cognoscibile a tali potentia, modo autem quanto magis absolute participat illam rationem absolute acceptam.

Posset tertio dici, ꝙ sensibile absolute sumptum non est obiectum potentiæ, sed sensibile in tali proportione.

Responsio hæc non est tuta.

Sed hoc non videtur secure dictum, & quia quod non est proportionatum vni sensui, alteri sensui est proportionatum, sicut lux solis quæ non est visui hominis proportionata, visui aquilæ proportionata est vt dicitur.

Ad tertium dicitur ꝙ non est omnimoda similitudo intellectus ad intelligibile, & sensus ad sensibile, quia sensus est virtus organica, non autem intellectus.

ADDI.

Difficultas ad principale quæsitum.

OCcurrit difficultas ad quæsitum principale: quia proprietas alicuius nūquam potest separari ab eo, sed potentia sensitiua est proprietas animæ sensitiuæ: igitur nō poterit ab ea separari, & sic vehemens sensibile non poterit illam corrumpere. Præterea sicut simpliciter ad simpliciter, magis ad magis, maxime ad maxime, sed simplex sensibile perficit aliqualiter sensum: ergo maius sensibile, magis perficit: igitur maximum sensibile maxime perficit, & sic nunquam corrumpet.

Primum dictum.

Secundum dictum.

Tertium dictum.

Nisi dicamus ꝙ vehemens sensibile imprimit suam formam secundum esse materiale, quæ organo sensus est disconueniens, & in proportionata; vnde abijcit debitam proportionem, siue complexionem organi, sicut contingit, cum excellens calidum nimium organum tactus calefacit, vnde inducit disconuenientem, & in proportionatam formam caliditatis. Dicimus secundo, ꝙ excellens sensibile formam sui secundum esse intentionale imprimit in sensum, quæ organo sensus disconueniens, & in proportionata existens, eius proportionē soluit. Dicimus & tertio, ꝙ sensibili excellenti alia qualitas actiua sit coniuncta, quæ simul cum agente sensibili spiritualiter sensum immutans naturaliter agit, formamq; organo sensus in proportionatam naturaliter agendo imprimit, sicque eius proportionem abijcit, veluti si diceremus ꝙ nonnumquam excellens album corrumpit visum: quia albedini coniuncta est frigiditas, quæ dum ab albedine spiritualiter visus immutatur, frigiditatem complexioni oculi repugnantem eiusque corruptionem inducit, primum dictum in solo sensu tactus, & gustus saluari potest: quia ut patet ex philosopho, sola tangibilia possunt naturaliter immutare, cū alia sensibilia solum spiritualiter immutent: secundum dictum, in omnibus sensibus potest reperiri, licet enim forma esse tantum intentionale habens, effectus naturalis per se causa esse non possit, potest tamen agens naturale ea mediante effectum naturalem inducere; sicut licet virtus artificis secundum quod intentionaliter in instrumento nō possit per se rem artificiatam efficere: potest tamen artifex per eam intentionaliter impressam operari instrumento. Tertium quoque dictum etiam in omnibus sensibus inueniri potest quod intelligi debet, quando forma intentionalis propotionem organi excellit, & illi contrariatur. Quia enim sensibile aliorum sensuum, aliquam etiam tangibilium qualitatum adiunctam habet; est enim, aut calidum, aut frigidum, aut aliquid huiusmodi,

Verificatio primi dicti. 2. huius. Tex. 126.

Verificatio secundi dicti.

Verificatur tertium dictum.

1

potest simul organum sensus spiritualiter immutari a qualitate tangibili sibi in proportionata, & propria coniuncta sensibili naturaliter alterari, atque corrumpi.

Lect. 14. Videtur autem hic modus conuenientior esse, & conformior doctrinæ S. Tho. qui in hoc secundo lib. probat lucem non habere tantum esse intentionale in aere: quia quæ habent solum esse intentionale, non faciant transmutationem naturalem, radij autem corporum cælestium totam naturam inferiorem transmutant ergo &c. Nec sufficit dicere, ꝙ licet habens esse tantum intentionale, non faciat transmutationem naturalem de forma naturali in aliam formam, potest tamen agens naturale per ipsam formam habentem tantum esse intentionale naturaliter immutare, nam ita etiam ad rationem. S Tho dici posset ꝙ scilicet radij solares naturam inferiorem non immutant, sed sol ipsis mediantibus hanc mutationem facit, & sic nihil prohibet lucem in aere tantum intentionaliter esse, & licet hoc tertium dictum veritati conuenientius videatur; tamen secundum quoque dictum in doctrina S. Tho. substentari potest, quia constat, ꝙ ipsa forma, quæ in sensu recipitur non est id quod organi proportionem soluit, ipsumque corrumpit, sed sensibile excellens formam sensibilem in proportionatam organo causans, corruptiui habet rationem; ad authoritatem S. Tho. dici potest, ꝙ intendit formam intentionalem inquantum huiusmodi, absolute transmutationem naturalem efficere nō posse, cum hoc tamen stat ꝙ forma intentionalis, quæ in proportione quadam ad aliquod passiuum sibi proportionatum consistit, cuiusmodi est forma sensibilis; si huiusmodi proportionem excedat qua suo passiuo proportionari debet, sui passiui proportionem, & commensurationem soluere potest.

Forma recepta in organo non soluit proportionem.

Ex quibus soluitur argumentum in contrarium negando minorem propositionem, quia potentiæ sensitiuę non sunt proprietates animæ, sed compositi ex anima, & organo determinato, solus intellectus, & voluntas sunt immediate in anima, sed potentiæ sēsitiuę, & vegetatiuæ, & appetitiuæ sunt in coniuncto, & est clara doctrina Ar. ꝙ sentire non est corporis, nec animæ, sed coniuncti de potentia motiua tantummodo esset dubitatio quia videtur ꝙ sit in sola anima, quia cum anima moueat totum corpus animalis: sed non omnes partes eodem modo, sed immediate mouet neruos, & per neruos alias partes, nam anima habet potentiam in se qua mouet neruum, & per hunc vt instrumētum, mouet partem, de quibus omnibus lege Authorem 2. cont. gent. cap. 55. & etiam 4. lib. cap. 89. lege Caie. Card. in hoc 2. cap. 11. & Albert. tract. 4. cap. 9. contra Doctorem Martinum Nauarrum asserentem in sua summa potentias organicas ipsius animę realiter distingui ab ea, quia sunt compositæ ex anima, & corpore, intellectum autē & voluntatem idemtificari cum ipsa anima, quia sunt immateriales sicut & ipsa, sed pace tanti viri dixerim hoc est manifeste falsum tum primo quia nulla potētia animæ est composita ex anima, & corpore, tum quia cum omnes potentiæ collocentur in secunda specie qualitatis, & anima in prædicamento substantiæ sequitur, ꝙ omnes distinguuntur ab anima, & non aliquę sic, & aliquę non lege D. Tho. p. p. q. 77. ar. 1. in quo disputat de hac materia.

Lib. de Sōno & vigilia c. 1.

Contra Doctorem Martinum Nauarrū de potentijs animę.

QVAESTIO. XXII.

Vtrum sensus sint eiusdem speciei, in omnibus animalibus.

Quare impossibilium olfactum habere, nihil possibile pati ab odore: &c. Tex. CXXV.

Iandunus. q. 25.

VAERITVR. xxij. *Vtrum sensus sint eiusdem speciei in omnibus animalibus. Et uidetur ꝙ non.*

Primo. Effectus eiusdem speciei sunt ab eadem causa secundum speciem: eiusdem enim effectus est eadem causa. Sed sensus in homine, & in

& in æquo non sunt ab eadem causa secundum speciem: ergo &c. Minor probatur. Sensus hominis sunt ab anima intellectiua, sensus autem equi sunt ab anima æqui, sed anima intellectiua, & anima equi non sunt eiusdem speciei: ergo &c.

Secundo. Proprietas alicuius subiecti distinguitur specifice a proprietatibus alterius speciei, sed sensus sunt quædam proprietates hominis, vtpote consequentes formam substantialem hominis, in equo autem sunt proprietates æqui: ergo &c.

Tertio. Potentiæ, quæ diuersimode immutantur a suis obiectis sunt diuersarum specierum, sed olfactus in animalibus aquaticis, & in animalibus aereis diuersimode immutatur: ergo in illis est diuersarum specierum. Maior probatur, quia potentiæ distinguuntur secundum diuersum modum immutationis a suis obiectis. Minor vero probatur, quia vt vult philosophus animalia aquatica percipiunt odores, sine respiratione, animalia autem aerea cũ respiratione: ergo &c. (Tex. 98.)

Respondeo. In ista quæstione. Primo præmittam aliqua. Secundo dicam ad quesitum. (Ordo I hoc quæsito obseruandus.)

Sciendum itaque primo, ꝙ non inconuenit vitam, & eandem rem secundum vnam rationem esse unius speciei, & secundum diuersas rationes diuersarum specierum esse, ex eo ꝙ diuersos modos essendi habet, sicut etiam non inconuenit vnam, & eandẽ rem in diuersis potentis esse, & etiam in diuersis speciebus eiusdẽ prædicamẽti collocari, sic secundum ponentes relationẽ non distingui a fundamẽto. Albedo est in prædicamento qualitatis, & relationis, similiter superficies est species per se quantitatis continuæ, & etiam est locus, quæ est alia species a superficie inquantum superficies est.

Sciendum secundo, ꝙ potentiæ animæ, & sunt potentiæ, & sunt accidentia consequentia animam. Inquantum sunt potentiæ ordinem ad actum dicũt, & per consequens secundario ad obiectum. Inquantum vero accidentia dicunt ordinem ad subiectum in quo sunt, & ad causam a qua producuntur, vnde vnitas, & specifica potẽtiarum differentia dupliciter considerari potest, aut inquantũ sunt potentię, aut inquã tum sunt accidentia cõsquentia animã. (Potẽtiæ animę, sunt & accidentia, & potentiæ.)

Sciendum tertio ꝙ sicut ab vno & eodem homine producuntur operationes specie distinctæ, vt ędificare, pingere, scribere, & huiusmodi, ita non inconuenit vnam operationem specificam esse a pluribus specie distinctis, ex eo ꝙ idem principium operationis habent, scilicet sicut calefactio est ab igne & a ligno calefacto. (Ab vno proueniunt distinctæ operationes.)

Sciendum quarto, ꝙ aliter habent distingui accidẽtia inquantum accidẽdia sunt, & potentiæ inquantum potentiæ sunt. Accidentia enim, quia habẽt indiuiduationem ex subiecto, ex numerali distinctione subiectorum numeraliter distinguuntur. Specifice autem distinguuntur ex formali distinctione eorum a quibus eorum differentiæ specifice sumuntur a diuersitate, principiorum ex quibus causantur. Vnde in diffinitione passionis ponitur subiectum loco differentiæ, si in abstracto diffiniatur, quando tamen principia accidentium sunt in manifesta, eorum differentias ex eorum effectibus sumimus, sicut cũ dicimus albedinem esse colorem disgregatiuum visus. Potentiæ autẽ inquãtum potentiæ ex formali distinctione (De ente & essentia. Cap. 7.)

obiecto-

Quæst. 6. obiectorum formalem distinctionem habent, vt superius est ostensum, vnde potentiæ illæ sunt diuersarum specierum inquantum sunt potentiæ, quæ diuersa obiecta formalia animalis respiciunt.

Conclusiones responsiuæ. Quantū ad secundum ponuntur due conclusiones. Quarum prima est. Potentiæ sensitiuę diuersorum animalium inquantum sunt accidentia distinguuntur specifice. Probatur rationibus in principio quæstionis positis, & præter hoc arguitur ratione Alberti in primo

Cap. vltimo de anima. Sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita partes animæ ad partes corporis, sed tota anima dat esse specificum distinctum ab esse specifico alterius animalis, sicut anima intellectiua dat homini esse specificum distinctum ab esse specifico equi: ergo & potentiæ animæ hominis, dant suis organis esse specificum accidentale distinctum ab esse specifico alterius animalis & per cōsequēs specifice distinguūtur.

Potentię sēsitiuæ, sunt eiusdem rationis i omnibus animalibus. Secunda conclusio. Potentiæ animæ sensitiuæ in ratione potentiæ sunt eiusdem speciei in omnibus animalibus Probatur sic. Potentiæ respicientes idem obiectum formale sunt eiusdem speciei, potentiæ enim, & distinctionem formalē ex obiectis, et vnitatē ex suis obiectis recipiunt, sed potentię sensitiuæ etiam in diuersis animalibus existentes idem obiectū formale respiciūt. Visus enim hominis, & visus ęqui habent pro obiecto colorem, & auditus sonum, & similiter de alijs ergo &c.

Nota correllarium. Correlarium. Visio hominis, & visio æqui inquātum visiones sunt eiusdē speciei, quia ad idem obiectum terminantur, inquantum autem qualitates, & accidentia sunt diuersarum specierum, quia a diuersis principijs specifice distinctis efficiuntur.

Solutio rationū in cōtrarium. Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum, & secundum patet, q probant primā conclusionem, veruntamen, quia sumitur in secundo argumento, q potentiæ animę intellectiuę sunt proprietates eius, & potentiæ animæ bruti sunt proprietates animæ bruti.

Dicitur primo, q potētiæ omnes intellectiuæ sunt proprietates eius tanquam principij, quia scilicet non possunt eadem secundum speciem inquantum sunt accidētia ab alia aīa produci.

Dicitur secundo. q non omnes potentię eius sunt passiones eius, vt subiecti: sed aliquę sunt accidentia coniuncti, scilicet compositi ex anima, & materia, sunt enim actus aliquorum organorum sicut sunt potentiæ vegetatiuę, & sensitiuæ, aliquę autem subiectiue sunt in essentia, vt sunt potentię partis intellectiuę.

Modus immutād. dupliciter pōtest diuersificari. Ad tertiū respondetur q modus immutandi potest dupliciter diuersificari. Vno modo per se secundum diuersā habitudinem sensibilis ad sensum, & talis modus immutandi potētias diuersificat. Alio modo per accidens scilicet ex remotione prohibentis, & talis modus non diuersificat potentias, sic est in proposito animalia enim aerea respirātia immutātur ab odore cū respiratione, eo q organum olfatus in illis habet quoddam operculū, quod oportet aperiri ampliatis poris per respirationem vt dicit philosophus secundo huius, in Tex. 100. animalibus autem nō respirantibus nō est tale operculum, quod oporteat aperiri, ideo recipiunt odorem sine respiratione.

Sed contra primum membrū huius diffinitionis quę est S. Tho. in de sensu & sensato, arguūt quidam sic. Aliā Lect. 5. habitudi-

habitudinẽ ad sensum habet sensibile paruum. Similiter sensibile propinquũ & sensibile remotum, & tamen non diuersificat sensum, ergo falsum est, ꝙ diuersa habitudo sensibilis ad sensum diuersificat sensum.

Non omnis diuersitas sẽsibilis diuersificat sensus.

Respondetur, ꝙ non omnis diuersa habitudo sensibilis, & obiecti inquantum est obiectum. Modo dico ꝙ sensibile magnum, & paruum non habent aliam habitudinem obiecti inquantum est obiectum, sed conueniunt in vna habitudine tam enim visibile magnum, quàm visibile paruum est immutatiuũ sensus visus per medium extrinsecum diaphanum sine immutatione reali medi, aut orgãni, aut obiecti inquantum est perceptibile visu, licet visibile magnum perfectius immutet, si sit proportionatum quam visibile paruum.

ADDI.

Dubitatio de medio in sensu tactus

Circa hanc vltimam quæstionem, occurrit dubitatio famosa, de medio sensus tactus: num sit caro, vel neruus, vel caro neruosa, vt Aliqui dicunt, & ꝙ non sit caro, patet ex hoc: quia Animalia non habentia sanguinem, non habent carnem, & tamen habent sensum tactus, alioquin non essent Animalia: ergo caro non potest esse medium in tactu. Adde etiam, quia medium in sensu, debet esse denudatum à natura sensibilis, vt scribitur in hoc libro, sed caro non est denudata à qualitatibus tangibilibus, cum sit corpus mixtum: igitur vt prius. Quod non sit neruus, probatur sic, Quia vnius potentiæ, est tantum vnum medium necessarium ad vnam operationem sensus, vt patet discurrenti per singulos sensus. Sed aer, aut aqua sunt media in sensu tactus, vt docet philosophus, in hoc secundo: non igitur caro neruosa, vt sentit Auicennas minor probatur sic, medium, prius immutatur à sensibili, quam sensus; sed caro neruosa nõ prius immutatur à tangibili, quam tactus, immo statim immutatur caro, neruus, & tactus, vt pulchre ostendit philosophus in hoc lib. non igitur erit caro neruosa.

Tex. Tex. 113. Tex. 109. Cap. 40. Cap. 10. Cap 2. Cõmen. 116. Cap. 3.

In hac dubitatione sunt variæ opiniones, siquidem themistius vir clarissimus arguẽs contra Alex. in hoc lib. ponit cor esse, quod habet potentiam tangendi, reliqua omnia sunt media quibus sentit sicuti piscator per hamum tangit pisces, & hoc habet Ar. 2. de partibus, & in lib. de somno, & vigilia, hanc opinionẽ sequutus est etiam Simplicius & Auicennas 6. naturalium, ponit in carne esse potentiam tactiuam, & ꝙ hic sensus habet hoc priuilegium supra alios, ꝙ potest sentire tangibilia superposita, huius quoque opinionis est Philoponus, Galenus, quẽ hodie cõmuniter sequuntur medici lib. de vsu partium, & lib. 2. de tẽperamẽtis, asserit carnem esse medium quodam, neruum autem esse sensorium, & hanc opinionem sequutus est Alb. hic, & Auerr. qui in hoc lib. excusans Ar. in lib. de animalibus, vbi videtur ponere carnem esse organum in tactu, ait ꝙ tunc ad huc nesciebat neruos, sed post apparuit sibi per anothomiam, scilicet ꝙ nerui habent introitum in tactu, & motu Aliqui putant carnem, non esse medium sed sensorium, quos amplexus est Quidam modernus philosophus dictus Franciscus Tholetanus, & hoc propter aliquas authoritatis Ar. quas tamen quia soluit Auer, non oportet repetere breuitasti studens. Caie. Cardinalis vir doctissimus distinguit de duplici carne, scilicet interna & externa, & quòd exterior habet rationem medii, interior vero rationem organi, sicut in visu est duplex diaphanum primum in exteriori partecoculi & secundum in glaciali interiori quorũ primũ medii, secundũ sensorii officio fungitur.

Tract. 3. Cap. 6. Cõmen. 108 q. 10. secundi de aña. Cap. 10. huius lib.

Tex. 116.

Vt igitur appareat veritas huius rei, sciendum est quòd est commune omni sensui per aliquod medium sentire, quia sensibile positum supra sensum non facit sensationem, vnde oportet inter sensum & sensibile esse quodam medium quod immutatũ à sensibili immutet sensum, diuersimode tamen, quia in quibusdam medium est coniunctum sentienti, sicut in tactu, & gustu, in aliis autem est medium separatum, quod scilicet non est pars sentientis, sicut in visu medium est aer. addas & tu quòd inter sensum & sensibile

Duplex est medium inter sensum, & sensibile.

sibile duplex est medium, quodam perse, & quodã per accidens, medium perse est quod per se habet ordinem ad immutationem sensus, medium per accidens dicitur, quod non habet perse ordinem ad immutationem sensus, hoc est ꝙ licet mediat inter sensum & sensibile, hoc tamen est, non quia sit necessarium ad immutationem sensus, sed quia talis est conditio corporum, scilicet sentientis, & sensibilis, vt inter illa semper sit tale medium. Addas quoque, ꝙ ad hoc vt aliquid sit medium perse alicuius sensus, duo requiruntur, primum quod sit denudatum a natura sensibilis, aut omnino, sicut aer a natura coloris, & soni, & odoris: aut secundum illum modum quo percipitur a sensu, sicut caro, licet non sit denudata a sensibilibus tactus simpliciter, eo ꝙ est corpus mixtũ ex elementis, quibus conueniunt qualitates tangibiles, est tamen a qualitatibus tangibilibus secũdum illum modum quo percipiuntur a tactu denudata, percipiuntur enim a tactu secundum excellentias eorum, in carne autem sunt redactæ, ad quandam mediatatem, Secundum quod requiritur, vt medium prius immutetur ab obiecto quam potentia, quod intelligendum est, non de prioritate temporis, sed de prioritate naturæ & causalitatis, hoc est ꝙ oportet immutationem medij esse causam immutationis sensus, dicitur itaque ꝙ caro est medium perse in sensu tactus ad excludendum medium per accidẽs scilicet aerem, & aquam, quæ requiritur non propter immutationem tactus, sed propter conditionem corporum, nam duo corpora dura nõ possunt se in aqua, aut in aere contingere, sed oportet inter illa aerem, aut aquam mediare. Addas vltimo ꝙ aliquid potest dici simile carni tripliciter, vno modo pars, quæ loco carnis est in animalibus carentibus sanguine, caro enim proprie dicta, est quæ ex sanguine generatur, vnde anima lia non habentia sanguinem, non habent carnem; sed aliquid simile carni. Secundo modo dicitur aliquid simile carni, quia complexio sua habet quandam vicinam complexionem, complexioni carnis, sicut dentes, crescunt enim, etiam aliquando in senibus: Tertio modo dicitur simile carni quod est carni commixtum, sicut nerui quidam non possunt esse multum carni commixti, nisi etiam multum similes carni existant: dicitur ergo ꝙ caro, vel simile carni est medium in sensu tactus, quia non solum caro propriedicta, est medium: sed etiam in non habentibus sanguinem, id quod est simile carni, in habentibus sanguinem est medium, & in habentibus sanguinem etiam dentes, & nerui immixti carni sunt medium tactus.

Tribus modis aliquid dicitur esse simile carni.

Dentes crescunt in senibus.

Ex his ergo sequitur conclusio responsiua ꝙ caro, aut aliquid simile carni, est mediũ perse in sensu tactus, probatur conclusio sic, caro, aut est organum, aut medium tactus: quia statim ad tactum sensibilis per carnem sentimus, sed caro non potest esse organũ: igitur est medium: probatur minor, quia sensibile positum supra organum non facit sẽsationem, sed tangile positum super carnem facit sensationem: igitur non erit organũ, contra Tholetum, siquis quæreret de corde, num sit organum, dico ꝙ est organum remotum sensationis, vt ait Ar. 3. de gen. animalium, ꝙ cor est prima radix sensationis, & ab ipso procedunt nerui, contra Galenum. 8. de vsupartium ponentem a cerebro ducere originem, & si quæris de neruo, num sit medium, dico ꝙ in ipso quoque inest tactus, si est coniunctus cum carne, vnde neruus simul cum carne habet virtutem tangendi, si etiam quæris an concurrat medium externum in sensatione tactus, respondeo ꝙ tã in corporibus duris q̃ fluidis potest fieri tactus sine medio externo, & hoc teneo contra Auer. de mente Philoponi & S. Tho.

Contra Tholetum.
Cap. 5.
Cap. 5.

Quibus declaratis soluuntur rationes in contrarium, & Ad primam dicimus, ꝙ animalia carentia sanguine licet non habeant carnem, habent tamen aliquid simile carni. Ad secundam dicimus ꝙ sufficit vt sit denudata a gradu, quem recipit, nam non recipit qualitates in omni gradu; sed tantummodo quando excedũt gradum qualitatis, qui in tactu est, vt calor vt quattuor non sentiet calorem vt quattuor, nec inferiores sed cũ, qui excedit quatuor; sentit ergo tactus qualitates superabundantes. Ad tertiam dicimus ꝙ vnius potentiæ est tantum vnum medium perse in vna operatione, plura tamen possunt esse. quorum vnum sit medium perse, alia vero media per accidens, aer autem, & aqua sunt media per accidens vt dictum est contra Auerr. quia aliquando tactus sine medio externo tangit, sed caro est medium perse. Ad vltimam dicimus, ꝙ illa prioritas est prio-

Carens sanguine, non habet carnem.

Cõtra Auer.

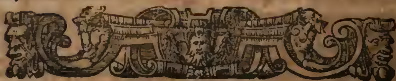
eſt prioritas naturæ, non temporis, uel dicamus ꝙ caro immutatur, ſimul tempore cũ organo, tamen prius ſecundum naturam, & cauſalitatem, immutatio enim carnis eſt cauſa immutationis organi, & ſenſus tactus, & ſi dicis- Ar. 2. de partibus animalium poſuit carnem eſſe ſenſorium, ſiue organum tactus: ergo male dicitur ꝙ eſt medium, reſpondet Auerr. hic ꝙ in illo lib. Ar. fuit vnius opinionis modo autem eſt alterius, ſed hæc reſponſio non placet, quia tunc philoſ. cecinisset Palinodiam, propterea dicamus, ꝙ Ar. in illo loco probat carnem eſſe primum corpus animalis, per carnem accipiendo corpus includens carnem, tanquam partem, quoniam nõ eſt corpus animalis, abſq; carne conſiſtens, vel dicamus ꝙ tale corpus eſt organum, non ſimpliciter, ſed tanquam organum, & medium coniunctum, ſcilicet carnem propriæ dictam includens nam nerui ſub carne contenti habent rationem organi ſiue ſenſorij, iſta vero caro ſola medium eſt, ſiquis tamen voluerit ſequi opinionem Caie. quæ eſt ingenioſiſsima, legat ipſum, hæc tamen quæ nos ſcripſimus magis ſapiunt mentem Ar. & D. Tho. tu autem qui deputationi uacas ſequere quoduis, dummodo non contra dicas D. Tho. a quo didici quod veritatem ſapit lege Auerr. 2. colliget cap. 13. & cap. 8. vbi diſputat contra Galenum de hac materia.

Cap. 5. Cõmen. 108

Expliciunt Quæſtiones in Librum Secundum de Anima.

Cum Additionibus Aquarij.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN TERTIVM LIBRVM DE ANIMA.

CVM ADDITIONIBVS AQVARII.

QVAESTIO. I.

Vtrum præter quinque sensus exteriores, oporteat ponere sensum communem, vt cognoscat operationes sensuum particularium, & ponat differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum.

Quoniam autem sentimus, quod uidemus, & audimus &c. Tex. CXXXVI.

In de iuuen. q. 16.

IRCA Tertiũ Librũ de Anima quæriĩ Primo. Vtrũ præter quinque sẽsus exteriores, oporteat ponere sensum cõmunem, vt cognoscat operationes, sensuum particularium, et ponat differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum. Et videtur ꝙ non.

Primo ꝙ nõ requiratur propter operationes sensuum exteriorum arguitur sic. Sensus exteriores possunt cognoscere suas operationes: ergo non oportet ponere sensum communem, propter hoc vt cognoscat eorum operationes. Antecedens probatur. Primo quanto aliquid est similius cognoscenti, tanto potest magis ab eo cognosci, sed operatio sensus est sensui similior quam obiectum, cum sit aliquid productum à sensu, ergo potest magis a sensu cognosci quam obiectum, sed obiectũ cognoscitur à sensu ergo &c. Secundo auctoritate philosophi, probantis hoc duabus rationibus scilicet quia si non sic esset, tunc idem obiectum pertinere ad diuersas potentias, & quia esset processus in infinitum in potentijs, vt patet in litera. Tertio. Sicut se habet intellectus ad intelligere, ita sensus ad sentire, sed intellectus intelligit se intelligere: ergo et sensus sẽtit se sentire. In hoc lib. Tex. 36.

Quod etiam non requiratur, vt discernat inter sensibilia diuersorum sensuum, arguitur sic. Cognoscent aliqua duo potest ponere differentiam inter illa: sed homo cognoscit sensibilia diuersorum sensuum per diuersos sensus particulares: dato etiam ꝙ non habeat sensum communem: ergo &c.

Secun-

Secundo intellectus potest cognoscere illam differentiam: quia continetur sub suo obiecto: ergo non oportet ponere sensum communem propter cognitionem talis differentiæ.

Ordo obseruandus in hac disputatione.

Respondeo. In ista quæstione tria facienda sunt. Quia enim sensus communis ponitur propter duo supradicta oportet primo ostendere quod sensus particularis suam operationem non cognoscit. Secundo quod non cognoscit differentiam inter sensibilia diuersorum generum. Tertio quæ sit mens philosophi circa hoc.

Quantum ad primum. Sciendũ primo, quod cum omnis cognitio primo terminetur ad aliquod obiectum, non potest cognitio cognosci directe, sed si cognoscitur per reflexionem inquantum primo directe cognoscitur obiectum, secundario potentia reflectendo se super seipsam cognoscit suam operationem.

Quæ sit differentia inter potentiã organicã, & potentiã organum non habentem.

Sciendum secundo, quod potẽtia organica differt a potentia non habente organum determinatum in hoc, quod potentia organica potest vltra se extendere, quam requirat organum, vnde non potest cognoscere, nisi quæ habent similitudinem in organo, potentia autẽ nõ organica potest cognoscere etiam quæ non habent similitudinem in ipsa, potest enim similitudinem vnius deuenire in cognitionem plurium, eo quod non est particularizata, aut limitata per organum.

Sciendum tertio, quod cum omnis potentia respiciat vnam formalem rationem obiecti, non potest aliquid cognosci a potentia, nisi participet illam rationem formalem. Si igitur operatio alicuius potentiæ participet formalem rationem obiecti illius potentiæ, poterit a potentia cognosci, sicut quia operatio intellectus est quoddam verum, & quoddam ens quæ sunt obiecta intellectus potest intelligere se intelligere. Si autem operatio non participat rationem obiecti, nunquam poterit a sua potentia cognosci.

Ex his elliciuntur duæ rationes. Quare sensus particularis non cognoscit suam operationem. Quarum prima est.

Visio nõ immutat organum visus.

Omne quod cognoscitur ab aliqua potentia organica, immutat organũ imprimendo suam similitudinem in illo. Sed operatio sensus non immutat organum, sicut visio non immutat organũ visus, cum actio immanens in propriũ subiectum agat: ergo &c.

Vide Auctorem de hac materia. 2. contra gen. cap. 66.

Secunda ratio est ista. Omne, quod cognoscitur ab aliqua potentia, participat rationem formalem obiecti illius potentiæ. Sed operatio sensus non participat formalem rationem obiecti sensus, non enim visio est colorata, neque auditio sonora: ergo &c.

Quantum ad secundum sciendũ primo, quod cum anima immediatum principium cognitionis esse non possit, sed sit cognoscitiua per potẽtias, quæ sunt immediatum principium cognoscendi, iudicium de differentia aliquorum, oportet immediate ab aliqua potentia esse, propter quod si homo velit ponere differentiam inter aliqua, oportet quod illa per aliquam potentiam cognoscat.

Non potest aliquis differentiam duorum cognoscere nisi vtrumque cognoscat.

Sciendum secundo, quod non potest cognoscere aliquis differentiã inter duo nisi vtrũque cognoscat. Tum quia differentia importat quãdam relationem inter ea, quæ differunt, relatio autem non cognoscitur nisi cognitis terminis non enim cognosci potest pater inquantum pater, nisi cognito filio. Tum etiã,

quia non possumus de aliquo iudicare, nisi illo cognito. Dicit enim philosophus quòd vnusquisque bene iudicat de his, quæ nouit, et est eorum optimus iudex, nō enim possum de colore iudicare nisi apprehendam colorem, propter hoc cæcus non iudicat de coloribus. Cum autem ponitur inter aliqua, differentia iudicatur hoc non esse illud, ideo oportet, ꝙ iudicans cognoscat vtrumque.

t. Eth. cap. 1.

Sciendum tertio, ꝙ idem iudicium est, si vnus homo sentiat diuersa obiecta per diuersas potentias, sicut si duo homines cognoscerent illa obiecta, puta album, & dulce. Cuius ratio est, quia tantam distinctionem habent illæ potentiæ in vno homine inquantū cognoscūt per seipsas illa obiecta, quantam habent in diuersis hominibus. In vno enī homine formaliter distinguuntur, & etiam subiectis proprijs scilicet organis. In duobus autem hominibus etiam eodem modo distinguuntur, ꝙ autem in vno homine radicentur in una essentia animæ, & sint in vno inadequato subiecto scilicet in vno homine, hoc nihil facit ad cognitionē illarum, quia illæ sunt potentiæ determinatarum partium corporis, & non tantum ipsius animæ. Vnde tanta cognitio conuenit visui & gustui diuersorum hominū, sicut visui, & gustui vnius hominis.

Ex homine potest accipi ratio ad probandum, ꝙ sensus particularis non cognoscat differentiā inter obiecta diuersorum sensuum: sed oporteat ponere sensum communem, & arguitur sic potentia ponens differētiā inter aliqua cognoscit vtrumque illorum: sed unus sensus particularis non potest cognoscere obiecta aliorum sensuum, nisi forte per accidens, vt dicit philosophus ergo &c.

Sensus particularis non cognoscit differentiam inter obiecta diuersorum sensuum.

Tex. 134.

Si dicatur, ꝙ licet vnus sensus non cognoscat differentiam inter talia obiecta, tamen vnus homo per diuersas potentias potest illam differentiam cognoscere, & ideo non oportet ponere sensum communem.

Contra arguitur dupliciter. Primo sic ratione philosophi. Ita se habet homo ad iudicandum de differentia diuersorum sensibilium per diuersas potentias illis cognoscendo, sicut si duo homines illa cognoscerent, quorum vnus cognosceret vnū puta albū: alius uero aliud, puta dulce. Sed si duo homines illa cognoscerent, nullus illorum posset ponere differentiam inter illa, quia nullus illorum utrumque cognosceret, vt supponitur: ergo &c. Tex. 146.

Secundo. Cum homo cognoscit album differre à dulci, oportet, ꝙ aliquo vno cognoscat, talis enim cognitio est vna. Aut ergo cognoscit ipsa essentia animę aut aliqua vna potentia. Non potest dici, ꝙ cognoscat essentia animę: quia ut dictum est, anima nō potest esse immediatum principium operationis: ergo oportet, ꝙ cognoscat vna potētia sequitur ergo oportere esse sensū vnū: cuius sit cognoscere operationes sensuum particularium. et differētiā inter sensibilia diuersorum sensuum.

Quantum ad tertium. Sciendum est primo, ꝙ sēsus cōmunis est sicut quoddam centrum, ad quod terminantur immutationes omnium sensuum particularium, propter ꝙ dicitur sensus, communis eo, scilicet ꝙ sit communis omnium sensuum, nam cum sensus particularis a re sensibili immutatur, hæc, mutatio ad sensum communem tanquā ad vltimum sensitiuū terminatur, dum enim uisus à re colorata transmutatur: vsque ad sensum communem eiusmodi transmu-

Sensus communis est sicut centrū.

transmutatio pertingit, per quam transmutationem sensus communis non solum colorem cognoscit, dijudicat, sed etiam ipsum sensum visus actum visionis habere cognoscit. Species enim visibilis ad sensum cõmunem per sensum particularem penetrans, sibi non tantum visibile, sed etiam immutationem visus a visibili repræsentat.

Vide de sensu particulari hic.

Sciendũ secundo, ꝙ sicut sensus particularis immutatus a re sensibili est quodammodo idem cum illo, eo ꝙ convenit in forma sensibili (uisus enim immutatus à re collorata dicitur quodãmodo res colorata, quia visus habet formam coloris spiritualiter) Ita sensus communis immutatus per sensum particularem est quodammodo ille sensus immutatus enim mediante visu cõtinuatione quadam dicitur quodammodo visus, immutatus ab auditu dicitur auditus, & sic de alijs.

Visus dupliciter capi potest & similiter auditus & alij.

Ex istis sequitur, ꝙ visus accipi dupliciter potest. Vno modo pro potentia determinata, & particulari affixa oculo. Alio modo pro sensu communi, vt per visum immutatur etiam a visibili. Sic enim est quodammodo visus, & nõ est totaliter distinctus ab illo. Dicitur enim visus, quia est id, ad quod terminatur sensatio visus, & non habet operationem circa aliquod pertinens ad uisum, nisi existente visu in actu. Similiter auditus dupliciter dicitur, scilicet aut sensus communis immutatus per auditum, aut potentia determinata affixa timpano auris, & sic de alijs. Voluit ergo philosophus, ꝙ sensus particularis cognoscat se sentire accipiendo sensum particularem non pro potentia determinata distincta à sensu communi, sed pro sensu communi à sensibili immutato per sensum particularẽ, qui quodammodo sẽsus particularis appellatur, sensus enim communis immutatus per visum indicat visum videre, & propter hoc dicitur, ꝙ visus videt se videre.

Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum negatur antecedẽs, accipiendo sensum particularem, vt distinguitur cõtra sensum communem.

Similitudo duplex.

Ad primam probationem dicitur, ꝙ duplex est similitudo, scilicet in esse naturæ, sicut inter duos homines est similitudo secundum naturam. Alia est similitudo secundum repræsentationem in esse cognoscibili, sicut est inter intellectum informatum similitudine hominis, & hominẽ. Dicitur ergo, ꝙ quãto aliquid est similius cognoscenti secũdum repræsentationem in esse cognoscibili, tanto est magis cognoscibile, non autem quanto est similius secundũ naturam. Tunc in hoc sensu negatur minor, non enim effectus est similior causę, secundum hunc modum, quàm obiectum, obiectum enim habet similitudinem spiritualem in ipsa potentia, non autem operatio.

Ad sm̃ patet quæ sit mẽs philosophi sed ad rationes Ar. respondetur inquãtum sunt con ra conclusionem veram.

Ad primam quidem dicitur primo, quòd con est inconueniens idem obiectum pertinere ad diuersas potentias subordinatas, quales sunt sensus particularis, & communis, potentia enim superior habet vniuersalius obiectum, quam inferior, quia illud obiectum inferioris potentiæ continet.

Dicitur secundo ꝙ sensus communis & particularis sunt quodammodo una potentia, vt dictum est. Sensus particularis, & cõmunis quomodo sunt idem & quomodo non.

Ad secundum dicitur, quòd non erit processus in infinitum, sed erit deueni-

re ad

re ad intellectum, qui cognoscit suam operationem.

Ad tertium argumentum negatur similitudo quantum ad hoc quia intellectus est virtus immaterialis, sensus autem est materialis.

Ad quartum dicitur, ꝙ minor est uera de cognoscente immediato. Modo dico, ꝙ hoc non est cognoscens immediatum, sed potentia, vnde ratio non sequitur.

Dicitur secundo, ꝙ maior est vera de cognoscente illa unica potentia, nõ autẽ de cognoscẽte pluribus potẽtijs.

Ad quintum dicitur, ꝙ differentia diuersorum sensibiliũ est duplex. Vna quantum ad quod quid est vtriusque, & hoc pertinet ad intellectum. Alia quantum ad diuersam immutationem sensus, & hoc pertinet ad sensum. Differentia diuersorum sensibilium

Dicitur secundo, ꝙ licet cognoscatur per intellectum, tamen prius oportet illam per sensum cognosci: vnde negatur consequentia.

ADDI.

Disputatio de sensu cõmuni. Tex. 10. Circa hoc quęsitum potest esse dubitatio, si sensus communis percipere possit cõtraria, vel sensibilia diuersorum generum sub vnica actione, an sub diuersis actionibus, quia cum intellectus non possit hoc facere, multo minus & sensus: quod autem intellectus non possit; adest dictum Ar. 4. metaph. qui vnum non intelligit, nihil intelligit: nunc sic magis uidetur de intellectu, quam de sensu cum sit efficatior in cognoscendo, sed intellectus hoc agere non potest, igitur neq; sensus. Adde ꝙ virtus illa, quę immutatur à contrariis, & diuersis immutationibus, comprehendit ipsa diuersis actionibus; quia sic comprehendit, prout immutatur, sed immutatur diuersis immutationibus: quia vnum immutat sicut habitus, & alterum vt priuatio: igitur vna actione sensus non poterit diuersa sensibilia percipere. Adde adhuc, quia sicut est de diuersis sensibus respectu vnius sensibilis, sic de uno sensu respectu diuersorum sensibilium, sed diuersi sensus non possunt comprehendere unum sensibile actione una: ergo unus sensus diuersa sensibilia per unam actionem non potest cognoscere: maior patet per conuenientem similitudinem, minor quoq; est manifesta.

Opinio Pecii de taranta fiat. sent. dist. 8. Inpugnatur hæc opinio. Tex. 3. Propter has rationes fuerunt Aliqui dicentes, ꝙ virtus comprehendens cõtraria percipit ea diuersis actionibus, quia eo modo sentit, quomodo agit, sed agit diuersas actiones: igitur & per diuersas actiones quoq; sentit, sed ista opinio est falsa, quia cum ita se habeat sensus ad sensibilia, vti intellectus ad intelligibilia: vt docet Ar. 3. de anima: sed intellectus intelligit diuersa unica actione, vt patet componendo, & diuidẽdo: igitur &c. Preterea sequeretur ꝙ vnum subiectum, simul, haberet diuersa accidẽtia eiusdem speciei solo numero differentia, nam omnes operationes eiusdem potentię sunt vnius speciei, & sic si simul ageret diuersas actiones, sequeretur illud impossibile, quod est contra Ar.

Tex. sint cõmen. Opinio! locuta. 5. metaph. huius opinionis est Auer. lib. de sensu & sensato dicens ꝙ virtus sensus communis, secundum ꝙ est vna iudicat diuersa iuditio uno; Et nota ꝙ hoc est peculiare de sensu communi licet nonnulli fuisset reperti philosophi, qui de sensibus particularibus etiam hoc asseruerunt, moti ex hoc, quia si sensus particularis cognosceret suam propriã operationem, vt visus visionem, & sic de alijs, sicuti sensus communis, qui cognoscit operationes sensuum particularium: propterea iudicat diuersa vno iuditio, hoc idem facere potest sensus particularis, ꝙ autem particularis sensus, puta visus cognoscat suam operationem, probant, quia si aliquis sensus cognoscit operationem visus, ille sensus habet operationem aliquam, hoc est clarum, & apertum: aut ergo cognoscit eam, aut non, si cognoscit eam, eadem, ratione, visus cognoscit suam operationem, cum omnis sensus, sit virtus organica, & in magnitudine, non videtur ergo ratio, quare vnus cognoscat suam operationem, & non alius, sed isti decipiuntur valde quoniam illud quod cognoscitur a visu debet aliquid agere in visum, cum sentire consistat in quoddam pati a

2. de anima Tex. 111. sensibili

sensibili, sed visio, aut auditio nihil potest agere in visum, quia actus non agit in suum proprium subiectum, visio autem est actus visus: igitur numquam poterit visus ad tantum opus eleuari. Et confirmatur, quia sensus particularis non cognoscit nisi sensibilia propria, aut communia per se, sed videre non est aliquod sensibilium communium, nec sensibilium propriorū, quia omne sensibile proprium est de genere qualitatis, vide te autem est actio, aut passio: igitur falsa est hæc opinio, ratio adducta est nullius momenti, quia iam non proceditur in infinitum in ipsis potentijs cognitiuis, tunc ipse intellectus oportet vt sit cognoscitiuus omnium inferiorum virtutum, & operationum suarum, & cognoscit etiam propriam operationem, cum sit immaterialis, quare ratio ex seipsa se interimit, nisi vellemus dicere, ꝙ sensus particularis cognoscit priuationē cognoscendo se non immutari a sensibili, vt visus cognoscit tenebram, cognoscendo se non immutari a lumine, & auditus cognoscit silentium cognoscendo se non immutari a sono, & sic in alijs cuius signum est, ꝙ si aliquis homo habeat oculos clausos, & ducatur ad locum tenebrosum, ipse quamdiu tenebit oculos clausos, non cognoscet an sit in tenebris, vel in lumine, & statim si aperiet oculos, percipiet se esse in tenebris, ꝙ nō videtur fieri nisi quia visus cognoscit tenebram cognoscendo se non immutari a lumine, sed non immutari a lumine cognoscere non potest, nisi cognoscat, aut cognouerit se immutatum fuisse, quia negatio non cognoscitur nisi per affirmationem aliquo modo, & sic cum immutari a lumine sit operatio visui sequitur ꝙ visus cognoscat suam operationem, non tamen ex hoc sequitur ꝙ cognoscat suam sensationem, scilicet visionem, quia visio luminis non est formaliter, & essentialiter ipsa immutatio visus a lumine, vt omnibus satis patet: Vnde sequitur ꝙ tantummodo sensus communis vnica actione cognoscat contraria, vel diuersorum generum sensibilia, aut dictum est.

Lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 4. in quo disputat si intellectus possit plura intelligere, & 1. cont. gen. cap. 55. Et ad rationes principales respondendo dicimus ꝙ prima ratio nihil concludit quandoquidem intellectus potest simul intelligere diuersa vnica actione, sub ratione conuenientiæ, vel differentiæ, & per modum vnius, sed non per modum plurimum Ad secundā dicimus ꝙ cum vnumquodq; contrarior umimmutat sensum secundum se, & per potentiam propriam, tunc faciunt immutationes contrarias quodammodo, vel diuersas, & hoc non est simul, sed successiue, sed cum immutant simul, tunc non faciunt diuersas immutationes omnino, sed vnam sub ratione conuenientiæ, vel differentiæ. Ad vltimā negamus similitudinem, quia diuersi sensus respectu nullius sensibilis possunt habere operationem vnam, quoniam ad vnitatem operationis requiritur vnitas virtutis operantis, sed vnus sensus bene potest habere vnam actionem, respectu diuersorum sensibilium in vno communicantium, & ratio est, quia semper virtus superior potentior est inferiori, constat autem ꝙ sensus communis est superior, & nobilior sensibus particularibus, & ideo poterit cognoscere obiecta ipsorum particularium sensuum, licet diuersi particulares sensus non possint per se cognoscere vnum obiectum, ex quibus patet solutio dubitationis motæ.

QVAESTIO. II.

Vtrum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum.

Phantasia utique erit motus, à sensu secundum actum factus Tex. CLXI.

Magister Chrysostomus q. 59. huius libri.

VAERITVR Secundo. *Vtrū phantasia sit motus factus à sensu secundum actum. Et videtur ꝙ non.*

Primo. Potentia animæ non est motus, sed principium motus aut operationis, sed phantasia est potentia animæ: ergo non est motus.

Secundo

Secundo. Non existente sensu in actu est phantasia ut patet in dormientibus: ergo non fit a sensu in actu.

Tertio. Si phantasia esset motus factus à sensu in actu eodem modo res apparerent phantasiæ et sensui exteriori: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia, quia motus sensus particularis essent ab eadem causa, scilicet ab obiecto sensibili quod prius immutaret sensum exteriorem, & posterius phantasiam, falsitas consequentis patet, quia id quod videmus esse albũ in die phãtasiamur in nocte esse nigrũ.

Quarto. Aliquando phantasiamur aliquid ꝙ nõ cadit sub sensu exteriori: sicut montem aureum: ergo est aliquis motus phãtasiæ, qui non est causatus à sensu secundum actum: ergo &c.

Quinto. Hoc conuenit omnibus potentijs interioribus, actus enim omniũ inferiorum potentiarum causatur a sensu secundum actum: ergo illa non est conueniens diffinitio phantasiæ.

In oppositum habet philosophus.

Respondeo. In ista quæstione tria sunt facienda. Primo videndum est quid hic difiniatur. Secundo ponentur aliqua necessaria ad diffinitionẽ. Tertio declarabitur diffinitio.

Quid sub nomine phãtasiæ diffiniatur a philosopho. *Quantũ ad primum conueniunt omnes in hoc ꝙ si philosophus intendat immediate dare diffinitionẽ potẽtiæ phantasiæ: supplẽda est illa diffinitio sic phãtasia est motus, idest potentia in qua est motus factus à sensu s͞m actum. Si autẽ intendat diffinire immediate actũ phãtasiæ, qui est phantasiari, ꝙ magis ex processu philosophi videtur per diffinitionem actus dat philosophus intelligere diffinitionem potentiæ. Nam si phantasiatio est motus factus a sensu in actu phantasia erit potentia qua mouetur à sensu secundum actum.*

Differentia autem videtur inter S. Tho. et quosdam alios quantum ad potentiam quam intendit diffinire philosophus. Nam videtur velle S. Tho. ꝙ philosophus intendat diffinire phantasiam, quæ est potentia distincta à cogitatiua: siue extimatiua. Dicit enim in fine expositionis. Vtrum autem iste motus, aliam potentiam requirat quam sensitiuam, philosophus hic non determinat, sed videtur, ꝙ cum diuersitatem actuum distinguantur potẽtię, & diuersitas motus requirat diuersa mobilia, quia quod mouetur non mouet seipsum, sed alterum: necessarium videtur, ꝙ sit alia potẽtia phantastica, siue imaginatiua a sensu. Ex quibus dat intelligere ꝙ nomine phantasiæ intendit particularem potentiam interiorem, quæ apud ipsum etiã imaginatiua appellatur. In tractatu etiam de potentijs animæ, enumerans potentias sensitiuas interiores dicit. Secunda vis interior est phantasia, quæ est motus factus à sensu secundum actum dicitur vt 3. de anima. Lect. 6. Tex. 161. Tex. 41.

Aliqui autem alij dicunt, ꝙ philosophus dat diffinitionem cõmunẽ phantasiæ, & extimatiuę, & ꝙ accipit hoc nomen phantasia tanquam quoddam commune comprẹhendens sub se phantasiam propriẹ dictam, & extimatiuã, siue cogitatiuam. Ad quã positionem confirmandum duas rationes adducũt. Quarum vna est.

Philosophus dicit animalia agere & pati secundum phantasiam, certum est autem animalia non agere secundũ phantasiam proprie dictam, quia secũdum illam animalia non indicant aliquod esse conueniens, aut nociuum: sed solum secundũ extimationem, ut etiam

dicit

Lect. 4. dicit S. Tho. ergo philosophus non accipit phantasiam vt contra eximatiuā est distincta.

Secunda ratio est, quia philosophus esset diminutus, nullibi enim determinat de virtute extimatiua si nec in hoc loco de ea determinaret esset valde diminutus.

Sed quia ista opinio nō videtur esse ad mentem philosophi, ideo pro positione S. Tho. qui ponit hic diffiniri phantasiam propriæ dictam, occurrit mihi ratio vna, ex verbis philosophi sumpta. Pro qua ratione supponitur primo ꝙ philosophus accipiat phantasiam eodem modo à principio: vnde incipit de phantasia determinare vsque ad finem. (A tex. 156. vsq; ad finē.) Tum ex processu suo, quia primo declarat quid non sit. Secundo quid sit Tum etiā quia vteretur ęquiuocatione in processu non distinguēdo, & declarando quomodo nomine ęquiuoco vtatur, quod nullo modo tāto philosopho est attribuendum. Supponitur secundo ꝙ ipse dicit. (Tex. 154.) Opinionem scilicet distingui à phantasia, quia ad opinionem statim sequitur passio: non aūt ad phantasiam, sed sic nos habemus secundum phantasiam, sicut si essemus considerantes in pictura difficilia, & confidentia.

Tunc arguitur sic. (Pulcra dubitatio.) Si per phantasiam philosophus etiam intelligeret cogitatiuam, seu extimatiuam, tūc phantasiam sequeretur passio in appetitu: quia per extimatiuā in brutis iudicatur aliquid esse cōueniens, aut nociuū: similiter etiam per cogitatiuam in homine de rebus particularibus. Sed oppositum dicit philosophus vt adductū est, scilicet ꝙ ad phantasiam non sequitur motus: ergo non debemus nomine phantasię in hoc loco intelligere etiam extimatiuam.

Rationes autem in oppositum non difficile est soluere.

Ad primum quidem dicitur primo, quòd duplex est potentia secundū quā animal potest dici agere. (Duplex est potentia secundū quā animal potest dici agere.) Vna secūdū quam animali simpliciter præsentatur aliquod obiectum prosequendū, vel fugiendum: sicut per visum repræsentatur aliquod coloratum. Alia per quā indicatur de tali re repræsentata. Vtrū sit conueniens. necne, & ista duo requirūtur ad hoc, vt appetitus moueatur, nunquam enim appetitus moueatur nisi à re appræhensa sub ratione conuenientis, aut nociui.

Dicitur secundo ꝙ secundum extimatiuam, animalia bruta mouentur, sicut per potentiam iudicantem aliquid esse conueniens, aut nociuum, & imperantem motum: & de tali modo mouēdi non loquitur hic philosophus: vnde non est ad propositum. Secundū phantasiam autem mouentur: sicut per potentiam representatem simpliciter aliquod obiectum conueniens, aut nociuū ad quod mouentur: & tunc animalia dicuntur moueri secundum phātasiam quando secundum extimatiuam uirtutem iudicant secundum quòd apparet phātasiæ: & mouentur ad id quod per ipsam est apprehensum, quod quidem accidit etiam hominibus quando uelatum est iudicium rationis: et de hōc modo mouendi loquitur philosophus quod etiam ex uerbis Commen. apparet dicētis. (Cōmen. 16.) Et quia sensationes finguntur & remanent in animali imaginante post absentiam sensibilium: eo modo secundum quem erant apud præsentiam sensibilium: ideo animal mouetur ab istis sensationibus per hanc virtutem apud absentiam sensibilium: & post pauca.

R Ista

Ista virtus remanet eodem modo secũdum quem erat apud præsentiam sensibilium, & vniuersaliter vtilitas sensuum apud presentiam sensibilium data est huic virtuti apud absentiam sensibilium, hæc ibi. Ex quibus verbis habetur primo ꝙ ideo animalia mouẽtur secundum phantasiam, quia sensationes in eis remanent etiam in absentia sensibilium, & per consequens ꝙ repræsentant obiectum. Habetur secundo quòd virtus phantasiæ tanta est in absentia sensibilium, quanta est virtus sensuum exteriorum ad eorum præsentiam. Certum est autem sensus exteriores non habere virtutem mouendi appetitum indicando aliquid esse conueniens, aut nociuum, sed tantum apprehendendo, & proponendo obiectum: ergo eodem modo dicendum est de phantasia. Quantum ergo ad hunc modum: negatur minor. Si dicatur ꝙ secundum phantasiam proprie dictam animalia non agãt patiãtur primo mõ.

Quare animalia moueantur secũdum phantasiam.

Ex hac solutione tollitur contradictio quæ videtur esse in verbis philosophi dum in uno loco dicit ꝙ secundum phantasiam non patimur, inferius autem dicit animalia multa agere, & pati secundum phantasiam. Dicitur enim quòd in primo loco intendit nos nõ agere aut pati per phantasiam, tanquam per principalem potẽtiam iudicantem aliquid esse conueniens aut nociuum.

Tex. 154. Lec. 161.

Inferius autẽ intendit animalia agere secundum phantasiam: tanquam secundum uirtutem apprehendentem, & absolute proponentem obiectum hæc autem non sunt contradictoria.

Ad aliam rationem dicitur ꝙ philosophus non est diminutus. Aut enim quia posuit illas virtutes sensitiuas solum, quarum operationes erant omnibus notæ, operatio autem cogitatiuę nõ erat omnibus nota, ideo non determinauit de illa virtute. Vel forte dicendum & melius, ꝙ philosophus determinando de memoria in libro de memoria & reminiscentia, dat intelligere potentiam extimatiuam: quia sicut memoria est conseruatiua intentionum insensatarum: ita oportet esse vnã potẽtiã qua elliciat huiusmodi intẽtiones insensatas: quæ extimatiua dicitur siue cogitatiua. Vnde ibi ponit philosophus quòd reminiscentia est actus virtutis cogitatiuæ.

Exprimitur mens Philosophi.

Quantum ad secundum. Sciendum primo ꝙ phantasiabile quod est obiectum phantasiæ non continet sub se aliquid præter obiecta sensuum exteriorum, vnde non percipit phantasia: nisi quæ sensibus exterioribus percipiũtur aut secundum totum, aut secũdum partem, vt dicit philosophus, dum dicit de phantasia loquens. Sed in his quæ sentiuntur & quorum sensus est. Differt autẽ à sensibus exterioribus, quia illi percipiunt eorum obiecta in eorum tantum prẹsentia: phantasia autẽ etiã in eorũ absentia. Ex quo sequitur oportere prius immutari sensus exteriores et per illos phantasiam: ad hoc vt obiecta per sensus exteriores ad phantasiã perueniant, sicut lumen per fenestras ad penetralia domus ingreditur.

Tex. 160.

Sciendum secundo, ꝙ motus dupliciter põt accipi. Vno modo ut est actus imperfecti, et existentis in potentia ad formam, sicut cum aqua calefit, calefactio quæ est in aqua est actus existentis in potentia ad calorem, dum enim aqua calefit non habet calorem, qui est terminus motus. Alio mõ vt est actus perfecti, & existentis in actu per formam, eo modo quo dicimus intelligere esse

Motus duplex.

esse quendam motum, est enim intelligere actus intelligentis, qui est in actu per speciem intelligibilem, quæ est principium intelligendi. Motus autem qui est actus imperfecti dupliciter accipitur. Aliquando enim accipitur pro receptione formę cum abiectione cōtrarij, sicut cum aqua calesit, recipit calorem & amittit frigiditatē. Aliquando vero pro sola receptione formæ, & hoc modo dicimus, ꝙ visus mouetur a visibili dum eius speciem sensibilem recipit.

Motus qui est actus imperfecti dupliciter accipitur.

Sciendum tertio, ꝙ sensus aliquando est in actu, aliquando est in potentia vt sepius docet philosophus. Dicitur tunc sensus in potentia quando non sentit actualiter, sicut visus dormientis. Dicitur autem sensus in actu, quādo actualiter sētit, sicut dicitur in actu quando actualiter videt.

Tex. 55.

Quantum ad tertium. Diffinitio phantasiæ est ista vt philosophus ponit. Phantasia est motus à sensu secundum actum factus. Vbi philosophus actum phantasię principaliter vt dictum est diffinit. In hac autem diffinitione duo sunt declaranda.

Tex. 160. Diffinitio phantasiæ.

Primum est hoc, ꝙ dicitur motus; Pro cuius intelligentia sciendum est ꝙ in operatione phantasiæ sicut in operatione cuiuslibet sensus duo concurrunt, scilicet receptio speciei obiecti, et iudicium per talem speciem. Ad visionem enim concurrit receptio speciei visibilis, & iudicium de re visibili. Per motum ergo phantasię, aut receptionē phantasmatis, aut iudicium de re phantasiabili possumus intelligere. Si receptionem phantasmatis intelligamus, tunc motus accipitur prout omnis receptio dicitur motus, non autem prout motus dicit etiam abiectionem contrarij quæ fit successiue, & tunc phantasia est motus idest est receptio rei sensate a sensu. Si autem per motum accipiamus iudicium et operationē phantasię, vt magis videtur esse de mente philosophi, tunc accipitur pro eo quod est actus perfecti, prout omnis operatio dicitur motus, non pro actu existentis in potentia, vnde sensus est phantasia est motus idest est operatio causata a sensu secundum actum.

Secundum declarandum est, factus à sensu secundū actum. Pro cuius declaratione duo sunt notanda. Primum quòd nomine sensus in actu, non solum sensus exterior hoc loco, sed etiam sensus cōmunis accipitur. Iudicium enim sensus particularis, per sensum communem accipit complementum. A tali ergo sensu in actu idest actualiter sentiente, vel qui fuit actualiter sentiēs, causatur operatio phantasię, quia a tali sensu, phantasma quod est principiū operationis phantasiæ originem capit, vel etiam à sensu causatur receptio, sicut passio causatur ab agēte in passum secundum primam expositionem. Secundo notandum ꝙ operationem sensus interioris causari à sensu exteriori, est commune omni sensui interiori: sed causari illam immediate à sensu exteriori cōprehendimus etiam sensum cōmunē, & hoc est propriū phantasiæ, et ideo motus phantasiæ est similis motui sensus exterioris quātum ad ea quæ cognoscuntur. Per phantasiam enim cognoscuntur ea quæ sensibus exterioribus cognoscuntur, & eodem modo idest indiuidualiter, per alios autem sensus cognoscuntur etiā illa quę sensibus exterioribus non cognoscuntur, sicut amicitia & huiusmodi, vt plenius in quæstione sequenti manifestabitur. Oportet

Quid intelligendū venit nomine sensus in actu.

tet ergo intelligere diffinitionem operationis phantasię, ꝙ est motus à sensu secundum actum factus, scilicet immediate.

His declaratis probanda est hęc cōclusio ratione philosophi. In qua ratione supponitur primo, quòd phātasia idest operatio phantasiæ est quidam motus, & est tantum eorum quorum est sensus, sicut enim sensus exterior mouetur à sensibilibus, ita phantasia à sensu. Supponitur secundo, quod ab actu sensus contingit quendam motum fieri. Nam ab eo quod mouetur contingit aliquid aliud moueri. Est enī duplex mouēs, vt dicitur 8. Phy. scilicet mouens immobile, & mouens motum, sensus autem à sensibili mouetur. Supponitur tertio ꝙ motus causatus à sensu est similis sensui: quia omne agēs agit sibi simile.

Tex. 160.

Tex. 41.

Ex istis arguitur sic. Est aliquis motus causatus à sensu secundum actum, sed nō potest esse alius motus factus à sensu, quam motus phantasiæ: ergo motus phantasiæ est motus factus à sensu secundum actum, consequentia nota cū maiori. Probatur minor. Tantum illę motus est factus à sensu in actu, qui est similis actui sensus, patet ex tertio supposito, sed tantum motus phantasiæ est talis, dictum est enim in primo supposito ꝙ phantasia est tantum eorum quorum est sensus exterior: alij autem sunt etiam eorum quorum non est sensus ergo &c.

Soluūtur rationes in oppositum.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur primo quòd non diffinit hic phantasiam immediate sed actus eius.

Dicitur secundo, ꝙ si diffiniatur potentia illa est prędicatio nō essentialis: sed effectus de causa et est sensus, phantasia est motus, idest est potentia in qua est motus.

Ad secundum dicitur, ꝙ sic est intelligendum. Phantasia est motus factus à sensu secundum actū, qui, scilicet est in actu vel qui fuit ī actu, vnde in dormientibus licet nō sit sensus in actu fuit tamen dum vigilarent.

Ad tertium dicitur primo, ꝙ res apparent sensui, & phantasiæ eodem modo communi, idest indiuidualiter.

Dicitur secundo ꝙ consequentia falsa est quantum ad modum particularē. Ad probationem dicitur, ꝙ licet actus sensus, & phantasiæ sint ab eadē causa causati, scilicet ab obiecto non tamē eodem modo, quia actus sensus est ab obiecto immediate, actus autem phantasię mediate: quanto autē aliquid elōtur à causa, tanto minus recipit similitudinem causę.

Ad quartū dicitur ꝙ nihil cadit sub phantasia quod nō fuerit sub sensu, aut secundum se totum, aut secundum partes, mons enim aureus, licet non fuerit sub sensu secundum se totum, fuit tamen secundum partes sed dum aliquis vidit montem, & vidit aurum.

Ad quintum negatur assumptum. Ad probationem dicitur, quòd licet omnis actus interiorum potentiarum causatur à sensu exteriori, non tamen omnis ab illo causatur immediate: sed solus actus phantasię vt dictū est.

ADDI.

ADDI.

Quia in hoc quæsito multa interponuntur de sensu communi, & præcipue indefinitione phantasiæ, quando dicitur, quod est motus, idest operatio causata a sensu secundum actum, nomine sensus in actu, non solum venit intelligendus sensus exterior, sed etiam sensus communis, quæro hic difficultatem quandam, num somnus, sit passio ipsius, an alicuius alterius sensus, quandoquidem, Aliqui fuerunt dicentes somnum non esse passionem sensus communis, siquidem, illius est passio somnus, quod primo immobilitatur: quia passio debet assignari primo subiecto, vt scribitur in posterioribus, nunc autem sensus communis, non primo immobilitatur in somno, quia primo deprimitur caput, & postea clauduntur palpebre, & immobilitantur oculi, & tunc est somnus perfectus: non igitur erit passio ipsius sensus communis. Præterea somnus non est passio illius, quod operatur in somno, quia illud debet immutabilitari, quod somno premitur; sed sensus communis operatur aliquando in somno, siquidem in somno indicamus nos videre, & audire, & sic de alijs, & hoc non fit nisi per sensum cōmunem: quoniam illius est, de operationibus particularium sensuum iudicare, vt patet in hoc lib. Adde etiam, quia somnus est passio illius, a quo calor, & spiritus trahuntur, propter hoc enim redditur immobile illud, cuius somnus est passio, sed a corde, quod est primū subiectum, non retrahitur calor, & spiritus immo ad ipsum retrahuntur: sequitur ergo, somnum non esse passionem sensus communis.

Difficultas de somno, cuius est passio.

Primo post. Tex. 11.

Huius libri. Tex. 136.

Pro veritate huius difficultatis, est sciendum quod in dormiendo ligantur, & immobilitantur omnes particulares sensus, quia si in somno non immobilitarentur omnes sensus, immo vnus, aut plures operarentur, tunc simpliciter dormiens esset vigilans simpliciter, nam operans secundum vnam virtutem sensitiuam, est simpliciter vigilans, cū sit sentiens simpliciter, & sic priuatiuæ opposita simul inessent eidem simpliciter organo: in somno enim simpliciter immobilitati sunt omnes exteriores sensus.

* Est etiam sciendū quod somnus est impotentia sentiendi propter excessum vigiliæ, vel vt Alij dicunt quod est immobilitatio sensuum, qui non possunt exercere proprias operationes, respectu sensibilium exteriorum hinc sequitur, quod somnus est impotentia detinens actum rerum existentium: quia licet in somno sensus bene moueatur a simulacris interius existētibus non tñ subministratur ei a sensibus qui sunt extra, immo ex alia parte ligati, & immobilitati sunt, & cum sit quoque somnus ligamentum sensuum cum cōfortatione eorundem, sicut vigilia est solutio in vsum sensuum, cum debilitatione eorū semper enim sensus in operando indigent spiritibus diffusis, & dispersis ad exteriora, & in operando consummuntur huiusmodi spiritus & deperduntur continue, & cum sint finitæ virtutis, tandem omnino deficerent, nisi animal quiesceret ab operatione sentiēdi, & ideo oportet huiusmodi animal quiescere, & huiusmodi quies est somnus, & tunc fit quædam reparatio spirituum ex subtilissimo nutrimenti, actione caloris digerentis & causa remota eius est euaporatio quæ eleuata fuit ad cerebrum, & ibi infrigidata, & in grossata & descensu suo repellet spiritus, & prohibet ab interioribus ad exteriora diffundi, & hæc dicitur causa positiua, & remota, causa vero propinqua est priuatio influxus spirituum ad organa sensuum, & sic respondendo. Ad quæsitum principale dicimus quod somnus est passio sensus communis, quia somnus est passio illius quo immobilitato, omnes sensus particulares immobilitantur, & non econuerso, sed sensu communi immobilitato, immobilitantur omnes sensus particulares, quia ab ipsa est influentia virtutis in omnibus sensibus, & non econuerso: igitur &c. Ad rationes in contrarium dicitur & Ad primam quod somnus est passio illius, quo primo immobilitatur causalitate, & natura, modo quamuis primo appareat immobilitatio, & ligatio partium exteriorū, tamen hoc causatur ex priuatione influxus a sensitiuo communi ad eas, primo enim euaporatio infrigidata debilitat terminos sensuum, & tunc cadunt partes exteriores graues, vt caput, & palpebre, quia calor reciprocatur ad intra, tandem oppilatis vijs spirituum priuatur influxu spirituum, & fit somnus perfecte, Ad secundam dicimus quod in somno sensus

Quid ē somnus, variæ opiniones philosophorum.

Quid est vigilia.

Quæ est causa remota somni.

Quæ est causa propinqua somni.

Somnus est passio sensus communis.

sensus communis non operatur circa sensibilia exteriora, nec ab eis immutatur mediis sibus sensibus particularibus, sed bene immutatur a simulacris sensibilium interius reseruatis, & illa sensatio sensus communis, quam facit cum immutatus est ab immaginibus interius reseruatis, est obiectum sensus communis,& quid spirituale, s. immago rei interius reseruata, Ad vltimam dicimus quod non oportet, somnum esse passionem illius a quo retrahuntur spiritus, sed illius ad quod retrahuntur: quia illud fit impotens moueri a sensibus exterioribus, eo quod sensus particulares spiritibus priuati, non possunt ipsum immutare. vide Albertum de sensu, & sensili tract. 1. cap. 2. & Auerr. eodem lib. cap. 3.

Lege D. Th. lib. de sensu & sensato, lect. 5.

QVAESTIO. III.

Vtrum sint tantum quatuor vires interiores.

De phantasia quidem, igitur quid est, & propter quid dictum sit in tantum. Tex. CLXII.

p. p. q. 78. ar. 4.

QVAERITVR Tertio Vtrum sint tantum quatuor vires interiores. Et videtur quod non.

Primo. Quia Auicena in suo libro de aīa ponit quinque.

Secundo. Quia alia est potentia quę recepit,& alia quæ conseruat,sed phātasia recipit phātasmata, ergo illa quę conseruat phantasmata.erit alia a phātasia: & per consequens erunt plures quam quatuor.

Ordo quæsti.

Respondeo. In ista quæstione tria sūt facienda. Primo enim ponentur aliqua necessaria ad declarationem quæsiti. Secundo declarabuntur potentiæ sensitiuæ interiores. Tertio ostendetur quę sint organa illarum potentiarum.

Sciendum primo, quod ad vitam animalis perfecti requiritur quod non solum rē ad præsentiam sensibilis apprębendat, sed etiam in eius absentia alioquin animal cum aliquam sequatur apprębensionem non moueretur ad absens.

Sciendum secundo quod animal non solum propter delectabile, & contristabile secūdum sensum mouetur, sed etiā propter alias vtilitates, aut nocumenta aliqua quærit aut fugit, sicut ouis venientem lupum videns fugit: non quia indecentiam coloris, & figuræ horreat sed tanquam inimicum suæ naturæ.

Sciendum tertio quod eorum quę sensibus interioribus percipiuntur: quędā dicuntur formæ sensatæ: quędam formę insensatæ, formæ sensatæ vocantur sensibilia propria & communia: quę sensibus exterioribus cognoscuntur formę insensatæ sunt proprietates coniunctæ: quę sensibus exterioribus non apprębēduntur, & sunt bonitas, malitia, odiū, & similia.

Sensibus interioribus formę sensatæ & insensatæ percipiuntur.

Sciendum quarto secundū quod in corporalibus bene recipere, & bene conseruare reducuntur ad diuersa principia. Nam humida bene recipiunt, & male retinent, sicca vero econuerso cū difficultate recipiunt, sed bene retinēt, vnde ad hoc vt aliqua virtus sit bene receptiua, dominium humiditatis supra siccitatem in cōplexione organi requiritur, ad hoc autem vt virtus sit bene conseruatiua in organo eius dominium siccitatis supra humiditatem exigitur.

Vide D. Th. 1 parte q. 78 ar. 4.

Ex quibus omnibus sequitur primo oportere

oportere esse in animali aliquas potentias apprehendentes rem in ipsius absẽtia, cum principium operationis vitalis sit aliqua potentia. Sequitur secunda non tantum sufficere potentiam quæ recipiat formas sensatas, sed etiã oportere esse potentiam receptiuam formarum insensatarum. Sequitur tertio bene potentiam receptiuam debere distingui a potentia bene conseruatiua, cum recipere, & conseruare reducantur ad diuersa principia.

Quatuor sũt sensus interiores 3. de anima cõm. & S. Thom. 1. parte q. 78 art. 4. & in opus de potent. *Quantum ad secundum. Dissentiũt Commen. S. Tho. ab Auicenna & Alberto. Secundum Commen. & S. Tho. sunt quatuor, scilicet sensus communis: immaginatiua, quę etiam alio nomine dicitur phantasia, cogitatiua & memoratiua.*

Sensus communis eſt virtus bene receptiua formarum sensatarum, cuius ẽ cognoscere operationes sensuum exteriorum, & ponere differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum, & hic sensus non conseruat species sensatas, saltem per longum tempus.

Immaginatiua siue phãtasia est virtus conseruatiua specierum sensatarũ, cuius eſt phantasmata intellectui præsentare, componereque formas immaginatas vt formam montis, & formam auri in immaginatione ipsa, sicq; montem aureum cõstituere. Iſta virtus ad duo disponitur secundum Alber. Primo ad scientias mathematicas, vnde qui subtilem habet intellectum, & cũ hoc immaginatiue organum bene dispositum habet, proficiunt multum in mathematicis. Secundo disponit ad prophetiam. Qui enim cum intellectus bonitate bonam habent immaginationem duabus conditionibus obseruatis efficiũtur prophetę. Prima eſt vt solitarij sint, & motibus sensuum abſtracti: quia multus motus sensuum, suo tumultu impedit in iſtis effectus corporum cęlestium manifeſtari. Secunda eſt vt a cura carnis, & delitijs corporis abstrahantur, cura enim carnis, delitiæ, solicitudines, multique actus humani occupant animam vt impressiones cęleſtes percipere nequeant. Nam propter vnionem potentiarum in anima, quando intenditur operatio vnius potentię alterius potentię actus impeditur. (Tract. 3. c. 1.)

Extimatiua quę in homine dicitur cogitatiua eſt virtus, cuius eſt ellicere, & accipere intentiones insensatas ex sensatis: puta amicitię, inimicitię, & huiusmodi, non quidem in vniuersali secundum Albertum, sed in particulari, accipit enim illas in hac immagine & in illa. Huic virtuti conuenit primo cognoscere intẽtiones indiuiduales omnium prędicamentorum secundum Commen. non quidem quia omnes cognoscat, sed quia de omnibus aliquid cognoscit. Secundo habet componere formam intẽtionis cum suo idolo, sicut cum animal vidit album, cogitatiua cõponit formam albi cum visione, & recordatur animal album se vidisse, componit etiam intentiones cum intentionibus, puta inimicum cum filiatione, vt patet cum ouis filij sui lupum iudicat inimicum. Tertio cum fuerit cogitatiua coniuncta cum immaginatiua, & memoratiua repreſentat aliquod indiuiduum nunquam apprehensum a cogitante, sicut cum cogito ętatem Sor. & eius ęgritudinem aliasque circunſtantias, & cogito alios homines ex eadẽ ęgritudine mortuos, consequenter iudico iſtum esse moriturũ, & iſtud pertinet ad experimentum quod S. Tho. in 1. Metha. attribuit cogitatiuę. (Tract. 1. c. 2.) (Lect. 1.)

Quarto

Quarto ista virtus in homine de particularibus ratiotinatur, sicut intellectus de vniuersalibus. Item eius est silogismum expositorium, propositionesque singulares formare.

Tract. 1. c. 2. *Ista virtus ab imaginatiua secundũ Alber. est distincta. Primo quia ad imaginem rei solam, non sequitur motus misericordię, uel tristitie prosequutionis, aut fuge, ad extimationem autem aliquod istorum consequitur. Secũdo quia extimatiua est magis actiua, quam imaginatiua, quia intentiones elicere, est magis agere quam speculari imagines tantum. Tertio quia extimatiua est motiua per hoc ꝙ determinat ad quid moueri debeat animal & quid fugere, nõ autẽ imaginatiua.*

Quomodo differant cogitatiua, & extimatiua. *Sciendum tamen, ꝙ licet sit eadem potentia quæ dicitur in homine cogitatiua, & in brutis extimatiua, quantum ad operationes, tamen aliquam secundum S. Tho. differentiam habent.* In opusculo de potentijs animæ, vide D. Tho. *Primo quia bruta illas intentiones insensatas solum naturali quoddam instinctu percipiunt, homo autem quoddam discursu, vnde in homine dicitur ratio particularis. Secundo quia cogitatiua in homine eo quòd simul est cũ intellectiua, indiuiduum vt sub natura communi continetur agnoscit, cognoscit enim hunc hominem inquãtum est hic homo, extimatiua autem alicuius operationis terminus est, aut principium, ouis enim cognoscit hunc agnum non inquantum est hic agnus, sed inquantũ est lactabilis.*

Virtus memoratiua est quæ species insensatas conseruat, et etiam sensatas secundum Commen. Quantum ad istã virtutem homo ab alijs animalibus in modo operandi differt. Bruta enim habent memoriam in subita recordatione prçteritorum, homo autem vltra hoc habet reminiscentiã, quasi silogistice inquirendo prçteritorum memoriam secundum intentiones indiuiduales.

Hæc est opinio Comen. & S. Tho. Circa quam duo occurrunt dubia.

Primum est: quia de cogitatiua dictum est ꝙ eius est intentiones insensatas elicere. Contra. Sequeretur enim ꝙ sentire esset agere, et ꝙ virtus sẽsitiua non informata similitudine rei sensibilis operationem haberet, quæ sunt contra mentem philosophi dicentis, ꝙ sentire in quoddam pati consistit, & quòd oportet ex sensu & sensibili effici unũ Tex. 56. *scilicet per similitudinem sensibilis receptam in sensu. Probatur consequentia quo ad primam quidem partem: quia vt dictum est elicere, quo ad secundam vero, quia quod abstrahit unũ ab altero, non habet illud in se dum abstrahit, nisi ex se abstraheret: ergo si habet cogitatiua elicere tãtum species insensatas ex sensatis, dum ęlicit nõ habet illas in se, & per consequens sine similitudine existente in se operatur.*

Secundum dubium est: quia dictum est cogitatiuã cognoscere singulare vt sub natura vniuersali. Contra. Sequeretur enim, ꝙ cogitatiua cognosceret vniuersale, hoc est contra philosophũ ergo &c. 1. Phys. tex. 49. & S. Th. vt sup. *Probatur consequentia. Cognoscens vnum vt habet rationalẽ ad alterum, cognoscit & alterum, relatio enim non cognoscit nisi cognitis terminis: ergo si cogitatiua cognoscit particulare vt habet respectum ad naturam vniuersalem tanquam contentum sub natura uniuersali etiam cognoscet.*

Ad primũ dicitur primo, ꝙ argumẽtũ supponit cogitatiuam tantũ intentiones insensatas elicere resque sensatas non cognoscere, quod tamẽ est falsum.

Nam

Nam quicquid potest virtus inferior potest virtus superior & nobiliori modo: vnde cum phantasia cognoscat res sensibiles, etiam cogitatiua quæ est nobilior illud poterit.

Dico secundo, ꝙ consequentia est falsa. Ad probationem dicitur ꝙ elicere non est agere: sed operari, sicut videre. Potentia enim extimatiua, similitudinem rerum sensatarum primo recipit, deinde intentiones, inquantum immutata est à re sensibili, elicit, per cuius similitudinem in ipsa, re sensibili intentiones sensatas adinuenit.

Ad secundam probationem dicitur, ꝙ licet cogitatiua dum huiusmodi intentiones elicit, non habeat similitudinem quæ illarum tãtum intentionum sit repræsentatiua, habet tamen similitudinem rei sensibilis, a phãtasmate in cogitatiua causatam, per quam similitudinem ex re sensibili cognita, illas intentiones insensatas elicit.

Cogitatiuã Idiuiduũ cognoscere du pliciter intelligi pốt. *Ad secundum dubium potest dupliciter responderi.*

Primo dicitur, quòd illa propositio. Cogitatiua cognoscit indiuiduũ vt sub natura uniuersali continetur: duplicem sensum habere potest. Vnus est, ꝙ cogitatiua relationem inter indiuiduum & naturam vniuersalem cognoscit: indiuiduumq; illius naturę, indiuiduũ esse deprehendit, in quo sensu procedit argumentum, & iste non est sensus Commen. & S. Tho. Alius sensus est, ꝙ cognoscit omnem naturam existentem in indiuiduo per quã est indiuiduum illius naturæ vniuersalis, non tamen ꝙ relationem vnius cognoscat ad alterum, & iste est verus sensus, cõtra quẽ non procedit argumentum.

Respondetur secundo ꝙ proprię loquendo, operatio sensitiua non est potentię sed compositi, vnde sensus illius propositionis est, ꝙ homo per cogitatiuam cognoscit indiuiduũ vt stat sub natura vniuersali, non ꝙ naturam vniuersalem per cogitatiuam cognoscat: sed quia per intellectum cognoscit naturam vniuersalem: & per cogitatiuã indiuiduum vt sub natura vniuersali continetur, sic ꝙ vnus homo cognoscit relationem indiuidui ad naturam vniuersalem, sed per intellectum cognoscit vnum extremum alterum per cogitatiuam. Prima tamen, responsio est melior.

Auicena autem 6. naturalium posuit quinque potentias, scilicet sensum communem, phantasiam, imaginatiuã quæ componit formas sensatas adinuicem, extimatiuam, & memoratiuam. Sed quia S. Tho. ponit phantasiã posse illas formas sensatas componere adinuicem, ideo apud ipsum, imaginatiuam aliam potentiam à phantasia ponere non oportet. 6. naturalium.

Albertus quoq; posuit quinque hoc ordine, scilicet sensum communem, immaginatiuam, extimatiuam, phantasiam, & memoratiuam, ponit ꝙ phantasia habet componere immagines cũ intentionibus, et intentiones adinuicẽ, sicut ꝙ hoc dulce est delectabile, & ꝙ hoc delectabile secũdum sensum est nociuum. Vnde S. Tho. & Commen. ab Alberto differunt, quia Albertus ponit vnam potentiam, quã phantasiam vocat, qua animal vnum esse tale, & aliud tale, & hoc non esse illud, diiudicat. Hæc autem S. Tho. potentiæ attribuit extimatiuę. Vnde ponitur hæc conclusio secundum mentem S. Tho. 2. tra 4. c. 7.

Sensus interiores sunt tantum quatuor. Probatur. Tot sunt potentiæ interiores, quot ad vitam animalis per-

fecti sunt necessariæ, sed tantum quatuor sunt necessariæ: ergo &c. Probatur minor. Animali necesse est apprehendere species sensatas, & hoc fit per sensum communem. Illi etiam est necesse species sensatas conseruare, et illas adinuicem componere, & hoc fit per immaginatiuam, necesse est etiam animali recipere species insensatas, & illas aduicem, & cum rebus sensatis componere, & hoc fit per extimatiuā, habet etiam conseruare, & hoc fit per memoratiuam, et pluribus non indiget animal: ergo &c.

Quantum ad tertium sciendum, ꝙ cerebrum animalium in tres partes: qui dicuntur tres ventriculi cerebri est diuisum, & sunt tres celulæ. Quarum vna est in anteriori parte capitis. Altera circa medietatem. Tertia in posteriori capitis parte.

Sciendum vlterius ꝙ differentia videtur inter medicos, & Aristo. quia uidetur velle Arist. in de sensu & sensato, & in de partibus animalium, ꝙ cor sit organum sensus communis, medici vero cerebrum. Sed forte posuit illud philosophus volens intelligere, ꝙ sensus communis primo originatur a corde, licet subiectiue sit in cerebro.

Supposito ergo ꝙ omnes sensus interiores, sint in cerebro. Diuidunt Cōmen. & S. Tho. primam celulam capitis in duas partes. In parte quidem anteriori illius primæ celulæ ponunt sensum communem. In parte vero posteriori eiusdem ponunt imaginatiuam. Quæ sint organa sensuū interiorū. *Quæ potentiæ ideo in eadem celula conlocantur, quia cum imperfectiores in suis operationibus sint pauciori quantitate spirituum ad perficiendum suas operationes indigent. Extimatiuam, siue cogitatiuam ponunt in media celula capitis. Memoratiuam autem in posteriori celula.*

Qui autem ponunt quinque potentias diuidunt mediam celulam capitis in duas partes, dicuntque ꝙ sensus cōmunis est in prima parte primæ celulæ. In secunda est phantasia secundū Auicēnam, siue secundum Alber. extimatiua. In prima parte secundæ celulæ est imaginatiua. In secūda vero parte est extimatiua secundum Auicēnam, phātasia vero secundum Alber. In posteriori celula ponunt memoratiuam. 6. naturaliū Tra. 4 c. 7. & Tract. cap. 2.

Sed quærit Alber. Vtrum omnibus animalibus insint omnes istæ potentiæ. An omnibus animalibus omnes insint potentiæ interiores.

Ad quod respondet ꝙ non, sed quòd in omnibus sunt tres, scilicet sensus cōmunis, imaginatiua, & extimatiua. animalibus autem perfectis insunt omnes. Alij autem dicunt, ꝙ animalia imperfecta nullam istarū virtutū habent.

Ad rationes in oppositum patet ex dictis.

Ad primum quidem dicitur quòd S. Thom. non tenet in hoc opinionem Auicennæ.

Ad secundum dicitur, ꝙ phantasia conseruat res sensatas, sensus autem communis recipit.

ADDI.

Disputatio de numero sensuum interiorum. QVæro circa hanc disputationem, num verior sit opinio Auicennæ, quam D. Tho. inter quos est altercatio de numero sensuum exteriorum, & videtur ꝙ probalior sit positio Auic. & Alberti, quandoquidem vltra sensum communem, & phantasiam, & cogitatiuam, & memoriam, debet esse reminiscentia, non loquor modo de extimatiua, quam ponit Auicennas, & da qua currit communis opinio, ꝙ autem debeat poni hæc virtus, quæ dicitur reminiscentia, probatur ratione, quia erubescimus, cum sine ratione lo- 6. natur c. 3.

ne loquimur, reminiscentia clarum est, ꝙ non est sensus communis, nec phantasia, nec cogitatiua, vt patet ex earum diffinitionibus, ꝙ etiam non sit memoria, sic suadeo quan doquidem, ille virtutes non sunt eædem, quæ habent diuersas operationes, vt ait Ar. sed memoria, & reminiscentia sunt tales: igitur &c. probatur minor; quia actus memoriæ est reseruare aliquid sub ratione preteriti, & actus remiuiscentiæ est inuestigatio alicuius, quod excidit a memoria secundum seipsum. Et confirmatur, quia ille virtutes sunt diuersę, quarum vna inuenitur in aliquo, in quo alia non inuenitur, nam vna, & eadem virtus non inuenitur in aliquo sine ipsa, sed memoria inuenitur in brutis vt patet, reminiscentia non inuenitur, vt ait Ar. igitur habeo ꝙ non sunt eædem, Adde ꝙ si ille virtutes essent eadem potentia, tunc habens bonitatem vnius haberet bonitatem alterius: sed hoc est falsum; quia Aliqui sunt memoratiui, sicut tardi, qui tamen sunt male reminisciriui, & econtra, Aliqui sunt bene reminiscitiui, & sunt male memoratiui, vt subtiles: distinguitur igitur reminiscentia a memoria.

2. de anima Tex. 33.

Lib. de sensu & sensibili cap. 6.

Propter has rationes, Aliqui dixerunt ꝙ he virtutes non sunt eædem, & hoc de mente D. Tho. quia memoria non est vis discursiua, & inquisitiua, sed reminiscentia est discursiua ab vno in aliud, & sic non est eadem virtus, & hanc opinionem tenuit D. Tho. in lib. de memoria, & reminiscentia: pace tamen horum dixerim, hoc non reputo verũ quia S. Tho. in opusculis suis expresse ait, ꝙ ipsa reminiscentia, est ipsa cogitatiua, cuius est discurrere in particularibus intentionibus, quia virtus cogitatiua est aliqua ratio, vt ait Auerr. 2. de anima, ita ꝙ sicut intellectus ratiocinatur in intentionibus vniuersalibus, sic proportionaliter cogitatiua ratiocinatur in particularibus intẽtionibus Siquidem memoria in reminiscendo præsentat intentionem, & immaginatiua præsentat immaginem rei, & compositio intentionis cum immagine, fit per cogitatiuam, verbi gratia, volo reminisci quid audiui nudius tertius, incipiam per artem reminiscendi ab aliquo principio a quo cousueui ad plura moueri, sicut incipiam a consideratione lactis, & tunc propter consuetudinem statim occurrit mihi nix, quę est ei similis in albedine, & vlterius considerata niue, statim occurrit mihi grando propter aliquam propinquitatem in causa generationis, quæ est frigiditas, & post compræhensionem grandinis occurrit mihi compræhensio tonitrui: quia solent fieri propinque adiuuicem modo in illo actu reminiscendi, imaginatiua virtus, præsentat intentionẽ tonitrui in se reseruatã & memoria pręsentat intentionem quandam tonitrui, scilicet auditionem eius præteritam, & cogitatiua facit compositionem hanc (audiui grandines) ergo erit tonitruũ, & sic cogitatiua vocatur ratio particularis, & valde auxiliatur memoriæ locali, quam ego sępe expertus sum Bononiæ, Venetijs, & Neapoli recitando aliquando plusquam centum argumenta, & longissimas orationes, & prædicationes in paruo tempore, licet fuerim quoque vsus pulcherrimo medicamento, hæc est vna via non multiplicandi sensus interiores, est etiam alia via dicendi, ꝙ reminiscentia est eadem cum memoria, quia ad eandem virtutem pertinet principium, & conclusio, vel discursus ad aliquam conclusionem, & ipsa conclusio, nunc autem reminisci est quidam discursus, qui ad memoriam terminatur: ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriæ; & cum memoria pertineat ad memoratiuam virtutem reminisci pertinet ad eandem, & iam patet ꝙ reminisci pertinet ad reminiscentiam: ergo reminiscentia est eadem virtus cum memoria, tũ etiam quia eadem virtus est, quæ reseruat aliquid, & quæ inquirit de illo, per illud interius reseruans, nec est inconueniens, ꝙ memoria in hominibus propter sui coniunctionem cum superiori virtute possit in aliquam operationem, in quam non potest in brutis, quia ibi non est coniuncta superiori virtuti, quę est intellectus. vnde superfluũ est ponere plures sensus interiores ipsis quatuor supra nominatis.

Lect. 2.

Opus 45.

Commen. 63

Memoria localis quid sit.

Duplex via non multiplicandi sẽsus interiores.

Ad rationes in contrarium dicimus, & primo Ad primam, ꝙ ille operationes sunt ab vna potentia, & distinguuntur sicut componere, & discurrere, Ad secundam dicimus ꝙ non est eadem memoria in hominibus, & in brutis quia in hominibus subseruit cogitatiuæ, ꝙ non facit in brutis. Ad vltimam dicimus ꝙ illa diuersitas accidit propter diuersos actus illius potentiæ, & propter diuersam complexionem hominum, lege de hac materia Aureolum 4. sent. dist. 42. & Mirandulanum in tract. de memoria locali.

Vide Albertum Bucchi fer. in lib. suo de memoria.

QVAESTIO. IIII.

Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia.

Quare neque ipsius esse naturam neque unam: sed aut hoc q; possibilis sit uocatus &c. Tex. V.

Lege Caie. Card. I hoc lib. 3. de aia cap. 1.

VAERITVR *quarto. Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potētia. Et videtur quòd non sit ens actu.*

Primo, q; est ratio recipiendi omnē entitatem, debet esse denudatum ab om ni entitate. Sed intellectus est animæ ratio recipiendi omnem entitatem: ergo &c. Maior est de mente philosophi Tex. 4. *3. de anima, quia recipiens debet esse denudatum à natura recepti. Minor est etiam philosophi in eodem tex. vbi dicit: necesse est vtique quoniam omnia intelligit &c.*

Secundo. Si intellectus esset ens in actu, tunc nulla esset differentia inter intellectum, & sensum. Sed hoc vide tur esse contra mentem philosophi intē Tex. 1. & 5. huius lib. *dentis ponere aliquid proprium intellectui, dum dicit, q; intellectus est pura potentia: ergo &c. consequentia probatur, quia sicut ponis intellectum esse aliquod ens actu, et esse in potentia ad intelligibilia, ita sensus est aliquod ens actu, & est in potentia ad sensibilia.*

Tertio. Si esset ens actu, aut esset forma materialis, aut intelligibilis. Sed non est forma materialis, neque intelligibilis: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia omnis forma, aut materialis est, aut intelligibilis. Minor vero probatur auctoritate Commen. Comm. 5. huius lib. *vbi dicit q; intellectus nullam habet naturam & essentiam, qua constituatur secundum q; est materialis, nisi naturam possibilitatis, cum denudetur ab omnibus formis materialibus, & in telligibilibus.*

Quarto. Est auctoritas philosophi dicentis, quare neque ipsius est esse naturam, neque vnam, & inferius dicit, intellectum nihil esse eorum, quæ sunt ante intelligere. Tex. 5. huius lib.

Respondeo. Ad euidentiam istius difficultatis. Primo sunt aliqua præmittenda. Secūdo ponētur cōclusiones.

Sciendum itaque primo, q; sicut res quælibet, & propriam naturam habet, & propriam intelligibilitatem, ita & in duplici rerum ordine collocari potest. Inquantum enim propriam naturam habet, quia videlicet est homo, aut æquus, aut lapis, aut aliquid huiusmodi, in ordine, & genere entium collocatur. Inquantum vero intelligibilis est, ad ordinem, & genus intelligibilium spectat.

Sciendum secundo q; licet pótentia, & actus illi oppositus, vni simul cōuenire nō possint, non potest enim aliquid secundum idem, simul esse potentia album, & actu album, non inconuenit tamen aliquid esse vno modo actu, alio vero modo potentia, paries enim niger est actu paries, & potentia albus.

Sciendum tertio, q; aliquid esse potentiam purā in genere intelligibilium, dupliciter accipi potest. Vno modo in Dupliciter accipi pōt aliquid esse purā pōam in gñe intelligibilium. *ordine*

ordine ad formas intelligibiles, quia videlicet nullam formarum intelligibilium sibi connaturalem habet, sed omnes recipere potest, sicut in genere entium, materia prima, pura potentia dicitur, quia nullam in sui natura formam habet, sed omnium per aliquam trasmutationem est capax. Alio modo in ordine ad actum intelligendi, quia videlicet nullum actum intelligendi sibi congenitum habet & connaturalẽ, sed habet naturam vt omnia possit intelligere.

Cõclusio 1. *Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Intellectus possibilis, nõ est pura potentia in genere entiũ, sed est ens actu, immo actus. Probatur.*

Primo. Omnis animæ virtus, & potentia est actus. Sed intellectus possibilis est aĩæ virtus & potentia: ergo est actus. Maior probatur, quia potentia animę, aut est ipsa anima, aut accidens eius, vt patet ex varijs opinionibus de potẽtijs animę. Quotcunq; autem dicatur, constat ꝙ est actus quidam. Minor vero est philosophi, vbi intellectum potentiam animæ vocat. Huius lib. Tex. 27. Auer. Commen. huius lib. *Commen. quoque ait, Necesse est ponere in anima rationali, has duas virtutes, scilicet virtutem actionis, et uirtutem passionis, per virtutem autem passionis, intellectum materialem, quẽ intellectũ possibilẽ dicimus, intelligit.*

Secundo. Quod est alteri ratio, & principium operandi, est actus & forma, intellectus possibilis est animæ ratio operandi, idest intelligendi, ergo est actus. Patet maior, quia vnumquodq; per suam formam operatur. Minor uero est philosophi. De parte autem animæ qua intelligit & sapit. Dico autem intellectum quo opinatur, & intelligit anima. Tex. 1. & 5. In hoc lib. tex. 1. Tex. 5.

Secunda conclusio est. Intellectus in ordine ad formas intelligibiles est pura potentia. Probatur. Quod in genere intelligibilium in sui natura nullã intelligibilem formam habet, in illo genere est pura potentia. Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo &c. Maior patet ex comparatione pure potentiæ in genere intelligibilium, ad purã potentiam in genere entium. Nam et in genere entiũ, illud dicitur pura potẽtia, quod nullam in sui naturã formã habet. Minor vero est philosophi dicẽtis. Neque ipsius est esse naturam, neque vnam, nisi ꝙ possibilis est vocatus & inferius subdit. Itaque animæ intellectus, nihil est actu eorum, quę sunt ante intelligere. Probatur etiam ratione philosophi. Omne quod est in potentia ad aliquid, & susceptiuum eius, caret eo, sicut pupilla quæ est in potẽtia ad colores, & ipsorum susceptiua, omni colore caret. Sed intellectus possibilis est in potentia ad formas intellectuales, & est earum susceptiuus: ergo omnibus illis in sui natura caret. Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles. Tex. 5.

Præterea. Si intellectus noster aliquam formam, de numero earum, quarum est cognoscitiuus, sibi connaturalem haberet, ab aliarũ cognitione prohiberet. Intus.n.apparens (inquit philosophus) prohibebit extraneũ, & obstruet: Sicut apparet in sensu gustus. Si enim amaro humore, fuerit lingua respersa, omnia sibi videntur amara, hoc autem experimur falsum esse: ergo &c. Tex. 4.

Patet & conclusio hæc ex verbis Auerois. Dicit enim quòd demõstratio Aristo fundatur super istis duabus propositionibus, Quarum vna est, ꝙ ista subiecta recipit omnes formas materiales. Secunda est ꝙ omne recipiens debet Cõmen. 4.

debet esse denudatũ à natura recepti. Ex his. n. duobus sequitur, ꝙ ista substantia quæ dicitur intellectus materialis nullam habeat in sui natura de formis materialibus.

Quid nomine formæ intelligibilis accipiendũ est.

Vbi aduertendum est, ꝙ cũ dicimus intellectum possibilem, nullam formã intelligibilem sibi connaturalem habere, nomine formę intelligibilis non intendimus absolute omnem formam, & naturam quæ intelligi potest significare. Nam & intellectus ipse est forma, & actus quidam, qui intelligi perfecte potest, saltem à substantijs separatis, sed formam, & naturam intelligibilem corpoream & materialem. Quidditas enim materialis est intellectus nostri proportionatum obiectum, et ipse omnis quidditatis materialis est susceptiuus, & iccirco nullam habeat in sui natura quidditatem materialem necesse est, ne ab aliarum cognitione probibeatur. Propterea demonstrationem Aristo. inquit Commen. super hac propositione fundari, ꝙ ista substãtia recipit omnes formas materiales, & concludi ait ꝙ ista substãtia quæ dicitur intellectus materialis, nullam habeat in sui natura de formis materialibus istis.

Sequitur ex hoc ꝙ cum dicimus intellectum possibilem esse puram potentiam, in genere intelligibilium, intẽdimus non de genere intelligibilium absolute, sed in ordine ad proprium obiectum. Est enim sensus, ꝙ intellectus nullam materialium rerum, quę nostrę intellectionis obiecta sunt propria, neque secundum esse immateriale & intelligibile sibi connaturalem habet, sed est earum omnium receptiuus, licet in se actus quidã intelligibilis sit. Et hoc est quod philosophus proprie hoc loco intendit. Vnde & Alber. ait, ꝙ intellectus possibilis, & est intellectus, & est possibilis, per hoc ꝙ est intellectus, est determinatus ad naturam incorpoream, & est ens talis naturæ, per hoc autem ꝙ est possibilis respectu omniũ, oportet ꝙ priuetur omniũ formis, quæ potentia sunt in ipso, quæ sunt, scilicet formæ materiales.

In hoc lib. Cap. 2. tra. 3.

Põt ẽt dici, ꝙ sicut quia materia in genere entiũ est pura potentia, & ideo non potest intelligi nisi per analogiam ad formam, vt 1. Physi. dicitur, ita, quia intellectus noster est pura potẽtia in genere intelligibilium, ideo inquantum est talis pura potentia nõ potest à quocũque intellectu intelligi nisi in ordine ad formã intelligibilem, cuius est susceptiuus, licet inquantum in genere entium est actus per se intelligit, saltẽ ab immaterialibus substantijs possit. Tex. 69.

Tertia conclusio est. In ordine ad actum intelligẽdi etiam intellectus possibilis, est in genere intelligibilium pura potẽtia. Probatur. Intellectus qui nullum actum intelligendi connaturalem habet, & congenitum, est hoc modo pura potentia in genere intelligibilium. Sicut enim, quia nullam formam intelligibilem sibi connaturalem habet dicitur pura potentia in ordine ad formam intellectualem, ita si nullũ actum intelligendi sibi habeat cõnaturalem, dicitur in ordine ad actum intelligendi pura potentia, tanquam, scilicet nullum sibi connaturalem habens, & omnium susceptiuus existens. Sed intellectus noster nullum actum intelligendi ad res materiales terminatum sibi congenitum, & connaturalem habet. Nã cum non possit exire in actum intelligẽdi, nisi specie rei intelligibilis informetur, si nullam intelligibilem speciem rerum

In ordine ad actum intelligẽdi est pura potentia.

rum materialium sibi cõnaturalem habet, vt ostendimus, neq; aliquem actũ intelligẽdi ad eas terminatũ sibi cõnaturalẽ habebit: ergo etc. Qũo aũt seipsũ possit intelligere, inferius ostẽdetur.

Sẽsus illius propositio-nis omne recipiẽs debet esse denudatum a natura recepti, vide ẽt Auctorem in 2. cont. gen. c. 98. circa finem.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam enim dicitur primo ꝙ illa propositio recipiens debet esse denudatum a natura recepti secundum doctrinam S. Tho. ver. q. 22. ar. 1. ad octauum, fallit in potentijs quæ habẽt obiectum vniuersale idest quarum obiectum adequatum est communissimum: ad omnia, scilicet se extendens.

Dicitur secundo secundum Auerroẽ cõm. 4. ꝙ illa propositio est sic intelligẽda ꝙ recipiens non debet esse eiusdem naturæ specifice cum recepto: potest tamen esse eiusdẽ generis: maxime eius quod dicitur per æquiuocationem. Hoc autem sic est intelligendum: ꝙ recipiẽs non debet esse eiusdem naturæ quam primo & per se recipit, & a qua suam speciem & determinationem habet: sed bene potest sub eodem genere vtrique communi contineri. Sicut quia visus primo & per se respicit colorem, & a colore speciem capit, ideo omni colore carere debet: tamen tam visus quam color in genere qualitatis continetur.

Dicitur tertio ꝙ non est verum intellectum possibilem esse animæ rationẽ recipiendi omnem entitatem: sed est illi ratio tantummodo quidditatem materialem recipiendi: ideo non oportet vt ab omni simpliciter entitate et actu sit denudatus: sed tantum ab omni materiali quidditate.

Ad secundũ dicitur ꝙ, est differentia inter intellectum, & sensum quia sensus quilibet est in potentia ad vnum genus sensibilium tantum, intellectus autem noster est ad omnia sensibilia, & materialia in potentia.

Dicitur secundo, ꝙ philosophus in illis verbis aliquid propriũ intellectui nostro in ordine ad alios intellectus ponit, non autem in ordine ad sensum. Vnde tex. 3. ex potentialitate intellectus concludit, ꝙ oportet similiter se habere, sicut sensitiuũ ad sensibilia, sic intellectiuum ad intelligibilia.

Ad tertium dicitur quod est forma, & actus intelligibilis. Ad auctoritatẽ vero Commen. dicitur ꝙ per formam intelligibilem non intendit formam, quę secundum suum esse naturale est immaterialis & actu intelligibilis: quę contra formam materialem distinguitur. Sed ipsam formam materialem, secundum ꝙ facta est immaterialis, & intellecta in actu. Non solum enim intellectus noster quidditate materiali secundum eius esse materiale in sui natura caret, sed etiam secundum eius esse immateriale, & intelligibile. Vnde & superius in eodem commento dicit. Non enim habet naturam secundum hoc nisi naturam possibilitatis ad recipiendũ formas intellectas materiales. Exponitur authoritas Auerr.

Ad quartũ dicitur mentem philosophi esse ꝙ intellectus nullam sibi naturarum materialium connaturalẽ habet, cuius oppositum antiqui philosophi dicebant. Est enim receptiuus eorum, quæ ab intellectu agente, quod est proprium actiuum respectu intellectus possibilis, actu intelligibilia fiunt, huiusmodi autẽ sunt res sẽsibiles, & materiales, quæ in seipsis intelligibiles in potentia tantum sunt, sed per intellectum agentem, intelligibiles actu fiũt, dũ eas abstrahit a materia, et in intellectu possibili ponit, ideo oportet vt intellectus possibilis nullam earum rerum sibi connaturalem habeat; Quę sit mẽs Ar. de intellectu possibili.

ADDI.

ADDI.

Dubitatio de natura intellectus possibilis.

QVia hic inuestigatur natura intellectus possibilis, de qua disputat Auer. cõme. 5.
huius libri præcipue contra Theophrast. qui cum audisset ab Ar. intellectum pos
sibilem esse nullius naturę, putauit nullam perfectionem dicere, quia si exprimeret ali-
quam perfectionem tunc esset aliquis actus; sed hoc est falsum, quia vel esset actus sen-
sibilis, vel intelligibilis; sed neuter esse potest, non sensibilis, quandoquidem tunc non
posset recipere formas vniuersales & abstractas: quia recipiens & receptum debent esse
proportionata, non actus intelligibilis, siquidem tunc esset intelligens & intellectum
quocunque alio circumscripto, quod est absurdum, quia ad hoc vt sit intelligens, opor-
tet vt adsit phantasma, & per speciem intelligibilem fiat in actu videbatur & alijs ratio-
nibus, inter quas sunt illę quæ adductę sunt ab Auctore in sua quæst. sed hæc opinio est
falsa, quia siue dicamus cum illis qui ponunt intellectum possibilem identificari cum
anima intellectiua, siue cum illis qui substinent intellectum esse accidens ipsius animæ,
semper sequitur, ꝙ intellectus sit quidam actus, quoniam si intellectus identificetur ani
mæ, quæ est actus, sequitur ꝙ non est simpliciter pura potentia, si vero sit accidens eius
ex hoc ipso ꝙ inest ei, sequitur ꝙ sit quidam actus, & sic non est pura potentia vt mate-
ria prima, sed in tali genere, scilicet intelligibilium, quemadmodum dicimus, ꝙ ocu-
lus est pura potentia in genere colorum, & non simpliciter: quia est actu diaphanus, &
sic intellectus est pura potentia; sed non simpliciter, sed in ordine rerum intelligibilium
quia nullum immediate receptiuum accidentium spiritualium est simpliciter potentia;
sed intellectus possibilis est receptiuus accidentium spiritualium: ergo &c. Maior patet
quia subiectum accidentium non est pura potentia simpliciter; Minor probatur, quia
intellectus recipit speciem intelligibilem, actum intelligendi, & habitus scientificos,
quæ omnia sunt accidentia. Præterea pars animæ non est potentia simpliciter; sed in-
Tex. 17. tellectus est pars animæ, vt ait Ar. in anima sunt duę partes quarum vna est recipiens, &
alia agens, igitur &c. Item nullum operatiuum est simpliciter potentia; sed intellectus
Tex. 55. est operatiuus: igitur &c. Maior colligitur ex secundo de gener. materiæ est pati, & fa-
cere est alterius potentiæ. Item nullum distinctum a materia est potentia simpliciter,
sed intellectus possibilis distinguitur a materia, cum collocetur in genere entium supra
materiam: igitur &c Item nullum impassibile est potentia simpliciter; sed intellectus
possibilis est impossibilis igitur &c. Rursus, suum nomen ostendit, ꝙ non est simpli-
Tex. 7. huius lib. citer potentia, quia intellectus significat vim cognoscitiuam vnde necessario deducitur,
ꝙ sit quidam actus, eo magis: quia esse intellectum inuenitur in primo principio, in
quo nulla est potentia passiua: propterea concludendum est, ipsum intellectum non eẽ
puram ac simpliciter potentiam, nisi cum hac clausula in genere intelligibilium, siue
immaterialium, & siquis diceret, id quod est omnia fieri est pura, ac simpliciter potẽtia;
sed intellectus possibilis est huiusmodi: igitur &c. Præterea, illud cuius intelligere
est pati, est simpliciter potentia, sed intellectus possibilis intelligere est pati: igitur &c.
Tex. 4. Præterea intellectus qui est receptiuus, & non est actiuus, est pura potentia, sed intelle
Comm. 5. ctus possibilis est receptiuus, ex hoc lib. igitur &c. Tunc Auerr. dixit, ꝙ intellectus pos
sibilis est quartum genus simile materiæ; sed hæc omnia, & similia concludunt intelle-
ctum possibilem esse potentiam non simpliciter vt materia prima, quæ nullum dicit
actum; sed esse potentiam in ordine ad intelligibilia ipsa, cum hoc tamen stat, ꝙ ipse in
se sit quidam actus, & quædam perfectio.

Ad principale argumentum dicimus, ꝙ intellectus possibilis, est natura intellectua-
lis & non sensibilis, & est actus in ordine ad animam intellectiuam; quia est eius accidẽs
informans ipsam, sed in ordine intelligibilium est pura potentia vt dictum est. Pro
Omne recipiens est denudatum a natura recepti. maiori declaratione illius maxime, qua vtitur Auctor in responsione primi argumenti,
lege ipsum 3. cont. gent. cap. 98. & Caie. in p. p. D. Tho. q 56. ar. 2. in resp. ad primũ,
lege etiam Zimmaram Theor. 8. vbi latius disputat contra nonnullos de glosa huius
vulgatissime propositionis, quę est maximi momenti, & in Philosophia, & in Theolo

gia

gia, vt ostendi in quæst. meis Metaphisicalibus super septimum Metaph. aduersus Antonium Andream Scotistam, & sequere glosam Caietani, ex qua poteris soluere plura argumenta, & præcipue illud quod fieri solet de tactu, qui non est denudatus a tangibili
Tex. 118. quod tangit, cum consistat in quadam medietate qualitatum tangibilium; secundo de
Tex. 7. anima, & etiam in hoc tertio.

QVAESTIO. V.

Vtrum intellectus sit substantia separata.

Dico autem intellectum quo opinatur, & intelligit anima &c. Tex. V.

Iandunus. q. 7. huius lib. & Franciscus Theletanus q. 10 & Iauellelus q. 1. de intellectu possibili.

VAERITVR *Quinto. Vtrum intellectus sit subiecta separata. Et videtur quòd sic.*

Primo. Si intellectus esset forma in materia: non reciperet omnem formam materialem intentionaliter, quia non reciperet se, recipiens enim debet esse denudatũ à natura recepti, Si autem esset in materia non esset denudatus a natura formę materialis, Sed hoc est contra philosophũ
Tex. 4. *3. de anima: ergo &c.*

Secundo. Si esset in materia, sequetur ꝙ esset extensus, saltem per accidens. Hoc est inconueniens, quia tunc species receptę in intellectu essent extensę, & per consequens representarent materialiter, & indiuidualiter: ergo &c. consequentia probatur. Primo, aut intellectus esset aliquo modo subiectum figurę hominis, aut non. Si sic cum omne subiectum figurę sit quantum, & extensũ, intellectus erit quãtus, & extensus. Si non, quęritur de proprio subiecto, Non enim potest esse materia prima, quia per se non potest esse subiectum accidentis determinati. Non compositum ex materia, & alia forma substantiali, quia in homine non sunt plures formæ substantiales: ergo erit compositum ex materia & intellectu, & per consequẽs intellectus extensus, cum sit pars illius compositi.

Præterea si intellectus existens in materia non esset extensus, sequeretur ꝙ simul moueretur & quiesceret, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, quia tunc eßet secundum se totum in qualibet parte corporis, & per consequens, moto vno brachio hominis, & altero quiescente moueretur ad motũ brachij moti, & quiesceret ad quietem partis quiescentis.

Tertio arguitur sic. Si intellectus esset forma materialis, reciperet indiuidualiter, hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia forma materialis indiuidualiter recipit, vt patet de sensibus.

Quarto. Sequitur quod intellectus esset aliquod intellectus in potentia, hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia: quia omnis forma materialis, est intellecta in potentia. Probatur falsitas. Quod est intellectum in potentia, intellectum possibilem mouere potest, intellectus autem non potest mouere seipsum, ergo &c.

Quinto. Sequeretur, ꝙ manus intelligeret, hoc est falsum: ergo &c.

tet ergo intelligere diffinitionem operationis phantasię, ꝙ est motus à sensu secundum actum factus, scilicet immediate.

His declaratis probanda est hęc cōclusio ratione philosophi. In qua ratione supponitur primo, quòd phātasia idest operatio phantasiæ est quidam motus, & est tantum eorum quorum est sensus, sicut enim sensus exterior mouetur à sensibilibus, ita phantasia à sensu. Supponitur secundo, quod ab actu sensus contingit quendam motum fieri. Nam ab eo quod mouetur contingit aliquid aliud moueri. Est enī duplex mouēs, vt dicitur 8. Phy. scilicet mouens immobile, & mouens motum, sensus autem à sensibili mouetur. Supponitur tertio ꝙ motus causatus à sensu est similis sensui: quia omne agēs agit sibi simile.

Tex. 160. Tex. 43.

Ex istis arguitur sic. Est aliquis motus causatus à sensu secundum actum, sed nō potest esse alius motus factus à sensu, quam motus phantasiæ: ergo motus phantasiæ est motus factus à sensu secundum actum, consequentia nota cū maiori. Probatur minor. Tantum illę motus est factus à sensu in actu, qui est similis actui sensus, patet ex tertio supposito, sed tantum motus phantasiæ est talis, dictum est enim in primo supposito ꝙ phantasia est tantum eorum quorum est sensus exterior: alij autem sunt etiam eorum quorum non est sensus ergo &c.

Soluuntur rationes in oppositum.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur primo quòd non diffinit hic phantasia in immediate sed actus eius.

Dicitur secundo, ꝙ si diffiniatur potentia illa est prędicatio nō essentialis: sed effectus de causa et est sensus, phantasia est motus, idest est potentia in qua est motus.

Ad secundum dicitur, ꝙ sic est intelligendum. Phantasia est motus factus à sensu secundum actū, qui, scilicet est in actu vel qui fuit ī actu, vnde in dormientibus licet nō sit sensus in actu fuit tamen dum vigilarent.

Ad tertium dicitur primo, ꝙ res apparent sensui, & phantasiæ eodem modo communi, idest indiuidualiter.

Dicitur secundo ꝙ consequentia falsa est quantum ad modum particularē. Ad probationem dicitur, ꝙ licet actus sensus, & phantasiæ sint ab eadē causa causati, scilicet ab obiecto non tamē eodem modo, quia actus sensus est ab obiecto immediate, actus autem phantasię mediate: quanto autē aliquid elōtur à causa, tanto minus recipit similitudinem causę.

Ad quartū dicitur ꝙ nihil cadit sub phantasia quod nō fuerit sub sensu, aut secundum se totum, aut secundum partes, mons enim aureus, licet non fuerit sub sensu secundum se totum, fuit tamen secundum partes sed dum aliquis vidit montem, & vidit aurum.

Ad quintum negatur assumptum. Ad probationem dicitur, quòd licet omnis actus interiorum potentiarum causatur à sensu exteriori, non tamen omnis ab illo causatur immediate: sed solus actus phantasię vt dictū est.

ADDI.

ADDI.

QVia in hoc quæsito multa interponuntur de sensu communi, & præcipue in definitione phantasiæ, quando dicitur, quod est motus, idest operatio causata a sensu secundum actum, nomine sensus in actu, non solum venit intelligendus sensus exterior, sed etiam sensus communis, quæro hic difficultatem quandam, num somnus, sit passio ipsius, an alicuius alterius sensus, quandoquidem, Aliqui fuerunt dicentes somnum non esse passionem sensus communis, siquidem, illius est passio somnus, quod primo immobilitatur: quia passio debet assignari primo subiecto, vt scribitur in posterioribus, nunc autem sensus communis, non primo immobilitatur in somno, quia primo deprimitur caput, & postea clauduntur palpebre, & immobilitantur oculi, & tunc est somnus perfectus: non igitur erit passio ipsius sensus communis. Præterea somnus non est passio illius, quod operatur in somno, quia illud debet immutabilitari, quod somno premitur; sed sensus communis operatur aliquando in somno, siquidem in somno iudicamus nos videre, & audire, & sic de alijs, & hoc non fit nisi per sensum cōmunem: quoniam illius est, de operationibus particularium sensuum iudicare, vt patet in hoc lib. Adde etiam, quia somnus est passio illius, a quo calor, & spiritus trahuntur, propter hoc enim redditur immobile illud, cuius somnus est passio, sed a corde, quod est primū subiectum, non retrahitur calor, & spiritus immo ad ipsum retrahuntur: sequitur ergo, somnum non esse passionem sensus communis.

Difficultas de somno, cuius est passio.

Primo post. Tex. 11.

Huius libri. Tex. 136.

Pro veritate huius difficultatis, est sciendum quod in dormiendo ligantur, & immobilitantur omnes particulares sensus, quia si in somno non immobilitarentur omnes sensus, immo vnus, aut plures operarentur, tunc simpliciter dormiens esset vigilans simpliciter, nam operans secundum vnam virtutem sensitiuam, est simpliciter vigilans, cū sit sentiens simpliciter, & sic priuatiuæ opposita simul inessent eidem simpliciter organo: in somno enim simpliciter immobilitati sunt omnes exteriores sensus.

Est etiam sciendū quod somnus est impotentia sentiendi propter excessum vigiliæ, vel vt Alij dicunt quod est immobilitatio sensuum, qui non possunt exercere proprias operationes, respectu sensibilium exteriorum hinc sequitur, quod somnus est impotentia detinens actum rerum existentium: quia licet in somno sensus bene moueatur a simulacris interius existētibus non tñ subministratur ei a sensibus qui sunt extra, immo ex alia parte ligati, & immobilitati sunt, & cum sit quoque somnus ligamentum sensuum cum cōfortatione eorundem, sicut vigilia est solutio in vsum sensuum, cum debilitatione eorū semper enim sensus in operando indigent spiritibus diffusis, & dispersis ad exteriora, & in operando consummuntur huiusmodi spiritus & deperduntur continue, & cum sint finitæ virtutis, tandem omnino deficerent, nisi animal quiesceret ab operatione sentiēdi, & ideo oportet huiusmodi animal quiescere, & huiusmodi quies est somnus, & tunc fit quædam reparatio spirituum ex subtilissimo nutrimenti, actione caloris digerentis & causa remota eius est euaporatio quæ eleuata fuit ad cerebrum, & ibi infrigidata, & ingrossata & descensu suo repellet spiritus, & prohibet ab interioribus ad exteriora diffundi, & hæc dicitur causa positiua, & remota, causa vero propinqua est priuatio influxus spirituum ad organa sensuum, & sic respondendo. Ad quæsitum principale dicimus quod somnus est passio sensus communis, quia somnus est passio illius quo immobilitato, omnes sensus particulares immobilitantur, & non econuerso, sed sensu communi immobilitato, immobilitantur omnes sensus particulares, quia ab ipsa est influentia virtutis in omnibus sensibus. & non econuerso: igitur &c. Ad rationes in contrarium dicitur & Ad primam quod somnus est passio illius, quo primo immobilitatur causalitate, & natura, modo quamuis primo appareat immobilitatio, & ligatio partium exteriorū, tamen hoc causatur ex priuatione influxus a sensitiuo communi ad eas, primo enim euaporatio infrigidata debilitat terminos sensuum, & tunc cadunt partes exteriores graues, vt caput, & palpebre, quia calor reciprocatur ad intra, tandem oppilatis vijs spirituum priuatur influxu spirituum, & fit somnus perfecte. Ad secundam dicimus quod in somno sensus

Quid est somnus, variæ opiniones philosophorum.

Quid est vigilia.

Quæ est causa remota somni.

Quæ est causa propinqua somni.

Somnus est passio sensus communis.

ſenſus communis non operatur circa ſentibilia exteriora, nec ab eis immutatur mediātibus ſenſibus particularibus, ſed bene immutatur a ſimulacris ſenſibilium interius reſeruatis, & illa ſenſatio ſenſus communis, quam facit cum immutatus eſt ab immaginibus interius reſeruatis, eſt obiectum ſenſus communis, & quid ſpiritu-le, ſ. immago rei interius reſeruata, Ad vltimam dicimus ꝙ non oportet, ſomnum eſſe paſsionem illius a quo retrahuntur ſpiritus, ſed illius ad quod retrahuntur: quia illud fit impotēs moueri a ſenſibus exterioribus, eo ꝙ ſenſus particulares ſpiritibus priuati, non poſsūt ipſum immutare. vide Albertum de ſenſu, & ſenſili tract. 1. cap. 2. & Auerr. eodem lib. cap. 3.

Lege D. Th. lib. de ſenſu & ſenſato, lect. 5.

QVAESTIO. III.

Vtrum ſint tantum quatuor vires interiores.

De phantaſia quidem, igitur quid eſt, & propter quid dictum ſit in tantum. Tex. CLXII.

p. p. q. 78. ar. 4.

VAERITVR Tertio Vtrum ſint tantum quatuor vires interiores. Et videtur quod non.

Primo. Quia Auicena in ſuo libro de aīa ponit quinque.

Secundo. Quia alia eſt potentia quę recepit, & alia quæ conſeruat, ſed phātaſia recipit phātaſmata, ergo illa quę conſeruat phantaſmata, erit alia a phātaſia: & per conſequens erunt plures quam quatuor.

Ordo quæſti.

Reſpondeo. In iſta quæſtione tria sūt facienda. Primo enim ponentur aliqua neceſſaria ad declarationem quæſiti. Secundo declarabuntur potentiæ ſenſitiuæ interiores. Tertio oſtendetur quę ſint organa illarum potentiarum.

Sciendum primo, ꝙ ad vitam animalis perfecti requiritur ꝙ non ſolum rē ad præſentiam ſenſibilis appræhendat, ſed etiam in eius abſentia alioquin animal cum aliquam ſequatur appręhenſionem non moueretur ad abſens.

Sciendum ſecundo ꝙ animal non ſolum propter delectabile, & contriſtabile ſecūdum ſenſum mouetur, ſed etiā propter alias vtilitates, aut nocumenta aliqua quærit aut fugit, ſicut ouis venientem lupum videns fugit: non quia indecentiam coloris, & figuræ horreat ſed tanquam inimicum ſuæ naturæ.

Sciendum tertio ꝙ eorum quę ſenſibus interioribus percipiuntur: quędā dicuntur formæ ſenſatæ: quędam formę inſenſatæ, formæ ſenſatæ vocantur ſenſibilia propria & communia: quę ſenſibus exterioribus cognoſcuntur formę inſanſatæ ſunt proprietates coniunctę: quę ſenſibus exterioribus non appręhēduntur, & ſunt bonitas, malitia, odiū, & ſimilia.

Senſibus interioribus formę ſenſatæ & inſenſatæ percipiuntur.

Sciendum quarto ſecundū ꝙ in corporalibus bene recipere, & bene conſeruare reducuntur ad diuerſa principia. Nam humida bene recipiunt, & male retinent, ſicca vero econuerſo cū difficultate recipiunt, ſed bene retinēt, vnde ad hoc vt aliqua virtus ſit bene receptiua, dominium humiditatis ſupra ſiccitatem in cōplexione organi requiritur, ad hoc autem vt virtus ſit bene conſeruatiua in organo eius dominium ſiccitatis ſupra humiditatem exigitur.

Vide D. Th. 1 parte q. 78 ar. 4.

Ex quibus omnibus ſequitur primo

oportere

oportere esse in animali aliquas potentias apprehendentes rem in ipsius absẽtia, cum principium operationis vitalis sit aliqua potentia. Sequitur secundo non tantum sufficere potentiam quæ recipiat formas sensatas, sed etiã oportere esse potentiam receptiuam formarum insensatarum. Sequitur tertio bene potentiam receptiuam debere distingui a potentia bene conseruatiua, cum recipere, & conseruare reducantur ad diuersa principia.

Quatuor sẽsus interiores 3. de anima cõm. & S. Thom. 1. parte q. 78 art. 4. & in opus de potẽ. *Quantum ad secundum. Dissentiũt Commen S. Tho. ab Auicenna & Alberto. Secundum Commen. & S. Tho. sunt quatuor, scilicet sensus communis: immaginatiua, quę etiam alio nomine dicitur phantasia, cogitatiua & memoratiua.*

Sensus communis est virtus bene receptiua formarum sensatarum, cuius ẽ cognoscere operationes sensuum exteriorum, & ponere differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum, & hic sensus non conseruat species sensatas, saltem per longum tempus.

Immaginatiua siue phãtasia est virtus conseruatiua specierum sensatarũ, cuius est phantasmata intellectui præsentare, componereque formas immaginatas vt formam montis, & formam auri in immaginatione ipsa, sicq; montem aureum cõstituere. Ista virtus ad Tract. 3. c. 1. *duo disponitur secundum Alber. Primo ad scientias mathematicas, vnde qui subtilem habet intellectum, & cũ hoc immaginatiue organum bene dispositum habet, proficiunt multum in mathematicis. Secundo disponit ad prophetiam. Qui enim cum intellectus bonitate bonam habent immaginationem duabus conditionibus obseruatis efficiũtur prophetę. Prima est vt solitarij sint, & motibus sensuum abstracti: quia multus motus sensuum, suo tumultu impedit in istis effectus corporum cęlestium manifestari. Secunda est vt a cura carnis, & delitijs corporis abstrahantur, cura enim carnis, delitiæ, solicitudines, multique actus humani occupant animam vt impressiones cęlestes percipere nequeant. Nam propter vnionem potentiarum in anima, quando intenditur operatio vnius potentię alterius potentię actus impeditur.*

Extimatiua quę in homine dicitur cogitatiua est virtus, cuius est ellicere, & accipere intentiones insensatas ex sensatis: puta amicitię, inimicitię, & huiusmodi, non quidem in vniuersali secundum Albertum, sed in particulari, accipit enim illas in hac immagine & in illa. Tract. 1. c. *Huic virtuti conuenit primo cognoscere intẽtiones indiuiduales omnium prędicamentorum secundum Commen. non quidem quia omnes cognoscat, sed quia de omnibus aliquid cognoscit. Secundo habet componere formam intẽtionis cum suo idolo, sicut cum animal vidit album, cogitatiua cõponit formam albi cum visione, & recordatur animal album se vidisse, componit etiam intentiones cum intentionibus, puta inimicum cum filiatione, vt patet cum ouis filij sui lupum iudicat inimicum. Tertio cum fuerit cogitatiua coniuncta cum immaginatiua, & memoratiua repręsentat aliquod indiuiduum nunquam apprehensum a cogitante, sicut cum cogito ętatem Sor. & eius ęgritudinem aliasque circunstantias, & cogito alios homines ex eadẽ ægritudine mortuos, consequenter iudico istum esse moriturũ, & istud pertinet ad experimentum quod S. Tho. in 1. Metha. attribuit cogitatiuę.* Lect. 1.

Quarto

Quarto ista virtus in homine de particularibus ratiotinatur, sicut intellectus de vniuersalibus. Item eius est silogismum expositorium, propositionesque singulares formare.

Tract. 1. c. 2. *Ista virtus ab imaginatiua secundũ Alber. est distincta. Primo quia ad imaginem rei solam, non sequitur motus misericordię, uel tristitie prosequutionis, aut fuge, ad extimationem autem aliquod istorum consequitur. Secũdo quia extimatiua est magis actiua, quam imaginatiua, quia intentiones elicere, est magis agere quam speculari imagines tantum. Tertio quia extimatiua est motiua per hoc ꝙ determinat ad quid moueri debeat animal & quid fugere, nõ autẽ imaginatiua.*

Quomodo differant cogitatiua, & extimatiua. *Sciendum tamen, ꝙ licet sit eadem potentia quæ dicitur in hominę cogitatiua, & in brutis extimatiua, quantum ad operationes, tamen aliquam secundum S. Tho. differentiam habent.* In opusculo de potentijs animæ, vide D. Tho. *Primo quia bruta illas intentiones insensatas solum naturali quoddam instinctu percipiunt, homo autem quoddam discursu, vnde in homine dicitur ratio particularis. Secundo quia cogitatiua in homine eo quòd simul est cũ intellectiua, indiuiduum vt sub natura communi continetur agnoscit, cognoscit enim hunc hominem inquãtum est hic homo extimatiua autem alicuius operationis terminus est, aut principium, ouis enim cognoscit hunc agnum non inquantum est hic agnus, sed inquantũ est lactabilis.*

Virtus memoratiua est quæ species insensatas conseruat, et etiam sensatas secundum Commen. Quantum ad istã virtutem homo ab alijs animalibus in modo operandi differt. Bruta enim habent memoriam in subita recordatione prętęritorum, homo autem vltra hoc habet reminiscentiã, quasi silogistice inquirendo prętęritorum memoriam secundum intentiones indiuiduales.

Hæc est opinio Comen. & S. Tho. Circa quam duo occurrunt dubia.

Primum est: quia de cogitatiua dictum est ꝙ eius est intentiones insensatas elicere. Contra. Sequeretur enim ꝙ sentire esset agere, et ꝙ virtus sẽsitiua non informata similitudine rei sensibilis operationem haberet, quæ sunt contra mentem philosophi dicentis, ꝙ sentire in quoddam pati consistit, & quòd oportet ex sensu & sensibili effici unũ scilicet per similitudinem sensibilis receptam in sensu. Tex. 5. *Probatur consequentia quo ad primam quidem partem: quia vt dictum est elicere, quo ad secundam vero, quia quod abstrahit unũ ab altero, non habet illud in se dum abstrahit, nisi ex se abstraheret: ergo si habet cogitatiua elicere tãtum species insensatas ex sensatis, dum ęlicit nõ habet illas in se, & per consequens sine similitudine existente in se operatur.*

Secundum dubium est: quia dictum est cogitatiuã cognoscere singulare vt sub natura vniuersali. Contra. Sequeretur enim, ꝙ cogitatiua cognosceret vniuersale, hoc est contra philosophũ ergo &c. 1. Phys. tex. 49. & S. Th. vt sup. *Probatur consequentia. Cognoscens vnum vt habet rationalẽ ad alterum, cognoscit & alterum, relatio enim non cognoscit nisi cognitis terminis: ergo si cogitatiua cognoscit particulare vt habet respectum ad naturam vniuersalem tanquam contentum sub natura uniuersali etiam cognoscet.*

Ad primũ dicitur primo, ꝙ argumẽtũ supponit cogitatiuam tantũ intentiones insensatas elicere resque sensatas non cognoscere, quod tamẽ est falsum.

Nam

Nam quicquid potest virtus inferior potest virtus superior & nobiliori modo: vnde cum phantasia cognoscat res sensibiles, etiam cogitatiua quæ est nobilior illud poterit.

Dico secundo, ꝙ consequentia est falsa. Ad probationem dicitur ꝙ elicere non est agere: sed operari, sicut videre. Potentia enim extimatiua, similitudinem rerum sensatarum primo recipit, deinde intentiones, inquantum immutata est à re sensibili, elicit, per cuius similitudinem in ipsa, re sensibili intentiones sensatas adinuenit.

Ad secundam probationem dicitur, ꝙ licet cogitatiua dum huiusmodi intentiones elicit, non habeat similitudinem quæ illarum tãtum intentionum sit repræsentatiua, habet tamen similitudinem rei sensibilis, à phãtasmate in cogitatiua causatam, per quam similitudinem ex re sensibili cognita, illas intentiones insensatas elicit.

Cogitatiuã Idiuiduũ cognoscere du pliciter intelligi põt.

Ad secundum dubium potest dupliciter responderi.

Primo dicitur, quòd illa propositio. Cogitatiua cognoscit indiuiduũ vt sub natura vniuersali continetur: duplicem sensum habere potest. Vnus est, ꝙ cogitatiua relationem inter indiuiduum & naturam vniuersalem cognoscit: indiuiduumq; illius naturę, indiuiduũ esse deprehendit, in quo sensu procedit argumentum, & iste non est sensus Commen. & S. Tho. Alius sensus est, ꝙ cognoscit omnem naturam existentem in indiuiduo per quã est indiuiduum illius naturæ vniuersalis, non tamen ꝙ relationem vnius cognoscat ad alterum, & iste est verus sensus, cõtra quẽ non procedit argumentum.

Respondetur secundo ꝙ propriè loquendo, operatio sensitiua non est potentię sed compositi, vnde sensus illius propositionis est, ꝙ homo per cogitatiuam cognoscit indiuiduũ vt stat sub natura vniuersali, non ꝙ naturam vniuersalem per cogitatiuam cognoscat: sed quia per intellectum cognoscit naturam vniuersalem: & per cogitatiuã indiuiduum vt sub natura vniuersali continetur, sic ꝙ vnus homo cognoscit relationem indiuidui ad naturam vniuersalem, sed per intellectum cognoscit vnum extremum alterum per cogitatiuam. Prima tamen, responsio est melior.

Auicena autem 6. naturalium posuit quinque potentias, scilicet sensum communem, phantasiam, imaginatiuã quæ componit formas sensatas adinuicem, extimatiuam, & memoratiuam. Sed quia S. Tho. ponit phantasiã posse illas formas sensatas componere adinuicem, ideo apud ipsum, imaginatiuam aliam potentiam à phantasia ponere non oportet. 6. naturalium.

Albertus quoq; posuit quinque hoc ordine, scilicet sensum communem, immaginatiuam, extimatiuam, phantasiam, & memoratiuam, ponit ꝙ phantasia habet componere immagines cũ intentionibus, et intentiones adinuicẽ, sicut ꝙ hoc dulce est delectabile, & ꝙ hoc delectabile secũdum sensum est nociuum. Vnde S. Tho. & Commen. ab Alberto differunt, quia Albertus ponit vnam potentiam, quã phantasiam vocat, qua animal vnum esse tale, & aliud tale, & hoc non esse illud, dijudicat. Hæc autem S. Tho. potentiæ attribuit extimatiuę. Vnde ponitur hæc conclusio secundum mentem S. Tho. 2. tra 4. c. 7.

Sensus interiores sunt tantum quatuor. Probatur. Tot sunt potentiæ interiores, quot ad vitam animalis per-

fecti sunt necessariæ, sed tantum quatuor sunt necessariæ: ergo &c. Probatur minor. Animali necesse est apprehendere species sensatas, & hoc fit per sensum communem. Illi etiam est necesse species sensatas conseruare, et illas adinuicem componere, & hoc fit per immaginatiuam, necesse est etiam animali recipere species insensatas, & illas aduicem, & cum rebus sensatis componere, & hoc fit per extimatiuã, habet etiam conseruare, & hoc fit per memoratiuam, et pluribus non indiget animal: ergo &c.

Quantum ad tertium sciendum, ꝙ cerebrum animalium in tres partes: qui dicuntur tres ventriculi cerebri est diuisum, & sunt tres cellulæ. Quarum vna est in anteriori parte capitis. Altera circa medietatem. Tertia in posteriori capitis parte.

Sciendum vlterius ꝙ differentia videtur inter medicos, & Aristo. quia uidetur velle Arist. in de sensu & sensato, & in de partibus animalium, ꝙ cor sit organum sensus communis, medici vero cerebrum. Sed forte posuit illud philosophus volens intelligere, ꝙ sensus communis primo originatur a corde, licet subiectiue sit in cerebro.

Supposito ergo ꝙ omnes sensus interiores, sint in cerebro. Diuidunt Cõmen. & S. Tho. primam celulam capitis in duas partes. In parte quidem anteriori illius primæ celulæ ponunt sensum communem. In parte vero posteriori eiusdem ponunt imaginatiuam. Quæ sint ot gana sensuũ interiorũ.

Quæ potentiæ ideo in eadem celula con locantur, quia cum imperfectiores in suis operationibus sint pauciori quantitate spirituum ad perficiendum suas operationes indigent. Extimatiuam, siue cogitatiuam ponunt in media celula capitis. Memoratiuam autem in posteriori celula.

Qui autem ponunt quinque potentias diuidunt mediam celulam capitis in duas partes, dicuntque ꝙ sensus cõmunis est in prima parte primæ celulæ. In secunda est phantasia secundũ Auicẽnam, siue secundum Alber. extimatiua. In prima parte secundæ celulæ est imaginatiua. In secũda vero parte est extimatiua secundum Auicẽnam, phãtasia vero secundum Alber. In posteriori celula ponunt memoratiuam. 6. naturaliũ Tia. 4 c. 7. 2.

Sed quærit Alber. Vtrum omnibus animalibus insint omnes istæ potentiæ. Tract. cap. 2.

Ad quod respondet ꝙ non, sed quòd in omnibus sunt tres, scilicet sensus cõmunis, imaginatiua, & extimatiua. animalibus autem perfectis insunt omnes. Alij autem dicunt, ꝙ animalia imperfecta nullam istarũ virtutũ habent. An omnibus animalibus omnes insint potentiæ interiores.

Ad rationes in oppositum patet ex dictis.

Ad primum quidem dicitur quòd S. Thom. non tenet in hoc opinionem Auicenne.

Ad secundum dicitur, ꝙ phantasia conseruat res sensatas, sensus autem communis recipit.

ADDI.

Disputatio de numero sensuum interiorum.

QVæro circa hanc disputationem, num verior sit opinio Auicennæ, quam D. Tho. inter quos est altercatio de numero sensuum exteriorum, & videtur ꝙ probabilior sit positio Auic. & Alberti, quandoquidem vltra sensum communem, & phantasiam, & cogitatiuam, & memoriam, debet esse reminiscentia, non loquor modo de extimatiua, quam ponit Auicennas, & da qua currit communis opinio, ꝙ autem debeat poni hæc virtus, quæ dicitur reminiscentia, probatur ratione, quia erubescimus, cum sine ratione lo- 6. natur c. 3.

ne loquimur, reminiſcentia clarum eſt, ꝙ non eſt ſenſus communis, nec phantaſia, nec cogitatiua, vt patet ex earum diffinitionibus, ꝙ etiam non ſit memoria, ſic ſuadeo quandoquidem, illę virtutes non ſunt eædem, quæ habent diuerſas operationes, vt ait Ar. ſed memoria, & reminiſcentia ſunt tales: igitur &c. probatur minor; quia actus memoriæ eſt reſeruare aliquid ſub ratione pręteriti, & actus reminiſcentiæ eſt inueſtigatio alicuius, quod excidit a memoria ſecundum ſeipſum. Et confirmatur, quia ille virtutes ſunt diuerſe, quarum vna inuenitur in aliquo, in quo alia non inuenitur, nam vna, & eadem virtus non inuenitur in aliquo ſine ipſa, ſed memoria inuenitur in brutis vt patet, reminiſcentia non inuenitur, vt ait Ar. igitur habeo ꝙ non ſunt eædem, Adde ꝙ ſi ille virtutes eſſent eadem potentia, tunc habens bonitatem vnius haberet bonitatem alterius: ſed hoc eſt falſum; quia Aliqui ſunt memoratiui, ſicut tardi, qui tamen ſunt male reminiſcitiui, & econtra, Aliqui ſunt bene reminiſcitiui, & ſunt male memoratiui, vt ſubtiles: diſtinguitur igitur reminiſcentia a memoria.

2. de anima Tex. 33.

Lib. de ſenſu & ſenſibili cap. 6.

Propter has rationes, Aliqui dixerunt ꝙ hę virtutes non ſunt eædem, & hoc de mente D. Tho. quia memoria non eſt vis diſcurſiua, & inquiſitiua, ſed reminiſcentia eſt diſcurſiua ab vno in aliud, & ſic non eſt eadem virtus, & hanc opinionem tenuit D. Tho. in lib. de memoria, & reminiſcentia; pace tamen horum dixerim, hoc non reputo verũ quia S. Tho. in opuſculis ſuis expreſſe ait, ꝙ ipſa reminiſcentia, eſt ipſa cogitatiua, cuius eſt diſcurrere in particularibus intentionibus, quia virtus cogitatiua eſt aliqua ratio, vt ait Auerr. 2. de anima, ita ꝙ ſicut intellectus ratiocinatur in intentionibus vniuerſalibus, ſic proportionaliter cogitatiua ratiocinatur in particularibus intẽtionibus Siquidem memoria in reminiſcendo præſentat intentionem, & immaginatiua præſentat immaginem rei, & compoſitio intentionis cum immagine, fit per cogitatiuam, verbi gratia, volo reminiſci quid audiui nudius tertius, incipiam per artem reminiſcendi ab aliquo principio a quo conſueui ad plura moueri, ſicut incipiam a conſideratione lactis, & tunc propter conſuetudinem ſtatim occurrit mihi nix, quę eſt ei ſimilis in albedine, & vlterius conſiderata niue, ſtatim occurrit mihi grando propter aliquam propinquitatem in cauſa generationis, quæ eſt frigiditas, & poſt compræhenſionem grandinis occurrit mihi compræhenſio tonitrui quia ſolent fieri propinque adinuicem, modo in illo actu reminiſcendi, imaginatiua virtus, præſentat intentionẽ tonitrui in ſe reſeruatã & memoria pręſentat intentionem quandam tonitrui, ſcilicet auditionem eius præteritam, & cogitatiua facit compoſitionem hanc (audiui grandines) ergo erit tonitruũ, & ſic cogitatiua vocatur ratio particularis, & valde auxiliatur memoriæ locali, quam ego ſępe expertus ſum Bononiæ, Venetijs, & Neapoli recitando aliquando pluſquam centum argumenta, & longiſsimas orationes, & prædicationes in paruo tempore, licet fuerim quoque vſus pulcherrimo medicamento, hæc eſt vna via non multiplicandi ſenſus interiores, eſt etiam alia via dicendi, ꝙ reminiſcentia eſt eadem cum memoria, quia ad eandem virtutem pertinet principium, & concluſio, vel diſcurſus ad aliquam concluſionem, & ipſa concluſio, nunc autem reminiſci eſt quidam diſcurſus, qui ad memoriam terminatur: ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriæ; & cum memoria pertineat ad memoratiuam virtutem reminiſci pertinet ad eandem, & iam patet ꝙ reminiſci pertinet ad reminiſcentiam: ergo reminiſcentia eſt eadem virtus cum memoria, tũ etiam quia eadem virtus eſt, quæ reſeruat aliquid, & quæ inquirit de illo, per illud interius reſeruans, nec eſt inconueniens, ꝙ memoria in hominibus propter ſui coniunctionem cum ſuperiori virtute poſsit in aliquam operationem, in quam non poteſt in brutis, quia ibi non eſt coniuncta ſuperiori virtuti, quę eſt intellectus. vnde ſuperfluũ eſt ponere plures ſenſus interiores ipſis quatuor ſupra nominatis.

Lect. 2.

Opus 45.

Commen. 63

Memoria localis quid ſit.

Duplex via non multiplicandi ſẽſus interiores.

Ad rationes in contrarium dicimus, & primo Ad primam, ꝙ ille operationes ſunt ab vna potentia, & diſtinguuntur ſicut componere, & diſcurrere, Ad ſecundam dicimus ꝙ non eſt eadem memoria in hominibus, & in brutis quia in hominibus ſubſeruit cogitatiuæ, ꝙ non facit in brutis. Ad vltimam dicimus ꝙ illa diuerſitas accidit propter diuerſos actus illius potentiæ, & propter diuerſam complexionem hominum, lege de hac materia Aureolum 4. ſent. diſt. 42. & Mirandulanum in tract. de memoria locali.

Vide Albertum Bucchi fer. in lib. ſuo de memoria.

S 2 QVAE-

QVAESTIO. IIII.

Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia.

Quare neque ipsius esse naturam neque unam: sed aut hoc q; possibilis sit uocatus &c. Tex. V.

Lege Caie. Card. i hoc lib 3. de aia cap 1.

VAERITVR quarto. Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potẽtia. Et videtur quòd non sit ens actu.

Primo, q est ratio recipiendi omnẽ entitatem, debet esse denudatum ab omni entitate. Sed intellectus est animæ ratio recipiendi omnem entitatem: ergo &c. Maior est de mente philosophi Tex. 4. *3. de anima, quia recipiens debet esse denudatum à natura recepti. Minor est etiam philosophi in eodem tex. vbi dicit: necesse est vtique quoniam omnia intelligit &c.*

*Secundo. Si intellectus esset ens in actu, tunc nulla esset differentia inter intellectum, & sensum. Sed hoc videtur esse contra mentem philosophi intẽ*Tex. 1. & 5. huius lib. *dentis ponere aliquid proprium intellectui, dum dicit, q intellectus est pura potentia: ergo &c. consequentia probatur, quia sicut ponis intellectum esse aliquod ens actu, et esse in potentia ad intelligibilia, ita sensus est aliquod ens actu, & est in potentia ad sensibilia.*

*Tertio. Si esset ens actu, aut esset forma materialis, aut intelligibilis. Sed non est forma materialis, neque intelligibilis: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia omnis forma, aut materialis est, aut intelligibilis. Minor vero probatur auctoritate Commen. vbi dicit q intellectus nullam ha*Conclusio 5. huius lib.*bet naturam & essentiam, qua constituatur secundum q est materialis, nisi naturam possibilitatis, cum denudetur ab omnibus formis materialibus, & intelligibilibus.*

Quarto. Est auctoritas philosophi dicentis, quare neque ipsius est esse naturam, neque vnam, & inferius dicit, intellectum nihil esse eorum, quæ sunt ante intelligere. Tex. 5. huius lib.

Respondeo. Ad euidentiam istius difficultatis. Primo sunt aliqua præmittenda. Secũdo ponẽtur cõclusiones.

Sciendum itaque primo, q sicut res quælibet, & propriam naturam habet, & propriam intelligibilitatem, ita & in duplici rerum ordine collocari potest. Inquantum enim propriam naturam habet, quia videlicet est homo, aut æquus, aut lapis, aut aliquid huiusmodi, in ordine, & genere entium collocatur. Inquantum vero intelligibilis est, ad ordinem, & genus intelligibilium spectat.

Sciendum secundo q licet potentia, & actus illi oppositus, vni simul cõuenire nõ possint, non potest enim aliquid secundum idem, simul esse potentia album, & actu album, non inconuenit tamen aliquid esse vno modo actu, alio vero modo potentia, paries enim niger est actu paries, & potentia albus.

Sciendum tertio, q aliquid esse potentiam purã in genere intelligibilium, dupliciter accipi potest. Vno modo in ordine Dupliciter accipi põt aliquid esse purã põam in gñe intelligibilium.

ordine ad formas intelligibiles, quia videlicet nullam formarum intelligibilium sibi connaturalem habet, sed omnes recipere potest, sicut in genere entium, materia prima, pura potentia dicitur, quia nullam in sui natura formam habet, sed omnium per aliquam trāsmutationem est capax. Alio modo in ordine ad actum intelligendi, quia videlicet nullum actum intelligendi sibi congenitum habet & connaturalē, sed habet naturam vt omnia possit intelligere.

Cōclusio 1. Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Intellectus possibilis, nō est pura potentia in genere entiū, sed est ens actu, immo actus. Probatur.

Primo. Omnis animæ virtus, & potentia est actus. Sed intellectus possibilis est aīæ virtus & potentia: ergo est actus. Maior probatur, quia potentia animę, aut est ipsa anima, aut accidens eius, vt patet ex varijs opinionibus de potētijs animę. Quotcunq; autem dicatur, constat ꝙ est actus quidam. Minor vero est philosophi, vbi intellectum potentiam animæ vocat. Commen. quoque ait. Necesse est ponere in anima rationali, has duas virtutes, scilicet virtutem actionis, et uirtutem passionis, per virtutem autem passionis, intellectum materialem, quē intellectū possibilē dicimus, intelligit.

Huius lib. Tex. 17. Auer. Commen. huius lib.

Secundo. Quod est alteri ratio, & principium operandi, est actus & forma, intellectus possibilis est animæ ratio operandi, idest intelligendi, ergo est actus. Patet maior, quia vnumquodq; per suam formam operatur. Minor uero est philosophi. De parte autem animæ qua intelligit & sapit. Dico autem intellectum quo opinatur, & intelligit anima.

Tex. 1. & 5. In hoc lib. tex. 1. Tex. 5.

Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles.

Secunda conclusio est. Intellectus in ordine ad formas intelligibiles est pura potentia. Probatur. Quod in genere intelligibilium in sui natura nullā intelligibilem formam habet, in illo genere est pura potentia. Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo &c. Maior patet ex comparatione puræ potentiæ in genere intelligibilium, ad purā potentiam in genere entium. Nam et in genere entiū, illud dicitur pura potētia, quod nullam in sui naturā formā habet. Minor vero est philosophi dicētis. Neque ipsius est esse naturam, neque vnam, nisi ꝙ possibilis est vocatus & inferius subdit. Itaque animæ intellectus, nihil est actu eorum, quę sunt ante intelligere. Probatur etiam ratione philosophi. Omne quod est in potentia ad aliquid, & susceptiuum eius, caret eo, sicut pupilla quæ est in potētia ad colores, & ipsorum susceptiua, omni colore caret. Sed intellectus possibilis est in potentia ad formas intellectuales, & est earum susceptiuus: ergo omnibus illis in sui natura caret. Tex. 5.

Præterea. Si intellectus noster aliquam formam, de numero earum, quarum est cognoscitiuus, sibi connaturalem haberet, ab aliarū cognitione prohiberet. Intus.n. apparens (inquit philosophus) prohibebit extraneū, & obstruet: Sicut apparet in sensu gustus. Si enim amaro humore, fuerit lingua respersa, omnia sibi videntur amara, hoc autem experimur falsum esse: ergo &c. Tex. 4.

Patet & conclusio hæc ex verbis Auerois. Dicit enim quòd demōstratio Aristo fundatur super istis duabus propositionibus, Quarum vna est, ꝙ ista subiecta recipit omnes formas materiales. Secunda est ꝙ omne recipiens Cōmen. 4.

debet

debet esse denudatũ à natura recepti. Ex his. n. duobus sequitur, ꝙ ista substantia quæ dicitur intellectus materialis nullam habeat in sui natura de formis materialibus.

Quid nomine formæ intelligibilis accipiendũ est.

Vbi aduertendum est, ꝙ cũ dicimus intellectum possibilem, nullam formã intelligibilem sibi connaturalem habere, nomine formę intelligibilis non intendimus absolute omnem formam, & naturam quæ intelligi potest significare. Nam & intellectus ipse est forma, & actus quidam, qui intelligi perfecte potest, saltem à substantijs separatis, sed formam, & naturam intelligibilem corpoream & materialem. Quidditas enim materialis est intellectus nostri proportionatum obiectum, et ipse omnis quidditatis materialis est susceptiuus, & iccirco nullam habeat in sui natura quidditatem materialem necesse est, ne ab aliarum cognitione probibeatur. Propterea demonstrationem Aristo. inquit Commen. super hac propositione fundari, ꝙ ista substãtia recipit omnes formas materiales, & concludi ait ꝙ ista substãtia quæ dicitur intellectus materialis, nullam habeat in sui natura de formis materialibus istis.

Sequitur ex hoc ꝙ cum dicimus intellectum possibilem esse puram potentiam, in genere intelligibilium, intẽdimus non de genere intelligibilium absolute, sed in ordine ad proprium obiectum. Est enim sensus, ꝙ intellectus nullam materialium rerum, quę nostrę intellectionis obiecta sunt propria, neque secundum esse immateriale & intelligibile sibi connaturalem habet, sed est earum omnium receptiuus, licet in se actus quidã intelligibilis sit. Et hoc est quod philosophus proprie hoc loco intendit. Vnde & Alber. ait, ꝙ intellectus possibilis, & est intellectus, & est possibilis, per hoc ꝙ est intellectus, est determinatus ad naturam incorpoream, & est ens talis naturæ, per hoc autem ꝙ est possibilis respectu omniũ, oportet ꝙ priuetur omniũ formis, quæ potentia sunt in ipso, quæ sunt, scilicet formæ materiales.

In hoc lib. Cap. 2. tra. 3.

Pōt ēt dici, ꝙ sicut quia materia in genere entiũ est pura potentia, & ideo non potest intelligi nisi per analogiam ad formam, vt 1. Physi. dicitur, ita, quia intellectus noster est pura potẽtia in genere intelligibilium, ideo inquantum est talis pura potentia nō potest à quocũque intellectu intelligi nisi in ordine ad formã intelligibilem, cuius est susceptiuus, licet inquantum in genere entium est actus per se intelligi, saltẽ ab inmaterialibus substantijs possit.

Tex. 69.

In ordine ad actum intelligẽdi est pura potentia.

Tertia conclusio est. In ordine ad actum intelligẽdi etiam intellectus possibilis, est in generę intelligibilium pura potẽtia. Probatur. Intellectus qui nullum actum intelligendi connaturalem habet, & congenitum, est hoc modo pura potentia in genere intelligibilium. Sicut enim, quia nũllam formam intelligibilem sibi connaturalem habet dicitur pura potentia in ordine ad formam intellectualem, ita si nullũ actum intelligendi sibi habeat cōnaturalem, dicitur in ordine ad actum intelligendi pura potentia, tanquam, scilicet nullum sibi connaturalem habens, & omnium susceptiuus existens. Sed intellectus noster nullum actum intelligendi ad res materiales terminatum sibi congenitum, & connaturalem habet. Nã cum non possit exire in actum intelligẽdi, nisi specie rei intelligibilis informetur, si nullam intelligibilem speciem rerum

rum materialium sibi cõnaturalem habet, vt ostendimus, neq; aliquem actũ intelligẽdi ad eas terminatũ sibi cõnaturalẽ habebit: ergo etc. Quõ at seipsũ possit intelligere, inferius ostẽdetur.

Sẽsus illius propositionis omne recipiẽs debet esse denudatum a natura recepti. vide ẽt Auctorem in 2. cont. gen. c. 98. circa finem.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam enim dicitur primo ꝙ illa propositio recipiens debet esse denudatum a natura recepti secundum doctrinam S. Tho. ver. q. 22. ar. 1. ad octauum, fallit in potentijs quæ habẽt obiectum vniuersale idest quarum obiectum adequatum est communissimum: ad omnia, scilicet se extendens.

Dicitur secundo secundum Aueroẽ cõm. 4. ꝙ illa propositio est sic intelligẽda ꝙ recipiens non debet esse eiusdem naturæ specifice cum recepto: potest tamen esse eiusdẽ generis: maxime eius quod dicitur per æquiuocationem. Hoc autem sic est intelligendum: ꝙ recipiẽs non debet esse eiusdem naturæ quam primo & per se recipit, & a qua suam speciem & determinationem habet: sed bene potest sub eodem genere vtrique communi contineri. Sicut quia visus primo & per se respicit colorem, & a colore speciem capit, ideo omni colore carere debet: tamen tam visus quam color in genere qualitatis continetur.

Dicitur tertio ꝙ non est verum intellectum possibilem esse animæ rationẽ recipiendi omnem entitatem: sed est illi ratio tantummodo quidditatem materialem recipiendi: ideo non oportet vt ab omni simpliciter entitate et actu sit denudatus: sed tantum ab omni materiali quidditate.

Ad secundũ dicitur ꝙ est differentia inter intellectum, & sensum quia sensus quilibet est in potentia ad vnum genus sensibilium tantum, intellectus autem noster est ad omnia sensibilia, & materialia in potentia.

Dicitur secundo, ꝙ philosophus in illis verbis aliquid propriũ intellectui nostro in ordine ad alios intellectus ponit, non autem in ordine ad sensum. Vnde tex. 3. ex potentialitate intellectus concludit, ꝙ oportet similiter se habere, sicut sensitiuũ ad sensibilia, sic intellectiuum ad intelligibilia.

Exponitur authoritas Auerr.

Ad tertium dicitur quod est forma, & actus intelligibilis. Ad auctoritatẽ vero Commen. dicitur ꝙ per formam intelligibilem non intendit formam, quę secundum suum esse naturale est inmaterialis & actu intelligibilis: quę contra formam materialem distinguitur. Sed ipsam formam materialem, secundum ꝙ facta est immaterialis, & intellecta in actu. Non solum enim intellectus noster quidditate materiali secundum eius esse materiale in sui natura caret, sed etiam secundum eius esse immateriale, & intelligibile. Vnde & superius in eodem commento dicit. Non enim habet naturam secundum hoc nisi naturam possibilitatis ad recipiendũ formas intellectas materiales.

Quę sit mẽs Ar. de intellectu possibili.

Ad quartũ dicitur mentem philosophi esse ꝙ intellectus nullam sibi naturarum materialium connaturalẽ habet, cuius oppositum antiqui philosophi dicebant. Est enim receptiuus eorum, quæ ab intellectu agente, quod est proprium actiuum respectu intellectus possibilis, actu intelligibilia fiunt, huiusmodi autẽ sunt res sensibiles, & materiales, quæ in seipsis intelligibiles in potentia tantum sunt, sed per intellectum agentem, intelligibiles actu fiũt, dũ eas abstrahit a materia, et in intellectu possibili ponit, ideo oportet vt intellectus possibilis nullam earum rerum sibi connaturalem habeat.

ADDI.

gia, vt ostendi in quæst. meis Metaphisicalibus super septimum Metaph. aduersus Antonium Andream Scotistam, & sequere glosam Caietani, ex qua poteris soluere plura argumenta, & præcipue illud quod fieri solet de tactu, qui non est denudatus a tangibili
Tex. 118. quod tangit, cum consistat in quadam medietate qualitatum tangibilium; secundo de
Tex. 7. anima, & etiam in hoc tertio.

QVAESTIO. V.

Vtrum intellectus sit substantia separata.

Dico autem intellectum quo opinatur, & intelligit anima &c. Tex. V.

Iandunus. q. 7. huius lib. & Franciscus Tholetanus q. 10 & Iauellellus q. 1. de intellectu possibili.

VAERITVR *Quinto. Vtrum intellectus sit subiecta separata. Et videtur quòd sic.*

Primo. Si intellectus esset forma in materia: non reciperet omnem formam materialem intentionaliter, quia non reciperet se, recipiens enim debet esse denudatū à natura recepti, Si autem esset in materia non esset denudatus a natura formę materialis, Sed hoc est contra philosophū
Tex. 4. *3. de anima: ergo &c.*

Secundo. Si esset in materia, sequetur ꝙ esset extensus, saltem per accidens. Hoc est inconueniens, quia tunc species receptę in intellectu essent extensę, & per consequens representarent materialiter, & indiuidualiter: ergo &c. consequentia probatur. Primo, aut intellectus esset aliquo modo subiectum figurę hominis, aut non. Si sic cum omne subiectum figurę sit quantum, & extensū, intellectus erit quātus, & extensus. Si non, queritur de proprio subiecto, Non enim potest esse materia prima, quia per se non potest esse subiectum accidentis determinati. Non compositum ex materia, & alia forma substantiali, quia in homine non sunt plures formæ substantiales: ergo erit compositum ex materia & intellectu, & per consequēs intellectus extensus, cum sit pars illius compositi.

Præterea si intellectus existens in materia non esset extensus, sequeretur ꝙ simul moueretur & quiesceret, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, quia tunc esset secundum se totum in qualibet parte corporis, & per consequens, moto vno brachio hominis, & altero quiescente moueretur ad motū brachij moti, & quiesceret ad quietem partis quiescentis.

Tertio arguitur sic. Si intellectus esset forma materialis, reciperet indiuidualiter, hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia forma materialis indiuidualiter recipit, vt patet de sensibus.

Quarto. Sequitur quod intellectus esset aliquod intellectus in potentia, hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia: quia omnis forma materialis, est intellecta in potentia. Probatur falsitas. Quod est intellectum in potentia, intellectum possibilem mouere potest, intellectus autem non potest mouere seipsum, ergo &c.

Quinto. Sequeretur, ꝙ manus intelligeret, hoc est falsum: ergo &c.

T *Probatur*

Probatur consequentia, quia forma hominis est in qualibet parte corporis, sed vbicunque est intellectus illud intelligit: ergo &c.

Sexto. Omnis forma materialis educitur de potentia materiæ. Sed intellectus non educitur de potentia materiæ ergo intellectus nō est forma materialis, consequentia nota cum maiori. Minor vero est philosophi in libro 2. de generatione & corruptione animaliū, dicentis. Intellectum deforis aduenire & diuinum esse solum.

2. de gen. animalium cap. 3.

Septimo arguitur, & supponitur: quòd si intellectus esset in materia, tūc potentia intellectiua, & sensitiua & vegetatiua essent in vna essentia animæ. Tunc sic. Si intellectus esset forma hominis, sequeretur vegetatiuam, & sensitiuam esse ab extrinseco, cum ipse intellectus sit ab extrīseco hoc est contra philosophum: ergo &c.

Respondeo. In ista quæstione. Primo videndum est, quid antiqui philosophi de intellectu senserint. Secundo quod Aristo. Tertio probabitur conclusio negatiua. Quarto declarabitur qūo existente anima intellectiua forma corporis virtutem non cōmunicantem corpori habere possit.

Quantum itaque ad primum sciendum quòd antiqui philosophi ut recitat Commen. 3. de anima. Circa hanc difficultatem in varias opiniones inciderunt. Themistius enim, & Theophrastus vt ipsis imponit Commē. dixerūt intellectum possibilem, non esse in homine, sed esse substantiā ingenerabilē & incorruptibile; quæ perficitur tantum intellectu agente, & non ab intelligibili.

Commen. 3. Variæ de intellectu sententię. Opinio themist.

Verum si diuo Thomæ credimus, vtque ipsorum verba testantur, contrarię magis fuere sententię. Dicit enī Themistius, in suo commēto de anima, Duas ergo differētias esse humani animi necesse est, intellectum potentiæ, et intellectum agentem, & multis interpositis dicit. Cum .n. statuisset Aristo. in omni natura, alterū pro materia haberi, alterum pro forma à mouente perficiēteq; , necesse est inquit easdē differentias in anima reperiri, & talem aliquem intellectum adesse, qui pars animæ rationalis præstantissima sit. Ex quibus verbis clare patet ipsum existimasse, tam intellectum possibilem, quā agentem, partes animæ rationalis esse. Theophrastus autem, vt Themistius refert, cum quęsisset quomodo intellectus possibilis dicatur esse ab extrinsēco, & tamen nobis connaturalis, respōdet dicens. Porro ꝙ dicitur mentem extrinsecus accedere, non ita statuendum est, vt qui vere appositus inuectusque habeatur, sed qui statim ab ortu; quasi comprehendere nos, amplectique soleat. In quibus verbis sentit, quòd intellectus non aduenit ab extrinseco, quasi accidentaliter adueniens, vel tempore pręcedens, sed à prima generatione, sicut continens naturam humanam.

Opinio Theoph.

Alia est opinio Alexandri, quam etiam recitat Commen. scilicet ꝙ intellectus est virtus in corpore generata a nobilissima mixtione corporis humani, & hāc vacauit præparationem ad recipiendū intelligibilia, dicebatq; quòd intellectus materialis magis assimilatur præparationi, quæ est in tabula quam tabule præparatę. Subiectum autem illius præparationis dixit esse corpus.

Opinio Alexand.

Abubacher autem, & Auempace, vt Auerroi placet, posuerunt intellectū mate-

Opinio Auemp.

materialem esse virtutem imaginatiuam, s̄m q̄ est præparata, ut intẽtiones quæ sunt in ea sint intellectæ in actu.

Opinio Platonis. *Plato ab istis dissentiens, & posuit animam intellectiuam, vniri corpori tantum, vt motor. Dicebat, enim quòd homo erat anima utens corpore, Quid autem veritatis falsitatisue habeant positiones istæ, nimis longũ esset perscrutari.*

Opinio Auerr. *Commentator autem confusatis omnibus prædictis opinionibus posuit. Primo, q̄ intellectus possibilis, quem ipse materialẽ vocat, est substantia à corpore separata, & nullo modo est corporis forma. Posuit secundo, ad hoc vt homini intellectio posset attribui, q̄ intellectus vnitur nobis per speciem intelligibilem à phantasmatibus abstractam, Quæ quidẽ habet duo subiectu. Quorum quidem vnum est subiectum per quod sensus fit verus, & sensatum extra animam. Aliud est subiectum, per quod sensus est forma existens, & est prima perfectio sentiens. Posuit tertio, q̄ ille intellectus nõ vnitur nobis à principio natiuitatis, quia tunc non sunt in nobis phantasmata apta, ad hoc vt ex illis abstrahantur species intelligibiles, sed vnitur nobis in etate maturiori.*

Mouebatur autem Cõmen. ad hoc ponendum ex verbis philosophi. Nã cum quesisset philosophus 2. de anima Tex. 19. *Vtrum vnunquodque principiorũ, scilicet quo nutrimur sẽtimus &c. sit anima an pars animæ, & si pars animæ, & si pars animæ, an separata, aut non* Tex. 21. *respondet, adhuc non esse declaratum, de intellectu, & virtute perspectiua: sed quòd videtur hoc aliud genus animæ esse, & q̄ iste solus potest separari à corpore, sicut perpetuum à corruptibili. Ex quibus videtur velle Aristo. quòd intellectus sit à corpore separatus. Dicit etiam philosophus Tertio de anima, q̄ intellectus est ĩmixtus & quòd est separatus.* Tex. 4. 2. 7.

Sed sunt quidam, qui dicunt, q̄ opinio hæc falso attribuitur Commenta. dicunt enim q̄ Commen. non posuit intellectum esse substãtiam separatam à corpore, quasi non sit in corpore, sed posuit intellectum esse vnitũ nobis tanquam formam dantem intrinsece operationem, nõ autem tanquam formam dantem esse.

Sunt autẽ & alij qui dicunt de mente Auerois esse, q̄ intellectus vniatur nobis non tantum per phantasma, sed etiam secundũ esse, licet vnum esse omnium hominum posuerit. Opinio Auerois aliter diuersa.

Ostendunt autẽ hoc. Primo ex uerbis eius 10. Ethi. vbi ait, q̄ existentia vniuscuiusque hominis inquantum homo, est per hanc substantiam quæ est intellectus nominatus, cum sit melius, & honorabilius q̄ sit in eo. Cap. 8.

Secundo ex his quæ 3. de anima dicit, scilicet quòd intellectus potẽtialis prima continuatione continuat nobis per materiam. Cõmen. 20.

Tertio quia 7. Metha. dicit. Hominem ex animalitate, & rationalitate componi. Cõmen. 12.

Sed q̄ ista non sint ad mentem Commentatoris facile videtur. Quod enim prima positio ad mentem eius non sit, ex verbis eius in magna digressione constat, Dicit enim ibi q̄ ex intellectu materiali, & intentione intellecta, fit vnum sicut ex materia & forma, & quòd continuatio intellectus, quam necesse est fieri nobiscum per alteri m illorum duorum, cum non posit fieri cũ vnoquoque homine per illud quod est Cõmen. 5.

de ipso intellectu quasi materia, scilicet per intellectum materialem, quia tunc esset hoc aliquid, & intentio intellecta in potentia remanet ut continuatio intellectorum cum nobis hominibus fiat per continuationem intentionis intellecte cum nobis, & quod ille sunt intentiones imaginate.

Cōsidera diligēter quæ scribuntur in comm. 5. *Quod etiam secunda positio ad mentem eius nō sit, ostenditur breuiter. Primo ex his quæ commen. 5. dicuntur. Nam cū apud ipsum vnus numero sit omnium hominum intellectus, Sequitur si nobis vnitur secundum esse, quòd vnum sit esse omniū hominum. Et sic habebit efficaciam ratio quam contra se facit, scilicet quod tu esses per esse mei, & ego per esse tui, sed ipse reputat eam inefficacem, vnde nec dignatur* Cōmen. 36. *eam soluere: ergo &c. Secundo quia dicit quòd intellectus materialis non copulatur nobiscum primo & per se, & quod non copulatur nobiscum nisi per suam copulationem cum formis imagi*Cōmm. 33. *nabilibus. Tertio quia 1. Meth. inquit quòd impossibile est formas remanere & deficere res quarū sunt formæ, quoniam tunc nō esset generatio neque corruptio, deficiente autem uno indiuiduo hominis adhuc remanet intellectus, cū sit vnus omnium secundum ipsum: ergo apud ipsum non est forma homini dans esse.*

Soluuntur quę contrariantur declarationi factæ. *Ad primam auctoritatem in oppositum dici potest. Primo quod non secundū propriam, sed secundum vulgi opinionem loquitur. Dicitur secūdo, quod loquitur de existentia hominis non absolute sed in ordine ad intalligere. Sic enim est in eo intellectus, sicut ars in instromento, & sicut forma habens in aliquo fundamentum, dicitur esse illi vnita, et sic existētia hominis inquantum homo idest existentia & esse hominis, vnde habet vt possit intelligere conuenit sibi per intellectum.*

Ad secundam dicitur primo, quòd loquitur de continuatione potentiali. Dicitur secundo quod potest intelligi de cōtinuatione quæ est ratione primorum principiorum, Vnio enim intellectus no biscū ad ea intelligenda, est prima cōtinuatio intellectus nobiscū, & nālis.

Ad tertiam dici potest primo, quòd per rationalitatem cogitatiuam intelligit, quæ ratio particularis dicitur. Et per quam homo natus est intelligere, tanquam per intellectus possibilis instrumētum, siue tāquam per id ex quo homo habet, vt continuari possit, cum intellectu possibili, quomodo dicitur quod 11. Metaph. Cōmen. 38. *hominis forma, inquantum est homo, non est nisi per cōtinuationē eius cum intellectu.*

Intellectu possibili est potētia animæ & non substātia separata secūdum Arist. *Quantum ad secundum dicitur, quod Aristo. existimauit intellectum possibilem potētiam animæ esse quæ est forma corporis, non autem esse substantiam separatam. Hoc autem probatur quatuor rationibus ex verbis philosophi sumptis.*

Arguitur igitur primo ex diffinitione animæ. Illud quod est actus primus corporis, non est substantia separata à corpore, quia actus non separatur ab eo cuius est actus, vt dicitur 2. de anima. Sed anima intellectiua est actus primus corporis: ergo &c. Tex. 11. & 16.

Respondetur ad hoc quod illa diffinitio non est communis animæ secundum veritatem: sed philosophus loquutus est conditionaliter, ideo ibidem dixit. Si autem aliquid cōmune omni aīæ oportet dicere, erit vtiq; actus primus.

Sed contra arguitur. Valet argumētum si aliquid est cōmune omni animæ est actus

est actus corporis: sed est aliquid commune omni animæ, ergo aīa est actus primus. Minor probatur, quia philosophus in 2. de anima dicit se velle inquirere diffinitionē cōem omni animæ, & omnem partem animæ comprehendentem. Vbi Cōmen. dicit. Deinde narrauit, ꝙ oportet incipere in cognoscendo substantiā eius, scilicet animæ, & considerare in hoc quousq; sciatur diffinitio quę magis est vniuersalis, et cōprehendens omnes partes animæ. Et in eodem cōmento. Et primo debemus inuenire diffinitionem, quę magis est vniuersalis omnibus partibus eius, cognitio enim uniuersalis semper tenetur antecedere cognitionem propriam. Et in principio cōmenti 2. dicit. Cum voluerit scire diffinitionem uniuersalē oībus partibus animę &c. Item philosophus Iam diximus vniuersaliter inquit quid est anima. Item dicit ꝙ sicut est vna ratio figure omnibus figuris conueniens, ita est vna ratio animæ extra quam nō est aliqua pars animæ. Vbi Cōmentator dicit. Manifestū est per se, ꝙ nulla perfectio alicuius partis animæ, est extra perfectionem vniuersalē, quam accipimus in diffinitione omnium virtutum, & si iste virtutes sunt diuersę intentione propria vnicuique. Item uolens per secundam diffinitionem probare primam. In secunda diffinitione dicit. Anima autem quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus, primuo ergo anima, quæ fuerat diffinita prius, continet omnes animas, & per consequens illa diffinitio cōmunis erit.

Tex. 1. — Tex. 8. & 10. — Tex. 24.

Duplex. forma, scilicet dans esse & dans operationem.

Ad istam rationem respōdetur quòd illa diffinitio vtique est communis omni animæ, sed forma, siue actus est duplex, scilicet forma dans esse, & forma dans operationem. In diffinitione autem ponitur forma absolute, siue sit forma dās esse, siue dans operationem. Modo intellectus est forma dans operationem, non autem forma dans esse. Quod autem istud sit verum apparet, ex eo, quòd in illa diffinitione ponitur forma eo modo quo forma accipitur in illa diuisione substātia, qua diuiditur in materiam, formam, et compositum. In illa autem diuisione accipitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue operationem, alioquin subiectæ separate non esset subiectę, quia nō sunt materia, neque forma dans esse, neque compositum: ergo &c.

Sed quod sit hoc contra mentem philosophi non est difficile videre. Apparet enim consideranti verba eius, & Commen. quòd in illa diuisione substātia accipitur forma pro forma dante esse.

Primo quia habet, substantia autem quedam est secundū materiam, & ista non est per se hoc, & quedam est forma per quam datur in re quòd hoc est hoc. Alia est tertia, & est illud quod est ex ambobus, forma autem per quā hoc est hoc, est forma dans esse: ergo ibi accipitur forma pro forma dante esse. Tex. 2.

Confirmatur auctoritate Commen. qui de illa diuisione loquens dicit, quòd forma est per quam indiuiduum fit: sed illa est forma dans esse ergo &c. Item Commen. dicit. Subiectum enim accidentis est corpus compositum ex materia & forma, & est aliquid existens in actu, & non indiget in suo esse accidente, subiectum autem formæ, non est in actu secundum quòd est subiectum nisi per formam, & indiget forma vt sit in actu: autem est forma dans esse: ergo &c. Cōmen. 2. Cōmen. 4.

Præterea cũ philosophus diuisisset formam: quia scilicet aliqua est sicut scientia: alia vero sicut speculari: dixit, ꝙ anima est sicut scientia. Scientia autẽ est forma dans esse intellectui: ergo &c.

Tex. 2.

Tex. 5.

Dicitur forte ꝙ philosophus comparat animam scientiæ inquantũ est principium actus intelligendi & non inquãtum dat esse intellectui.

Commen. 5. Sed contra Commen. dicit ibidem perfectio est duobus modis: quorum alter est sicut scientia existens in sciente quando non vtitur scientia sua & alius est sicut scientia quando vtitur ea: & in eodem commento concludit ꝙ anima est perfectio sicut scientia in sciente, scilicet quando non vtitur ea: sed tunc non est principium operationis: ergo &c.

Ad rationem qua arguitur ꝙ tunc substantiæ separate non essent substãtię dictum est, ꝙ hic non diuiditur substãtia absolute: sed substantia singularis materialis: & sic prima ratio manet in suo vigore. 2. de anima.

Secundo arguitur sic. Pars animæ non est substantia separata: quia pars est in suo toto, sed intellectus est pars animæ: ergo &c. Probatur minor.

Tex. 11. Nam philosophus dicit, ꝙ quidem igitur non sit anima separabilis a corpore, aut pars quædam ipsius si partibilis apta nata est non immanifestum est, quorũdam enim partium actus est ipsa. At vero secundum quasdam nihil prohibet separari, propter id quod nullius corporis sunt actus. Ex quibus habetur, ꝙ secundum partes, quę non sũt actus corporis nihil prohibet animam separari, hoc autem non potest intelligi nisi de partibus intellectiuis: ergo intellectus est pars animæ. Item dicit.

Tex. 17.

Potentiarum autem animę, quę dictæ sunt, alijs quidem insunt omnes &c. & subdit. Potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, motiuum secundum locum, & intellectum. Item in principio 3. de anima dicit. De parte autem animæ qua cognoscit, & sapit &c. Tex. 1.

Tertio arguitur sic. Secundum philosophum in 2. Physi. Terminus considerationis naturalis, est ad formas, quę sunt separate species ĩ materia, sed hoc est intellectus, siue anima intellectiua: ergo intellectus est de consideratione naturalis; sed naturalis est de his quę sunt in materia: ergo intellectus non ẽ separatus sed in materia. Tex. 26.

Quarto in 12. Meth. Cum philosophus ostendisset formas ante materiã non esse, quia quando sanatur homo, tunc est sanitas &c. Consequenter inquirit. Vtrum aliquæ formæ remaneãt post materiam, & sic respondet. In quibusdam vero nihil prohibet, vt si anima huiusmodi est non omnis sed intellectus. Omnium enim impossibile est fortasse. Ex quibus intellectum esse in corpore comprobatur cum relinquat sub dubio. Vtrũ remaneat post corpus. Tex. 17.

Ad motiua Commen. respondetur. Soluuntur motiua Auctr.

Ad primum quidem dicitur ꝙ philosophus non quæsiuit in illo loco. Vtrũ intellectus, & alia principia sint separata a corpore, sed vtrum sint anima, aut partes animæ, & si partes. Vtrum separate ab inuicẽ loco vt voluit Plato, aut tantum diffinitione. Hoc enim apparet ex tex. dicente. Et si est pars. Vtrum sic, vt sit separabilis ratione solum, aut etiam loco. Ad quam quęstionem respondet. De quibusdam hoc difficile non videtur, sed quædam sunt quę dubitationem habent, et ostenso de quibus Tex. 19.

quibus manifestum est, subiungit de quibus est dubitatio, dicens inmanifestum esse de intellectu, & virtute speculatiua, & licet id esse inmanifestum dicat, subiungit tamen quid prima facie videatur. scilicet ꝙ videtur esse alterum genus ab alijs partibus animæ, & ꝙ contingit ipsum solum separari, ab alijs partibus, scilicet non esse in eodem organo, aut subiecto cum eis, cum ipsum sit perpetuum, cui non debetur organum corporeum, aliæ vero partes sunt corruptibiles, & ideo corporeo indigent organo, & subiecto: non autē de separatione totali a corpore loquitur Aristo. Et ideo philosophus subdit. Reliquæ autem partes manifestum est ex his, ꝙ non sunt separabiles, & tex. sequenti dicit, ratione autem ꝙ altere sint, manifestum est.

Quare intellectus dicitur immixtus.

Ad secūdum dicitur ꝙ philosophus ea ratione dicit intellectum esse immixtum, quia in se nō habet naturam aliquam sensibilem.

Ad tertium dicitur ꝙ intellectus est separatus, idest non habet organū corporale, Sic enim dixit philosophus intellectum esse separatū, sicut superius dixerat ꝙ fieret calidus, aut frigidus si esset ei aliquod organum sicut sensitiuo.

Quantum ad tertium. Ista conclusio, quam de mente Aristo. esse diximus, scilicet intellectum possibilem substantiam separatam non esse, sed potentiam animę, quæ est actus corporis. Probatur. Et primo ratione sumpta a philosopho 2. de anima. Et arguitur sic. Illud quo aliquid primo operatur est forma eius. sed intellectus est id quo homo intelligit, nihil enim aliud intellectus nomine accipimus: ergo intellectus est forma hominis.

Quæ sit ratio formæ.

Ad istam rationem respondetur primo ꝙ homo intelligit per intellectum, & nō oportet ꝙ id quo homo intelligit sit forma ei intrinseca, sed sufficit ꝙ aliquo modo ei vniatur. Vnitur autem intellectus homini per speciem intelligibilem existentem in intellectu, quę phātasmatibus a quibus est abstracta copulatur.

Sed contra istam responsionem arguitur primo sic. Quod vnit aliqua adinuicem dum coniungitur vni, debet etiam alteri coniungi. Si enim dum vni coniungitur ab altero separetur, nō potest ea coniungere, sed species dum cōiungitur intellectui, non coniungitur phantasmati, immo ab eo separatur: ergo species intelligibilis illa non coniungit. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur, & supponuntur duo. Primum est ꝙ species non recipitur in intellectu, nisi dum est species in actu. Secundum est ꝙ species intelligibilis non est actu in phantasmatibus, sed tantum in potentia. Tunc sic. Species intelligibilis dum est in intellectu est in actu, sed cum est in actu est abstracta a phantasmatibus: ergo dum ē in intellectu est abstracta a phantasmatibus. Secundo arguitur. Admissa etiā illa vnione Sicut se habet copulatio potentię visiuę ad colorem existentem in pariete, ita copulatio intellectus ad phantasmata, quia ita se habet intellectus ad intelligibilia, sicut visus ad visibilia. Sed ex eo ꝙ species quæ est in visu est abstracta a colore non dicitur paries videre, immo videri: ergo ex eo ꝙ species intelligibilis existens in intellectu est abstracta a phātasmatibus, quę sunt in homine, non dicetur homo intelligere, sed magis intelligi.

Vnio intellectus cū homine p speciem intelligibilem nō sufficit vt homo dicatur intelligens.

Tex. 5 1 b. t. de anima.

Secundo aliter respondetur, scilicet ꝙ si

quòd si accipiatur forma pro operante intrinseco, conceditur maior, & totum argumentum. Si autẽ pro forma dante esse negatur.

Ad quid dicit responsio data.

Ista responsio dicit duo. Primum est, ꝙ intellectus vnitur nobis, vt intelligamus, tanquam forma dans operationem. Secundum est ꝙ ista propositio est falsa, scilicet illud quo aliquid primo operatur, est forma dans illi esse.

Contra primum arguitur sic. Aut ex intellectu & Sorte fit per se vnum, aut per accidens, & per aggregationem motoris, & moti. Non primum, quia ex duobus existentibus in actu, sicut sunt Sor, & intellectus: si est substãtia separata non fit unum per se. Nõ etiã secundum, quia tunc intelligere non attribuetur aliquo modo sorti. Illud enim tantum intelligit, in quo recipitur intellectio subiectiue, quia ĩtelligere est operatio immanens. Sed si ex intellectu & Sorte fiat vnum tantum per aggregationem, intellectio recipietur tãtum in intellectu: ergo tantũ intellectus erit intelligens & non Sor.

Quæ potentia intelligit.

Confirmatur, quia non dicimus nauem intelligere ex eo quòd nauta cum quo vis, est vnum aggregatione, intelligit. Si etiã intelligere esset actio trãsiens, non attribuetur Sorti. Nã actio transiens, non attribuitur actiuę materiæ in quam transit, calefacere enim non attribuitur aquę calefactę sed igni calefacienti.

Respondetur ꝙ ex Sor. & intellectu fit vnum per se, quia ad hoc vt ex aliquibus fiat vnum per se, nõ requiritur quòd habeat vnum esse, sed sufficit ꝙ esse vnius, non sit separatum loco, & subiecto ab esse alterius.

Ex quibus non fit vnũ per se.

Contra. Ex pluribus non fit vnum per se, nisi unum se habeat vt potentia & alterum sicut actus, patet hoc per singula discurrendo, quæ sunt vnũ per se. Quantuncunque autem aliquorum diuersa esse non distinguerentur loco, & subiecto, propter hoc illa non se haberent sicut actus & potentia. Dulcedo enim & albedo, quæ habent sua esse in lacte, non propterea se habent sicut potentia & actus: ergo illud non sufficit ad hoc ut ex multis fiat vnũ per se.

Contra secundum dictum in responsione, arguitur, & probatur illa maior. Vnumquodq; operatur inquantũ est in actu sufficiente ad talem operationem: ergo eo quo formaliter operatur est in actu. Sed forma, qua aliquid est in actu dat illi esse: ergo forma qua aliquid operatur, est forma dans esse.

Quo aliquid operatur primo ẽ forma dans illi esse.

Respondetur quòd cõpositum esse in actu per aliquid, potest dupliciter intelligi. Vno modo ꝙ esse illius recipiatur in alia parte, sicut esse formæ substantialis in materia prima. Alio modo nõ quòd esse illius recipiatur in alia parte: sed quia ipsum quod alteri vnitur sit ens actu in se. Verum est itaq; quòd vnumquodq; operatur inquantum est in actu, primo, aut secundo modo, non autem oportet semper ꝙ sit in actu primo modo, scilicet vt illud quo operatur, det esse alteri parti.

Vnumquodque operatur eo modo quo dicitur esse in actu.

Sed quòd istud sit voluntarie et sine ratione fictum, quãtum ad secundũ membrum diuisionis, arguitur. Eo modo dicitur potentia esse in actu dum habet formam, quomodo dicebatur esse in potentia antequam haberet actum sed non dicebatur in potentia ad actũ, quia appeteret aliquid sibi vniri quod est in actu. sicut vinum vnitur vasi, immo quia appetebat fieri ĩ actu per formã, et recipere esse formę: ergo dicitur esse in actu per formam quia recipit esse illius for-

lius formæ, sicut lignũ dicitur actu calidum per calorẽ, quia habet in se esse caloris.

Pulchra 16. Præterea eadem ratione posset dici quòd vas impletũ vino est in actu per vinum, quia vinum est ens actu in se.

Quod etiam falsum sit ꝙ non oporteat id quod operatur esse in actu per principiũ operationis primo modo assignato. Arguitur, quia hoc modo de nulla forma substantiali probari poterit quòd det esse suo subiecto per operationes, & ratio philosophi erit vana. Poterit enim dici, ꝙ id quo primo mouemur, sentimus &c. est forma quę non dat esse corpori, sed quæ est actu in se et vnitur corpori tantum vt mouẽs.

Ratio San. Thom. Tho. p. p. q. 76. ar. 1. Secundo principaliter arguitur ad conclusionem. Illud quo homo distinguitur ab omnibus alijs est forma eius. Sed intellectus est quo homo distinguitur ab omnibus alijs: ergo &c. consequentia nota cũ maiori, quia actus est qui distinguit & separat, vt dicitur 7. Methaphysicæ. Tex. 49.

Ad minorem vero respondetur, ꝙ per intellectum distinguitur ab alijs, tanquam per operans intrinsecum, per cogitatiuam vero tanquam per formã essentialem, & specificam.

Sed contra hoc arguitur & supponuntur duo. Vnũ est quòd cogitatiua est virtus sensitiua, hoc ponit. Commen. 3. de anima. Alterum est quòd homo excedat essentia liter omnia animalia, & habeat gradum vitę omnibus alijs altiorem, hoc est de mẽte philosophi 2. de anima quia ponit intellectum supra sensitiuum, & dicit omnes gradus vitę quibusdam in esse quod nõ potest intelligi, nisi ab homine. Tunc arguitur sic. Per id hoc cōstituitur in specie, & ab alijs animalibus distingui- Com. 6. 1. 7. Tex. 27.

tur, per quod excedit omnia alia animalia, & in superiori gradu vitę con stituitur. Sed per cogitatiuã homo non excedit, omnia alia animalia essentia-liter, neque in superiori gradu vitę cōstituitur, cum cogitatiua pertineat tãtum ad sensũ, quo gradus intellectiuus est superior: ergo per cogitatiuam homo non constituitur in specie. Nec ua let si dicatur ꝙ licet cogitatiua secundum se considerata non constituat hominem in specie humana, secundum tãtum ꝙ intellectus vnitur illi tanquam operans intrinsecum hominis potest illud facere. Nam puer est in specie humana, & tamẽ tunc illi non vnitur intellectus secundun Commen: ergo non constituitur in specie a cogitatiua, secũdum ꝙ vnitur sibi intellectus. Præterea quantumcunque intellectus vnitur homini: cogitatiua semper pertinet ad partem sensitiuam: ergo &c. Pulcra replica contra responsionem Auerroistarum.

Cogitatiua spectat ad sẽsum.

Tertio arguitur sic. Illud est forma hominis, per quod homo speciem sortitur: sed sortitur speciem per intellectũ ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Per illud homo speciem sortitur quod est principium operationis conuenientis homini vt homo est, sed intelligere est huiusmodi operatio. Ideo philosoph. in 1. Ethi. ponit felicitatem hominis in hac operatione, tãquam in ea quę est propria operatio hominis: ergo principiũ talis operationis scilicet intellectus est id quo homo speciem sortitur. Cap. 9.

Quarto. Illud à quo sumitur differentia hominis est forma eius, quia differentia sumitur à forma. Sed rationale quæ est differentia sumitur ab intellectu: ergo &c. Nec valet si dicatur ꝙ sumitur ab intellectu tãquã à forma extrinseca. Illud enim rerũ im- Forma hominis quæ sit.

perfectarum est quæ dependent ab extrinseco secundum suum esse.

Contra Auer.

Quinto. Si intellectus sit substãtia separata, tollitur tota moralis philosophia, tollitur enim quòd homo suorũ actuum sit dominus. Nam non habebit in se rationem, & voluntatem quibus homo habet libere operari, sed intellectus, & voluntas erunt ab homine separata, hoc autem est maximum inconueniens: ergo &c.

Quomodo dicimus intellectũ abstractum esse a corpore.

Quantum ad quartum, scilicet quomodo anima intellectiua existẽs in materia habeat virtutem, cui non communicet corpus.

Sciendum primo, ꝙ non sic dicimus intellectum esse a corpore abstractum, quasi non sit in corpore: cum enim sit accidens animæ non potest esse extra corpus, sed quia non est alicuius corporeę partis actus, sicut aliæ virtutes, animę, illę enim sũt affixę organis corporalibus, intellectus autem immediate fundatur in essentia animę & nulli determinato organo est affixus.

Sciendum secundo ꝙ non est de ratione formę (absolute loquendo) ꝙ ad suum esse, materia indigeat, sed sm diuersitatem formarũ, sic est diuersa habitudo formæ ad materiam, forma. n. quæ per se non subsistit, indiget materia ad suum esse, sed forma per se subsistens ad suum esse non indiget, cum igitur anima intellectiua sit per se subsistens (quod apparet ex eo ꝙ habet operationem cui non communicat corpus) non indiget materia ad hoc vt sit in facto esse, idest postquam est producta, licet in fieri et in principio sui esse, materia indigeat, cum omne quod producitur sit singulare, & indiuiduum, anima autem non possit indiuiduari nisi per corpus, eo ꝙ animæ per corpora distinguantur, oportet ꝙ anima intellectiua creatur in corpore, licet creata corporis capacitatem excedat, a materiaque non cõprehendatur totaliter

Sciendum tertio ꝙ inter formas, est talis ordo, ꝙ quanto forma est nobilior tanto magis materiæ corporali dominatur, & magis sua virtute illam excedit. Videmus enim ꝙ forma mixti ex elementis habet virtutem, quę non est alicuius elementi virtus, sed ex aliquo alio principio, puta ex corpore cęlesti, formæ conuenit. Sicut magnes habet virtutem attrahendi ferrum, & yaspis restringendi sanguinem, & sic paulatim ascendẽdo quãto formæ sunt nobiliores, tanto virtutes excellentiores supra materiam habent. Quia ergo anima intellectiua est nobilior quacunque alia forma existente in materia, & non dependet a materia secundum esse, ideo etiam habet virtutem totaliter supergredientem materiam corporalem, & hæc virtus dicitur intellectus, qui licet sit virtus, & accidens formæ existentis in materia, ipse tamẽ esse suum alicui parti materiæ non communicat.

Nota ordinem formarum.

Magnes quã virtutem habeat.

Sed occurit dubium. Nam secundũ istam declarationẽ, virtus animæ esset simplicior, & immaterialior ipsa animæ essentia, cum ipsa sit vnita materiæ illiq; det esse, intellectus autem sit separatus.

Dubitatio soluta à D. Tho. p.p.76 articulo 1.

Respondetur primo, ꝙ anima intellectiua, & si sit forma corporis, eius tamen capacitatem excedit, eo quòd maior est animæ nobilitas, quam capacitas materiæ. Vnde anima per esse suũ primo existit, et illud corpori, posterius natura communicat, id quod alijs formis non conuenit. Prius secundũ naturã dãt esse cõposito, quã ipse existãt.

Dicitur

Dicitur secundo ꝙ consequentia est falsa, tam prima quam secunda. Tum quia anima non sic est forma materiæ, quod existat per esse compositi, & nõ per esse suum. Tum quia intellectus est virtus animæ, non secundum ꝙ est forma materiæ sed secundum, ꝙ materiæ capacitatem excedit, & sic comparando adinuicem animam scilicet secundũ quòd excedit materiam, et intellectũ, intellectus anima immaterialior nõ inuenitur.

Intellectus est potentia animæ.

Potest secundo responderi, ꝙ nullum inconueniens est intellectum esse, et abstractiorem, & immaterialiorem ipsa anima. Nam nõ arguit hoc intellectũ anima nobiliorẽ simpliciorẽ esse, cum hanc immaterialitatem & abstractionem originaliter ab anima habeat. Nisi enim talis esset forma, quæ materia non comprehenditur, nullam haberet potentiã, quæ organo corporali affixa non esset. Sed arguit intellectũ in hoc tantum, scilicet in immaterialitate, & in abstractione animam excedere.

Vide 2. contra gentes Authorem cap. 69.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Soluuntur rationes principales.

Ad primum dicitur, ꝙ forma intelligibilis alicuius potest dici dupliciter. Vno modo, quia est propria sibi, et adequata, ab eius phantasmate causata, & tunc negatur falsitas consequentis, non est enim mens philosophi, ꝙ intellectus sit receptiuus omnium formarum materialium, & specierum quæ sint adequatę species illarum rerum, immo dicit ꝙ nulla forma habet talem speciem in intellectu, sed cognoscitur per speciẽ totius. Alio modo, quia est species alicuius, cuius ipsum est pars, vel quia per eam aliquo modo cognoscitur, & sic negatur consequentia, & dicitur ꝙ nullũ est inconueniens si idem suijpsius talem recipiat speciẽ, intellectus enim recipit speciẽ hominis, qua partes etiã hominis cognoscit, & etiam seipsum.

Ad secundum dicitur ꝙ aliquid esse per accidens extensum, contingit dupliciter. Vno modo, quia est in subiecto quanto, & extenso, licet ipsum non extendatur. Alio modo quia extenditur ad extensionem alicuius, sicut albedo ad extensionem parietis. Si primo modo accipiatur, nullum est inconueniens animam esse per accidens quantam & extensam. Si vero secundo modo negatur consequentia.

Extensũ per accidens dupliciter dicitur.

Ad primam probationẽ dicitur primo ꝙ argumentum hoc, supponere videtur duo falsa. Quorum vnum est, ꝙ compositum non addat aliquid supra partes. Alterum est ꝙ anima sit pars integralis compositi.

Nota doctrinam Authoris hic.

Dicitur secundo ꝙ subiectum figurę hominis est compositum ex anima & corpore vt est quantum. Sed non valet: ergo anima est subiectum figuræ hominis, anima enim est pars essentialis hominis, non autem pars integralis.

Ad secundam dicitur primo, ꝙ non est inconueniens idem moueri, & quiescere per accidens, sicut idem mouetur contrarijs motibus, existẽs enim in naui deorsum mota, potest econuerso sursum in naui ipsa moueri.

Dicitur secundo ꝙ consequentia est falsa. Ad probationem dicitur, ꝙ forma non mouetur aut quiescit ad quietẽ partium, sed ad motum, & quietem totius, eo ꝙ totum est eius primum adequatum subiectum, non autem pars.

Ad tertiam negatur consequentia. Ad probationem dicitur ꝙ anima non informat corpus quãtum ad intellectũ: immo intellectus consequitur illam, inquantum materiæ capacitatẽ excedit.

Quomodo anima non informat corpus.

Dicitur secundo quod recipere speciem indiuidualiter cõtingit dupliciter. Vno modo quia species habet esse indiuidualiter in ipso secundum substantiam suam. Alio modo, quia secundum quod recipitur in illo indiuidualiter repræsentat. Primo modo negatur falsitas cõsequentis. Secundo modo negatur cõsequentia. Species enim in intellectu est indiuidua representat tamen vniuersaliter.

Ad quartum negatur falsitas consequentis. Ad probationẽ negatur antecedẽs si vniuersaliter accipiatur, sed bene est verum de completis in specie, & de his quæ primo & directe intelliguntur, intellectus autem non directe, sed per reflexionem intelligitur.

Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, quod licet essentia animę sit in qualibet parte corporis, secundum tamen alium & aliũ modum in diuersis partibus inuenitur, diuersimode potentiæ ipsam cõsequuntur, secundum enim potentiam uisiuam est in oculo, secundum auditiuã in timpano auris, & sic de alijs.

Dicitur secundo quod intellectus immediate est in essentia animæ, non inquantum est forma corporis, vt supra dictum est, sed secundum quod capacitatem corporis excedit.

Vbicunque est intellectus illud intelligit; quo modo intelligendũ est.

Dicitur tertio quòd illa propositio est falsa vbicunque est intellectus illud intelligit, sed verum est, quòd vbi est tanquam in proprio, & adequato subiecto compositum ex illo subiecto, & anima intelligit, et quia corpus est adequatum subiectum animæ, non autẽ manus, ideo compositum est anima et corpore quod ex homo intelligit, non autem compositum ex anima & manu.

Ad sextum dicitur, quod educi de potentia materiæ potest dupliciter accipi. Vno modo prout dictum, est quod forma quæ prius erat in potentia in materia dependere in actu à materia secundum esse, & secundum operationem et in illam ab agente naturali introduci, & tunc negatur maior, habet enim tãtum veritatem in formis, quarum totum esse est in vnione ad materiam. Alio modo potest intelligi, vt sit idem quòd formam prius non fuisse in materia, & postmodum esse ibi actu et tunc minor est falsa, secundũ enim philosophum, tam anima intellectiua quã vegetatiua, & sensitiua præexistunt potentia in materia. In lib. de generatione Animalium 2. cap.

Ad septimum concesso præsupposito, negatur falsitas consequentis, loquendo de vegetatiuo, & sensitiuo secundum quòd sunt in homine. Nec hoc est contra mentem philosophi. Ipse enim, vult quòd sicut in figuris id quod est potentia; in eo quo consequenter, ita est etiam de animatis, sicut enim in tetragono trigonum continetur, ita in sensitiuo continetur vegetatiuum, & in intellectiuo sensitiuum, & ideo cum sint in homine, ab extrinseco sicut intellectiuum sunt producta. Sed si considerentur sensitiuum, & vegetatiuum seorsum ab intellectiuo, tũc intellectiuum est ab extrinseco, nõ autem sensitiuum, & vegetatiuum. Tex. 31.

ADDI.

Lege Aug. Suessand libro de intellectu.

QVia hæc quæstio luculenter tractatur hic ab Autore nõ oportet aliud addere, nisi remittere lectorem (si latius voluerit scire opiniones horum philosophorum) ad Augustinum Niphum in quinto commen. Auerr. huius tertij, & in 36. inquibus fusius videbit opinionem Alex. de triplici illo intellectu scilicet intellectu agente, quem voluit

voluit esse Deum, & de intellectu possibili, quem vocat præparationem quandam animæ ad recipiendum influxum à Deo, quo mediante suscipit speciem intelligibilem, & sic efficitur intellectus in habitu, & vtatur contra istam opinionem rationibus quibus
2. cont. gent. cap. 62. vtitur D. Thom. habebit etiam opinionem diuini Platonis asserentis, animam esse velut nautam in naui respectu hominis, & intellectum esse potentiam inorganicam, contra
q 88. p. 101. quam disputat D. Thom. p. p. reperiet, adhuc latius opinionem Auempace, Albumazar, & multorum aliorum Arabum asserentium intellectum esse virtutem immaginatiuam, in qua recipiuntur phantasmata sensibilia, aduersus quos disputat pluribus ra-
2. cont. gét. cap. 67. tionibus D. Dhom. de opinione Themistii, & Theophrasti asserentium intellectum esse substantiam separatam, vt Quidam eis imponunt, vel vt Aliqui asserunt eos posuisse animam esse vnā in omnibus hominibus eternam, & immortalem, & esse compositam ex dupplici parte, vna quæ est vt materia, & dicitur intellectus posibilis, altera vt forma,
Tract. 2. c. 12. & dicitur intellectus agens (lege tu diligens lector Albertum in hoc 3. de anima) & videbis quoque opinionem Ammonij simplicij & Philoponi, de opinione Galeni, as-
Cap. 63. serentis Animam esse complexionem, lege D. Dho. 2. cont. gen. reperies quoque opinionem Dinarchi vt ait Gregorius Nissenus, & Emp. qui voluerunt animam esse quandam armoniam sonorū contrariorum, exquibus componuntur corpora animata, & de-
2. cont. gent. cap. 64. facili refellere potes illos, rationibus D. Tho. quibus rationibus, & alijs quas addit D. Tho. poteris impugnare etiam opinionem Leucippi asserentis intellectum non differre à
Cap. 66. sensu, quæ opinio est rudior alijs cum sensus reperiatur in omnibus Animalibus, intellectus tantum in homine, de errore Auerr. quē multi Auerroiste sectantur vide D. Tho.
Cap. 59. eodem lib. 2. cont. gentes & p. p. summe suæ Theologiæ, & in opusculo contr. Auerroi-
Quæst. 76. ar. 1. stas, & conclude cum D. Tho. & ipsa veritate, intellectum possibilem esse vnam ex facultatibus, & potentijs animæ, quæ facultas est in potentia ad recipiendas species à phantasmatibus, mediante alia virtute, & facultate, quæ vocatur intellectus agens, & anima ipsa rationalis est forma informans corpus hominis incipiens simul eum eo, & rema-
Quolibet 12. ar. 10. opusc. 3 cap. 8. nens post, hanc veritatem reperies multis in locis apud D. Tho. & agnosces, quomodo intellectus possibilis dicitur impassibilis, quia non patitur passione corruptiua, dicitur immixtus quia non est virtus organica, dicitur separatus, quia non est actus corporis, & hæc noluerunt intelligere phlosophi propterea inciderunt in varios errores.

QVÆSTIO. VI.

Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu, per speciem intelligibilem.

Sed intellectus cum intelligat aliquod ualde intelligibile, non minus intelligit infirma &c. Tex. VII.

2. cōt. gent. cap. 82 vide quō intellectus intelligit se, & est pura potentia ingenere intelligibilium q. 7.

QVAERITVR Sexto. Vtrū intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu per speciem intelligibilem. Et videtur quòd non.

Primo. Omne quod cognoscitur ab intellectu, continetur sub obiecto proportionato intellectus. Sed intellectus non continetur sub suo obiecto proportionato: ergo. consequentia nota cū maiori. Minor vero probatur. Obiectum proportionatum intellectus nostri, est quidditas rei materialis, vt dicetur inferius, Sed intellectus non est quidditas rei

tas rei materialis: ergo non continetur sub obiecto proportionato intellectus.

Secundo. Si cognosceret se, aut se cognosceret cognitione quę sit idem cũ essentia sua, aut cognitione quæ sit ab essentia sua distincta. Non primo mo do, quia vt dicit Commen. Intellectus differt à substantijs separatis, quia illæ intelligunt se per essentiam suam, non autẽ intellectus. Nõ etiã: secũdo quia tunc idem esset mouens & motum. Intellectus enim causaret intellectionem, & reciperet illam: ergo nullo modo potest se intelligere.

Commen. 8.

Tertio. Cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti, sed intellectus non est denudatus à seipso: ergo nõ cognoscit seipsum.

Ar. 1. de afa. Tex. 4.

Quarto. Omne quod cognoscitur per speciem sui cognoscitur, sed intellectus non habet speciem sui, quia non habet phantasma: ergo &c.

Respondeo. In ista quæstione duo sacienda sunt. Primo ponetur vna opinio & improbabitur. Secundo ponentur conclusiones.

Series obseruãda in hac disputatione.

Quantum ad primum est quorũdã opinio, ꝙ intellectus possibilis potest seipsum intelligere per speciẽ propriã elicitam, sed non à phantasmate depẽdentem. Quam opionem probant sic. Intellectus est nobilior virtute cogitatiue, sed uirtus cogitatiua ex specie formæ sensate potest elicere speciem formæ non sensate, vt speciem amoris vel filiationis &c. ergo multo magis intellectus poterit elicere ex notitia propriæ operationis, speciem sue essentie representatiuam.

Sed contra hoc instatur sic. Potentia eliciens speciem ex suo obiecto, elicit species representatiuas eorũ quę sunt in obiecto, non autem aliorum, sicut patet de cogitatiua, quę elicit intentionem filiationis ex phantasmate alicuius, qui vere est filius, & intentionẽ inimicitię ex eo, ꝙ vere est inimicus, vel saltem reputatur inimicus. Sed actus intellectus non est uere intellectus ergo ex actu intellectus, intellectus speciem sui representatiuam non elicit. Conceditur tamẽ ꝙ ex actu cognoscẽdi quo intellectus seipsum intelligit potest in intellectu relinqui quidam habitus, quo poterit faciliter intellectus à se cognosci, sicut ex actu demonstrandi, relinquitur habitus scientie.

Inpugnatur opinio Aureoli.

Ad rationem dicitur ꝙ consequentia non valet. Cogitatiua enim non elicit speciem representatiuam sui, vnde non sequitur, ꝙ intellectus possit elicere speciem sui, sed alicuius alterius. Item cogitatiua elicit intentiones eorũ quæ sunt in re sensibili, vnde hoc non debet argui ꝙ intellectus eliciat intentionem sui ex actu intelligendi, quia ipse non est formaliter in actu intelligendi.

Quantum ad secundum pro notitia conclusionum. Sciendum est primo, ꝙ vt superius dictum est, differentia est inter intellectum, & sensum, ꝙ sensus cum sit virtus affixa organo corporali, non potest reflecti supra se, neque supra actum suum, non enim visus videt se videre, nam sensus percipit secundùm immutationem organi materialis, materiale vero nõ potest seipsũ immutare. Intellectus autem, quia nõ est affixus organo corporali, potest reflecti supra se, & supra actum suum. Intelligit enim se intelligere.

Notandum primum.

Sciendum secũdo ꝙ inter cognoscẽs in actu, & cognitum in actu, oportet esse quandam similitudinẽ, immo unitatem, non quidem in esse naturæ, sed in esse

Inter cognoscens & cognitũ actu, oportet esse similitudinem.

in esse cognoscibili. Oportet enim cognoscens, & cognitũ conuenire in vna forma actu cognoscibili, Sicut visus in actu, & corpus visum in actu conueniunt in specie visibili, quæ est forma informans potentiam visiuam, & repræsentans corpus visum, & ideo si intellectus debet cognoscere seipsum, cũ secundum essentiam suam cõsideratus non sit actu intelligibilis à se, eo ꝙ sub suo proprio obiecto, idest sub quidditate materiali, nõ contineatur, oportet quòd per aliquid aliud fiat in actu, per quòd fit materialis quidditas in esse intelligibili.

In re existẽti duo reperiuntur.

Sciendum tertio, ꝙ sicut in re existẽte, sunt duo, scilicet esse eius, et quidditas siue essentia, ita duplex potest de re haberi cognitio, scilicet cognitio an est, & cognitio quid est, & ideo de intellectu quęstio moueri potest se cognoscere quantum ad an est, potest etiam moueri an possit se cognoscere quantũ ad quid est.

Cognitio duplex reflexa & directa: & quid vtraq.

Sciendum quarto, ꝙ duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Quę cognitiones, per similitudinem ad motum continuum, & reflexum nominantur. In motu enim continuo recto semper proceditur, & illud quod est terminus ad quem in actu, nõ fit terminus à quo, neq; terminus à quo in actu fit terminus ad quem. In motu autem reflexo terminus ad quem fit terminus à quo, vt motus qui fit super eandem lineam, & econuerso. Similiter ego cognitio directa est, quæ ex principio cognoscẽdi intellectus fertur in cognitũ, & res cognita quæ est terminus cognoscendi non efficitur principium cognoscendi id quo fuit cognita, neque illud principium efficitur terminus. Cognitio autem reflexa est illa in qua id quod fuit principiũ cognitionis efficitur terminus, & quod fuit terminus efficitur principium, sicut si per rationale intellecta risibilitate, per risibilitatem postmodum rationale à posteriori cognosceretur.

Istis suppositis respõdetur quinque conclusionibus. 1. Conclusio

Prima est. Intellectus põt seipsum intelligere. Probatur sic. Cognoscens actum, potest etiam cognoscere principium actus, sed intellectus cognoscit actum suum, dicit enim philosophus. 9. Ethi. c. 10. *Sentimus autem, quoniam sentimus, et intelligimus, quoniam intelligimus: ergo intellectus cognoscere se potest.*

Secunda conclusio. Intellectus non potest se cognoscere cognitione directa, sed tantum cognitione reflexa. 2. Conclusio *Probatur sic. Illa cognitio in qua quod fuit terminus efficitur principium, & quod fuit principiũ efficitur terminus est cognitio reflexa. Sed intellectus non potest se alio modo cognoscere: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Intellectus non potest se intelligere, nisi factus in actu per speciem alicuius obiecti prius ab ipso cogniti, & per ipsum ad sui cognitionem reuertens: ergo cognoscit se intellectus, dum id quod fuit terminus cognitionis, efficitur principium, & e conuerso.*

Tertia conclusio. Quantum ad intellectionem an est, intellectus cognoscit se inmediate per actum suum, qui est intelligere, hoc est, cognito actu suo immediate cognoscit se. Probatur. 3. Conclusio *Potentiæ cognoscuntur per actus suos. Sed intellectus est potentia animæ: ergo &c. consequentia nota cum minori ex supradictis. Maior vero est philosophi.* 2. Huius. Tex. 33.

Quarta

4 conclusio *Quarta conclusio. Intellectus quantum ad cognitionem quid est: per speciem intelligibilem immediate cognoscitur, idest cognita natura speciei intelligibilis cognoscit se quantũ ad quid est. Probatur. Sicut se habet materia in genere rerum sensibilium, ita intellectus in genere rerum intelligibilium. Sed materia quantum ad essentiam suã cognoscitur per formam. Cognoscitur enim materia per analogiam ad formã vt 1. Phy dicitur ergo & intellectus cognoscitur per formam suam, quæ est species intelligibilis. Hoc ergo modo secundum S. Tho. philosophi deuenerũt in cognitionem intellectus. Videntes.n. intellectum cognoscere quidditates, & naturas vniuersales cognouerunt spẽm intelligibilẽ esse immaterialem, si enim esset materialis, vniuersaliter repreſẽtare non posset. Ex immaterialitate vero talis speciei, cognouerunt intellectum non esse virtutem in materia, eo ꝙ immaterialiter recipit, & sic de alijs conditionibus intellectus.*

Tex. 69.

Vide D. Th. inde veritate q. 10. ar. 8.

q. 6. h. *Sed occurrit dubium, superius dictũ est. Actus sunt priores potentijs secundum rationem, & potentiæ specificantur per actus: ergo intellectus cum sit potentia, cognoscitur quantum ad quid est, immediate per actum suum cognitum, non autem per speciem intelligibilem.*

Respondetur ꝙ potentia, cum sit relatiuum secundum dici, potest dupliciter considerari. Vno modo inquantum potentia, idest vt dicit ordinem ad actũ & sic habet cognosci per actum. Alio modo absolute inquantum talis actus, & qualitas, & quantum ad conditiones sibi secundum hanc considerationẽ. conuenientes, & hoc modo potest aliter quã actus immediate cognosci.

Potentia vt sic habet p actũ cognosci, secus autem absolute considerata.

5 conclusio *Quinta conclusio. Intellectus non potest seipsum cognoscere per propriã speciem, sed tantum per speciem quidditatis materialis se cognoscit. Probatur. Omne quod habet speciem propriã in intellectu habet phantasma, ex quo species elicitur. Sed intellectus non habet phantasma, quia non est res materialis: ergo neque speciem, ergo &c. Tunc vltra. Non potest se cognoscere per speciem propriam, ergo per speciẽ sui obiecti, quæ est quidditas rei materialis. Non quidem quia illa species repræsentet intellectum, sed quia per illã exit in actum, & per reflexionem deuenit in cognitionem actus, & speciei, ex cuius natura consideratione se ipsum cognoscit.*

Soluuntur rationes aduersariorũ.

Ad rationes in oppositũ respõdetur. Ad primam quidem dicitur ꝙ si per obiectum proportionatum accipiatur obiectum primum formale, & adæquatum, negatur minor, & dicitur ꝙ tale obiectum non est quidditas rei materialis sed ens, vt dicitur in quæstione sequenti. Si autem per proportionatum accipiatur obiectum quod immediate, & perfecte ab intellectu nostro pro isto statu cognoscitur, tunc negatur maior. Nõ.n. oportet vt omne quod cognoscitur ab intellectu, contineatur sub hoc obiecto, sed sufficit quod contineatur sub obiecto formali primo, & adæquato.

Ad secundam dicitur ꝙ intelligit se intellectione distincta ab essentia.

Ad huius improbationẽ dicitur primo, ꝙ intellectus non est ille proprie, qui se intelligit, sed magis anima, quæ per ipsummet intellectum intelligit. Extenso tamen vocabulo potest dici intelligere se.

Dicitur secundo, ꝙ eo modo quo intellectus

tellectus dicitur intelligere, non est idẽ totaliter producens intellectionem, & eam recipiens. Nam producens intellectionem est intellectus informatus specie intelligibili, recipiens autem est intellectus solus. Vnde consequentia illa non valet, scilicet ꝙ idem esset totaliter mouens, & motum.

Producens intellectionẽ quis est.

Ad tertium dicitur primo ꝙ maior est falsa. Non enim omne cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti: alioquin nulla res cognosceret seipsam, sed bene verum est ꝙ recipiens debet esse denudatum a natura recepti.

Dicitur secũdo ꝙ admisso ꝙ illa propositio esset vera, esset intelligenda de cognito quod primo, & directe cognoscitur, quomodo non cognoscitur intellectus a se.

Ad quartum dicitur ꝙ maior est vera de his quæ primo & per se cognoscũtur, de alijs vero sufficit, ꝙ intellectus ex specie & cognitione aliorum deueniat in eorum cognitionem. Intellectus autem, non cognoscitur primo & per se: ideo sufficit, ꝙ per speciem, & cognitionem aliorum in sui cognitionem deueniat.

ADDI.

Tex. 4. p. p. q. 86. per totam.

CIrca hanc disputationem nota, ꝙ videtur esse motam contra tex. Ar. dicentis de intellectu, necesse est itaque quoniam omnia intelligit, immixtum esse; si ergo intellectus omnia intelligit: ergo intelligit seipsum quoniam qui omnia dicit nihil excludit vana ergo est dubitatio, num intellectus intelligat seipsum. Adde ꝙ cum intellectus possibilis sit quodam ens, oportet ꝙ contineatur sub ente vniuersaliter; quia omne particulare continetur sub vniuersali, & ens est suum obiectum, quod ipse intellectus possibilis intelligit: ergo sequitur necessario seipsum intelligere.

Opin. Auer. 36. commẽ. huius lib.

Nisi dicamus ꝙ Doctores tractant hoc quæsitum propter diuersas opiniones philosophorum, siquidem Aliqui posuerunt intellectum adæptum se intelligere per hoc, ꝙ intellectus agens est qui facit per abstractionem obiecta intelligibilia ex sensibilibus, & hæc intellectus possibilis intelligit, & quecunque intellectus agens abstrahit, intellectus possibilis intelligit, adeo ꝙ venerit status in quo intellectus possibilis acquisierit omnem scientiam, & tunc nominabitur adæptus, & intelliget intellectum agentem & omnes substantias separatas, & seipsum, & hæc erit summa beatitudo sua, quam opinionem reputat D. Tho. esse fabulosam. Alia opinio fuit Plotini asserentis ꝙ intellectus possibilis magis intelligit seipsum quam alia, quia alia intelligit per species, & non per seipsa, ipse autem intelligit se per suam substantiam, cum sit semper sibi ipsi præsens. Alij vero econtra dixerunt, ꝙ intellectus cognoscit se per suam speciem quia quãdo cognoscit aliqua, fit actu per speciem illorum, & postea format aliam speciem de se, & per illam se cognoscit. Alij vero docuerunt ꝙ bene intellectus intelligit se, sed quodamodo accidentali, quoniam quando intelligit res ad extra fit vnum cum eis accidentaliter, & non essentialiter, & sic intelligendo ipsas res intelligit etiam se, cum sit vnum cum illis rebus intelligibilibus. Quidam Alij dicunt ꝙ intellectus nullo pacto potest se intelligere, quia tunc intelligeret etiam suam operationem, quam tamen apprehendere non potest, siquidem intellectus se habet ad operationem suam sicuti sensus ad sensationem per conuenientem similitudinem; sed sensus non potest sentire suam sensationem, vt docuit Ar. in fine 2. lib. de Anima, igitur &c. Adde etiam quod intellectus illud tantum intelligere potest, quod est sensibile, cum sine phantasmate nihil intelligat, phantasma est rei sensibilis, sed operatio intellectus, & ipsemet intellectus non sunt sensibilia: igitur &c. Videmus etiam, quod illud intelligit noster intellectus, quod agit in ipsum cum intelligere sit pati ab ipso intelligibili, sed operatio intellectus, & ipse intellectus non agit eum, quia accidens non agit in suum subiectum, vel idem in seipsum, ex quibus sequi-

p. p. q. 88. Opinio Plotoni.

Opinio Alfarabij lib. de intellect.

Opinio Aleṡand.

Opinio Martiani Græci.

Tex. 10. huius lib.

Tex. 19. huius.

Soluuntur rationes Mariani.

tur, ꝙ intellectus seipsum intelligere non potest. sed hi allucinantur valde, quia sensus si non percipit suam sensationem, hoc ideo est quia est virtus organica, intellectus vero, est inorganicus, impassibilis, & immixtus, & licet intellectio non sit sensibilis per se, habet tamen habitudinem ad sensibile per se, nempe ad illud, a quo causatur in intellectu. (quandoquidem omne causatum habet habitudinem ad suam causam) & hoc sufficit, intelligere quoque dicimus, ꝙ est essentialiter agere, & non pati, quoniam solus intellectus producit intellectionem, sed non per seipsum præcise, sed mediante specie intelligibili, per quam veluti per formam suam constituitur in actu primo, vt potentia cognoscitiua est, & sic tactus in potentia accidentali, reducit se ad actum secundum; est ergo intelligere essentialiter agere & pati antecedenter, & concomitanter, ex quo sequitur ꝙ intellectus intelligit se, sed non per se primo, & directe, sed indirecte ex cognitione aliorum, & dum intellectus intelligit se, & ea quæ in ipso sunt, hoc non facit per aliam speciem, sed tantum per illam quam suscepit ab extrinseco obiecto, & hoc tenemus ad mentem D. Tho. nec eodem actu, quo cognoscit obiectum, cognoscit se, vel suum intelligere, sed alio qui reflexus dicitur, nec habemus pro inconuenienti dari processum in infinitum in his actibus.

Intelligere quomodo dicatur agere essentialiter, & pati antecedenter.

Tex. 4. huius

Primam rationem principalem. Aliqui soluunt dicendo, ꝙ quando dixit Ar. intellectus omnia intelligit, voluit innuere omnes formas materiales, quæ responsio stare non potest, quia verbum illud omnia, accipitur vniuersaliter pro omnibus entibus, quia si pro formis materialibus tantum staret, tunc non cognosceret seipsum, & actum suum, cuius oppositum ostensum est: est ergo germanus sensus verborum Ar. ꝙ intellectus secundum aptitudinem omnia intelligit, quoniam est aptus natus omnia intelligere, licet non eodem modo. Alia ratio facit pro nobis, quia cum nullum ens sit ignotum naturaliter, oportet ipsum intellectum omnia cognoscere, licet non æqualiter, vt dictum est, de quibus omnibus. Vide 2. cont. gent. vbi inuenies quomodo intellectus se intelligit secundum modum suæ naturæ, si altius perscrutari volueris quomodo differenter Deus agnoscat se, & Angelus intelligat seipsum per suam substantiam, & Anima separata etiam se, & alias animas agnoscat lege D. Tho. p. p. q. 14. ar. 2. & 3. & q. 55. art. 1. & q. 89. per totam & 4. sent. dist. 50. q. 1. ar. 1. & de ver. q. 19. ar. 1. & in q. de Anima art. 15. videbis abundantissimam doctrinam.

Quomodo intellectus omnia intelligit.

Cap. 72.

Differentia intelligentium.

QVAESTIO VII.

Vtrum quidditas rei materialis, sit obiectum intellectus.

Cum autem sic singula factus est, ut sciens dicitur qui est secundum actum &c. Tex. VIII.

Caiet. Card. in lib. de ente & essentia in prologo.

Vaeritvr Septimo. Vtrum quidditas rei materialis, sit obiectum intellectus. Et videtur ꝙ non.

Primo. Obiectum intellectus, non debet esse minoris ambitus obiecto scientiæ acquisitæ per intellectum. Sed quidditas materialis est minoris ambitus obiecto scientiæ acquisitæ per intellectum: ergo non est obiectũ intellectus, consequentia nota, & maior probatur. Si esset minoris ambitus, tunc intellectus cognosceret ea quæ nõ continentur sub suo obiecto: cum omne obiectum scientiæ ab eo acquisitæ cognoscat: hoc est impossibile: ergo &c. Minor etiam probatur. Obiectum methaphysicæ est ens commune: & hoc est vniuersalius quidditate materiali: ergo &c.

Quidditas materialis est minor obiecto scientiæ Metaphysicę.

Secundo. Si quidditas materialis esset

esset obiectum intellectus, sequeretur, quòd res quanto esset materialior tanto perfectiori modo intelligeretur, sicut quanto aliquid est magis coloratũ, tanto magis uidetur, sed hoc est falsũ. Nam omne ꝙ intelligitur inquantum est a materia abstractum intelligitur, & consequẽter quanto magis erit abstractum, tanto magis intelligitur.

Tertio. Aut quidditas materialis, est obiectum intellectus secundũ, quòd est coniuncta conditionibus materialibus, aut secundum ꝙ est a conditionibus materialibus abstracta. Si primo modo, cũ quidditas materialis inquantum coniuncta cõditionibus materialibus sit singularis, obiectum intellectus erit singulare. Si autem secundo modo, cum vt sic habeat tantum esse obiectiuum in intellectu, erit ens rationis, et per cõsequens obiectum intellectus, erit ens rationis.

Quarto. Obiectum intellectus causat speciem intelligibilem in intellectu Sed quidditas materialis non potest eã causare: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus est virtus
Tex. 5. *passiua, vt dicitur 3. de anima. Minor probatur, Aut enim causaret illã speciem quidditas particularis, aut vniuersalis. Non particularis, quia illa species representat vniuersaliter, Nõ etiã vniuersalis, quia quidditas non est vniuersalis extra intellectũ ergo: &c.*

Quinto. Nulla potentia potest eleuari vltra suum obiectum, Sed intellectus eleuatur supra quidditatem materialem, quia eleuatur ad cognoscendũ substantias separatas: ergo &c.

Sexto. Illud est proportionatũ obiectum intellectus quod primo ab intellectu cognoscitur. Sed accidens est huiusmodi, nõ autem quidditas materialis: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Illud primo cognoscitur, quod primo reprę sentatur per speciem intelligibilẽ Sed accidẽs primo representatur ergo etc. Probatur minor. Species primo reprę sentat id, a quo causatur. Sed a phantasmate, quod est accidens, & repræsentatiuum accidentis: ergo &c.

Confirmatur ista ratio. Quia vt dicitur 1. de anima. Accidentia magnã partem conferũt ad cognoscendũ quod quid est: ergo prius cognoscitur accidẽs quàm quidditas rei materialis. Tex. 11.

Rñdeo. Ad euidentiã huius qõnis:

Sciendum primo, ꝙ aliter de obiecto huius potẽtiæ, quã de obiectis aliarum potentiarum est loquendum: Aliæ enim potentiæ, quia semper sunt potentiæ organis corporalibus affixę, unum tantum essendi modum habent, & ideo semper habent eundem modum cognoscendi. Semper enim visus videt per medium extrinsecum diaphanum, & sic de alijs. Intellectus autẽ nunc vnũ modum essendi, scilicet in corpore, nũc autem alium modum essendi habet, scilicet sine corpore, ideo, & illi diuersi modi cognoscendi, possunt conuenire. Diuersitas obiectorũ.

Sciendũ secundo ꝙ quia intellectus est virtus immaterialis, sensus autem virtus materialis, aliud esse obiectum materiale sensus oportet, & aliud materiale obiectum intellectus, oportet, enim obiectum sensus, esse materiale, & singulare, obiectum autem materiale intellectus oportet esse aliquo modo abstractum, a materia & vniuersale, non tamen quodlibet vniuersale, sed vniuersale ipsi intellectui pro isto statu proportionatum, de alio autem statu cum erit a corpore separatus non est hic sermo. Intellectus est potentia inorganica.

Quidditas mater alis triplex.

Sciendum tertio ꝙ quidditas rei materialis potest accipi tripliciter. Vno modo pro omni natura, quæ in materia esse habet, siue sit accidens, siue forma substantialis, siue quodcunque aliud. Alio modo pro natura determinata, et indiuiduata, Tertio pro essentia rei compositæ ex materia, & forma absolute, cuius phantasma haberi potest.

Quadruplex est obiectū potentiæ, & quid vnum quodque.

Sciendum quarto, quòd quadruplex est obiectum potentiæ, scilicet formale quod, formale quo, materiale, et accidentale. Obiectum formale quod, est id sub cuius ratione obiectum refertur ad potentiam, & quod adequate, & inquatnum huiusmodi attingitur a potentia, sicut color in visu. Obiectū formale quo est aliquid extrinsecum, quo obiectum attingitur a potentia, & sine quo non potest attingi, sicut lux in visu. Obiectum materiale est id in quo saluatur obiectum formale quod, sicut albedo in visu in qua saluatur color. Obiectum accidentale est quòd accidit obiecto formali, sicut Sortes accidit colorato.

Ens est obiectum quod formale intellectus nostri.

Istis suppositis dicitur primo quòd ens est obiectum formale quod, intellectus nostri, & probatur sic.

Id sub cuius ratione omnia alia cognoscuntur ab intellectu, & quod adequate, & in quantum huiusmodi apprehenditur ab intellectu est obiectum formale quod intellectus. Sed ens est huiusmodi: ergo etc. Minor probatur, quia omnia quę apprehēduntur ab intellectu cognoscuntur inquantum sunt in actu, vt dicitur 9. Metha.

Tex. 10.

Item omne ens est aliquo modo cognoscibile ab intellectu, & omne quod cognoscitur ab ipso est ens.

Dubium.

Sed occurrit dubium. Nam etiam non ens cognoscitur ab intellectu: ergo ens non est obiectum adequatum.

Respondetur, ꝙ non ens inquantum cognoscitur est aliquo modo ens, saltem enim habet esse apprehensum aut imaginatum.

Dicitur secūdo ꝙ obiectum materiale intellectus absolute loquēdo de obiecto intellectus est omnis quidditas, & natura. Patet quia omnis natura & essentia participat rationem entis, ideo qualibet res est obiectum materiale intellectus.

Quid obiectum materiale intellectus.

Dicitur tertio ꝙ obiectum materiale intellectus proportionatum illi pro isto statu est quidditas rei materialis, accipiendo quidditatem rei materialis pro quidditate rei compositę ex materia et forma. Hanc autem conclusionem sic intelligo, non ꝙ quidditas materialis sit obiectum adæquatum intellectus, ita ꝙ non possit aliquid intelligere, nisi quidditatem materialem, sed ꝙ est obiectū connaturale intellectus, & perfecte immediateq; cognoscibile ab ipso, per quod in aliorum cognitionem deuenit.

Ista conclusio probatur sic. Obiectū materiale proportionatum intellectui est id, ad quod intellectus est in potentia naturali. Nam intellectus est potētia passiua. Sed est in potentia naturali tantum ad quidditates materiales: ergo &c. Probatur minor. Potētia passiua est in potentia naturali ad ea tantum, in qua suum proprium actiuum potest. Sed intellectus agens est propriū actiuum respectu intellectus possibilis, & ille facit intelligibilia in actu tantū quidditates materiales: ergo &c.

Quilibet cognitio quomodo fit suscipienda.

Secundo. Cognitio cuiuslibet rei est secundum modum cognoscentis, Sed anima intellectiua est forma in materia ergo sua materialis cognitio debet esse formarum, quæ sunt in materia, secundum

dum tamen ꝙ aliquo modo astracta sũt a materia. Consequentia nota cum minori. Maior vero probatur. Cognitio est secundum ꝙ cognitum est in cognoscente. Sed cognitum est in cognoscente secundum modum cognoscentis: ergo cognitio est secundum modum cognoscentis.

Ad hanc rationem posset aliquis dicere, ꝙ non oportet obiectum secundũ modum essendi esse proportionatum cognoscenti, alioquin imperfectum nunquam cognosceret perfectius, & inferior intelligentia non cognosceret superiorem.

Respõdetur & dicitur primo ꝙ obiectum & cognoscens non debent proportionari secundum quemcunque modum essendi, sed sufficit ꝙ sit idem modus essendi in genere.

Triplex genus essendi substantiarum intellectualium. Dicitur secũdo ꝙ est tantum triplex genus essendi substãtiarum intellectualium. Primus est animæ humanæ, quę est forma in materia. Secundus est substantiarum separatarum, quarum esse distinguitur ab essentia. Tertius est primæ substantię quæ est Deus: cuius esse est idem ꝙ essentia.

Dicitur tertio, ꝙ consequentia non valet. Nam imperfectum potest esse eiusdem generis essendi cum perfecto, & omnes substantiæ separatę in vno modo essendi conueniunt. Quælibet.n. est substantia a materia prorsus abstracta, cuius esse ab eius essentia est distinctum.

Verum est obiectũ accidentale. Dicitur quarto principaliter ad quęstionem ꝙ verum uno modo est obiectũ intellectus accidentale. Alio vero modo est obiectum per se. Si enim consideretur in ratione eius quod intelligitur, est obiectum accidentale. concomitatur enim omne intelligibile inquantũ intelligitur, non enim potest ens intelligi nisi intellectui conformetur in quo consistit ratio veri, & ideo intellecto quocunque ente intelligitur verum per accidens, sicut viso colore per accidẽs videtur Sor. Si vero consideretur ratione obiecti quo, sic est obiectum per se, nihil enim intelligitur, nisi ei intellectus assimiletur per speciem, & in hoc consistit ratio veri, & ideo verum est quo aliquid est intelligibile.

Solutio rationum quę adducebantur in contrarium veritatis. Ad rationes ĩ oppositũ respõdetur:

Ad primum dicitur primo ꝙ obiectum formale adęquatum nõ debet esse minoris ambitus obiecto scientię acquisitæ, sed bene obiectum materiale proportionatum, vt est quidditas materialis, minoris ambitus esse potest.

Dicitur secundo ꝙ non oportet omnẽ scientiam esse de obiecto connaturali, & immediate cognoscibili ab intellectu, immo potest etiam esse de obiecto secundario per reflexionem cognito, sicut est scientia de anima.

Dicitur tertio ꝙ nulla scientia, neq; etiam Metaphysica est de obiecto vniuersaliori, quam sit obiectum formale adæquatum intellectus, immo ens, qđ est obiectum formale intellectus, est vniuersalius obiecto Metaphysicæ. Obiectum enim Metaphysicæ est ens reale, obiectum autem intellectus est ens cõmune enti reali & enti rationis. Quid est obiectum metaphysicæ.

Ad secundum dicitur primo ꝙ non oportet quanto aliquid magis participat rationem obiecti materialis, tanto perfectiori modo cognoscatur a potentia. sed inter obiecta materialia proportionata quanto aliquid magis participat de obiecto formali, tanto est magis cognoscibile. Modo quidditas materialis non est obiectum formale, vt dictum est, vnde ratio non sequitur. In corpore quæst.

Potest

Potest secundo dici, ꝙ illa consequentia potest habere duplicem sensū. Vnus est ꝙ quāto res esset materialior, idest magis immergeretur materiæ, & conditionibus immaterialibus indiuidualibus, tanto perfectiori modo cognosceretur, & tūc negatur, quidditas enim materialis non est obiectum intellectus secundum ꝙ est coniuncta conditionibus indiuiduantibus, Alius sensus potest esse, ꝙ quanto res est materialior idest quanto forma quidditatis minus dominatur materiæ, sicut in quidditate plantæ inuenitur, quæ minus materiæ, quam forma quidditatis hominis dominatur, tanto perfectiori modo ab intellectu nostro cognoscitur, & tunc negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur ꝙ ununquodque intelligitur ab intellectu nostro per abstractionem a materia particulari, nō autem a materia vniuersali.

Ad tertium dicitur, ꝙ est obiectum intellectus, vt est abstracta a conditionibus particularis.

Quidditas abstracta duo dicit.

Ad improbationem dicitur primo, quòd cum dico quidditatem abstractā, dico duo, scilicet ipsam naturam, & esse abstractū eius, ipsa natura est ens reale, esse autem abstractum est ens rationis.

Dicitur secundo ꝙ illa natura cui attribuitur esse abstractum, est obiectum intellectus, non autē ipsum esse abstractum, sed est cōditio sine qua, ipsa qdditas non est obiectum.

Dicitur tertio ꝙ illa cōsequentia est falsa, scilicet ꝙ obiectum intellectus esset ens rationis sed bene sequitur, quòd obiectum intellectus secūdum quòd enti rationis substat, obiectum esset intellectus.

Ad probationem cum dicitur quòd habet tantum esse obiectiuum vt sic. Dicitur, ꝙ nō omne illud est ens rationis quòd sub vna conditione consideratum habet tantū esse obiectiue in intellectu, sed illud ꝙ absolute nullum habet esse, nisi obiectiuū in intellectu. Modo dicitur, ꝙ licet quidditas vt abstracta habeat tantum esse obiectum in intellectu, absolute tamen in particularibus esse reale habet.

Ad quartum negatur minor.

Quæ est causa speciei intelligibilis.

Ad probationem dicitur quòd habens quidditatem sine particulare, scilicet phantasma, simul cum intellectu agente, illam speciem causat, sed ratio causandi est natura. Ad huius improbationē dicitur, ꝙ licet illa species vniuersaliter repræsentet, instrumentaliter tamen a re particulari causari potest, quando præsertim natura vniuersalis quę sibi ratio sit causandi; intellectus autem agens in causando speciem, principalis agentis rationem habet.

Ad quintum dicitur quòd maior est vera de obiecto formali, non autem de obiecto materiali proportionato: modo quidditas materialis, non est obiectum formale: sed ens.

Ad probationem negatur etiam minor. Ad cuius probationem dicitur ꝙ species repræsentat non omne illud a quo causata est, sed obiectum.

Dicitur secundo ꝙ species non repręsentat phantasma, sed naturam in phātasmate latitantem, & licet phantasma causet illam speciem, sua tamen singularitas non est sibi ratio causandi, sed natura vniuersalis implicite in phātasmate contenta.

Species intelligibilis quid repræsentat.

Dicitur tertio ꝙ species intelligibilis non repræsentat id immediate a quo causata est quocunque modo, sed id qđ fuit

fuit ratio causandi, & quia ipsa quidditas sine conditionibus indiuiduantibus est phantasmati ratio causandi talẽ speciem, ideo species ipsam quidditatẽ primo repræsentat.

Ad confirmationẽ patet quid sit dicendum ex his quæ dicta sunt quomodo enim accidentia ad cognoscendum quodquid est conferant ibi est ostensum & declaratum. q. 4. 2. de aïa

ADDI.

Disputatio de cognitio ne substantiarum separatarum. QVia in arg. quinto fit sermo de cognitione substantiarũ separatarũ, non erit inutile, aliqua dicere hic de ipsis, quamquam in disp. 3. super 2. Metaph. latius dispu tauimus aduersus Ant. Andr. est tamen sciendum, ꝙ inter Græcos, Arabes, & Latinos, fuit varia sententia, quomodo intelligentiæ pro hoc statu a viatore cognosci possunt, In Opinio Themist. ter alios fuit Themist. ponens intellectum, tam agentem, quam possibilem, separatum, & æternum, & coniungi nobis per cognitionem phantasmatum, & cum fuerit perfecte coniunctus, tunc intelliget intellectum agentem, & ceteras substantias separatas, ratio sua est, quia difficilius est abstrahere quidditatem, & eam cognoscere, quam cognoscere, & non abstrahere, cum difficilius sit facere duo, quam vnum tantum: At intellectus noster abstrahit quidditatem a substantijs materialibus, & eam cognoscit: ergo multo ma Opinio Alexand. gis, cognoscit substantias separatas, quæ sunt quidditates abstractæ ex seipsis. Alex. vt dictum est, posuit intellectum nostrum esse præparationem ad recipiendas species intelligibiles per quas coniungitur cum intellectu agente, quem dixit esse Deum, & cum perfecte fuerit ei coniũctus, intelliget ipsum, & ceteras substantias separatas, Ratio sua erat, omne generabile cum peruenerit ad finem, & complementum sue generationis, etiã peruenit ad completam operationem, sed intellectus possibilis noster est generabilis, & corruptibilis: ergo cum peruenerit ad complementum sue generationis, scilicet acquisitis omnibus intelligibilibus, poterit perfecte exercere suam operationem, quæ erit co Opinio Auẽpace Hisp. gnoscere Deum, & cetera abstracta quidditatiue. Auemp. Magister Auer. docebat intellectum nostrum possibilem esse organicum, sed per abstractionem phantasmatum, perueniet ad cognoscendum substantias separatas quidditatiue, quandoquidem enim intellectus cognoscit quidditatem aliquam abstractam ab aliquo indiuiduo, vel specie, vel genere, quæritur num illa quidditas habeat quidditatem aliam, vel non, si habet, iterum potest abstrahere aliam quidditatem, & cum non sit processus ad infinitum in quidditatibus, sequitur ꝙ possit cognoscere vltimas quidditates, quę sunt substantiæ separatæ. Opin. Auer. 3. de anima. Commen. 5. Auerr. asseruit intellectum nostrum possibilem adipisci omnia intelligibilia speculatiua, adeo ꝙ ei vnitur, & copulabitur intellectus agens, cum autem ipse intellectus possibilis fuerit in hoc statu, tunc erit intellectus adeptus, & cognoscet omnia, & erit perfecte beatus, ratio potissima est, quia si noster intellectus non intelligeret substantias separatas, tunc natura fecisset aliquod frustra, quia fecisset illud, quod est in se naturale Opinio Scoti. 1. sent. in prolo. q. 3. & 2. senten. dist. 6. & 2. Metaph. q. ter intellectum, non intellectum ab alio. Scotus voluit intellectum nostrum possibilẽ identificari cum anima nostra, & cognoscere substantias separatas quidditatiue, sed non secundum omnem gradum cognitionis quidditatiue, sed tantum per agregationem conceptum & prædicatorum quidditatiuorum, & inter alias rationes suas, hæc ẽ potissima, quia omnes homines natura scire desiderant: igitur magis scire magis desiderant: ergo maxime scire maxime desiderant; sed cognoscere substantias separatas quidditatiue, est maxime scire: ergo intellectus noster aliquando peruenerit ad hoc, quoniam Desideriũ naturale non est ad impossibile.

Opinio. D. Tho. p. p. q. 88. per totã 3. cont. gen. c. 41. de ente & essentia. ca. 4. Istis tamen non obstantibus tenet D. Tho. intellectum nostrum possibilem esse potentiam distinctam realiter ab anima, & nũquam neque in hoc statu, neque in alio, naturaliter adepturum quidditatiuam cognitionem abstractorum, quia intellectus nihil intelligit nisi per abstractionem a phantasmatibus; sed substantiæ separatæ quidditatiue non cadunt sub phantasmatibus, cum non cognoscantur, nisi per effectus, qui non

adæquant

adæquant ipsas: igitur male dicunt omnes quotquot sustinēt, ꝙ noster intellectus potest quidditatiue intelligere abstractas substantias: non discernendo inter hæc duo, ꝙ aliud est cognoscere quidditates intelligentiarum, & aliud cognoscere ipsas quidditatiue primum concedit D. Tho. quia cognoscimus, ꝙ intelligentia est substantia immaterialis, & immobilis, sed secundum negat, quia illo dato sequeretur nos posse cognoscere ipsas a prima potentia, vsque ad vltimum actum, hoc est cognoscere quidditatiue, cōprehendere vltimas differentias ipsarum, cum tamen non cognoscamus de eis nisi communia prædicata, quæ potius spectant ad quæstionem quia est, quam quid est ideo topice, non posterioristice possumus dicere ꝙ cognoscimus quidditatiue.

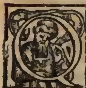
Hoc habito soluuntur omnia argumenta in contrarium, applicando ad ea. Nec te Theore. 76. Tex. 10. moueat, ꝙ asserit Zimmara D. Tho. cecinisse palinodiam 9. Metaph. vbi Ar. loquens de cognitione substantiarum simplicium inquit, ꝙ ignorantia talium non est vt cæcitas, cecitas enim est vt si intellectum non habeat quis, ex quibus verbis elicit Beatus Tho. ab ipsa veritate coactus, ꝙ secundum sententiam Ar. humanus intellectus potest pertingere ad intelligendum substantias simplices, ꝙ videtur Sub dubio reliquisse 3. de Tex. 36. anima, male ergo alibi negat. Sed allucinatur Zimmara in hac re, quandoquidem Ar. duas tetigit partes in quæst. mota 3. de anima, primam, num intellectus noster posset intelligere aliquod abstractorum, secundam, an possit intelligere quidditatiue, primam iam soluit 9. Metaph, secundam autem nunquam soluit, vnde nulla est contradictio in Lege D. Th. in opusc. 42. cap. 6. & li. 3. cont. gen. cap. 43. & 46. verbis Beati Tho. Adde etiam ꝙ cognitio quidditatiua habet gradus secundum apprehensionem, & comprehensionem, vt ait Caie. in expositione 1 ar. 12. q. p. p. potest etiā dici vt quibusdam ex nostris videtur, ꝙ verba illa 9. Metaph. non sunt D. Tho. vt patet ex Metaph. manu scripta quæ reperitur in Bibliotheca Bononiensi, cætera quæ hic essent dicenda vide apud Caie. lib. de ente, & essentia in expositione 5. cap. & in disputatione 3. nostra super 2. Metaph. & apud Mag. Chrysost. & Dominicū de Flandria ibidē.

QVAESTIO. VIII.

Vtrum necesse sit ponere in intellectu possibili, species intelligibiles.

Oportet autem sic, ut in tabula in qua nihil est actu scriptum, quod quidem accidit in ipso intellectu. Tex. XIIII.

3. cont. gen. cap. 49.

QVAERITVR octauo Vtrū necesse sit ponere in intellectu possibili, species intelligibiles. Et videtur ꝙ non.

Primo. Si esset necesse ponere species in intellectu, tunc non possent esse simul plures species in intellectu, sed tātum vna, hoc est contra ponentes species: ergo etc. Probatur consequentia: duobus suppositis. Vnum est ꝙ illa species esset naturaliter agens. Alterum est ꝙ intellectus nō potest plura simul intelligere, vt est de mente philosophi Tex. 23. 3. de anima *Tunc arguitur sic. Si essent plures species in intellectu, tūc intellectus plura simul intelligeret, quia simul intelligeret omnia quæ repræsentarentur per species, cum species naturaliter agat, hoc autem est falsum ex supposito secundo, ergo si sunt ponende species in intellectu, non poterit esse nisi vna vno tempore.*

Secundo. Sequeretur ꝙ in compositione intellectus, nunquā esset falsitas, boc

3. de anima. Tex. 11. & 26 hoc est contra philosophum: ergo etc: Probatur consequentia, quia intellectus intelligeret sicut sibi repræsentaretur per speciem; sed species semper vere repræsentaret, alioquin non esset similitudo vera obecti: ergo &c.

Tertio. Aut essent ponende species in intellectu omnium intelligibiliũ, aut solum primi cogniti, scilicet quidditatis materialis. Non quidem omnium, quia si aliquorũ ponuntur species, oportet ut a phantasmatibus abstrahantur, non omnium autem sunt phantasmata. Si autem tantum quidditatis materialis. Contra. In potentijs ordinatis obiectum præsentatur posteriori potentiæ per actum prioris, sicut bonum præsentatur appetitiuo per intellectum. Sed sensus, et intellectus in homine sunt potentiæ ordinatæ: ergo per actum sensus obiectũ præsẽtatur intellectui, et sic nõ est necesse ponere spẽs intelligibiles.

Quarto. Id per quod aliquid cognoscitur est prius cognitum, sed species non est prius cognita, quam res extra: ergo per ipsam nõ potest cognosci obiectum, ergo non est necesse ipsam ponere in intellectu: ergo &c.

Ordo quæsiti. Respondeo. Circa istam difficultatẽ duo sunt facienda. Primo enim videbitur quid per speciem intelligibilẽ intelligatur. Secundo dicetur ad quęsitũ.

Nota diffinitionẽ speciei intelligibilis. Quantum ad primum potest sic diffiniri pecies intelligibilis est qualitas repręsentatiua rei intelligibilis inquantum intelligibilis est, a re intelligibili mediante phantasmate, & intellectu agente ĩ intellectu possibili causata, ad hoc vt intelligere possit, & vt sibi sit obiectum præsens habitualiter.

In hac diffinitione seu descriptione ponitur qualitas loco gñris, est. n. spẽs ĩtelligibilis, in prima specię qualitatis. Secundo ponitur repræsentatiua rei intelligibilis inquãtum intelligibilis est ad differentiam speciei sensibilis, quæ licet aliquo modo repræsentet rem intelligibilem, nõ tamen repræsentat eã, nisi per accidens, & inquantum qualitatibus sensibilibus est subiecta.

Dicitur tertio causata a re intelligibili mediante phantasmate, quia res intelligibilis quæ est ad extra, non causat speciem nisi prius per suam similitudinem particulariter ipsam repręsentantem recipiatur in phantasia, quæ similitudo dicitur phantasma, & est causa secundario speciei intelligibilis.

Dicitur quarto, & intellectu agente, quia intellectus agẽs est causa principalis eius, sed intellectus agens, & phantasma sunt causa totalis. Ipsa enĩ species habet duo. Primo ꝙ est immaterialis & actu intelligibilis. Secundo quòd hanc naturam determinatam repræsentat. Primum habet, quia causata est ab intellectu agente, qui est immaterialis. Secundum vero habet a phantasmate repræsentate hanc rem, & non aliam. Species intelligibilis duo habet.

Primo cum dicitur in intellectu possibili, tangitur causa materialis, est enim subiectiue in intellectu possibili.

Deinde cum dicitur ad hoc vt possit intelligere, tangitur vna causa finalis ponendi speciem intelligibilem. Nã cum intellectus secundũ se sit pura potentia in genere intelligibilium, si debet intelligere, oportet ꝙ per speciem intelligibilem in actu fiat, & tunc intellectus in actu potest intelligere, ita ꝙ ad eliciendum intellectionem, & intellectus possibilis, & species intelligibilis concurrit.

Pro quo sciendum ꝙ in actu intellectus sunt duo cõsideranda, scilicet sub-

Y stantia

stantia & modus. Ille enim actus, & est intellectio, & est talis intellectio. Principium actus intelligendi quantũ ad substãtiã est intellectus, quantum vero ad modum est species intelligibilis. Hoc autem non sic est intelligendũ, quasi substãtia actus intelligẽdi, et modus, sint duo realiter distincta, & potentia causat substantiam, & species modum, sed est sic intelligendum, ꝙ cum vnus, & idem effectus, qui est talis actus determinatus sit, & ab intellectu, et a specie intelligibili causatus, ille effectus secũdum vnam rationem, scilicet secundum rationem intellectionis absolute, reducitur in intellectum, secundum autem aliam rationem, scilicet secundum ꝙ est talis intellectio, reducitur in speciem intelligibilem.

Dicitur quoque, & vt sibi sit obiectum præsens, quia cum intelligere sit rem actualiter intueri, intueri autem non possit intellectus, quod non est sibi præsens, oportet ꝙ res efficiatur præsens intellectui si debet intelligere.

Res dicitur præsens intellectui dupliciter actualiter s. & habitualiter.

Dupliciter autem res est præsens in intellectui, scilicet actualiter, cum est in prospectu mentis obiectiue, quando, videlicet rem actualiter inspicit, & habitualiter, scilicet cum intellectus habet in se principium quo potest rem sibi facere præsentem actualiter. Habitus enim est quo quis vtitur cum voluerit. Et quia materiale secundum ꝙ materiale, non potest per se esse præsens in esse obiectiuo, oportet ꝙ fiat præsens per aliquam similitudinem. Et sicut præsens dupliciter esse potest, scilicet actualiter, & habitualiter, ita est duplex similitudo, scilicet vna quæ est habitualiter præsens, & alia quæ præsens actualiter, efficitur.

Pro cuius notitia sciendum ꝙ intellectus informatus specie intelligibili, rem aliquam intelligens, format in se conceptum sibi rem quã intelligit per modum obiecti actualiter repræsentantem, & ille conceptus dicitur verbum mentis. Sicut cum intellectus naturam hominis intelligit, format in se conceptum quidditatis hominis obiectiue repræsentantem, & per illam cognoscit quid est homo, & sic de alijs. Iste ergo conceptus est similitudo actualis rei ad extra, faciens rem esse actualiter in prospectu mentis. Sed species intelligibilis est similitudo habitualis, faciens rem esse intellectui habitualiter præsentem. Et ideo ponitur in diffinitione habitualiter ad differentiam cõceptus mentis.

Quis sit conceptus.

Hoc autem non sic est intelligẽdum quasi species intelligibilis non sit vera similitudo, rem ad extra actualiter repræsentans, est enim vera similitudo repræsentans rem, sed ꝙ rem præsentẽ actualiter intellectui non facit: sed tantum habitualiter, quia cum sit similitudo rei est principiũ quo intellectus cũ homo voluerit aliam similitudinem faciendum rem actualiter esse sibi præsentem, producere potest. Vnde potest dici actualis similitudo in comparatione ad rẽ repræsentatã, habitualis autem in cõparatione ad intellectum.

Species intelligibilis est vera similitudo.

Quantum ad secundũ ponitur ista conclusio. Necesse est ponere species intelligibiles in intellectu.

Necesse est ponere species intelligibiles in intellectu.

Ad cuius euidentiam sciendum est sicut supra dictum est. Intellectus & est potentia passiua, et est potentia operatiua. Differt autem potentia pure actiua a potentia passiua et operatiua, quia ad hoc vt potentia actiua in opus exeat, nõ oportet vt a suo obiecto perficiatur. Non enim ad hoc vt calidum

calefaciat lignum, oportet calidū perfici a ligno. Sed potentia passiua, & operatiua nisi perficiatur ab obiecto operationem habere non potest. Isto supposito ad conclusionē arguitur sic. Primo. Potētia passiua, & operatiua non pōt operari nisi perficiatur a suo obiecto. Sed intellectus est huiusmodi: ergo nō potest intelligere nisi perficiatur ab obiecto. Tunc vltra, talis perfectio non potest esse, nisi quia dat sibi formale principiū operandi, & hoc dicimus in intellectu speciem intelligibilem: ergo &c.

Confirmatur quia vt dicitur 3. de Tex. 3. *anima. Sicut se habet sensitiuū ad sensibilia, ita intellectiuum ad intelligibilia. Sed sensus non sentit nisi patiatur ab obiecto, cum sentire in moueri, &* Tex. 52. *pati consistat, vt dicitur in 2. ergo intellectus non intelligit nisi ab obiecto patiatur. Non autem patitur nisi recipiendo aliquam perfectionem, vt di*Tex. 57. *citur ibidem: ergo &c.*

Secundo. Omnis cognitio fit per assimilationem cognoscentis ad rem cognitam. Sed intellectus non potest assimilari intelligibili secundum naturā: ergo oportet ꝙ assimiletur ei secūdum speciem, & similitudinē intelligibilē.

Tertio. Intellectus in actu, & res Tex. 16. 19. & 17. *itellecta sunt vnum, vt dicitur 3. de anima. Sed non sunt vnum secundum naturam: ergo oportet ꝙ sint vnū per speciē intelligibilē receptā in intellectu.*

Quarto. Est auctoritas philosophi Tex. 3. *3. de anima dicentis de intellectu. Susceptiuum autem speciei, & potentia huiusmodi. Vbi Commen. dicit. Non habet de intentione passionis, nisi hoc tantum, ꝙ accipiat formam, quam cōprehendit. Item. Et bene iam dicentes* Tex. 6. *sunt animam esse locum specierum, nisi quòd non tota, sed intellectiua, neque actu, sed potentia species. Item. Necesse est autem, vt ipsa, aut species. Ipsa quidem igitur non sunt, non enim lapis in anima, sed species.* Tex. 38.

Ad rōnes in oppositum respōdetur.

Soluuntur argumenta contraria.

Ad primū dicitur ꝙ species possunt esse in actu dupliciter, scilicet in actu imperfecto, & habitualiter, et hoc est quando intellectus actu non intelligit per eas. Alio modo in actu perfecto, scilicet quando intellectus vtitur eis. Tunc ad argumentum dicitur, quòd si esse in actu accipiamus primo modo, negatur consequentia. Si secundo modo negatur falsitas, nec illud est cōtra ponentes species. Ad probationem consequētię, dicitur ad primum suppositum, quòd licet species sit naturaliter agens, sicut agens quo, non tamen semper causat intellectionē. Non est enim principale agens intellectionis, sed intellectus & ideo causat tantum, quando intellectus vtitur ea, quod est secundum imperium voluntatis, vnde negatur consequentia, scilicet ꝙ intellectus simul multa itelligeret. Procedit enim ex falso fundamento, scilicet ꝙ species ita naturaliter agat, ꝙ semper intellectionem causet.

Ad secūdum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus non est falsus intelligēdo, quod sibi per species repræsentatur, quia talis cognitio pertinet ad primam operationē intellectus, in qua non est falsitas, sed in componendo conceptus non componibiles adinuicem, & separando non separabiles.

Intellectus non decipitur intelligendo per species.

Ad tertium dicitur, ꝙ in intellectu sunt tantum species quidditatum materialium, & per illas cognoscit intellectus nō solum res sensibiles, sed etiam

res immateriales. Ad improbationem dicitur, ꝙ verum est ꝙ sensus tanquã potentia posterior repræsentat aliquo modo obiectum intellectui, non tamen hoc fit per actũ sensus solum sine alio repræsentatiuo, sed per phantasma repræsentatiuum materialiter obiecti. Et intellectus agentis abstractionẽ speciem intelligibilem causantem in intellectu possibili, quia illa repræsentatio phantasmatis sufficiens ad intelligendum esse nõ potest, eo ꝙ intellectus immaterialiter apprehendat, vnde necesse est vt præter phantasma, speciem repræsentans obiectum immaterialiter in intellectus ponamus.

Triplex est medium cognoscendi, quo in quo, sub quo. p. p. q. 12. ar. 9.

Ad quartũ dicitur primo ꝙ triplex est medium cognoscendi, scilicet medium quo, medium sub quo, & mediũ in quo. Sicut in visu, medium quo, est species visibilis, medium sub quo, est lux, medium in quo, est speculum, vel aliud obiectũ, ex cuius inspectione sensus in cognitionem alterius deuenit. Sic in intellectu medium quo, est species intellectualis, medium sub quo est intellectus agens, medium in quo, est res cognita, ex cuius cognitione intellectus in cognitionem alterius excitatur.

Dicitur secundo ꝙ maior est uera de eo per quod aliquod cognoscitur tãquã per medium in quo, non autem de eo quod est medium quo, sicut est species intellectualis.

Intellectus illius propositionis maxime propter qđ vnũquodque & illud magis

Si autẽ arguatur propter qđ vnũquodque & illud magis. Sed per medium quo, cognoscimus rem: ergo etc.

Dicitur ꝙ illa propositio habet veritatem in his quæ sunt vnius ordinis, quę scilicet, conueniunt in vna rationе secundum quam vnum est causa alterius. Sicut ignis ex eo ꝙ est calidus causat in ligno caliditatem, ideo magis calidus. Modo medium quo non cõuenit in ratione cogniti cum re, quæ cognoscitur per ipsum, & non est vnius ordinis cum ipso, vnde ratio non sequitur, sed sequeretur si medium quo, sic esset causa cognitionis rei, ꝙ per cognitionem intellectus in cognitionẽ alterius rei deueniret.

ADDI.

Disputatio de speciebus intelligibilibus.

1. sent. in prologo.

Tex. 14.

Tex. 4. huius lib.

3. sent. in prolog. q. 2.

Cap. 4.

CIrca disputationem istam de speciebus intelligibilibus, vltra opinionem cuius meminit Auctor, in sua quæst. fuerunt, & Alij negantes species, de numero quorum fuit Gotfredus, asserens de mente Ar. vanas esse huiusmodi species quia 3. de anima enucleans naturam intellectus, ipse Philos. ait intellectus nihil est eorum, quæ sunt apte intelligere: si ergo darentur huiusmodi species, tunc intellectus esset actuatus per, istas species, & sic erit in actu ante ipsum intelligere. Præterea, positis istis speciebus, tunc intellectus non intelligeret, neque reciperet, quoniam intus apparens prohibet extraneum, & obstruet: igitur vane sunt species iste ad mentem Ar. Præterea quæro de productiuo harum specierum, num sit phantasma, vel agens, possibilisue intellectus, non phantasma, quia hoc est materiale, & species sunt spirituales, non agens intellectus, quia ipse cum sit lumen habet tantum Illuminare, non possibilis quia munus eius est recipere, & non agere, cum igitur non sit assignare productiuum harum specierum, sequitur ꝙ ficticium quodam sit eas immaginari, hanc opinionem dicit iste vir fuisse magnorũ philosophorum, nempe Themistij Auemp. Auerr. & multorum Aliorum, Ioannes Bac conitanus negat quoque species intelligibiles, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed ad intelligendum naturas vniuersales, sufficit intellectus cum suis phantasmatibus: non ergo sunt necessariæ species intelligibiles, & hæc est sententia Ar. qui 3. Ethi asserit, tria tantum reperiri in anima, s. facultas, passio, & habitus, modo species m-

cies intelligibilis, non est facultas, non passio, non habitus vt patet: igitur non dantur huiusmodi species. Præterea, actus intellectus duo sunt ex 3. de anima, simplicium apprehensio, & compositio, & diuisio. Addit Beatus Tho. discursum, nunc quæro, istę species in quo actu sunt, non in primo, quia hæ species non intelliguntur, non in secundo, nec in tertio, quandoquidem species non est compositio, neque discursus: non ergo dantur istę species. Aureolus dixit esse necessarias species intelligibiles in intellectu, non tamen postmodum est necessarium remanere, nisi dum ipse intellectus intelligit, & hoc voluit expresse Ar. 3. de anima dicens, ꝙ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed sensus postquam exercuit suam sensationem, nō habet species sensibilium: ergo sic intellectus postquam exercuit suam intellectionem non habet amplius species intelligibiles impressas, & subiectiue existentes in intellectu remanentes post actum intelligendi, sed solum expressas, & obiectiue existentes in intellectu, cessant tamen cessante actu intelligendi, & hoc voluit Auerr. dicens, necesse est vt formæ sint existentes in intellectu secundum velocitatem, & rem velocis transmutationis non fixam &c. quam opinionem sequutus est Arcangelus mercenarius, & est opinio quoque Auicenn. lib. desufficientia.

Tex. 18. In prologo senten. Tex. 3. 3. de anima 39. Arcangelus Mercenarius in dilucidationibus Auerr.

Rei tamen veritas est, ꝙ species intelligibiles sunt necessariæ in intellectu, ad intelligendum obiectum suum, & quod manent cessante actuali intellectione, contra ipsum Arcang. & loquor de speciebus impressis non expressis, quia, quemadmodum materia retinet formam, cessante actione agentis, sic etiam intellectus retinebit species, cessante actu intelligendi, hanc veritatem tenet D. Tho. Scotus, Romanus Aegidius, & omnes recte philosophantes, & Theologizantes, nam qui negat species negat etiam animi immortalitatem, quia deficiente opere alicuius deficit, & illud, sed opus intellectus possibilis est recipere species, & intelligere per ipsas: demptis igitur speciebus intelligibilibus quid erit de intellectu, deficeret profecto, vel esset indeterminatus ad intelligendum, & non recordaretur rerum intellectarum, nec Philosophus discreparet a rustico, nec intellectus produceret suam intellectionem, & suum actum & multa alia inconuenientia confiteri coguntur negantes species intelligibiles de numero quorū est Quidā familiaris nomine niger, qui caret speciebus intelligibilibus in suo intellectu, ob hoc ē indeterminatus ad quodlibet opus peragēdū, veluti Gnato de quo Terētius (air aio negat nego)

Lege D. Th. p. p. q. 79. at. 6. & 84. art. 7. & 2. cont. gent. cap. 75. Vide Scotū in prologo. 1. senten & Aegidium. 3 huc lib. 3. Niger.

Hi etiam auferunt vnum genus entium ab vniuerso, in quo oportet ponere quædam, quæ primo instituta sunt a natura vt sint, quamuis forte secundario alia representat, & hæc dicimus res, quædam vero ad hoc primo instituta sunt naturaliter, vt alia repræsentent, & hæc nominamus intentiones rerum, & species intelligibiles, & sensibiles, negantes species intelligibiles hoc secundum genus entium auferunt, & tamen summe necessarium est hoc ponere, quia cognoscitiuum oportet esse non solum ipsum, sed & alia, intellectiuum vero omnia ex communi consensu Philosophorum conuenientium in hoc, ꝙ simile simili cognoscitur, modo res secundum seipsas non possunt esse in cognoscituo, quia lapis non est in anima, nec ipsum cognoscitiuum secundum suam naturalem substantiam finitam, potest esse tante excellentie vt habeat in se, vnde distincte sibi assimilentur res cognoscibiles, secundum proprias earum rationes: vnde restat cum necesse naturæ cognoscitiui sit ratio cognoscibilium, nec esse naturale rerum cognoscibilium sit secundum se in cognoscituo, vt a natura sit institutum hoc genus entiū intentionale, quo intellectus cognoscitiuus sit res cognoscibilis.

Vide Enrr. quolib. 5. q. 14.

Rationes aduersariorum non sunt alicuius momenti, & prima ratio Gotfred. soluitur dicendo, ꝙ intellectus ante intelligere non est in actu secundo, quia est pura potentia in genere intelligibilium, & per receptionē speciei intelligibilis producte per actionem intellectus agentis constituitur in actu primo, & sic actnatus potest exire in actum secundum Ratio secunda soluitur, distinguendo ꝙ recipiens duplex est vnum realiter, & naturaliter vt materia prima respectu formarum, alterum spiritualiter, & hoc duplex alterum est recipiens spiritualiter tantum, vt intellectus qui recipit vniuersaliter, alterum vero recipit spiritualiter intercedente tamen transmutatione reali, vt tactus, quando ergo dicitur ꝙ si recipiens spiritualiter aliquam naturam eorum, quæ recipere debet secum

Soluuntur rationes Gotfr. D. Tho. p. p. q. 85. ar. 4.

secum admitteret, natura illa inexistens aliorum receptionem impediret, sed non intelligitur de receptione simpliciter, sed de receptione perfecta, & completa, quæ est receptio iudicatiua, amaritudo enim inexistens linguæ, non impedit receptionem simpliciter aliorum saporum, sed iudicium, species intelligibiles hoc impedimentũ intellectui præbere non possunt. Productiuum specierum intelligibilium est phantasma, concurrente tamen virtute intellectus agentis, vt satis patet ex Auctore in q. ex quo soluitur Ratio tertia. Rationes quoque Baccona[?] soluuntur ex his quæ dicta sunt, quia nõ multiplicamus entia sine necessitate, immo natura ipsa cogitur ponere ens intentionale, vt cognoscitiuum fit cognoscibilia, ut dictum est. Ad dictum Ar. q in anima sunt facultas passio, & habitus, dicimus q non erat locus ille enumerandi species, quia moraliter loquebatur sed in hoc 3. de anima expressit vbi dixit animam esse locum specierum, & non lapis, sed species lapidis est in anima. Ad id etiã quod adducitur de operationibus intellectus dicimus q est sermo de intellectu in actu primo, in quo iam habet species quibus habitis exercet operationes illas. Soluitur & Ratio Aureoli, quia similitudo inter sensum, & intellectum consistit in hoc q sicuti sensus patitur a sensibili dum recipit speciem eius, ita & intellectus a suo intelligibili, licet non eodem modo, & sicut sensus est in potentia ad suum obiectum, ita & intellectus, sed differunt postea multipliciter quoniam intellectus cognoscit vniuersale, sensus non intellectus cognoscit obiectum abstractum a conditionibus indiuiduantibus, sensus non, intellectus cognoscit substantias, & accidentia sensus non cognoscit nisi accidentia, & sic quoque in intellectu remanent species, in sensu autem non, cætera quæ hic essent dicenda. Vide Zimmaram in q. de speciebus intelligibilibus, lege Capreol. 2. sent. dist. 3. q. 2. & Apolinar. 3. de anima q 7. lege Auctore. 1. cont. gent. cap. 55. & 2. lib. cap. 69. & 162. & lib. 3. cap. 49.

Soluuntur Ratiões Bacconis.

Tex. 8.

Soluuntur Ratiões Aureoli.

Differentia, & conueniẽtia inter sẽsum & intellectum.

QVAESTIO VIIII.

Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necesse.

Quoniam autem, sicut in omnia natura, est aliquid, hoc quidem materia, illud autem potentia omnia illa &c. Tex. XVII.

p. p. q. 79. art. 3.

QVAERITVR Nono. Vtrũ intellectũ agentem in anima intellectiua ponere, sit necesse. Et videtur quòd non.

Primo. Si anima intellectiua esset intellectus agens, tũc in homine aliquid nobilius intellectu possibili poneretur, hoc est falsum: ergo &c. Patet consequentia, quia agens est nobilius patiente. Falsitas autem cõsequentis probatur. Nulla est in homine nobilior operatio, quam intelligere. Vnde in hac operatione tanquam in nobilissima hominis operatione philosophus felicitatem ponit: ergo nulla est in homine uirtus nobilior principio huius operationis. Et huius est principiũ intellectus possibilis: ergo &c.

10. lib. Ethi. cap 8 & 10. scribit hoc.

Secundo. Sicut se habent sensibilia ad sensum, ita intelligibilia ad intellectum, vt dicit philosophus. Sed ad hoc quòd sensibilia sentiantur, non requiritur sensus agens: ergo nec ad hoc vt intelligantur requiritur intellectus agẽs.

3 de anima Tex. 3.

Si dicatur, q alia ratio est de intellectu, et alia de sensu, quia sensibilia sũt actu sẽsibilia extra aĩam, intelligibilia aũt extra aĩã nõ sũt actu ĩtelligibilia.

Non datur sensus agẽs.

Contra

Contra ex hac responsione videtur sequi, ꝙ intellectus agens ponatur vt faciat intelligibilia in actu. Sed hoc nõ potest stare, quia sicut se habet lumen ad colores, ita intellectus agens, si est ponendus ad intelligibilia, vt videtur velle philosophus. Sed lumen non facit colores esse actu visibiles absolute sed quodammodo: ergo nec intellectus agens facit intelligibilia esse actu intelligibilia. Minor probatur quia visibilitas conuenit colori in secundo modo dicendi per se: ergo &c.

In hoc lib. Tex. 18.

2. de anima Tex. 67.

Tertio. Si esset in anima intellectus agens semper homo intelligeret. Sed videmus hoc esse falsum: ergo &c. Probatur cõsequentia. Præsente actiuo, & passiuo sibi proportionatis, semper sequitur actio si actiuum sit agens, naturale, vt dicitur 9. Meth. Sed intellectus agens si ponatur est agens naturale, & intellectus possibilis, est passiuum sibi proportionatum ergo intellectus agens semper aget in intellectum possibilem causando species intelligibiles; Sed prima intellectio per speciem, non subest imperio voluntatis cum species sic naturaliter agens: ergo homo continue intelliget.

Tex. 10.

Quarto. Intellectus agens est substãtia separata: ergo non est potentia animæ. Probatur antecedens auctoritate philosophi dicentis. Separatus autem est solum in hoc, quod vere est idest in essendo, & hoc solum immortale, & perpetuum. Item ait ꝙ est separatus, & immixtus. Item dicit ꝙ est substãtia actu ens. Nihil aũt respectum eiusdem est in actu, & in potentia: ergo cum anima sit in potẽtia respectu intellectus possibilis in ipsa existentis, non poterit in ipsa esse intellectus agens. Item inquit, ꝙ idem est secundum actũ scientia rei. Quod Commen. exponens ait ꝙ in intellectu agente, idem est intelligens, & intellectum, non autem in intellectu possibili: ergo intellectus agens est substantia separata. In solis enim separatis a materia, idem est intelligens, & intellectum. Item ait ꝙ intellectus agens, non aliquando quidẽ intelligit, aliquando autem non intelligit, Nihil autem tale est in nobis: ergo &c.

Tex. 10.

Tex. 19.

Commẽ. 19

Tex. 20.

Respondeo. Circa hanc difficultatẽ duo sunt facienda. Primo ponetur vna opinio falsa, & improbabitur. Secundo ponetur opinio vera.

In q. duo fiunt ab Auctore opinib them.

Quantum ad primum dicunt quidã quòd necesse est ponere intellectũ agẽte, vt sit immediatum principium actiuum intellectionis.

Pro qua positione supponunt primo quòd species intelligibilis nõ est per se immediatum principium actiuum intellectionis, Quia idem non potest esse immediatum principium agendi intellectionem, & recipiendi eandem. Species autem est immediatum principiũ recipiendi intellectionem. Nam cum intellectus immediate speciem recipiat intellectionis actũ immediate recipere non potest. Idem enim non est alicuius actiuũ & immediate susceptiuum, & per consequens intelligibilis erit immediatum principium receptiuum intellectionis.

Secundo supponunt, ꝙ nec intellectus possibilis est immediatum principium intellectionis. Et probant, quia idem non potest esse principium actiuum, & receptiuum actionis, est enim potẽtia actiua principium transmutandi aliud, non transmutandi se, vt dicitur 5. Metha. Sed intellectus possibilis, vt omnes concedunt est principium rece-

Cap. de potestate.

receptiuum intellectionis: ergo non est principium actiuum eiusdem. Tunc arguitur sic. Immediatum principium actiuum intellectionis, aut est intellectus possibilis, aut species intelligibilis aut intellectus agens. Non species intelligibilis, Nec intellectus possibilis: ergo erit intellectus agens.

3. de anima Tex. 18. *Huic vt dicunt fauent uerba philosophi dicentis, ꝙ intellectus possibilis est, est omnia fieri, idest est receptiuus omnium intellectionum, & ꝙ intellectus agens est, est omnia facere, idest qui facit omnes intellectiones.*

Sed quia ista opinio est contra veritatem, & contra mentem philosophi & procedit ex falsis fundamētis: ideo arguam contra conclusionem primo. Deinde contra supposita & rationem.

Intellectus agens nō est immediatū principium intellectionis. *Contra conclusionem primo arguitur sic. Si intellectus agens esset immediatum actiuū principium intellectionis, intelligere non esset operatio immanēs, sed hoc est cōtra philosophū 9. Methaphy. ergo &c.* Tex. 16. *Probatur consequentia, quia intelligere non reciperetur in agente, recipitur enim in intellectu possibili, & non in intellectu agēte, vt concedunt.*

Ad hanc rationem respondetur, ꝙ actionem esse immanentem potest dupliciter intelligi. Vno modo, quia recipitur in suo per se agente immediato & hoc est impossibile, quia potentia actiua non est principium transmutandi se. sed aliud. Alio modo quia principium actiuum eius, & immediatum est coniunctum secundum esse, etiam principio receptiuo eius, & hoc modo intelligere est actio immanens, quia intellectus agens, & intellectus possibilis sunt vnita secundum esse.

Contra istam responsionē arguitur. Quia si ad operationem immanentem sufficit, ꝙ principium actiuū, & passiuum sint vnita secundum esse tunc omnes operationes nutritiuæ, & augmentatiuæ essent operationes immanentes, quia corpus in quod agunt, & ipse potentia vniuntur secundum esse, quod nullus concederet.

Secundo arguitur ad conclusionem ex verbis philosophi. In omnibus tribus libris hoc repetitur. *Operari, non attribuitur, nisi producenti operationem. Sed philosophus per totū librū de aīa attribuit intelligere intellectui possibili, non autē intellectui agēti: ergo etc.* 1.

Respondetur, ꝙ philosophus cum dicit intellectum intelligere, non aliud intendit nisi ꝙ recipit intellectionem.

Sed contra. Quia eadē ratione possemus dicere, ꝙ lignum calefacit, quia recipit calefactionem ab igne.

Præterea ista expositio est contra mentem philosophi, & Commen. Cum autem fit singula fiat &c. dicit philosophus, tunc intellectum esse in actu, Tex. 8. *quando potest per seipsum operari. Vbi expresse vult, intellectum factum in actu per speciem intelligibilem, esse productiuum intellectionis.*

Si dicatur, ꝙ per illa verba philosophus nihil aliud vult, nisi ꝙ intellectus factus in actu per speciem, est in vltima dispositione, & in potentia propinqua ad recipiēdum intellectionem, non autem antequam habeat speciem, ideo subiungit philosophus ꝙ tunc est in potentia, sed aliter tamen quam ante addiscere.

Hoc inquam non valet, quia si sic Obiectio. *intenderet, non diceret, quia tunc pōt per seipsum operari. Nam ly per seipsum, denotat ipsum tunc posse producere intellectionem. Hoc etiam est expresse contra mentē Cōmen. exponens* Cōclusio. 8.

quod

quod dicit philosophus intellectum factum in actu, posse per seipsum operari, dicit. Et hoc quod dixit est differētia inter virtutes agentes propinquas, & remotas, propinque enim actui sūt, quæ agunt per se, & non indigent extrahente eas de potentia in actum, remote autem indigent. Ex quibus verbis satis clarum est. Commen. in ista diuisione loqui de potentijs actiuis, & velle illa verba sic esse intelligenda, scilicet ꝙ intellectus factus in actu potest per seipsum producere actum intelligendi. Alioquin illam diuisionem, non ex verbis philosophi deduceret.

Quomodo species intelligibilis & intellectus possibilis sint actiua intellectionis.

Quantum autem ad ea quę supponit ista ratio.

Dicitur primo ꝙ si intelligat, neque speciem intelligibilem solam, neque ēt solum intellectum possibilem esse immediatū principium intellectionis productiuum supposita vera sunt, sed tūc argumentum non concludit. Dicetur, enim, ꝙ neque species sola producit immediate intellectionem, neque solus intellectus possibilis, neque intellectus agens. sed intellectus in actu primo cōstitutus, idest intellectus possibilis, & species intelligibilis, ita ꝙ intellectus possibilis, & species simul sunt causa totalis immediata, species autē est causa partialis, & similiter intellectus possibilis.

Dicitur secundo, ꝙ si intelligatur, neque intellectum, neque speciem esse causam partialem actiuam de necessitate requisitā ad productionem intellectionis, ambo præsupposita sunt falsa. Primum quidem est falsum, quia nulla esset ratio ponendi speciem intelligibilem. Ad hoc enim ꝙ potentia sit receptiua, licet requiratur aliqua dispositio, nō tamē requiritur forma repræsentans aliam rem in esse cognoscibili, & sic ad hoc ꝙ intellectus recipiat ab intellectu agente intellectionem, nihil facit repræsentatio, quæ fit per speciē: ergo illa species erit superflua. Nec ualet probatio, quia falsum est ꝙ eadem potentia non sit immediate receptiua plurium formarū, siue plurimū actuū, quando sunt diuersarum rationum, sicut sunt species, & intellectio. Eadem .n. magnitudo est immediate receptiua albedinis, & caliditatis. Intellectus ergo immediate, idest sine dispositione materiali media recipit speciem, & intellectionem, licet intellectio præsupponat speciem in intellectu non sicut dispositionem materialem intellectus, sed sicut principiū formale productiuum intellectus.

Ostenditur quòd supposita sunt falsa.

Secundum etiam suppositum falsum est, sicut supra probatum est.

Soluitur ratio in oppositum.

Ad probationem dicitur primo: ꝙ idem non potest esse totale productiuū alicuius, & receptiuum eius, sed bene potest esse principium partiale productiuum.

Dicitur secundo ꝙ illa diffinitio potentiæ, est diffinitio pōæ actiue trāsmutatiue per motum, & veram mutationem. Intellectus autem non est talis potentia.

Dicitur tertio, ꝙ posito ꝙ illa esset diffinitio vniuersaliter potētiæ actiue, sic est intelligenda, ꝙ potentia actiua est principium transmutandi aliud inquantū aliud. Vnde nihil prohibet idē esse seipsius transmutatiuū, tamē aliter & aliter. Sic in proposito intellectus vt actu habens speciem intelligibilem, transmutat seipsum solum inquantū est pōa actus secūdi receptiua.

5. Metaph. cap. de potentia.

Necesse est ponere intellectum agētem.

Quantum ad secūdum dicitur ꝙ necesse est ponere intellectum agentem,

ad hoc vt faciat intelligibilia in actu, hoc autem facit agendo in phantasmata, & intellectum possibilem.

Oportet ergo hic tria declarare. Primo quomodo faciat intelligibilia ĩ actu Secundo quomodo agat in phãtasmata. Tertio quomodo agat in intellectum possibilem.

Differentia inter Plato: & Ar. ex 7. metaphysicæ tex. 30.

Quantum ad primum sciendum primo quòd differentia fuit inter Platonẽ & Aristo. vt in multis libris Aristo. patet: quia Plato posuit naturas vniuersales subsistere extra singularia, sicut naturam humanã extra omnem hominem, & naturam specificam æqui extra omnes æquos. Aristo. autem posuit naturam vniuersalẽ non subsistere extra singularia. Non enim est natura humana nisi in Sorte, et Platone & in alijs ĩdiuiduis hominis, et sic de alijs naturis, eo ꝙ non sint actu a conditionibus materialibus secundum quas mutationis substant deputata. Intellectus enim absque materialibus conditionibus intelligit.

Quæ intelligibilia actu & potentia.

Sciendum secundo ꝙ aliqua sunt intelligibilia in actu, aliqua intelligibilia in potentia. Illa dicuntur intelligibilia in potentia, quæ ex se non possunt ab intellectu intelligi, eo ꝙ non sint actu a conditionibus materialibus secundum quas mutationi substãt depurata, intellectus enim absque materialibus conditionibus intelligit, sed indigent aliquo alio agente depurante, & ista sunt quę sunt in materia, quia species quę sunt in intellectu vniuersaliter repræsentant, res autem quę est in materia est particularizata per aliquid quod est extra rationem quidditatis, scilicet per conditiones materiales, modo res taliter particularizata per se directe intelligi non potest, & ideo omnis quidditas materialis secundũ esse quod habet in materia est intelligibilis in potentia. Illa autem sunt actu intelligibilia, quæ non indigent aliquo alio agente ad hoc vt intelligantur, quia scilicet ex se sufficiẽter sunt in actu a materialibus conditionibus depurata, & sunt naturæ abstractæ a materia, quæ nõ ex aliquo extrinseco, sed ex seipsis sunt indiuiduæ. Sequitur ex hoc non oportere esse aliquã virtutem secundum Platonẽ, quæ quidditates materialium rerum actu intelligibiles faciat, cum ponat eas a materia separatas. Sed secundum Aristo. oportet ponere aliam virtutem agentem, cum eas in materia esse ponat. Cum ergo queritur quomodo ĩtellectus agẽs faciat quidditates materiales intelligibiles actu. Dicitur ꝙ non est sic intelligendum, quasi ipsam quidditatem materialem, quæ intelligitur, secundum esse a conditionibus materialibus abstrahat, ponatque eam sic abstractam in prospectu intellectus possibilis, quia vniuersale secundum esse a singularibus abstrahi nõ potest. Aut quia in ipso phantasmate relucere naturã quidditatis absque principijs indiuiduantibus faciat. Non enim phantasmata intellectui, tanquam res primo cognita obijciuntur vt in ipsis ab intellectu cognitus naturæ uniuersales inspiciantur Sed quia causat in intellectu possibili speciẽ quidditatis materialis, per quã ipsa quidditas est actu intelligibilis, eo quòd talis species quidditatem sine conditionibus materialibus repræsentat. Vnde cum intellectus speciem alicuius quidditatis habet, non indiget amplius illa quidditas agẽte extrinseco ad hoc vt intelligatur.

Quomodo in[illegible] faci[illegible] di tates materiales intelligibiles.

Dupliciter intellectus agẽs in phãtasmata agit

Quantum ad secundũ, scilicet quomodo intellectus agens agat in phantasmata,

tasmata, dicitur quòd intellectus agens agit in phantasmata dupliciter, scilicet aliquid eis influendo in eorum generatione, & ab eis aliquid abstrahendo.

Pro declaratione primi sciendum ꝙ cum animæ adminicem ordinentur, sicut figuræ, sic inquam, ꝙ prior, & imperfectior in perfectiori continetur. Virtutes enim imperfectiores ex eo quòd perfectioribus vniuntur quãdam perfectionem consequuntur, quam separare ab eis non habent. Virtus enim extimatiua in homine ex eo quòd in eadem essentia animæ cum intellectu radicatur, hãc perfectionẽ habet, quòd de particularibus discurrere, rõcinari potest, vnde etiam particularis ratio dicitur, quam perfectionem non habet extimatiua separata ab intellectu, scilicet ea quæ est in brutis. Similiter immaginatiua hominis habet hanc perfectionem, vt phantasmata in ipsa recepta sint habilia ad hoc vt possint cõcurrere sicut causa partialis ad causandum speciẽ intelligibilem in intellectu, hanc autem perfectionem non habet immaginatiua brutorum.

Intellectus agens non agit influendo post generationem phantasmatum.

Dico igitur primo quòd intellectus agens non agit in phantasmate aliquid eis influendo postquam generata sunt, sed agit in eis in eorum generatione aliquid influendo, inquantũ dat sibi virtutem, ex eo quòd recipiuntur in virtute radicata in eadem essentia animæ cum ipso intellectu agente, vt sicut causa partialis ad mouendum intellectum possibilem secum concurrere possint.

Dico secundo quòd illa virtus nõ est aliquid distinctum essentialiter a phantasmate. Ad hoc enim quòd moueat intellectum possibilem, oportet quòd in essentia sua aliquid de lumine intellectus agentis participet. Sicut color non posset mouere visum, nisi aliquid essentialiter de corporali lumine participat. Mouet ergo phantasma intellectum non per virtutem superadditam essentiæ suæ, sed quia sua essentia propter coniunctionem subiecti cum intellectu agente tantam adipiscitur perfectionem, vt possit mouere intellectum, hæc autem perfectio essentialis est quędam participatio luminis intellectus agentis.

Quomodo intellectus agẽs agat abstrahẽdo videndum.

Pro declaratione secundi, scilicet quomodo agat abstrahendo a phantasmatibus. Sciendum primo quòd in phantasmatibus sunt species intelligibiles non in actu, sed tantum in potentia. Hoc autem non est sic intelligendum, quasi species intelligibiles sint in phantasmatibus in potentia passiua, hoc enim modo sunt in potentia in intellectu potentiali, sed dicuntur in phantasmatibus, tanquam in potentia actiua potentialiter contineri, quia scilicet phantasmata habent virtutem eas producendi.

Sciendum secundo, quòd ea res quę ex se effectum producere non potest, ad hoc vt exeat in actum, oportet vt ab aliquo alio agente iuuetur, sicut si vnus homo ex se non sufficit trahere nauem, numquam poterit hunc effectum efficere, nisi ab alio adiuuetur, & tunc si agens adiuuans sit agens principale, dicitur formam de potentia actiua imperfecti agentis educere, sicut si puero volenti alterum ense percutere, & non potenti homo fortis auxilium ferat dicetur iste de potentia actiua pueri percussionem eduxisse.

Dicitur ergo ꝙ intellectus agẽs agit in phantasmata abstrahẽdo species intelligi-

telligibiles ab ipsis, quia scilicet species intelligibiles de potentia phantasmatis educit dando, scilicet phantasmatibus virtutem tales species producendi, & simul cum phātasmatibus illas species tanquam causa principalis producēdo.

Quomodo intellectus agēs agit in intellectum possibilem. Lege hic.

Quantum ad tertium principale. Dicitur primo quod intellectus agens agit in intellectum possibilem causando species intelligibiles quatenus quidditates materiales actu intelligibiles fiunt.

Dicitur secundo ꝙ intellectus agēs agit illas species in intellectu nō per se tanquam causa totalis, sed tanquā causa partialis. Ad causandum enim tales species cōcurrit, et intellectus agēs & phantasma. Intellectus agens, sicut agens principale, et primum, phantasma autem sicut agens instrumentale, & secundarium. Facit itaque intellectus agens quidditates materiales actu intelligibiles, agēdo in intellectum possibilem, & in phantasmata modo dicto.

Istis declaratis probatur conclusio, scilicet ꝙ necesse est ponere intellectū agentem ratione philosophi.

Tex. 17. huius lib.

In omni natura quæ scilicet quādoque est in potentia, et quādoq; in actu, oportet ponere aliquid quasi materia, quòd sit in potentia ad omnia quæ sunt illius generis, & aliquid ꝙ sit agens reducens potentiam ad actum. Sed anima secundum partem intellectiuam, quandoque est in potentia, & quandoque in actu: ergo oportet in anima intellectiua esse aliquid quasi materia quod sit in potentia ad omnia intelligibilia, & iste est intellectus possibilis, & aliquid quasi agens quod reducat talem potentiam ad actum, & iste dicitur intellectus agens.

Quid nomine naturæ accipiatur.

Ad euidentiam huius rationis sciendum est, ꝙ secundum communem omnium expositionē, nomine naturæ, & nomine generis idem videtur intelligere Aristo. dum ait. Quoniam autem, sicut ī omni natura est aliquid hoc quidem materia vnicuique generi &c. Est enim sensus ꝙ in omni natura, siue in omnigenere rerum quod idem est, est aliquid. Sicut materia quod est omnia illius generis, aliquid vero sicut agēs, & productiuum omnium formarū generis talis naturæ. At quia. Non dicit Aristo. Quoniam in omni natura est aliquid &c. Sed quoniam sicut in omni natura vbi se aliquam similitudinem, & comparationem, & ante conclusionem inferendā ponere velle ostēdit, videtur mihi ꝙ nō pro eodem, sed pro diuersis naturam, & genus accipiat, ponatq; inter illam similitudinē, & comparationem, ex qua infert ꝙ necesse est in anima illas duas differētias esse. Nam nisi sic accipiatur, pendet constructio, sensusque totius illius illationis est imperfectus. Per naturam, enim videtur accipere philosophus substantiam materialem quę de potentia in actum producitur, per genus vero omnem aliam quidditatem, siue genericā, siue specificā. Vnde sic pūctuanda est litera. Quoniam autem, sicut in omni natura, est aliquid hoc quidē materia vnicuique generi, hoc autem est potentia omnia illa, alterum autem causa, & factiuum &c. Et est sensus.

Sensus veterum Ar. quis sit.

Quoniam in omni genere, et natura rerum. Sicut & in omni substantia materiali producibili de potentia in actū, est aliquid sicut materia propria illius generis, & aliquid sicut propria eius

causa productiua, necesse est, & in anima has differentias esse aliquid, scilicet sicut materia, aliquid vero sicut agens, & ita sensus habetur perfectus, perfectaque constructio.

Est autem illa comparatio aliarum rerum ad substantias materiales verissima. Nam, & in naturalibus, & in artificialibus, & in intellectualibus est verum, vt inquit Commen. ꝙ in ipsis sunt tria scilicet agens: patiens, & factum.

Commẽ. 17. huius lib.

Ceterum attendendũ est ꝙ illa proposito super qua dicta comparatio fundatur in naturis duntaxat in suo genere perfectis est intelligenda, non antẽ in naturis imperfectis. Ad productionem enim naturam etiam substantiarũ iperfectarum, verbi gratia ad productionem vermis, quod in genere animalis est imperfectum quoddam, non requiritur agens perfectum, & vniuocum. Sed agens vniuersale sufficit, ad naturas autem perfectas in suo genere non solum propria materia, sed & proprium atque vniuocum agens exigitur ad æqui enim productionem, æqui semen exigitur. Similiter ad scãni productionem, ars factiua scamni, & ad productionem intellectus in actu, agẽs qui sit intellectus.

Dubitatio pulcra.

Sed tunc dubium occurrit. Nã ex istis Aristo. verbis hoc modo expositis non videtur haberi, ꝙ intellectus agens animæ intellectiue potentia, & proprietas sit quod tamen Aristo. secundum communiorem opinionem videtur intendere. Nam ex ista comparationis interpretatione, nihil aliud habetur quam ꝙ omnis natura, & quidditas perfecta, quæ de potentia in actũ educitur propriam materiã, propriũq; productiuum habet, non autem ꝙ talis materia, taleque agens sit potentiæ, & virtus, siue accidens talis naturæ. Et ideo sequetur quidem, ꝙ ad hoc vt fiat intellectus in actu, siue anima secundum, ꝙ in actu primo intellectiua fieri potest, aliquem intellectum agentem requirat, a quo de potentia reducatur in actum, non autem ꝙ intellectus agens, eius potentia, eiusque accidens sit.

Respondetur quòd si diligenter verba, & mens philosophi considerentur, videbitur, quòd non solum concluditur oportere dari intellectum agentem. Sed etiam sic oportere dari, vt potentia, & pars animæ intellectiue sit. Nã cum agens proximũ, et propriũ vniuscuiusque perfecte naturæ, eiusdẽ speciei esse debeat cum eo quod efficitur, & cum eo quod in tali natura materiæ locum tenet. Nam & sanguis, & semen equi, & æquus productus eiusdem speciei sunt, hic quidẽ sicut indiuiduũ, illa vero sicut causę, & principia indiuidui, neccesse est, vt & intellectus in actu, & intellectus possibilis, qui materiæ locum tenet, et intellectus agẽs, quod proprium est actiuum eiusdẽ sint speciei, & ideo cum tam intellectus in actu quam intellectus possibilis, accidentia animæ sint, necesse est, vt & intellectus agens accidens sit animæ. Si enim illa animæ essent accidentia, et intellectus agens substantia esset separata, vnius speciei esse non possent.

Quomodo ratio tex 17 non modo dari intellectum agentẽ sed ipsum eius potẽtiã animæ concludat.

Præterea hæc Aristo. ratio supponit, scilicet quòd anima in seipsa tanquam proprietates habet illas virtutes, quæ ad intelligendum exiguntur, dum potentias animæ enumerando posuit intellectiuum, in secundo, & in tertio, id quo intelligit anima partem eius dixit, inquiens. De parte autem

Quid supponat ratio Ari.

animę, quę intelligit, & sapit. Et ideo cum probauit ad intelligendum intellectum agentem opus esse, relinquitur illum animæ potentiam esse. Vnde & intellectum possibilem, & intellectum agentem differentias esse animę conclu dit, inquiens quod necesse est in anima has differantias esse.

Lec. 10. in exp. Tex. 19. Confirmatur ratione quam S. Tho. adducit. Nam vnicuique naturæ perfectæ, data sunt principia, quibus suam possit operationem explere, alioquin non esset a natura sufficiēter instituta, constat, autē quod intelligere propria est hominis operatio, & ex ratione adducta, quod talis operatio, neque sine intellectu posibili rerum species in se recipere, neque sine intellectu huiusmodi species abstrahente expleri potest, ideo necesse est vt vterque animæ virtus, & potentia sit.

Vide q fuerit intentio, Ar. de intellectu agēte. Confirmatur quoque q hæc fuerit Artio. intentio, quia de ipso intellectu agente loquens, dicit q est sicut habitus quiddam, & lumen, constat enim q nomine habitus non significatur aliquid per se subsistens, sed id quod est habentis ergo &c.

Ad hoc autem dicunt quidam, q intellectus agens habitui, & lumini assimillatur non in se, & absolute, sed quā tum admodum agendi, idest in operando, quando volumus, ideo nō sequitur, si habitus est in nobis, q similiter intellectus agens sit in nobis non sit substantia separata.

Sed q ista responsio nulla sit, ostendit in illa etiam interpretatione admissa. Arguitur enim sic, id quo vtimur quando volumus non est substantia separata sed est in nobis. Non enim operatio formæ a materia separate, & superioris ordinis existentis in nostra est potestate, vt illam pro arbitrio nostro exercere valeamus. Sed per hanc responsionem intellectu agente vtimur quando volumus: ergo &c.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur negando falsitatem consequentis intellectus enim agēs est nobilior intellectu possibili. Ad probationem dicitur primo, q intelligere licet sit operatio itellectus possibilis immediate, tamen primo est intellectus agentis, quia intellectus agens dat intellectui formam per quam intelligit, dans autem formam, dat etiam motum talem formam consequentem. Intellectus agens est nobilior possibili.

Dicitur secundo q illa consequentia est falsa, intelligere est nobilissima operatio hominis. ergo nulla est potentia nobilior principio huius operationis, loquēdo de principio proximo, & partiali, sicut est intellectus possibilis, est enim vera de principio aut primo sicut est intellectus agens, aut totali, sicut est intellectus agens, & intelligibile per suam speciem, & intellectus possibilis: simul.

Ad secundum dicitur primo, sicut ibi dicebatur.

Dicitur secundo q aliter est de intellectu, & aliter de sensu, forma. n. quæ recipitur in sensu, est eiusdem generis, cum forma, quæ est in re sensibili, ideo sensibile per se potest causare speciem in sensu, & non indiget aliquo alio agente. Nam vtraque est aliquo modo materialis, cum species in sensu a conditionibus materialibus non sit abstracta. Species autem quę est in intellectu est omnino immaterialis: ideo alterius generis est, & alterius ordinis a forma intelligibili, quæ extra intellectū materialis est, & quia nulla forma potest. Differentia inter speciē sensibilē, & intelligibilem.

potest agere vltra suum genus, ideo res intelligibilis, quæ est extra intellectum per se causare speciem in intellectu, nõ potest, sed requiritur intellectus agẽs.

Ad improbationem primæ responsionis dicitur, ꝙ illa propositio habet veritatem quantum ad hoc, ꝙ sicut colores non possint videri sine lumine, sic ita nec intelligibilia intelligi sine intellectu agente, non possunt, tamen propter aliud ponitur intellectus agens, et propter aliud lumen. Intellectus enim agens ponitur, & requiritur ad intelligendum, vt intelligibilia in potentia actu intelligibilia faciat, lumen vero requiritur vt diaphanum in actu constituat, vt a colore moueri possit.

Ad tertium negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus ag[illegible] non est totale actiuum respectu intellectus possibilis, ideo poterit aliquando non agere, quia contingit vt phantasma, quod est eius instrumentũ necessarium aliquando sufficienter in actu non sit.

Speculatio notabilis. Lect. 10. Ad quartum dicitur primo secundũ S. Tho. ꝙ dictum illud non est tantum de intellectu agente intelligendum, sed de tota parte intellectiua, quę & intellectum possibilem, & intellectum agẽtem includit. Non enim de solo intellectu agente dicuntur, quia hoc iam, & de intellectu possibili dictum fuerat, nõ etiam de solo intellectu possibili, quia iam idem dixerat de agente, ideo de tota parte intellectiua est intelligendum, ꝙ est a corporali organo separata, ex quo sequitur quod est immortalis, & perpetua.

Dicitur secundo, ꝙ sensus illorum verborum non est, intellectum esse separatum in essendo. Sed cum nomen intellectus propriæ, partem intellectiuam significet, improprie autem, & transumptiuę de virtute cogitatiua dicatur, ne aliquis existimaret, quod dictum est de parte intellectiua, etiam de cogitatiua intelligendum esse, dicit ꝙ intellectus est separatus tantum, quãtum ad illud quod vere est, idest quod proprie intellectus dicitur, non autem quantum ad illud quod improprie intellectus appellatur. Nam quod Latinus interpres dixit, quod vere est, in Græco habetur hoperesti. Hæc autem particula, per, dictioni addita, (vt Sudas in suis collectaneis habet, & Simplicius, Adrastusque in 1. Physi.) proprietatem significationis significat. Comm. 16. Ideo sensus est. Intellectus autem separatus est solum, secũdum hoc quod propriæ est intellectus.

Ad aliam auctoritatẽ dicitur ꝙ loquitur Aristo. nõ de separatione a corpore; sed ab organo corporali, id quod etiam de intellectu possibili superius dixerat. Nam cum agens (vt ait) sit nobilius patiente, & actiuum materia necesse est si intellectus possibilis est ab organo separatus, ꝙ multomagis hoc intellectui agenti conueniat.

Ad aliam dicitur quod non est incõueniens animam & in potentia, & in actu esse secundũ diuersas sui potẽtias.

Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expositio Commen. contra mentem Aristo. est, scilicet quod intellectus possibilis in actu non sit ipsum intelligibile, cum hoc asseruerit superius philosophus immo & sensum in actu esse idem sensibili in actu dixerit superius. Respõsio D. Tho. 2. cõt. gen. cap. 78. Tex. 14. & 25

Dicitur secundo, ꝙ illa verba non dicit Aristo. de intellectu agente, sed de intellectu in actu. Postquam enim de intellectu possibili, & de intellectu agente

agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiã ab intellectu possibili superius positã replicat, quia intellectus in actu siue scientia in actu est idem rei scite, non autem intellectus possibilis, Secundam vero quia intellectus in potentia ẽ prior tempore in eodem intellectu in actu, licet simpliciter sit econtrario.

Quomodo vnus intellectus ẽ prior altero.

Ex ipsis autem Aristo. verbis apparet non esse eius mentem, ꝙ obiectum sciẽtiæ intellectus agentis sit ipsemet. Nã non dicit, ꝙ intellectus agens, aut eius scientia sit idem rei. Sed absolute quasi nouum propopositum assumens. Idẽ autem secundum actum scientia rei, quę vero secundum potentiam tempore prior in vno est.

Ad aliam dicitur ꝙ verba illa de intellectu in actu, non autem de intellectu in potentia sunt intelligenda. Hęc enim est alia differẽtia, qua intellectus in actu ab intellectu in potentia differt, quia in quam intellectus possibilis quandoque intelligit, quandoque non intelligit, non autem intellectus in actu, quia est ipsum actu intellectum.

Instant autem quidam dicentes, ꝙ a nullius mente, tanquam dubium excludendum erat, ꝙ intellectus in actu secũdo, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, quia hoc certum est de omni operante inquantum huiusmodi, ꝙ non quandoque operatur, quandoque non ideo de intellectu in actu nõ sunt hæc verba intelligenda.

Dubitatio difficilis speculationis.

Sed respondetur, ꝙ non est hoc ab Aristo. dictum, quasi apud aliquos dubium esset, an intellectus in actu quandoque intelligat, quandoque non intelligat. Sed quia vt inquit S. Tho. cum propositum sibi esset, differentias inter intellectum in actu, & intellectum possibilem enarare, postquam duas explicauit differentias, tertiam tãquam manifesta subiungit, ꝙ intellectus in actu, non quandoque intelligit, quandoque nõ intelligit, sicut intellectus possibilis.

Vide in q. disp. de spiritualibus creaturis ar. 10.

Attendendum autem, ꝙ si de intellectu agente prædicta verba exponantur, sic intelligenda sunt vt inquit S. Tho. ꝙ non est ex parte intellectus agẽtis, ꝙ quandoq; intelligimus, quandoq; non. Sed ex parte intellectus possibilis.

Addi.

P. p. q. 79. ar. 4.

ADDI.

De necessitate intellectus agentis.

Opin. Alex.

Opin. Theophr.

Circa necessitatem intellectus agentis, variæ extiterunt philosophorum sententiæ, inter Græcos, Arabes, & Latinos: Alex. qui posuit intellectum agentem esse Deum, propter hoc, quia sicut Deus semper intelligit, & omnia facit, & sua actio est eius substãtia, ita & intellectus agens, & dixit ipsum esse necessarium ad illuminandum intelligibilia, & ipsam animam intellectiuam, Siquidem vult philosophus, ꝙ intellectus agens, ita se habet ad animam intellectiuam, sicut se habet agens in rebus naturalibus, & ars ad artificialia, sed in rebus naturalibus, agens non est pars intrinseca, quæ vna cum materia rem naturalem constituat, neque ars est pars rei artificialis: & sic neque intellectus agens habet rationem partis; sed solum rationem agentis, & architecti, qui est separatus a rebus arte factis, Themisti, & Theoprastus, posuerunt quoque intellectum agentem esse substantiam separatam, & vniri intellectui possibili, & speculatiuo, quia omnes hos tres intellectus, scilicet agentem, possibilem, & speculatiuum æternos, & separatos asserunt, & est necessarius intellectus agens, vt tangat possibilem, & speculatiuum, non tactu corporali, sed spirituali, sed de his opinionibus occurrit mihi, quod Profeta in excessu mentis dixit, omnis homo mendax, & si hoc est verum in omnibus hominibus, multo magis Græcis est peculiare, atque domesticum hoc vitium, scilicet mentiri, quemadmo-

quemadmodum Poeta inquit, & crimine ab vno disce omnes, & sapientissimus Paulus Creteuses semper mendaces &c.

In sua Meta ph. cap. 4. in Epistola de luce. Inter Arabes fuit Auicennas, qui posuit intellectum agentem colchodeam, & esse necessarium ad producendum species intelligibiles, in intellectu possibili. Auempace tamen voluit intellectum agentem, esse necessarium ad producendum quodam lumen in ipsis phantasmatibus, quibus illustratis efficiantur intelligibilia,& sic appareant res vniuersales; Auerr vt imponit sibi Iandunus asseruit intellectum agentem esse necessarium, Opin Auer. 3. de anima q. 13. vt sit principium actiuum intellectionis in intellectu possibili: quia intellectus agens, & intellectus possibilis, sunt duæ substantiæ realiter distinctæ animam intellectiuam constituentes, quæ ita se habent, q intellectus possibilis solum intellectionem recipit, intellectus autem agens producit intellectionem. Hi viri quoque sunt mendaces, & falsi, & nedum secundum veritatem, quam pro comperto habemus, sed in via Ar. quippe, Tex. 17. qui dixit, q in omni natura, idest in omni effectu, & re facta, sunt duo principia necessaria, vnum vt materia, quæ sit potentia omnia illius generis, alterum efficiens, quod talem materiam in actū redigat, quod sit vt ars ad materiam suam; sed intelligere est quid effectum: igitur oportet hæc duo principia quorum vnum est materia intellectionis, idest intellectus possibilis, alterum efficiens, quod est intellectus agens, & subdit officia Tex. 18. vtriusque, ait q intellectus possibilis omnia fit, hoc est recipit species omnium, quibus factus similis intellig t ipsas: intellectus agens omnia facit, quia abstrahit species omnium, & se habet vt lumen ad colores. Inter latinos quoque fuit controuersia, de necessitate ipsius intellectus agentis. Quia Durandus de sancto portiano, ordinis prædicatorum, Opin. Dur. 1. sent. dist. 3. q. 5. negauit absolute intellectum agentem, asserendo ad intellectionem complendam, sufficere intellectum possibilem cum phantasmatibus, quia si esset necessarius intellectus agens, vel hoc esset ratione operationis in phantasma, aut in intellectum possibilem, aut in vtrumque; sed nihil horum est: ergo frustra ponitur intellectus agens, probatur minor, q non in phantasma, quia nec influendo illi aliquid, nec abstrahendo ab eo aliquid, nec educendo de potentia eius, probatur etiam, q non in intellectum possibilem, quia aut solus agit in illum, & hoc non, aut simul cum phantasmate, & hoc etiam non, tum quia si phantasma secundum se est impotens in intellectum agere, vtpote immaterialem: ergo erit impotens quoque ad coagendum, quia non est mutatum, aut si secundum se erat potens, & sic non oportet ponere intellectum agentem, sicut nec sensum agentem cum obiecto sensibili: Godofredus presbyter aduersus Durandum asse- Opin Godofre. 2. sent. dist. 1. q. 3. ruit intellectū agentē dari sed dixit ipsum effectiue non illuminare sed tantū formaliter.

Opinio B. Thom. p. p. 79. ar. 4. & 5 disputatis in q. de anima ar. 4. Veritas tamen est q intellectus agens est necessarius propter tria, scilicet vt sua assistentia illuminet phantasmata, & vt transferat intelligibilia de ordine in ordinem, hoc est vt faciat intelligibilia in potentia, intelligibilia in actu, & vt producat speciem intelligibilem in intellectum possibilem per abstractionem a phantasmatibus, quia omne quod est in potentia, non potest reduci in actum, nisi per aliquod ens actu; sed intellectus noster possibilis, est in potentia ad intelligibilia: ergo non reducitur in actum, nisi per intelligibile in actu; sed intelligibile in actu quo ad quidditates naturales non inuenitur in rebus, nisi secundum Platonem ponentem species, & ideas, & sic oportet vt fiat hoc intelligibile in actu: igitur oportet ponere virtutem factiuam, & hāc vocamus Soluitur Achilles Dur. intellectum agentem, & ex hac ratione soluitur argumentū Dur. quia intellectus agēs, operatur, educendo de potentia phantasmatis, non subiectiua; sed ministeriali, & ideo eductum non est in eo, sed in potentia subiectiua quæ est intellectus possibilis. Vnde præter phantasma oportet ponere aliud agens, quia intelligibile in actu distat ab intelligibili in phantasmate genere, & non sicut vnus gradus alicuius generis ab alio eiusdē vt in sensu & sensibili contingit, quia vtrumque est materiale; sed intelligibile actu immateriale esse oportet; & quando dicit phantasma solum est impotens: ergo immutatū Lege D. Th. p. p. q. 54. ar. 4 q in Angelis nō ponitur intellectus a- semper erit impotens, dicitur q in se non est mutatum, sed bene in ordine ad aliud, quę mutatio consistit in hoc; quia primo erat solum agens, modo effectum est minister alterius, & ex hoc videmus q illud quod non possumus ex nobis efficimus vt ministri superiorum, & hæc ratio conuincit omnes recte philosophantes: vana igitur est opinio Du-

gens, neque possibiles, quia nõ sūt quandoque in actu, quã doque in potentia intelligentes. Soluitur ratio Francisci Thole.

randi, nec probabiliter sustineri potest. Pace Francisci Toleti dixerim, qui probabiliter sustinet eã: quia sicut non habemus duas voluntates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas immaginationes, sed vnam, ita debemus fari de intellectu; sed ratio illa nulla est: quia non tot & tanta requiruntur ad volendum, vel ad memorandum, appetendumue, aut ad immaginandum, quanta requiruntur ad intelligendum vt clare videri potest apud D. Tho. p. p. q. 83. per totam, & q. 79. per totam, veritatem hanc latius perlegere potes. 3. p. q. 9. ar. 4. & lib. 2. cont. gent. cap. 77. vbi Auctor ostendit quomodo intellectus agens intelligibilia in potentia facit intelligibilia in actu, & eodem lib. videbis quomodo assimilatur artu. cap. 76. vide etiam Scotum primo sent. dist. 3. q. 8. & Herueum. 2. sent dist. 17. q. 2 & Bacconitanum. 1. sent. q. 2. prologi, & cõflatum in 2. volum. q. 79. ar. 4. Capreolum quoque 2. sent. dist. 2. q. 1.

QVAESTIO X.
Vtrum anima intellectiua sit æterna, & immortalis.

Separatus autem est solum hóc quod quidem est, & hoc solum immortale est, & perpetuum.
Tex. XX.

P. p. q. 75. ar. 6. & 2. sec. dist. 19. ar. 1. & 2. cont. gent. ca. 78.

VAERITVR decimo. *Vtrum anima intellectiua sit æterna, & immortalis. Et videtur ꝙ non.*

Primo. Forma quę ad sui existentiam determinatas dispositiones requirit: est corruptibilis. Illis enim corruptis desinit esse. Sed anima est huiusmodi: ergo &c. Probatur minor. Proprius actus, propriam materiam requirit, aĩa intellectiua est proprius actus corporis humani, ꝙ dispositiones determinatas habet: ergo &c.

Actus actiuorum sunt in paciente bene disposito.

Secundo Cessante ratione existendi alicuius, illud amplius non est. Sed ratio existendi formæ existenti in materia est, vt sit quo aliquid est: ergo hoc cessante, amplius non est. Aut ergo oportet, ꝙ compositum incorruptibile sit, aut ꝙ forma corrumpatur dum desinit esse, id quo aliquid est. Sed anima intellectiua est forma in materia, & homo corruptibilis est, & mortalis: ergo anima intellectiua corruptilis est.

Nota punctum de ratione essendi animæ.

Tertio. Vnio animę intellectiue ad materiam, aut est ipsa anima, aut eius accidens separabile, aut accidens inseparabile. Si primum: ergo quandoq; erit anima, erit vnio ad materiam, & econuerso, & quando vnio ad materiã non erit, anima intellectiua non erit, aut ergo homo erit incorruptibilis, si intellectus est incorruptibilis, aut anima corruptibilis erit. Si Secundum: Non videtur quomodo accidens separabile, duas possit vnire substantias, et eas manutenere. Si tertium, nunquam intellectus a corpore poterit separari, & per consequens incorruptibilis erit.

Quarto. Si anima est immortalis, corruptio hominis, accidentalis corrutio erit, non autem substantialis, hoc autem est falsum: ergo &c. Probatur assumptum, quia principia eius essentialia incorruptibilia erunt. Nam & materia prima, vt dicitur 1. Physi. in corruptibilis est. Tex. 82.

Quinto. Quod conuenit alicui secũdum se, ab eo separari non potest. Sed formę

formæ materiali, qualis ponitur anima intellectiua, secundum se conuenit in materia esse: ergo non potest esse nisi in materia, & per consequens separata manere non potest.

Sexto. Formæ quæ sunt in materia, & formæ oĩno a materia separate, idẽ secundum speciem esse non possunt vt 7. Metha. dicitur: ergo eadem forma, nunc in materia nunc separata a materia esse non potest: ergo &c.

Septimo. Si anima intellectiua esset eterna, eius essentia esset infinita hoc est falsum ergo &c. consequentia probatur. Sicut se habet virtus mouendi ad motum, ita virtus essendi ad esse. Sed ex perpetuitate motus arguit philosophus 8. Physi. & 12. Metha. infinitatem virtutis in primo motore: ergo ex perpetuitate essendi infinitas uirtutis essendi argui potest, sed virtus infinita essentiam infinitam requirit: ergo &c.

8. Physi tex. 78. Et. 12. Meth. tex. 41

Octauo. Si hoc esset, daretur infinitum in actu, hoc est contra philosophum 3. Physi. ergo etc. Probatur consequentia. Generatio hominis est eterna: ergo infiniti homines præcesse runt: ergo & infinite animæ: ergo si anima est immortalis dantur nunc infinite animæ in actu.

Tex. 56 & sequentibus.

Nono. Sequeretur, quod resurrectio secundum mentem Aristo. dabitur, hoc est contra philosophum 10. Metha. ponentem a priuatione ad habitum regressum non dari: ergo &c. Probatur consequentia dupliciter. Primo. Vniri corpori est animæ naturale: ergo esse a corpore separatam, est sibi contra naturam, & violentum. Sed nullum violentum est perpetuum: ergo aliquando reunitetur: ergo &c. Secundo. Anima si manet a corpore separata, naturaliter uniri corpori desiderat, quia pars, separata a toto est imperfecta, in toto autẽ suam perfectionem habet. Vnumquodque autẽ suam perfectionem desiderat. Sed naturale desiderium non potest esse frustra: ergo &c.

Tex. 16 & in post prædicto.

Argumentũ de resurrectione.

Decimo. Anima separata non haberet suam operationem, quæ est intelligere: ergo non potest esse separata. consequentia nota, quia nulla res sine sua propria operatione esse potest actu, vel pontentia. Antecedens vero probatur, quia in anima separata phãtasmata esse non possunt, sine quibus intelligere non potest.

Vndecimo. Omnes partes quæ possunt manere separate a toto sunt elemẽta, idest partes materiales, vt dicitur 7. Metha. Sed anima non est elementum: ergo &c. Tex. 60.

Duodecimo. Nihil quod incepit esse est eternum, vt habetur 1. Cœli contra Plato. Sed anima intellectiua incipit esse, formæ enim nõ sunt ante materiã, vt dicitur 12. Metha. ergo &c. Tex. 102. Tex. 16.

Tertiodecimo. Intellectus passiuus est corruptibilis, vt inquit philosophus ergo &c. Patet consequentia, quia nõ ponitur anima perpetua, nisi intellectum habet. Tex. 20.

Quartodecimo. Si intelligere est phantasia, aut non sine phantasia non contingit animam separari, vt inquit philosophus. Sed non est sine phantasia: nihil sine phantasmate intelligit anima: ergo &c. 1 de aĩa. Tex. 12. Tex. 30. & 39. 3 de anima.

Ad euidentiam huius difficultatis: Sciendum primo quod eternum dupliciter aliquid dici potest. Vno modo tam ex negatione principij, quam ex negatione finis sue durationis, quia videlicet neque incepit esse, neq; desinet. Sicut

Eternum dupliciter accipi potest.

cęlum secundum Aristo. mentem. Alio modo ex negatione finis tantum, quia videlicet quamuis sue durationis initium habuerit, nunquam tamen esse desinet. Sicut cęlum secundum catholicã fidem. Hic non quæritur, an anima primo modo sit æterna, sed tantum an secundo modo.

Sciendum secundo ꝙ sicut mortale, & corruptibile dupliciter dicitur, ita immortale, & incorruptibile. Dicitur enim aliquid. Vno modo corruptibile, & mortale, quia in se principium aliquod habet per quod ad corruptionē tēdit. Sicut ęquus, lapis ceteraque id genus, & hoc proprię dicitur corruptibile. Per oppositum vero dicitur incorruptibile, quod nullum tale principium sibi intrinsecum habet, sicut cęlum, & intelligētię. Alio modo dicitur aliquid corruptibile, & mortale, non quia intrinsecum aliquod principium habeat per quod ad corruptionem tendat, sed quia per aliquod agens extrinsecum, aut agendo aut ab actione cessando desinere potest. Sicut secundum catholicam fidem cęlum, & intelligentie. Per oppositum vero incorruptibile, & immortale dicitur quod a nullo etiam extrinseco agente ad non esse deduci potest, sicut. Deus gloriosus. Non quęritur ergo hic. An anima intellectiua sit immortalis secundo modo. Sed tantum an primo modo sit incorruptibilis & immortalis, tanquam videlicet nullum in se principium habens per quod tendat ad non esse.

Nota subtilissimam doctrinam S. Tho in p. p. quæst. 9.

Sed attendendum, ꝙ licet quod est hoc modo incorruptibile per se desinere esse non possit, eorum tamen aliquod per accidens potest desinere ad sui, scilicet, corruptionem subiecti. Nam omnis forma quæ de potentia materię educitur, & secundum suum esse a materia dependet, licet per se corrumpi non possit, cum esse per se consequatur formam, per accidens tamen ad materiã corruptionem in qua est desinit esse.

Nota pun̄ctum cōtra Auerr.

Quæritur ergo. Vtrum anima ita sit immortalis & incorruptibilis, ꝙ neque per se, neque ꝑ accidēs desinere possit.

Sensus quæsiti.

Sciendum tertio quòd qō hęc moueri potest. Quantũ ad Christianam fidē, et quantum ad veram phylosophiam, & quantum ad mentem Aristo. scilicet, quid teneat fides, quid secũdum veram phylosophiam sit, quid senserit Aristo. Non quęritur hic quid fides teneat. Cõstat enim, ꝙ animam esse immortalem tenet. Non etiam quid sit secundũ veram phylosophiam dicendum. Probatur enim multipliciter a S. Th. ex principijs naturali lumine ĩtellectus notis, quòd sit immortalis. Sed de opinione Aristo. quæritur vtrum scilicet, fuerit opinio Aristo. quòd anima sit immortalis, an inquam hoc fuerit expresse dictum ab ipso, vel ex principijs ab eo positis haberi possit.

1. Contra gētes cap. 55. & 79.

Istis suppositis ponitur hęc conclusio. Secundum mentem Aristo. tenendum est. Animam intellectiuam eternam, & immortalem esse, corruptoq; homine remanere a corpore separatã.

Anima intellectiua est ęterna & incorrupubilis per se & per accidēs secundum Aristo.

Probatur autem primo ex fundamento Aristo. quòd si est aliquid animę operum, aut passionum proprium, continget vtique eam separari, idest, manere, & subsistere a corpore separatam. Si vero nullum est proprium ipsius, nõ vtique erit separabilis. Ex hoc itaque fundamento arguitur sic. Anima intellectiua habet propriam operationem, scilicet intelligere: ergo est a corpore separabilis, siue immortalis. consequentia nota ex Aristo. fundamento.

1. de anima Tex. 12.

mento: Accidens vero probatur. Operatio, quæ fit ab anima absque corporeo instrumento, est animæ propria. Non enim animę corpus in tali operatione instrumentaliter cõmunicat. Sed intelligere fit ab anima absque corporeo instrumento. Nam intellectus nullius corporei instrumenti est actus, sed est ab omni corporeo instrumento separatus, dicitur: ergo &c.

3. de anima tex. 12. & 5. Tex. 6.

Dupliciter autem ad hanc rationem responderi posset.

Tex. 11.

Primo ꝙ illud Aristo. fundamentũ in 1. de anima, de separatione animæ quantum ad eius operationem est intelligendum, non autem de separatione eius a corpore.

Secundo ꝙ antecedens est falsũ. Ad probationem vero dicitur, ꝙ secundum mentem Aristo. in illo loco, propria operatio animæ illa dicitur, quæ nõ solum sine corporeo instrumento, sed etiã absque communicatione rei corporee omnino fit. Modo dicitur ꝙ licet intelligere absque organo corporali fiat, nõ sit tamen absque communicatione corporis oĩno, nam absque phantasmate non fit, vt dicitur 3. de anima hoc autem ad corpus pertinere manifestũ est.

Tex. 30.

Potest & tertio responderi, negando antecedens, & ad probationẽ dicendo, ꝙ stat potentiam non esse organo corporali affixam, & tamen esse toti rationem operandi, & tunc operatio erit animæ, & corpori communis.

Sco. 4. dis. 43. q. 2.

Sed prima harum responsionum ꝙ nulla sit, ex Aristo. processu facile patere põt. Nã ibi dubitationẽ hanc mouens. Vtrum omnes animæ passiones sint compositi, an magis aliqua sit anima propria. Causam huius quæsiti subiungit, quia scilicet ex hoc habebitur. An anima sit separabilis, necne. Vbi manifeste apparet, quòd ex separatione vel in separatione animæ a corpore secundum operationem, separationem eius sim esse intendit inducere.

Secunda quoque responsio contra Aristo. mentem esse manifeste apparet. Nam cum dubium moueat. Vtrũ omnes animæ passiones sint cõmunes, an aliqua sit animæ propria, propriam animæ operationem accipit, vt contra communem opperationem est diuisa. Ista autem est operatio cui non communicat corpus tanquam instrumentum: ergo &c. Probatur minor sic. Communem animæ passionem vocat eam, quæ est, & animæ simul, & corporei instrumenti. Nam quęritur. Vtrũ sint communes animæ, & habentis. Cõstat autem quòd nomine habẽtis instrumẽtum intelligitur, quod simul cum anima operatur: ergo propriã vocat quæ non compositi ex anima, & corporeo instrumento: sed tantum ipsius est aĩæ.

Ostenditur processus Arist. in primo de anima.

Sed & tertia responsio nulla est. Nam nulla alia ratione ponit Aristo. intellectum ab organo corporeo separatum, nisi quia omnia intelligit. Si aũt esset in organo corporali, cum illud sit determinatæ naturæ sensibilis determinateque mixionis, esset & intellectus ad determinatam naturam sensibilem limitatus, non omnes naturas sensibiles posset intelligere, sed idem accideret si totum corpus esset intellectui pro organo, & intelligere esset elicitiue coniuncti, tanquam primo intelligentis: ergo &c.

Nota punctum cõtra scoticas importunitates.

Secundo est auctoritas eius. Nam ibi aperte dixit, ꝙ quasdam partes animæ nihil prohibet separari a corpore, propterea ꝙ nullius corporis sũt actus. Ex hoc enim tex. arguitur sic. Illas partes animæ contingit a corpore separari

Tex. 11. 2. de anima

rari : quæ nullius corporis sunt actus.

3. de anima Tex. 4.

Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo est a corpore separabilis, ergo, et anima cuius intellectus pars est potentialis.

Tex. 11.

Tertio est auctoritas eius 2. de anima. Vbi postquam quæsiuit de alijs animæ potentijs. Vtrum vnaqueque sit pars animæ, & vtrum ab alijs potentijs sit separabilis, subiungit ꝙ de intellectu, & perspicitiua potētia nihil adhuc est manifestum. Sed videtur genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separari. Sicut perpetuum a corruptibili.

Ad istas duas auctoritates respondetur, & dicitur primo ꝙ vbicunq; Aristo. de intellectus possibilis separatione mentionem fecit, de formali separatione intendit, non autem de separatione in essendo. Quia vt ipsemet docuit, nō aliter conuenit animæ separari, si propriam habeat operationem, cui scilicet non communicet corpus, neque organice, neque obiectiue, quam conueniat recto tangere eneam spheram in puncto, quod vtique sibi formaliter conuenit, non autem in esse.

Dicitur secundo, ꝙ nulla pars est, quæ nullius corporis sit actus in essendo præter intellectum agentem, ideo de ipso solo verificatur, ꝙ separatur sicut perpetuum a corruptibili.

Respondetur etiam, aliter ab alijs, ꝙ illud dictum philosophi, ꝙ intellectus & perspectiua separantur sicut perpetuum a corruptibili, est de separatione in operando, non autem in essendo intelligendum. Vult enim Aristo. per hoc dicere, ꝙ anima inquantum ad operationem intelligendi, quandam cum substantijs separatis similitudinem habet, ꝙ scilicet sicut perpetua substantia a materialibus & corruptibilibus conditionibus separantur, ita & anima quātum ad operationē intelligendi ab omni materiali conditione separatur.

Quod Arist. 2. de anima tex. 11. non de formali tātum, sed in essendo separatione loquitur.

Sed ꝙ iste responsiones nullæ sint, ex verbis & processu Aristo. facile conuinci potest. Quod enim Aristo. de intellectus possibilis separatione loquens de separatione non tantum formali, sed etiam in essendo intendat patet. Tertio enim de anima ait, ꝙ quoniam omnia intelligit, oportet ipsum immixtum eē. Tex. 4. *Intus enim apparens prohibebit extraneum & obstruet, ꝙ qualis vtique fiet, aut calefactus, aut frigidus, si organū aliquod erit ei sicut sensitiuo inquit: ꝙ sensus non potest sentire ex valde sensibili, sed intellectus cum intelligit aliquod valde intelligibile, non minus intelligit infima, sed magis, quia sensitiuum non sine corpore est, hic autem est separatus Ex his namque verbis apparet, quod de separatione intellectus possibilis secundum esse ab organo corporali loquitur, non autem de sola separatione formali. Nisi enim de tali separatione loquatur: non sequūtur quæ adducit: vt satis constat. Apparet ꝙ* Tex. 11. *loquitur de separabilitate partium animæ a corpore non solum formali, sed etiam in essendo. Sicut enim de ipsa anima, aut aliquibus partibus eius dicens, non esse immanifestum, ꝙ anima sit inseparabilis a corpore, aut quadā partes ipsius, de inseparabilitate in essendo loquitur, ita quod subiungitur nihil prohibere secundum quasdam separari, propter id quod nullius corporis sunt actus, de separabilitate in essendo est intelligendum, alioquin æquiuocatione vteretur Aristo.*

Considera efficatiam argumentorū.

Tunc arguitur sic. Partes aliquas animę nō esse actus alicuius organi cor

poralis

poralis in essendo, est ratio ꝙ sint a corpore separabiles in essendo. Sed intellectus possibilis est ab organo corporali in essendo separatus, vt ex adductis apparet: ergo est a corpore separabilis in essendo.

Tex. 18. *Præterea ex processu Aristo. 2. de anima. ostenditur, ꝙ non de solo intellectu agente intendit, cum inquit. hoc solum cõtingere separari sicut perpetuũ a corruptibili, sed de tota parte intellectiua. Nam postquam conclusit animam, vegetatiuo, sensitiuo, intellectiuo, & motiuo determinari, quærit.* Tex. 19. *Vtrum vnumquodq; horum sit anima, an pars, animæ, & si pars animæ. Vtrum sit separabilis ab alijs partibus sola ratione, an etiam loco. Respondẽs autem ad dubium cum dixisset de quibusdam non esse difficile videre, quasdam autem dubitationem habere, ostẽdissetque in quibus facile est videre de his, in quibus est dubium subiungit inquiens. De intellectu, & perspectiua nihil adhuc manifestum esse &c. Ex hoc itaque processu apparet ꝙ de intellectu qui est animæ potentia loquitur, non autem de intellectu qui sit substantia separata, & ꝙ de tota parte intellectiua loquitur quam alijs animæ potẽtijs condiuisit, cum inquit ꝙ videtur, idest apparet. vt Philoponus exponit alterum genus animę esse, & separari sicut perpetuum a corruptibili. Apparet etiam ꝙ si. vt secunda responsio dicebat intelligeretur intellectum esse separabilem in intelligendo ab omni conditione materiali, sicut perpetuũ, & incorruptibile nihil responderetur ad propositum quæstionis qua quæritur. Vtrum partes animæ distinguuntur loco, necne.*

Speculatio notabilis ex Philopono.

Tex. 19. *Tertio est. Auctoritas eius 1. de anima vbi concludit ꝙ cum sint quędã animę operationes, quę sunt operationes coniuncti, propter hoc physici est de anima considerare, aut omni, aut huiusmodi cuius, scilicet operationes sunt coniuncti. Ex hoc enim apparet ipsum existimasse, aliquam esse animã habentem aliquam operationem, cui non communicat corpus, & consequenter a corpore separabilem, & immortalem. Nisi enim hoc putaret non sub disiunctione dixisset physici considerare de anima, aut omni, aut huiusmodi.*

Confirmatur quia in 1. de partibus animalium hanc quęstionem absoluens, Cap. 1. *inquit ꝙ physici non est de omni anima determinare, quia tunc nulla esset philosophia pręter naturalem scientiã esset enim naturalis philosophia de omnibus, constat autem ex littere contextu, ꝙ ibi de anima proprie sumpta loquitur: ergo existimauit aliquam animam esse, quę capacitatem materię supergreditur, & est immortalis. Hoc etiam manifeste apparet ex ratione ibidem adducta, quia inquam rem nullã a materia abstractam potest sciẽtia naturalis contemplari.*

Cuius artificis est de anima considerare.

Quarto. Est auctoritas ipsius 2. de generatione animalium. Inquit enim Cap. 3. *philosophus ꝙ intellectus de potentia materię non ęducitur, sed de foris aduenit, ergo est incorruptibilis. Nam illę sole formę ad corruptionem subiecti corrumpuntur, quę de potentia materię ęducuntur.*

Respondetur ꝙ Aristo. credidit mẽtem de foris aduenire, quia lumen intellectuale quo intellectus possibilis potens est proxime ad intelligendum, mẽtisque rationem habere ab intellectu agente est.

Mentem de foris aduenire Arist. quid intelligas.

Sed quod hæc responsio omnino ab inten-

intentione Aristo. sit aliena, sic ostenditur. Quærit namque Philosophus de concepte rei anima, vnde veniat, et an in semine contineatur, suumque proprium explicat: quærendo de anima sẽsuali, qua fetus ipse animal est, & de rationali per quam est homo, de menteque subiungit. Quo nam tempore, & quomodo, & vnde eã recipiat, quæ principia id participant plurimum dubitatur. Ad hanc autem quęstionem respondens. Inquit ꝙ in conceptibus, & seminibus he animæ prius sunt in potẽtia, quam habeantur in actu, & ꝙ impossibile est vt alie extrinsecus veniãt, sed sola mens extrinsecus accedit, eaque sola diuina est, eo ꝙ nihil cum eius actione communicet actio corporalis. Ecce quam manifeste habetur, ꝙ de lumine ab intellectu agente recepto non loquitur Aristo. sed de ipsa animæ substantia, qua conceptus in specie humana constituitur.

Tex. 16. & 17. Quinto est eius auctoritas 12. Metha. dicit, ꝙ causæ formales non sunt ante materias quęrit an aliqua maneat posterius. Et respondet ꝙ in quibusdam nihil prohibet, vt si est anima talis, non omnis, sed intellectus. Ex his enim habetur ꝙ intellectus qui est hominis forma post corpus remanet.

Hæc auctoritas declarat tibi naturã animæ nostrę.

Respondetur ꝙ Aristo. in sua respõsione nihil determinate respondet, sed tantum sub dubitatione, vnde a conditionali inchoat, dicens vt si est anima talis, non omnis forsam sed intellectus.

Sed ꝙ & hæc responsio nulla sit facile constat. Nam non respondet Aristo. ad dubium. Sub disiunctione, & dubitatiue, sed absolute. Respondet.n. nam in quibusdam nihil prohibet. vbi tex. Commen. habet non est impossibile. Deinde exemplificat. vt idest verbi gratia, vt exponit Commen. & vt proprietas grace dictionis habet. Si ẽ anima talis forma, quæ manet post corpus non omnis, sed intellectus & est sẽsus, verbi gratia si dicamus animam post corporis dissolutionem remanere, non omnem, sed illam quæ est intellectiua. Apparet etiam hanc eius fuisse mentem ex verbis sequentibus. Subiungitur enim omnem autem impossibile forsan. Nam cum dixerit in quibusdã nihil prohibere, ꝙ remaneat, & de anima intellectiua exemplificarit, dum subiungit, ꝙ de omni anima hoc verificari non potest, relinquit de anima intellectiua hoc impossibile non esse.

Vide sensũ verborũ Ar.

Sexto Est auctoritas eius 1. de anima. Ibi enim ait ꝙ intellectus videtur quadam substantia esse & non corrumpi. Et loquitur de intellectu, quo intelligit anima. Tex. 65.

Non valet autem dicere, ꝙ dubitatiue loquitur propter verbum illud, videtur. Nam ex processu apparet, ꝙ dubitatiue non loquitur. Nec obstat ꝙ vtitur hoc verbo videtur. Nam aliquãdo, videtur idem est apparet, siue est manifestum, sicut cum Porphirius ait. Videtur autem ueque genus, neque species simpliciter dici. Interpretatur.n. Ammonius, idest apparet, & est manifestum. Non valet etiam dicere, ꝙ secundum aliorum opinionem illud dicit. Licet enim vt S. Tho. exponit ibi philosophus suum propositum probet per quandam Platonicorum opinionem, scilicet ꝙ omnis anima est incorruptibilis & ꝙ omes eius operationes etiam intellectus haberẽt organum corporale, ab eorum tamen opinione quãtum ad animę intellectiuę immortalitatem non discedit. Vnde vt ostendat se quatum ad hoc cum illis cõuenire, non autem quãtum

Dictio, videtur non semper dubitatiua est.

tum ad hoc ꝙ intelligere habeat organum, & propter organi corruptionem marcescat, ex proprijs loquens subinfert, ꝙ intellectus fortasis diuinum aliquid, & impasibile est. Vbi aduerbio dubitantis est vsus, quia hoc nondum determinauerat, sed postea determinauit in 3. libro.

Duplicitet potest intelligi formam ad sui existẽtiam determinatas requirere dispositiones. Vide 1. sent. dist. 5. q. 5. ar. 2. Et de potentia dei. q. 3. ar. 10.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam quidem dicitur formam ad sui existentiam determinatas dispositiones requiri dupliciter intelligi potest. Vno modo absolute, quia videlicet nullo modo, neque in principio, neque post, sine illis existere potest, & tunc concessa maiore, negatur minor. Alio modo in fieri tantum, & quo ad initium sui esse, & tunc negatur maior.

Pro quo sciendum secundum doctrinam S. Tho. ꝙ licet anima in initio sui esse, corpore indigeat, non tamen sicut aliæ formæ secundum suum esse dependet a corpore, vt. scilicet sine corpore esse non possit. Nam non obstante, ꝙ in corpore dum producitur indiuiduationem capiat, quia tamen est per se subsistens, suam indiuiduationem, & commensurationem ad corpus quod informabat etiam separata a corpore retinet, & suum esse indiuiduale.

Potest etiam ad hanc rationem dici quòd anima intellectiua ad sui existentiam absolute, non requirit determinatas dispositiones sed tantum ad hoc ut sit in materia, ideo non sequitur ꝙ illis deficientibus anima desinat absolute, sed tantum ꝙ in materia esse desinat.

Ad secundam dicitur ꝙ duplex est forma. Vna quæ a materia secundum esse, & secundum omnem sui operationem dependet, & de tali conceditur totum, scilicet ꝙ remoto ab ea quòd nõ sit id, quo aliquid est ipsa amplius non est, talis enim forma, quia totum eius esse est in cõcretione ad materiam, magis est quo aliquid existit, quam ipsa dicatur existere. Alia est quæ neque secundum esse, neque secundum omnem sui operationem a materia dependet, & de hac negatur minor nisi forte dicatur, ꝙ esse quo aliquid existit est sibi ratio existendi non simpliciter, sed tantum in principio sui esse: sed tunc negatur maior.

Vnio animæ quid est.

Ad tertiam dicitur ꝙ talis vnio est accidens separabile. Ad improbationem dicitur, ꝙ per aliquid vniri formã materiæ dupliciter potest intelligi. Vno modo tanquã per mediũ causans vnionem per se, & hoc modo forma non vnitur materiæ per vnionem quæ sit accidens separabile, sed per esse substãtiale. Alio modo tãquam per medium ipsa vnita sequens, & tanquam per causam sine qua non. Et hoc modo nõ inconuenit animam vniri materiæ per accidens aliquod separabile, vnitur enim per vnionem, quæ est relatio, formam secundũ ꝙ per esse suum est vnita materiæ consequens.

Ad quartam negatur consequentia. Ad probationem dicitur quòd in corruptione hominis non corrumpitur solum accidens, sed substantia composita, quæ ex vnione animæ cum materia resultabat, non quidẽ per corruptionem partium, sed per separationem illarum abinuicem.

Aliquid conuenit perse dupliciter.

Ad quintam dicitur primo, dupliciter potest alicui aliquid conuenire per se, Vno modo tanquam consequens formam. Alio modo tanquam consequens materiam. Quod conuenit alicui per se tanquam cõsequens formam semper inest, sicut igni caliditas. Quod vero

BB conuenit

conuenit per se tanquam materiam cõsequens, non oportet vt semper actu insit, sed quandoque secundum potentiã inesse potest.

Dicitur secundo ꝙ quia motus est actus existentis in potentia, ideo quæ ad motum pertinent, aut consequuntur motum in rebus naturalibus nõ semper insunt, non enim ignis semper mouetur sursum.

Dicitur tertio ꝙ formam vniri materię consequitur motum, non enim nisi per motum introducitur in materiam, ideo licet sibi per se conueniat, non oportet tamen vt sibi semper insit.

Respondetur secundo, ꝙ aliquid conuenire alicui per se dupliciter intelligi potest. Vno modo per modum actus primi, vt risibilitas homini. Alio modo per modum actus secundi, aut termini eius, sicut ridere conuenit homini, & esse sursum igni. Quod conuenit alicui per se primo modo ab eo separari non potest, saltem per agens naturale, quia aut essentiale rei est, aut principia consequitur essentiæ, vt forma. Quod vero alicui conuenit per se secundo modo: in aliquibus separari potest secundum actum, licet non secundum aptitudinem, ridere enim constat ꝙ semper conuenit homini, licet homo ad illud sẽper habeat aptitudinem. Modo dicitur ꝙ vniri materiæ per se conuenit animę intellectiue secundo modo, non autem primo modo. Nam vniri corpori conuenit animæ secundum se, sicut secundum se corpori leui conuenit esse sursũ constat autem ꝙ esse sursum cõuenit leui per modum actus secundi, aut termini eius motus sursum: ideo non oportet vt semper insit animæ.

Vide hanc doctrinam 1. parte q. 76 ar. 6.

Ad sextum negatur consequentia. Antecedens enim ex Aristo. sumptum intelligitur de formis: quarum vna habet naturam vt materiæ vniatur, altera vero non. Nam sicut quod habet naturam vt sit sursum, & quod non habet naturam vt sit sursum, specie distinguuntur, idem tamen corpus est aliquando sursum, & aliquando deorsum, ita formę quarum vna habet naturam vt vniatur corpori, alia autem non, specie distinguuntur, contingit tamen vnã numero formam, aliquando esse vnitã corpori aliquando vero non vnitam.

Forma duplex.

Ad septimum dicitur ꝙ consequentia falsa est. Ad probationem dicitur ꝙ aliter comparatur esse ad formam, & aliter motus ad mouens. esse enim cõparatur ad formam: sicut effectus formalis ipsam per se consequens, motus autem ad mouens, sicut effectus ad suã causam efficientem, ideo non oportet si ex infinitate motus, virtutis motiue arguitur infinitas, quod ex perpetuitate esse infinitas formæ arguatur.

Quomodo eſſe se habeat ad formam.

Respondetur secundo quod differentia est inter motum & esse, quia motus secundum rationem suam quantitatem habet, et extensionem, esse autem secũdum se quantitatis extensionem non habet, ideo infinita duratio motus, virtutem infinitam in primo mouente requirit, duratio autem perpetua esse, virtutem essendi infinitam non requirit, quantum enim est ex virtute essendi nõ refert vtrum esse infinito tempore duret, vel in instanti, vnde illa comparatio in proposito non tenet.

Ad octauum dicitur quod dari infinitum in actu in rebus immaterialibus, principiis ab Aristo. positis non repugnat. Vbicunque enim de infinito tractat, de infinito quantitatiuo & in rebus materialibus existente loquitur. Quid autem ipse esset ad hoc argumẽ-

Aristo. sola de materiali infinito loquebatur in libris suis.

tum responsurus nescimus. Hoc vnum certum est quod ista simul stare no possunt, quod generatio hominis sit æterna infinitique homines præcesserint, & anima sit incorruptibilis, & quod non detur infinitum in actu, ideo si duo prima concedantur, necesse est tertium negare in rebus immaterialibus, nec oppositum ponit Aristo. cum de infinito tantum in rebus materialibus inuento loquatur.

Sed contra istam responsionem dubium occurrit. Non enim videtur verum & Aristo. negauerit posse dari infinitum in actu in rebus materialibus tantum, non autem in rebus immaterialibus. Tex. 41. *Nam ratio eius 3. Physic. adducta, quia scilicet numerus est multitudo mensurata per vnum: non tantum in rebus materialibus, sed etiam in rebus immaterialibus locum habet, fundamentum enim rationis, scilicet numerus est multitudo mensurata per vnum, veritatē habet tam in rebus immaterialibus quā in rebus materialibus.* Lege D. Tho. 1. parte q. 7. art. 4.

Ad hoc respondetur & dicitur primo & falsum est rationem Aristo. tam de immaterialibus, quam de materialibus concludere. Nam cum supponitur & omnis multitudo actu existens est numerus, patet & hoc habet veritatem de multitudine tantum rerum materialium, numerus enim cum sit de genere quantitatis in rebus tantum materialibus inuenitur. Similiter alia propositio. Numerus est multitudo mensurata per vnum, non habet veritatem nisi de numero de genere quantitatis, qui in rebus tantum materialibus inuenitur ratio enim mensuræ si non est ratio quātitatis rationem quantitatis concomitatur. Propter quod S. Tho. illum locū exponens dicit illam rationem probabilem Lect. 7. 3. Phy. *esse tanquam procedentem ex his quæ communiter dicuntur. Si inquam de multitudine absolute fieret: & non tantum de materiali multitudine.*

Dicitur secundo & omnis numerus ē multitudo facta per vnum, multum autem differunt esse multitudinem mensuratam per vnum, & esse multitudinem factam per vnum. Numerum enim esse multitudinem factam per vnum est esse ipsius aliquam vnitatem vltimam per modum formæ, a qua specificatur, & qua subtracta species numeri variatur, vt 8. Metha. dicitur. Ipsum vero esse multitudinem mensuratam per vnum, est per vnitatis replicationē præcise reddi, & certificari. Multitudinem fieri p vnum, & mēsurari per vnū non sunt idem. Tex. 10.

Sed adhuc remanet in doctrina S. Tho. dubiū. Nam licet teneat S. Tho. mundum incepisse vt fides tenet, vult tamen vt in multis locis suæ doctrinæ patet mundum potuisse ab æterno produci. Quomodo ergo stabunt simul q mundus possit esse æternus, & anima sit immortalis, & quod nullo modo etiā in rebus immaterialibus possit dari infinitum in actu. Vide Auctorem 1. cont. gent. cap. 81.

Ad hoc oportet altero duorum modorum respondere. Aut scilicet quod licet ponat posse mundum esse æternū, non tamen tenet hominum successiuam generationem posse æternam esse. Hoc enim videtur de mēte ipsius, quod posset aliquis dicere quod mūdus fuit æternus, vel saltem aliqua creatura, non autem homo. Aut quod sicut dicit mū dum potuisse ab æterno esse productum non propter aliquam realem potētiam in mundo existētem, sed solum propter dei virtutem, ita dicendum erit quod si hominis generatione Deus fecisset ęternam, aliquem alium ordinem posuisset in rebus per quem tali æterna generatione 1. p. q. 46.

tione saluata, non oporteret poni infinitum in actu, quod contradictionem implicat, vel successiue animas ambulando, quamuis anima secundum se incorruptibilis sit, vel animarum transmigrationem faciendo, vel aliquem aliũ modum nobis nunc occultũ instituẽdo.

Vniri corpori an sit naturale ipsi animæ & quomodo legehic.

Ad nonum negatur consequentia. Ad eius probationem primam dicitur quòd vniri corpori in principio sui esse est animæ naturale, non autem postquã est separata. Ad secundum negatur assumptum, ad probationẽ negatur etiã assumptum de parte cui primo conuenit suum esse, & est subsistens corpusque ad suum esse eleuat, cuiusmodi est anima.

Dicitur secundo ꝙ naturale desiderium non est frustra quando remanet causa in natura quæ possit rem ad id quod est sibi naturale reducere. Modo dicitur ꝙ separata anima a corpore nulla remanet causa naturalis per quam possit corpori reuniri, ideo nimirum si tale naturale desiderium est frustra, præsertim cũ fuerit semel adimpletũ.

Intelligere cũ phantasmate quò cõuenit animæ.

Ad decimum negatur consequentia Ad probationem dicitur ꝙ non posse intelligere absque phantasmate non conuenit animæ absolute, sed tantum ut est corpori colligata.

Sed videtur ꝙ ista respõsio nulla sit. Non inuenitur enim ꝙ Aristo. alium modum intelligendi aiæ posuerit quam cum phantasmate.

Respondetur ꝙ falsum est Arist. aliũ modum intelligendi non posuisse. Posuit enim alium esse modum intelligendi animæ separatæ, licet illum modum non explicauerit in libris, qui ad nos

Tex. 20. 3. peruenerunt. Patet autem hoc ex eo quòd dicit nos post mortem non reminisci, accipiendo reminiscentiam quæ per corporeum organum exercetur de qua philosophus. Si enim post mortem non reminiscimur, anima autẽ coniuncta reminiscendo, & cogitando intelligit, relinquitur alium esse modum intelligendi aiæ separatæ quã cõiunctæ.

In lib. de memoria & reminiscentia.

Sed iterum instant quidam dicentes se nescire quis primo hæc verba de reminiscentia post mortem sit interpretatus. Non enim videtur hoc esse de mẽte Aristo. Tum quia dixisset de anima non reminiscitur autem, non autem de nobis, non reminiscimur autem. Tum quia illa notã causalis, scilicet quia nihil seruit illi ... poni. Tum quia dicendum fuisset & sine hoc non reminiscitur anima, non autem non intelligit, ideo magis exponenda sunt illa verba, quòd nos non reminiscimur, idest nostrum intelligere non est reminisci: vt voluit Plato.

Expositio D. Tho. est tutetis Auerr. Themist. & Io. gr.

Respondetur & dicitur primo quòd illa interpretatio non solum est S. Tho. sed & Auerois, & Io. grammatici, & Themistij, & aliorum antiquorum. Nam quia dixerat animam intellectiuam immortalem, & perpetuam esse, ne quis existimaret, aut ne quis putaret animam separatã remanere solam, eo modo quo nunc eam habet. Inquit, quòd neque reminiscimur, neque intelligimus post mortẽ, eo modo quo nũc.

Dicitur secũdo ꝙ quia ut dicitur 10. Ethi. homo est principalissimus quod est in eo, ideo non fecit differẽtiam philosophus inter nos & animam.

Dicitur tertio quòd illa nota causali optime deseruit proposito, causã enim assiguat quare post mortem non reminiscimur, quia .s. pars intellectiua. quæ remanet, est impassibilis, idest non est subiectum passionum de quarum numero est remiscentia.

Dicitur

Dicitur quarto ꝙ non erat de cogitatiua dicendum. Et sine hoc non reminiscitur anima, sed non intelligit vt sicut per impassibilitatem ostēderat ꝙ non reminiscitur, ita per corruptibilitatem cogitatiue ostenderet vniuersaliter, ꝙ post mortem non eundem modum intelligendi habemus, quem nunc habemus, cū nūc nō sine cogitatiua intelligimus, quę in aīa separata nō erit.

Vide D. Th. in 7. metaph. circa finem. *Ad vndecimum dicitur ꝙ illud ex Aristo. non habetur præsertim secundum expositionem S. Tho. sed tantum quòd desinente cōposito remanent elementa ex quibus componebatur.*

Ad duodecimū dicitur ꝙ maior est vera, tantum, de eo ꝑ incepit esse per generationem educētem formam de potentia materiæ. Modo dicitur ꝙ anima non producitur per generationem, sed per simplicem emanationem, neq; e de potentia materiæ educitur. Si instetur ergo secundū Aristo. datur creatio.

Respondetur quòd licet secundum Aristo. non detur creatio vniuersi, datur tamen creatio animę intellectiue in determinata materia secundum ipsum ponentem eam non ab aliqua naturali causa produci, sed de foris aduenire.

Quid intelligitur p intellectū passiuum. *Ad tertiumdecimum dicitur quòd per intellectum passiuum philosophus virtutem cogitatiuam intendi, non autem intellectum possibilem. Et hoc nō solum secundum S. Tho. expositionem: sed etiam secundum Auer. Themistiū, & Ioannem grammaticum. Vult enim ibi philosophus assignare causam, quare anima post mortem non habet modum intelligendi, quē habet coniuncta, hanc, scilicet quòd cogitatiua quam intellectum passiuum vocat, & consequēter tota pars sēsitiua corruptibilis est, & ideo non remanet in anima separata vt possit per phantasmata intelligere, sicut corpori coniuncta intelligit.*

Ad quartumdecimum dupliciter respondetur. Primo secundum mentē S. Tho. Negatur enim maior, & dicitur quòd eam non ponit philosophus tanquā veram, & secundū suam opinionem, sed tanquam habentem apparentiam. Cum enim proposuisset quæstionē Vtrū omnes passiones animæ sint cōes, & habentis, an aliqua sit aīæ propria causā difficultatis ostendit, quia plurime videntur non sine corpore pati, aut facere, & ꝙ intelligere maxime assimilatur proprio, sed tamen neq; ipsum est propriū sm apparentiam si est phantasia, aut non sine phantasia. Ipsū .n. esse phantasiam demonstraret ꝙ corporeo indiget instrumento, ipsum etiam non esse sine phantasia, & consequenter sine obiecto corporeo duceret in suspicionem, ꝙ corporeo indigeat organo, videtur enim potentiæ materialis esse solum in corpora ferri, quod tamen falsum est. Nam potentia ab organo corporeo separata, potest ad materialia terminari, secundum ꝙ per intellectum agentem immaterialia fiunt. Posuit ergo philosophus illam propositionē non tanquam veram, sed tanquam facientem in proposita quęstione difficultatē. In expositiõ ne tex. 12.

Respondetur secundo secundum mētem Philoponi, & Alberti, ꝙ admissa maiore, minor est falsa. Secundum .n. Philoponum. Apud Aristo. prima intelligibilia, & primæ intellectiones, neque phantasia sunt, neque cum phantasia. Secundum Albertum vero voluit Aristo. ꝙ anima coniuncta potest intelligere aliquod separatum a materia sine phantasmate, licet sensibilia, aut a sensibilibus abstracta non possit absq; phantasmate intelligere. Responsio Philoponi 3. de anima tex. 12.

ADDI.

ADDI.

Doctores asserentes animam rationalem, esse æternam, & immortalé.
Pythag.
Plato in Gorgia.
Isac [illegible]
De [illegible]itis Philosoph. cap. 7.
In Phędro, qui intitulatur de pulchro.
Archelaus.
Orpheus.
Seusippus.
Apuleus.
Solon.
Porphy. in lib. de Philosophia resp[illegible]sorum.
Cassiodorus in comm. chimici.
Iambicius.
Ar. 1. de aia T. x. 11.
3 cont. gent. cap. 51. p.p. q. 75 art. 6. & in q. de anima q. 14.

QVia de animorum immortalitate multa, & præclara ingenia scripserunt, remq; ipsam prolisse, & satis subtiliter tractarunt, non oportet aliud addere, nam vbi D. Plato, Socrates, Pithagoras, Theophrastus, Themistius, Seneca, Cicero, Simplicius, Philoponus loquuti sunt, & inter latinos eorum Princeps D. Tho. Romanus Aegidius Suessanus, & quam plures Alij, omnes vna voce asserunt animos esse immortales, nihil est quod ego huic disputationi addere possum, eo magis, q 12 Meta, h. tex. 17. negocium hoc accurate egi. Auerr. quoque inter Arabes non potuit sibi persuadere animam esse mortalem, & licet discrepauerint hi grauissimi Philosophi in aliquibus, dum Quidam horum, cum immortalitate, ponebant quoque vnitatem, pluralitatem autem non nulli, & immortalitatem simul, vnde de loco etiam post corporis definitionem dubitare ceperunt. Quare Pythagoras incidit in illam insaniam, q transmigrabant animæ, de corpore in corpus. Quidam autem q proficiscebantur ad stellas, quæ eis dominabantur prius. Alij autem voluerunt eas conuenire in campis Eliseis vt refert Plutarchus, nihilominus conclusio eorum erat animum nostrum esse immortalem, medium quo vtebātur ad hanc astruendam conclusionem varium quoque erat. Dum Quidam viam motus acceperunt dicentes, quod semper mouetur immortale est, quia quod aliud mouet & ab alio mouetur, cum habeat terminum motus, habebit & terminum vitæ: igitur quod seipsum mouet: quia numquam se deserit, numquam cessat moueri, Propterea erit immortale, Sed anima seipsam semper mouet, quandoquidem ipsa est fons, & principium motus: igitur anima ipsa immortalis erit, hac via vsus est D. Plato, vsus est etiam, & Cato introductus a Cicerone in lib. de Senectute Quidam vsi sunt via beatitudinis: quia anima nostra est capax beatitudinis quæ consistit in cognitione abstractorum. Quidam via virtutis, quia si anima esset mortalis, tunc nulla prorsus esset virtus, nullaque fortitudo & q in nullo casu quantumcunque vrgentissimo mors subeunda esset Quidam via remunerationis, quandoquidem nullum bonum irremuneratum relinquitur, neque malum aliquod impunitum. Aliqui via vindictæ, quoniam naturale est hominibus appetere vindictam tyrannorum, & mal operantium, & naturalis appetitus frustrari non potest, oportet vt debeantur eis pœnæ secundum sententiam, quæ multoties in vita ista non videntur; Quidā via legum, siquidem posita mortalitate animorum, omnes leges essēt falsæ, quæ statuunt ipsos esse immortales, non loquor modo de lege Moysi quam Iudæi sequuntur, & de lege nostra, quæ euidentissime asserunt animam nostram esse immortalem, sed de legibus gentilium vtputa Aegyptiorum, & Romanorum, quæ hoc etiam publice edocebant: Quiddam via apparentiæ apparent enim multotiens animæ defunctorum nobis qui viuimus, non tantum in cimiterijs, in quibus sepulta sunt earum corpora, sed etiam in proprijs domibus, quod vtique non apparerent, si destruerentur destructo corpore. Quidam via libertatis, qua homo semper vtitur in suis operibus, quia Deus cum sit prima causa mouens, & naturales causas, & voluntarias, sicut naturalibus causis mouendo, non aufert, quin opera earum sint naturalia, sic mouendo causas voluntarias non aufert, quin opera earum sint voluntaria, & ex hoc nascitur q anima sit immortalis, quia vtitur libertate. Quiddam via simplicitatis, quia corruptio fit per hoc, q forma separatur a materia, anima rationalis, cum sit substantia simplicissima, per se subsistens non composita ex materia & forma & per se ei competit esse, non potest ab ea ipsum esse separari, sequitur eam esse æternam. Aliqui via operationis, scilicet intellectionis, & potentiæ, nempe intellectus qui est immaterialis, & immixtus, & hæc est via rectissima, qua vsus est Ar. & S. Tho. pluribus in locis suæ doctrinæ.

Doctores asserentes animam mortalem.
Tex. 11.

Qui vero existimauerunt animam esse mortalem. Multi quoque fuerunt, quorum Princeps fuit Alex. qui in doctrina peripatheticorum adeo magnus erat: vt nullus peripatheticus esset nisi Alexādreus diceretur, hunc sequuti sunt nonnulli ex latinis, vt est Petrus Pomponatius Mantuanus in quoddam peculiari tractatu suo, Caie. ex ordine nostro, qui exponens tertium de anima in expositione 2. cap. putauit se ad mentem Ar. lo. qui

Tex. 11. qui vtendo fundamento posito ab eo, in prohemio primi libri de anima: si anima habet operationem propriam est separabilis, si non, non, ex quo deduxit ipsam esse mortalem

Portius. ad mentem Ar. Portius quoque Neapolitanus, in quoddam libello de mente humana,

3. de anima. Tex. 10. substinuit eandem opinionem, confirmãdo idem fundamentũ, quia cum anima sine phãtasmate intelligere non possit, sequitur ipsam interire ad corporis desinitionem, & hoc

Tex. vltimo. voluit Ar. quoque primo Phys. vbi dicit se tractare velle de formis naturalibus, ait do formis, & corruptibilibus speciebus in posterius demõstrandis dicemus, & inter istas for

Tex. 11. mas corruptibiles, ponit animam rationalem, & 2. Phys. quoque declarans quomodo natura dicitur de forma, & de materia, & ꝙ forma non separatur a materia nisi ratione, anima cum sit forma humani corporis, & est natura · sequitur ꝙ non separatur a mate-

Tex. 17. ria secundũ rem, & sic perit pereunto corpore, 4 Phys. quoq; probans Ar. ꝙ forma nõ sit locus, vtitur hoc medio, locus separatur ab eo cuius est locus; sed forma non separatur;

Tex. 52. igitur &c. Cum ergo anima sit forma: sequitur ipsam esse inseparabilem 8. Phys. volẽs declarare quomodo motores cælorum sunt immobiles assumit istam propositionem, principia quæ mouentur per accidens sunt corruptibilia, sed anima mouetur per acci-

Tex. 116. dens, ad motum corporis, sequitur igitur eam non esse æternam ad mentem Ar. vtitur quoque argumento communi assumpto ex primo de cælo; quod generatur est corruptibile, anima generatur: quia iam incipit, cum non sit æterna a parte antea: ergo nec erit æterna a parte postea. Est quoq; principium in Philosophia Ar. ꝙ infinitum in actu non datur nec in superioribus, nec in inferioribus, quia in superioribus est ordo, & vbi est ordo, ibi est prius, & posterius, & perfectum, & vbi sunt hæc non est infinitum, in in

Tractatu de infinito. ferioribus quoque non datur infinitum quia 3. Phys. probat Phylos. neq; in quantita-

S. Tho p.p. q. 7. ar. 3. te continua, neque in discreta dari infinitum, si animæ nostræ essent æternæ, essent mul tiplicatæ in numero, & sic infinitæ actu quod est falsum quia 3. cæli dicitur ꝙ formis in

Tex. 69. quantum formis repugnat infinitas, ex Metaph. habetur locus circa finẽ 7. ꝙ destructo

Tex. 39. toto non remanent nisi partes materiales, & elementares, & in 12. Metaph. habetur ille locus, ꝙ felicitas inest Deo perpetuo, nobis autem pauco tempore, & infra probãs vnitatem cæli & Dei, ait ꝙ si essent plures cæli, vt homines, tunc cælum haberet materiam; sed animæ sunt plures: ergo habent materiam, igitur non æternæ, addit quoque ꝙ si Ar. agnouisset æternitatem animorum, per aliquod medium cognouisset, sed non reperitur hoc medium, quia non ex operatione quæ est vegetare, sentire, & intelligere, quæ om-

Tex. 65. nia sunt corruptibilia, & præcipue intelligere de quo Ar. ait primo de anima, corrumpitur quoddam interius corrupto, & si dicas ꝙ corrumpitur pro hoc statu, & nõ pro alio contra quia Ar. non cognouit Alium statum præter istum, quo est in corpore, non cognouit etiam æternitatem animæ per mobile, quia mobile eius corrumpitur quod est corpus, si cognouit aliquo alio medio, vel illud est sensibile, vel intelligibile, non, 1.

Sermo verus est vt sit con formis sensa tis. 8. Phys. Tex. 15. quia Ar. procedit ex sensatis, & animam esse immortalem contradicit sensibus. Addit ad huc ꝙ forma æterna semper producit suum opus æqualiter: si ergo anima esset æterna semper æqualiter intelligeremus in pueritia, in iuuentute, & senectute: quod tamen constat esse falsum, aduersatur dicit istam conclusionem de immortalitate animæ, multis principijs Philosophiæ quorum primum est, ꝙ æternum non potest vniri immediate rei corruptibili; sed anima immediate vnitur rei corruptibili igitur æterna esse non potest, Secundum est, quia omne quod fit, mediante motu producitur; sed quæ motu

Ab æterno nihil nouũ prouenit 8. Phys. fiunt tempore marcescunt: ergo anima non potest esse æterna. Tertium principium ẽ, ꝙ æternum non potest perfici a re corruptibili, sed anima perficitur a rebus corruptibilibus, cũ perficiatur ab intelligibilibus materialibus 3. de aĩa. Quartũ principiũ, quod

Tex. 59. immortale non potest esse principium nutritionis, augumenti, & sensationis, sed ani-

Tex. 7. ma humana cum sit eadem nutritiua sensitiua, & intellectiua, est principium formale nutritionis: igitur nõ est vere immortalis. Quintũ principiũ, ꝙ definitio nõ potest separari a definito: Sed esse actum corporis &c. est definitio animæ vt anima est igitur dempto corpore, non erit amplius aĩa. Sextum principiũ est ꝙ nihil est ociosum in natura, si anima esset immortalis, tunc esset ociosa: quia non habet corpus, quod moueat, &

Tex. 52. phantasmata, quibus intelligat. Septimũ ꝙ habetur primo de gener. contra illos qui di-

cebant

Primo phys. Tex. 47.

cebant animam generari exathomis dicebat Ar. contra quoniam isti negant omnes sensus, & sic concludebat animam non generari exathomis nec aliquo alio modo fieri ex nihilo. quia ex nihilo nihil fit ex communi consensu Philosophorum igitur qui ponit animam æternam, vel fieri ex nihilo, vel eam intelligere sine phantasmate negat omnes sensus: propterea concludunt multi Philosophastri discipuli huius prænominati animam esse immortalem sola reuelatione sciri, & fide teneri, & non in via naturali, & Philosophorum.

Q. 2 ar. 3.

Quòd anima sit immortalis, nõ cõtrariatur, sensibus, licet sit supra sensus.

Sed horum opinionem arbitror falsam, & contra veritatem, cum dicat D. Tho super Boetium de trinitate, quod si quid in dictis philosophorum inueniatur contrarium fidei hoc non est philosophiæ, sed magis philosophiæ abusus ex defectu rõis vnde cõcludit q̃ ea quæ sunt fidei non sunt contra rationem naturalem, & contra sensus, sed supra rationem naturalem & supra sensus, quandoquidem ea que naturaliter rationi sunt insita, verissima esse constat, in tantum, vt nec ea esse falsa sit possibile cogitare, nec id quod fide tenetur, cum tam euidenter diuinitus confirmatum sit, fas est credere esse falsum, quia igitur solum falsum vero contrarium est, vt ex eorum definitionibus inspectis manifeste apparet, impossibile est illis principijs, que ratio naturaliter cognoscit, veritatem fidei aduersari; ex quo videtur colligi quòd omnia argumenta quæ aduersantur his quæ sunt fidei non procedere ex principijs, quæ sunt naturaliter nota; & ob hoc non habẽt vim demõstrationis, sed sunt rationes probabiles, vel sophisticæ, hinc de facili solui possunt, vnde in concilio Lateranensi habetur, Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei cõtrariam omnino falsam esse diffinimus, & vt aliter dogmatizare nõ liceat districtiùs inhibemus. omnesq; huiusmodi erroneis assertionibus inherentes, tanquam hæreticos vitandos, & puniendos fore decernimus.

In Ep. ad r6. cap. 9

Animæ immortalitas non sola fide tenetur.

Illud autem quod subdit hæc opinio, animã esse immortalem sola fide, & reuelatione teneri, quod etiã Quiddam alius Doctor nõ est veritus asserere, dicens se nescire, animã esse immortalem, sicut nescit misterium trinitatis, & verbum caro factum est, vnde hæc omnia fatetur se credere sicut credit reliqua mysteria fidei, & mysterium prędestinationis, & reprobationis, hoc enim dictum periculosum & temerarium arbitror etiam esse, quandoquidem multa reperiuntur argumenta ex principijs philosophiæ quæ vere demostrant Animæ immortalitatem apud intellectum recte dispositum, & nõ proterue obstinatum. vt est argumentum quod sumitur ex operatione propria, quæ est intelligere, quod non recipitur in corpore, nec expletur per corpus, & etiam illud quod sumitur ex appetitu, solido & constanti, quo naturaliter appetit semper esse vt excellentissimum bonum, & illud quoq; sumptum ex intellectu, qui est pars potestatiua ipsius animæ; vnde & veritate coactus oppositum scripsit soluens argumenta Scoti, scimus enim quod Ar. docet acribologiam mathematicam, non in omnibus esse expectendam siquidem de rebus arduis, & diuinis, satis aliquando est, probabiliter dicere vnde Augustinus asserit philosophos quosdam naturali ratione Animæ immortalitaté inuenisse, licet pauci sint, & Crysostomus clamat, qui philosophi de Animæ immortalitate dubitent, eos dubitare arbitramur, an in meridie sit dies, & lib. confess. scribit idem Aug. nisi credidissem restare post mortẽ animæ vitam, & actus meritorũ qđ Epicurus credere noluit, Epicurus palmam in animo meo accepisset, sunt igitur argumenta in se, euidentia, & certa quæ demostrant animæ immortalitatem, & non sola fide, & reuelatione illã tenemus, vt asserit hæc opinio. Posuit tertiũ dictũ in sua assertione in philosophia naturali, non habemus animæ immortalitatem, hoc etiam dictum præsumptuosum, & sine ratione emissum iudico, quandoquidem per viam naturalem non intelligenda venit ea tantum, via quam Ar. nobis scriptam reliquit, sed ea quæ procedit ex principijs notis lumine intellectus agentis, & iam scimus quòd naturale dicitur aliquando obiectiue, quia est de obiecto naturali, vt est physica, quæ est de obiecto naturali, & mobili, aliquando effectiue, & sic intelligitur omnis scientia, & cognitio quæ oritur in nobis ex causa efficiente naturalis, puta ex lumine intellectus agẽtis, & sic metaphysica, & methamatica scientiæ naturalis dicuntur, & secundum hanc cognitionem, & viam naturalem, effectiue, dicendum est multos philosophos inuestigasse, & inuenisse immortalitatem animæ quod cõ-

In p p. q 75. in exp ar 6.
2. metaph. tex. 13.
11. de trinit. cap. 9.
Homilia 4. de proui libro 6.

Redditur tertium dictũ opinionis aduersæ.

Multi philosophi naturaliter cognouerunt animæ immortalitatẽ

firmat

firmat Conciliũ Lateranen. supra citatum dicens, hæreticum esse asserere ex principijs
philosophiæ animam esse mortalem, his verbis cum diebus nostris nonulli ausi sint di-
cere de natura animæ rationalis, quòd mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus, &
Aliqui temere philosophantes secundum saltem philosophiam, verum esse asseuerant
sacro approbante Concilio dannamus, & reprobamus omnes asserentes animam intelle
ctiuam mortalem esse, aut vnicam in cunctis hominibus. Vltimũ dictum quod assere-
bat opinio prædicta, quod anima non est immortalis, in uia philosophorum, hoc enim
magis temerarium, & præsuntuosum mihi videtur cum in principio huius ADD. tot
illustres philosophos narrauerim asserentes animam esse immortalem, quomodo ergo
in via philosophorũ non est immortalis, nonne Plato fuit philosophus? nonne The-
mistius, & Theophrastus? & cæteri quam plures, qui philosophicè loquentes affirma-
runt, ꝙ qui animam mortalem existimat is statim negat Deum humanarum rerum esse,
& prouisorem, & Iudicem, vt Cicero probat, quia nulla natio tam fera est, quin Deum
habendum sciat, ita apud omnes gentes communi consensu firmatum est animos defun-
ctorum interitu esse liberos, quam omino rem funeris cerimonijs testatam esse volue-
runt, nec enim corporibus impartirẽt nisi animos sacros esse, ac diuinos in animum
induxissent, diceret forsan ꝙ per uiam philosophorum intelligit viam Ar. quod fal-
sum tamen est. Amplius Tho. noster Aquinas doctissimus philosophus ex Ar. prin-
cipijs deducit ipsam animam esse immortalem, & multis argumentis, & authoritatibus
ipsius Ar. corroborat, & in vtramque partem magna argumentorum copia vtitur,
adeo vt in q. disputatis viginti & vnum argumenta soluat, & in p. p. tria, & in alijs locis
suæ doctrinæ multo plura, & Augustinus Niphus suessanus vir ingenio, & doctrina sua
tempestate clarissimus, omnia argumenta Petri pomponatij soluit in tractatu quem
edidit contra ipsum, & multi Alij sapientissimi interpretes Ar. substinent ipsum pro
comperto habuisse animã esse immortalem. Quamuis scotus Doctor subtilis, & Hen-
ricus ante ipsum scripserint, ꝙ dubium est quid Ar. circa Animorum immortalitatem
senserit, quia varie loquitur in diuersis locis, & habuit diuersa principia, ex quorũ ali-
quibus videtur sequi vnum oppositum, & ex alijs aliud, vnde probabile est, ꝙ in illa cõ
clusione semper fuerit dubius, & nunc magis accedit ad vnã partem, nunc vero ad aliam
secundum ꝙ magis tractabat materiam consonam vni parti, magis quam alteri. Neque
omnia dicta assertiue ab Ar. fuerunt probata per necessariam rationẽ naturalem; sed
frequenter non habebat nisi quasdam probabiles persuasiones, vel vulgarem opinio-
nem præcedentium philosophorum.

Et quamuis argumentum illud de infinitudine animarum, videatur magni valoris,
& laboret Auctor in solutione ipsius, vt patet in responsione ad 8. argumentum, nec re-
sponsio appareat quietare intellectum: propter quod fuerunt Aliqui dicentes, ꝙ si Ar.
velit substinere omnia quæ scripsit in doctrina sua, necessarium est fateri incompatibi-
lia, & contradictoria, quia hæc duo simul stare nõ possunt, Anima est immortalis, & mũ
dus est æternus vel errauit de perpetuitate mundi, sicuti errauit in veritate. Vnde mirã
tur etiam nonnulli, & dicunt se nescire quomodo in doctrina S. Tho. substineri potest,
mundum posse esse ab æterno, & animas esse immortales, & numeratas sine circulo, &
impossibilitatem infinitatis in actu simul etiam per accidens, nisi cõcedendo ꝙ mundus
potuit esse ab æterno, solum quo ad substantiam constantem ex quinq; corporibus sim-
plicibus, & quo ad motum cæli, & generationes omnes, præter humanam, aliter euita-
ri non potest, quin aut sit infinitum in actu, aut recurrere ad miracula ponendo vnum
hominem infinito tempore vixisse, & a certo tempore generasse, & sic etiam non saluare
tur generatio humana æterna, sed solũ humana species in illo homine. His addũt aliud
argumentum quod illis fortissimũ, & achilles videtur, quo & Ego aliquando vsus sum
in publicis disputationibus argumentandi gratia; siquidem 3. de anima Ar. probat in-
tellectũ non esse actum corporis seu organi corporei, quia tunc esset calidus, & frigidus,
quo stante sequitur ipsum esse generationi, & corruptioni obnoxium; hic est processus
eius, huic annectunt aliam minorem ipsius etiam Ar. 2. de anima, ꝙ rationalis anima
est actus corporis phisici organici &c. igitur id quod sequitur. Nec valet, dicunt, quòd

Impugnatur vltimũ dictum aduersæ opin.

Lib. de senect. & in tusculã.

p. p. 75. ar. 6. 2. cont. gent. cap. 55 & 79 in q. de a.ia q. 14. & in multis alijs locis.

4 sent. dist. 43. q. 3.

Iacobus Naclantus in q. de immortalitate animæ.

q. 46. ar. 2. p. p.

Tex. 6.

Tex. 4.

propositio intelligitur de actu educto de sinu, & gremio materiæ, modo anima nō educitur de potentia materiæ, quia sic etiam posset obijci Arist. ꝙ tunc intellectus esse calidus, aut frigidus, & generabilis & corruptibilis si esset actus corporis eductus de potentia materiæ, modo autem intellectus deforis venit, propterea nihil concludit in illa probatione, hoc argumentum licet aliquam difficultatem secum gerere videatur in doctrina Ar. scio tamen hoc, & infinita alia si infinita fieri posent, nullius esse momenti, atque valoris, & a doctis viris de facili solui, tum ex naturali philosophia, tum secundum Ar. principia, eo magis cum hoc affirmet sacra synodus lateranensis districte præcipiens omnibus, & singulis philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus: quia cum philosophorum principia, aut conclusiones in quibus a recta fide deuiare noscuntur auditoribus suis legerint, quale hoc de immortalitate animæ, aut vnitate, & mundi æternitate, & alia huiusmodi teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo proposse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta cū omnia solubilia existant pro viribus excludere, atque resoluere: quæ & Ego hic soluerem, ne rei de qua queritur magnitudo peculiare, & grande satis exigeret volumen vt Multi fecerunt, quod à me has breues additiones annectente non sine legentium molestia fieri posset, quas quidem additiones non nostro arbitrio, sed aliorum præcibus præclarissimo huic operi coniungere constituimus, obidque præter nostrum morem nullo rerum facto examine, quasi abortiuo partu in lucem edidimus, cum quia hæc omnia, & multa alia his difficiliora in quæstione habita a nobis super decimum septimum cōtextum 12. diuinorum quam cum alijs diuino fauente numine quā primū typis mādare conabimur fusius soluimus.

2. de gener. animalium cap. 3.

Sub Leone 10. sessione 8. celebrata 19. decemb. 1513.

Quæst. 10.

Interea tu diligens lector si vis solutiones argumentorū omnium videre lege D. Tho. p. p. q. 75. ar. 6. & in q. disputatis de anima ar. 14. & 2. sent. dist. 19. q. 1. ar. 1. 2. cont. gent. cap. 78. & sequentibus, & in quolib. quol. 10. ar. 2. & in opusc. contra Auerroistas & Herueum in aurea quæst. sua de pluralitate formarum, Scotum 4. sent. dist. 43. q. 2. Reuerendissimum Iacobum naclantum Episcopum clugiensem ord. præd. in sua eruditissima disputatione de animorum immortalitate, Franciscum Toletum qui resolute satis, & catholicæ tractat duas quæstiones de hac re, alteram secundum principia Ar. alteram vero secundum philosophiam, lege etiam Augustinum Suessanum in tractatu cōtra Pomponatium, & in tractatu de intellectu, Chrysostomum Iauellum in peculiari etiā tractatu de imortalitate animæ, & sic resolute habebis solutiones argumentorum omnium, quæ adduci possunt contra istam veritatem, quæ in his paucis propositionibus clauditur, quarum prima est Anima est creata a Deo. 2. est, singulorum hominum, sunt singulæ animæ, & simul creantur, & infunduntur, & hanc tenuit Ar. vt sumitur ex 12. Metaph. 3. est Anima est immortalis, ita ꝙ nunquam desinit perempto corpore, hæc etiam est de mente Ar. 12. Metaph. vbi ait animam non præcedere corpus, remanere tamen post, nihil prohibet. 4. est, Anima licet sit substantia perse subsistens, idest in depēdens a materia viuificat tamen corpus, & est actus eius. 5. est Anima intellectiua est immortalis, & æterna, secundum philosophiam naturalem, quia pluribus rationibus naturalibus & necessarijs hæc conclusio probari potest, vt probat D. Tho. locis supra citatis 6 Anima nostra reunietur corpori nec in æternum separabitur. 7. propositio est Anima separata in alio statu habebit alium modum intelligendi hęc potest etiā colligi de mente Ar. 8. In anima separata nō remanent, appetitus corporei, vnde Ar. ait amare odire, & aliæ passiones corporis destruuntur corpore corrupto, sed intellectus est diuinū aliquid, & impassibile. 9. In anima separata remanent habitus scientifici, quia seruatis speciebus intelligibilibus tunc nō indiget phantasmate. Hinc Hier. ait discamus in terris quorum scientia perteneret nobis in cælis, vltima propositio est. In alio statu remanent virtutes morales in bonis, licet alia ratione quam hic, propositiones istas quilibet catholicus sustinere debet addendo verba saluatoris nostri dicēns nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere, & alibi qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam, & Paulus Apost. si in hac vita tantum sperantes sumus, mi

Notā quo modo Ar. 2. Ethico. c. 10 asserit mortuis conferre bonas operationes amicorum infortunia vero nocere.

3. de anima q. 15. & 6.

Nota ꝙ Ar. lib. de pomo discipulis suis instituit futurā felicitatem, quia finis philosophi est cognoscere suū creatorem, de quo subdit causa causarum miserere nobis.

tex. 17.

9. metaph. tex. ultimo.

3. de anima.

Matt. 10.

Io. 12.

1. Cor. 15.

serabiliores

strabiliores essemus omnibus hominibus, vnde arguens insipientes, qui cantabant, mã ducemus, & bibamus cras enim moriemur subdit, nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala &c. Propterea Eccl. scribitur spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. C. 1.

QVAESTIO XI.

Vtrum sint due operationes intellectus scilicet indiuisibilium intelligentia, & compositio, ac diuisio.

Indiuisibilium quidem igitur intelligentia, in his est, &c. Tex. XXI.

VAERITVR undecimo. Vtrum sint duæ operationes intellectus scilicet indiuisibilium intelligentia, & compositio, ac diuisio. Et videtur ꝙ non.

Primo. Discurrere a notis ad ignota, est operatio intellectus, & non est aliqua illarũ: ergo non sunt tantũ duæ.

Secundo. Potentiæ distinguũtur per actus: ergo diuersi actus requirunt diuersas potentias, ergo non potest esse vna potentia intellectiua, quæ habeat plures operationes.

Ad euidentiam huius quæsiti Sciendum primo ꝙ potentiæ sensus, & intellectus hoc habent commune, ꝙ simplici intuitu vnaqueq; suum propriũ obiectum apprehendit. Cum enim cognoscant per similitudinem obiecti in ipsis existentem primo intuitu feruntur in id quod primo per speciem representatur, differunt tamen quia quamuis sensus proprietates intrinseca rei non cognoscat, tamen proprietates extrinsecas, motum scilicet magnitudinem, & huiusmodi vnico intuitu apprehendit, eo ꝙ species sensibilis omnia si explicite representet. Intellectus autem est quidem omnium proprietatum rei, & habitudinum eius cognoscitiuus, eo ꝙ omnia ista sub ente ꝙ est obiectum formale intellectus contineantur. Sed quia species quidditatis materialis primo, & explicite proprietates eius non representat, sed tantum quidditatẽ, ideo primo intuitu huiusmodi proprietates non apprehendit, sed tantum quidditatem naturalem, sicut quidditatem hominis, non autem risibilitatem. &c. (Potentia sensitiua & intellectus in quo conueniant.)

Sciendum secundo ꝙ apprehensio quidditatis dicitur indiuisibilium intelligentia, cum quia vnaqueq; quidditas in indiuisibili consistit sibi.n. addita uel substracta differẽtia species variatur, tum quia in apprehensione quidditatis intellectus noster intelligemus, quæ simili apprehensione cognoscunt, & non componendo neque diuidendo assimilatur, tum quia temporis non præsuppsita alia apprehensione, quidditas materialis apprehenditur. (Vide 8. metaphi. Tex. 10.)

Sciendum tertio ꝙ dupliciter accipi potest compositio. Vno modo pro quacunque vnione reali duorum ad inuicem, vt pro vnione duarum aquarum aut lignorum, aut materiæ, & formæ aut similium. Alio modo pro attributione vnius ad alterum per compositionis notam. In tali enim attributione significatur vnum cum altero quandam (Compositio dupliciter accipi potest.)

vnitatem habere, sicut cum animal homini per istam propositionem homo est animal attribuitur vnio quadam animalis cum homine significatur. Nõ loquimur hic de prima compositione; quia illa per actum animæ non fit, sed per agentia extrinseca, sed loquimur de compositione secundo modo.

Sciendum quarto ꝙ aliud est intellectum componere, & diuidere, & aliud compositionem, & diuisionem cognoscere. Potest enim compositio, & diuisio simplici apprehẽsione cognosci, sicut substantiæ separate, hominẽ esse animal simplici apprehensione cognoscunt. Componere autem, & diuidere est vnum alteri affirmando, & negando attribuere.

Duę tantum sunt operationes intellectus.

Istis notatis ponit ista cõclusio. Tantum duę sunt operationes intellectus. s. indiuisibilium intelligentia, & compositio, & diuisio. Probatur. Duę sunt operationes intellectus & non sunt plures, neque pauciores: ergo &c. Maior probatur primo ꝙ intellectus habeat primam operationem, quæ est indiuisibilium intelligentia. Item omnis potentia informata similitudine alicuius obiecti potest id simpliciter cognoscere, patet per omnes potentias discurrẽdo. Sed intellectus informatur similitudine obiecti intelligibilis: ergo potest id simplici intuitu cognoscere.

Secundo probatur ꝙ habeat secundam operationem. Intellectus procedens de potentia in actum intelligit cõponendo & diuidendo. Sed intellectus noster procedit de potentia in actum ergo &c. consequentia nota cum minori. Vt enim dicitur in hoc 3. intellectus a principio est sicut tabula in qua nihil est descriptum. Maior probatur. Intellectus procedens de potentia in actum aducuntur rebus alijs quæ de potentia in actũ educũtur assimilatur: sed tales res nõ habẽt statim suã perfectionem sed successiue eam acquirunt. ergo intellectus non statim habet perfectam cognitionem, sed eam acquirit successiue: ergo si debet cognoscere compositionem aliquorum, oportet ꝙ posterius cognitum cum priori cognito componat, sicut quia prius cognoscit quidditatem hominis posterius autem risibilitatem, si debet cognoscere hominem esse risibilem, oportet ꝙ risibilitatem posterius cognitam cum homine prius cognita componat. Minor vero principalis scilicet & non sunt plures neque pauciores. Probatur. Per intellectum cognoscimus tantum, aut quidditatem aut plurium quidditatum compositionem. Si secundo modo sic est compositio, & diuisio. Si primo modo sic est simplicium intelligentia.

Tex. 14.

Intellectus subcessiue acquirit sui perfectionẽ.

Ad primum in oppositum respondetur quod continetur sub compositione & diuisione, quandam enim plurium propositionum importat.

Quomodo potentiæ distinguantur.

Ad secundũ dicitur ꝙ potẽtiæ distinguuntur per actus ad diuersa genera obiectorum per se terminatos. Modo compositio, & simplicium intelligentia non sunt tales actus. Nam quilibet illorum actuum ad id ꝙ est obiectũ intellectus formale terminatur.

ADDI.

Dubitatio ad quem Artificem, spectat, considerare

QVia de operationibus intellectus tractat logicus, vt patet ex D. Tho. in prologo primi peryhermenias, & ex prologo primi posteriorum, quibus in locis, distinguit triplicem esse operationem intellectus, quarum prima est res singulas perse, & seorsum intelligere,

rare de Intellectu; & eius operationibus. intelligere, quæ dicitur simplicium apprehensio, cui operationi respondet loquutio simplicium vocum per se, altera est compositio, vel diuisio, quando res, vnam alteri copulā do intelligimus, siue affirmando, siue negando, cui etiam respondet sermo, qui per solas propositiones fit. Tertia est ratiocinatio, quando ex vno cognito, alterum cognoscimus, cui respondet discursus vocalis, iuxta has tres operationes est triplex logicæ pars, prima circa simplicia, & hæc est liber prædicamentorum. Secunda circa composita, & hæc pertractatur in libro de interpretatione. Tertia circa discursus de quibus agitur in cæteris libris logicæ facultatis; Non parua difficultas est modo, vnde oritur ꝙ naturalis philosophus se intromittit ad tractandum de operationibus intellectus.

Cap 3. Huic similis dubitationi oritur alia, ꝙ cum intellectus pertineat ad primam philosophiam, vt scripsit Ar. lib. primo de partibus Animalium, quo in loco mouet quæsitum num ad philosophum spectet contemplari omnem animam, vt intellectum, & arguit ꝙ non; quia si naturalis ageret de intellectu, præter naturalem scientiam nulla relinqueretur philosophia, probando consequentiam dicit, quoniam si naturalis consideraret de Relatiuorū natura quæ sit. intellectu, consideraret omnia intelligibilia, quia relatiuorum, & omnium inter se coniunctorum, eadem est scientia, intellectus & intelligibilia sunt relatiua: igitur intellectus, & intelligibilium eadem est scientia, quare si naturalis considerat intellectum, considerabit omnia intelligibilia: ergo nihil remaneret ꝙ ab alijs scientijs consideraretur: ergo præter naturalem scientiam, nulla relinqueretur philosophia, sed hoc est absurdū: ergo id ex quo sequitur, at sequitur ex hoc ꝙ dicitur, naturalem philosophum intellectum considerare: ergo id minime dicendum est: si ergo naturalis philosophus non considerat de intellectu: igitur, nec de operationibus eius. Oppositum habet Ar. & omnes eius interpretes hic.

Res scibilis quibus modis considerator. 6. Metaph. Tex. 2. Nisi dicamus ꝙ duobus modis res scibiles considerari possunt, primo vt sunt in materia, 2. vt sunt abstractæ à materia, & hoc dupliciter, vel vt sunt abstractæ à materia secundum esse, & secundum rationem, vel vt sunt abstractæ secundum rationem tantū, iuxta quos tres modos Ar. distinxit tres scientias, naturalem, scilicet Mathematicam, & diuinā Philosophiam; vnde si naturalis consideraret omnia, his tribus modis consideraret ipsa omnibus modis, & sic præter naturalem nulla relinqueretur philosophia: quia nullus remaneret considerandi modus, quo res scientifice considerari possent, & in hoc consistit ratio Ar. Adde ꝙ intellectus dupliciter considerari potest, vno modo vt intellectus est, 3. de anima Tex. 39. & tex. 20. & 1. de anima. Tex. 13. alio modo vt intelligit per phantasmata sine quibus in statu isto nihil intelligit: primo modo quidditatiue non consideratur a philosopho naturali, & sic currit ratio Ar. quia si intellectus hoc modo a naturali consideraretur, nulla præter naturalem relinqueretur philosophia; sed 2. modo a naturali consideratur: quoniam vt sic sub naturalis philosophi modo comprehenditur, cuius munus est rem vt in materia est, atq; quocunque modo eam respiciat considerare, sed hæc non est propria, & quidditatiua eius cō Substantiæ separatæ quo modo a naturali considerantur. sideratio, quemadmodum substantiæ separatæ, vt sunt motores cælorum, atque proprijs iunctæ orbibus & eos quocunque modo respiciunt a Physico. considerantur; sed hæc nō est propria, & quidditatiua earum consideratio, nec in hunc sensum Ar. intellectum a naturali consideratione seiungit, nec id probat ratio Ar. sed dumtaxat, ꝙ quidditatiue intellectus a naturali non consideratur, propter illud quod sequitur inconueniens, & sic Lect. 1. Soluitur prima dubitatio. soluitur dubitatio de intellectu, de quo vide D. Tho. 6. Metaph. ad principium. Prima quoque dubitatio soluitur dicendo ꝙ operationes intellectus vt sunt quædam intentiones secundæ spectant ad logicum, vt vero entia realia sunt; quia producuntur a causa reali, quæ est intellectus, & respiciunt materiam aliquo modo vt dictum est. Sic munus Physici est eas contemplari, & sic Ar. & sui Doctissimi interpretes hic disputant de ipsis. vide D. Tho. 1. sent. dist. 2. q. 3. art. 1. & de potentia Dei q. 7. art. 9. lege etiam D. Tho. p. p. q. 85. ar. 5. vbi ponit differentiam inter intellectum nostrum, & angelicum, ac diuinum, & quomodo hi duo intellectus, scilicet diuinus, & angelicus cognoscunt quidem compositionem, & diuisionem, & ratiocinationem non componendo, & diuidendo, & ratiocinando. vide quoque p. p. q. 59. ar. 3. & 4. & de ver. q. 14. art 1. & in opusc. 48. cap. 55. & 1. cont. gent. cap. 59.

QVAESTIO

QVAESTIO. XII.
Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus.

In quibus autem & falsum iam, & uerum est: cōpositio quędam iam intellectuum est. Tex. XXI.

p. p. q. 17. ar. 3.

VAERITVR duodecimo. Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus. Et videtur quod non.

Tex. 16. 3. de anima.

Primo quia philosophus dicit quod intellectus intelligens ꝙ quid est semper est verus. similiter sensus circa proprium sensibile semper est verus: ergo veritas non est in sola compositione, & diuisione intellectus.

Secundo. Propositio vocalis dicitur vera, vel falsa: ergo non tantum intellectus componens vel diuidens.

Tertio. Ens & verum cōuertuntur ergo vbi est vnum & reliquum. Sed ens non est solum in compositione, & diuisione intellectus, sed in omni re: ergo & sic est de vero.

Quarto. Remota omni operatione intellectus nostri: aurum est verum aurum, & argentum verum est argētum: ergo veritas nō est solum in intellectu.

Series dispu tationis pro posita.

Respondeo. In ista quæstione duo sunt facienda. Primo videndum est secundum mentem. S. Tho. prętermissis aliorum opinionibus quid veri nomine intelligamus. Secundo dicendum est ad quæsitum.

Quantum ad primum, quia veritas & in intellectu, & in rebus modo aliquo inuenitur. Videndū est primo quid sit veritas intellectus. Secundo quid veritas rei.

Sciendum itaque primo quod sicut bonum nominat id in ꝙ tēdit appetitus, ita verum nominat id in quod intendit intellectus. Differenter tamen terminatur actus intellectus ad intelligibile, & actus appetitus in bonum, & appetibile. Intellectus enim terminatur ad intelligibile secundum ꝙ per suam similitudinem in intellectu recipitur, omnis enim cognitio fit inquantum cognitum recipitur in cognoscente. Appetitus autem in ipsam rem appetitam secundū ꝙ est extra mouetur, & inclinatur. Sequitur ergo ꝙ bonum ꝙ est terminus appetitus est in re appetibili, verum autem ꝙ terminat intellectum est in ipso intellectu. Differentia inter actum appetitus & intellectus.

Sciendum secundo ꝙ dupliciter intellectus comparatur ad res, Vno modo quo domificator per artem domificandi dicitur facere domum. Alio modo sicut aut ab ipsis rebus ad intelligendum motus, dum videlicet suam similitudinem in ipsum causant. Veritas igitur intellectus de mente. S. Tho. in sua ratione absolutum, & respectiuum includit. Absolutum est similitudo cogniti existens in intellectu, & hoc absolutum est id ꝙ essentialiter est veritas, & ꝙ iste terminus veritas dicit in recto. Respectiuum autem est relatio conformitatis intellectus ad rem extra, cuius similitudo est in intellectu, & iste respectus non est essentialiter veritas, sed tamquam completiuum formalis rationis Dupliciter intellectus ad res comparatur. Vide D. Th. p. p. q. 16. ar. 1.

rationis veritatis in obliquo connotatur. Vnde si similitudinem rei quæ est essentialiter veritas sub ratione veritatis concipere volumus cum respectu conformitatis ad rem cuius est species concipiamus oportet. dicetur enim veritas formalis forma intellectus secundum quam rei ad extra conformat.

Respectus conformitatis quid.

Sciendum tamē ꝙ ille respectus conformatis aliquando est relatio realis, aliquando vero relatio rationis. Si.n. loquamur de veritate intellectus qui mouetur a re, relatio conformitatis est relatio realis. Mensurati enim ad mensuram relatio erit quæ secundum philosophum 5. Metha. est relatio realis. Si vero de veritate intellectus causantis rem loquamur, cuiusmodi est intellectus diuinus, & intellectus artificis, tunc talis relatio adequationis, & conformitatis est relatio rationis, est.n. relatio mensure ad mensuratum quæ secundum philosophum est relatio rationis. Est igitur veritas intellectus, forma secundū quam intellectus rei extra animam existenti conformatur, & adequatur. Diffinitio autem quæ datur, scilicet ꝙ est adequatio rei, & intellectus est diffinitio veritatis quantum ad id quod est formale in veritate, nō autem diffinitio totalis essentie veritatis.

Cap. de ad aliquid.

Quomodo veritas de intellectu & re prædicatur.

Quantum ad veritatem rei. Sciendum primo, ꝙ sicut sanitas est nomen analogum, & secundum propriam rationem est tantum in animali, in medicina vero, & cibo formaliter non saluatur, sed dicitur de eis secundū quòd quandam habitudinem ad sanitatē animalis habent inquantum videlicet habitudinem, aut causantis, aut conseruantis eam habent, sic veritatis nomē est analogum, & secundum veram rationem in intellectu dūtaxat inuenitur, ratio, enim veritatis est circa formam per quam intellectus rei ad extra ut dictum est adequatur. Dicitur autem de rebus extra animam, non quia in illis secundum rationem sit, sed quia ad veritatem quæ est in intellectu diuino, uel creato ordinem, & respectum aliquem habent.

Quomodo medicina dicitur sana.

Sciendum secundo ꝙ sicut medicina denominatur sana, proprie quidem denominatione extrinseca, scilicet a sanitate in animali formaliter existente, non autem in ipsa formaliter existente, a qualitate autē in se existente per quā habet ꝙ sit causatiua sanitatis animalis denominatur improprie sana denominatione intrinseca. Ita res nominatur quidem proprie non a veritate existente in se vera, sed denominatione extrinseca, a veritate scilicet in intellectu existente formaliter, habet enim ordinem ad illam veritatem inquantū adequatur ipsi intellectui, aut sibi intellectum causando in illo veram sui similitudinem adequat. Improprie autem denominatione intrinseca, ab entitate sua per quam conformatur intellectui, ut nata est sibi intellectum adæquare denominatur vera.

Sciendum tertio ꝙ licet res naturales in ordine & ad intellectum diuinū, & ad intellectum humanum dicantur vere, dicantur tamen principalius vere per comparationem ad intellectum diuinū a quo procedunt, & cuius ideis assimilantur, & conformantur quam in ordine ad intellectum humanum. Sicut & res artificiales dicuntur primo quidem vere inquantum formæ existēt in mente artificis assimilantur. Secundario vero in comparatione ad intellectum humanum, a quo non procedunt inquantū sibi intellectū adequare pñt.

Res artificiales quomodo dicuntur veræ.

Cum

Cum ergo quæritur quid sit veritas a qua res dicitur vera, dicitur ꝙ si loquamur de veritate a qua res dicitur propriæ, & principaliter uera, illa nihil aliud est quã veritas intellectus de qua dictũ est. Si vero loquamur de veritate a qua improprie vera nuncupantur, dicitur ꝙ veritas dicit absolutum cum respectu, dicit enim entitatem rei cum respectu ad intellectum, & si quidem dicatur res vera per respectũ ad intellectum diuinum, tũc ueritas rei est eius entitas cum respectu conformitatis ad illum intellectum. Veritas enim lapidis, dicit entitatem eius inquantum conformatur speciei lapidis existẽti in mente diuina, & similiter est si comparetur ad intellectum humanum practicum. Si autem comparatur ad intellectum humanum speculatiuum, sic dicit entitatem cum respectu causalitatis cõformitatis, inquantum scilicet. secundũ entitatem suam potest in intellectu veram sui cognitionem causare, quia bene dicitur ꝙ verum importat ordinem ad intellectum, & bonum ordinem ad appetitum.

Veritas lapidis quid exprimit.

Quantum ad secundum principale sciendum primo ꝙ veritatẽ, esse in aliquo potest tripliciter intelligi. Vno modo sicut forma inherẽs denominãs suũ subiectum verum. Alio modo obiectiue, sicut cognitum in cognoscente. Tertio significatiue, sicut repræsentatum in repræsentante. Sicut si diceremus speciem intelligibilem esse intellectu subiectiue, naturam autem hominis obiectiue sicut cognitum in cognoscẽte, hominem vero esse animal, esse repræsentatiue, & significatiue in ista propositione vocali homo est animal.

Veritas tripliciter est in aliquo.

Sciendum secũdo ꝙ cum intellectus intelligendo format in seipso quendam conceptũ rei intellecte repræsentatiuũ per compositionem, & diuisionem intellectus. Possumus duo intelligere? aut ipsum actum intellectus componentis, & diuidentis, idest affirmantis, aut negantis, aut conceptum complexum per talem actum productum.

Ponuntur itaque istę conclusiones.

Veritas est in sensu, & in intellectu: sicut in re vera.

Prima est. Veritas est in sensu, & in intellectu cognoscẽte, quod quid est, sicut in re vera, quod est dicere, dicuntur veri, sicut & alie res dicuntur vere. Probatur omnis res habens formã propriam, & conuenientem sue naturæ secundum cõformitatem ad speciem existentem in mente diuina habet in se veritatẽ sicut res vera, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus, actualiter sentiens sunt huiusmodi, ergo &c. consequentia nota cum maiori per supradicta. Minor vero probatur. Similitudo rei cognite inquantum huiusmodi est forma virtutis cognoscẽtis inquantum est cognoscens, forma enim rei cognite constituit virtutem cognoscitiuam in actu, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus sentiens habent similitudinem rerum cognitarum: ergo habent proprias formas.

Aduertendum tamen ꝙ licet intellectus apprehendens quidditatem dicatur uerus, quia habet propriam formã, habet & similiter sensus, differt tamẽ intellectus in hoc a sensu, quia forma a qua sensus dicitur verus intrinsece, nõ est essentialiter, & proprie veritas. sicut nec entitas lapidis proprie veritas est, forma autem a qua intellectus inquantum cognoscens dicitur verus intrinsece, est essentialiter veritas ipsa intellectus nostri, vt ex superius dictis patet, nõ tamen est veritas a qua principaliter dicitur intellectus verus.

Quæ differentia inter veritatẽ intellectus, & sensus.

Dicitur

Dicitur enim primo verus a veritate in mente diuina existente.

Neque in sẽsu neque in intellectu qđ quid est cognoscẽte est veritas obiectiue.

Secunda conclusio. Neque in sensu, neque ĩ intellectu cognoscente quod quid est, est veritas obiectiue, idest id quod terminat actus istarum virtutum non est formaliter verum. Probatur ista conclusio. De sensu enim satis patet, quia veritas non cognoscitur nisi formetur ratio aliqua, aut cõceptus de re ad extra quod non conuenit sensui sed de intellectu. Probatur. Cognoscẽs verum formaliter cognoscit conformitatem & comparationem quę est inter rem cognitam, & id quod intellectus concipit de tali re, sed intellectus cognoscens quodquid est non cognoscit talem conformitatem, ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia in tali conformitate veritas formaliter consistit. Minor vero probatur. Si intellectus talis cognosceret hanc conformitatem, id quod terminat talem operationem talem conformitatem importaret, terminus enim actus intelligẽdi est id quod intelligitur, sed hoc est falsum, quia terminus simplicis intelligẽtię est incomplexus, incomplexum autem inquantum huiusmodi non dicit aliquam comparationem, aut applicationem ad rem, hoc enim incomplexum animal rationale, ex se non dicit aliquam comparationem ad rem: ergo &c.

Veritas est in intellectu componẽte & diuidente obiectiue.

Tertie cõclusio. Veritas est in intellectu cõponente, & diuidente obiectiue, siue sicut cognitum in cognoscente. Probatur. Cognoscens conformitatem intellectus ad rem cognoscit uerum formaliter, sed intellectus componens, & diuidens cognoscit conformitatem intellectus ad rem: ergo &c. Probatur minor, quia aliquando intellectus iudicat se habere similitudinem intelligibilis. Itẽ quia terminus talis intellectionis est complexum, puta hoc exẽplum homo est animal, cõplexum autem comparationem intellectus ad rem dicit: ergo &c.

Sed hic occurit dubium. Nam S. Tho. dicit, ꝙ tunc solum intellectus cognoscit veritatem, quando cognoscit conformitatem sui ad rem. Dicit, Intellectus autem conformitatem sui ad rẽ intelligibilẽ cognoscere potest, hoc est quando iudicat rem ita se habere, sicut est forma de re quam apprehendit. In hac sola operatione intellectus est veritas, & falsitas, secundum quam non solum intellectus habet similitudinẽ rei intellectę, sed etiam super ipsam similitudinem reflectitur cognoscendo, & dijudicãdo ipsam. Sed nõ in omni propositione importatur talis conformitas intellectus ad rem, sicut in ista homo est animal, sed habitudo tantum prædicati ad subiectum importatur: ergo nõ semper intellectus diuidendo et componendo cognoscet verum aut falsum.

Vide D. Th. p. p. q. 16. ar. 2.

Lect. 9.

Nota pulchrã & subtilissimã doctrinam secundum D. Tho.

Respondetur ꝙ propositio illa est de mente S. Tho. scilicet ꝙ in omni propositione importatur comparatio intellectus ad rem, nam intellectus formans propositionem attribuit, aut remouet a re id quod de ipsa concepit. Subiectũ enim propositionis importat rẽ extra animam, ꝙ prædictum id quod intellectus de ipsa apprehendit, & per consequens formando propositionem, & intelligendo complexum, dicit & intelligit se habere conformitatem ad rem attribuendo, scilicet ei id quod incomplexe concepit, & si quidem sicut est in re, scilicet quia ipsi rei conuenit id quod intellectus concepit, & ꝙ ei formando propositionem attribuit tunc intellectus verum dicit, & cognoscit, si

eut cũ huic rei quæ est homo attribuat hoc quod cõcepit de ea, scilicet animal rationale, aut risibile formando istam propositionem, homo est animal rationale, aut istam homo est risibilis uerum cognoscit. Si vero aliter sit in re quã intellectus dicat, quia si intellectus aliquod incomplexum rei attribuit extra animam quod ei non cõueniet, vt puta dicendo homo est æquus, tunc dicit falsum, & cognoscit falsum. Itaque ꝙ in ista propositione homo est animal, et in omnibus alijs cõparatio intellectus ad rem importata, ex eo ꝙ in tali propositione itellectus rei extra animam existenti quæ per propositionis subiectum significatur, id quod concepit de ea, & per prædicatũ importatur attribuit, & sic in omni propositione intellectus dicit se esse adequatum rei, dum rei attribuit id quod incomplexe de ea concepit.

Vide D. Th. vbi supra. *Quod autẽ hoc sit de mente S. Tho. apparet ex verbis ipsius, ꝙ tunc intellectus cognoscit veritatem cum cognoscit veritatem cum cognoscit conformitatem sui ad rem intelligibilem, iudicãdo rem ita se habere, sicut est forma de re, quam apprehendit, subiungit, & hoc facit componendo, & diuidendo in omni propositione aliquam formam significatam per prædicatum, vel applicat alicui rei significate per subiectum, vel remouet ab ea.*

Vide etiam 1. cõtra gẽt. cap. 59. *Item ostendit quomodo adeo veritas enunciabilium nõ excluditur, dicit, Cum aliquod incomplexũ, vel dicitur, vel intelligitur, ipsum quidem incomplexum quantum est de se, non est rei æquatum, nec rei in æquale, cum ęqualitas, & inequalitas secundum comparationem dicantur. Incomplexum aũt quantum est de se, non continet aliquã comparationem, vel applicationem ad rem, vnde de se nec verum, nec falsũ dici potest, sed tantum complexum in quo designatur comparatio incomplexi ad rem per notam cõpositionis, aut diuisionis. Incomplexum autem nõ dicitur ipsæ res secundum, ꝙ extra animam, sed secundum ꝙ est obiectiue in intellectu simpliciter intelligente: ergo &c. In ista propositione homo est animal, importatur conformitas intellectus ad rem extra secundum ꝙ res ad extra, quę est homo id quod de ea intellectus concepit, & intellectus illam propositionem formando se esse adæquatum rei, cum de ipsa re format conceptum animalis intelligit, & dicit, dicit, enim ita esse in re, sicut ipse concepit, ista autem conformitas importatur per copulam verbalem. Vnde in propositione importatur conformitas vtriusque, scilicet & eius quod intellectus concipit de re ad ipsam rem, & intellectus sic intelligentis ad eandem &c. Similiter in propositione negatiua inuenitur, cum enim intellectus hominem non esse ęquum intelligit, se esse rei adequatum dicit, dum de eo æqui negationem apprehendit.* Quid incõplexum.

Quarta conclusio. In propositione vocali, & mentali quæ est conceptus terminans actum intellectus componẽtis, aut diuidentis est veritas significatiue. Probatur, quia representat intellectui enunciabile verum. Ista enim propositio homo est animal, siue in voce, siue in mente significat hoc complexum hominem esse animal, in quo significato importatur id quod est veritas formaliter, dicit enim hominem, & animal, & comparationem huius incõplexi animal ad illam rem quæ est homo, & tale enunciabile complexum est In propositione vocali & mẽtali est veritas significatiue.

id quod

id quod intellectus dicit, & intelligit p compositionem, aut diuisionem. Verũ tamen est ꝙ conceptus mẽtis principalius significat enunciabile complexum, quam propositio vocalis, quia propositio vocalis nisi mediante conceptu non significat.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur, ꝙ sensus philosophi est, in ipsis esse veritatem, sicut in re vera, non autem sicut in cognoscẽte veritatem, & hoc conceditur.

Ad secundum patet, ꝙ propositio vocalis est vera significatiue, non autem formaliter, per veritatem propriã in se existentem.

Nota mirabilem doctrinã in solutione arg. quæ est S. Th. vbi supra.

Ad tertium dicitur primo, ꝙ ens, & verum conuertuntur quantum ad supposita, quia esse suppositũ entis est suppositum veri, & econuerso, non autẽ conuertuntur quantum ad constitutiua rationum vtriusque, esse enim constituit rationem entis, & adæquatio rationem veritatis, illa autem non conuertuntur.

Dicitur secundo, ꝙ si consequens sic intelligatur, ꝙ vbi est vnum, ibi est alterum quantum ad ea penes quæ non conuertuntur, negatur consequentia, quia enim penes constitutiua rationum non conuertuntur, ideo nõ oportet vbi est vnum, ibi esse reliquum.

Dicitur tertio, ꝙ quia ens, & esse conuertuntur secundum supposita, differunt tamen secundum rationem, ideo requiritur ꝙ in quocunque est suppositum entis, sicut in cognoscente, sit etiã suppositum veri, & econuerso, non oportet autem hoc de rationibus, non enim intellectus semper intelligẽs ens, veri rationem intelligit.

Dicitur quarto ꝙ argumentum concludit, ꝙ verum est in omni re sicut in re vera, cum hoc autem stat, ꝙ sit solum in intellectu componente, & diuidente, sicut in cognoscente verum.

Ad quartum dicitur, ꝙ aurum est verum aurum proprie denominatione extrinseca, inquantum conformatur intellectui diuino a quo procedit, improprie autem denominatione intrinseca, vnde in ipso esse veritatem improprie dictam non negatur.

Aurum quo modo dicitur verum.

ADDI.

Dubitatio ad quem artificem spectat consideratio veri.

CIrca hoc quæsitum occurrit dubitatio similis dubitationi præterite, ad quem artificem spectat contemplari de vero, num ad Metaphisicum, vel ad naturalẽ: quia Aliqui dicunt, ꝙ naturalis Philosophus est ille, qui debet considerare de ipso vero, in illa parte præcipue, in qua consideratur subiectum omnium verorum, & eorum agens: sed Animasticus considerat intellectum possibilem, qui est subiectum omnium verorum, & intellectum agentem, qui est eorum principium: igitur ad naturalem spectat de ipso vero considerare; & confirmatur: quia considerans aliquod subiectum, debet considerare ea quæ in illo reperiuntur; modo naturalis considerat intellectum, in quo reperitur verũ, vt ait Ar. bonum, & malum sunt in rebus: verum, & falsum in intellectu: igitur ad naturalem philosophum spectat illud considerare. Aliqui asserunt, ꝙ ad Metaphisicum spectat considerare de vero; quandoquidem, solus Metaph. contemplatur de primo obiecto intellectus, & de Deo; sed verum est primum obiectum intellectus, & ipse Deus est prima veritas: igitur ad Metaph. spectat de ipso vero considerare. Adde ꝙ Ar. appellat ipsam Metaphisicam Philosophiam veritatis: quia eius finis est veritatem contemplarĩ: igitur ad solum Metaphisicum spectat de vero considerare. Aliqui vero affirmant nullam artem disserere de vero, nisi dialecticam quia grammatica considerat orationem, vt est congrua, vel incongrua: dialecticus autem vt est vera, vel falsa. Præterea solus logicus

3. de anima commen. 5.

3. de anima Tex. 1.

6. metaph. Tex. 8.

2. 2. quæst. 1. ar. 1.

2. metahp. Tex. 4.

6. metaph. commen. 8. gicus tractat de ente rationis, & de ente diminuto, sed verum est ens diminutum, vt scripsit Auerr. dimittamus perscrutari de ente per accidens, & de ente quod est veridicans, scilicet quod est in anima, eius enim quod est per accidens non habet causam determinatam, & quod est veridicans non habet causam nisi animam, ideo vtrumque numeratur in genere entis diminuti.

Nisi dicamus vt ait Ammonius, quod verum potest dupliciter sumi vno modo vt distinguitur contra Metaphoricum, fictum, & alchimicum, qua ratione aurum minerale dicitur verum, & auricalcum dicitur falsum, siue alchimicum, & sic verum est passio entis, & conuertitur cum eo & iuxta hoc significatum dixit Ar. oportet principia sempiternorum esse verissima, & vnumquodque sicuti se habet ad esse, ita ad veritatem; quia in quibusdam hoc verum reperitur magis, in quibusdam minus; quia in causa reperitur magis, & in effectu, & causato reperitur minus, & propterea principia, & causæ sempiternorum sunt veriores effectibus, & causis corruptibilium; alio modo accipitur verum vt distinguitur contra falsum, & sic verum est relatio quædam, qua compositio, vel diuisio quæ est secunda operatio intellectus dicitur vera, vel falsa, de qua loquutus est Ar. dicens, ab eo quod res est, vel non est, dicitur oratio vera, vel falsa; verum sumptum primo modo spectat ad Metaph. si vniuersaliter capiatur, quia vt est huius, vel illius entis, puta mobilis, aut quanti spectat ad speciales scientias: verum, autem sumptum secundo modo spectat ad logicum, quia omnis scientia speculatiua considerat aliquo pacto de ipsa veritate, siquidem eius finis est veritas sicuti finis scientiæ practicæ est opus.

1. lib. de interpret. cap. de orat.

2. metaph. tex. 4.

Aeternũ est verius corruptibili.

Lib. præd. cap. de substantia & in post præd. capitulo de prioti.

Vel possumus dicere, quod verum potest considerari vno modo vt est conclusio demonstrationis. de qua Ar. dixit scientia est verorum; alio modo potest considerari vt est res significata per terminum conclusionis, siue propositionis, & sic aliquando hæc res reperitur in vocibus, vt scripsit Ar. voces sunt notæ earum passionum, quæ sunt in anima, & hoc est reperiri in voce, vt in signo, aliquando hæc res reperitur in animo, tanquam in subiecto; quia compositio, quæ est aliquid de aliquo, & diuisio, quæ est aliquid ab aliquo dicuntur vere, vel falsè, & istæ sunt operationes ipsius animæ, quæ sunt in ipsa tanquam in subiecto; hæc res significata per terminum propositionis reperitur in ipsismet rebus tanquam in causis, vt dictum est, ab eo quod res est, vel non est &c. Quibus stantibus dicimus, quod si loquimur de ipso vero, prout est conclusio sic omnis ars, omnisque scientia considerat de ipso, si loquimur de ipso vero, vt reperitur in vocibus, sic spectat ad logicum de ipso disserere: si autem loquimur de vero vt est in anima, sic ad naturalẽ Philosophum puta ad animasticum attinet de vero contemplari: sin autem de vero sermonem facimus, vt reperitur in rebus, sic Metaph. habet ipsum contemplari, ex quo patet solutio obiectionum, & ad quem artificem spectat de ipso vero contemplari: vide Auerr. 3. de anima, vbi distinguit veritatem, & falsitatem, quæ sunt in intellectu speculatiuo ab his, quæ sunt in intellectu operatiuo, & in lib. de cælo distinguit verum in necessarium, & possibile, & quod verum necessarium opponitur falso impossibili, & verum possibile opponitur falso possibili, vide D. Tho. p. p. q. 17. per totam, vbi reperies quomodo verum sit in re, & quomodo in intellectu, & quomodo in Deo, & quod modis sumitur verum, & quid sit verum lege quoque 1. sent. dist. 19. quæst. 5. articulo 1. & in quæst. disputatis de ver. quæst. 1. per totam & 1. contra gentiles cap. 60. & libro 3. capitulo 51. & in opusc. 3. cap. 105.

2. metaph. tex. 3.
1. lib. post. tex. 26.
In prologo primi peryher.
3. de anima tex. 26.

Comm. 34.

1. de cælo, & mundo comm. 119.

QVAESTIO XIII.

Vtrum intellectus noster posſit cognoſcere ſingularia.

Vnum autem faciens hoc intellectus eſt unumquodq;. Tex. XXII.

Lege p. p. D. Tho. queſt. 86. arti. 1. vbi ſunt eadem fere argumen.

VAERITVR *Tertio decimo. Vtrum intellectus noſter poſſit cognoſcere ſingularia. Et videtur* ꝙ *ſic.*

Primo. Potentia ponens differentiam inter aliqua, cognoſcit illa; ſed intellectus ponit differentiam inter vniuerſale, & particulare: ergo cognoſcit vtrumque, conſequentia nota cum minori. Maior eſt Philoſophi 2. de anima per hoc probãtis oportere eſſe ſenſum communem, ad cognoſcendum differentiam inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum, quia ſenſus particularis non cognoſcit ſenſibila diuerſorũ ſenſuum. Tex. 146.

Secundo. Quicquid poteſt virtus inferior, poteſt virtus ſuperior, ſed sẽſus qui eſt virtus inferior poteſt cognoſcere ſingularia: ergo & intellectus.

Tertio. Id quod primo intelligitur ab intellectu per vnam ſpeciem, aut ẽ ipſa ſpecies, aut res extra animam repreſentata per ſpeciem. Non ſpecies quia ſecundum S. Doct. ſpecies non eſt ꝙ *intelligitur, ſed quo res intelligitur: ergo eſt res extra animam, ſed res quælibet extra animam eſt ſingularis etiã ſecundum S. Tho. ergo intellectus intelligit primo ſingulare.*

3. de anima. Lect. 8.

Libello de ente & eſſentia in prologo.

Quarto. Formare ſilogiſmum expoſitorium pertinet ad intellectum, ſimiliter ex vniuerſali propoſitione, & particulari concludere particularem in operabilibus; ſed non poſſet intellectus iſta facere, niſi cognoſceret ſingulare, cum cognitio propoſitionis particularis ſupponat cognitionem ſingularis: ergo &c.

Quinto. Si intellectus non poſſet cognoſcere ſingulare, aut hoc eſſet ex parte intellectus, aut ex parte rei. Non ex parte intellectus, quia intellectus poteſt intelligere magis intelligibilia: ergo & ſingulare, quod eſt minus intelligibile, non etiam ex parte ipſius ſingularis, quia vnumquodque cognoſcitur ſecundum ꝙ *eſt in actu, ſingulare autem primo eſt in actu, quia ſibi primo conuenit exiſtere, & per ipsũ conuenit vniuerſalibus, vniuerſalia. n. abſtrahunt ab hic, & nunc, vt habetur ex Philoſopho: ergo &c.* Vide 9. Metaph. tex. 10.

Reſpondeo. In iſta quæſtione duo ſunt facienda. Primo enim declarabitur titulus quæſtionis. Secundo dicetur da quæſitum. Tex. 41. Ordo quæſti.

Quantùm ad primum. Sciendum primo ꝙ *cum ſingulare reſpectu alicuius vniuerſalis dicatur, quot modis diuerſificatur vniuerſale, tot modis particulare diuerſificari contingit. Dupliciа autem ſunt vniuerſalia. Quædam enim ſunt, quæ a ſua ratione materiam totaliter excludunt, ſic* ꝙ *non modo in ratione ſua non includunt materiã, ſed etiam eſt de eorum ratione non habere materiam, ſicut ſunt vniuerſalia, genera, ſcilicet & ſpecies ſubſtantiarum ſepara-* Duplicia ſũt vniuerſalia: & ſimiliter ſingularia.

separatarum. Quædam autem sunt vniuersalia, quæ in ratione sua materiā vniuersalem includunt, sicut species rerum corporalium. Si diffiniatur enim homo diffinitione naturali, dicetur q; est quoddam compositum ex carnibus, & ossibus neruis, & huiusmodi & anima rationali. Singularia igitur in duplici etiam sunt differentia, quædam, scilicet quæ sunt naturarum totaliter materiam excludentium singularia, & ista dicuntur singularia immaterialia, sicut sunt intelligentiæ, quædam autem quæ sunt singularia naturarum includētium materiam, & ista dicuntur singularia materialia, sicut sunt Sor. hic bos hoc lignum &c.

Dupliciter aliquiquid cognoscitur

Sciendum secundo q; aliquid potest cognosci dupliciter. Vno modo inconfuso, & potentialiter, & hoc est quando cognoscitur aliquid in quo potentialiter continetur, hoc modo qui cognosceret animal non diuidendo in suas species, cognosceret hominem potentialiter in animali contentum. Alio modo distincte, & determinate, & hoc est quando res cognoscitur impropria natura secundum q; est, hoc modo cognosceretur homo si cognosceretur secundum proprium genus, & differentiam vltimam.

Sensus quæstionis quis sit.

Cum igitur quærimus utrum intellectus noster possit cognoscere singularia, non quærimus de cognitione confusa, & potentiali, certum est enim q; intellectus cognoscit uniuersalia in quibus singularia confuse, & potentialiter cōtinentur; sed quærimus de cognitione propria, & distincta secundum quod sunt in sua singularitate, similiter non quærimus de singulari immateriali, hoc enim pertinet ad Metaphisicum, utrum scilicet intellectus noster possit cognoscere substātias separatas, sed quærimus de singularibus materialibus.

Quantum ad secundum sciendum ut declaratum est in præcedentibus quod duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Directa, qua intellectus rem aliquam directo intuitu videt. Reflexa, qua intellectus cognoscit aliquid, quod sibi fuerat ratio aliud cognoscendi reflectendo se, quomodo se habeant istæ cognitiones dictum est superius. Vide in q. 6.

Sit igitur hæc prima conclusio. Intellectus noster non potest primo directe cognoscere singularia. Lege quæst. 6 huius lib. 1. conclusio.

Probatur primo. Omne cognitum ab intellectu primo, & directe per speciem intelligibilem existentem in intellectu repræsentatur, sed singulare in sua singularitate nō repræsentatur primo, & directe per speciem: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus non intelligit, nisi secundum q; est in actu per speciem intelligibilē. Minor vero probatur. Vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipiētis, vt sepius adductum est, sed intellectus est immaterialis: ergo species recepta in illo est immaterialis, & sine materialibus conditionibus: ergo repræsentat immaterialiter omnino, & per consequens non repræsentat singulare in sua singularitate, & materialitate.

Secundo arguitur sic. Illud quod primo, & directe cognoscitur ab aliqua potentia est obiectum eius. Sed singulare non est obiectum intellectus, immo quidditas rei materialis, vt superius dictum est: ergo &c. Quidditas materialis est obiectum intellectus.

Tertio. Res quæ sua ratione materiam signatam, & particularizatam includit, non cognoscitur primo, & directe

recte a potentia per abstractionem à materia cognoscēte, sed intellectus noster cognoscit per abstractionem a materia, & singulare in sua ratione includit materiā, vt dicitur 7. Metaph. ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia si aliquid in sua ratione includēs materiam, cognosceretur a potētia per abstractionem a materia, cognosceretur per abstractionem ab eo, quod est de ratione eius, nihil autem potest abstrahi ab eo, quod est de ratione eius, minor etiam est manifesta, tū quia per illud intellectus differt a sensu, tū quia propter hoc ponitur a philosopho intellectus agens vt naturas a conditionibus indiuiduātibus abstractas efficiat.

Tex. 15.

2. conclusio Intellectus noster potest cognoscere singularia p reflexionē.

Secunda conclusio. Intellectus noster potest cognoscere singularia secundario, & per reflexionem. Probatur rationibus in principio quæstionis adductis.

Primo Cuicunque intellectus attribuit aliquam secundam intentionem, illud ab intellectu cognoscitur, non enim posset illi intellectus attribuere intentionem, nisi cognosceretur. Sed singulari intellectus indiuidui intentionē attribuit, ergo intelligitur ab intellectu, & cum non intelligitur primo, & directe, sequitur q̄ indirecte, & secundario intelligatur.

3. de anima Tex. 10.

Secundo probatur vtraque conclusio auctoritate philosophi. Nam quærens quid sit obiectum intellectus præmittit quomodo quidditas distinguitur ab eo cuius est, scilicet a singulari. Deinde cū subiunxisset q̄ aut alia parte, aut eadem aliter se habēte carnem, & carni esse discernit, hoc declarat subiungens. Sensitiuo quidem igitur calidum, & frigidum indicat, & quorū ratio quædam caro. Alio autem aut se parato, aut sicut circumflexa se habet ad seipsam, cum extensa sit carni esse discernit, idest. Principio quidem sensitiuo indicat, & cognoscit singulare, & omnia quorum ratio materiam particularem includit, sicut hæc caro. Alio autem principio, aut separato a principio singularis cognoscitiuo quidditatem discernit, quando scilicet, unū cognoscitur sensu, alterum vero intellectu, aut non separato, sed eodem quo extense: idest primo, & directe quidditatem appræhendit etiam singulare, dum reflectitur supra actū suum, etiā singulare cognoscit, quod sane fit quādo utrumque cognoscitur intellectu, ex eo q̄ anima, quæ quidditatem cognouit ad considerationem sui actus, & speciei intelligibilis, & phantasmatis reflectitur.

Intellectus cognoscit singularia secūdario.

Cum itaque intellectus noster non cognoscat directe, et primo singularia, cognoscet autem secundario, & indirecte, superest declarare quis sit iste modus cognoscendi, & vnde hoc habeat singulare.

Sciendum igitur q̄ singulari non ratione singularitatis a nobis repugnat directe cognosci, singulare enim immateriale secundum se maxime cognoscibile est, sed ratione materialitatis, licet enim intellectus primo, & directe quidditatem materialē cognoscat, per abstractionem tamen ab hac materia signata, quam in sui ratione includit singulare cognoscit.

Modus quo cognoscitur singulare.

Modus igitur cognoscendi singularia hic est. Nam singulare primo sensum particularē immutat, deinde phantasiam, hæc autem simul cum intellectu agēte speciem intelligibilem in intellectu possibili causat. Et quia illa species solam quidditatē repræsentat,

cum

cum singulare, & phantasma p quidditatem tantum speciem intelligibilem causet, ideo intellectus per illam speciem primo naturam vniuersalem intelligit, deinde per cognitionem obiecti uniuersalis in cognitionem sui actus redit, & quia actus causatus est a specie intelligibili, ideo per cognitionem actus redit in cognitionem speciei intelligibilis, quæ principium actus fuit, & quia species est a phantasmatibus abstracta, per cognitionem speciei ad cognitionem phantasmatis reuertitur, & per phantasma singulare cognoscit.

Pulchrum exemplum. Apparet hoc in exemplo. Sortes.n. et Plato prius per suas quidditates sensum exteriorem immutant, deinde suæ phantasmata causant in phantasia, illa phantasmata similiter cum intellectu agente similitudinem hominis in intellectu producunt. Intellectus similitudine hominis informatus cognoscit naturam humanam, deinde ad cognoscendum actum suum, & per illum speciẽ, & per speciem phantasmata, & per phantasmata. Sortem, & Platonem.

Ex hoc sequitur ꝙ singulare p propriam, & distinctam speciem, quæ scilicet ipsum repræsentet distincte intellectui, quantum ad suam singularitatẽ non cognoscitur, sed per speciem vniuersalem, tanquam per principiũ quo intellectus intelligit, & actum intellectionis producit, per phantasmata autem tãquam per id in quo ipsum singulare intuetur.

Quæst. 15. Contra primam conclusionem sunt dubia quædã quæ inferius declarãtur.

Soluuntur rationes in oppositum. Ad rationas in oppositum respõdetur pro quanto possunt esse contra primam conclusionem.

Ad primum quidem dicitur ꝙ ponens differentiam inter aliqua vtique cognoscit vtrumque, non tamen oportet quod vtrumque cognoscat primo, & directe.

Ad secundum respondetur primo ꝙ quicquid potest uirtus inferior potest virtus superior, non tamen eodem mo do, sed nobiliori. Modo dicitur, ꝙ intellectus singulare nobiliori modo quam sensus cognoscit, sensus enim singulare quantum ad conditiones materiales, et accidentia exteriora cognoscit, intellectus autem quantum ad naturam speciei, quæ est in ipsis indiuiduis.

Respondetur secundo ꝙ maior propositio habet veritatem in his quæ sũt eiusdem generis, & eiusdem ordinis, quia tũc quod dicit perfectionẽ in vno, dicit etiam perfectionem in altero. Modo sensus, & intellectus non sunt eiusdem ordinis, vnde ratio non sequitur.

Ad tertium dicitur ꝙ id quod primo intelligitur ab intellectu est res extra animam existens, nõ secũdum esse, quod habet extra animam, sed secundum abstractionem a cõditionibus materialibus. Et cum dicitur ꝙ est singularis, dicitur ꝙ est singularis secundum esse, ꝙ habet in singularibus, sed secũdum esse quòd habet in intellectu est vniuersalis.

Ad quartum dicitur primo ꝙ posito ꝙ intellectus formaret silogismum expositorium, oporteret intellectum cognoscere singularia, non tamen primo & directe.

Intellectus format sylogismum expositorium vel cogitatiua. Dicitur secundo ꝙ formare silogismum expositorium, similiter formare conclusionem de re aliqua eligẽda pertinet ad cogitatiuam, licet etiam talis cognitio dicatur esse intellectus imperatiue, quia scilicet intellectus imperat virtuti cogitatiue, vt in actum circa particulare operabile exeat.

Ad quin-

Ad quintum dicitur ꝙ est ex parte ipsius singularis, quia videlicet non potest causare in intellectu speciem repræsentatiuam materia signata, eo ꝙ intellectus immaterialis sit, materiale autem in immateriale agere non possit.

Vnumquodque é cognoscibile inquantum in actu: quomodo intelligatur.

Ad huius improbationē dicitur primo ꝙ illa propositio vnumquodque est intelligibile inquantum est in actu, non verificatur de habente actam existentiæ, sed de habente esse quidditatiuum actuale, quod inquam aut est actus, aut natura sua includit actum, sic enim dicitur vnumquodque intellectuale inquantum est in actu, idest inquantum natura sua includit actum, vnde ratio non probat.

Dicitur secundo ꝙ quantum ad materiam signatam singulare non est in actu sed dicit potentiam, ideo secundum suam singularitatem nō est cognoscibile nisi in ordine ad aliquem actū.

Dicitur tertio ꝙ admisso ꝙ sit intelligibile, non sequitur ꝙ sit primo intelligibile, & directe, non enim omne ꝙ est in actu, est intelligibile primo, & directe, sed id quod sui similitudinem potest in intellectu causare.

ADDI.

Argumenta Iacobi Bargij Scotistæ. IN quæsito hoc laborant Scotistæ ad probandum, ꝙ intellectus noster perse, & directe singularia cognoscere valeat, quandoquidem ad id se extendit intellectus, ad quod voluntas pertingit aiebat Iacobus Bargius Scotista, cum essem in studio Patauino; sed voluntas pertingit vsque ad singularia; quia ea amat, & diligit: igitur & intellectus quoque ea agnoscit, siquidem nihil voluntas diligit, quod ei intellectus non representat: (Primum.) Adebat ꝙ intellectus exorditur opus suum, vbi sensus posuit terminū suæ actionis; at sensus in singularibus terminat actionem suam: igitur & intellectus a singularibus incipit cognoscere, & sic primo, & directe ipse intellectus cognoscit singularia, quod est contra Thomistas. (Secundum. 3. de anima. Tex. 30.) Et hoc videtur esse de intentione Ar. dicentis, necesse est intellectum in sua intellectione phantasmata speculari: sed phantasmata sunt singularia, & representatiua conditionum particularium: igitur intellectus cognoscit directe singularia. (Tertium. Quartum.) Tū etiam, quia non possumus nos imponere nomen alicui, nisi illud agnoscamus: modo intellectus imponit nomina singularibus, igitur & singularia agnoscit perse primo. (Quintum.) Quod eo magis apparet, quia intellectus quando cognoscit vniuersale illud abstrahit a singularibus; modo abstractio non fit ab incognito, ergo primo intellectus cognoscit singularia, & deinde vniuersale. (Sextum.) Et hoc etiam apparet luce meridiana clarius, quando intellectus arguit ad aliquam conclusionem per inductionem, quippe quæ inductio procedit a singularibus ad vniuersale concludendum. Idem etiam apparet in exemplo quod est quando vnum particulare per aliud probatur, propter simile, quod in vtroq; conspicitur, vt si malum est Græcos cum Troianis belligerari, malum quoque est lacedæmonios, cum Atheniensibus armis decerecertare, in his enim argumentationibus, singulare primo mouet intellectum, cum actiones sint singularium, & sic quoque primo intelligitur ab eo: (Septimum de intellectu Theorico & practico.) concludendum est igitur, vtrumque intellectum, & Theoricum & practicum per se primo, & directe cognoscere singularia, de Theorico patet, quia saltem cognoscit seipsum, quippe qui quoddam singulare est, alioqnin non haberet aliquem actum, cum actus sint singularium: de practico magis videtur, quia dirigit ad agendum, actus sunt circa singularia vt dictum est: cognoscit ergo intellectus ipse primo, & perse singularia.

Tribus modis aliquid cognoscitur. Propterea ad hæc argumenta, & similia dicere possumus, ꝙ cum tribus modis aliquid cognosci possit, vno modo cognitione eius in se, quod est cognoscere illud cognitione intuitiua, intuendo puta Bucefalum in seipso. Secundo potest cognosci aliquid mediante aliquo medio representatiuo, quod est cognoscere cognitione abstractiua. Tertio aliquid cognoscitur cognitione deductiua, sic enim cognoscimus causas per effe-

ctum, quo pacto cognoſcimus indiuidua, & ſingularia immaterialia puta Deum, & ſubſtantias immateriales. Addo etiam ꝙ intellectus dupliciter conſiderari poteſt, vno modo vt intellectus eſt, & ſic non eſt cognoſcitiuus niſi vniuerſalium. quia principium ſingularitatis in rebus materialibus eſt materia indiuidualis, & intellectus quando intelligit abſtrahit ſpeciem intelligibilem ab huiuſmodi materia: propterea intellectus, vt intellectus eſt, non cognoſcit niſi vniuerſalia: alio modo poteſt conſiderari intellectus vt eſt ſenſibus coniunctus, præcipue cogitatiuæ, & ſic intellectus cognoſcit ſingularia; ſed non proprio conceptu ſed conceptu alieno, nec cognitione abſtractiua, aut intuitiua, ſed potius cognitione arguitiua, quia quando cognoſco vniuerſale puta hominem, & cognoſco ꝙ non ſubſiſtit per ſe arguo, & concludo ꝙ in rerum natura datur quædam res ſingularis, quæ differt ab vniuerſali, quod cognoui per abſtractionem, & ſic arguitiue, & confuſe, & conceptu alieno: intellectus vt ſenſibus alligatus ſingularia cognoſcere poterit.

Intellectus dupliciter conſideratur, vt intellectus eſt & vt eſt iunctus ſenſibus.

Contra Scotum 4 ſent. diſt. 45. q. 3.

Etſi hæc applicaueris argumentis adductis de facili ea ſoluere poteris, concedendo, ꝙ voluntas amat ſingularia: ergo intellectus ea cognoſcat arguitiue, & vt immaginatiua ei ſubſeruit. Et quando addit, ꝙ intellectus exorditur ab eo in quo finit ſenſus, hoc eſt falſum ſi loquamur de intellectu vt intellectus eſt, ſed bene incipit a proſſimo ſibi, quod eſt vniuerſale corporeum, nec eſt neceſſarium, ꝙ poſterior potentia incipiat a termino prioris: ſoluitur, & id quod fundabatur ſupra dictum Ar. qui non dicit ꝙ intellectus ſpeculatur phantaſmata; ſed homo cuius intellectus; ſi intelligere debet oportet vt per phantaſiam phantaſietur, & immaginetur phantaſmata, a quibus intellectus poſſibilis accipit ſpeciem intelligibilem: Ad quartum de impoſitione nominis dicimus ꝙ cum cognoſcamus ſingularia arguitiue poſſumus imponere eis nomina. Quintum de abſtractione ſoluimus dicendo falſum eſſe abſtractionem fieri a nobis, ſiue loquamur de abſtractione intellectus agentis, ſiue poſsibilis, qui cognoſcit vniuerſale non agnoſcendo conditiones particulares, ſicut etiam facit viſus, quando cognoſcit colorem in pomo non intuendo odorem, & olfactus cognoſcit odorem abſque colore. Sextum de inductione & exemplo concedimus, ſed non eſt intellectus ſolus, qui facit inductionem: ſed adiutus a cogitatiua, quæ numerat ſingularia omnia, quæ conueniunt in aliquo prædicato communi, & ſic intellectus arguitiue, & alieno conceptu cognoſcit ſingularia materialia. De intellectu Therico concedimus, quod cognoſcat ſeipſum, quia eſt ſingulare immateriale, quandoquidem ſingulare non repugnat intelligi inquantum eſt ſingulare ſed inquantum eſt materiale, quia nihil intelligitur niſi immaterialiter. De intellectu practico etiam aſſerimus, quod non cognoſcit ſingularia, niſi mediante particulari apprehenſione ſenſitiuæ partis, vt docet Ar. quia ex vniuerſali propoſitione non poteſt concludi propoſitio particularis, niſi mediante propoſitione alia ſingulari, hæc omnia ſuſtinere debemus contra Scotum tenentem intellectum noſtrum intuitiue cognoſcere ſingularia materialia, quod tamen eſt falſum vt oſtendunt omnes veri peripatetici, quam rem ſi latius ſcire cupis lege D. Tho. in queſt. diſputatis de ver. q. 5. ar. 6 & q. 6. ar. 10. & in quolib. 12. ar. 12 & in Opuſc. 24. cap. 1. 4. ſent. diſt. 50. q. 1. ar. 3 & p. p. q. 86. ar. 1. vide etiam 1. cont. gent. cap. 65. & Auctorem in expoſitione illius cap.

Solutio argumentorum omnium.

3. de anima Tex. 30.

Intellectus ſpeculatiuus cognoſcit ſeipſum

3. de anima. Tex. 38.

4. ſent. diſt. 45. q. 3.

QVAESTIO

QVAESTIO. XIIII.
Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.

Indiuisibile autem quoniam dupliciter est, potẽtia aut actu nihil prohibet intelligere indiuisibile, cum longitudinẽ intelligat &c. Tex. XXIII.

Lege. D. Th. p. p. q. 85. ar. 4. Vnde sumpta est quæstio hæc.

QVAERITVR quarto decimo. Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere. Et videtur ꝙ sic. Primo. Comparatio aliquorum non potest cognosci nisi extrema comparationis cognoscantur. Sed intellectus cognoscit comparationem multorum, dum format propositiones: ergo oportet intellectum simul illa intelligere.

Secundo. Quando potentia sic se habet ad plura, ꝙ nullum illorum aliquid abijcit a potentia, neque vnum expellit reliquum, illa possunt simul esse in in potẽtia. Sed nulla intellectio aliquid abijcit ab intellectu, neque vna intellectio expellit aliam, cum non habeant oppositionem. ergo possunt simul esse in intellectu, & per consequens intellectus plura potest simul intelligere.

Vide 1. post. tex. 2. Tertio. Quia philosophus, ponit ꝙ aliqua cognoscuntur prius tempore cõclusione, sed aliqua simul tẽpore. Vnde dicit. Est autẽ cognoscere, alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam, ut quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus quorum habent cognitionem: ergo &c.

Sensus an possit multa simul sentire. Quarto. Non minoris virtutis est intellectus in intelligendo, quam sensus in sentiendo. Sed sensus potest simul multa sentire. ergo & intellectus poterit multa simul intelligere, consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur quia idem visus potest simul videre albedinem chartę, & nigredinem litterę.

Quinto. In phantasia potest esse ꝙ sint plura phãtasmata sufficientia mouere intellectum, quero igitur a quo mouebitur intellectus, non enim est maior ratio, ꝙ ab vno quã ab altero moueatur: ergo simul mouebitur ab vtroque, & per consequens intellectus simul cognoscet illa, quæ in phantasmatibus illis relucebant.

Sexto. Intelligentia mouens orbem lune, cognoscit simul intelligentiã primam cui intendit in mouendo assimilari, intelligit se, & intelligit orbem quẽ mouet, & alia etiã extrinseca, & ista sunt plura intellecta: ergo &c.

Respondeo. Ad euidentiam huius difficultatis. Primo præmitã aliqua. Secundo dicam ad quæsitum. Ordo quæstiõ.

Sciendum igitur primo, ꝙ licet operatio intellectus non sit motus qui est actus imperfecti, est tamen motus qui nominat actum perfecti, existentis in actu, & quãdam cũ motu qui est actus imperfecti similitudinem habet. Sicut .n. ille a termino (vt dicitur 5. Physi.) Te. 14 & 55. Speciem habet & vnitatem. Est enim vna dealbatio, quæ ad vnam albedinẽ terminatur. Ita operatio intellectus ha-

bet vnitatem ab vno termino, scilicet ab vno intelligibili. Nam vna intellectio est quæ vnius intelligibilis est.

Quæ cognoscuntur per vnam speciẽ simul cognoscuntur.

Sciendum secundo ꝙ ut superius dictum est, vnumquodque est actu a nobis intelligibile quando similitudinem suam in intellectu habet. Ideo quęcunque per vnã speciem cognosci possunt, vt vnũ intelligibile cognoscuntur, quę vero per diuersas species intelligũtur, vt plura intelligibilia cognoscuntur. Cuius ratio est: quia cum vna species sit primo alicuius naturæ repræsentatiua, illa, quæ cognoscuntur per vnam speciem cognoscuntur vt in illa natura per speciem repræsentata conueniunt, & per consequẽs conueniunt in vna ratione intelligibilis, quæ vero per plures species cognoscuntur, quia illæ species non repręsentant illa vt conueniẽtia in aliqua vna natura, nõ sub ratione vnius intelligibilis cognoscũtur, sed sub ratione plurium intelligibilium cognoscuntur.

Multa possunt habere vnitatem.

Sciendum tertio, ꝙ non inconuenit aliqua esse multa, & tamen aliquã habere adinuicem vnitatem. Multæ .n. partes continui secundum ꝙ sunt in cõtinuo habent vnum esse, quod est primo ipsius totius continui, & secundario suarum partium. Vnde multa possunt dupliciter considerari. Vno modo inquantum multa sunt, hoc est considerando vnamquamque partem per se, vt est ab alijs distincta. Alio modo vt vnum, idest inquantum in vno toto cõueniunt. Similiter multa a nobis posse cognosci dupliciter potest intelligi. Vno modo ꝙ cognoscantur per modum plurium, idest vnumquodque per propriam speciem. Alio modo per modũ vnius, scilicet per speciẽ vnius in quo conueniunt. Sicut partes continui dupliciter possunt cognosci, scilicet vnaqueq; per propriam speciem, et omnes per speciem totius continui, quod constituunt.

Quantum ad secundum pono duas conclusiones. Quarum prima est. Intellectus noster non potest plura simul intelligere per modum plurium.

1. Conclusio Intellectus noster non potest plura simul intelligere per modum plurium.

Probatur primo. Si intellectus intelligeret plura per modum plurium, sequeretur, ꝙ simul vteretur pluribus speciebus intelligibilibus. Sed hoc est impossibile: ergo &c. consequentia nota, quia intellectum intelligere plura per modum plurium, est illa per plures species intelligere. Falsitas vero consequentis probatur. Formæ eiusdẽ generis non possunt simul esse in eodẽ subiecto secundum actum perfectum, nõ enim potest idẽ corpus colorari diuersis coloribus secundum idem, neque simul figurari diuersis figuris. Sed omnes species intelligibiles sunt eiusdem generis: ergo etc. Minor probatur. Formæ quæ respiciunt eandem potentiam sunt eiusdem generis, natura vnius generis ex vnitate potentiæ, vel materiæ procedit, sed omnes species intelligibiles respiciunt eandem potentiam, scilicet intellectum: ergo &c.

Responsio scotistarum

Ad hanc rationem respondent quidam negando falsitatem consequentis. Ad cuius probationem dicunt, ꝙ maior est falsa, tunc enim diuersæ scientiæ nõ possent esse in eodem intellectu: quod tamen est falsum.

Dicunt pręterea ꝙ non est simile de corpore respectu figurarum, & de speciebus respectu intellectus, quia cum figura sit qualitas corporalis, & subiectum sit corpus, necesse esset si idem corpus haberet diuersas figuras ꝙ eadem pars esset ĩ diuersis sitibus, nõ sic autem

autem est de intellectu, et spē intelligibili, quæ nō sunt in corpore, ideo nihil prohibet esse plures spēs in intellectu.

Impugnatur responsio supradicta.

Sed contra istam responsionem arguitur, & primo probatur maior negata. Supponitur autem primo ꝙ forma, dum est in actu perfecto est quidā terminus potentiæ, est enim potentia indifferens ad diuersas formas, sed per vnamquāque terminatur sua capacitas, & in differentia. Tūc arguitur sic. Si in eadem potentia simul essent formæ plures eiusdem generis, sequeretur vnam potentiam ad diuersos actus terminari, forma enim est terminus potentiæ. Sed hoc est impossibile, sicut est impossibile unā lineam ex eadē parte ad diuersa puncta terminari: ergo etc.

In vno intellectu possūt esse plures scientiæ vide hic quomodo esse potest.

Nec sequitur ꝙ in vno intellectu nō possent simul plures esse scientiæ. Nō enim scientia nominat actum perfectū sed habitum, qui est medius inter purā potentiam, & actum perfectum, tales autem formas nō negamus simul in eadem potentia esse posse. Cum enim paries dealbatur in toto dealbationis tempore est in pariete albo vt in fieri, & nigredo vt in corrumpi, sed dicimus plures formas in actu perfecto non posse simul in eadē potentia esse, ut probatum est. Tunc autē species in actu perfecto esse dicuntur quando actu intellectus per illas intelligit, quomodo simul in intellectu esse non possunt, licet plures in eo habitualiter esse non sit inconueniens.

Secundo contra responsionem ad similitudinem arguitur. Quero enim quare idem corpus in eodem situ manens secundum se totum, & paries simul habere diuersas figuras nō potest. Aut enim est ex causis assignatis. Aut ex aliqua causa particulari. Nō videtur autem illa causa assignata valere. Cum enim remota est ista causa, ꝙ eadem pars sit in diuersis situbus: ergo oportet dicere ꝙ est quia formę eiusdē generis nō possunt simul esse in eadem potentia, quæ ratio saluatur in intellectu, ideo similitudo quæ assignatur inter corpus in cōparatione ad figuras, & intellectum in comparatione ad species intelligibiles est conueniens.

Præterea dato ꝙ illa ratio valeret de figuris, quia traheret eandem partem ad diuersos situs, non tamen valet ad assignandum rationem quando idem corpus secūdum eandem partem simul colorari pluribus coloribus non potest, non enim color trahit ad aliquē situm, ideo reponsio nulla. Cōsidera exemplū de figuris.

Secundo probatur eadem conclusio ex verbis philosophi, vbi vult ꝙ si intellectus intelligit lineam, vt vnū quid in diuisum, in tempore indiuisibili intelligit. Si autem intelligit diuidendo in partes, tunc etiam diuiditur tempus et per consequēs plures partes per modum plurium non simul, sed in diuerso tempore cognoscuntur. Tertio de anima tex. 23

Ad hoc respondent quidā ꝙ hoc dictum philosophi intelligendum est de contingenti, non de necessitate. Contingit enim intellectum diuidentem longitudinem simul diuidere tempus, nō est tamen necessarium.

Sed ꝙ ista responsio sit contra mentem philosophi apparet consideranti verba sua. Querit enim quomodo indiuisibile cognoscatur a nobis, & distinguit de indiuisibili ꝙ est triplex. Quorū vnum est ꝙ est actu indiuisum, est tamen diuisibile in potentia, & de tali subiungit, alium esse modū cognoscendi ipsius secūdum quòd est actu indiuisum, & alium secundum quòd est diuisibile Nota subtile.

diuisibile in potentia, quia cum ingilligitur vt vnum indiuisum, intelligitur in indiuisibili tempore, cum autem intelligitur secundum ꝙ est in potentia & per diuisionem partium, tunc diuiditur tempus. Vnde verba sua sunt hęc (Tex 25.) *Simul enim tempus diuisibile, & indiuisibile longitudini est. Non igitur est dicere aliquid, in medio intelligere vtrumque, non enim est nisi diuidatur, sed aut potentia seorsum, aut vtrūque intelligens dimidiorum, diuidit & tempus, ex quo patet, ꝙ cum quęrat de modo cognoscendi indiuisibile, & ponat alium modum cognoscendi ipsum inquantum est diuisum, & alium secundum ꝙ diuiditur in partes, non loquitur de eo quod contingit, sed de proprio cognitionis modo.*

2. conclusio. Intellectus noster pōt multa p modum vnius simul intelligere.

Secunda conclusio. Intellectus noster potest multa, per modum vnius simul intelligere. Probatur. Intellectus potest intelligere quicquid sibi per vnam speciem repræsentatur, sed plura per modū vnius possunt sibi per vnā speciem repræsentari: ergo plura potest simul intelligere, consequentia nota cum maiori, quia enim similitudo. Sortis, figuram, colorem, & alia accidentia Sortis repræsentat, ideo visus, per illam similitudinem omnia accidentia sortis intuetur. Minor etiam patet, nam vna species continui repræsentat. omnes partes eius in confuso, vt vniūtur in toto.

Secundo arguitur sic. Vnum intelligibile potest vna intellectione intelligi, sed plura per modum vnius se habent, vt vnū intelligibile: ergo &c.

Dubium.

Sed hic occurrit dubium. Sicut supra dictum est, plura cognosci per modum vnius est illa per vnā speciem cognosci. cum ergo intellectus cognoscit propositionem, aut differentiam inter aliqua, sequitur quod vtrumque extremorum per speciem vnius cognoscat. Sicut si diceremus, quod intellectus cognoscens hanc propositionem, homo ē albus, cognoscet hominem, & album per speciem hominis, sed hoc est falsū, quia species hominis non est repræsentatiua albi, ergo non videtur secundum hanc determinationem, quomodo intellectus possit cognoscere propositiones. Similiter & de differentia aliquorum argui potest.

Respondetur ad hoc secūdum mentē S. Tho. ꝙ differentia cognoscuntur secundum ꝙ conueniunt in ratione differentię, & comparata secundum ꝙ cōueniunt in vna ratione cōparationis. (Lege D. Tho. 1. q. 85 ar. 5. ad primum.)

Sed circa hanc responsionē. S. Tho. ad huc dubium remouet. Quia si vnā similitudinem differentię, & comparationis cognoscat, non apparet a quo causatur ista similitudo comparationis & differentię, nec quid sit.

Ad hoc autem dicēdum, ꝙ duos modos imaginari possumus. Vnus est ꝙ intellectus similitudine vtriusque extremi comparationis, & differentia informatus, similitudines extremorum adinuicem vnit, & ille similitudines sic vnitę; vt vna similitudo comparationis & differentię eorum reprę sentatiua se habet. Sicut si diceremus phātasiam imaginari montem aureum, ex eo ꝙ phātasma auri & phātasma montis adinuicem vnit, quæ phātasmata sic vnita per modum vnius phantasmatis montem aureum repræsentant.

Considera obiectionē factam hic.

Sed iste modus non videtur mihi cōueniens.

Primo quia aut intellectus illas species sic vnit vt ex illis quędam tertia species resultet, aut sic vt una sit alterius

rius ratio, aut per modum coacernatio nis. Non primum, quia plures species intelligibiles vnius speciei partes esse non possunt. Item talis species resultãs ex illis duabus, non magis repræsenta ret differentiam aliquorum quam con-uenientiam. Non secundum, quia non apparet quæ illarum debeat alterius esse ratio. Non denique tertium, quia quę vniuntur per coacernationem, nullam per se vnitatem habent vt ex illis possit dici plura vt unum intelligi. Itẽ non plus repræsentarent quam prius, eo ꝙ ex eorum vnione nihil resultaret.

Species intelligibiles vnite in intellectu.

Secundo omnes species intelligibiles sunt vnite in intellectu. non enim determinant sibi diuersos situs, cum intellectus organo corporali non sit affixus. Si ergo vnio earum sufficit ad cognoscendam differentiam & compara tionem rerum intelligibilium, sequitur ꝙ intellectus poterit simul intelligere omnem comparationem, & differentiam eorum quorum habet speciem, hoc autem experimento patet esse falsum: ergo &c.

Ideo est alius modus dicendi.

Quomodo cõparata & differentia p vnam speciẽ cognoscantur sunt.

Pro quo sciendum primo ꝙ intellectus non potest simul cognoscere aliqua comparata adinuicem, vt conueniunt in una comparatione aut aliqua differentia vt conueniunt in una ratione differentiæ, nisi prius extrema cognoscat, non enim potest cognoscere hominem differre ab ęquo, nisi prius seorsum & hominem cognoscat, & ęquũ. talis enim cognitio per compositionem & diuisionem intellectus fit, compositionem autem oportet ꝙ præcedat simplex apprehensio.

Sciendum secundo, ꝙ licet formaliter intellectus non nisi per vnam speciẽ vnica intellectione intelligat, virtualiter tamen contingit ipsum per plures intelligere, secundum ꝙ actus præcedentes virtutem quãdam intellectui ad actum sequentem relinquunt, sicut etiã dicimus ꝙ intendere, & intelligere est actus voluntatis secundum ꝙ in ea virtus rationis manet.

Cum ergo quęritur, cum intellectus intelligit hominem esse album aut ab ęquo differre, a quo causatur, & quid sit similitudo comparationis, aut differentiæ illorum extremorum repræsentatiua.

Dicitur primo quòd illa species non causatur a re extra animã, aut ab eius phantasmate immediate. Nam species immediate a phantasmate causata naturam rei simplicieter, non autem comparationem vnius ad alteram causata repræsentat.

Dicitur secundo quod est quædam similitudo quam intellectus per virtutẽ relictam in ipso ex cõsideratione extremorum in seipso causat. Prius enim intelligit verbi gratia hominem. Secundario intelligit æquum. Tertio per virtutem quandam relictam in ipso, ex cõsideratione hominis, & æqui in seipso causat similitudinem, aut conceptum differentiæ hominis ad æquum repræsentatiuum, & hoc vniuersaliter in omni compositione intellectus reperitur, format enim semper intellectus in seipso similitudinem repræsentatiuam propositionis quam intelligit. Quemadmodum inquit Diuus Th. quod intellectus ex pręconceptis speciebus generis, & differentiæ speciei format rationem.

Considera hic modum ac ordinem intellectionis.

1. p. q. 11. ar. 9. secundum.

Attendendum autem quod quandoque etiam contingit vt intellectus pluribus simul speciebus actuetur, sicut Theologi de scientia infusa, & acquisita dicunt; sed tunc illę species, vt vnæ

1. p. q. 9.

species

species accipiuntur inquantum vna est ratio alterius, idest inquantum vna re spectu alterius rationem actus & forma habet, eo quod superioris ordinis sit, aut quauis alia ratione.

Ad rationes in oppositũ respondet.

Soluuntur rationes in oppositum.

Ad primum quidem dicitur ꝙ extrema comparationis cognoscuntur secundum quod in vna comparatione vniuntur: & per similitudinem comparationis: vnde cognoscuntur per modum vnius: & per consequens argumẽtum est pro secunda conclusione.

Ad secundum dicitur quod maior ẽ falsa. Nam licet nulla intellectio aliquid abyciat a substantia intellectus, vna tamen abycit aliam, eo ꝙ secum aliam in gradu perfecto non compatitur. Nec valet probatio, licet enim nullam habeant oppositionem adinuicem, vna tamen non compatitur aliam, eo ꝙ sunt formę eiusdem generis: vtpote eandem potentiam respicientes.

Ad tertium dicitur quod simul cognoscitur conclusio cum pręmissis virtualiter, non autem in propria forma, vnde simul cognoscuntur minor, & cõclusio per modum vnius, inquantum vna in altera virtualiter continetur.

Visus videt multa ꝑ modum vnius.

Ad quartum dicitur quod visus simul videt albedinem chartę, & nigredinem litterę per modum vnius, eo qđ videt illa per vnam speciem, ab illa.n. albedine, & nigredine causatur vna similitudo albedinis, & nigredinis repręsentatiua, quia cum species recepta in in oculo sit ad extẽsionem organi extẽsa, non inconuenit secundum vnam sui partem esse repręsentatiuam albedinis & secundum aliam nigredinis.

Ad quintũ dicitur primo quod phãtasma non est sufficiens mouere intellectum, nisi sit in actu perfecto, hoc est, nisi actu imaginatio imaginetur ꝑ ipsũ

Intellectus non vtitur duabus speciebus.

Dicitur secundo quod sicut intellectus non potest simul vti duabus speciebus, ita nec imaginatio duobus phantasmatibus, vnde duo phantasmata nõ possunt esse in phãtasia secundum actũ perfectum, nisi ex ipsis aliquo modo fiat vnum, ex quo sequitur maiorem esse falsam, non enim possunt in phantasia simul esse plura phãtasmata sufficientia mouere intellectum.

An intelligẽtia omnia ꝑ essentiã intelligat.

Ad sextum dicitur, ꝙ illa licet sint plura intellecta, habent tamen vnius intellecti rationẽ secundum aliquos quidem, quia omnia pr suam substantiam intelligentia intelligit. Secundum alios vero, quia licet aliqua alia a se per speciem intelligibilem intelligat, essentia tamen ipsius, & talis species per modum vnius se habet, inquantum vnum est alterius ratio. Essentia enim, ratio est ꝙ in ipsa talis sit species per quã aliud a se intelligat.

Lege in 2. cont. gent. cap. 98.

ADDI.

Quia disputatio hæc luculẽtissime agitatur hic ab Auctore, nõ oportet aliud ei addere nisi remictere lectorem, si latius, & diligentius eam agnoscere voluerit, ad loca in quibus D. Tho. eã pertractat, vt est in questionibus disputatis de ver. q. 8. ar. 14 in quo querit si Angeli multa cognoscant simul, vbi magna argumentorũ copia vtitur inter quæ sunt aliqua adducta hic ab Auctore, & in p. p. q. 85. ar 4. & in q. 12. ar 10. in quo querit, num videntes Deum per essentiam simul iudicant omnia, quæ in ipso vident. & in q. 58. ar. 2. in quo etiam quęritur si Angelus simul possit multa intelligere, in 2. sent. dist. 3. q. 3. ar. 4. & 3. quq; sent. dist. 14. q. 4. ar. 1. & quolibet 7. ar. 2. & lib. primo contra gentiles cap. 55. Scotus etiam multa de hoc quæsito dicit 2. sent. dist. 3. q. 6. & in 3. dist. 14. q. 2. Item Dur. 2. sent. dist. 3. q. 1. Ioannes, de Ianduno 3. de anima q. 33. in his locis resolute, & vberius habetur veritas huius quęsiti.

QVAESTIO

QVAESTIO XV.

Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate.

Nequaquam sine phantasmate intelligit anima. Tex. XXX.

p. p. q. 85. art. 1.

QVAERITVR quintodecimo. Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate. Et videtur ꝙ sic.

Primo. Quæcunque abstrahunt a materia, abstrahũt a phãtasmate quia phantasma est tantum rei materialis. Sed mathematica abstrahunt a materia: ergo, & a phantasmate, & tamen ab intellectu nostro intelliguntur: ergo intellectus noster potest aliquid intelligere sine phantasmate.

Tex. 8. *Secundo ut habetur a philosopho 3. huius, intellectus in actu potest operari per se, sicut & sciens dicitur sciens, quando per se potest considerare. Sed postquã intellectus accipit speciem intelligibilem, remoto phantasmate est in actu: ergo poterit intelligere sine phantasmate.*

Tertio. Non minus dependet sentire a sensibili, quam intelligere a phantasmate. Sed sensus aliquando sentit absente sensibili, sicut imaginatiua virtus: ergo & intellectus poterit intelligere sine phantasmate.

Quarto. Potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest in illud obiectum remoto quocunque alio. Sed intellectus in actu habet similitudinem naturæ vniuersalis: ergo remoto phantasmate, & quocunque alio poterit naturam vniuersalem cognoscere.

Respondeo. In ista quæstione. Primo præmittã aliqua necessaria ad propositum. Secundo aliquas conclusiones ponam. Ordo disputationis. proposite.

Quantum ad primum sciendum primo ꝙ intellectum non posse intelligere sine phantasmate dupliciter potest intelligi. Primo ꝙ non possit intelligere sine phantasmate eius quod intelligit, sicut si diceremus intellectum nõ posse intelligere hominem, sine phantasmate hominis. Alio modo ꝙ non possit intelligere sine phantasmate, aut rei intellectæ, aut alicuius alterius. Nota primo

Secundum secundo ꝙ intellectum intelligere cum phantasmate, potest triplicem sensum habere. Primus est ꝙ intellectus intelligendo suum obiectum intelligat phantasmata, et ea in seipsis, vt sunt quædam res, speculetur. Secundus est: quod intellendo suum obiectum vniuersale, intelligat ea quæ per phantasmata repræsentantur. Tertius est ꝙ dum intelligit obiectũ, simul, & phantasia vtatur phantasmate, repræsentata sibi per phantasmata phantasiando, sicut si diceremus intellectũ intelligere hominem cum phãtasmate, quando dũ intellectus vtitur specie hominis naturam vniuersalem hominis intelligendo phantasia simul phantasmatibus hominis vtatur, singularia hominis intuẽdo. Et sic quærere vtrũ intellectus possit intelligere sine phantasmate, esset quærere vtrũ ad actum Nota secũdo ꝙ triplex est sensus, intellectum non posse intelligere sine phãtasmate.

intellectus, necessario requiratur actus phantasiæ necne.

Nota tertio.

Sciendum tertio ꝙ intellectus noster licet multipliciter a sensu differat, in hoc tamen cum sensu conuenit, ꝙ sicut sensus per species a sensibilibus abstractas rem cognoscit, ita intellectus per species abstractas a phātasmatibus, tāquam medijs cognoscendi obiectum intelligit, & ideo non est dubium quin intellectus aliquid intelligere non possit antequam habeat speciem, nisi prius fiat phantasmata a quibus species abstrahātur, quibus intellectus fit in actu, vnde de hoc non est quæstio. Sed dubiū est, an postquam est factus in actu per speciem intelligibilem, possit sine phantasmate intelligere.

Intellectus factus i actu potest intelligere sine phantasmate duobus modis.

Quantum ad secundum sit hæc prima cōclusio. Intellectus factus in actu per speciem intelligibilem, potest intelligere sine phantasmate duobus primis modis, idest neque intelligendo phantasma in se, neque etiam repræsentata per phantasmata intelligendo.

Probatur sic. Si intelligere nō posset intellectus sine phantasmate modis dictis, sequeretur ꝙ intellectus directe singularia intelligeret, sed hoc est superius improbatum: ergo &c. Probatur consequentia. Illud directe cognoscitur ab intellectu in quod primo intuitu fertur, sed si non posset intelligendo phantasmata, uel singularia repræsentata per ipsa primo intuitu ferretur in singularia; ergo &c.

q. 14.

Sed contra istam conclusionem arguitur dupliciter ex verbis S. Tho.

Vide p. p q. 84. ar. 7.

Primo namque dicit S. Tho. ꝙ quia quidditas, siue natura in materia corporali existens, est obiectū intellectus, nihil autem cognoscitur vere, & perfecte nisi cognoscatur secundum ꝙ habet esse, ideo oportet intellectū nostrū speculari vniuersalia in particularibus. Ex quo arguitur sic. Intellectus nō potest cognoscere vniuersalia, nisi illa in singularibus: ergo nō potest intelligere nisi intelligat, aut phantasmata in se, aut repræsentata per phantasmata, tenet consequentia, quia nihil potest in non viso videri, non enim potest similitudo in speculo videri, nisi speculum videatur.

Secundo dicit S. Tho. oportere intellectum ad phantasma conuerti, ad hoc vt vniuersalem naturam in singularibus intueatur, sed intellectum conuerti ad phantasmata, est intellectum intelligere phantasmata, aut in se, aut vt sunt medium cognoscendi singularia: ergo &c. Nec valet si dicatur, ꝙ intellectum conuerti ad phatasmata secundum S. Tho. est pati a phantasmate, & recipere speciem intelligibilem ab eo, quia S. Tho. vt luce clarius patet; ex processu suo loquitur de intellectu postquam factus est in actu, per speciem intelligibilem. Vbi supra.

Ad primum illorum dicitur primo, quod licet intellectum [illegible] est principalior potentia animæ [illegible] rationem, quæ est intelligere, [illegible] tamen loquendo intellectus [illegible] intelligit, sed magis [illegible] id quo [illegible] intelligit. Vnde cum dicit S. Tho. ꝙ intellectus intelligit vniuersalia in singularibus, sensus est ꝙ anima intellectiua per intellectum cognoscendo vniuersalia, cognoscit illa in singularibus per imaginationem cognitis.

Anima intelligit diuersa per diuersas potentias.

Dicitur secundo ꝙ cū intelligat anima vniuersalia per intellectum & singularia per imaginationem, potius dicit S. Tho. ꝙ intellectus intelligit vniuersalia in singularibus, quam ꝙ sensus intelligat.

intelligat ipsa uniuersalia in singularibus, quę vniuersale nullo modo potest a sensu cognosci: sed particulare potest aliquo modo cognosci ab intellectu, cuius est cognoscere vniuersale, tū etiam quia intellectus est nobilior sensu, & immaginatione, & aliquo modo habet virtutem supra imaginationem mouendo illam ad cognitionem singularium, vt dicetur ad secundum.

Dicitur tertio, ad probationem consequentie, ꝙ nō oportet vt per eandem potentiam videatur, quod videtur, & id in quo uidetur sed sufficit, ꝙ sit idem homo, aut eadem anima per vnam potentiam cognoscens vnum, & per aliā aliud, tum maxime, quando cognoscere hoc, & illud sunt actus diuersarum rationum. Sic in proposito est idem homo, vel eadem anima per intellectū cognoscens, vniuersalia, & per sensum particularia, in quibus vniuersalia cognoscit, & cognitio vniuersalium est alterius rationis a cognitione particularium, quia cognitio vniuersalium debet esse sine organo corporali, cū organum corporale nō recipiat species uniuersales, cognitio autem directa particularium per organum corporale fiat. Sic etiam dicimus ꝙ visus, immo verius homo videt accidentia exteriora in particulari substantia. & tamen vi sua potentia substantiam non intuetur, sed intellectus.

Confidera similitudinē de speculo.

Ad similitudinem autem de speculo dicitur, ꝙ non est ad propositum, quia in visu similitudo speculi recipitur per quam, & speculum, & quæ resident in speculo repræsentantur. In intellectu autem vniuersalis naturæ, species naturam particularem non repræsentat, ideo non oportet, vt naturam vniuersalem intelligens in singulari, ipsiam singulare intueatur.

Ad secundum dicitur ꝙ intellectum conuerti ad phantasmata, neque est ipsam animam, aut hominem per intellectum intelligere phantasmata, neque etiam a phantasmate immutari, intellectus post receptionem speciei intelligibilia indiget phantasmate, sicut instrumento, siue fundamento suę speciei, & quòd se habet ad phantasma, sicut causa efficiens, quia secundum eius imperium formatur imaginatione phantasma conueniens tali speciei in quo resplendet species intelligibilis. Dico ergo quod intellectum conuerti ad phantasmata, est secundum eius imperium in imaginatione causari phātasma, sicque intelligendo per quandam concomitatiuam imaginationi vniri, vnde intellectus non potest intelligere vniuersalia, nisi per eius imperium formetur phantasma in phantasia in quo species intelligibilis reluceat, & anima per phantasma cognoscens singularia per intellectum, vniuersalia in particularibus cognoscat. Lege D. Th. 2 cont. gent. cap. 73.

Secunda conclusio: intellectus rem aliquam absque eius proprio phantasmate potest intelligere. Intellectus rem aliquā absque phātasmate potest intelligere.

Probatur intellectus cognoscit substantias separatas aliquo modo, & tamen non habet phantasmata earum, cū phantasma sit tantum rei corporalis: ergo aliqua intelligit sine phantasmate rei intellectę.

Tertia conclusio: intellectus noster pro isto statu nō potest intelligere sine phantasmate, id est sine actu phantasie simul vtentis aliquo phantasmate, & iste est sensus philosophi & S. Tho.

Primo ergo, probatur conclusio. Secundo declarabitur illam esse mentem philosophi, & S. Tho. Vbi supra.

Mod[illegible] intel[illegible]gendi con format mo[illegible] essendi re[illegible].

Primo itaque arguitur sic ratione superius tacta. Cognitio intellectus ne ra debet esse secundum modum essendi rei cognite, sed quidditas habe[illegible] esse in singularibus materialibus est obiectum intellectus: ergo debet cognitio intellectus terminari ad vniuersalia secundum q sunt in singularibus, sed hoc non potest esse nisi simul sit cognitio singularium cũ cognitione vniuersalium: ergo oportet q aliqua virtute cog[illegible]scat[illegible] singularia cũ intellectus vniuers[illegible] cognoscit, hoc autem non potest esse per intellectum, quia vt supra est ostensum. q. [illegible] *Singularia ab ipso directe cognosci nõ possunt: ergo oportet q sit per aliquam virtutem sensitiuam scilicet imaginationem, quæ etiã in absentia sensibilis suum actum habet, & aut etiam per cogitatiuam virtutem.*

Verum quia hęc ratio non probat nisi q vniuersalia materialia sine phãtasmate non cognoscimus, ideo secundo probatur q nec etiam substantias separatas eo modo, quo a nobis cognoscibiles sunt, sine phatasmate non [illegible] dem ipsarum sed rerum corpor[illegible] cogno[illegible]mus. Natura co[illegible] per [illegible]parationem ad aliud. *[illegible] quod co[illegible] per comparationem ad aliud non potest cognosci altero i[illegible]norato, quia [illegible]latio & ex fundamento, & ex te[illegible]no dependet, sed substantias a[illegible]ctas cognoscimus per aliquam comparationem ad corporalia [illegible] per [illegible]tionem ab eis [illegible] ergo nõ p[illegible] c[illegible] sci non cognitis corpora[illegible], sed corporalia no[illegible] cognosc[illegible] sine phantasmate: ergo &c.*

Tertio. Si [illegible] in[illegible]ge[illegible] in sua operatione [illegible] potẽti[illegible] tis organo corporali, & maxim[illegible] ginationis a sua operatione per lesionem organi imaginationis, aut alterius virtutis sensitiue non impediretur, sed videmus impediri operationem intellectus per lęsionem organi phantasię, & memoratiue vt in freneticis, et obliuiosis: ergo &c. consequentia patet. Quia ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis. Valet .n. impeditur intellectus a sua operatione per lęsionem organi phantasie: ergo in diget phantasia in sua operatione.

Quarto. Apparet hoc signo. Experimur enim quia cũ n[illegible] ad [illegible] intellige[illegible]dum, forman[illegible] in [illegible] phã ta[illegible] q[illegible] spec[illegible] q[illegible]od volumus [illegible] . Simi liter cum quis alium d[illegible] ex[illegible]pla [illegible] in seipso ph[illegible] po[illegible] ad intellige[illegible]. Nota hoc signum.

Nunc secu[illegible] hanc fuisse mentẽ ph[illegible] & S.Th. Philosophus [illegible] 3. [illegible] dicit. Tex. 30. *Int[illegible] autem a[illegible] ta vt sens[illegible] p[illegible] ter quod [illegible] ph[illegible] ani ma [illegible] g[illegible] a[illegible] per[illegible] et p[illegible] mat[illegible] ci[illegible] q[illegible] riore, vt e[illegible] f[illegible] bil[illegible]: ergo nec int[illegible] tasmate.*

Præterea loquens d[illegible]. Tex. 39. *Et ob hoc neque n[illegible] nihil vtique adiscet, ne[illegible] sed cum speculetur ne[illegible] ta ali-*

Anima neq; ante neque postspeciem intelligit sine phantasmate.

ta aliquod speculari. Ex quibus verbis habetur primo, quod anima neq; ante speciem neque post, intelligere potest sine phantasmate, tum quia dicit quod non sentiens nihil adiscet, scilicet de nouo acquirens scientiam, neque intelliget, scilicet vtendo scientia acquisita, tum quia dicit quod cum speculetur necesse esse simul phãtasmata aliquod, speculari autem operationem dicit, ideo postquam habet species nõ potest anima exire in actum secũdum, nisi etiam phantasma aliquod speculetur. Habetur secũdo quod non oportet intellectum speculari phantasma, sed animam aut hominem per imaginationem. Dicitur enim neq; non sentiens nihil, nihil intelliget, quod si de intellectu loqueretur esset falsum, tunc enim nunquam intellectus intelligeret, quia intellectus semper est non sentiẽs, & sic patet quod sensus expressus in conclusione sit sensus philosophi.

In expositio ne 39. tex.

Quod etiam sit de mente S. Tho. apparet primo. Nam 3. de anima dicit. Oportet cum aliquis speculatur in actu quòd simul formet sibi aliquod phantasma, formare autem phantasma formaliter, & elicitiue est phantasiæ, licet imperatiue sit intellectus, ergo &c. Patet autem ex hoc falsum esse, quod Auicenna, ponit quod intellectus non indiget sensu, postquam acquisiuit scientiam.

Vide D. Th. p. p. q. 84. ar. 7.

Secundo volẽs probare intellectum nõ posse intelligere sine phantasmate, format talem consequentiam, si non requireretur ad actum intellectus, actus alicuius potentiæ vtentis organo corporali, nullo modo impediretur in suo actu per lesionem alicuius organi corporalis, sed videmus hoc esse falsum: ergo manifestum est quod ad hoc quod intellectus actu intelligat non solum accipiendo scientiam de nouo, sed etiam vtendo scientia iam acquisita requiritur actus imaginationis, & ceterarum virtutum. Ista est conclusio quam formaliter deducit S. Tho. qua nihil ad propositum clarius. Patet igitur esse de mente philosophi quod intellectus ad suũ actum nõ solum acquirendo scientiam, sed etiam vtendo scientia iam acquisita indiget phantasmate, & quod non est ita intelligẽdum, ut quidam opinantur, quòd oporteat ipsum intueri phantasmata, sed quod ad hoc vt intelligat requiritur actus phantasiæ formantis phantasma.

Lege in 2. cõtra gent. Tex. 73.

Sciendum tamen vt habet S. Tho. quòd licet intellectus indigeat phantasmate, & antequam habeat speciem intelligibilem, & postquam per ipsam factus est in actu, hoc tamen non eadem ratione, ante enim indiget phantasmate, vt ab eo accipiat speciem. Vnde tunc comparatur phantasma ad intellectum, sicut mouens ad motũ, sed postquam habet speciem, indiget eo vt fundamento sue speciei, et tunc comparatur intellectus ad phãtasma, sicut causa efficiens, formatur enim phãtasma, tunc in phãtasia ad ĩperiũ intellectus.

Soluuntur rationes in oppositum.

Ad rões in oppositũ repondetur.

Ad primum quidem dicitur primo, quòd licet mathematicalia abstrahãt secundum rationem a matera sensibili, non tamen secundum esse, vnde ipsarum sunt phantasmata.

Ad secundum dicitur primo quòd ly per se non excludit omne aliud ab intellectu, sed omnem causam a qua reducatur in actum. Intellectus enim in actu, idest anima secundum intellectũ existens in actu, potest operari per se, cum voluerit, idest ad hoc ut operetur, non indiget aliquo agente, reducente ipsum de potentia in actum.

Dicitur

Hæc est melior responsio.

Dicitur secundo ꝙ *consequentia est falsa, non dicitur enim posse per se intelligere, quasi sine phantasmate intelligere possit, sed quia cũ indigeat phãtasmate ad intelligendum, potest illud suo imperio in imaginatione formare.*

Ad tertium dicitur primo ꝙ *si per sentire, accipiatur actus sensus exterioris, minor est falsa, non enim sensus exterior, habet suam operationem nisi præsente sensibili.*

Dicitur secundo ꝙ *si per sentire accipiatur actus imaginationis, maior est falsa phantasma enim conseruatum in phantasia, est similitudo rei singularis, vnde alia similitudine phãtasia ad suã operationem non eget. Species autem in intellectu est vniuersalis, vnde indiget, & aliqua similitudine singulari, vt vniuersale in singularibus cognoscatur.*

Dicitur tertio, ꝙ *intellectus non ita dependet a phantasmate, a quo causata est species intelligibilis: quasi nõ possit intelligere sine illo: sed sufficit* ꝙ *in phantasia formetur aliud phantasma simile illi.*

Similitudo quid repræsentat.

Ad quartum dicitur ꝙ *maior est falsa: quando similitudo existens in potẽtia non repræsentat obiectum secundũ modum essendi quem habet extra animam: sicut est similitudo, quæ est in intellectu. illa enim repræsentat naturã vniuersalem sine singularibus: & tamen natura habet esse in singularibus: vnde oportet esse aliquam similitudinẽ singulariũ: vt anima intelligens vniuersalia in singularibus speculetur.*

ADDI.

Disputatio de modo operandi qui competit animæ separatæ.

NOta ꝙ hæc disputatio agitatur hic de anima, prout est corpori alligata; quia quã do fuerit a corpore separata competit ei modus intelligendi per conuersionem ad ea quæ sunt intelligibilia simpliciter, sicut & alijs substantijs separatis: ver[illegible] modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata est animæ naturalis, sicut vniri corpori, sed esse separatam a corpore est præter rationem suæ naturæ, & similiter intelligere sine conuersione ad phantasmata est ei præter naturam, & ideo ad hoc vnitur corpori vt sic operetur secundum suam naturam, & si dicis contra quia i[illegible]uod est præter na[illegible]ale non nascitur ex natura rei cui est præternaturale. Sed intell[illegible]ere s[illegible]e phantasmate, & cum phantasmate oritur subcessiue ex natura ipsius animæ: [illegible]itur modus intelligendi sine phantasmate, non est præter naturam animæ.

Obiectio.

Responsio Auic. in lib. de sufficientia cap. 6.

Aliqui dixerunt ꝙ vterque modus essendi, & intelligendi est naturalis animæ subcessiue, nam esse in corpore est naturale ei in principio, esse vero extra est naturale ei in fine, veluti omnibus animalibus competit duplex modus viuendi videlicet in v[illegible]ro materno, & extra vterum in fine, seu post principium. Potest quoq; & me[illegible]bitatio solui, dicendo ꝙ præter naturale non est idem ꝙ contra naturam [illegible]nius quid, & superius ad id quod conuenit alicui contra naturam, & supra n[illegible], & extra naturam: vnde in præsentiar[illegible]m sumitur præter naturale pro eo quod [illegible] supra naturale, non miraculose, sed s[illegible]a naturam propriam [illegible] animæ [illegible] ignis habet duos motus alterum naturalem, scilicet quo mouetur su[illegible] & alterum præter naturalem, scilicet supra propriam naturam, quo mouetur circular[illegible] eq[illegible]s motum diurnum, & iste præter naturalis est perpetuus, & conuenit ei secun[illegible] participat naturam superiorem cælestem quæ participatio conuenit ei e[illegible] eo quod o[illegible] primatum in sphæra elementari, iuxta regulam D. Diony. ꝙ supremu[illegible] infimi attingit infimum supremi, & sic anima intellectiua, quia est suprema forma in materia existentium secundum sui supremum participat aliquid de natura substantiarum separatarum, & secundum seipsam absolute aliquid aliud vendicat sibi proprium secundum [illegible]

Responsio melior ad obiectionem.

5 cap. de diui nominibus.

propr am

propriam naturam, vt sic vendicat sibi esse in corpore, & intelligere cum phantasmate, quando est essentialiter pars prout autem participat substantias separatas habet ꝙ sit etiam extra corpus, vt illę sunt, & intelligat vt illę intelligunt, & sic ille modus est simpliciter naturalis animæ, hic vero præter naturalis, nec inconuenit tale præter naturale oriri ex natura ipsius rei, non absolute; sed secundum ꝙ participat in sui supremo naturam superiorem, vt patet in motu circulari ipsius ignis, qui innascitur ex hoc ꝙ ignis est in illo loco, esse autem in illo loco conuenit ex hoc, ꝙ est supremum inter elementa esse autem supremum inter elementa habet annexum hoc, ꝙ participat naturam superiorem, scilicet cælestem, sic impropositoex hoc, ꝙ anima humana est immortalis, & infima inter intellectuales substantias habet duo, & ꝙ exigat corpus medium inter cōtraria, & consequenter corruptibile, & ꝙ possit remanere sola, sed primum ex proprijs habet, ex quibus habet ꝙ ratiocinetur, & colligat scientiam ex sensibus, secundum vero ex participatione superiorum in sui supremo, ex quo etiā nunc habet ꝙ intelligit principia, & quodquid est.

Quis modus intelligendi est præter naturalis animæ.

3. de anima Tex. 14.

Et aduerte ꝙ anima separata licet intelligendi modum similem intelligentijs habeat hoc tamen non est intelligendum, vt Aliqui falso opinati sunt, ꝙ intelligat per species congenitas & innatas, quia Ar. docet ꝙ est veluti tabella in qua nihil est pictum, nec etiam intelligit per species quas tunc abstrahit, quandoquidem in tali statu non habet organa sensus, & immaginationis, quibus mediantibus species intelligibiles abstrahuntur a rebus, sed intelligit partim per species conseruatas, partim per species ex influentia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps; sicut aliæ substantiæ separatæ, quāuis inferiori modo, vnde tam cito cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur, hinc animæ puerorum, quæ nullas species acquisitas ex phantasmatibus in hac uita habuerunt, per illas quas a Deo Opt. Max. tanquam ab Authore naturæ recipiūt intelligere valent de his lege D. Tho. p. p. q. 89. ar. 1. & 2. & 1. sent. dist. 3. q. 4 ar. 5. & 2. sent dist. 24. q. 2 art 2. & in disputatis de ver. q. 10. art 8. & 1. cont. gent cap. 65. lege etiam Ioannem de Ianduno 3 de anima quæst sua 35. & Aug. Niphum in expositione huius tex.

Animæ puerorum quomodo intelligunt.

QVAESTIO. XVI.
Vtrum appetitus sit potentia distincta ab alijs potentijs animæ.

Ad huc autem & appetitiua, quæ & ratione & potentia altera uidetur utique esse ab omnibus &c.
Tex. XLII.

1. p. q. 80. ar. 1.

VAERITVR *Sextodecimo. Vtrum appetitus sit potentia distincta, ab alys potētijs animæ. Et videtur ꝙ non.*

Primo Sicut se habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal; sed appetitus grauis, non ē aliud a forma grauitatis: ergo & appetitus animalis, non est aliquid distinctum a forma animalis. Maior patet quia sicut appetitus grauis, non est nisi quædam inclinatio grauis ad locum deorsum, ita & appetitus animalis, est quædam inclinatio animalis, ad aliquid fugiendum, vel prosequendum. Minor vero probatur, quia remoto quocunq; alio accidente a corpore graui excepta grauitate, naturaliter lapis sursum existens descenderet remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum.

motum, & non haberet aliquod accidens distinctum a grauitate: ergo &c.

Secundo. Si appetitus esset aliqua potentia animæ ab alijs distincta, sequeretur ꝙ tot essent appetitus quot sunt potentiæ animæ; sed hoc est falsũ: ergo &c. Probatur consequentia: quia omnis potentia appetit suã operationẽ.

Responsio ad disputationem propositam.

Respondeo. Ad euidentiam huius difficultatis.

Sciendum primo, ꝙ hoc nomen appetitus, prima sui impositione significat quandam inclinationem appetentis in aliquid, quę quidem inclinatio sequitur aliquam formam, Sed quia inclinatio potest duo nominare, scilicet aut relationem, & ordinem appetentis in aliquem actum ellicitum, quo appetens in aliquid inclinatur, ideo secundario hoc nomen appetitus impositum est ab aliquibus ad significandum potẽtiam ellicitiuã talis inclinationis, quę est actus elicitus. Non quęrimus ergo hic, vtrũ ipsa inclinatio sit potentia ab alijs distincta, quia certum est ꝙ non est potẽtia inquantum potentia, cum sit aut relatio, aut forma sub relatione, aut actus sed quæritur, vtrum huic inclinationi sit attribuenda specialis potentia animæ ab alijs distincta.

Triplex est appetitus.

Sciendum secundo ꝙ triplex est appetitus, accipiendo appetitum pro inclinatione, scilicet naturalis, animalis, & rationalis. Omnis enim inclinatio consequitur aliquam formam, Aut ergo consequitur formam natur[illegible]m, sicut inclinatio lapidis d[illegible]orsi[illegible] qi[illegible]tur grauitatem, & iste appetitus naturalis dicitur, Aut consequit[illegible] formam secundum esse appr[illegible]el[illegible]m, quod habet in sensu, sicut [illegible]rem tem herbam apprehe[illegible]sa[illegible], & [illegible] dicitur appetitus a[illegible]malis: q[illegible]a est [illegible]-

Vide D. Th. in prologo Metaph.

natio consequens formam apprehensã per sensum a quo animal habet ꝙ sit animal. Aut consequitur formam secũdum ꝙ est apprehensa per intellectum sicut cum intellectus apprehendit aliquid sub ratione boni, ad hanc apprehensionem consequitur quędam inclinatio ad bonum, & iste dicitur appetitus rationalis.

Sciendum tertio quod forma naturalis potest accipi dupliciter. Vno modo pro forma substantiali contra animam distincta, quæ scilicet dat esse in animatum, vt forma naturalis dicatur omnis forma substa[illegible]tialis ab an[illegible]a d[illegible]incta. Alio modo accipitur form[illegible] [illegible]ural[illegible]s, vt distinguitur contra for[illegible] [illegible]tionalem, & sic dicitur forma naturalis, quæ esse s[illegible]um naturale h[illegible]be[illegible] [illegible]oc modo omnia acc[illegible]dentia s[illegible]ndum esse quod habent in subie[illegible]o s[illegible] p[illegible]ionato secundum ꝙ su[illegible]t tales f[illegible]mæ, dicuntur formæ naturales, vnde & i[illegible]e potentiæ animę hoc modo dicuntur formæ naturales. Cum ergo dicimus naturalem appetitum, circa inclinationem consequentem formam naturalem, formam natur[illegible]l[illegible]m [illegible]us secundo modo, no[illegible] au[illegible]m pr[illegible]o modo, & illum dicimus hic appetitum naturalem, qui nullo modo sequitur formã apprehensam, sed solum naturalẽ, idest hab[illegible]tem ess[illegible] nat[illegible]rale.

Forma naturalis potest dupliciter accipi.

[illegible]is not[illegible]is sit [illegible] forma c[illegible]sio. Appetit[illegible]s naturali[illegible]s [illegible] potentiam d[illegible]sti[illegible]ctam, a forma n[illegible]rali, q[illegible]a co[illegible]sequitur [illegible] req[illegible]t.

Appetitus naturalis nõ requirit specialem potẽtiam a forma naturali distinctam.

Probatur prim[illegible]. Appetitus co[illegible]ueniens alicui re[illegible] [illegible]o, [illegible]a q[illegible]am sequit[illegible]r, [illegible] pote[illegible]u[illegible]m distin[illegible], [illegible] fo[illegible]a [illegible] non requ[illegible]rit, sed ap[illegible]s [illegible]alis co[illegible]ueniens [illegible]remot[illegible] q[illegible] o[illegible]l[illegible]o, quod non est

non est illa forma: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia ex opposito prædicati infertur oppositum subiecti. Sequitur enim, illud requirit potentiam distinctam a forma: ergo non conuenit rei moto quocunque alio. Minor vero probatur exemplariter, remoto enim a corpore graui omni alio accidente, excepta grauitate, graue haberet naturalem inclinationẽ ad locum deorsum, quod apparet, quia si esset sursum non impeditum descenderet. Similiter oculus remoto quocunque alio habet naturalem inclinationem ad uidendũ, præsente enim obiecto non impedito uideret suum obiectũ & sic de alijs.

Quid est naturalis appetitus.

Si vero quæratur quid est iste naturalis appetitus.

Dicitur primo ꝙ non potest esse relatio, quia appetitus naturalis videtur esse principium motus naturalis, relatio autem non potest esse principiũ motus, neque terminus per se, vt dicitur

Tex. 10.

5. Physi.

Dicitur secundo, ꝙ appetitus naturalis non est aliquid distinctum realiter a forma inclinante, sed est ipsa forma, non absolute, sed cũ ordine ad aliquid considerata, non ꝙ in ipsa sit formaliter ordo, & respectus talis, est enim talis respectus sepe numero entis ad non ens, sicut respectus potentię visiue ad suam operationem dum non videt, & respectus grauis ad motum deorsum, dum non mouetur, & per consequens huiusmodi ordo est ens rationis, sed quia forma inclinans non potest concipi sub ratione appetitus, nisi concipiatur in ordine ad aliud, grauitas enim est ipse appetitus grauis deorsum, sed non concipitur sub ratione appetitus, nisi cõcipiatur in ordine ad motũ deorsum, similiter est de quolibet alio appetitu naturali.

Secunda conclusio. Inclinatio animalis & rationalis, speciales potentias distinctas ab alijs potentijs animæ requirunt.

Inclinatio animalis & rõnalis speciales potentias requirunt.

Probatur primo. Si ad talem inclinationem nõ requireretur specialis potentia animæ, sequeretur ꝙ sufficeret ipsa potentia animæ apprehensiua, sicut ad inclinationẽ naturalẽ sufficit forma naturalis, hoc est falsum ergo &c. Probatur falsitas consequentis. Vnaqueque res appetitur, vt est in sua natura, nullus enim appetit cibum secundum esse intentionale, quod habet in anima, sed secundum esse suum reale, & naturale, sed virtus apprehensiua non inclinatur ad rem, vt est in sua natura, sed vt ipsa recipitur intentionaliter in cognoscente, quia vt sic est sua perfectio: ergo ad inclinationẽ sequentem apprehensionem sensus, vel intellectus ipsa virtus apprehensiua non sufficit.

Secundo. Amor, odium, tristitia: & similia sunt passiones appetitus animalis, vel rationalis, & ista nõ sunt passiones potentiæ apprehẽsiue, ergo etc.

Quid amor odium tristitia nisi passiones appetitus aialis.

Tertio. Sicut se habet forma ad habentia cognitionem, ita suo modo, & appetitus, appetitus enim sequitur formam. Sed forma altiori modo habet esse in habentibus cognitionem, quam in his quæ cognitione carent, quia in nõ habentibus cognitionem forma determinatur ad vnum tantum sed in habẽtibus cognitionem forma est receptiua omnium aliarum formarum, secundum esse intentionale: ergo in habentibus cognitionem est appetitus altiori modo, quam in rebus non habentibus cognitionem. Cum igitur illa ha-

beat appetitum solũ modo naturalem, qui est idem cum ipsa forma in cognoscentibus erit appetitus ab alijs potentijs distinctus.

Ad rationes in oppositũ respõdetur.

Soluuntur rationes in oppositum.

Ad primum quidem dicitur ꝙ maior est falsa. Appetitus enim grauis est appetitus naturalis consequens formã naturalem, appetitus autem animalis consequitur formam apprehensam. Ad probationẽ negatur antecedẽs, quia appetitus animalis non est inclinatio solũ, ut inclinatio dicit respectũ, sed est actus ellicitus a potẽtia, quæ a nomine actus etiam dicitur apetitus.

Quælibet potentia naturaliter appetit suã operationem.

Ad sm̃ dicitur ꝙ procedit de appetitu naturali quo vnaqueq; potẽtia appetit suam operationem, non de appetitu cõsequente apprehensionem, qui animalis dicitur aut rationalis. Isto enim appetitu non appetit quælibet potentia suam operationẽ. Sed bene animal aliarum potentiarum operationes appetit, & desiderat.

ADDI.

De numero potẽtiarum animæ.

Quot sunt potẽtiæ animæ intellectiuæ.

Quot sunt potẽtiæ animæ sensitiuæ.

Quot sunt potẽtiæ animæ vegetatiuæ.

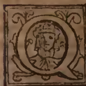
QVia hæc quæstio parum difficultatis, habet, vt patet ex duabus conclusionibus positis ab Auctore in corpore quæstionis, propterea nihil occurrit scribendum, nisi ꝙ desidero te esse cautum de numero potentiarum animæ, quia tres sunt potentiæ animæ intellectiuæ, videlicet intellectus agens, intellectus possibilis, & voluntas, quinque sunt potentiæ sensitiuæ exteriores, vt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quatuor sunt potentiæ, seu facultates interiores, videlicet sensus communis, immaginatiua, phantasia, & memoratiua, appetitus sensitiuus, qui dicitur potentia imperans motum, & facultas existens in musculis, & neruis, quæ dicitur potentia exequens, seu agens motum, potentiæ ipsius animæ vegetatiuæ sunt septem scilicet nutritiua, augumentatiua, generatiua, actractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, ex his sequitur ꝙ omnes animę potentiæ reducuntur ad 21. & nec plures, nec pauciores sunt, de quibus omnibus lege, D. Tho. in p. p. summæ Theologiæ quæst. 88 per totam quæ consistit in quatuor articulis, & in q. disputatis de ver. quæst 10. ar. 2. & in quæst. de anima ar. 13. & lib. 3. de partibus animalium cap. 3. & 4. cont. gent cap. 58. & 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2.

QVAESTIO. XVII.

Vtrum principium motus localis sit in ipso corde, vel in ultima parte cerebri.

Et etiam de quo nunc sermo istat, quòd forte mouens secundum locum Animal est &c. Tex. XLIII.

Ar. 1. lib. de partibus c. 3. Et Alex. in paraphrasi de aīa cap. vltimo.

QVAERITVR decimo septimo. Vtrũ principium motus localis sit in ipso corde, vel in vltima parte cerebri, & videtur ꝙ sit in vltima parte cerebri: quia in illo est principium motus in quo vigent sensus, & intellectus; sed hoc est in vltima parte cerebri: ergo &c. Maior patet quia virtus motiua sequitur sensum, modo in vltima parte cerebri vigent omnes sensus operationes, & intellectus: ergo &c.

Præterea si virtus motiua non esset in cerebro, sed in corde, tunc a corde ad vm-

ad omnes partes motiuas deriuarentur nerui, & venæ: quia aliter non posset a corde qualibet pars moueri; sed hoc est falsum; quia si sic esset, tunc facta læsione modica in qualibet parte corporis, fieret maxima læsio in corde; & tunc cito animal corrumperetur, quod est inconueniens.

Præterea in corde est concupiscentia, & ira; modo si virtus motiua esset in corde, tunc ipsum animal moueretur solum secundum has passiones, scilicet secundum iram & concupiscentiam, & semper motus eius est contra rationẽ, ꝙ est inconueniens: ergo &c.

Ordo quæsiti obseruandus.

Respondeo in ista quæstione duo sũt facienda; primo ponetur vna opinio et improbabitur. Secundo respondetur ad quæsitum.

Opinio Galeni:

Quantum ad primum fuerunt Aliqui medici vt Galenus & sui sequaces, qui dixerunt ꝙ virtus motiua est in posteriori parte cerebri ipsius animalis, & in anteriori parte vitalis similiter etiam spiritus animalis in cerebro, naturalis in epate, & ideo dicunt ꝙ principium motus est a cerebro, cuius ratio est; quia in eadem parte est principium motus, & sensus; sed sensus est a cerebro: ergo &c.

Impugnatur hæc opinio.

Sed contra hoc istatur sic, in omni multitudine, quæ est vnius rationis, oportet deuenire ad vnum primũ, quod est causa posteriorum; sed hęc opinio negat hoc: ergo stare non potest; maior patet in omnibus inducendo, nam in genere mouẽtium est deuenire ad vnũ primum motorem, qui est causa motus in omnibus posterioribus, minor patet: quia hæc opinio ponit in animali tria membra principalia, quorum vnum nõ reducitur ad aliud: quare male ponit.

Præterea quod aliquid generetur ab aliquo, & non habeat virtutem ab eodẽ, hoc videtur impossibile, sed omnia membra animalis per quandam ad nascentiam generantur a corde: ergo impossibile est quin virtutem mouendi accipiant a corde, & per consequens virtus motiua radicabitur in corde.

Præterea in omni eo quod mixtum est ex pluribus partibus, oportet ꝙ ille communicent in aliquo vno; sed animal componitur ex pluribus partibus, scilicet ex parte motiua, & nutritiua in animali: quare oportet ꝙ in aliquo vno communicent, illud autem vnum in animali est cor: vnde manifestũ est ꝙ virtus motiua radicatur in corde, tã quam in suo principio.

Principium motus duplex est.

Quantum ad secundum est sciendũ primo, ꝙ principiũ motus est duplex, quoddam est determinatum, & hoc est ipsum cerebrum, scilicet vltima pars, sed aliud est principium motus indeterminatũ, & tale est ipsum cor ad quod est necessarium deuenire; quia sicut vidERemus ꝙ in potentijs animæ determinatis existentibus necesse est deuenire ad ipsam animam, quę est quid indeterminatum, sic est in partibus animalis, quę mouent necesse est deuenire ad aliquod mouens indeterminatum.

Principium quo animal mouet se est sibi intrinsecum.

Sciendum secundo ꝙ animal mouet se per se, & ideo oportet ꝙ principium quo mouet seipsum sit sibi intrinsecũ; quare oportet ꝙ moueat se per naturã suam; modo mouens vt sic, est in actu, mobile vero est in potentia; sed aliquid est in actu per formam: ergo &c forma animalis est anima: quare animal mouet se per animã, quę est sius actus, aut per aliquid consequens animam: sed in anima est tria considerare, scilicet substantiam animæ, & potentiam consequentem, & actum perficientem

potentiam animę: vnde oportet ꝙ animal moueatur tanquam per principiũ actiuum sufficiẽs sui motus per aliquod istorum trium.

Animal nõ potest se mouere per substantiã animæ: quare: lege hic.

Sciendum tertio ꝙ animal non potest se mouere per substantiam animę: quia sic animal semper moueretur, cũ substantia animæ semper sit sibi pręsẽs nec secundum potentiam animę, quia iste potẽtiæ sunt passiuæ, sed illud quod est passiuum non est principium actiuũ motus: quia quodlibet agit inquantum est ens in actu: vnde animal mouet se per actum perficientem p[illegible]ntiam, & iste actus est forma a[illegible]prehensa ab aliqua virtute co[illegible]oscitiua; vnde animal mouet se per illam formam apprehensam.

Prima conclusio.

Istis suppositis respondetur di[illegible]abus conclusionibus. Prima est virt[illegible] motiua est [illegible]n ipsa corde princip[illegible]ter, quia quando aliquę parte[illegible] simul mouentur principium mot[illegible]liarum partium est in ipsa p[illegible]riori ipsis, sed pars ant[illegible] po[illegible]rior, dextra, & sinistra simul mou[illegible]r: ergo mouentur a parte prio[illegible]s; sed ista est media, quia est cor ergo &c.

Præter[illegible] ubi est primum principiũ sen[illegible], ibid[illegible]m est primum motiuũ; sed p[illegible] principium sensitiuum est in corde: ergo &c. maior patet quia motus sequitur apprehensionem sensibilis a sensu conuenientis, vel disconuenientis: ergo &c.

Præterea in illa parte est virtus motiua, quæ est principium generationis aliarum partiũ, sed hoc est ipsum cor, vt patet secundo de generatione animalium: ergo &c. Cap. 1.

Secunda cõclusio.

Secunda conclusio, principium motus determinatum, est ipsum cerebrum, scilicet vltima pars, quia si illa pars cerebri multum infrigidetur, vel calefiat, tunc animal non mouetur; sed hoc non est ꝙ sit primũ principium motus; sed quia talis pars requiritur ad motũ, quia nerui orti a corde ibi ramificatur ad singula membra, & licet facta læsione in posteriori parte capitis, impediatur motus, vt apparet in apopleticis, hoc non erit immediate, sed mediate secundum ꝙ partes sunt propinque cordi secundum influentiam, fit maxima lęsio & maior &c.

Soluuntur rationes ad oppositum.

Ad rationes in oppositum respondetur, ad primum dicitur, ꝙ in cerebro non viget primo sensus, sed in corde, licet in cerebro sint plures motus, & magis determinate ibi appareat.

Ad secundum dicitur, ꝙ ibi est primum principium motus, vbi est principium neruorum, & venarum, & non vbi terminantur, sed incipiunt a corde, licet diuisio neruorum plus appareat in cerebro, quam alibi, & ideo medici qui sunt artifices sensibiles, magis dicunt ꝙ in cerebro incipiunt.

Ad tertium ꝙ iste passiones primo reperiuntur in corde, & ex istis passionibus causantur diuersi motus in animali, sicut delectatio, & tristitia, & quia mouetur motu dilatationis, & constrictionis.

ADDI.

Anima immediate vnitur cordi.

QVomodo cor sit primum principium motus in animali, lege D. Tho. p. p. summe Theologiæ q.20. ar. 1. & 1. 2. quęst. 17. ar. 9. & 1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 3. & 2. sent. dist. 9. q. 1. ar 2. & 4. sent. dist. 23. q. 2. ar. 3. in quibus locis manifeste etiã inuenies animam imediate vniri cordi tantum, quo ad motum, quamuis sciamus eam imediate etiã vniri

vniri cuilibet parti corpori, quoad esse, vnde q cor sit principium motus, & non cerebrum, contra medicos adducitur testimonium Alberti, & Auerr. de quibus fertur eos vidisse arietem capite amputato ambulare, quod etiam de Beato Dionysio Areopagita legitur, qui suum capud iuxu sclcesini truncatum proprijs manibus ad quendam montem exportauit, sed hoc miraculo potius ascribēdum est, quam naturæ legibus, quo etiā cor est in medio animalis, vt conseruetur, & vitam influat in omnes partes, lege in 2. sent. dist. 14. q. 1. ar. 2. & quomodo etiam lęso corde, statim perit animal; quia operatio vitę primo est in eo, & ab eo in alias partes deriuatur. vide in 1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 3. & 7. Metaph. lect. 8. Animalia habentia magnum cor sunt timida perpende hoc in prima secunda q. 45. ar. 3. & 2. sent. dist. 19. q. 1. ar. 4.

7. Phys. Tex. 4. Beatus Dionysius.

Læso corde perit animal.

QVAESTIO XVIII:

Vtrum appetitus & intellectus sint principia animalis.

Ad uero neque rationatiua, & uocatus intellectus est mouens &c. Tex. XLVI.

Iandunus 1. de anima q. 40.

*Q*VAERITVR *decimo octauo. Vtrum appetitus, & intellectus sint principia motus animalis. Et videtur q non.*

Tex. 17. *Primo. Philosophus 2. de anima ponit motiuum secundum locum, genus potentiarum animę distinctū ab intellectu, & appetitu: ergo intellectus, & appetitus non sunt potentiæ motiue animalis.*

Secundo. Si appetitus esset causa motus in animalibus, sequeretur, quod animalia mouerentur semper secundū inclinationem appetitus, sed hoc videmus esse falsum in hominibus, qui appetētes aliquid, non operantur id quod concupiscunt, sicut sunt continentes: ergo &c.

Tertio. Si intellectus esset causa huiusmodi motus, aut esset verum de intellectu speculatiuo, aut de intellectu practico, Nō de intellectu speculatiuo: quia intellectus speculatiuus non dicit aliquid prosequendum esse, vel fugiendum. Nec intellectus practicus, quia intellectus practicus est vniuersalium, omnis autem motus est ad aliquod particulare: ergo &c.

Quarto. Philosophus, dicit q intellectus non videtur mouens sine appetitu, appetitus autem mouet præter rationem: ergo solus appetitus erit causa motus necessaria: non autē intellectus. Tex. 49. huius lib.

Respondeo. In ista qōne duo sunt sacienda. Primo ponē da sunt aliqua necessaria ad quæsitum. Secundo quibusdam conclusionibus respondebitur. Ordo quæstioni.

Quantum ad primum. Sciendum primo: vt partim habetur a philosopho. 2. a S. Tho. in expositione q phantasia quandam similitudinem cū intellectu habet, et quantum ad cognitionem & quantum ad mouendum. Quantum ad cognitionem quidem, quia sicut aliquid apparet secundum intellectum, et intellectus suam operationem etiam in absentia intelligibilium habet, sic et secundum phantasiam aliquid apparet, vnde phantasia quædam apparitio dicitur, & habet operationem suam etiā in absentia sensibilium. Quantum vero ad mouendum, quia phantasia in ali Tex. 48. S. Tho. lect. 16

Phātasia habet ratonē mouentis.

quibus

Dupliciter intelligi potest intellectum: & appetitum esse principia motus effectiua

Attendendum est autem ꝙ dupliciter possumus intelligere solum intellectum comprehendendo etiam phantasiam, & appetitum, esse principia esse ctiua motus animalis. Vno modo ꝙ solo actu qui est appetere, & imperare motum, mouere dicantur. Alio modo ꝙ præter actus immanentes qui sunt appetere, & imperare motum, istæ potentiæ alium actum transeuntem habeant qui sit mouere. Licet autem uterque modus in doctrina S. Tho. sustentari possit. Videtur tamẽ mihi ꝙ primus modus sit eius doctrinæ cõformior. Imperare enim motum, & mouere elicitiue, non sunt alius & alius actus. sed ipsum imperare motum, non quidẽ absolute, sed cum respectu ad motum tanquam ad effectum in actu, est ipsum mouere, siue motum elicere.

Lege D. Tho. 2. cont. gen. cap. 82. & p. I q. 75. ar. 3

Vbi aduertendum ꝙ aliter comparatur motus ad agens corporeum quod extrinsecum corpus mouet, & aliter ad appetitum, & intellectum quæ animalis corpus, de loco ad locum mouẽt. Nam ad corpus mouens comparatur sicut eius actio, Actio enim quæ est de genere actionis, est materialiter motus Ad appetitum autem, & intellectum. Sicut effectus ad causam, comparationem habet.

Dubium duplex.

Sed tunc duplex occurrit dubium.

Primum est, quia per actionem immanentẽ quales sunt appetere, & imperare, nihil vt 9. Methaphysica dicitur ad extra producitur.

Tex. 16.

Secundum est quia non magis istæ potentiæ dici deberent principium motus progressiui animalis, quam omniũ sensitiuarum operationum, cum omnes eiusmodi potentias ad actum suo imperio moueant.

Ad primum dicitur ꝙ per actionem immanentem inquantum huiusmodi nihil producitur extra operationẽ quod sit ipsa actio, sed bene potest per ipsam aliquis effectus ab ea distinctus, in extrinsecum passum produci, sicut per actionem diuinam productum est vniuersum. Nam talis actio, tunc potest dici transiens productiue, licet formaliter transiens non sit.

Lege Caiet. in p. p. D. Tho.

in expositione q. 17. ar. 1. vbi est eadem doctrina.

Ad secundum dicitur ꝙ ab intellectu, & appetitu sunt operationes sensuum imperatiue tantum, a suis autem potentijs, sunt elicitiue, motus autẽ animalis est ab ipsis non tantum imperatiue, sed etiam elicitiue, inquantum ipsum imperium modo dicto est etiã motus executio.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Soluuntur argumenta ad oppositũ.

Ad primum dicitur, quòd licet motiuum secundùm locum sit aliud genus potentiarum animæ, non tamen distinguitur ab omnibus alijs potentijs animæ secundum rem, sed ab aliquibus scilicet ab intellectu, & appetitu sola ratione distinguitur, & formaliter.

Posset etiam aliter responderi, quòd philosophus ponit virtutem executiuam motus, aliud genus potentiarum animæ, non autem potentiam motus effectiuam, de qua loquutus est hic.

Sed ista responsio non videtur ita esse de mente Philosophi, quia dicit ꝙ cũ determinatum sit de intellectu & sensu, de mouente determinandum est, vbi videtur se uelle loqui de motiuo secundum locum, ꝙ posuit genus potentiarum distinctum ab intellectu & sensu, hoc autem expressius patet in scripto S. Tho.

Tex. 40.

Lect. 14.

Ad secundum dicitur, ꝙ concludit appetitũ non esse per se sufficiens principium motus.

Ad ter-

Ad tertium dicitur, ꝙ est verum de intellectu pratico. Ad improbationem dicitur, ꝙ per intellectum practicũ intelligimus etiam rationem particularẽ quæ est particularium.

Ad quartum dicitur, ꝙ philosophus ibi accipit appetitum particulariter, scilicet pro appetitu sensitiuo, et intellectũ etiam particulariter, scilicet pro virtute solum intellectiua, nos autem loquimur de intellectu vniuersaliter, modo dicto, similiter de appetitu, vnde appetitus sensitiuus potest mouere sine virtute intellectiua, non autẽ sine phãtasia: sed appetitus vniuersaliter non potest mouere sine intellectu vniuersaliter accepto, secundum ꝙ hoc nomen intellectus etiã extẽditur ad phãtasiã.

ADDI.

Intellectus pluribus nominibus nominatur.

CIrca quartum notabile de identitate intellectus practici & speculatiui, lege D. Th. p. p. q. 79. quasi per totam, vbi habes, ꝙ cum intellectus pluribus nominibus nominetur, nõ est necessarium vt quodlibet nomen faciat distinctionem ab eo, nam dicitur intellectus speculatiuus, quia quod apprehendit non ordinat ad opus, practicus vero dicitur, quia quod apprehendit ordinat ad opus. dicitur synderesis, quando habitualiter retinet principia operabilium, dicitur ratio inferior, quando hęc inferiora contemplatur, nominatur ratio superior, quando considerat diuina, quia rationi superiori attribuitur sapientia, inferiori vero scientia, vocatur mens, quando metitur quæ conueniunt rebus & quæ non, vocatur intelligentia, quando sistit in prima sui operatione, considerando quodquid est rerum, dicitur materialis, siue possibilis, aut potentialis, quando est in primo statu, scilicet ꝙ nullam scientiam habet, nec quo ad principia, nec quo ad conclusiones; quia quando iam cognouit principia alicuius scientiæ, appellatur a philosophis intellectus dispositus: quando autem est in actu primo, erit in secundo statu, & sic dicitur intellectus in habitu, quando vero est in actu secundo, qui est considerare, sic dicitur intellectus in actu. Acquisitis vero omnibus scientijs diuinis, & humanis, dicitur intellectus adeptus, & tunc erit quando verificabitur de eo dictum Greg. quid est quod non videat, qui videntem omnia videt, de his lege D. Tho. vbi sup & 1. sent. dist. 3. q. 4. art. 1 & 2. dist. 24. q. 2. ar 3. & 3 sent. dist. 23. q. 2. ar. 3. & de ver. q. 3. art. 3. & 2. cont. gent. cap. 74. & lib. 3. cap. 43.

Quis sit intellectus dispositus.

Quis sit intellectus adeptus.

4. dialog.

QVÆSTIO XIX.

Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus.

Videntur autem duo hæc mouentia, aut appetitus, aut intellectus &c. Tex. XLVIII.

p. p. q. 81. ar. 3.

VAERITVR Decimo nono. Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus. Et videtur ꝙ sic.

Primo. In mouentibus essentialiter ordinatis, ꝙ est vniuersalius, est principalius. Sed intellectus & appetitus sunt mouentia essentialiter ordinata: & intellectus est vniuersalius mouens, eo ꝙ intellectus nõ concurrit ad motũ, nisi per oppositum determinetur: ergo intellectus est principalius mouens.

Secundo. Quando duo motores concurrunt ad vnum effectum, & opera-

Modus intelligendi conformatur modo essendi rerum.

Primo itaque arguitur sic ratione superius tacta. Cognitio intellectus necessario debet esse secundum modum essendi rei cognitę, sed quidditas habens esse in singularibus materialibus est obiectum intellectus: ergo debet cognitio intellectus terminari ad vniuersalia secundum ꝙ sunt in singularibus, sed hoc non potest esse nisi simul sit cognitio singularium cũ cognitione vniuersalium: ergo oportet ꝙ aliqua virtute cognoscatur singularia cũ intellectus vniuersalia cognoscit, hoc autem non potest esse per intellectum, quia vt supra est ostensum. Singularia ab ipso directe cognosci nõ possunt: ergo oportet ꝙ fit per aliquam virtutem sensitiuam scilicet imaginationem, quę etiã in absentia sensibilis suum actum habet, & aut etiam per cogitatiuam virtutem.

q. 13.

Verum quia hęc ratio non probat nisi ꝙ vniuersalia materialia sine phãtasmate non cognoscimus, ideo secundo probatur ꝙ nec etiam substantias separatas eo modo, quo a nobis cognoscibiles sunt, sine phantasmate non quidem ipsarum sed rerum corporalium cognoscamus. Illud quod cognoscitur per comparationem ad aliud non potest cognosci altero ignorato, quia relatio & ex fundamento, & ex termino dependet, sed substantias abstractas cognoscimus per aliquam comparationem ad corporalia, & per remotionem ab eis &c. ergo non possunt cognosci non cognitis corporalibus, sed corporalia non cognoscuntur sine phantasmate: ergo &c.

Natura cognita per cõparationem ad aliud.

Tertio. Si intellectus non indigeret in sua operatione actu potẽtiam entis organo corporali, & maxime imaginationis a sua operatione per lęsionem organi imaginationis, aut alterius virtutis sensitiuę non impediretur, sed videmus impediri operationem intellectus per lęsionem organi phantasię, & memoratiuę vt in freneticis, et obliuiosis: ergo &c. consequentia patet. Quia ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis. Valet .n. impeditur intellectus a sua operatione per lęsionem organi phantasię: ergo indiget phantasia in sua operatione.

Quarto. Apparet hoc signo. Experimur enim quia cũ nitimur ad aliquid intelligendum, formamus nobis phãtasmata, in quibus quasi in speculo quod volumus intelligere inspicimus. Similiter cum quis alium docet, exempla quibus in seipso phantasmata formare possit ad intelligendum proponit. Nota hoc signum.

Nunc secundo loco restat ostendere hanc fuisse mentẽ philosophi & S.Th. Philosophus namque 3. de anima dicit. Tex. 30. *Intellectiue autem animę phantasmata [illegible] sensibilia sunt, propter quod sine phantasmate [illegible] anima. [illegible] phantasmate [illegible] sensibile [illegible] phantasma [illegible] exteriore [illegible] ergo [illegible] phantasmate.*

Praeterea loquens de anima dicit. Tex. 39. *Et ob hoc neque [illegible] nihil vtique adisceret, neq; [illegible] sed cum speculetur nec [illegible] ta ali-*

Anima neq; ante neque postspeciem intelligit sine phantasmate.

ta aliquod speculari. Ex quibus verbis habetur primo, ꝙ anima neq; ante speciem neque post, intelligere potest sine phantasmate, tum quia dicit ꝙ non sentiens nihil adiscet, scilicet de nouo acquirens scientiam, neque intelliget, scilicet vtendo scientia acquisita, tū quia dicit ꝙ cum speculetur necesse esse simul phātasmata aliquod, speculari autem operationem dicit, ideo postquam habet species nō potest anima exire in actum secūdum, nisi etiam phantasma aliquod speculetur. Habetur secūdo ꝙ non oportet intellectum speculari phantasma, sed animam aut hominem per imaginationem. Dicitur enim neq; non sentiens nihil, nihil intelliget, ꝙ si de intellectu loqueretur esset falsum, tunc enim [illegible] intellectus intelligeret, quia intellectus semper est [illegible], & sic patet ꝙ sensus expressus in conclusione sit sensus philosophi.

In expositione 39. tex.

Quod etiam sit de mente S. Tho. apparet primo. Nam 3. de anima dicit. Oportet cum aliquis speculatur in actu quòd simul formet sibi aliquod phantasma, formare autem phantasma formaliter, & elicitiue est phantasie, licet imperatiue sit intellectus, ergo &c. Patet [illegible] falsum esse, ꝙ Auicenna, posuit ꝙ intellectus non indiget sensu, postquam acquisiuit scientiam.

vide D. Th. p. p. q. 84. ar. 7.

[illegible] do volēs probare intellectum non posse intelligere sine phantasmate, format [illegible] consequentiam, si non requireretur ad actum intellectus, actus alicuius [illegible] vtentis organo corporali, nullo modo impediretur in suo actu per læsionem alicuius organi corporalis, sed videmus hoc esse falsum: ergo manifestum est ꝙ ad hoc ꝙ intellectus actu intelligat non solum accipiendo scientiam de nouo, sed etiam vtendo scientia iam acquisita requiritur actus imaginationis, & ceterarum virtutum. Ista est conclusio quam formaliter deducit S. Tho. qua nihil ad propositum clarius. Patet igitur esse de mente philosophi ꝙ intellectus ad suū actum nō solum acquirendo scientiam, sed etiam vtendo scientia iam acquisita indiget phantasmate, & ꝙ non est ita intelligēdum, ut quidam opinantur, quòd oporteat ipsum intueri phantasmata, sed ꝙ ad hoc vt intelligat requiritur actus phantasiæ formantis phantasma.

Sciendum tamen vt habet S. Tho. quòd licet intellectus indigeat phantasmate, & antequam habeat speciem intelligibilem, & postquam per ipsam factus est in actu, hoc tamen non eadem ratione, ante enim indiget phantasmate, vt ab eo accipiat speciem. Vnde tunc comparatur phantasma ad intellectum, sicut mouens ad motū, sed postquam habet speciem, indiget eo vt fundamento suæ speciei, et tunc comparatur intellectus ad phātasma, sicut causa efficiens, formatur enim phātasma, tunc in phātasia ad īperiū intellectus. Lege in 2. cō tra gent. Tex. 73.

Ad rōnes in oppositū respondetur. Soluuntur rationes in oppositum.

Ad primum quidem dicitur primo, quòd licet mathematicalia abstrahāt secundum rationem a materia sensibili, non tamen secundum esse, vnde ipsarum sunt phantasmata.

Ad secundum dicitur primo quòd ly per se non excludit omne aliud ab intellectu, sed omnem causam a qua reducatur in actum. Intellectus enim in actu, idest anima secundum intellectū existens in actu, potest operari per se, cum voluerit, idest ad hoc ut operetur, non indiget aliquo agente, reducente ipsum de potentia in actum.

Dicitur

Hæc est melior responsio.

Dicitur secundo ꝙ consequentia est falsa, non dicitur enim posse per se intelligere, quasi sine phantasmate intelligere possit, sed quia cũ indigeat phãtasmate ad intelligendum, potest illud suo imperio in imaginatione formare.

Ad tertium dicitur primo ꝙ si per sentire, accipiatur actus sensus exterioris, minor est falsa, non enim sensus exterior, habet suam operationem nisi præsente sensibili.

Dicitur secundo ꝙ si per sentire accipiatur actus imaginationis, maior est falsa phantasma enim conseruatum in phantasia, est similitudo rei singularis, vnde alia similitudine phãtasia ad suã operationem non eget. Species autem in intellectu est vniuersalis, vnde indiget, & aliqua similitudine singulari, vt vniuersale in singularibus cognoscatur.

Dicitur tertio, ꝙ intellectus non ita dependet a phantasmate, a quo causata est species intelligibilis: quasi nõ possit intelligere sine illo: sed sufficit ꝙ in phantasia formetur aliud phantasma simile illi.

Similitudo quid repræsentat.

Ad quartum dicitur ꝙ maior est falsa: quando similitudo existens in potẽtia non repræsentat obiectum secundũ modum essendi quem habet extra animam: sicut est similitudo, quæ est in intellectu. illa enim representat naturã vniuersalem sine singularibus: & tamen natura habet esse in singularibus: vnde oportet esse aliquam similitudinẽ singulariũ: vt anima intelligens vniuersalia in singularibus speculetur.

ADDI.

Disputatio de modo operandi qui competit animæ separatæ.

NOta ꝙ hæc disputatio agitatur hic de anima, prout est corpori alligata; quia quã lo fuerit a corpore separata competit ei modus intelligendi per conuersionem ad ea quæ sunt intelligibilia simpliciter, sicut & alijs substantijs separatis. verum modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata est animæ naturalis, sicut vniri corpori, sed esse separatam a corpore est præter rationem suæ naturæ, & similiter intelligere sine conuersione ad phantasmata est ei præter naturam, & ideo ad hoc vnitur corpori vt sic operetur secundum suam naturam, & si dicis contra quia illud quod est præter naturale non nascitur ex natura rei cui est præternaturale. Sed i[illegible] e [illegible] ph[illegible],& cum phantasmate oritur subcessiue ex natura ipsius animæ [illegible]gitur modus intelligendi sine phantasmate, non est præter naturam animæ.

Obiectio.

Responsio Auic. in lib. de sufficientia cap. 6.

Aliqui dixerunt ꝙ vterque modus essendi, & intelligendi est naturalis animæ [illegible] subcessiue, nam esse in corpore est naturale ei in principio, esse vero extra est naturale ei [illegible] fine, veluti omnibus animalibus competit duplex modus viuendi videlicet in vtero materno, & extra vterum in fine, seu post principium. Potest quoq. & [illegible] tio solui, dicendo ꝙ præter naturale non est idem ꝙ contra naturam [illegible] c[illegible] nius quid, & superius ad id quod conuenit alicui contra naturam, & supra na[illegible], & extra naturam: vnde in pra[illegible]n[illegible] sumitur præter natur[illegible] pro eo [illegible] turale, non miraculose, sed supra naturam propriam ipsius animæ sic[illegible] ꝙ ignis habet duos motus alterum naturalem, scilicet quo mouetur sur[illegible], & al[illegible] præter naturalem, scilicet supra propriam naturam, quo mo[illegible]r ei[illegible] motum diurnum, & iste præter naturalis est perpetuus, & conuenit ei secundum [illegible] participat naturam superiorem cælestem, quæ participatio conuenit ei ex eo quod o[illegible] primatum in sphæra elementari, iuxta regulam D. Diony ꝙ supremum [illegible] a[illegible] git infimum supremi, & sic anima intellectiua, quia est suprem[illegible] forma in materia existentium secundum sui supremum participat aliquid de natura substantiarum separatarum, & secundum seipsam absolute aliquid aliud vendicat sibi proprium, [illegible]dum. n[illegible]

Responsio melior ad obiectionem.

5. cap. de diui. nominibus.

propr[illegible]am

propriam naturam, vt sic vendicat sibi esse in corpore, & intelligere cum phantasmate, quando est essentialiter pars prout autem participat substantias separatas habet ꝙ sit etiam extra corpus, vt illæ sunt, & intelligat vt illæ intelligunt, & sic ille modus est simpliciter naturalis animæ, hic vero præter naturalis, nec inconuenit tale præter naturale oriri ex natura ipsius rei, non absolute; sed secundum ꝙ participat in sui supremo naturam superiorem, vt patet in motu circulari ipsius ignis, qui innascitur ex hoc ꝙ ignis est in illo loco, esse autem in illo loco conuenit ex hoc, ꝙ est supremum inter elementa esse autem supremum inter elementa habet annexum hoc, ꝙ participat naturam superiorem, scilicet cælestem, sic in proposito ex hoc, ꝙ anima humana est immortalis, & infima inter intellectuales substantias habet duo, & ꝙ exigat corpus medium inter cõtraria, & consequenter corruptibile, & ꝙ possit remanere sola, sed primum ex proprijs habet, ex quibus habet ꝙ ratiocinetur, & colligat scientiam ex sensibus, secundum vero ex participatione superiorum in sui supremo, ex quo etiã nunc habet ꝙ intelligit principia, & quodquid est.

Quis modus intelligendi est præter naturalis animæ.

3. de anima Tex. 14.

Et aduerte ꝙ anima separata licet intelligendi modum similem intelligentijs habeat hoc tamen non est intelligendum, vt Aliqui falso opinati sunt, ꝙ intelligat per species congenitas & innatas, quia Ar. docet ꝙ est veluti tabella in qua nihil est pictum, nec et intelligit per species quas tunc abstrahit, quandoquidem in tali statu non habet organa sensus. & imaginationis, quibus mediantibus species intelligibiles abstrahuntur a rebus, sed intelligit partim per species conseruatas, partim per species ex influentia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps: sicut aliæ substantiæ separatæ, quãuis inferiori modo, vnde tam cito cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur, hinc animæ puerorum, quæ nullas species acquisitas ex phantasmatibus in hac vita habuerunt, per illas quas a Deo Opt. Max. tanquam ab Authore naturæ recipiũt intelligere valent de his lege D. Tho. p. p. q. 85. ar. 1. & 2. & 1. sent. dist. 3. q. 4 ar. 5. & 2. sent dist. 24. q. 2 art 2. & in disputatis de ver. q. 10. art 8. & 1. cont. gent cap. 65. lege etiam Ioannem de Ianduno 3 de anima quæst. sua 35. & Aug. Niphum in expositione huius tex.

Animæ puerorum quomodo intelligunt.

QVAESTIO. XVI.

Vtrum appetitus sit potentia distincta ab alijs potentijs animæ.

Ad huc autem & appetitiua, quæ & ratione & potentia altera uidetur utique esse ab omnibus &c.

Tex. XLII.

1. p. q. 80. ar. 1.

VAERITVR *Sextodecimo. Vtrum appetitus sit potentia distincta, ab alijs potẽtijs animæ. Et videtur ꝙ non.*

Primo Sicut se habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal; sed appetitus grauis, non ẽ aliud a forma grauitatis: ergo & appetitus animalis, non est aliquid distinctum a forma animalis. Maior patet quia sicut appetitus grauis, non est nisi quædam inclinatio grauis ad locum deorsum, ita & appetitus animalis, est quædam inclinatio animalis, ad aliquid fugiendum, vel prosequendum. Minor vero probatur, quia remoto quocunq; alio accidente a corpore graui excepta grauitate, naturaliter lapis sursum existens descenderet remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum.

motum, & non haberet aliquod accidens distinctum a grauitate: ergo &c.

Secundo. Si appetitus esset aliqua potentia animæ ab alys distincta, sequeretur ꝙ tot essent appetitus quot sunt potentiæ animæ; sed hoc est falsū: ergo &c. Probatur consequentia: quia omnis potentia appetit suā operationē.

Respōsio ad disputationem propositam.

Respondeo. Ad euidentiam huius difficultatis.

Sciendum primo, ꝙ hoc nomen appetitus, prima sui impositione significat quandam inclinationem appetentis in aliquid, quę quidem inclinatio sequitur aliquam formam, Sed quia inclinatio potest duo nominare, scilicet aut relationem, & ordinem appetentis in aliquem actum ellicitum, quo appetens in aliquid inclinatur, ideo secundario hoc nomen appetitus impositum est ab aliquibus ad significandum potentiam ellicitiuā talis inclinationis, quę est actus elicitus. Non quærimus ergo hic, vtrū ipsa inclinatio sit potentia ab alijs distincta, quia certum est. ꝙ non est potētia inquantum potentia, cum sit aut relatio, aut forma sub relatione, aut actus sed quæritur, vtrum huic inclinationi sit attribuenda specialis potentia animæ ab alys distincta.

Triplex est appetitus.

Vide D. Th. in prologo. etaph.

Sciendum secundo ꝙ triplex est appetitus, accipiendo appetitum pro inclinatione, scilicet naturalis, [illegible] imalis, & rationalis. Omnis enim inclinatio consequitur aliquam formam, Aut ergo consequitur formam [illegible]ralem, sicut inclinatio lapidis d[illegible]orsum c[illegible] q[illegible] tur grauitatem, & iste appetitus [illegible]atu ralis dicitur, Aut con[illegible] formam secundum e[illegible] ap[illegible]sum, quod habet in [illegible]su, [illegible] inclina[illegible]io in [illegible]rem tem herbam apprehensam, & il[illegible] dici tur appetitus animatis: quia est inclinatio consequens formam apprehensā per sensum a quo animal habet ꝙ sit animal. Aut consequitur formam secūdum ꝙ est apprehensa per intellectum sicut cum intellectus apprehendit aliquid sub ratione boni, ad hanc apprehensionem consequitur quędam inclinatio ad bonum, & iste dicitur appetitus rationalis.

Forma naturalis potest dupliciter accipi.

Sciendum tertio quod forma naturalis potest accipi dupliciter. Vno modo pro forma substantiali contra animam distincta, quæ scilicet dat esse in animatum, vt forma naturalis dicatur omnis forma substantialis ab anima di[illegible]cta. Alio modo accipitur forma [illegible]r[illegible]l[illegible]s, vt distinguitur contra formam [illegible]io nalem, & sic dicitur forma naturalis, quæ esse suum naturale h[illegible]t, [illegible]oc modo omnia acc[illegible] esse quod habent in subiect[illegible] sibi pr[illegible]p[illegible]tionato secundum ꝙ sunt tales formæ, dicuntur formæ naturales, vnd[illegible] & [illegible]pse potentiæ animę hoc modo dicuntur formæ naturales. Cum ergo dicimus naturalem appetitum, circa inclinationem consequentem formam naturalem, formam natur[illegible]em i[illegible]ell[illegible]us secundo modo, [illegible] pr[illegible]o modo, & illum dicimus hic appetitum naturalem, qui nu[illegible]o modo sequitur formā apprehensam, sed solum naturalē, idest habentem e[illegible] nat[illegible]ale.

Appetitus naturalis nō requirit specialem potētiam a forma naturali distinctam.

Istis notatis s[illegible]ima co[illegible]sio. App[illegible]us natur[illegible]s [illegible]p[illegible]tiam d[illegible]ctam, a form[illegible], q[illegible]a conseq[illegible]r non requ[illegible]t.

Probatur pri[illegible]o. Ap[illegible]us c[illegible]e niens alicui [illegible]al[illegible]o, [illegible] ma quam sequitur, a[illegible] [illegible]pecial[illegible] potc[illegible]m [illegible]istin[illegible], a f[illegible]a [illegible] requ[illegible]it, sed ap[illegible] c[illegible]uenit rei remoto q[illegible]l[illegible]o, quod non est

non est illa forma : ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia ex opposito prædicati infertur oppositum subiecti. Sequitur enim, illud requirit potentiam distinctam a forma : ergo non conuenit rei moto quocunque alio. Minor vero probatur exemplariter, remoto enim a corpore graui omni alio accidente, excepta grauitate, graue haberet naturalem inclinationē ad locum deorsum, quod apparet, quia si esset sursum non impeditum descenderet, Similiter oculus remoto quocunque alio habet naturalem inclinationem ad uidendū, præsente enim obiecto non impedito uideret suum obiectū & sic de alijs.

Quid est naturalis appetitus.

Si vero quæratur quid est iste naturalis appetitus.

Dicitur primo ꝙ non potest esse relatio, quia appetitus naturalis videtur esse principium motus naturalis, relatio autem non potest esse principiū motus, neque terminus per se, vt dicitur 5. Physi.

Tex. 10.

Dicitur secundo, ꝙ appetitus naturalis non est aliquid distinctum realiter a forma inclinante, sed est ipsa forma, non absolute, sed cū ordine ad aliquid considerata, non ꝙ in ipsa sit formaliter ordo, & respectus talis, est enim talis respectus sepe numero entis ad non ens, sicut respectus potentię visiue ad suam operationem dum non videt, & respectus grauis ad motum deorsum, dum non mouetur, & per consequens huiusmodi ordo est ens rationis, sed quia forma inclinans non potest concipi sub ratione appetitus, nisi concipiatur in ordine ad aliud, grauitas enim est ipse appetitus grauis deorsum, sed non concipitur sub ratione appetitus, nisi cōcipiatur in ordine ad motū deorsum, similiter est de quolibet alio appetitu naturali.

Inclinatio animalis & rōnalis speciales potentias requirunt.

Secunda conclusio. Inclinatio animalis & rationalis, speciales potentias distinctas ab alijs potentijs animæ requirunt.

Probatur primo. Si ad talem inclinationem nō requireretur specialis potentia animæ, sequeretur ꝙ sufficeret ipsa potentia animæ apprehensiua, sicut ad inclinationē naturalē sufficit forma naturalis, hoc est falsum ergo &c. Probatur falsitas consequentis. Vnaqueque res appetitur, vt est in sua natura, nullus enim appetit cibum secundum esse intentionale, quod habet in anima, sed secundum esse suum reale, & naturale, sed virtus apprehensiua non inclinatur ad rem, vt est in sua natura, sed vt ipsa recipitur intentionaliter in cognoscente, quia vt sic est sua perfectio: ergo ad inclinationē sequentem apprehensionem sensi s, vel intellectus ipsa virtus apprahensiua non sufficit.

Quid amor odium tristitia nisi passiones appetitus aialis.

Secundo. Amor, odium, tristitia: & similia sunt passiones appetitus animalis, vel rationalis, & ista nō sunt passiones potentiæ apprehēsiue, ergo etc.

Tertio. Sicut se habet forma ad habentia cognitionem, ita suo modo, & appetitus, appetitus enim sequitur formam. Sed forma altiori modo habet esse in habentibus cognitionem, quam in his quæ cognitione carent, quia in nō habentibus cognitionem forma determinatur ad vnum tantum sed in habētibus cognitionem, forma est receptiua omnium aliarum formarum, secundum esse intentionale : ergo in habentibus cognitionem est appetitus altiori modo, quam in rebus non habentibus cognitionem. Cum igitur illa habeat

beat appetitum solū modo naturalem, qui est idem cum ipsa forma in cognoscentibus erit appetitus ab alijs potentijs distinctus.

Ad rationes in oppositū respōdetur.

Soluuntur rationes in oppositum.

Ad primum quidem dicitur ꝙ maior est falsa. Appetitus enim grauis est appetitus naturalis consequens formā naturalem, appetitus autem animalis consequitur formam apprehensam. Ad probationē negatur antecedēs, quia appetitus animalis non est inclinatio solū, ut inclinatio dicit respectū, sed est actus ellicitus a potētia, qui a nomine actus etiam dicitur apetitus.

Quęlibet potentia naturaliter appetit suā operationem.

Ad sm̄ dicitur ꝙ procedit de appetitu naturali quo vnaquęq; potētia appetit suam operationem, non de appetitu cō sequente apprehensionem, qui animalis dicitur aut rationalis. Isto enim appetitu non appetit quælibet potentia suam operationē. Sed bene animal aliarum potentiarum operationes appetit, & desiderat.

ADDI.

De numero potētiarum animæ.

Quot sunt potētiæ animæ intellectiuæ.

Quot sunt potētiæ animæ sensitiuæ.

Quot sunt potētiæ animæ vegetatiuæ.

QVia hæc quæstio parum difficultatis, habet, vt patet ex duabus conclusionibus positis ab Auctore in corpore quæstionis, propterea nihil occurrit scribendum, nisi ꝙ desidero te esse cautum de numero potentiarum animæ, quia tres sunt potentiæ animæ intellectiuę, videlicet intellectus agens, intellectus possibilis, & voluntas, quinque sunt potentiæ sensitiuę exteriores, vt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quatuor sunt potentiæ, seu facultates interiores, videlicet sensus communis, immaginatiua, phantasia, & memoratiua, appetitus sensitiuus, qui dicitur potentia imperans motum, & facultas existens in musculis, & neruis, quæ dicitur potentia exequens, seu agens motum, potentiæ ipsius animæ vegetatiuę sunt septem scilicet nutritiua, augumentatiua, generatiua, actractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, ex his sequitur ꝙ omnes animę potentiæ reducuntur ad 21. & nec plures, nec pauciores sunt, de quibus omnibus lege, D. Tho. in p. p. summæ Theologiæ quæst. 88 per totam quæ consistit in quatuor articulis, & in q. disputatis de ver. quæst 10. ar. 2. & in quæst. de anima ar. 13. & lib. 3. de partibus animalium cap. 3. & 4. cont. gent cap. 58. & 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2.

QVAESTIO. XVII.

Vtrum principium motus localis sit in ipso corde, vel in ultima parte cerebri.

Et etiam de quo nunc sermo istat, quòd forte mouens secundum locum Animal est &c. Tex. XLIII.

Ar. 3. lib. de partibus c. 3. Et Alex. in paraphrasi de aia cap. vltimo.

VAERITVR decimo septimo. Vtrū principium motus localis sit in ipso corde, vel in vltima parte cerebri, & videtur ꝙ sit in vltima parte cerebri: quia in illo est principium motus in quo vigent sensus, & intellectus; sed hoc est in vltima parte cerebri: ergo &c. Maior patet quia virtus motiua sequitur sensum, modo in vltima parte cerebri vigent omnes sensus operationes, & intellectus: ergo &c.

Præterea si virtus motiua non esset in cerebro, sed in corde, tunc a corde ad vm-

ad omnes partes motiuas deriuarentur nerui, & venæ: quia aliter non posset a corde qualibet pars moueri; sed hoc est falsum; quia si sic esset, tunc facta læsione modica in qualibet parte corporis, fieret maxima læsio in corde; & tunc cito animal corrumperetur, quod est inconueniens.

Præterea in corde est concupiscentia, & ira; modo si virtus motiua esset in corde, tunc ipsum animal moueretur solum secundum has passiones. scilicet secundum iram & concupiscentiam, & semper motus eius est contra rationẽ, ꝙ est inconueniens: ergo &c.

Ordo quæsiti obseruandus.

Respondeo in ista quæstione duo sũt facienda; primo ponetur vna opinio et improbabitur. Secundo respondetur ad quæsitum.

Opinio Galeni:

Quantum ad primum fuerunt Aliqui medici vt Galenus & sui sequaces, qui dixerunt ꝙ virtus motiua est in posteriori parte cerebri ipsius animalis, & in anteriori parte vitalis similiter etiam spiritus animalis in cerebro, naturalis in epate, & ideo dicunt ꝙ principium motus est a cerebro, cuius ratio est; quia in eadem parte est principium motus, & sensus; sed sensus est a cerebro: ergo &c.

Impugnatur hæc opinio.

Sed contra hoc istatur sic, in omni multitudine, quæ est vnius rationis, oportet deuenire ad vnum primũ, quod est causa posteriorum; sed hęc opinio negat hoc: ergo stare non potest; maior patet in omnibus inducendo, nam in genere mouẽtium est deuenire ad vnũ primum motorem, qui est causa motus in omnibus posterioribus, minor patet: quia hæc opinio ponit in animali tria membra principalia, quorum vnum nõ reducitur ad aliud: quare male ponit.

Præterea quod aliquid generetur ab aliquo, & non habeat virtutem ab eodẽ, hoc videtur impossibile, sed omnia membra animalis per quandam adnascentiam generantur a corde: ergo impossibile est quin virtutem mouendi accipiant a corde, & per consequens virtus motiua radicabitur in corde.

Præterea in omni eo quod mixtum est ex pluribus partibus, oportet ꝙ illæ communicent in aliquo vno; sed animal componitur ex pluribus partibus, scilicet ex parte motiua, & nutritiua in animali: quare oportet ꝙ in aliquo vno communicent, illud autem vnum in animali est cor: vnde manifestũ est ꝙ virtus motiua radicatur in corde, tã quam in suo principio.

Principium motus duplex est.

Quantum ad secundum est sciendũ primo, ꝙ principiũ motus est duplex, quoddam est determinatum, & hoc est ipsum cerebrum. scilicet vltima pars, sed aliud est principium motus indeterminatũ, & tale est ipsum cor ad quod est necessarium deuenire; quia sicut vidimus ꝙ in potentijs animæ determinatis existentibus necesse est deuenire ad ipsam animam, quę est quid indeterminatum, sic est in partibus animalis, quę mouent necesse est deuenire ad aliquod mouens indeterminatum.

Principium quo animal mouet se est sibi intrinsecum.

Sciendum secundo ꝙ animal mouet se per se, & ideo oportet ꝙ principium quo mouet seipsum sit sibi intrinsecũ; quare oportet ꝙ moueat se per naturã suam; modo mouens vt sic, est in actu, mobile vero est in potentia; sed aliquid est in actu per formam: ergo &c. forma animalis est anima: quare animal mouet se per animã, quę est suus actus, aut per aliquid consequens animam: sed in anima est tria considerare, scilicet substantiam animæ, & potentiam consequentem, & actum perficientem

potentiam animæ: vnde oportet ꝙ animal moueatur tanquam per principiũ actiuum sufficiẽs sui motus per aliquod istorum trium.

Animal nõ potest se mouere per substantiã animæ quare: lege hic.

Sciendum tertio ꝙ animal non potest se mouere per substantiam animæ: quia sic animal semper moueretur, cũ substantia animæ semper sit sibi presẽs nec secundum potentiam animæ, quia iste potẽtiæ sunt passiue, sed illud quod est passiuum non est principium actiuũ motus: quia quodlibet agit inquantum est ens in actu: vnde animal mouet se per actum perficientem potentiam, & iste actus est forma apprehensa ab aliqua virtute cognoscitiua; vnde animal mouet se per illam formam apprehensam.

Prima conclusio.

Istis suppositis respondetur duobus conclusionibus. Prima est virtus motiua est in ipso corde principaliter, quia quando aliquæ partes simul mouentur principium motus illarum partium est in ipsa parte priori ipsis, sed pars anterior & posterior, dextra, & sinistra simul mouentur: ergo mouentur a parte priori ipsis; sed ista est media, quæ est cor: ergo &c.

Præterea ubi est primum principiũ sensitiuum, ibidem est primum motiuũ; sed primum principium sensitiuum est in corde: ergo &c. maior patet quia motus sequitur apprehensionem sensibilis a sensu conuenientis, vel disconuenientis: ergo &c.

Præterea in illa parte est virtus motiua, quæ est principium generationis aliarum partiũ, sed hoc est ipsum cor, vt patet secundo de generatione animalium: ergo &c. Cap. 5.

Secunda cõclusio.

Secunda conclusio, principium motus determinatum, est ipsum cerebrum, scilicet vltima pars, quia si illa pars cerebri multum infrigidetur, vel calefiat, tunc animal non mouetur; sed hoc non est ꝙ sit primũ principium motus; sed quia talis pars requiritur ad motũ, quia nerui orti a corde ibi ramificãtur ad singula membra, & licet facta læsione in posteriori parte capitis, impediatur motus, vt apparet in apopleticis, hoc non erit immediate, sed mediate secundum ꝙ partes sunt propinque cordi secundum influentiam, fit maxima læsio & maior &c.

Soluuntur rationes ad oppositum.

Ad rationes in oppositum respondetur, ad primum dicitur, ꝙ in cerebro non viget primo sensus, sed in corde, licet in cerebro sint plures motus, & magis determinate ibi appareat.

Ad secundum dicitur, ꝙ ibi est primum principium motus, vbi est principium neruorum, & venarum, & non vbi terminantur, sed incipiunt a corde, licet diuisio neruorum plus appareat in cerebro, quam alibi, & ideo medici qui sunt artifices sensibiles, magis dicunt ꝙ in cerebro incipiunt.

Ad tertium ꝙ iste passiones primo reperiuntur in corde, & ex istis passionibus causantur diuersi motus in animali, sicut delectatio, & tristitia, & quia mouetur motu dilatationis, & constrictionis.

ADDI.

Anima immediate vnitur cordi.

QVomodo cor sit primum principium motus in animali, lege D. Tho. p. p. summe Theologiæ q. 20. ar. 1. & 1. 2. quęst. 17. ar. 9. & 1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 3. & 2. sent. dist. 9. q. 1. ar. 2. & 4 sent. dist. 13. q. 2. ar. 3. in quibus locis manifeste etiã inuenies animam imediate vniri cordi tantum, quo ad motum, quamuis sciamus eam imediate etiã vniri

vniri cuilibet parti corpori, quoad esse, vnde q cor sit principium motus, & non cerebrum, contra medicos adducitur testimonium Alberti, & Auerr. de quibus legitur eos vidisse arietem capite amputato ambulare, quod et iam de Beato Dionysio Ariopagita legitur, qui suum caput iuxta sescesini truncatum proprijs manibus ad quendam montem exportauit, sed hoc miraculo potius ascribendum est, quam naturæ legibus, quo etiã cor est in medio animalis, vt conseruetur, & vitam insfluat in omnes partes, lege in 2. sent. dist. 14. q. 1. ar. 2. & quomodo etiam læso corde, statim perit animal; quia operatio vitę primo est in eo, & ab eo in alias partes deriuatur. vide in 1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 3. & 7. Metaph. lect. 8. Animalia habentia magnum cor sunt timida perpende hoc in prima secunda q. 45. ar. 3. & 2. sent. dist. 19. q. 1. ar. 4.

7. Phys. Tex. 4. Beatus Dionysius.

Læso corde perit animal.

QVAESTIO XVIII:

Vtrum appetitus & intellectus sint principia animalis.

Ad uero neque rationatiua, & uocatus intellectus est mouens &c. Tex. XLVI.

Landunus 1. de anima q. 40.

VAERITVR decimo octauo. Vtrum appetitus, & intellectus sint principia motus animalis. Et videtur q non.

Tex. 17.

Primo. Philosophus 2. de anima ponit motiuum secundum locum, genus potentiarum animę distinctũ ab intellectu, & appetitu: ergo intellectus, & appetitus non sunt potentiæ motiue animalis.

Secundo. Si appetitus esset causa motus in animalibus, sequeretur, quod animalia mouerentur semper secundũ inclinationem appetitus, sed hoc videmus esse falsum in hominibus, qui appetẽtes aliquid, non operantur id quod concupiscunt, sicut sunt continentes: ergo &c.

Tertio. Si intellectus esset causa huiusmodi motus, aut esset verum de intellectu speculatiuo, aut de intellectu practico, Nõ de intellectu speculatiuo: quia intellectus speculatiuus non dicit aliquid prosequendum esse, vel fugiendum. Nec intellectus practicus, quia intellectus practicus est vniuersalium, omnis autem motus est ad aliquod particulare: ergo &c.

Quarto. Philosophus, dicit q intellectus non videtur mouens sine appetitu, appetitus autem mouet præter rationem: ergo solus appetitus erit causa motus necessaria: non autẽ intellectus. Tex. 49. huius lib.

Respondeo. In ista qõne duo sunt facienda. Primo ponẽda sunt aliqua necessaria ad quæsitum. Secundo quibusdam conclusionibus respondebitur. Ordo quæstionis.

Qantum ad primum. Sciendum primo: vt partim habetur a philosopho. 2. a S. Tho. in expositione q phantasia quandam similitudinem cũ intellectu habet, et quantum ad cognitionem & quantum ad mouendum. Quantum ad cognitionem quidem, quia sicut aliquid apparet secundum intellectum, et intellectus suam operationem etiam in absentia intelligibilium habet, sic et secundum phantasiam aliquid apparet, vnde phantasia quædam apparitio dicitur, & habet operationem suam etiã in absentia sensibilium. Quantum vero ad mouendum, quia phantasia in aliquibus Tex. 48. S. Tho. lect. 16 Phãtasia habet rationẽ mouentis.

quibus rationem mouentis habet. Nã sequuntur multi phantasiam, nõn secundum rationem agentes, bruta quoque animalia secundũ phantasiam mouentur, tanquam non habentia intellectum. Item ad absentiam sensibilium mouet. Similiter intellectus in hominibus ratione vtentibus principium motus est, & mouet etiam in absentia rerum, quamobrem non inconuenit nomine phantasiæ significare etiã intellectũ & nomine intellectus significare phantasiã. Hic ergo nomine intellectus vtimur secundum quòd hoc nomen est cõmune potentiæ intellectiue, & phantasiæ.

Sciendum secũdo ꝙ appetitus est duplex, scilicet appetitus rationalis, qui dicitur uolũtas, et appetitus sensitiuus, qui diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem. Potest ergo hoc nomem appetitus accipi dupliciter. Vno modo ut continet sub se vtrumque appetitum, Alio modo particulariter, vel pro appetitu rationali, vel pro appetitu sensitiuo. In hac quæstione non accipimus appetitum particulariter, sed vniuersaliter, vt ad vtrumque appetitum se extendit.

Appetitus accipitur dupliciter.

Sciendũ tertio ꝙ de virtute motiua possumus loqui dupliciter. Vno modo de virtute efficiente, seu imperãte motum. Alio modo de virtute exequutiua motus, quę est vis quędã exterior diffusa in musculis, lacertis, & neruis mẽbrorum, qua membra sunt habilia ad obediendum virtutibus imperantibus motum, quam virtutem apparet esse in membris, eo quòd qñ a sua naturali dispositione remouentur non obediunt ad motum efficiens. Virtus autem effectiua est illa, quæ motum elicit, & producit. In hac ergo quæstione non quærimus de virtute exequutiua motus, quia de ista non facit mentionem philosophus in hoc loco: & est virtus quæ magis perficit corpus ad moueri quam motum efficiat, vt inquit, Sanctus Thomas, sed quærimus de uirtute imperante motum, de qua intendit philosophus.

De virtute motiua dupliciter loqui possumus.

Lege D. Th. 2. cont. gẽt. cap. 82.

Sciendum quarto ꝙ est duplex intellectus, scilicet practicus, & speculatiuus, speculatiuus dicitur quòd est tantum consideratiuus veritatis, & veritatem cognitã non ordinat ad aliquam operationem alterius potentiæ ab intellectu. Intellectus autem practicus dicitur, qui veritatem cognitam ordinat ad opus. Isti autem duo intellectus non sunt due potentię realiter distinctæ, sed est eadem potentia quæ dicitur intellectus practicus, & speculatiuus, cuius ratio est: quia quod accidentaliter se habet ad obiectum potentię non diuersificat potentiam, accidit autem apprehensioni intellectus, quòd ordinetur ad opus, vel non ordinetur, penes quod differunt intellectus praticus, & speculatiuus, vnde non distinguuntur realiter, sed tantum secũdum rationem per hoc quòd est ordinari, vel non ordinari ad opus.

Quantum ad secundũ ponuntur tres conclusiones de mente philosophi. Prima est. Intellectus speculatiuus non est causa efficiens motus progressiui animalis.

1. conclusio. Intellectus speculatiuus non est causa efficiens motus progressiui.

Probatur. Potentia apprehensiua nihil iudicans de re operabili, vel si iudicat de re operabili nõ dicit illud prosequendum esse, vel fugiendum nõ imperat motum, sed intellectus speculatiuus est potentia, aut non iudicans de re operabili, puta cum apprehendit triangulum habere tres angulos, & diame-

diametrum esse assimetrum aut si iudicat de re operabili, non tamen dicit illud esse prosequēdum, vel fugiendum, puta cum dicat quid est homicidium: ergo &c. consequentia nota cum minori, quia per hoc differt intellectus speculatiuus a pratico, quia praticus considerat res modo operabili, non autem speculatiuus. Maior etiam est manifesta, quia potentia apprahensiua non potest motum suo modo efficere, nisi cum dicit aliquid esse fugiendum, vel prosequendum.

Secunda cōclusio. Secunda conclusio. Nec intellectus praticus per se, neque appetitus per se est sufficiēs principium effectiuum motus. Probatur. Voluntas non potest in aliquid inclinari, nisi illud sit apprahensum, homo etiam non mouetur, nisi inclinetur ad motum, quæ inclinatio pertinetur ad appetitum: ergo neque intellectus per se, neque appetitus per se est sufficiens principium motus.

Tertia conclusio. Tertia conclusio. Intellectus praticus, & appetitus sunt vnum sufficiēs principium effectiuum motus in animalibus. Probatur. Principium mouens, aut est pars vegetatiua, aut sensus, aut intellectus per se, aut appetitus per se, aut intellectus, & appetitus simul. Non vegetatiua, neque sensus, quia apparet non omnia illa moueri in quibus sunt, non enim plante mouentur motu locali a se, neque ostree, & similia in quibus tamen est sensus. Neque intellectus per se, aut appetitus, vt probatum est: ergo erit intellectus simul cum appetitu.

Pro declaratione autem dictorum sciendum primo, quia dixi hic accipi intellectum, vt etiam continet sub se phantasiam, quia sicut intellectus speculatiuus non est principium mouens, sed praticus, ita in animalibus virtus phantasiæ, siue imaginationis cuius est solum apprahendere res sensatas, non iudicando vtrum hoc sit fugiendum, vel prosequendum, non sufficit ad motum, sed actus virtutis extimatiue requiritur, aliquid esse conueniens, & disconueniens indicantis. Vnde cum philosophus, dicit phantasiam esse simul cum appetitu, principium motus per phantasiam intelligit virtutem imaginatiuam simul cum extimatiua. Tex. 56. huius lib.

Sciendum secundo vt dicit philosophus, quòd cum intellectus, & appetitus sint distincte potentiæ, non mouent nisi conueniant in vnam communem speciem, hoc autem non sic est intelligendum, quasi oporteat vt ipsa eiusdem speciei simpliciter fiant, sed tantum secundum quid, quia scilicet per vnam, & eandem formam mouent, sicut si diceremus aquam calidam dum calefacit manum conuenire in vnam speciem cum igne calefaciente, quia tam aqua, quam ignis per eandem formam calefacit, scilicet per caliditatem, sic intellectus praticus, & appetitus per vnam formam mouent, scilicet per appetibile qui est finis. Intellectus enim praticus, primo apprahendit finem, deinde deliberat de his quæ sunt ad finem. Similiter voluntas primo vult finem, deinde eligit ea quæ sunt ad finem, finis: ergo est forma per quam intellectus praticus mouet secundum quòd est ab ipsa voluntate volitus, & hoc modo dicuntur intellectus, & appetitus in unā speciem conuenire inquantum sunt mouentia. Tex. 49 & 50 huius lib.

Attenden-

Ad tertium dicitur, ꝙ est verum de intellectu pratico. Ad improbationem dicitur, ꝙ per intellectum practicũ intelligimus etiam rationem particularẽ quæ est particularium.

Ad quartum dicitur, ꝙ philosophus ibi accipit appetitum particulariter, scilicet pro appetitu sensitiuo, et intellectũ etiam particulariter, scilicet pro virtute solum intellectiua, nos autem loquimur de intellectu vniuersaliter, modo dicto, similiter de appetitu, vnde appetitus sensitiuus potest mouere sine virtute intellectiua, non autẽ sine phãtasia: sed appetitus vniuersaliter non potest mouere sine intellectu vniuersaliter accepto, secundum ꝙ hoc nomen intellectus etiã extẽditur ad phãtasiã.

ADDI.

Intellectus pluribus nominibus nominatur.

CIrca quartum notabile de identitate intellectus practici & speculatiui, lege D. Th. p. p. q. 79. quasi per totam, vbi habes, ꝙ cum intellectus pluribus nominibus nomineiur, nõ est necessarium vt quodlibet nomen faciat distinctionem ab eo, nam dicitur intellectus speculatiuus, quia quod apprehendit non ordinat ad opus, practicus vero dicitur, quia quod apprehendit ordinat ad opus. dicitur synderesis, quando habitualiter retinet principia operabilium, dicitur ratio inferior, quando hęc inferiora contemplatur, nominatur ratio superior, quando considerat diuina, quia rationi superiori attribuitur sapientia, inferiori vero scientia, vocatur mens, quando metitur quæ conueniunt rebus & quæ non, vocatur intelligentia, quando sistit in prima sua operatione, considerando quodquid est rerum, dicitur materialis, siue possibilis, aut potentialis, quando est in primo statu, scilicet ꝙ nullam scientiam habet, nec quo ad principia, nec quo ad conclusiones: quia quando iam cognouit principia alicuius scientiæ, appellatur a philosophis intellectus dispositus; quando autem est in actu primo, erit in secundo statu, & sic dicitur intellectus in habitu, quando vero est in actu secundo, qui est considerare, sic dicitur intellectus in actu. Acquisitis vero omnibus scientijs diuinis, & humanis, dicitur intellectus adeptus, & tunc erit quando verificabitur de eo dictum Greg. quid est quod non videat, qui videntem omnia videt, de his lege D. Tho. vbi sup & 1. sent. dist. 3. q. 4. art. 1 & 2. dist. 24. q. 2. ar 3. & 3 sent. dist. 23. q. 2. ar. 3. & de ver. q 3. art. 3. & 2. cont. gent. cap. 74. & lib. 3. cap. 43.

Quis sit intellectus dispositus.

Quis sit intellectus adeptus. 4. dialog.

QVÆSTIO XIX.

Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus.

Videntur autem duo hæc mouentia, aut appetitus, aut intellectus &c. Tex. XLVIII.

p. p. q. 82. a. 3.

QVAERITVR *Decimo nono. Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus. Et videtur ꝙ sic.*

Primo. In mouentibus essentialiter ordinatis, ꝙ est vniuersalius, est principalius. Sed intellectus & appetitus sunt mouentia essentialiter ordinata: & intellectus est vniuersalius mouens, eo ꝙ intellectus nõ concurrit ad motũ, nisi per oppositum determinetur: ergo intellectus est principalius mouens.

Secundo. Quando duo motores concurrunt ad vnum effectum, & opera-

tio vnius præsupponit operationem alterius, id cuius operatio præsupponitur, est principalius agens, sed ad producendum motum concurrunt intellectus, & appetitus, & operatio appetitus præsupponit actionē intellectus, est enim operatio appetitus quædam inclinatio sequēs cognitionē: ergo &c.

Tripliciter duo agentia ad vnum effectum possunt concurrere.

Respondeo. Pro declaratione huius difficultatis sciendum est primo, ꝙ duo agentia tripliciter ad vnum effectum concurrere possunt. Primo, quando vnum influit in alterum, quod agit per illud, quod est sibi influxum, sicut sol illuminat lunam, & luna per lumē receptum a sole illuminat aerem. Secūdo quando vnum non influit in alterū, sed vnum causat dispositionem, & reliquum formam principalem, sicut si vnus molificet ceram, & alter imprimat sigillum. Tertio quando nec vnū influit in alterum, nec vnum causat dispositionem, & alterum formam, sed se habēt sicut duo imperfecta agentia, quorum quodlibet habet de se virtutē agendi, sed imperfectam, iuncta autē simul, vicem vnius perfecti agentis supplent, sicut si duo traherēt nauim, quorū neuter per se sufficeret illā trahere.

Actio est alicuius duobus modis.

Sciendum secundo ꝙ actio potest eē principalius alicuius dupliciter. Vno modo formaliter. Alio modo virtualiter, formaliter dicitur esse alicuius prīcipaliter quando est ab aliquo producta & elicita per formam in se existētem. Virtualiter autem, quando alterum non elicit actionem, nisi quia ab illo habet virtutem talem actionē producendi, tunc enim illa actio dicitur eē principaliter illius, a quo alterum habet virtutem agendi, sicut si princeps det iudici auctoritatem condemnandi aliquem ad mortem, si iudex ferat sententiam condemnationis, illa cōdemnatio erit principaliter formaliter iudicis, principaliter autem virtualiter principis.

Duplex est motus animæ nostræ.

Sciēdum tertio ꝙ duplex est motus animæ nostræ. Vnus a rebus ad animā. Alius ab anima ad res. Primus est secundum ꝙ res extra animam mouet sēsum exteriorem, & ille mouet sensus interiores, illi mouent intellectum, intellectus autem mouet voluntatem. Secundus autem est secundum ꝙ anima sic mota conuertitur ad res, puta aliquid circa res operando. Inter istos motus est differentia in comparatione ad voluntatem. Nam cum in actione qualibet exercitium actus cōsideretur, & species, scilicet ꝙ potentia agat, et ꝙ taliter agat, sicut ꝙ voluntas eliciat actionem, & ꝙ illa actio sit velle, aut sit nolle. In primo motu intellectus nō mouet voluntatem, nisi quantū ad specificationem actus, mouet enim voluntatem proponendo ei obiectum suum, vnde dat speciem actui volūtatis, idest determinat actum voluntatis ad hoc vt sit prosequutio, vel fuga, velle aut nolle, quantum autem ad exercitum actus, idest quantum ad hoc ꝙ est agere, & elicere volitionē, voluntas supposita voluntate finis mouet seipsam ad ea quæ sunt ad finem. In secundo autem motu, voluntas mouet omnes alias potentias ad exercitium actus, hoc est ad operandum, voluntatis. n. obiectum est bonum, siue finis. Vnde sicut ars ad quam pertinet finis, mouet suo imperio artem, quæ est eorum, quę sunt ad finem, sicut ars gubernatoria nauis, imperat naui factiue, ita voluntas imperat omnibus potentijs propter finem operantibus.

Quomodo intellectus non mouet voluntatē.

Quid sit imperare.

Sciendum quarto ꝙ imperare est aliquem

aliquem ad operandum intimatiua motione ordinare, & hoc significatur per verbum imperatiui modi, vt cum dicitur fac hoc. cum enim aliquis imperat alteri intimat illi, quid sit agendum, & mouet ad operandum, & hoc est ordinare ad operandũ intimatiua motione.

Resolutio quæsiti.

Tunc ad quæstionem dicitur primo, ꝙ intellectus, & appetitus mouent sicut duo, quorum vnum quodammodo influit in alterum, & dat virtutem illi admouendum. Intellectus enim, & voluntas sunt potentiæ essentialiter subordinate, in talibus autem secunda non mouet nisi in virtute primæ, vnde prima non mouente, secunda non mouet.

Intellectus est principalius mouens formaliter.

Dicitur secundo quòd intellectus nomine, etiam phantasiam complectendo, in motu animalis est principalius mouens formaliter, & essentialiter. Probatur. Intellectus, & appetitus non mouent nisi per imperium efficiendo motum, sed imperare formaliter, et essentialiter est actus intellectus: ergo &c. Probatur minor, quia impetrare est aliquid ordinare ad operãdum per modũ cuiusdam intimationis, intimare autem est virtutis cognoscitiuæ, & non appetitus.

Imperare quibus conuenit.

Aduertendum tamen ꝙ licet imperare propriæ conueniat tantum hominibus, per quandam tamen similitudinem dicitur etiam esse in brutis, secundum ꝙ animalia in suis motibus sequuntur iudicium extimatiue, & inclinationem appetitus. Vnde extimatiua mouet partes corporeas, & virtutem executiuam motus dici potest. Nam membra animalis moueri ex apprehensione & indicio extimatiue iudicantis aliquid esse conueniens, aut disconueniẽs fini concupito, est extimatiuam imperare motum in animalibus brutis.

Appetitus est moués principalius virtualiter.

Dicitur tertio, ꝙ appetitus in motu animalis est principalius mouens virtualiter, hoc est ꝙ intellectus non habet hunc actum, qui est imperare, nisi inquantum in ipso manet virtus appetitus. Probatur Imperare motum est mouere ad quẽdam actum exercitum: sed dictum est ꝙ appetitus, siue voluntas est id qđ mouet naturas potentiarũ ad exercitum actus: ergo &c. Est ergo talis ordo, ꝙ in anima primo est motus rerum ad animam, quo fit vt quid sit volendum, aut agendum dijudicat, deinde sequitur motus qui est ab anima ad res, quo motu appetitus mouet intellectum ad imperandum, & tunc intellectus imperat motum corporeis mẽbris, illaque secundum rationis imperium mouentur.

Solutio argumentorũ.

Ad argumenta in oppositũ pro quãto sunt contra id quod tertio loco dictũ est respondetur.

Ad primum quidem dicitur, ꝙ secũdum aliam, & aliam considerationem intellectus est vniuersalior appetitu et appetitus intellectu. Si enim consideretur voluntas secundum communem rationem sui obiecti quod est bonum in vniuersali, & intellectus, secundum ꝙ est quædam res, & potentia particularis, sic voluntas est vniuersalior intellectu, quia intellectus est quoddam particulare bonum. Si vero consideretur intellectus secundum communem rationem sui obiecti, quod est verum, & voluntas vt est determinata animæ potentiæ, sic intellectus est vniuersalior voluntate, est enim quoddam particulare verum. Idem dicitur ex parte obiectorum, quia si consideretur verũ sub communi ratione veri secundum ꝙ est intellectus obiectum, & bonum secundum ꝙ est quoddam verum, sic intelle-

Intellectus est vniuersalior voluntate.

ctus est vniuersalior voluntate, & ecõ uerso vero est, considerato obiecto voluntatis, quod est bonum in communi, & vero vt est quoddam bonum.

Dicitur secundo ꝙ non est magis indeterminatus intellectus, quam voluntas, est enim indifferens ipsa voluntas quantum est ex se sicut intellectus.

Operatio intellectus præsupponitur operationi appetitus.

Ad secundum dicitur ꝙ maior est vera, si operatio vnius præsupponatur operationi alterius in eodem ordine, nõ autem si in alio ordine. Modo ad minorem dicitur, ꝙ operatio intellectus præsupponitur operationi appetitus in ordine motus qui est a rebus ad animã, de quo non est hic ad propositum, non autem præsupponitur in ordine motus, qui est ab anima ad rem, de quo motu hic intendimus, immo operando voluntas præsupponitur operationi intellectus, sicut operando siue influxus causæ primæ, præsupponitur operationi causæ secundæ.

ADDI.

Quæ concurrat ad motum animalis.

Circa tertium dictum huius quæsiti, nota ꝙ etsi appetitus in motu animalis sit principalius mouens &c. hoc intelligendum venit de mouente immediate; quia mouens mediatum est ipsa natura, siquidem ad causandum motum progressiuum, præcipue in animali rationali cõcurrit primo natura, secũdo intellectus practicus, 3. appetitus 4. res apprehensa 5. virtus motiua, quæ est distincta a virtute appetitiua, vt docet Ar. 2. de anima, oportet ꝙ inter ista principia sit ordo aliquis, quippe qui ordo reperitur etiam in intelligentijs separatis, inquibus virtus motiua non distinguitur ab appetitu, & à natura secundum Auerr. licet secundum Beatum Th. virtus motiua distinguatur a substantia intelligentiarum, sed non ab intellectu & voluntate, tamen semper inter ista reperitur ordo, quia nulla substantia potest esse immediatum, principium operationis, vt patet ex 7. metaph. & quando in aliquo agente concurrunt principium substantiale, & accidentale respectu eiusdem actionis, oportet quòd principium substantiale, sit principale, & mediatum, principium vero accidentale sit secundarium & proximũ, de quibus lege D. Tho. p. p. quæst. 54. ar. 5. & in disputatis in q. de malo quæst. 16. ar. 1. & 3. sent. dist. 15. quæst. 2. ar. 2 & in opus 43 cap 5 vbi inuenies virtutem motiuam animalis esse triplicem, vnam per modum dirigentis, secundam per modum imperantis, & tertiam per modum exequentis &c.

Tex. 18. — 8. Physic. Cõmen. 32. — Tex. 34. — Triplex vis motiua animalis.

QVAESTIO XX.

Vtrum animal moueatur ex se, vel ab aliquo alio.

Quoniam autem tria sunt, unum quidem mouens, secũdum autem quo mouet, &c. Tex. LIIII.

Primo contra gent. cap. 13

VAERITVR vigesimo, vtrũ aĩal moueatur exseipso & videtur ꝙ non; quia quod mouetur ab alio, non mouetur ex se; sed quicquid mouetur, mouetur ab alio: ergo &c. maior patet, quia ex opposito distinguuntur moueri ex se, et moueri ab alio, minor etiam patet ex Ar. 7. phys. vbi habet, quod omne quod mouetur ab alio mouetur. Tex. 1.

Præterea cuius motus est principiũ primum ab extra, illud non mouetur ex se, sed primum principiũ motus animalis, est extra ipsũ animal: ergo etc. maior

maior patet, minor probatur, quia primum principiũ motus animalis, est ap
Tex. 54. *petibile, vt apparet 3. de anima, sed appetibile est extra ipsum animal: ergo &c.*

Præterea, quod ad moueri motu locali, & motu appetitiuo p aæsigit multos motus fieri inse à continente, & ab orbe non mouetur ex se, & præcipue si non sit causa istorum motuũ, sed animal est huiusmodi, quia in ipso fiũt multi motus exteriores a continente, siue ab orbe, ad hoc qđ moueatur motu progressiuo, & illorum motuũ ani-
Tex. 20. *mal non est causa, vt patet 8. phys. ergo &c.*

Ordo obseruandus in quæstio. *Respondeo in ista quæstione duo faciam, primo ponam, aliqua necessaria ad quæsitum, secũdo respõdebo per aliquas conclusiones.*

Quãtum ad primum sciendum primo, ꝙ motus appetitiuus diuiditur in motum localem progressiuum, et in motum localẽ dilatationis et costrictionis.

Sciendum secundo ꝙ motus appetitiuus multipliciter potest considerari vno modo, vt motus absolute, & sic de ipso pertinet determinare ad librũ phy
3. physico. *sicorum, alio modo potest considerari motus appetitiuus, ut motus localis, & sub ista ratione adhuc pertinet ad librum phys. tertio vt est Animalis non contracte: sed absolute, quia cõtracte de eo determinatur in lib. de animalibus. absolute etiam ex parte corporis, prout exercetur per organa corporea perscrutatur de ipso in lib. de motibus animalium, si autem ex parte animę cõ*
Cap. de potentia motiua. *sidere(tur), sic in hoc tertio lib de anima consideratur de motu.*

Sciendum tertio, ut declarat Ar. 8.
Tex. 40. *phys. ꝙ animal moueat seipsum hoc potest contingere, aut quia totum animal moueat seipsum totũ, aut quia pars moueat partem, aut quia pars totum, aut quia totum moueat partem, sed impossibile est ꝙ totum moueat totũ, quia tunc idem esset in actu, & in potentia secundum idem: nec potest esse quòd pars moueat totũ per se et primo, quia cum pars sit de integritate totius, sequeretur ꝙ pars moueret seipsam per se, quod est inconueniens: nec propter idem totum potest mouere partẽ per se primo: ergo relinquitur ꝙ animal mouet seipsum, quia vna pars mouet aliã vt concludit ibi Ar.*

Quo ad secundum ponitur ista conclusio Animal mouetur ex se, probatur Prima conclusio.
quia quod habet in se principium passiuum sui motus, & similiter principiũ actiuum, mouetur ex se illo motu, & dico illo motu, quia multi motus fiũt in animali, quorum non est causa, sed animal est huiusmodi: ergo &c. maior patet, quia quod habet in se principium alicuius effectus, habet illum effectum de se, minor patet habet enĩ in se principium sui motus, quia mouetur, & hoc non esset aliter, quia quod mouetur patitur a motu.

Preterea habet in se principiũ acti- Conuenientia, uel disconuenientia quomodo mouens animal.
uum sui motus, quia sensibile, & mobile secundum quòd indicata sunt bona vel mala, conuenientia, vel disconuenientia, mouent animal primo, & hoc non est nisi quia alterant ipsum secundum aliquam partẽ. scilicet partem secundum quam cognoscit, scilicet eo modo quo est ibi alteratio, quia ibi non est alteratio cum transmutatione, sed alteratio, quę est perfectio & hoc est aggregando suam speciem in illa virtute cognoscitiua, illa autem species est forma illius virtutis cognoscitiue, & per illam cognoscit, sed sicut in naturalibus adfor-

ad formam sequitur inclinatio, & ad inclinationem sequitur motus, vel operatio, vt ad formam grauis sequitur esse deorsum, ita a forma apprehensa a virtute cognoscitiua sequitur inclinatio, & ad formam grauis sequitur inclinatio ad esse deorsum, & per hoc fit motus deorsum, ita forma apprehensa non est principium motus, nisi inquantum ad apprehensionem illius sequitur inclinatio ad illud, cuius est illa forma, quam inclinationem sequitur motus & propter hoc appetitus dicitur principium immediatum motus: quia ad formam apprehensam sequitur inclinatio ad ipsam, & huiusmodi forma non mouet nisi prout ad eam sequitur huiusmodi inclinatio: istam ergo vt causam sequitur inclinatio, quæ dicitur appetitus, & est principium actiuum motus in animalibus, & ista forma est in animali: & sic principium actiuum motus est in animali.

Appetitus est immediatum principium motus.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio est, quod animal non dicitur mouere seipsum, eo q totũ moueat totum, probatur quia vt dictũ est, tũc mouens esset in actu, & in potentia, quod est impossibile.

Tertia conclusio.

Tertia conclusio est animal non dicitur mouere seipsum eo quòd totũ primo moueat partem, probatur quia sic pars primo moueret partem, & sic idẽ moueret seipsum secundum idem.

Quarta conclusio.

Quarta conclusio est, animal non dicitur mouere seipsum, itaque pars primo moueat totum, quia sic pars moueret totum secundũ seipsam, & sic pars quæ primo moueret esset primum motum, ex quo sequitur quòd ita mouet seipsum, quia pars mouet partem, anima enim secundum potentiam motiuã est principium motus in ipso animali.

Soluuntur rationes in oppositum.

Ad rationes in oppositum respondetur, ad primam quidem dicitur, quòd omne quod mouetur ab alio mouetur uerum est si totaliter moueatur ab alio & immediate, modo dico quòd animal immediate mouetur a seipso licet mediate ab alio.

Ad secundam dico, q quando arguitur cuius principium primum &c. est falsum de principio remoto, si tamen principium proximum sit intra mouetur exse non tamen simpliciter, & ad minorem dico q verũ est de principio remoto tamen principium proximum, scilicet ratio rei apprehense, est in anima, & per inclinationẽ ad illud, cuius est illa forma fit motus quia si iudicetur ut conueniens fit motus prosecutionis, si disconueniens fit motus fuge.

Quis motus prosecutionis & fuge.

Ad tertiam dico, quòd verum est multos motus fieri in animali per alterationem factam a continente, vel orbe, quia secundum primam alterationem sequuntur noue dispositiones, & ad illas sequitur noua apprehensio, & per consequens nouus appetitus, tamen hoc est proxime, & ĩmediate per principium existens in animali, vt per rationem rei apprehense, vt ad illam sequitur inclinatio, quia tamen ista inclinatio bene dependet a motibus exterioribus, ideo animal nõ mouetur sufficienter exse hoc conceditur.

ADDI.

Circa hoc quæsitum lege Auctorem 2. cont. gent. in expositione 47. cap. vbi declarat quomodo mouentia seipsa diuiduntur in partem mouentem, & in partem motam, vide etiam D. Tho. p. p. 76. art. 4. vbi inuenies quomodo anima non mouet corpus

pus per esse suum, secundum quod vnitur corpori vt forma, sed per potentiam motiuam cuius actus præsupponit iam corpus effectum in actu per animam, & sic anima secundum vim motiuam est pars mouens, & corpus animatum est pars mota. Et nota quod 8. Phys. ait D. Tho. quod animal prius quiescens non incipit mouere se, nisi prius moueatur ab alio cuius tamen oppositum videtur quod sustineat. Auctor in ista q. dicens, quod animal per se mouetur secundum partem a seipso quod etiam B. Tho. 7. Physi. aliquando docuit. Sed attende quod per se quandoque sumitur prout opponitur ei tantum, quod est per accidens, & sic quod mouetur secundum partem mouetur per se, aliquando vero sumitur prout opponitur simul ei, quod est per accidens, & ei quod est secundum partem, & hoc dicitur non solum per se, sed etiam primo, & sic intellexit D. Tho. in 7. Physic. quomodo etiam motus animalis est duplex alter consequens naturam elementi prædominantis, & alter consequens animam: lege in 2. sent. dist. 15. q. 2. ar. 2. vide quoque pri. sec. q. 6. ar. 5. & 3. sent. dist. 22. q. 3. ar. 2. & cognosces motũ sursum esse naturalem animali secundum animam, non autem secundum corpus, vide Alex. in lib. de motibus animalium cap. 3. & Philoponum in exp. huius cap.

Lectione 4. Lectione 1. Per se duplex. Motus animalis duplex.

QVAESTIO XXI.

Vtrum intellectus practicus vniuersalis, & appetitus rationalis, qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hominis motum progressiuum.

Scientificum autem non mouet, sed manet: quoniam autem hęc quidem uniuersalis existimatio & ratio &c. Tex. LVIII.

VAERITVR *Vigesimo primo. Vtrũ intellectus practicus vniuersalis, et appetitus rationalis, qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hominis motum progressiuum. Et videtur quod sic.*

Primo. Illa sunt sufficientia ad motum, quibus positis de necessitate ponitur motus, Sed posito intellectu practico, & appetitu de necessitate ponitur motus: ergo &c. consequentia nota cũ maiori. Minor etiam per experientiã patet, experimur enim cum iudicamus aliquid esse faciendum, & illud volumus facere quod illud facimus.

Secundo. Sicut se habet phantasia, & appetitus in animalibus brutis, ita intellectus practicus, & voluntas in hominibus; sed bruta sufficienter mouentur a phantasia, & appetitu: ergo & homo ab intellectu pratico, & voluntate.

Respondeo. Quod intellectus practicus vniuersalis & voluntas non sunt sufficiens principium motus progressiui hominis. (Intellectus practicus vniuersalis & voluntas nõ sunt sufficiens principium motus hõis.)

Ad cuius euidentiam. Sciendũ primo, quod rerum quæ a nobis cognoscuntur, quędam sunt quæ non sunt operabilia, quædam vero nobis operabilia sũt, prima dicuntur speculabilia, alia operabilia. Ad cognoscendum speculabilia sunt nobis indita quędam principia naturaliter nota, quibus intellectus deuenit in cognitionem speculabilium, vnde intellectus ex huiusmodi primis principijs speculabilium, deueniens in

aliorum cognitionē modo speculatiuo, dicitur speculatiuus intellectus, ad directionem autē operabilium, sunt etiā nobis indita quędam principia, ut quòd bonum est faciendum, malum autem fugiendum, & similia, quibus intellectus iudicat de rebus operabilibus, & intellectus p huiusmodi principia practica iudicās de operabilibus dicitur intellectus praticus.

Sciendum secundo, ꝙ sicut specula bilia possunt dupliciter considerari, scilicet in vniuersali, & in particulari, ita & operabilia, & sicut est alia potentia cognoscitiua speculabilium vniuersalium, a potentia cognoscitiua singularium, ita & in operabilibus. Vnde virtus cognoscitiua operabilium in vniuersali, dicitur intellectus praticus vniuersalis, potentia autem cognoscitiua operabilium in particullari, potest dici intellectus practicus particularis & hęc est virtus cogitatiua, cuius est cognoscere tam particularia speculabilia, quam etiam operabilia. Quare ad intellectum practicum vniuersalem pertinet iudicare adulterium esse malum, & non esse faciendum, ad cogitatiuam autem hoc esse adulterium, & hoc non esse perpetrandum. Sicut aūt est intellectus practicus vniuersalis et particularis, ita est quidam appetitus boni vniuersalis, scilicet voluntas, & quidam rei particularis, scilicet sensitiuus appetitus.

Quid intellectus practicus vniuersalis & particularis

Sciendum tertio vt habetur ex philosopho, quòd omnis actio est alicuius rei singularis, idem omne quod fit per aliquam actionē, per se primo, est singulare, non enim generatur homo vniuersalis per se primo, sed hic homo particularis. Similiter cum omnis actio sit propter finem, non est propter finem vniuersalem in prædicando primo, sed propter hunc finem, & est eorum quæ sunt ad finem, non vniuersaliū sed particularium. Ex quibus sequitur intellectum & voluntatem comparari ad sensum, & appetitum sensitiuum, sicut causa vniuersalis comparatur ad particularem.

Lege in prologo primi metaph.

Tunc arguitur sic ad conclusionem. Sicut se habet causa uniuersalis creata ad effectus particulares ī naturis perfectis, ita intellectus & voluntas, ad operationem & motum hominis, quia motus quilibet est circa particulare, & intellectus, & voluntas est causa vniuersalis. Sed causa vniuersalis non potest producere per se effectum particularem in naturis perfectis. Cœlum enim per se non potest producere hominem: ergo neq; volūtas, & intellectus possunt per se causare motum. Ratio ergo vniuersalis mouet particularem, et appetitus rationalis appetitum sensitiuū, ista autem mota mouent virtutem executiuam, & illa mouent membra, & iste est naturalis ordo, quia appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitiuum, sicut causa prima ad secundam, & sphera superior ad inferiorem, vt dicit philosophus. Prima autem causa naturaliter mouet secundam, & sphera superior trahit inferiorem, sed tamē aliquando præter naturam accidit, ꝙ appetitus inferior trahit superiorem, scilicet cum homo mouetur secundum solam apprehensionem sensus, et inclinationem, aut passionem appetitus sensitiui, quia tunc voluntas eligit particulare illud, quod secundum sensum bonum indicatur.

Pulchra rō.

Ratio vniuersalis mouet particularem.

In hoc lib. Tex. 57.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum quidem negatur minor. Ad probationem dicitur, ꝙ cum iudica-

Soluuntur rationes cōtrarie.

iudicamus aliquid esse faciendũ in particulari, & volumus illud, tũc operamur, sed tale iudicium non est actus rationis vniuersalis, sed particularis. Si autem iudicamus aliquid faciendum in vniuersali tantũ, ꝙ pertinet ad rationem vniuersalem non mouemur.

Ad secundum negatur similitudo, maxime in proposito, tum quia sicut in brutis est sensus, & appetitus sensitiuus, ita est in hominibus, supra quæ habent homines intellectum, & voluntatem, tum quia sensus, & appetitus sensitiuus sunt de particularibus, circa quæ est motus, intellectus autem & voluntas sunt circa vniuersalia.

Intellectus, & voluntas sunt circa vniuersale.

ADDI.

Circa rationem adductam ab Auctore ad probandam conclusionem, animaduerto ipsam esse fundatam super exemplo Ar. ꝙ appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitiuum, sicuti sphæra superior ad inferiorem, & quia per sphæram superiorem intelligit philosophus, sphæram Saturni, quæ tribus motibus mouetur, primo motu diurno ab ortu in occasum super polos mundi, & hic dicitur motus raptus. Secundo mouetur ab occasu in ortum, quo omnes planetæ mouentur super polos Zodiaci. Tertio mouetur, motu proprio, quo a proprio deferente agitatur. Sic etiam appetitus sensitiuus tribus motibus mouetur, primo ab intellectu discurrente, secundo a voluntate sequente deliberationem intellectus. Tertio motu proprio.

Sphæra Saturni mouetur tribus motibus.

Alij dicunt ꝙ isti tres motus, quibus voluntas mouet appetitum sensitiuum sunt actus elicitus voluntatis, actus imperatus internus, & actus imperatus externus, & in istis motibus voluntas semper vincit appetitum sensitiuum quandoquidem appetitus sensitiuus obedit rationi, & si quis quæreret si appetitus sensitiuus obtemperat rationi, vnde est ꝙ Aliqui semper inclinantur ad operandum secundum sensum. Aliqui vero ad agendum secundum rationem. Alij autem interdum sequuntur vnam viam, interdum alteram.

Qui sũt motus quibus volũtas mouet appetitũ sensitiuum.

Astronomi dixerunt ꝙ hoc nascitur ex dominio, quod corpora cælestia habent supra homines. quia effectus agentis ex necessitate sequitur in materia, quando virtus agentis tanta fuerit, quod possit sibi subicere totam materiam; Sed tota materia inferiorum corporum subicitur virtuti cælestium corporum, tanquam excellentiori: ergo ex necessitate effectus cælestium corporum recipitur in materia corporali ex qua componuntur homines. Aliqui Theologi voluerunt, ꝙ hoc prouenit ex suggestione bonorum, & malorum angelorum, quandoquidem sicut Angeli deputantur ad custodiam hominum, ita dæmones ad impugnationem; sed omnia bona quæ faciunt homines ex suggestione bonorum angelorum procedunt, quia diuina ad homines mediantibus angelis perferũtur: ergo & omnia mala, quæ operantur homines ex suggestione malorum angelorum procedunt.

Sed ambæ istæ opiniones sunt falsæ, prima quidem, quia Damasc. ait ꝙ corpora cælestia nequaquam sunt causa humanorum actuum, & ratio eorum concludit contra illos, qui dicunt intellectum non differre a sensu, hinc canebant ꝙ talis est voluntas in hominibus, qualem in die inducit pater virorum Deorumque. Secunda quoque opinio falsa est, quia vt ait Origines etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum & venereorum, & huiusmodi, circa quæ multa inordinatio contingit, nisi per rationem talis appetitus restringetur, & maxime posita corruptione naturæ, refrænare autem, & ordinare huiusmodi appetitum subiacet libero arbitrio, Ratio huius opinionis currit quantum ad hoc, ꝙ homo potest per se ipsum ruere in peccatum, sed ad meritum proficere non potest nisi auxilio diuino, quod homini exhibetur mediante ministerio Angelorum, & ideo ad omnia bona nostra cooperantur angeli, non tamen omnia nostra peccata procedunt ex dæmonum suggestione.

2. lib. fidei orthod. c.7.

Esiodus.

Lib. 3. Periar. cap. 2.

Propterea dicendum est, ꝙ ista diuersitas operandi prouenit ex assuetudine, Aliqui enim assueti sunt vti voluptatibus, & non facile abstrahent se ab illis, licet possint si vo-

Diuersitas operandi in hominibus

uenit ex di- aetsa assue- tudine eo- rum.
Pauci homi- nes resistūt passionibus sensuum.

sint abstinere. Aliqui assueti sunt sequi opera virtutum, a quibus declinare etiam possunt, quia habitus non tollit a voluntate quod est sibi proprium, scilicet [illegible] bere, & contingenter. Alij vero medio modo se habent, quia plures homines sequuntur passiones, quæ sunt motus sensitiui appetitus, Pauci vero sunt sapientes, qui huiusmodi passionibus resistant, resistere tamen possent si voluissent, quando [illegible] voluntas non ex necessitate sequitur inclinationem appetitus inferioris. licet enim passiones quæ sunt in irascibili & concupiscibili habeant quandam vim ad [illegible] andam voluntatem, tamen in potestate voluntatis remanet sequi passiones, vel eas [illegible], de quibus omnibus videre potes D. Tho. p. p. q. 81. ar. 1 & 2. & pri. secundæ q. 10 ar. 1. & in disputatis, in q. de ver. q. 22. ar. 6. & 2. sent. dist. 7. q. 3. ar. 1. & secunda secundæ q. 95. ar 5 & in q. de malo. q. 16. art. 7. & Capreolum in 2. volumine q. 1 5. art 4 & in quolib. 12 ar 5. & 6. Metaph. lect. 3. lege Scotum, in quolib. q. 7. & Eximum Doctorem Anto. Tromb. in speciali quæst. de hac materia. vide quoque Alex. 12. Metaphys. in expo. 5. contex. & Auerr 2. cæli comm. 38. & in [illegible] cap. de subst. orbis. Vide Zimar. Theor. 61. lege Cai. in exp. 6. cap. huius lib. & Henr. quolib 13. q. 6. & Godofredum quolib. 1. q. 4 & latius agnosces actus appetitus quomodo aliquis est inmanens, aliquis vero transiens, & vnus est ratio alterius Lege [illegible] oque Auctorem lib. 1. cont gent. in expositione 44. cap. vbi disputat cum Caie hic de appetibili quo modo concurrat ad actum appetitus, & eodem l b. in exp. 74 cap. inuenies quomodo appetibile comparatur ad appetitum, Lege ad huc lib 4 cont gent in exp 19. cap. vbi Auctor disputat quomodo appetere specialimodo conuenit animalibus &c.

Excusatio Auctoris. Addi.

Hæc sunt, quæ pulcherrimis his doctissimi Ferrariensis quæstionibus, tum ad octo Physicæ asculatationis, tum ad tres de Anima libros [illegible] ctantibus breuiter addere nobis visa sunt, [illegible] uibus omnibus id vnum postremo [illegible] mus. Nos scilicet hanc prouinciā suscepisse non vt hu[illegible] anam aliquam laudem, hinc gloriam ex his consequeremur, neque vt praclarissimas has quæstiones tamquam obscuras explicaremus, ac veluti commentariola [illegible] eremus, cum hæ quæstiones licet arduæ sint nulla tamen expositione nullis[illegible] commentarijs, ob miram quam habent claritatē indigeant, sed vt potius amicis qui id nobis imposuerunt morem gereremus, quibus obtemperare maluimus, q̄ mordacem inuidorum linguam effugere. Non ignoramus enim non defuturos q̄ plurimos quorum munus officiumq; est potius latrare, q̄uam aliquem laudare, ac potius canino dente homines mordere, q̄ ab iniurijs illos excusare, qui cum primum fortasse breues has nostras additiunculas perlegerint, Horatiano illo carmine aduersus nos insurgent. scilicet parturient montes nascetur ridiculus mus, expectabant siquidem a nobis celebre aliquid, ac insignæ opus, quos monitos esse volumus, Nos non nostrum sed alterius opus in lucem ædere statuisse. H[illegible] [illegible] tamen dignissime Ferrariensis quæstiones licet multo iam tempore impressæ fuerint, nihilominus [illegible] q̄ plurimis viris desiderabantur, tamen quia propter admirabilem quàm [illegible] doctrinam in maximo semper fuere pretio, tum quia apud per paucos viros [illegible] niebantur, quibus de causis, familiares q̄ plurimi, has quæstiones iterum imprimi [illegible] auerunt, quas per se sine alterius additamentis satis erat ædere, sed vt occasione ista aliis prodesse possint, iusserunt nobis, Vt aliqua ex officina nostra adderemus quibus celeberrimi huius Auctoris doctrinam vniuerse thomisticæ statu scholæ, esse conformē, ostēdere nitimus, ideoq; sermonē dilatare, ac grauissima quæ occurrebant dubia fuse explicare ab instituto nostro valde alienū visu est, sed satis amicorum voluntati necnon studentium vtilitati fecisse arbitrati sumus, si loca Auctoresq; cuiq; doctrinę conformes breuiter citaremus. Hoc neque aliud fuit nostrum familiariumq; institutum es quoquidem proposito aliquis, quem fortasse ms[illegible], Aliqui a nobis expectabant oriri nequaq̄ poterat, quod si montem aliquem quemadmodum Aliqui faciunt scādere voluissimus non deerant nobis pedes, quibus diuino adiuti numine ad illum licet altissimum ascēderemus, sed potius sub obedientiæ iugo colla nostra subdentes volumus nostrorum amicorum iussioni optemperare humili subuaile com [illegible] nantes, quam excelsos superbie montes ascēdentes ex illis deinde decidi, ac in varios vt malus cōtingere solet incidere errores, Quare nihil esse iudicamus de quo hu

Carmen Horatij.

Ratio quare hæ quęst ite rum impres sefuns.

Institutum Auct. & Ami corum eius circa impres sionem hu- ius operis.

minæ

manæ gloriæ cupidi a nobis conqueri possint, omnia enim quibus se illustres, ac famosos ostendere possint illis relinquimus, potuissemus enim & nos vt Alij faciunt vel rerum antiquitates, siue Romanorum imperatorum vitas, seu gesta eorundem bellaq; plurima historice ac graui stylo describere, extant & quam plurimi in auream D. Thomæ sacræ Theologię summam, necnon in quatuor sententiarum libros in diuinam philosophiã, & in Logicam facultatem nostri non aspernendi labores, noctiurnæq; vigiliæ, quæ si lucem videre curaremus paucis fortasse displicerent, sed humanas has laudes alijs relinquentes, satis visum est nobis per breues has additiones rudi quadam minimeq; polita verborum serie nulla fere de grauissimis, quæ hic tanguntur dubijs propter temporis angustiam facta discusione imprimere, quæ vnusquisque propositi nostri institutum cõsiderans benignoque animo accipiat.
Deoque immortali Beatę Virgini ac Diuo Thomæ,
à cuius angelica doctrina omnia fere hausimus sempiternas assiduasq;
gratias agat.

Alia opera Auctoris.

Expliciunt Quęstiones super Libros de Anima Ar. Reuerendiss. Francisci Ferrariensis olim Generalis moderatoris totius ordinis prędicatorum.

Cum Additionibus R. P. Magistri Aquarij eiusdem ordinis ad laudem Dei omnipotentis in sæcula. Amen.

MARCELLVS BONAVIA
MESSANENSIS,
AD R. P. M. SERAPHINVM CAVALLI
Ordinis Prædicatorum Generalem
dignissimum.

ARdet ut in cœlis Sancto Seraphinus amore,
In terris Seraphin, sic pietate uiges.
Dignus es angelico, dum uiuis nomine iure:
Angelicisq; choris uiuere post obitum.

IDEM.
IN LAVDEM ADMODVM R. P. SIXTI FABBRI
eiusdem Ordinis Procuratoris, ac Vicarij Generalis.

QVi cupit in cœlo sedes fabricare peremnes
Hunc adeat Fabbrum: qui fabricare docet.
Dirigit in Christum, directo tramite gressus.
Moribus hic sanctis instruit atq; regit.
Regalis meritò curam gerit ordinis, unam
Religione tuens offitioq; fidem.

IDEM.
AD REVEREN. P. ANGELVM DE ALBERTIS
Brixiensem sacræ Theologiæ lectorem.

ANgelici reparas Thomę studiosus honoris
Angele profusis sumptibus istud opus.
Ferrariensis enim sequitur uestigia recto
Tramite doctoris, quem celebrare studes
Illustrauit opus facundus Aquarius addens
Lumina luminibus: hęc tibi cura fuit.

IDEM.
AD REVEREN. P. M. MATHIAM AQVARIVM
In Neapolitano studio lectorem publicum.

PVblica ceu Pataui pergratas præbuit aures
Sic tibi Taurini, mox schola Parthenopes.
Nunc aperis sophię perdoctè arcana latentis
Dum referas uitæ principium triplicis.
Carmine: quæ scripsi physicæ argumenta librorum
Accipe: quæ nostri pignus amoris erunt.

REGESTVM.

a b c A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN,

Omnia ſunt integra folia.

R O M AE,
Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales.
Anno. M. D. LXXVI.